

Jaarrekening 2017



Inhoudsopgave

Inleiding	4
Kerngegevens	5
Programma's	7
Programma 1: Werk en inkomen.....	8
Programma 2: Economie en werkgelegenheid	32
Programma 3: Onderwijs.....	63
Programma 4: Welzijn, gezondheid en zorg.....	78
Programma 5: Sport en bewegen	113
Programma 6: Cultuur	126
Programma 7: Verkeer	142
Programma 8: Wonen	170
Programma 9: Onderhoud & beheer openbare ruimte.....	199
Programma 10: Veiligheid	212
Programma 11: Stadhuis en Stadje	232
Programma 12: College, raad en gebiedsgericht Werken	242
Programma 13: Algemene inkomsten en post onvoorzien	251
Programma 14: Overhead en ondersteuning organisatie	259
Paragrafen.....	265
Paragraaf 1: Integraal gebiedsgericht werken	266
Paragraaf 2: Duurzaamheid	286
Paragraaf 3: Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	300
Paragraaf 4: Onderhoud kapitaalgoederen	331
Paragraaf 5: Financiering.....	335
Paragraaf 6: Verbonden partijen	341
Paragraaf 7: Grondbeleid	361
Paragraaf 8: Lokale heffingen	373
Paragraaf 9: Bedrijfsvoering	385
Paragraaf 10: Interbestuurlijk toezicht	403
Jaarrekening 2017	409
Hoofdstuk 1. Financieel beeld	410
Hoofdstuk 2. Financiële knelpunten	427
Hoofdstuk 3. Bezuinigingen	429
Hoofdstuk 4. Investerings- en financieringsstaat	433
Hoofdstuk 5. Reserves.....	438
Hoofdstuk 6. Voorzieningen	451
Hoofdstuk 7. Baten en lasten in de jaarrekening	457
Hoofdstuk 8. Balans	464
Hoofdstuk 9. Overige gegevens	489

Overzichten	491
1. Jaarrekening op taakveld.....	491
2. Subsidies en inkomensoverdrachten	495
3. Begrotingsoverschrijdingen	496
4. Investerings	499
5. Staat P	505
6. Totaal overzicht Extra beleid (peildatum 30 juni 2017)	507
7. Programma G-kwadraat 2017.....	509
8. Samenwerkingsverbanden	512
9. Incidentele middelen gemeentefonds	513
10. Overzicht meerjarige exploitatieprojecten	514
11. SIF middelen	517
12. Kapitaallasten.....	516
13. Sisabijlage.....	515
14. Vennootschapsbelasting (VPB)	527
Bestuur.....	529

Inleiding

Voor u ligt de Gemeenterekening 2017. Hiermee verantwoorden wij ons gevoerde beleid en de financiële resultaten over 2017. De Gemeentebegroting 2017 vormde de basis voor ons beleid. Aangezien dit de laatste Gemeenterekening van deze collegeperiode is, blikken we niet alleen terug op 2017, maar op de gehele collegeperiode.

Het laatste jaar is de werkgelegenheid toegenomen met 4000 arbeidsplaatsen. Alleen al in 2017 hebben zich 800 nieuwe bedrijven gevestigd. Met de ontwikkeling aan de oostwand van de Grote Markt, de komst van het Groninger Forum en de herinrichting van de openbare ruimte, ten gunste van de voetganger, nemen de kwaliteit en de aantrekkingskracht van onze binnenstad toe.

We bieden mensen die het niet op eigen kracht redden inkomensondersteuning en begeleiding, vanuit de overtuiging dat iedereen die dat kan, uiteindelijk actief kan worden. Ons streven naar een inclusieve stad, een stad waar iedereen meedoet, hebben we de afgelopen jaren vertaald naar een specifiek Groningse aanpak.

We trekken samen met bewoners op; zij weten zelf het beste wat zij nodig hebben. Mèt de wijk werken we aan de verschillende wijkopgaven. We werken gebiedsgericht en zoeken naar nieuwe manieren van betrokkenheid en zeggenschap om met de wijk de wijkopgaven te bespreken en aan te pakken. Ten aanzien van veilige wijken hebben we de driehoek in de wijk geïntroduceerd. Daarnaast hebben we goede resultaten behaald met onze hotspotgerichte aanpak woninginbraken.

De dynamiek op de woningmarkt is de laatste jaren toegenomen. De woningbouw trekt aan en de vraag naar woningen neemt toe. Om ook aan de toekomstige vraag te voldoen versnellen we lopende projecten, zoeken we naar nieuwe locaties en naar eigentijdse woonvormen. We steken veel energie in het bereikbaar houden van de stad voorafgaand aan en tijdens het uitvoeren van de grote projecten Aanpak Ring Zuid en Groningen Spoorzone, waaronder de reconstructie van het Stationsgebied. We maakten verschillende initiatieven van sportclubs mogelijk met het (co)investeringsfonds. Naast sport beleven Stadlers plezier aan kunst en cultuur, waarbij de stad als podium fungeert voor verschillende uitingen.

We hebben de stichting WIJ opgericht; er zijn 11 WIJ teams actief in de stad. Binnen de activiteiten van de WIJ teams en onze inzet zijn preventie, eigen regie en samenredzaamheid leidend. Binnen de WMO is het Gebiedsondersteuningsnetwerk in oprichting. In dit GON worden – waar dat kan - maatwerkvoorzieningen omgezet in algemene voorzieningen. We werken aan doorontwikkeling van de Vensterschool en hebben geïnvesteerd in vroeg- en voorschoolse educatie. Ook binnen het programma Vluchtelingen, asielzoekers en statushouders (VAS) werken we met het onderwijsveld. Samen met vele vrijwilligers hebben we nieuwkomers praktische hulp en begeleiding geboden ten gunste van een actieve deelname aan de Groningse samenleving. De gaswinning en de aardbevingsproblematiek hebben een behoorlijke invloed op ons beleid gehad en zullen de komende jaren invloed blijven hebben, zeker op duurzaamheidsvlak. Onze ambities waren al hoog: energieneutraal in 2035. We hebben de afgelopen jaren ingezet op duurzame energievoorziening. Zo hebben we geïnvesteerd in verschillende projecten rondom waterstof, zonne-energie en warmte.

Tot slot zien we dat de digitalisering van de samenleving een grote impact heeft op de gemeentelijke organisatie, in het bijzonder op de wijze van dienstverlening. ICT is niet meer weg te denken uit ons primaire proces en heeft zich ontwikkeld van ondersteunende dienst tot een voorwaardenscheppend middel om onze samenwerking en dienstverlening met onze inwoners vorm te kunnen geven.

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van de gemeente Groningen,



De burgemeester,
Peter den Oudsten



De secretaris,
Peter Teesink

Kerngegevens

De peildatum van alle kerngegevens is 31 december van het betreffende jaar. Een streepje betekent dat het betreffende cijfer nog niet bekend is.

Inwoners	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Sociaal				
Aantal inwoners	201.270	202.632	203.717	202.687
Jongeren (0 t/m 19 jaar)	18,8%	18,6%	18,6%	18,7%
Middengroep (20 t/m 64 jaar)	67,2%	67,9%	68,5%	69,0%
Ouderen (65 jaar en ouder)	12,1%	12,5%	12,7%	12,3%

Bevolkingsprognose	2020	2025	2030	2035
Sociaal				
Aantal inwoners	209.914	217.884	222.869	225.960
Jongeren (0 t/m 19 jaar)	19,3%	19,3%	18,9%	18,7%
Middengroep (20 t/m 64 jaar)	68,2%	67,8%	67,2%	66,7%
Ouderen (65 jaar en ouder)	12,5%	12,9%	13,9%	14,6%

Sociaaleconomische gegevens	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Banen (aantal per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar)	870,4	869,4	878,6	909,4
Beroepsbevolking (15 - 64 jaar)	151.891	152.389	152.573	152.909
% arbeidsongeschiktheid	5,9%	5,9%	-	-
% werkloosheid	10,5%	9,1%	7,6%	-
% WW-uitkeringen	3,2%	-	-	-
% huishoudens met een bijstandsuitkering	8,5%	8,7%	8,6%	8,7%

Ruimtelijke kerngegevens	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Oppervlakte gemeente (in ha)	8.375	8.375	10.146	10.146
% binnenwater	5,5%	5,5%	7,3%	7,3%
% Functiemenging*	57,4%	57,7%	-	57,9
Lengte van de wegen (km)	716	717	717	749

Woningvoorraad	2014	2015	2016	2017
Aantal woningen	97.905	99.250	101.278	101.643
% Huurwoningen	61,2%	61,2%	62%	64%
% koopwoningen	38,4%	38,2%	38%	36%
Gemiddelde WOZ-waarde (euro's)	157.000	152.000	154.000	157.000

Financieel in euro's	Rekening 2015	Rekening 2016	Begroting 2017	Rekening 2017
Totaal lasten	1.112.819.000	1.017.375.095	991.112.000	1.014.248.000
Rekeningresultaat	36.049.000	53.555.000	-	12.865.000

Omvang algemene egalisereserve (AER)	34.307.000	38.720.000	33.092.000	44.598.000
Ratio weerstandsvermogen	1	1	1	1
Inkomsten gemeentefonds	439.296.000	453.884.000	439.362.000	454.166.000
Opbrengst belastingen (totaal)	70.967.000	73.430.000	75.333.000	77.078.000
Opbrengst onroerendezaakbelasting (OZB)	60.087.000	61.837.000	62.672.000	64.061.000
Opbrengst roerende zaakbelasting (RZB)	96.000	94.000	73.000	101.000
Opbrengst hondenbelasting	853.000	854.000	868.000	954.000
Opbrengst logiesbelasting	1.153.000	1.310.000	1.167.000	1.625.000
Opbrengst precariobelasting	580.000	758.000	668.000	825.000
Opbrengst parkeerbelasting	8.198.000	8.577.000	9.267.000	9.512.000

Programma's

- 1. Werk en inkomen**
- 2. Economie en werkgelegenheid**
- 3. Onderwijs**
- 4. Welzijn gezondheid en zorg**
- 5. Sport en bewegen**
- 6. Cultuur**
- 7. Verkeer**
- 8. Wonen**
- 9. Onderhoud en beheer openbare ruimte**
- 10. Veiligheid**
- 11. Stadhuis en Stadjer**
- 12. College, Raad en gebiedsgericht werken**
- 13. Algemene inkomsten en post onvoorzien**
- 14. Overhead en ondersteuning organisatie**

Programma 1: Werk en inkomen

In het programma Werk en inkomen richten we ons vooral op mensen in de beroepsbevolking en hun gezinnen. En op jongeren die binnenkort op de arbeidsmarkt komen. Wij vinden dat iedereen die dat kan, ook zou moeten werken. Bij voorkeur in een betaalde baan of anders als vrijwilliger, in een participatiebaan of activeringstraject. Aan Stadgers die er niet in slagen op eigen kracht een minimuminkomen te verwerven bieden we inkomensondersteuning.

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

We willen dat Groningen een stad is:

- Waar iedereen actief aan de samenleving kan deelnemen;
- Waar niemand onder het bestaansminimum hoeft te komen.

Het programma is uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

- [Nieuwe aanpak arbeidsmarktbeleid \(2017\)](#)
- [Meedoen \(2017\)](#)
- [Een vertrouwd gezicht \(2016\)](#)
- [Plan Schuldhulpverlening 2016-2020 \(2016\)](#)
- [Mee\(r\)doen in Stad \(2015\)](#)
- [Invoering Participatiewet in de gemeente Groningen \(2014\)](#)
- [Nota Maatschappelijke Participatie 'Meedoen maakt het verschil' \(2013\)](#)
- [Beleidsplan vernieuwing sociaal domein \(2014\)](#)
- [Met elkaar, voor elkaar \(2014\)](#)
- [Dienstverlening Werk & Participatie \(2013\)](#)
- [\(Re\)-visie zicht op werk & participatie in Stad \(2012\)](#)
- [Perspectief, actieplan tegen de armoede \(2014\)](#)
- [Handhavingsbeleidsplan sociale zekerheid 2014 \(2014\)](#)

Relevante ontwikkelingen

In 2017 is ons bijstandsvolume voor het eerst sinds jaren weer gedaald. Op 1 januari 2017 bedroeg het aantal bijstandsdossiers 10.338. Op 1 januari 2018 was dat 10.178.

Mensen vinden op dit moment meer op eigen kracht werk en hoeven dan geen beroep te doen op de bijstand. De groep mensen in de bijstand die goed te bemiddelen is richting werk, is uitgestroomd. Tegelijkertijd zien wij dat de huidige populatie bijstandsgerechtigden een grotere afstand tot de arbeidsmarkt heeft en zoeken wij naar nieuwe samenwerkingsverbanden met opleiders en werkgevers in kansrijke sectoren om hen naar werk te begeleiden.

Het regionale project Aanpak Jeugdwerkloosheid heeft geleid tot een sterk verbeterde samenwerking in de driehoek Werk-Onderwijs-Zorg. De aanpak Jeugdwerkloosheid heeft vervolg gekregen in de vorm van het project 'Sluitende aanpak werkzoekende jongeren' dat binnen de arbeidsmarktregio uitgevoerd gaat worden. Als arbeidsmarktregio hebben we daarnaast goede resultaten geboekt op het gebied van de afspraakbanen. Tot en met het derde kwartaal van 2017 hebben we al meer dan 3.000 banen gerealiseerd, terwijl onze taakstelling vanuit het Rijk 1.740 bedroeg. Ook de instroom van Nieuw Beschut is goed op gang gekomen.

Het aantal mensen op een Participatiebaan is dankzij een aantal gerichte inspanningen gestegen tot ruim boven de 500. Op 31 december waren dit er 559.

Onze inspanningen op het gebied van Bijstand op Maat hebben hun vruchten afgeworpen. Na een intensieve lobby van anderhalf jaar hebben we in juni 2017 toestemming gekregen voor het experiment Bijstand op maat. Daarin kijken we wat het effect op bijstandsgerechtigden is van meer vertrouwen, keuzevrijheid en eigen regie op werk, meedoen en welzijn. Vanaf 1 november 2017 doen ongeveer 900 mensen mee voor de duur van circa twee jaar.

Door alle activiteiten is het bereik onder minima flink vergroot. Mede door de Klijsma middelen voor kinderen in armoede kon deze toename goed worden opgevangen. Het aantal aanmeldingen voor schuldhulpverlening is in 2017 wat toegenomen ten opzichte van 2016. De druk op de schuldhulpverlening blijft groot door de toegenomen complexiteit van dossiers.

Deelprogramma 1.1: Werk en activering

Bestaanszekerheid en maatschappelijke participatie bereiken we via (betaald) werk. (Betaald) werk draagt in belangrijke mate bij aan persoonlijk geluk. Als gemeente hebben we beperkt invloed op het aanbod van geschikte banen en de werking van de arbeidsmarkt. In [programma 2: Economie en Werkgelegenheid](#) stimuleren we ondernemers en werkgevers om zich te ontwikkelen en te groeien. Op deze wijze stimuleren we de werkgelegenheid. We willen dat iedere Stadjer actief is. In loondienst, als (parttime) ondernemer, als vrijwilliger of op een andere manier.

In dit deelprogramma Werk en activering richten we ons op mensen die er niet in slagen op eigen kracht een plek op de arbeidsmarkt te vinden. Dat kan komen door het functioneren van de arbeidsmarkt zelf (beleidsveld Arbeidsmarktbeleid), maar er kunnen ook persoonlijke oorzaken zijn (beleidsvelden Werk en activering, Maatschappelijke participatie).

Beleidsvelden

- Regionaal arbeidsmarktbeleid
- Werk
- Maatschappelijke participatie

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald 2016	Begroting 2017	Behaald 2017
Aantal bijstandsuitkeringen	10.338	10.200	10.178

Daarnaast verantwoorden we onder dit deelprogramma voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website "[Waar staat je gemeente](#)". Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2013	2014	2015	2016	2017
Netto participatiegraad (% werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking)	50,7	61,1	61,6	62,5	-
Werkloze jongeren (% 16 t/m 22-jarigen)	-	-	1,86%	-	-
Lopende re-Integratievoorzieningen (aantal per 10.000 inwoners van 16-64jaar)	-	-	140	-	229*
Kinderen in uitkeringsgezinnen (%)	-	-	13,43%	-	-

* Eerste halfjaar 2017

1.1.1 Regionaal arbeidsmarktbeleid

Op een goed werkende arbeidsmarkt zijn vraag en aanbod in balans; nu en in de toekomst. De verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij werkgevers, werknemersorganisaties en onderwijsinstellingen. Als gemeente hebben wij de rol van actieve initiatiefnemer en ondersteuner van de samenwerking tussen deze (sociale) partners. Wij richten ons arbeidsmarktbeleid zowel op de stad als op de regio.

Met de onderstaande indicatoren is de voortgang van dit beleidsveld in 2017 gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2016	2017	2017
Aantal plaatsingen door brancheteam	815	700	652
Aantal plaatsingen of plekken gerealiseerd door SROI in de arbeidsmarktregio	622	1.000	867
Aantal gerealiseerde afspraakbanen in de arbeidsmarktregio	1.740	1.000	3.044 (t/m derde kwartaal 2017)

Wat wilden we bereiken in 2017?

Wij streefden naar een goed functionerende regionale arbeidsmarkt: meer werkgelegenheid, meer mensen die vanuit een uitkeringssituatie aan de slag zouden gaan en meer jongeren die beter opgeleid zouden worden voor de arbeidsmarkt. We gaven aan het als onze rol te zien om een zo goed mogelijke dienstverlening te organiseren voor werkgevers, uitkeringsgerechtigden en onderwijspartners. Dat wilden we doen door onze ondersteuning af te stemmen op de behoeften van deze partijen. Goed luisteren, beter samenwerken, de ondersteuningsvraag centraal stellen en vanuit die vraag meewerken aan concrete oplossingen. Daarbij wilden wij ons in het bijzonder inzetten voor verbetering van de kansen van mensen aan de onderkant van de arbeidsmarkt en voor jongeren. Vereenvoudiging van de regelgeving rond de afspraakbanen moest ertoe leiden dat jongeren met een arbeidsbeperking eenvoudiger in aanmerking zouden komen voor een afspraakbaan. Interne jobcoaching zou het voor werkgevers mogelijk moeten maken om mensen met een arbeidsbeperking op de werkvloer te begeleiden. Het afgelopen jaar wilden we meer nadruk leggen op het plaatsen van de gemeentelijke doelgroep op afspraakbanen. Op het gebied van SROI was het doel om in toenemende mate zaken regionaal op te pakken, bijvoorbeeld in relatie tot aardbevingsbestendig bouwen.

Wat hebben we hiervoor gedaan in 2017?

- We realiseerden SROI bij 49 aanbestedingen van de gemeente Groningen en 14 van de Provincie Groningen; dit heeft geresulteerd in 867 plaatsingen;
- We boden begeleiding bij plaatsing op een afspraakbaan; werkgevers werden gefaciliteerd en daarmee ontzorgd. Onze jobcoaches zijn hierbij ingezet, waardoor de toeleiding naar en de begeleiding op het werk plaatsvond;
- We organiseerden Afspraakbanenlunches waarbij kandidaten met loonkostensubsidie en werkgevers samengebracht werden;
- Vanuit de arbeidsmarktregio Werk in Zicht is de campagne Kansrijkberoep.nl opgezet; deze campagne brengt alle kansrijke beroepen onder de aandacht van werkzoekenden;
- De voucherregeling jongeren en andere groepen werd opgezet. Hiermee beschikken werkgevers over vouchers waarmee zij een werk(leer)plek aan kunnen bieden aan jongeren, statushouders en vijftig plussers;
- We voerden het project Aanpak Jeugdwerkloosheid 'Samen naar een werkende toekomst' uit in samenwerking met alle gemeenten in de arbeidsmarktregio; dit heeft geleid tot matching op werk voor jongeren, het in beeld brengen van 'jongeren buiten beeld' en een intensieve samenwerking tussen de driehoek Werk-Onderwijs-Zorg. De aanpak Jeugdwerkloosheid heeft vervolg gekregen in de

vorm van het project 'Sluitende aanpak werkzoekende jongeren' dat binnen de arbeidsmarktregio uitgevoerd gaat worden;

- Mede dankzij een goede samenwerking met het UWV is de instroom in de bijstand dit jaar gedaald.
- We zijn van start gegaan met het verkennen van de mogelijkheden van de basisbaan.
- In samenwerking met Prima uitzendorganisatie en met behulp van ouderenambassadeur John de Wolf, is er 17 januari 2018 een grote banenbeurs, genaamd "Old Skool" voor technische en groene beroepen gehouden voor 50-plussers. Gemeente Groningen, UWV, Werk in Zicht en Prima hebben hiervoor allen werkzoekenden benaderd. Dit heeft al tot plaatsingen geleid.

Conclusie

Uit het bovenstaande blijkt dat wij als stad en regio zeer succesvol zijn het realiseren van de Afspraakbanen. Met de realisatie van meer dan 3000 banen voor mensen met arbeidsbeperking over het afgelopen jaar (t/m kwartaal drie) kunnen wij concluderen dat de samenwerking met en de ondersteuning van werkgevers op dit gebied zeer goed verloopt. Het feit dat wij diverse afspraakbanenlunches organiseerden, heeft tevens bijgedragen aan dit succes.

Het aantal plaatsingen door de brancheteams is met 48 achtergebleven op het beoogde aantal van 700. Mensen vinden op dit moment meer op eigen kracht werk en hoeven dan geen beroep te doen op de bijstand. De groep mensen in de bijstand die goed te bemiddelen is naar werk, is uitgestroomd. Tegelijkertijd zien wij dat de huidige populatie bijstandsgerechtigden een grotere afstand tot de arbeidsmarkt heeft en zoeken wij naar nieuwe samenwerkingsverbanden met opleiders en werkgevers in kansrijke sectoren om hen naar werk te begeleiden.

In 2017 realiseerden we 867 plaatsingen door middel van Social Return on Investment. Minder dan het beoogde aantal van 1000, maar nog altijd 245 meer dan in 2016. Ondanks dat we het resultaat van 1000 niet behaald hebben, kijken we toch positief terug op het afgelopen jaar. Op het moment dat we het getal 1000 in de begroting opschreven, hadden we nog niet het exacte beeld van het aantal aanbestedingen waarop SROI gerealiseerd zou kunnen worden.

Het project Aanpak Jeugdwerkloosheid, dat regionaal is uitgevoerd en inmiddels is afgerond, heeft geleid tot een sterk verbeterde samenwerking in de driehoek Werk-Onderwijs-Zorg; een belangrijke voorwaarde in de begeleiding naar school en werk van kwetsbare jongeren zonder startkwalificatie en/of zorgproblematiek. Dankzij deze samenwerking wisten wij 1726 jongeren te matchen op werk binnen dit project. Daarnaast werden jongeren ook naar werk begeleid vanuit onze reguliere dienstverlening: e-coaching, centrum naar werk, jongerenteam.

1.1.2 Werk

Wij willen iedere werkzoekende actief passende ondersteuning bieden op weg naar (betaald) werk. Mensen die niet op eigen kracht betaald werk vinden, ondersteunen we met de mogelijkheden die de Participatie-wet en de Wet sociale werkvoorziening ons bieden. We onderscheiden de volgende groepen:

- Mensen waarvan we verwachten dat ze relatief gemakkelijk aan het werk komen. Die ondersteunen we op hoofdzakelijk collectief en op afstand (digitaal);
- Mensen die niet op eigen kracht een reguliere baan kunnen vinden of uitoefenen, bieden we individuele begeleiding en helpen we aan (aangepast of begeleid) werk;
- Mensen die niet in een normaal arbeidsritme kunnen functioneren, begeleiden we naar maatschappelijke deelname of beschut werk;
- Jongeren zonder startkwalificatie leiden we zo veel mogelijk terug naar school (zie ook '[programma 3: Voorkomen schooluitval](#)').

Met de onderstaande indicatoren is de voortgang van dit beleidsveld in 2017 gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2016	2017	2017
Aantal personen dat uitstroomt naar regulier werk.	1.072	1.100	1.054
Aantal personen met een uitkering dat parttime inkomsten uit arbeid heeft.	2.800	Stijging	2.700
Aantal personen dat gedetacheerd is (intern, extern en ondersteunend werkzaam).	782	730	742
Aantal personen dat werkzaam is op een begeleid werken plek.	139	140	116

Wat wilden we bereiken in 2017?

In 2017 wilden we minimaal 1.100 bijstandsgerechtigden uit laten stromen naar regulier werk. We streefden in 2017 naar een stijging van het aantal plaatsingen door de brancheteams (zie beleidsveld arbeidsmarktbeleid). Ook dachten we dat door de aantrekkende economie meer mensen zelf een baan zouden kunnen vinden. Naast uitstroom naar werk vinden we het ook belangrijk dat mensen parttime inkomsten uit arbeid (loondienst of ondernemerschap) verwerven. Het kan een eerste stap zijn richting volledige uitstroom. Maar ook als dit niet tot uitstroom leidt, vinden we het belangrijk dat mensen werken als dat kan. Bovendien leidt dit tot een besparing op de uitkeringslasten.

Daarnaast verwachtten we dat het aantal medewerkers in de sociale werkvoorziening (SW), dat gedetacheerd is of ondersteunend werkt, daalde naar ongeveer 730 eind 2017. We verwachtten dat het aantal SW-medewerkers dat eind 2017 op een begeleid werken plek zit daalde naar 140. Deze daling komt door de invoering van de Participatiewet. Hierdoor stromen sinds 2015 geen nieuwe mensen meer in de SW.

Wat hebben we hiervoor gedaan in 2017?

- We zetten in op de opleiding en toeleiding naar werk in kansrijke sectoren als ICT, Zorg, Bouw & Techniek en Klant Contact Centre (KCC) werk. Dit doen we individueel, maar ook groepsgericht. Hierbij gaat het vaak om partnerschappen met werkgevers en nemen we een faciliterende rol in. Code Gorilla en Kans!Opleidingen zijn hier mooie voorbeelden van. Ook met zorgaanbieders werken we samen en realiseren we SROI;
- We organiseerden een voorschakeltraject Bouw; een oriëntatietraject voor kandidaten die interesse hebben in de bouw, met als onderdeel speeddate met werkgevers;
- We organiseerden de Keuzecarrousel en Metaalcarrousel waarbij is ingezet op werk in kansrijke sectoren; hierdoor maakten jongeren, maar ook oudere werkzoekenden, kennis met werk in kansberoepen;
- We organiseerden de inspiratieshows: 8-weekstraject waarbij kandidaten van alle categorieën workshops volgen ter activering en toenadering tot de arbeidsmarkt;
- We hebben de werkwijze rond parttime ondernemen verstevigd met een zesweeks programma gericht op ondernemersvaardigheden, afgesloten met een pitch, voor zowel parttime ondernemers als mensen met ambities richting het Bbz;
- SW-medewerkers zijn gedetacheerd bij reguliere bedrijven (via iederz);
- Medewerkers zijn begeleid op een 'begeleid werken plek' bij reguliere werkgevers;
- Met Bijstand op maat onderzoeken we of het geven van meer vertrouwen en regie leidt tot meer arbeidsinschakeling en meedoen.

Conclusie

Uit het bovenstaande blijkt dat wij het afgelopen jaar sterk ingezet hebben op kansrijke sectoren. In deze sectoren zijn volop kansen op werk. Het is zaak om ervoor te zorgen dat de mensen met

een uitkering in het kader van de Participatiewet, op de juiste manier worden toegerust en klaargestoomd om de beschikbare banen te vervullen. Dit vraagt om een vraaggerichte benadering waarin we in samenspraak en samenwerking met werkgevers en opleiders innovatieve samenwerkingsverbanden aangaan. Hierboven kunt u lezen dat wij dit doen. Naast onze reguliere werknemers- en werkgeversdienstverlening, hebben wij diverse bijeenkomsten georganiseerd die gericht waren op kennismaking tussen de klant en werkgever. Dit leidde ook daadwerkelijk tot uitstroom.

De uitstroom naar werk is iets lager uitgekomen dan verwacht. We profiteren wel van de aantrekkelijke economie, maar we zien dit niet direct terug in het aantal mensen dat uitstroomt naar werk. Door de aantrekkelijke economie vinden mensen met een korte afstand tot de arbeidsmarkt zelf een baan. Zij hoeven geen kortdurend beroep te doen op bijstand. (We zien ze dus ook niet terug in de uitstroomcijfers.) De groep mensen in de bijstand die goed te bemiddelen is naar werk, is uitgestroomd. Daarnaast hebben we te maken met de instroom van statushouders en mensen met een arbeidsbeperking en een verhoogde AOW-leeftijd. Ten gevolge van deze ontwikkelingen heeft de huidige bijstandspopulatie een grotere afstand tot de arbeidsmarkt. Dit vraagt om intensievere en langdurigere ondersteuning. De komende jaren zal dit ook zo blijven. Desondanks hebben we goede resultaten behaald.

Bij het aantal bijstandsgerechtigden met deeltijdwerk zien we een kleine daling in plaats van de beoogde stijging. De definitie die we hanteren is erg breed. Met deze indicator rapporteren we over alle mensen die op enig moment in een jaar parttime inkomsten uit arbeid hebben gehad. Op eigen kracht of met onze ondersteuning. Voor de begroting 2019 willen we deze verfijnen. In 2018 gaan we onze inspanningen ten behoeve van deeltijdwerk intensiveren. Mensen met ambities en potentie richting ondernemerschap blijven we faciliteren.

De verwachting was dat het aantal gedetacheerden via natuurlijk verloop zou dalen tot 730 personen. We zijn iets hoger uitgekomen (742 personen). Het aantal mensen op een begeleid werken plek is sneller gedaald dan verwacht (naar 116 in plaats van 140 personen). De verklaring hiervoor is dat een aantal mensen van begeleid werken naar detacheringen is overgegaan.

Dit jaar zijn er mooie samenwerkingsverbanden ontstaan tussen de gemeente, opleiders en werkgevers in kansrijke sectoren als de Zorg, ICT, Bouw & Techniek. Deze vorm van samenwerking, waarin we groepsgewijs en heel gericht mensen klaarstomen voor de arbeidsmarkt, zullen we verder uit gaan bouwen.

1.1.3 Maatschappelijke participatie

Het is belangrijk actief te zijn in de samenleving en iets voor een ander te betekenen. Door deel te nemen aan maatschappelijke activiteiten in de wijk, actief te zijn op een Participatiebaan of actief te zijn als vrijwilliger. Dat kunnen eerste stappen zijn naar de arbeidsmarkt. Maatschappelijke participatie vindt in de praktijk plaats bij maatschappelijke organisaties en verenigingen. We proberen maatschappelijke organisaties hierin te stimuleren. We bemiddelen en subsidiëren. We zoeken de verbinding met andere doelgroepen en beleidsterreinen.

Met de onderstaande indicatoren is de voortgang van dit beleidsveld in 2017 gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Realisatie	Begroting	Realisatie
	2016	2017	2017
Aantal mensen dat actief is op een P-baan	400	500	559
Aantal beschutte werkplekken (SW)	399	395	400

Aantal beschutte werkplekken nieuw (P-wet	17	44	35
---	----	----	----

Wat wilden we bereiken in 2017?

Met de nota 'Mee(r)doen in Stad' hebben we de beweging richting de wijken al ingezet. In 2017 streefden we ernaar om in alle wijken activiteiten aan te bieden. We gingen ervan uit dat de in 2016 ingezette intensivering, onder meer door Kansen in Kaart en de komst van de re-integratiecoaches maatschappelijke participatie in 2017 tot gevolg zou hebben dat meer mensen op een P-baan terecht zouden komen of actief zouden worden op een vrijwilligersplek of wijkactiviteit. We wilden bezien op welke manier een terugval in ondersteuning na 2 jaar op een P-baan kon worden voorkomen en we wilden de persoonlijke ontwikkeling monitoren om meer doorstroom te realiseren. We wilden de mogelijkheid van scholing naast een P-baan aanbieden.

Daarnaast wilden we in 2017 beschutte werkplekken aanbieden voor mensen met een lichamelijke, verstandelijke of psychische beperking. We wilden maatschappelijke participatie en dagbesteding goed op elkaar aan laten sluiten. Zowel in de ondersteuning als in het aanbod van activiteiten.

Wat hebben we hiervoor gedaan in 2017?

- In zijn algemeenheid zijn procedures en functies meer gestroomlijnd, om P-banen optimaal te kunnen inzetten. Zo is aangesloten bij Kansen in Kaart en Link050;
- Het aantal Coaches Meedoen is uitgebreid tot 14. (Voorheen Re-integratie Coaches Maatschappelijke Participatie). Zij ondersteunen de deelnemers bij alle vragen die de deelnemers hebben, zijn actief in alle wijken en sluiten daarbij nauw aan bij de WIJ teams. Ze begeleiden ook plaatsingen naar vrijwilligerswerk of sociale activering;
- Uitbreiding van het scholingsaanbod en de bekendheid daarvan heeft succes gehad. 56 mensen volg(d)en scholing naast een P-baan, 17 mensen ontvingen scholing na beëindiging van de P-baan;
- Op 28 november organiseerden we een drukbezochte manifestatie Hoera voor de Participatiebaan. Dit was een netwerkbijeenkomst voor alle relaties die met P-banen te maken hebben;
- Er is intern een Adviseur Participatiebanen aangesteld. Deze adviseur is aanspreekpunt voor een organisatie die nog niet bekend is met P-banen maar wel graag iemand in dienst wil nemen. De subsidie voor externe adviseurs is beëindigd;
- In 7 wijken (Vinkhuizen, Lewenburg, Korrewegwijk/de Hoogte, Beijum, SPT, Oosterpark en Hoogkerk) worden wijk-activeringsprojecten uitgevoerd, door Werkpro, Saaksumborg, Leger des Heils en Floreshuis;
- Het organiseren van beschutte werkplekken bij iederz;
- Het begeleiden van de diverse doelgroepen die bij iederz werken: oud beschut, nieuw beschut en werkstage/ arbeidsmatige dagbesteding;
- Het onderhouden en versterken van de samenwerking met ketenpartners rondom nieuw beschut, zoals het onderwijs, het UWV en zorginstellingen;
- Het verzorgen van interne en externe communicatie over nieuw beschut.

Conclusie

Het aantal mensen met een Participatiebaan is dankzij een aantal gerichte maatregelen fors gestegen tot in totaal 559 per 31 december 2017. De bekendheid is vergroot, ook via sociale media, de scholingsmogelijkheden verruimd, verlenging is mogelijk gemaakt en de infrastructuur is zodanig aangepast dat er sprake is van optimale onderlinge afstemming en taakverdeling, ook op wijkniveau.

Het aantal medewerkers oud-beschut is in 2017 licht gestegen. De verwachting was dat het aantal plekken licht zou afnemen door natuurlijk verloop. De verklaring voor de stijging is dat een aantal werknemers is teruggestroomd vanuit een detachering of begeleid werken plek naar oud beschut.

Het aantal medewerkers nieuw-beschut is gestegen naar 35 plekken. Dit is inclusief twee medewerkers uit de gemeente Ten Boer. Hiermee is de instroom van nieuw beschut goed op gang gekomen, al lopen we nog iets achter met het bereiken van de beoogde doelstelling van 44 plekken. Eind 2017 waren een aantal UWV-trajecten nog niet afgerond. Ondertussen is dit wel het geval en zijn er in februari weer mensen ingestroomd. Landelijk gezien doen we het goed en zijn we benaderd als voorbeeldgemeente.

Deelprogramma 1.2: Inkomen en armoedeverlichting

Voortdurende financiële zorgen vormen een belemmering bij het deelnemen aan de samenleving. Met het deelprogramma Inkomen en armoedeverlichting nemen we deze belemmeringen voor de doelgroepen weg. Dat doen we via het verstrekken van uitkeringen (Participatie-wet, IOAW, IOAZ, Bbz, BUIG) en met (financiële) ondersteuning via ons armoede- en minimabeleid. Aan Stadgers met problematische schulden bieden we schuldhulpverlening. In het contact met de cliënten is vertrouwen het uitgangspunt. Hoewel we vinden dat wet- en regelgeving niet belemmerend mag werken, zien we wel toe op naleving van regels en voorwaarden.

Beleidsvelden

- Uitkeringen
- Armoede- en minimabeleid
- Handhaving
- Schuldhulpverlening

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald 2016	Begroting 2017	Behaald 2017
Aantal bijstandsuitkeringen.	10.338	10.200	10.178
% Inwoners dat zegt moeite te hebben met rondkomen.	9%	-	-

Daarnaast verantwoorden we onder dit deelprogramma voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website "[Waar staat je gemeente](#)". Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
Personen met een bijstandsuitkering (aantal per 10.000 inwoners 18 jr. en ouder)	-	735	743	748

1.2.1 Uitkeringen

We verstrekken uitkeringen op grond van de Participatie-wet, de IOAW, de IOAZ en de Bbz aan burgers die er recht op hebben. Dat doen we tijdig en correct. We willen dat iedereen die er recht op heeft op tijd een uitkering ontvangt. Hiervoor geldt een wettelijke termijn van 8 weken. Als norm voor rechtmatigheid geldt landelijk een foutpercentage van maximaal 1%.

Om daar waar nodig burgers een laagdrempelige ingang te bieden, kunnen zij bij het WIJ-team met de voorbereiding van de uitkeringsaanvraag worden geholpen. We informeren betrokkenen actief en duidelijk over de regels en voorwaarden. Tevens verstrekken we vergoedingen of tegemoetkomingen in de kosten van kinderopvang aan deelnemers aan re-integratietrajecten of op grond van sociaal-medische indicatie.

Met de volgende indicatoren is de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Begroting 2017	Behaald 2017
% uitkeringsaanvragen (BUIG) dat binnen 8 weken is afgehandeld.	92%	100%	90%
Foutpercentage verstrekte uitkeringen (BUIG)	0,13%	<1%	0,3%

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden 100% van de uitkeringsaanvragen afhandelen binnen 8 weken. Als norm voor de rechtmatigheid volgen we de landelijke norm van een maximaal foutpercentage van 1%. Overschrijding van deze norm leidt tot financiële risico's voor de gemeente. Weliswaar trekt de economie enigszins aan, maar daar staat de instroom van vergunninghouders en de nieuwe doelgroep van de Participatiewet tegenover. We verwachtten per saldo dat het aantal bijstandsuitkeringen zeer licht zou stijgen in 2017.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Uitkeringen rechtmatig en tijdig (binnen 8 weken) verstrekken;
- Vergoeden eigen bijdrage/tegemoetkomen kosten kinderopvang. Vanaf 1 september 2017 is de doelgroep uitgebreid met onder andere studerende alleenstaande ouders die een opleiding tot en met MBO4 volgen.
- Uitvoering geven aan 'Een vertrouwd gezicht'.

Conclusie

We zien bij de afhandelingstermijn een lichte daling ten opzichte van 2016, die veroorzaakt wordt door toegenomen werkzaamheden. Werkenderwijs is 'Een vertrouwd gezicht' ingevoerd, waarbinnen we meer tijd nemen voor mensen. Ook de dienstverlening aan de opstartende WIJ-teams vraagt uitvoeringscapaciteit.

1.2.2 Armoede- en minimabeleid

Rondkomen met een inkomen op of net boven het minimum is lastig. We willen mensen die in armoede leven perspectief bieden. We ondersteunen mensen met aanvullende financiële ondersteuning (vangnet). Dit combineren we met begeleiding waarbij mensen weer regie krijgen over hun eigen situatie (vliegwielen). We werken intensief samen met maatschappelijke partners en bedrijven (verbinding) en haken in op initiatieven uit de samenleving.

Onder inkomensregelingen verstaan we: bijzondere bijstand (inclusief duurzame gebruiksgoederen), vergoeding ouderbijdrage schoolfonds en individuele inkomensvoetstuk.

Het aantal ondersteuningscontacten heeft specifiek betrekking op het Kindpakket, serviceteam/ minimaloket, inspiratiegroepen, ondersteuning aan zelfstandigen, Toentje en de Stadspas.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Begroting 2017	Behaald 2017
Aantal toegekende aanvragen bijzondere bijstand.	6.470	Stabiel	6.058
Waarvan in het kader van de witgoedregeling.	882	Stabiel	1.028
Aantal verstrekte individuele inkomensvoetstukken (voorheen langdurigheidstoelagen).	4.588	Stabiel	4.871
Aantal gehonoreerde vergoedingen ouderbijdrage schoolfonds (schooljaar).	2.117	Stabiel	2.209
Aantal huishoudens dat gebruik maakt van één of meer inkomensregelingen.	9.319	Stabiel	9.412
Aantal ondersteuningscontacten dat tot stand	26.500	Stijging	Stijging

komt binnen de projecten/overige activiteiten van het armoedebeleid.			
Aantal deelnemers collectieve zorgverzekering.	Lichte daling	-	Lichte stijging

Wat wilden we bereiken in 2017?

Speerpunten waren onder meer het verder vergroten van het bereik onder minima, de bewustwording en signalering van armoede te vergroten, een adequate bestemming te vinden voor de extra rijksmiddelen conform de criteria (Kansen voor alle kinderen) en aandacht voor de effecten van de inspanningen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Het aantal abonnees op de Stadjespas nam in 2017 toe met 3000. Eind 2017 waren er ruim 11.000 abonnees, via welke we ook 5068 kinderen bereiken van 0 - 18 jaar. Vanaf november 2017 kunnen ook alle minima in Ten Boer gebruik maken van de pas. De nieuwsbrief is een effectief communicatiemiddel gebleken;
- Het aantal huishoudens dat gebruikmaakt van een of meerdere inkomensregelingen is gestegen. Over 2015 (nulmeting) bedroeg het aantal 8.586. Inmiddels is dat 9.412. Onze inzet op het gebied van communicatie, ook via het serviceteam van het minimaloket, werpt vruchten af;
- In november is de gids Mooi meegenomen uitgebracht en verspreid, waarin alle regelingen, projecten en voorzieningen voor minima zijn opgenomen. Hier was veel behoefte aan. Er is een versie voor professionals en een versie voor minima zelf;
- 162 deelnemers hebben de training Armoede dichtbij of de training Armoede op school gevolgd, waaronder alle WIJ medewerkers. De training leert armoede te herkennen en mensen te wijzen op de mogelijkheden die er zijn. Er is een aparte training ontwikkeld voor onderwijzend personeel;
- 3 Forumbijeenkomsten rondom film I Daniel Blake, gemiddeld 300 aanwezigen;
- Op 15 scholen zijn brugfunctionarissen actief, die armoede signaleren bij schoolkinderen en ondersteuning bieden aan de ouders;
- Ook via het Serviceteam (ervaringsdeskundigen) worden minima bereikt en gewezen op de mogelijkheden.

Activiteiten: een selectie

- De rijksmiddelen voor kinderen in armoede waren aanleiding voor een forse impuls voor het kindpakket;
- In de weken voor Sinterklaas zijn 2048 speelgoedbonnen en 2291 kledingbonnen verstrekt voor kinderen en jongeren. De verstrekking verliep voor het eerst via de WIJ-teams. De opkomst was 83%;
- Het aantal abonnementen voor de bibliotheek bedroeg 1521. Het abonnement is voor minima gratis geworden;
- Kinderen kunnen nu ook gratis afzwemmen voor diploma B;
- Er zijn 700 fietsen gedoneerd aan kinderen, die voor 60% door Stadjes zijn aangeleverd;
- Bijdrage aan verhuizing Voedselbank naar andere en grotere locatie;
- Fors ingezet op preventieprojecten om schulden bij jongeren te voorkomen;
- Investering in tweejarige opleiding tot ervaringsdeskundige, met perspectief op startkwalificatie;
- Start pilot met het maatwerkbudget dat bij de WIJ is belegd. Medewerkers kunnen dit regelarm en snel inzetten als men financiële knelpunten tegen komt bij minima. Daar is in een half jaar al flink gebruik van gemaakt.

Conclusie

Het bereik onder minima was een belangrijke opgave in 2017. Dat is door alle activiteiten flink vergroot. Het aantal toegekende aanvragen voor de individuele bijzondere bijstand nam af, maar we zien dat de overige bestaande armoede voorzieningen en minimaregelingen beter worden benut. Mede door de extra Klijnsmiddelen voor kinderen in armoede kon deze toename goed worden opgevangen. Het signaleren en verlichten van armoede is inmiddels goed geïntegreerd in het wijkgericht werken. Ondanks dat het aantal toegekende aanvragen voor de individuele bijzondere bijstand is afgenomen, zijn de kosten ongeveer gelijk gebleven ten opzichte van 2016. Dit wordt met name veroorzaakt door de hoge kosten voor beschermingsbewind en aanvullende bijstand voor jongeren onder de 21 jaar. Van dit laatste wordt voornamelijk gebruik gemaakt van statushouders.

1.2.3 Handhaving

We willen dat uitkeringen terecht komen bij mensen die er recht op hebben. Hiervoor volgen wij zorgvuldige intake-procedures. Verder informeren we onze klanten actief en begrijpelijk over de regels, voorwaarden en sancties. Vanuit het oogpunt van vertrouwen in burgers controleren we gericht.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Begroting	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal beëindigde uitkeringen (controle aan de achterkant).	222	200	179
% toegekende aanvragen (controle aan de poort)	62%	63%	63%
Aantal opgelegde boetes	306	Daling	244

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen met ons handhavingsbeleid bereiken dat zoveel mogelijk burgers de wetten en regels naleven die bij een uitkering horen. We weten dat de meerderheid van de burgers dit uit zichzelf al doet. Daar waar fraude zich wel voordoet willen wij deze zo snel mogelijk stopzetten en het liefst voorkomen. Dat hebben we gedaan door helder te communiceren en door een zorgvuldige beoordeling van uitkeringsaanvragen. Als we in het kader van een handhavingsonderzoek constateren dat er (mogelijk) sprake is van een zorgbehoefte dan delen we dat signaal met het WIJ-team. Als een klant herhaaldelijk niet reageert op een oproep in het kader van een handhavingsonderzoek dan beëindigen we de uitkering niet direct maar informeren we eerst of de klant bekend is bij het WIJ-team. Als de klant bekend is bij het WIJ-team stemmen we de vervolgstap af.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Strengere controle aan de poort;
- Voorlichting over regels en sancties;
- Fraude-alertheid binnen WIMP bevordert door scholing en coaching van medewerkers, onder andere op het gebied van maatregelen;
- Themacontroles.

Conclusie

Het aantal beëindigingen is iets lager uitgekomen dan de prognose, dit ondanks dat we circa 10% meer onderzoeken hebben afgerond. Verklaring hiervoor is dat we lichtere signalen voor rechtmatigheidsonderzoeken hebben teruggelegd in het primair proces om hiermee de fraude-alertheid bij collega's te vergroten. Immers onderzoek naar rechtmatigheid moet geen exclusieve taak zijn voor de afdeling Handhaving maar moet aanvullend zijn. De complexiteit van de onderzoeken is hierdoor toegenomen en heeft onder andere geleid tot een stijging in het aantal (arbeid-intensievere) strafrechtelijke onderzoeken.

Het aantal boetes is meer gedaald dan verwacht. Deze teruggang is geheel te verklaren door de afname van het aantal opgelegde inburgeringsboetes. Het aantal opgelegde P wet boetes is constant gebleven. Verklaring voor de afname is dat inburgeraars vanaf 01 01 2013 onder verantwoordelijkheid zijn gebracht van de DUO. Alleen inburgerings-plichtigen van voor deze datum vallen onder de gemeente. Deze groep inburgeraars droogt dus op en de daling zal zich verder voortzetten.

1.2.4 Schuldhulpverlening

Problematische schulden ontnemen mensen elk perspectief. Via de Groningse Kredietbank (GKB) bieden we alomvattende schuldhulpverlening: we zoeken naar een oplossing voor de financiële problemen en tegelijk pakken we de oorzaken aan. Ook proberen we te voorkomen dat er (opnieuw) schulden ontstaan door preventie en nazorg. We werken intensief samen met de WIJ-teams, maatschappelijke partners en relevante schuldeisers.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald	Begroting	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal aanmeldingen schuldhulpverlening.	2.201	2.100	2.402
Aantal inschrijvingen schuldregeling.	528	450	446
Aantal klanten in budgetbeheer.	2.502	2.650	2.575
Aantal klanten in beschermingsbewind.	798	850	821
Aantal aanvragen sociale kredieten.	812	800	513
% geslaagde minnelijke regelingen.	-	55%	68%

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden schuldhulpverlening bieden aan degenen die dat nodig hadden. We wilden (problematische) schuldsituaties van burgers stabiliseren en waar mogelijk oplossen. Daarnaast wilden we ons richten op preventie: voorkomen van (problematische) schulden bij burgers en het bevorderen van hun financiële zelfredzaamheid. We wilden als gemeente voorop blijven lopen met onze integrale aanpak van schuldhulpverlening en -preventie. We wilden bij onze innovatieve aanpak de grenzen van wet- en regelgeving opzoeken zodat we mensen meer perspectief konden bieden. Onze kwaliteit van dienstverlening wilden we borgen door te voldoen aan de door de koepelorganisatie Nederlandse vereniging voor schuldhulpverlening (NVVK) en de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening gestelde eisen. We streefden er naar het beschermingsbewind bij burgers die dat nodig hebben zoveel mogelijk als gemeente zelf uit te voeren.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- **Uitvoeren schuldhulpverlening Groninger Krediet Bank.** De GKB heeft burgers met financiële problemen geholpen met gerichte informatie, advies, bemiddeling, cursus of crisisinterventie. Burgers met achterliggende (psychosociale) problematiek hebben we voor zover nodig doorverwezen naar het maatschappelijk werk of de hulpverlening. Indien burgers werden geïndiceerd voor een schuldregeling (schuldbemiddeling of saneringskrediet), budgetbeheer, duurzame financiële dienstverlening, budget-coaching of beschermingsbewind dan werden ze doorgeleid naar de backoffice van de GKB.
- **Preventie-activiteiten, samen met scholen, vrijwilligers, relevante schuldeisers en maatschappelijke instellingen.** We poogden schulden bij burgers te voorkomen en hun financiële vaardigheid te bevorderen. We zochten daarbij de samenwerking met scholen, vrijwilligers, maatschappelijke en hulpinstellingen, maar ook met schuldeisers zoals deurwaarders en woningcorporaties. We hebben veel aandacht geschonken aan de inbedding van financiële educatie in het onderwijs (in brede zin: van basis- tot universitair onderwijs) en de ontwikkeling van nieuwe methodieken.

- **Met schuldhulpverlening (waaronder preventie-activiteiten en vroeg-signalering) aansluiten bij de wijkgerichte aanpak.** We sloten zoveel mogelijk aan bij de wijkgerichte aanpak bij ons aanbod van producten als informatie en advies en preventie-activiteiten. De consultants van de GKB werkten samen met én in de WIJ teams, onder andere door middel van fysieke aanwezigheid in de wijk en vaste contactpersonen. Hierdoor zochten burgers eerder schuldhulp en was voor nieuwe klanten vaak slechts één aanmeldgesprek voldoende.
- **Samenwerken met woningcorporaties en WIJ-teams bij vroeg-signalering van schuldproblematiek.** Door een goede samenwerking en vroeg-signalering hebben we het aantal crisisinterventies om een uithuiszetting te voorkomen kunnen verminderen en burgers met huurachterstand sneller kunnen helpen.
- **Kijken naar creatieve en alternatieve mogelijkheden voor afbetaling van schulden, individuele maatwerk-trajecten zo mogelijk verkorten en de grenzen opzoeken van wet- en regelgeving.** We zijn een nieuwe pilot Innovatie schuldhulpverlening gestart. Door een innovatieve en alternatieve omgang met schuldproblematiek en door te vertrekken vanuit een integrale kosten-baten analyse, wilden we aanvullende oplossingen mogelijk maken. We bekeken hoe de burger met schuldproblemen (al dan niet met behulp van zijn sociale netwerk) greep kon krijgen op het eigen leven. Het ging er daarbij om dat het nemen van initiatief door de burger (gedragsverandering) moest lonen, ook op de korte termijn. Voorop stond het handelen vanuit het eigen maatwerkplan van de burger. We richtten ons in de pilot met name op jongeren en gezinnen met kinderen.
- **Intensiveren van onze aanpak van jongeren met schulden, waar onder een bredere inzet van het jongerenkrediet.** Voor jongeren van 18 - 25 jaar met schulden hebben we de euro-coach en vaker het jongerenkrediet ingezet. We hebben 570 budgetgesprekken met jongeren gevoerd.
- **Zo veel mogelijk combineren van re-integratie en schuldhulpverlening.** Schulden vormen een belemmering voor re-integratie en participatie van burgers. We hebben zoveel mogelijk re-integratie en schuldhulpverlening gecombineerd. Een tijdige gerichte verwijzing en warme overdracht van bijstandsgerechtigden met schuldproblemen door de afdelingen Inkomen en Werk naar de GKB was daarom een belangrijk aandachtspunt.

Conclusie

De vraag naar schuldhulpverlening is in 2017 iets toegenomen ten opzichte van 2016. Het aantal aanmeldingen voor schuldhulp was groter onder meer in verband met de aanwezigheid van GKB-consultanten in een drietal WIJ teams en de aanpak vroeg-signalering bij dreigende afsluiting van energie. Het aantal inschrijvingen voor een schuldregeling lag op het verwachte niveau. Het aantal budgetbeheertrajecten is weliswaar toegenomen ten opzichte van vorig jaar, maar lag iets lager dan verwacht, onder andere door succesvolle uitstroom van klanten. Het aantal klanten in beschermingsbewind lag iets lager dan verwacht door uitstroom en (lange) afhandelingstermijn van verzoeken bij de rechtbank. We hebben 821 burgers in beschermingsbewind: 778 benoemingen en voor 43 burgers is er een aanvraag ingediend. Het aantal sociale kredieten is gedaald met name omdat nieuwkomers niet meer via een lening van de GKB maar via leenbijstand hun woninginrichting vergoed krijgen. De druk op de schuldhulpverlening bleef groot vanwege de toegenomen complexiteit van dossiers (door een toename van multi-problematiek, grotere schuldenpakketten en meer klanten met een eigen woning). We hebben geen wachtlijsten laten ontstaan en ons gehouden aan de wettelijke normtijden.

Bijdrage(n) verbonden partijen

Stichting WeerWerk Groningen

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Geen
Relevante beleidsinformatie	Het doel is het aanbieden van re-integratievoorzieningen aan personen die onder de doelgroep van de WWB vielen. Deze zogeheten 'gesubsidieerde arbeid' is inmiddels afgebouwd (raadsbesluit 30 november 2011). Op dit moment zijn er nog een aantal seniorenbanen die de komende jaren zullen aflopen. Van nieuwe instroom is geen sprake meer. Verder zijn er nog een tweetal medewerkers in dienst vanuit het 200-banenplan. In een later stadium (na 2019) is besluitvorming nodig hoe verder te gaan met het stichtingsmodel.

Thermiek BV	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Geen.
Relevante beleidsinformatie	Het doel is re-integratie van personen met een achterstand op de arbeidsmarkt of arbeidsbeperking door een arbeidscontract. De werknemers worden gedetacheerd in de markt- en overheidssector. De doelgroep betreft mensen die voorheen vielen onder de wet sociale werkvoorziening, de wet werk en bijstand en de Participatiewet.

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Verschil
01.1 Werk en activering	62.859	60.452	59.281	1.171
01.1.1 Regionaal arbeidsmarktbeleid	254	1.168	1.330	-162
01.1.2 Werk	44.582	38.331	38.480	-149
01.1.3 Maatschappelijke participatie	18.023	20.953	19.471	1.482
01.2 Inkomen en armoedeverlichting	186.900	196.890	193.384	3.506
01.2.1 Uitkeringen	164.530	172.085	169.050	3.035
01.2.2 Armoede- en minimabeleid	15.760	18.228	18.380	-152
01.2.3 Handhaving	1.519	1.486	1.358	127
01.2.4 Schuldhulpverlening	5.091	5.091	4.596	495
Totaal Lasten	249.759	257.342	252.665	4.677
01.1 Werk en activering	15.498	7.249	10.265	3.016
01.1.1 Regionaal arbeidsmarktbeleid	0	0	2.497	2.497
01.1.2 Werk	10.143	3.956	4.432	476
01.1.3 Maatschappelijke participatie	5.355	3.293	3.336	44
01.2 Inkomen en armoedeverlichting	162.108	160.760	156.914	-3.846
01.2.1 Uitkeringen	159.824	158.496	154.119	-4.377
01.2.2 Armoede- en minimabeleid	633	614	1.094	480
01.2.3 Handhaving	72	72	95	23
01.2.4 Schuldhulpverlening	1.579	1.579	1.606	28

Totaal Baten	177.606	168.009	167.179	-830
Totaal Saldo voor bestemming	72.153	89.333	85.486	3.847

Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	1	1	1	0
Totaal onttrekkingen	1	257	257	0

Totaal saldo na bestemming	72.153	89.077	85.230	3.847
-----------------------------------	---------------	---------------	---------------	--------------

Financiële toelichting

1.1 Werk en activering	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking (bedragen x 1.000 euro)	1.171	3.016	4.187

Subsidietekort SW (V 256 duizend euro)

In de actuele begroting is er rekening mee gehouden dat de directe loonkosten SW hoger zijn dan de subsidie SW van het rijk, waardoor er sprake is van een subsidietekort. Bij de jaarrekening bedraagt het voordeel op het subsidietekort 112 duizend euro. Dit wordt veroorzaakt door de volgende afwijkingen ten opzichte van de actuele begroting:

- Er is een nadelig effect van het Lage Inkomensvoordeel (LIV). Het LIV is een voordeel voor werkgevers om werkgelegenheid aan de onderkant van de arbeidsmarkt te stimuleren. Deze regeling is aangepast waardoor minder mensen hiervoor in aanmerking komen. Ook ontvangen we door deze aanpassing een lagere vergoeding voor de SW-medewerkers die wel in aanmerking komen voor het LIV. Het totale nadeel bedraagt 418 duizend euro;
- Via de integratie uitkering sociaal domein hebben we meer middelen voor de uitvoering van de Wsw (Wet sociale werkvoorziening) ontvangen. Deze toename ontstaat doordat het budget is geïndexeerd en rekening is gehouden met een groter aantal SW-ers. Ook wordt bij de verdeling van de rijksmiddelen voortaan gekeken naar de gemeente die de uitkering betaalt en niet meer naar de gemeente waar de SW-er woont. Voorheen ontvingen gemeenten waar de SW-er woonde de middelen van het Rijk en verrekenden gemeenten en SW-bedrijven deze kosten met elkaar. Bovenstaande wijzigingen uit de meicirculaire leiden tot een voordeel van 573 duizend euro in 2017;
- De loonkosten SW vallen 164 duizend euro hoger uit. Dit wordt onder meer veroorzaakt door een hogere instroom van medewerkers in de categorie begeleid werken naar het SW-bedrijf. Deze medewerkers werkten voorheen begeleid bij een reguliere werkgever en stromen nu in het SW-bedrijf. Dit houdt in dat zij een loondienstverband krijgen bij het SW-bedrijf. Hierdoor wordt het SW-bedrijf geconfronteerd met hogere loonkosten;
- De kosten van begeleid werken nemen met 57 duizend euro af door de terugloop van het aantal personen dat hieraan deelneemt (begroot 160, stand per 31 december 116). Overigens is het wel zo dat als gevolg van deze krimp ook de subsidie daalt
- Tenslotte zien we een voordeel op de transitievergoeding voor ontslag SW-medewerkers van 208 duizend euro.

Omzet SW-bedrijf (N 210 duizend euro)

Het resultaat op de omzet uit het SW-bedrijf bestaat uit de volgende onderdelen:

SW-bedrijf (N 24 duizend euro). Tot halverwege dit jaar bleef de omzet achter. In het tweede halfjaar is het gelukt om een aantal incidentele grote orders aan te trekken. Hiervoor hebben we uitzendkrachten ingehuurd waarbij de extra kosten konden worden doorbelast aan de opdrachtgevers. Dit heeft geleid tot een nagenoeg neutraal resultaat op de omzet.

Wel zien we nog steeds dat de gemiddelde productiecapaciteit per medewerker terugloopt. De belangrijkste oorzaken hiervan zijn:

- De medewerkers die instromen (nieuw beschut en voorheen detachering) zijn minder productief dan medewerkers die uitstromen;
- Het aantal werkbegeleiders loopt terug en we kunnen geen nieuwe werkbegeleiders uit de nieuwe instroom halen met als gevolg dat hierdoor de productiviteit eveneens onder druk komt te staan;
- De begeleiding van instroom nieuw beschut vergt meer inzet.

SW-detachering (N 186 duizend euro) De omzet uit detachering is sterker afgenomen. Deze extra afname wordt voornamelijk veroorzaakt doordat bij de directie Stadsbeheer het aantal gedetacheerde werkleiders is verminderd.

Loonkostensubsidie (V 450 duizend euro)

In de begroting zijn wij uitgegaan van gemiddeld 187 te verstrekken loonkostensubsidies voor een heel jaar. Het blijkt echter dat we in 2017 op een realisatie zitten van gemiddeld 120 geplaatste personen. Ultimo 2017 zitten er in 149 geplaatste personen op een afspraakbaan of nieuw beschut. Daarmee valt 0,5 miljoen euro vrij op dit budget. Tegenover deze vrijval staan de bijstandslasten. Dit voordeel betrekken we bij het resultaat op de BUIG wat verantwoord staat in deelprogramma 1.2 Inkomen en armoedeverlichting.

Bedrijfsvoering nieuw Beschut (V 247 duizend euro)

In de begroting 2017 is voor nieuw beschut uitgegaan van 78 personen aan het eind 2017. Dit aantal is bijgesteld naar 44 personen aan het einde van 2017. Dit is ook het quotum dat het Rijk heeft bepaald voor de gemeente Groningen voor 2017. Uiteindelijk hebben we 35 mensen weten te plaatsen op een nieuwe beschutte werkplek in 2017. Begin februari 2018 hebben we nog 10 nieuw beschut-plekken gerealiseerd. Door het bijstellen van de aantallen vallen de kosten van nieuw beschut lager uit.

Bedrijfsvoering SW-bedrijf (V 678 duizend euro)

We hebben op de bedrijfsvoering van het SW-bedrijf een voordelig resultaat van 678 duizend euro.

De belangrijkste oorzaken vatten we hieronder samen:

- Kapitaallasten; op basis van een actualisatie van de lopende investeringen blijken de kapitaallasten voor 2017 lager uit te vallen vanwege de achtergebleven investeringen ten opzichte van de begroting (V 131 duizend euro);
- Ambtelijk personeel en inhuur (20 duizend euro voordeel); Op het ambtelijke personeel ontstaat een voordeel van 79 duizend euro vanwege vacatureruimte. Deze ruimte is door middel van inhuur tijdelijk ingevuld. Door het opvangen van piekmomenten is gebruik gemaakt van uitzendkrachten 59 duizend euro nadeel;
- Overige personeelskosten SW-bedrijf; deze kosten vallen 451 duizend euro lager uit. Dit komt met name doordat op de opleidingskosten SW 140 duizend euro overblijft. Er is slechts een beperkt opleidingsplan voor 2017 waardoor een slechts een beperkt deel van het beschikbare budget is ingezet. Daarnaast wordt aan het vervoer voor SW-medewerkers minder uitgegeven. Aangezien het contract met de huidige vervoerder afloopt zal een nieuwe aanbesteding plaatsvinden. Tenslotte blijven op de budgetten voor Arbo-hulpmiddelen en overige kosten SW bedragen over;
- Diverse overige afwijkingen binnen de bedrijfsvoering resulteren in een voordeel van 76 duizend euro.

Bedrijfsvoering overig (V 311 duizend euro)

Dit voordeel wordt grotendeels veroorzaakt doordat er minder personeel is ingezet waardoor 102 duizend euro vrijvalt. Daarnaast is een subsidie ontvangen uit het A&O fonds van 43 duizend in 2017 en een no-claim uitkering door een verzekeraar van 81 duizend euro welke niet waren begroot. Tenslotte zijn nog diverse afwijkingen binnen de bedrijfsvoering welke per saldo een voordeel van 85 duizend euro opleveren.

Participatiebudget (N 46 duizend euro)

Het afgelopen jaar is het Participatiebudget meer dan volledig ingezet. In de tweede voortgangsrapportage werd nog een vrijval verwacht van 650 duizend euro. We hebben toen aangegeven om alternatieve opties te onderzoeken om deze middelen in te zetten. In de tweede helft van 2017 is met name ingezet op (wijkgerichte) activiteiten op het gebied van Werk en Meedoen. De realisatie van het aantal P-banen is uiteindelijk uitgekomen op 555 actieve banen. Dit heeft positief bijgedragen aan de besteding van het P-budget.

WIZ (V 555 duizend euro)

Werk in Zicht (WIZ) is een regionaal samenwerkingsverband voor de arbeidsmarktregio Groningen, bestaande uit 27 gemeenten uit Groningen, Noord-Drenthe en UWV. De regio is opgedeeld in vier sub-regio's. Eén van de sub-regio's is Centraal. De stad Groningen maakt hiervan deel uit naast nog een aantal andere gemeenten in de directe omgeving. Gemeente Groningen is centrumgemeente voor regionale samenwerking en voor de sub-regio Centraal.

Binnen het samenwerkingsverband lopen een aantal projecten waarvan de middelen toebehoren aan de regio.

Hieronder vatten we de verschillende projectresultaten samen:

- WIZ-samenwerking (V 165 duizend euro) Het samenwerkingsverband wordt ondersteund door team regio ondersteuning WIZ. De kosten voor dit team worden gefinancierd uit bijdragen van de deelnemers, ESF-subsidie en bijdragen van derden (zoals provincie Groningen). Niet alle regiomiddelen zijn besteed in 2017;
- Sectorplannen SW Organisaties rapportage en coördinatie Centrumgemeente (V 63 duizend euro). Landelijk zijn er middelen beschikbaar gesteld voor de innovatie en transformatie van de sociale werkvoorziening. Eind 2017 resteert er een bedrag van 63 duizend euro;
- Voorbereiding 1000-banenplan (N 63 duizend euro). Dit betreffen de voorbereidingskosten 2017 op het 1000-banenplan dat loopt van 2018 tot en met 2021. Deze kosten worden verrekend met de te ontvangen rijksmiddelen;
- Vorming regionaal Werkbedrijf (V 242 duizend euro). Als centrumgemeente voor de arbeidsmarktregio heeft Groningen voor de inrichting van het Werkbedrijf in totaal 1 miljoen euro ontvangen. Eind 2017 is van dit budget 242 duizend euro nog niet besteed;
- Aanpak jeugdwerkloosheid (V 49 duizend euro). Ook voor de aanpak van Jeugdwerkloosheid hebben we als centrumgemeente van de arbeidsmarktregio middelen ontvangen voor de uitvoering van regionale plannen om meer jongeren met een kwetsbare arbeidsmarktpositie actief naar werk te bemiddelen. Van de resterende middelen worden de activiteiten voortgezet;
- Grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling met Duitsland (V 99 duizend euro). Door het Ministerie van SZW is aan de 14 arbeidsmarktregio's langs de grens, een bedrag van 100 duizend euro ter beschikking gesteld. Het betreft een éénmalige bijdrage die ingezet dient te worden voor de samenwerking.

ESF (V 1,8 miljoen euro)

In 2016 heeft het Agentschap SZW de subsidieaanvraag voor de Arbeidsmarktregio over de periode 2015-2016 verlengd tot en met 31 maart 2017. In 2017 is de einddeclaratie ingediend en heeft er controle plaats gevonden waarbij het maximale subsidiebedrag is toegekend.

Dit leidt tot een voordelig resultaat voor de gemeente Groningen van 1,8 miljoen euro (na aftrek van uitvoeringskosten). Deze middelen gaan wij de komende jaren inzetten om mensen richting werk te begeleiden en daarmee ook weer nieuwe ESF-middelen te genereren. Conform de verslaggevingsregels dienen wij dit resultaat in 2017 te presenteren.

Sectorplannen SW-organisaties onderzoek Dwarsrijker (V 86 duizend euro)

De raad heeft bij het rekeningresultaat 2016 besloten om 268 duizend euro te bestemmen voor het realiseren van de aanbevelingen uit het onderzoek naar het verbetertraject Sturing en Bedrijfsvoering SW. Dit traject is nog niet afgerond.

Overige afwijkingen (V 60 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 61 duizend euro.

1.2 Inkomsten en armoedeverlichting	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	3.506	-3.846	-340

BUIG (N 1,78 miljoen euro)

Binnen dit deelprogramma verantwoordt een nadeel van 1,7 miljoen euro op uitkeringen die onder de BUIG vallen. Het resultaat op de loonkostensubsidie (0,4 miljoen euro voordeel), dat onderdeel is van het BUIG-resultaat, verantwoordt binnen deelprogramma 1.1 Werk en activering. In totaal bedraagt de afwijking op de BUIG ten opzichte van de begroting 1,3 miljoen euro nadelig. Dit is inclusief een vangnetuitkering en dekking vanuit de reserves.

In de afgelopen jaren heeft het bijstandsvolume in Groningen zich ten opzichte van het landelijke volume steeds gunstig ontwikkeld. In 2017 zette deze ontwikkeling zich ook door in de eerste maanden, maar vanaf mei is het aandeel van Groningen in het landelijk volume nauwelijks meer gewijzigd. Over heel 2017 komt het aandeel nog wel iets lager uit dan in 2016. Wat betreft de financiering is het Rijk voor de bepaling van het macrobudget uitgegaan van een landelijke daling van het bijstandsvolume in 2017 met 3,4 %. Zowel landelijk als in Groningen is het gemiddeld aantal bijstandsuitkeringen in 2017 echter gestegen met 1 %. De nadelige afwijking ten opzichte van de begroting wordt dan ook grotendeels verklaard door een ontoereikend macrobudget. Daarnaast is het aandeel dat Groningen uit het landelijk budget ontvangt lager dan het aandeel van de bijstandsuitgaven in Groningen in de landelijke uitgaven. Groningen ontvangt derhalve minder budget dan het uitgaven heeft, ook wanneer het macrobudget toereikend zou zijn geweest. Dit negatief verschil wordt aangeduid als herverdeeleffect en vloeit voort uit het objectief verdeelmodel dat het Rijk hanteert. Belangrijkste oorzaak voor het negatief herverdeeleffect bij Groningen is dat de gemiddelde bijstandslasten in Groningen aanmerkelijk hoger liggen dan de gemiddelde bijstandslasten waarop het verdeelmodel is gebaseerd. Naar de vraag of mogelijk objectieve factoren aan de hogere gemiddelde bijstandsuitgaven ten grondslag liggen, wordt landelijk onderzoek verricht. Als de uitkomsten daar aanleiding toe geven zal het verdeelmodel van het Rijk daarop worden aangepast.

Ten opzichte van VGR 17-II valt het rekeningresultaat 0,5 miljoen euro voordeliger uit. Dit wordt verklaard uit een hogere van het Rijk ontvangen vergoeding voor loon- en prijscompensatie, een sterkere daling van de bijstandsuitgaven in de tweede helft van het jaar en een lagere vangnetuitkering die het gevolg is van beide voorgaande voordelige afwijkingen.

Bijzondere bijstand (N 0,5 miljoen euro)

De afwijking op de bijzondere bijstand, waaronder ook de individuele inkomensvoet, de wet kinderopvang en de overige armoederegelingen bedraagt per saldo 0,5 miljoen euro nadelig.

Op de individuele bijzondere bijstand zien we een afwijking van 0,7 miljoen euro nadelig, vooral veroorzaakt door de toegenomen kosten van beschermingsbewind en het beroep dat statushouders doen op de voorzieningen van de bijzondere bijstand.

In dit tekort hebben we rekening gehouden met de voor 2017 beschikbaar gestelde middelen vanuit het programma VAS (Vluchtelingen, asielzoekers en statushouders) van 0,63 miljoen euro.

Daarnaast zien we enkele kleinere afwijkingen op de Bijzondere Bijstand, waaronder: *Individuele inkomenstoeslag (N 0,2 miljoen euro)*. Het aantal uitkeringen individuele inkomenstoeslag is sinds 2015 met gemiddeld 6 % per jaar gestegen. De meeste uitkeringen worden in de eerste maand van het nieuwe jaar verstrekt. Op grond van de verstrekte uitkeringen in januari 2018 voorzien we een verdere stijging van de uitgaven in 2018.

Wet Kinderopvang (V 0,2 miljoen euro). Ook in 2017 hebben we een positief resultaat van 0,2 miljoen euro. In 2017 is er nieuw beleid ontwikkeld voor studerende ouders en tienermoeders. Dit is in de tweede helft van 2017 ingevoerd. Dit nieuw beleid is binnen het bestaande budget uitgevoerd.

Overige armoederegelingen (V 0,2 miljoen euro). Het totale resultaat op de overige posten van de bijzondere bijstand (waaronder de collectieve ziektekostenverzekering) is 181 duizend euro voordelig. Dit resultaat wordt veroorzaakt onder andere door een afrekening van Menzis over 2016 van 47 duizend euro. De afrekening heeft betrekking op de voorschotbedragen die wij voor de aanvullende verzekering betalen en het gebruik daarvan. Ook hebben we een vrijval op de frictiekosten premies Menzis en de Vergoeding Ouderbijdrage Schoolfonds.

Individuele studietoelage (V 0,5 miljoen euro).

In juni hebben wij de raad geïnformeerd over het Scholingsplan voor personen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. De activiteiten in het Scholingsplan worden bekostigd door een bedrag van 543 duizend euro in 2017 in te zetten uit het budget Individuele studietoelage. Hiervoor is in de begroting 2017 een totaalbedrag van 716 duizend euro opgenomen.

Doordat de projecten pas in de loop van de tweede helft van 2017 zijn opgestart zijn niet alle beschikbare middelen ingezet in 2017. In 2017 is 52 duizend euro uitgegeven aan de doelgroep en 152 duizend euro voor het scholingsproject.

BBZ (Bijstandverlening zelfstandigen) (N 0,3 miljoen euro)

Het nadeel op de Bijstandverlening zelfstandigen ad 0,3 miljoen euro valt uiteen in een nadeel dat voortvloeit uit de bekostigingssystematiek voor deze regeling (125 duizend euro) en een afwijking die met name het gevolg is van de waardering van en daarmee samenhangende voorziening voor dubieuze debiteuren (166 duizend euro).

Schuldhulpverlening (V 0,4 miljoen euro)

In 2017 zien we een voordelig resultaat van 429 duizend euro op de schuldhulpverlening. Dit wordt veroorzaakt door vacaturevrijval. Ook zijn de beschikbare middelen voor projecten in de loop van het jaar ingezet en is er vrijval op een aantal bedrijfsvoeringsbudgetten. Tezamen levert dit een voordeel op van 359 duizend euro. Daarnaast valt het bedrag van 70 duizend euro aan beschikbare extra beleidsmiddelen vrij, hier hoefde vanwege het voordelige resultaat geen beroep op te worden gedaan.

Bijstand op maat (V 32 duizend euro)

Op 29 maart 2017 heeft de raad besloten het meerjarig project “experiment Bijstand op maat 2017-2019” vast te stellen. Eind 2017 blijkt van de beschikbare middelen 32 duizend euro niet besteed.

Armoede- en minimabeleid (V 199 duizend euro)

Diverse projecten in relatie tot het armoede- en minimabeleid zijn later in het jaar opgestart. Dit zorgt voor een vrijval van 199 duizend euro.

Armoede- en minimabeleid gericht op ouderen (V 81 duizend euro)

Voor wat betreft het armoede- en minimabeleid gericht op ouderen vallen de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen in 2017 vrij. Deze aanpak loopt door in 2018.

Vervanging automatiseringssysteem (V 417 duizend euro)

In de begroting hebben we rekening gehouden met de vervanging van een automatiseringssysteem (GWS). Afhankelijk van het proces van outsourcing ICT zullen we onderzoeken wanneer vervanging zal plaatsvinden. Binnen dit deelprogramma zorgt dit voor een vrijval op begrote kapitaallasten van 417 duizend euro.

Bedrijfsvoering (V 380 duizend euro)

Door vrijval op diverse bedrijfsvoeringsbudgetten, waaronder vorming en opleiding ontstaat een voordelig resultaat van in totaal 380 duizend euro.

Overige afwijkingen (V 231 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een voordeel van 229 duizend euro.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald.</p> <p>De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitatie, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul

Kans 2021	
Structureel/ Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/ Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico	Financiering uitvoering wet BUIG
-------------	----------------------------------

Programma 1	Werk en Inkomen
Omschrijving	In de begroting 2018 wordt een nadeel op de BUIG voorzien van 7,2 miljoen na de voorgenomen acties om het BUIG-tekort terug te dringen. Hiervoor is extra beleid 2018 beschikbaar gesteld. Bij de BUIG geldt dat relatief geringe afwijkingen in onder meer de hoogte van het aantal uitkeringen en de hoogte van de gemiddelde bijstandsuitkering in absolute bedragen tot substantiële afwijkingen kunnen leiden. Op grond van een inschatting van de kansen op de diverse mogelijke uitkomsten van het eigen risico op de BUIG schatten wij voor het jaar 2018 in dat rekening gehouden moet worden gehouden met een risico van 1,2 miljoen euro met een kans van 50% en met een risico van 5,1 miljoen euro vanaf 2019 met een kans van 75%.
Risicobedrag 2018	1,2 miljoen euro
Kans 2018	50%
Risicobedrag 2019	5,1 miljoen euro
Kans 2019	75%
Risicobedrag 2020	5,1 miljoen euro
Kans 2020	75%
Risicobedrag 2021	5,1 miljoen euro
Kans 2021	75%
Structureel/ Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	VGR 2014-2 en Begroting 2015
Actie	In jun 2017 hebben wij de raad geïnformeerd over de voorgenomen maatregelen om het BUIG-tekort terug te dringen. Hiervoor investeren wij in 2018 eenmalig 945 duizend euro waar tegenover verwachte opbrengsten staat ter grootte van 920 duizend euro in 2018, 2,1 miljoen euro in 2019, 1,8 miljoen euro in 2020 en 1,5 miljoen euro in 2021.

Naam risico	Risico loonstijgingen SW
Programma 1	Werk en Inkomen
Omschrijving	Op 22 december 2015 hebben de VNG en de bonden een onderhandelaarsakkoord bereikt over een nieuwe cao SW. De indexatie van de lonen wordt gekoppeld aan de indexatie van het wettelijk minimumloon. De afspraak is gemaakt dat, als het kabinet de loon- en prijsontwikkeling doorgeeft aan de vakdepartementen, deze compensatie wordt doorgegeven aan gemeenten ter dekking van de hogere loonkosten. Een loonsverhoging van 1% heeft een financieel effect van ongeveer 300 duizend euro. Voor de periode 2017-2018 is daarom het risico geschrapt. Na 2018 is de situatie onzeker.
Risicobedrag 2018	0
Kans 2018	0%
Risicobedrag 2019	300 duizend euro
Kans 2019	50%
Risicobedrag 2020	300 duizend euro
Kans 2020	50%
Risicobedrag 2021	300 duizend euro
Kans 2021	50%
Structureel/ Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	2012

Actie	Berichtgeving Rijk afwachten
-------	------------------------------

Naam risico	Terugvordering BTW op re-integratietrajecten
Programma 1	Werk en Inkomen

Omschrijving	<p>De BTW op kosten voor re-integratietrajecten is vanaf de instelling van het BTW-compensatiefonds verrekend met de Belastingdienst. Naar aanleiding van een uitspraak van de rechtbank van 13 juli 2011 over het verrekenen van BTW op individuele re-integratieactiviteiten is sprake van een risico. In juni 2012 hebben wij informatie ontvangen dat de verrekening van btw wellicht voor een deel niet mogelijk is. Het niet verrekenbare deel zou mogelijk 2/3 deel uitmaken van het totaal. Als uiteindelijk blijkt dat de BTW ten onrechte is verrekend met het BTW-compensatiefonds, kan dit betekenen dat een deel van de btw over de jaren 2012-2016 moeten worden terugbetaald. Het totaal verrekende bedrag over de genoemde periode bedraagt circa 2 miljoen euro.</p> <p>In het land tekent zich het beeld af dat terugvordering waarschijnlijk niet aan de orde zal zijn omdat de belastingdienst daarvoor onvoldoende grond heeft. Dit wordt door de fiscalisten bevestigd. Wij streven ernaar om de afrekening met de belastingdienst in 2018 af te ronden, maar zijn daarbij afhankelijk van de snelheid waarmee de belastingdienst dit punt gaat oplossen. Het oorspronkelijke risicobedrag is verlaagd omdat bij afwikkeling in 2018 de jaren 2011 en 2012 verjaard zijn.</p> <p>Inmiddels heeft de Rechtbank Den Haag in november 2017 geoordeeld dat de btw die drukt op de betreffende re-integratietrajecten wel volledig compensabel is. Volgens de rechtbank vormen de re-integratiekosten in beginsel geen kosten die betrekking hebben op individuele derden. Dat een re-integratietraject activiteiten bevat die gericht zijn op de uitkeringsgerechtigde maakt dat niet anders. Volgens de rechtbank kan een uitkeringsgerechtigde ook zonder re-integratie mogelijk baat hebben bij die activiteiten, zoals trajectbegeleiding, werknemersvaardigheden, nazorg en sociale activering, maar dat betekent niet dat de re-integratietrajecten niet zijn bestemd voor het eigen gebruik van de gemeente. De gemeente neemt de re-integratiediensten af met als doel de uitkeringsuitgaven te verlagen waarmee de collectiviteit van inwoners van de gemeente is gediend. De Belastingdienst heeft hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van Rechtbank Den Haag. Zolang de procedure loopt beschouwen we dit nog als risico.</p>
Risicobedrag 2018	930 duizend euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	0
Kans 2019	0%
Risicobedrag 2020	0
Kans 2020	0%
Risicobedrag 2021	0
Kans 2021	0%
Structureel/ Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	
Actie	Wij wachten het hoger beroep af wat de belastingdienst heeft ingesteld.

Naam risico	BTW Beschermingsbewind
Programma	Werk en Inkomen

Omschrijving	Voor de uitvoering van beschermingsbewind aan klanten die geen recht hadden op een vergoeding uit de Bijzondere Bijstand, verwachten wij nog de BTW over de afgelopen vijf jaar te moeten afdragen. Het totaalbedrag aan nog af te dragen BTW is op grond van de in rekening gebrachte kosten bedraagt 260 duizend euro. Het is nog niet bekend welk deel van deze groep gebruikt heeft gemaakt van beschermingsbewind omdat zij in een schuldsituatie verkeerden en daarvoor tot de doelgroep van schuldhulpverlening behoorden. In dat geval hoeft namelijk geen BTW afdracht plaats te vinden. We hebben een inschatting gemaakt en komen op een risico bedrag van 100 duizend euro. De belastingdienst mag over een periode van maximaal 5 jaar verrekenen. We gaan ervan uit dat belastingdienst haar onderzoek in 2018 afrondt.
Risicobedrag 2018	100 duizend euro
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2017
Actie	

Programma 2: Economie en werkgelegenheid

Met meer dan 139.000 werkende mensen is Groningen het centrum van werkgelegenheid in de regio. Werkgelegenheid ontstaat vooral bij bedrijven. Onze taak is werkgevers te faciliteren, uit te nodigen en aan te moedigen. Dat doen we door onze positie als kennisstad te versterken. We werken samen aan een aantrekkelijke stad met een krachtig toeristisch profiel. Ook bieden we ondernemers letterlijk en figuurlijk ruimte. Langs al deze sporen kiezen we voor open samenwerking met ondernemers en andere partners, met veel ruimte voor hun ideeën en initiatieven. We hebben onze werkgelegenheids ambitie plus onze verhoogde ambitie uit de Economische Agenda 2015-2019 eerder gerealiseerd dan op dat moment voorspelt. We verhogen onze ambitie daarom wederom en wel tot 140.000 banen eind 2019.

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

Wij willen dat Groningen een stad is:

- Waar bedrijven, onderwijs- en kennisinstellingen en overheden samen optrekken en bijdragen leveren aan duurzame en innovatieve werkgelegenheid;
- Met een levendige binnenstad en een grote aantrekkingskracht op ondernemers, bezoekers en toeristen;
- Waar ondernemers de ruimte krijgen en waar bedrijven zich graag vestigen.

Het programma is verder uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Economische Agenda 2015-2019 \(september 2014\), bestaand uit Convenant Ondernemend Groningen,](#)

[Akkoord van Groningen 3.0 en G-kwadraat 2015-2019](#)

[Vaststelling visie werklocaties "Rode Loper" en de "Beleidsnotitie Westpoort" \(september 2014\)](#)

[Strategisch evenementenbeleid \(oktober 2014\)](#)

[Concept-binnenstadsvisie Bestemming Binnenstad \(juni 2015\)](#)

[Groningen geeft energie \(juli 2015\)](#)

[Structuurvisie Detailhandel 2011-2020 \(januari 2011\)](#)

[Structuurvisie Kantoren 2010-2020 \(november 2010\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Groei werkgelegenheid

In 2017 is de werkgelegenheid in Groningen toegenomen met 4.139 banen, de grootste groei sinds jaren. Een groei waar we trots op mogen zijn. Steeds meer mensen vinden een baan en met 807 nieuwe vestigingen is de economische structuur van de stad verder versterkt. Met deze cijfers scoren we boven het landelijk gemiddelde van 1.5% voor de groei van het aantal banen en 2.8% voor de toename van het aantal vestigingen (bron LISA 2018).

	2013	2014	2015	2016	2017	Aantal	%
Banen	131.972	131.832	133.604	135.012	139.151	4.139	3.1%
Vestigingen	15.729	15.729	16.163	16.644	17.451	807	4,8%

Bron: O&S Groningen peildatum, april 2017

Meer samenwerking

Deze groei trekt verdere groei aan. Groningen onderscheidt zich als stad door op een relatief klein oppervlakte veel voorzieningen te hebben. Als centrum van de regio heeft Groningen alle potentie in huis om verder te ontwikkelen als Next City van de toekomst. De juiste randvoorwaarden zijn daarvoor aanwezig. Het

gaat om hoe we meebewegen met nieuwe ontwikkelingen en deze positie verder weten te versterken. Vanuit de economische Agenda en G-Kwadraat ondersteunen we deze versterking door samen met bedrijven en instellingen samenwerking te stimuleren, netwerken aan elkaar te verbinden, innovatieprocessen aan te jagen, kennis toegankelijk te maken en gezamenlijk op te treden in de profilering naar buiten. Deze samenwerking in de Triple Helix werpt duidelijk vruchten af. Werkgevers, ondernemers, kennisinstellingen, van MBO tot Rijksuniversiteit, weten elkaar steeds beter te vinden en helpen elkaar met vraagstukken of werken samen in allerlei projecten en samenstellingen.

Multiplier

Met de economische Agenda en G-Kwadraat ondersteunen we deze wijze van co-creatie en verbinden door middelen in te zetten die de economische ontwikkeling extra stimuleren. Dit vinden we terug in de multiplier, waarmee we economische middelen inzetten als co-financier waardoor een hefboomwerking tot stand wordt gebracht. De gemiddelde multiplier voor projecten uit G-kwadraat is het afgelopen jaar 1: 8,8 geweest (vorig jaar 1: 8,5) en voor kennisprojecten is dit 1: 27 geweest. Daarmee is de multiplier voor kennisprojecten hoger dan in voorgaande jaren (1:17 in 2016 en 1: 14 in 2015). Dit wordt veroorzaakt doordat we het afgelopen jaar een paar kennisintensieve projecten hebben ondersteund met een zeer hoge totale projectbegroting.

Met *internationale kennisstad* hebben we onder andere ingezet op Groningen Digital City om ervoor te zorgen dat digitale kennis beter wordt gedeeld zodat we ook in de toekomst voldoende talent ontwikkelen en beschikbaar hebben. De digital office vormt een centraal punt waardoor beter en sneller op ontwikkelingen wordt ingespeeld en bedrijven beter weten waar ze kunnen aankloppen. Binnen het Healthy Ageing domein is in samenwerking met bedrijven gewerkt aan een strategie om de samenwerking en economische valorisatie te bevorderen. Het team Internationale Zaken heeft een verdiepingsslag gemaakt en is bezig meer proactief in te zetten op internationale ontwikkelingen en economie. Groningen heeft een succesvol start-up eco systeem en volgt Amsterdam op de voet met succesvolle start-ups. Naast veel nieuwe start-ups zijn ook bestaande start-ups het afgelopen jaar in de prijzen gevallen of op gerenommeerde plekken in de ranking van verkiezingen geëindigd. Al deze onderdelen komen terug in de strategie van Marketing Groningen die bezig is geweest met het vermarkten van de economische en toeristische kracht van Groningen. Ook zien we een heel aantal nieuwe vastgoedontwikkeling op de Zernike Campus Groningen.

In *aantrekkelijke stad* heeft Groningen het afgelopen jaar gewerkt om de aantrekkelijke binnenstad verder te versterken, maar hebben we evenzo aandacht gehad voor onze wijkwinkelcentra. De retail-agenda is gezamenlijk door het bedrijfsleven opgesteld en geeft een duidelijke ambitie weer om als prachtige winkelstad met weinig leegstand voorop te blijven lopen en elkaar beter te maken door samen te werken en uniek te blijven.

Het deelprogramma *bedrijvige stad* heeft ingezet op het zo goed mogelijk faciliteren van ondernemers en het bedrijfsleven. Het Fonds is geëvalueerd en voor onbepaalde tijd voortgezet. Deze methodiek geeft ondernemers via de bedrijvenverenigingen de mogelijkheid gezamenlijk projecten te ontwikkelen die de economie stimuleren. Ook binnen de Koepel werken ondernemers, onderwijs en overheid samen om innovatieve projecten, bijvoorbeeld op het gebied van waterstof, van de grond te krijgen.

We hebben het MKB en in verbinding gebracht met het MBO, HBO en de Universiteit door uitvoering van verschillende projecten. Deze contacten hebben tot gevolg dat bedrijven en talenten/ studenten elkaar ontmoeten waardoor studenten in een vroeger stadium in contact komen met bedrijven uit de regio en bedrijven toegang krijgen tot kennis en talent. Noord-Nederland heeft zichzelf internationaal op de kaart gezet door de Top Dutch campagne, een campagne om bedrijven en ondernemingen naar het noorden te halen. Met betrekking tot kavelverkoop kunnen we stellen dat 2017 een bijzonder positief jaar is geweest met een verkoop van maar liefst 24,4 hectare.

Deelprogramma 2.1: Groningen Kennisstad

Door de aanwezigheid van de Rijksuniversiteit Groningen (RUG), de Hanzehogeschool, het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG) en kennisintensieve bedrijven zijn er in Groningen veel kansen voor nieuwe kennisintensieve bedrijvigheid. Die kansen willen we benutten. Als gemeente bevorderen we de samenwerking tussen de verschillende partijen, waarin we het Middelbaar beroepsonderwijs nadrukkelijk meenemen. We ondersteunen nieuwe initiatieven en communiceren actief en internationaal over de kwaliteiten van Groningen als kennisstad.

Beleidsvelden

- Samenwerken met kennisinstellingen
- Faciliteren van gezamenlijke (internationale) kennis- en innovatieprojecten
- Samenwerken versterken gericht op kennis en innovatie
- (Inter)nationaal Promoten van onze kennissectoren
- Talent en bedrijfsleven koppelen
- Huisvesten van kenniseconomie

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Begroting 2017	Behaald 2017
Het aantal werkzame personen in onze speerpuntsectoren*	48.882	> dan in 2016	50.913
Aantal bedrijven dat nieuwe producten ontwikkelt.	18%	> dan in 2016	-
Aandeel bedrijven dat samenwerkt met kennisinstellingen.	20%	> dan in 2016	-
Aantal studenten op HBO- en WO-opleiding (waarvan aandeel buitenlands) .	57.731 (12,6%)	> dan in 2016	60.093 (14,4%)

2.1.1 Samenwerken met kennisinstellingen

We willen dat bedrijven, kennisinstellingen en overheden samen optrekken en belangrijke bijdragen leveren aan (nieuwe) innovatieve werkgelegenheid. Daartoe werken we in het 'Het Akkoord van Groningen' samen met de Rijksuniversiteit Groningen, het Universitair Medisch Centrum Groningen en de Hanzehogeschool. Daarbij zetten we Groningen steviger neer als internationale kennisstad en centrum van innovatie. De speerpunten en doelstellingen voor 2015-2019 hebben we vastgelegd in 'Akkoord 3.0: Groningen, City of Talent 2020'. De partners vertalen de speerpunten van [Akkoord 3.0](#) jaarlijks in concrete projecten in de vorm van een uitvoeringsagenda en begroting.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicator(en)	Behaald 2016	Begroting 2017	Behaald 2017
% HBO+ respondenten dat merk City of Talent aan Groningen verbindt	-	15%	19,3%
Aantal bezoekers aan website City of Talent	52.773	120.000	25.942*
Aantal volgers op Facebook, Twitter en LinkedIn	13.402	15.000	16.402

* Aangezien de website www.cityoftalent.nl in herontwikkeling is zijn de campagnes van afgelopen jaar minder gestuurd op het realiseren van websitebezoek. Er is in 2017 voor gekozen om de focus te leggen op het realiseren van relevante content en bereik via (social) media om de merkbekendheid van City of Talent te vergroten.

Wat wilden we bereiken in 2017?

De belangrijkste doelen van het Akkoord van Groningen 3.0 bleven in 2017:

- De naamsbekendheid van Groningen als City of Talent vergroten;
- Meer studenten, toponderzoekers en bedrijvigheid aantrekken en behouden;
- Gezamenlijk grensoverschrijdende kennisprojecten opzetten en faciliteren;
- Toename van de samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven;
- Vergroten van de werkgelegenheid en stimuleren van ondernemerschap.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Uitvoeren van de campagne 'Groningen, City of Talent';
- Strategische speerpunten (Energie, Healthy Ageing, internationalisering, campusontwikkeling, ondernemerschap) verder versterken;
- Internationale contacten versterken via missies, beurzen en congressen;
- Uitbouwen welkomstklimaat voor internationals;
- Campusontwikkelingen stimuleren en landelijk positioneren als volwassen campus.

Conclusie

Op de thema's healthy ageing, energie, internationalisering, ondernemerschap en campusontwikkeling blijft Het Akkoord van Groningen actief sturen en ontwikkelen. Dit resulteert in concrete projecten met soms korte en soms lange ontwikkeltijden:

- We hebben het programma *International Groningen* uitgerold. Dit programma heeft als doel om *internationals* in Groningen vriendelijker te verankeren in de Groningse stad en regio met al haar voorzieningen. De projecten in dit programma betreffen onder andere de websites www.here-and-now.nl ; www.athomeingroningen.nl , www.mylocalfriend.nl en het evenement Experience Groningen. Daarnaast is de ontmoetingsplaats City Central geopend;
- Voor het programma *International Groningen* is Europese erkenning gekregen middels het URBACT Good City Practice predicaat;
- De Campus Groningen is succesvol gepositioneerd als volwassen campus en behoort nu met acht andere campussen tot het rijtje van Nederlandse topcampussen;
- De partners van het Akkoord van Groningen hebben met verscheidene MBO-instellingen en bedrijfskoepels gesproken over strategische samenwerking. Daarnaast heeft de stuurgroep deelgenomen aan de MBO Innovatie Tour;
- Talent Web Groningen bleef ook in 2017 een enthousiaste club jonge talenten die vele projecten draait zoals het Rumbling Earth Festival en 'City of Talent presents';
- De campagne City of talent is uitgevoerd zoals vastgesteld in het jaarplan 2017;
- Groningen is als City of talent voor het voetlicht gebracht tijdens verschillende bezoeken aan het binnen- en buitenland;
- Met meer dan 5.000 bezoekers in de afgelopen 2 jaar is het IWCN (international Welcome Centre) een belangrijk onderdeel geworden van de internationale structuur voor het Noorden. Door het steunen van bedrijven, kennisinstellingen en kenniswerkers draagt het IWCN bij aan het versterken van de Noordelijke economie.

2.1.2 Faciliteren van gezamenlijke (internationale) kennis- en innovatieprojecten

Samen met andere overheden, kennisinstellingen en het bedrijfsleven nemen we deel aan grote Europese samenwerkingsprojecten op het gebied van kennisontwikkeling en innovatie. Daarmee versterken we onze kennisinfrastructuur en proberen we andere partijen te laten investeren in de Noordelijke economie.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal ondersteunde grote (Europese)	11	>10	11

kennisprojecten			
Aantal geacquireerde kennisintensieve bedrijven	4	>4	5

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden in totaal meer dan 10 kennisprojecten ondersteunen in 2017 en meer dan 4 kennisintensieve bedrijven acquireren.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben hiervoor de ontwikkeling van grote (Europese) innovatieve kennisprojecten ondersteund;
- In gezamenlijkheid (internationale) kennisprojecten gefaciliteerd;
- Gefaciliteerd en ondersteuning geboden bij vestiging van nieuwe bedrijven (zie ook bedrijvige stad);
- Projecten ondersteund die innovatie in het MKB hebben gestimuleerd;
- Creatieve ondernemers in contact gebracht met het MKB;
- We hebben de ICT-sector versterkt door onder andere het bevorderen van zij-instroom en kennis.

Conclusie

Ondersteunen innovatieve kennisprojecten

Samen met bedrijven en kennisinstellingen hebben we gewerkt aan een strategische economische agenda voor Healthy Ageing waarbij de potenties van cross-overs hebben onderzocht. Om te innoveren is het nodig partners en bedrijven te verbinden en te bewegen om over hun eigen vakgebied heen te kijken. We hebben daarin de economische kansen voor Health Ageing sector meegenomen. De input hiervoor is vraaggericht en komt van ondernemers, stakeholders en kennisinstellingen.

We hebben daarmee de reputatie van Groningen op het gebied van Healthy Ageing nationaal en internationaal verder uitgebouwd (Noord-Duitsland). Met ons innovatieve klimaat hebben we gezorgd voor betrokkenheid, investeringen en het verbinden en aantrekken van kansrijke projecten voor start-ups, bedrijven en kennisinstellingen.

- Het project A Generic Switch for Healthy Ageing (samenwerking tussen ERIBA, Fraunhofer Kliniek Hamburg, Stad Hamburg en Stad Groningen) resulteert in een samenwerkingsproject met Hamburg, X-tream. Hier liggen veel kansen voor verdere samenwerking tussen de research en business developers van beide steden. Een nieuw wetenschappelijk project wordt nu onderzocht;
- Door technische en wetenschappelijke kennis en infrastructuur te bundelen trekt het project ERIBA/ Universitair Medisch Centrum Groningen via de Campus en start-ups buitenlandse pharmaindustrie aan naar Groningen en Hamburg. Organisaties vanuit beide steden doen onderzoek naar de mogelijkheden;
- Dura Sealant Patch Valorisatie in de Kliniek onderzoekt innovatieve methodes ter voorkoming van complicaties na operaties;
- Proeftuin i-INITIATE geeft het MKB laagdrempelige toegang tot een faciliteit waar bedrijvigheid, kennis en internationale contacten samen komen om versnelt te innoveren ten behoeve van gezondheid, demografie en welzijn;
- Proeftuin Move2Innovate geeft bedrijven de mogelijkheid hun nieuwe producten te testen, zodat fouten sneller worden ontdekt en de lancering van het product naar de markt wordt verkort of wordt versterkt.

Gezamenlijk faciliteren kennisprojecten

Begin 2017 is het project "Groningen Digital City" van start gegaan met als uitvoerende team het Digital Office Groningen, een samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en onderwijs. Het team is aanjager, verbinder en initiator van projecten die de digitale economie stimuleren. Voorbeelden van projecten zijn:

- Het organiseren van Google 's Digitale werkplaats;

- Het initiëren van ronde tafels met verschillende over thema's waaronder vrouwen & IT, digitale infrastructuur en onderwijs;
- Het faciliteren van projecten voor meer vrouwen en meisjes in de IT;
- Het aanjagen van een ecosysteem op het gebied van cybersafety, autonoom vervoer, blockchain en 5G.

Versterken IT-sector en stimuleren innovatie in het MKB

Wij hebben kennisprojecten op het snijvlak van IT/digitaal, innovatie en MKB ondersteund waaronder:

- Het oprichten van een Groningen Digital Business Center (GDBC) aan de Rijks Universiteit Groningen (RUG), waarin het Noordelijke bedrijfsleven en de RUG samenwerken aan een (nieuwe) leerstoel digitale economie;
- Het jaarlijks organiseren van een hackathon op het gebied van Blockchain, een nieuwe technologie in de IT die vrijwel alle sectoren gaat beïnvloeden. Het ondersteunen van een internationaal zeer goed bezocht congres aan de RUG, namelijk, Blockchain in Education;
- Het oprichten van de Digital Society Hub aan de Hanzehogeschool, een innovatiewerkplaats waar studenten onder begeleiding van docenten werken aan (digitale) kennis en innovatievragen vanuit het MKB;
- Het ondersteunen van de ontwikkeling van een 'digitale leerlijn' in het onderwijs, van 4 tot 24jarigen in samenwerking met overheden, onderwijsinstellingen en bedrijfsleven. Dit heeft geresulteerd in de ondertekening van het convenant 'Digi-deal Groningen Digitaal Geletterd', waarin ambities, acties en samenwerking zijn uitgewerkt en waarin we een projectleider hebben aangeleverd.
- Met ondersteuning vanuit de gemeente Groningen organiseerde NDC Media Trendship in Groningen. Ruim 1.500 MKB-ondernemers vonden inspiratie in lezingen op het gebied van innovatie en technologische ontwikkelingen.

Faciliteren en ondersteuning nieuwe bedrijven

We werken actief aan de promotie van Groningen, onze werklocaties en aan acquisitie van nieuwe bedrijvigheid. Zo zagen we in 2016 al een aantrekkelijke economie die zich vertaalde in een versterkte verplaatsingsdynamiek en een vraag naar nieuwbouwlocaties. In 2017 kozen wederom een aantal niet-Groningse bedrijven voor de gemeente als vestigingsplaats: Avebe, MACCS International, Dencom & LinkBundle.

Verbinden creatieve ondernemers en MKB

Onder andere via ESNS Noorderslag hebben we de creatieve muziekindustrie in contact gebracht met het bedrijfsleven. Daarnaast heeft de Groningse muziekindustrie zich geprofileerd als "Groningen Popstad". In samenwerking met de gemeente en andere partijen hebben gewerkt om deze industrie in Groningen verder te stimuleren.

2.1.3 Samenwerken versterken gericht op kennis en innovatie

Samenwerken in de regio en over de grenzen vormt de basis voor het economische beleid. We willen een sterkere positie van de Groningse regio bereiken in landelijke en Europese netwerken, onder meer om het Groningse innovatiepotentieel naar voren te brengen en de kansen op externe subsidies en investeringen te vergroten. We verbinden mensen, bedrijven, kennisinstellingen en samenwerkingspartners uit de stad met de regio en slaan ook bestuurlijk de handen ineen richting Den Haag en Brussel.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We hebben gewerkt aan het proces om de Noordelijke regio eenduidiger en steviger te manifesteren als kansrijke economische regio.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben hiervoor samengewerkt met onze partners in Noord-Nederland door kennis te delen en gezamenlijk kennis- en innovatieprojecten aan te jagen. Dit hebben we gedaan door:

- De regionale samenwerking te bevorderen en gezamenlijk op te trekken richting Den Haag en Brussel;
- De verbinding te stimuleren tussen ICT, Health, Energie en creatief en waar mogelijk de landelijke aansluiting;
- Samenwerking gezocht met onze overheidspartners in Noord-Nederland door kennis te delen en samen kennis-en innovatieprojecten te stimuleren.

Conclusie

In 2017 werken we inmiddels 5 jaar samen in NG4 verband met de gemeenten Leeuwarden, Assen en Emmen. Dit moment hebben we aangegrepen om deze samenwerking verder te intensiveren door onder andere een nieuwe manier van samenwerken. We hebben gezamenlijk een bezoek gebracht aan Leuven, Brussel, Gent en Kortrijk. Daarnaast hebben we onze inhoudelijke afstemming gecontinueerd op het gebied van waterstof, internationale startups, de gezamenlijke lobby in Den Haag en onze EU-office in Brussel.

Deze gezamenlijke lobby levert zicht op hoe we Europese ambities vertalen naar concrete projecten en samenwerkingsverbanden. Het project "opdracht EU Healthy Ageing" is de strategische agenda dat gebruikt wordt als leidraad om de Groningse Healthy Ageing ambities te vertalen in activiteiten van de project-verwerwers in Brussel.

Zo hebben we samen met de NG4 het Top Dutch Festival georganiseerd in Brussel in het kader van de European Week of Regions and Cities. Met 40% deelnemers uit Europa was het als netwerkbijeenkomst succesvoller dan voorgaande edities. Bovendien hebben we ons als samenwerkend Noord-Nederland geprofileerd bij Europese stakeholders en beïnvloedvers.

In regioverband hebben we ons gericht op het delen van kennis. Dit hebben we gedaan door in samenwerking met de Regio Groningen Assen een inventarisatie uit te voeren naar (relatief onbekende) innovatieve bedrijven vanuit verschillende sectoren ('cross-overs') in de regio. Ook hebben we met onze partners uit de regio een onderzoek uit laten voeren naar de ontwikkelingen op de arbeidsmarkt om de competenties van de beroepsbevolking op regionaal niveau in beeld te brengen.

De noordelijke innovation board (NIB) heeft een visie gepresenteerd over groene waterstof. Dit thema is van belang om de noordelijke economie te stimuleren. We zijn in gesprek over het vervolg.

We hebben een bijdrage geleverd in de omvorming van de nieuwe samenwerkingsverband Noord- Nederland 3.0. Er komt een Noordelijke economische tafel en een regiegroep voor de Noordelijke samenwerking.

2.1.4 (Inter)nationaal Promoten van onze kennissectoren

Met onze kennisinstellingen en de aanwezige kennisintensieve en innovatieve bedrijven bouwen we aan Groningen als economische regio van betekenis in het Europa van nu en straks. Dat vraagt om meer internationaal georiënteerde activiteit en scherpe profilering.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal samenwerkingsprojecten op gebied van kennis/innovatie	8	>2	8
Aantal profileringsprojecten Groningen kennisstad	-	>2	3

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden Groningen meer strategisch en samen met onze partners profileren. En samen een soort propositie hiërarchie ontwikkelen waarin het profiel van Groningen bij elkaar komt en is afgestemd. Ten aanzien van internationalisering vanuit economisch perspectief hebben we onze inzet intern kwantitatief en kwalitatief versterkt door onze krachten te bundelen en samen met onze samenwerkingspartners vraaggerichter te werken. We wilden meer dan 2 samenwerkingsprojecten op het gebied van kennis en innovatie met onze partners uit het bedrijfsleven en kennisinstellingen opzetten. Daarnaast wilden we meer dan 2 profileringsprojecten opzetten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Samenwerkingsprojecten op het gebied van kennis en innovatie opzetten;
- Samen met onze partners een profileringsstrategie opstellen;
- Bekendheid vergroten start-up scene en meer aansluiten bij start-up delta;
- Aanpak internationalisering doorontwikkelen;
- Aanpak opstellen slimme binnenstad en Smart City strategie.

Conclusie

Kennis en innovatie samenwerkingsprojecten

Om Groningen als Digital City op de kaart te zetten presenteerden we onszelf bij verschillende bedrijven, maar ook op een conferentie in China en Brussel over digitale economie/smart city.

We hebben bijgedragen om Groningen als 'Healthy Ageing Capital of the world' te profileren door ons te richten op eenduidige city marketing (zie positionering van Marketing Groningen), op handelsmissies en ons welkomstbeleid.

Gemeente Groningen en IWCN hebben zich gepresenteerd op de (nationale) PhD-day in september in de Oosterpoort. Een druk bezocht symposium voor (internationale) PhD's van verschillende disciplines uit heel Nederland. Ook Groningse bedrijven presenteerden zich aan deze toekomstige kenniswerkers.

Bekendheid vergroten start-up scene en aansluiten bij start-up delta

We hebben Groningen verder geprofileerd als start-up city. Dit hebben we onder andere gedaan via het landelijk netwerk StartupDelta. Hier hebben we ons start-up ecosysteem onder de aandacht gebracht en hebben we Groningse start-ups een podium geboden om zich landelijk te presenteren. Ook hebben we nieuwe en bestaande start-ups ondersteund via Founded in Groningen. Zie verder 2.3.6.

Profileringsstrategie

Samen met Marketing Groningen hebben we gewerkt aan een strategie waarin we de economische identiteit van Groningen benoemen en daarmee positioneren als uitstekende vestigingslocatie voor het (inter)nationale bedrijfsleven en als plek waar kennis en talent tot zijn recht komt. Deze strategie is met externen en dus vraaggericht tot stand gekomen en wordt verder uitgewerkt. We gebruiken deze strategie voor externe (inter)nationale promotie van onze regio.

Doorontwikkelen aanpak Internationalisering

Mede via het team Internationale Zaken zetten we Groningen en de kennissectoren van onze regio internationaal op de kaart. Door gebruik te maken van de internationale contacten, ook bestuurlijk, stimuleren we de ontwikkeling van onze kennissectoren door nieuwe internationale samenwerkingsprojecten en ondersteuning/promotie van ondernemers of sectoren (zie ook 2.3.4 handelsrelaties met het buitenland bevorderen).

Smart City strategie en slimme binnenstad

In onze smart city strategie speelt de gemeente een rol in de overgang naar de digitale economie. We werken aan onderzoek, stimuleren pilots en zijn launching customer ter bevordering van het innovatieklimaat door implementatie van Groningse digitale innovaties in de eigen organisatie. Digitalisering biedt kansen om de communicatie en dienstverlening aan inwoners en gebruikers van de stad op eigentijdse manieren in te zetten. Met een nieuw innovatieteam stimuleren en volgen we vernieuwing van digitale informatietechnieken en vertalen dit naar de interne en externe digitaliseringsopgaven voor een nog slimmere binnenstad.

2.1.5 Talent en bedrijfsleven koppelen

We bevorderen meer en betere samenwerking tussen onderwijs en bedrijfsleven. Ook willen we dat aankomende professionals meer in contact komen met bedrijven uit de stad en de regio. We ondersteunen initiatieven die deze samenwerking bevorderen. Daarnaast willen we voldoende en goed gekwalificeerde arbeidskrachten in de Groningse regio behouden en aantrekken.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen de ingezette lijn voortzetten en aanvullen met concrete initiatieven waarbij we uiteindelijk voldoende en goed gekwalificeerde arbeidskrachten voor de Groningse regio realiseren.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben onderwijs-bedrijfsleven initiatieven ondersteund voor (aankomend) talent;
- Talenten en creatievelingen gekoppeld aan Groningse bedrijven en het MKB;
- Kennisdeling gestimuleerd op het gebied van personeel;
- Het ondernemers trefpunt (stichting OTP) ondersteund.

Conclusie

We hebben nadrukkelijk de verbinding gelegd tussen mbo, hbo, wo en het bedrijfsleven. De technologische vernieuwingen en veranderende wereld zorgen voor uitdagingen waar deze kennisinstellingen op in moeten spelen. Passen de opleidingen nog bij de banen van de toekomst? Door onderwijs en bedrijfsleven met elkaar te verbinden dragen we bij aan een betere aansluiting van de opleidingen op de vraag van werkgevers. Daarnaast hebben we ons erop gericht om talent dat in de regio nodig is te behouden. We hebben initiatieven genomen om bij studenten regionale werkgevers en kansen beter onder de aandacht te brengen. Hiermee blijven we de komende jaren door gaan.

Onderwijs-bedrijfsleven initiatieven ondersteund voor talent:

We hebben uitvoering gegeven aan de motie Verlaat mij niet. Met onderzoeks-partners doen we een onderzoek naar afgestudeerden mbo, hbo en wetenschappelijk onderwijs die de regio verlaten, waarbij een koppeling wordt gemaakt met regionale vraag;

- We hebben samen met de Rijks Universiteit Groningen (faculteit FEB) Business Meets University georganiseerd. Op een laagdrempelige manier zijn vragen uit het bedrijfsleven opgehaald en door studenten beantwoord. Hierdoor komen studenten in contact met bedrijven en wordt kennis gedeeld;
- We hebben diverse congressen vanuit de RUG en Hanzehogeschool ondersteund zoals MARUG, EBF-conference, Risk TEMA en stimuleren bedrijven uit de stad en regio zich hier te presenteren. Daarmee stimuleren we de bekendheid van regionale bedrijven onder studenten;
- Het project Regionaal Comakership werkt in de regio Groningen multidisciplinair samen. Binnen dit project werken docenten, studenten MBO, HBO en ondernemers samen aan innovatieve vraagstukken.

Kennisdeling gestimuleerd op het gebied van personeel en arbeid:

Het onderzoek Location Skills Audit Groningen-Assen is opgeleverd, waarin is onderzocht welke vaardigheden

mensen in de regio hebben, onafhankelijk van het huidige werkveld. Hieruit volgt dat sectoren met grote vraag naar arbeid gerichter kunnen zoeken;

Talenten en creatievelingen gekoppeld aan het MKB:

We hebben ervoor gezorgd dat bij de Recruitment Days Groningen het regionale MKB onder de aandacht wordt gebracht bij studenten door het introduceren van een MKB-markt. Regionale bedrijven kunnen zich presenteren en studenten krijgen meer zicht op de regionale arbeidsmarkt;

- Via de MKB student consultancy hebben studenten gewerkt aan businesscases van bedrijven uit de stad en regio waardoor het MKB aan kennis komt en studenten regionale bedrijven leren kennen.

Stichting Ondernemertrefpunt ondersteund:

Ter bevordering van de verbinding tussen bedrijfsleven, mbo en hbo en de bemiddeling in stages hebben we het Ondernemers Trefpunt (OTP) ondersteund.

2.1.6 Huisvesten van kenniseconomie

In 2017 hebben we samen met onze kennisinstellingen en het bedrijfsleven gewerkt aan het versterken van de kenniseconomie door het scheppen van de juiste randvoorwaarden voor economische groei. We hebben samen met de kennisinstellingen gewerkt aan de doorontwikkeling van onze kennisdynamo's zoals de Zernike Campus en de Healthy Ageing Campus. Ook hebben de internationale kennisstad Groningen verder uitgebouwd door het vestigingsklimaat voor internationals te versterken.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van onze kennisdynamo's (de fysieke plekken waar kennisontwikkeling, toepassing en bedrijvigheid samensmelten). En we wilden de internationale kennisstad Groningen verder uitbouwen door een gastvrije stad te zijn voor internationale (kennis)werkers en studenten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben de Zernike en de Healthy Ageing Campus samen met onze partners verder ontwikkeld. Ook hebben we de doorontwikkeling van de LifeCooperative gefaciliteerd. Naast samenwerking op de thema's Energie en Healthy Ageing hebben we gewerkt aan een IT-Hub om het bedrijfsleven en kennisinstellingen nader te laten samen werken op het thema IT. Ter versterking van het welkomstklimaat voor internationals zijn er projecten uit het welkomstbeleid 2.0 uitgevoerd en is het International Welcome Center North (IWCN) gefaciliteerd.

Conclusie

De ontwikkeling van de Zernike Campus Groningen

De Zernike Campus Groningen kende in 2017 een positieve doorontwikkeling, zo steeg het aantal banen op de Zernike Campus en hebben zich een heel aantal nieuwe bedrijven zich gemeld voor een vestiging op de Campus. De gemeente Groningen verkocht in 2017 4 kavels aan bedrijven die gericht zijn op samenwerking met de kennisinstellingen. In 2017 opende de Energy Academy Europe haar deuren en opende de incubator Cube050 haar nieuwbouw. Op de Zernike Campus Groningen werken we samen met de kennisinstellingen aan de realisatie van het Masterplan Zernike. Vanuit dit Masterplan hebben we in 2017 gekozen om de Zernikelaan samen aan te pakken. Het definitieve ontwerp voor de Zernikelaan wordt nu klaar gemaakt voor start realisatie in 2018. Op de Zernike Campus Groningen werkt een campus managementorganisatie aan promotie, marketing en de organisatie van evenementen. We hebben afgesproken om vanaf 2018 de Zernike Campus Groningen en de Healthy Ageing campus niet langer als 2 aparte campussen te profileren, maar onder 1 organisatie en noemer onder te brengen; de Campus Groningen.

De IT-Hub Zernike

In juni 2017 is de Digital Society Hub (DSH) op de Campus Groningen gevestigd. Dit is de plek waar studenten,

bedrijven, docenten en onderzoekers samen werken aan innovaties in de ICT. Ook is in juni 2017 Het 5G-lab geopend; dit, is een lab waar ondernemers samen met studenten, docenten en onderzoekers testen kunnen uitvoeren met de toepassingen van het snelle datanetwerk van de toekomst: het 5G-netwerk.

Welkomstbeleid 2.0 en het IWCN

De Gemeente Groningen is founder van het International Welcome Center North (IWCN), dat met succes meer internationaal talent en internationale bedrijven bediend in Noord-Nederland. In 2017 zijn een aantal nieuwe partners aan het IWCN toegevoegd en is blijvend gewerkt aan goede dienstverlening aan internationale bedrijven, instellingen en kenniswerkers. Huisvesting van buitenlandse studenten wordt aangepakt onder andere met een tijdelijke opvang tijdens de start van het academische jaar en met een nieuwe locatie voor exchange students. Het Engelstalige culturele platform Here and Now is opgestart. Integratie van internationals wordt gestimuleerd met Experience Groningen en City Central. Het welkomstbeleid is in het Europese URBACT benoemd tot een van de 96 Europese Best Practices voor stedelijk beleid.

De Healthy Ageing bedrijvencoöperatie

We hebben in 2017 de LifeCooperative (de bedrijvencoöperatie van de Campus) gefaciliteerd. Samen met ondernemers, stakeholders en kennisinstellingen zijn we in 2017 gestart met het ontwikkelen van een strategisch economische agenda voor Healthy Ageing. Deze agenda richt zich met name op cross-sectorale samenwerkingsmogelijkheden. Deze economische agenda wordt in 2018 uitgewerkt.

Het MZK als kennisdynamo

We zijn eind 2017 gestart met gesprekken met het bedrijfsleven en zorginstellingen over mogelijke gebiedsontwikkeling en economische samenwerking rondom het kantorencluster Corpus den Hoorn-Zuid (het gebied rondom het Martini-Ziekenhuis, afgekort MZK). Het doel van deze gesprekken is de mogelijkheden tot samenwerking tussen bedrijfsleven en zorginstellingen in kaart te brengen en uit te bouwen tot (nieuwe) samenwerkingsprojecten. Deze sessies zullen we in 2018 voortzetten.

Deelprogramma 2.2: Aantrekkelijke stad

In dit deelprogramma bundelen we ons beleid voor het versterken van de economische en toeristische betekenis van de stad. We willen een aantrekkelijke en gastvrije stad zijn die bezoekers, toeristen, talenten, kenniswerkers en nieuwe bedrijvigheid trekt en bestaande aan zich bindt. We richten ons daarbij op de ontwikkeling en organisatie van winkels, horeca en vermaak in de binnenstad en daarbuiten en het versterken van de toerisme-sector.

Beleidsvelden

- Samenwerken met binnenstadondernemers
- Bevorderen toerisme
- Binnenstadontwikkeling
- Winkels buiten de binnenstad
- Warenmarkten en standplaatsen

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal binnenstadbezoekers (in miljoenen)	23,5-24,7	> 2016	>2016
Bezoekerswaardering binnenstad	6.9	>6.9	> 6,9
Aantal toeristische overnachtingen *	482.000	> 2016	-
Hoeveelheid leegstaand winkelvloeroppervlak	9.7%	< 2016	5.4%

Bronnen: planbureau voor de leefomgeving, Detailhandelsmonitor, Belastingen en Locatus

*Aantal toeristische overnachtingen 2017 is nog niet bekend, bron: belastingen.

2.2.1 Samenwerken met binnenstadondernemers

We willen de levendigheid van de stad bevorderen en daarmee meer bezoekers trekken. Samen met de binnenstadondernemers streven we naar een aantrekkelijk aanbod aan winkels, horeca, markten, evenementen, festivals, congressen, gastvrijheidsacties en verrassende (winkel- en horeca) concepten. Voor bezoekers is levendigheid en beleving steeds belangrijker. Ondernemers spelen hier goed op in door steeds gericht publiek aan te trekken, waardoor de programmering steeds meer verder naar ondernemers verschuift. Wij moedigen hen daarin aan, betalen voor een deel mee en blijven verantwoordelijk voor de grote lijnen en de beleidskaders. Ondernemers en gemeente werken samen en stemmen af in het overlegplatform 'Binnenstadmanagement'.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Begroting 2017	Behaald 2017
Aantal samenwerkingen en projecten met binnenstadondernemers	2	> 4	>4
Aantal nieuwe winkels of winkelketens naar de stad gehaald	>6	>5	>7

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen in 2017 meer dan 4 projecten organiseren samen met binnenstadondernemers. We willen meer dan 5 nieuwe (winkel)concepten naar de stad halen in 2017.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Gezamenlijke projecten met het bedrijfsleven uitgevoerd en ondersteund;
- Aanvalsplan detailhandel uitgevoerd (in relatie tot de Retail Agenda Groningen); nieuwe winkels gefaciliteerd en nieuwe (winkel) concepten aangetrokken;
- Ingespeeld op veranderd winkellandschap.

Conclusie

We kunnen constateren dat het goed gaat met de binnenstad. De leegstandcijfers zijn laag en significant verminderd, bezoekersaantallen hoog en er hebben zich veel nieuwe formules gevestigd in de binnenstad. Bekende namen zoals Travelbags, Swarovski, Stradivarius, Appel en Ei, Vapiano, Cappuvino en Jumbo Foodmarkt zijn daarbij. Samen met het bedrijfsleven hebben we projecten ondersteund en uitgevoerd. Ook is er hard gewerkt aan de Retail-agenda. Deze is gericht om de retail in Groningen sterk, vitaal, aantrekkelijk en toekomstbestendig te maken. De Retail Agenda Groningen is vanuit het georganiseerde bedrijfsleven geïnitieerd en fungeert als leidraad voor de samenwerking tussen bedrijfsleven, gemeente en het Fonds. Samen met de GCC hebben we verschillende thema's uit de Retail-agenda vertaald naar projecten. Straten zijn gestimuleerd om zich meer te profileren en er was speciale aandacht voor het thema gastvrijheid. Winkelend publiek (langer en meer) beleving laten ervaren en vermaak bieden is daarbij belangrijk. De levendige binnenstad is aantrekkelijk voor winkelend publiek en daarmee ook voor ondernemers. Daarmee hebben we ingespeeld op het veranderd winkellandschap.

2.2.2 Bevorderen toerisme

We hebben ons in 2017 ingezet om samen te werken aan een bruisende en gastvrije (binnen)stad, met een gevarieerd evenementenaanbod. Ook hebben we ingezet op promotie van stad en regio om bezoekers en toeristen te blijven trekken. Om waterrecreatie te faciliteren bedienen we bruggen, verdelen we aanlegplaatsen voor hotelschepen, plezier-/beroepsvaart en kleine bootjes en houden we toezicht hierop.

Indicatoren zoals het aantal toeristische overnachtingen, aantal binnenstadbezoekers en bezoekerswaardering zijn opgenomen als effectindicator bij [deelprogramma 2.2 Aantrekkelijke stad](#).

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal overnachtingen op hotelschepen	-	5.000	5.200
Aantal overnachtingen van pleziervaart in gemeentelijke jachthaven.	-	2.100	1.250

Toelichting: Het aantal overnachtingen van pleziervaart in de gemeentelijke jachthaven is minder dan we hadden beoogd. Wij zien een afname van het aantal plezierjachten dat aanlegt aan de kades van Groningen. Dit is overigens in lijn met de landelijke trend.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden door een gevarieerd aanbod van evenementen en goede promotie meer bezoekers naar onze stad trekken. Ook wilden we dat deze langer in de stad verbleven en meer geld uitgaven, om zo een belangrijke economische impuls te geven aan onze stad. We wilden ook een veilige (*lees:* met een zo laag mogelijk risico op ongevallen voor gebruikers en brugoperators) en vlotte doorstroming van vaartuigen, die zo ten dienste staat van het verkeer op de weg en op het water.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben ingezet op een gastvrije binnenstad met een gevarieerd evenementenaanbod. Ook hebben we Marketing Groningen ondersteund die de toeristische promotie en marketing van Groningen doet. Verder hebben we samen met ondernemers gewerkt aan het opstellen van voor een Toeristisch plan van aanpak. We hebben onze bruggen bediend en onderhouden en we hebben de aanlegplaatsen verdeeld.

Conclusie

Zorgen voor een gastvrije binnenstad met een gevarieerd evenementenaanbod

In 2017 hebben we het evenementenprogramma uitgevoerd, met als hoogtepunten Eurosonic Air, Zomerstad, City Stage (amateurkunst) en Winterwelvaart, de ijsbaan, digitaal vuurwerk in kader vuurwerkvrije binnenstad en de Nacht van de Mode. Groningen staat goed op de kaart als evenementenstad. Zo werden in 2017 verschillende evenementen gefaciliteerd en was Groningen genomineerd voor de Netwerk Citymarketing Awards 2017. Samen met ondernemers wordt afgestemd wanneer welk evenement in stad en regio plaatsvindt en wie daarbij welke rol heeft. Er is een online kalender beschikbaar (UITGroningen) en is er een evenementenloket die de aanvragers van een evenementenvergunning begeleidt naar een succesvol evenement. Het aantal bezoekers aan de culturele instellingen is afgelopen jaar gestegen, zo heeft het Groninger Museum voor de derde jaar op een rij meer dan 200.000 bezoekers. Marketing Groningen signaleert een toename van bezoekers op toeristische websites.

Marketing Groningen ondersteunen

2017 was een belangrijk jaar voor de samenwerking tussen Marketing Groningen en gemeente Groningen met het opstellen en vaststellen van het nieuwe convenant voor de komende 6 jaar. Marketing Groningen gaat de toeristische en economische marketing van de stad en provincie nog meer samen vormgeven met de belanghebbenden en geeft meer ruimte aan ad hoc kansen en flexibiliteit. Alle indicatoren van toerisme staan op groen. De verwachting is dat het aantal hotelovernachtingen blijft stijgen en het aantal bezoekers aan de stad groeit. Marketing Groningen heeft hiervoor in 2017 diverse campagnes opgezet en uitgevoerd, waaronder een zomer en wintercampagne.

Toeristische strategie opstellen

In 2017 is samen met ondernemers uit de gastvrijheidssector gewerkt aan een toeristische agenda. Samen met ondernemers hebben we onze opgaves op het gebied van toerisme bepaald. In het proces om te komen tot deze agenda hebben we ook een analyse gemaakt van de ontwikkeling van de overnachtingsmarkt van Groningen. De uitkomsten van deze analyse en de vervolgstappen zullen in 2018 aan de gemeenteraad

worden voorgelegd. Bij een aantrekkelijke en bruisende stad draait het steeds meer om de mix van detailhandel, horeca en leisure. Vandaar dat we de toeristische agenda samen met de Groningen City Club, Koninklijke Horeca Nederland en andere ondernemers en instellingen uitwerken in projecten. Hiermee komen we tot een gezamenlijke aanpak.

Toerisme steeds belangrijker voor de regionale economie

Zowel dag-bezoekers als verblijfstoeristen bezoeken de stad Groningen steeds vaker, en waarderen de stad zeer positief. Groningen heeft inmiddels 3,3 miljoen Nederlandse bezoekers per jaar. Hiermee laten we, na Leiden en Zwolle, de grootste groei zien in Nederland. Ook is het aantal overnachtingen in Groningen de laatste vijf jaar flink gestegen: van 386.000 overnachtingen in 2012 naar 482.000 in 2016. Dit zien we ook terug in het economisch belang van toerisme: Het aantal vaste banen is het afgelopen jaar met ruim 5% gegroeid naar bijna 10.000 werknemers. Recreatief winkelen (inclusief de markt) en de historische bezienswaardigheden zijn de belangrijkste redenen om Groningen te bezoeken. De goede sfeer in de stad, sociale veiligheid en het aanbod van winkels en horeca dragen eraan bij dat bezoekers langer in de stad blijven.

Bruggen bedienen en aanlegplaatsen verdelen

Om de veiligheid van onze brugbediening op afstand te garanderen hebben wij de werkzaamheden van de operators tussen de bediening van bruggen en de communicatie gescheiden. In het hoogseizoen van 2017 hebben wij hiervoor een extra medewerker in de control-ruimte voor brugbediening ingezet. Daarnaast hebben de brugwachters permanente her- en bijscholing gevolgd voor het veilig op afstand bedienen van bruggen. De bedieningsinstructies en protocollen zijn zo goed als ingevoerd. Ten slotte hebben wij de vervanging van ons besturingssysteem voor de bediening van bruggen op afstand voorbereid. De uitvoering wordt begin 2018 samen met de provincie opgepakt.

Vergroten van de (Arbo-technische) veiligheid van op afstand bedienbare bruggen

Door de tijdelijke extra personele inzet en de investering in opleiding en protocollen is de veiligheid van het op afstand bedienen van bruggen geborgd. Met de bediening van onze bruggen hebben wij bijgedragen aan een veilige doorstroming van het verkeer op het water en op de weg.

2.2.3 Binnenstadontwikkeling

De binnenstad van Groningen is aantrekkelijk door een goede mix van winkels, horeca, cultuur, evenementen en wonen. Door samen met ondernemers te investeren in de aantrekkelijkheid van de binnenstad kunnen Groningen de komende jaren ook aantrekkelijk houden. Voor de versterking van de "Huiskamer van de regio" voeren we het uitvoeringsprogramma van de visie "Bestemming Binnenstad" uit. Zie ook Paragraaf 1 Integraal gebiedsgericht werken, onderdeel [Binnenstad](#) en [Deelprogramma 7.3 Auto](#).

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen onze binnenstad goed voorbereiden op de toekomst. Groningen neemt een steeds belangrijke plek in qua voorzieningenniveau in de regio. Daarom hebben we geïnvesteerd in de aantrekkelijkheid van de binnenstad om zo de economische potentie van Groningen te vergroten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben het uitvoeringsprogramma Bestemming Binnenstad (deels) gerealiseerd. We hebben gewerkt aan de ontwikkeling van het Groninger Forum, de Nieuwe markt en de Grote Markt. Ook hebben we ingezet op het faciliteren van nieuwe bedrijvigheid en samenwerking tussen bedrijvigheid. We houden de ontwikkeling van de binnenstad in de gaten door de bezoekersstromen te monitoren.

Conclusie

We hebben in 2017 verder gewerkt aan het verbeteren van het verblijfsklimaat van onze binnenstad door de eerste delen van het uitvoeringsprogramma Bestemming Binnenstad te realiseren. Met de projecten werkten we aan verbetering van de openbare ruimte, de toegankelijkheid en veiligheid van en in de binnenstad. Zo werd in 2017 de nieuwe centrumhalte West in gebruik genomen, zijn de kruisingen van de oude Eeldersingel opnieuw ingericht, is de A-straat gerenoveerd, zijn de bussen verdwenen uit de Brugstraat en is het duurzame pendelbusje gaan rijden. We hebben gewerkt aan de Diepenring, de 'koppen' van de Folkingestraat, meer groen in de Grote Appelstraat en de herinrichting van het A-kwartier. Ook zijn we begonnen met de planontwikkeling van de Kattenbrug en is de leidraad voor de herinrichting van de openbare ruimte opgesteld. De planvorming van de brug bij het Kattendiep kreeg door de Holland Casinobrand nog een verrassende wending. Rondom de Grote Markt hebben we ook gewerkt om de aantrekkelijkheid te verbeteren. De bouw van de Nieuwe Markt en het Groninger Forum verloopt op schema. Begin 2018 werd het hoogste punt bereikt bij het Forum. Ook werd in 2017 bekend gemaakt dat in het hoekpand "De Nieuwe Merckt" naast horeca en appartementen een foodhal komt. We hebben gezien dat de leegstand in de binnenstad is gedaald en dat een heel aantal nieuwe bedrijven zich hebben gevestigd. De horeca en Retail branche is volop in beweging. We hebben de bezoekersstromen in de binnenstad met WIFI-tellers gemeten om een beeld te krijgen van het aantal bezoekers en daarmee de dynamiek in horeca en detailhandel (deels) te verklaren.

2.2.4 Winkels buiten de binnenstad

Groningen is en blijft de hoofdstad van het Noorden met een groot en gevarieerd aanbod. De binnenstad is erg in trek bij de winkelende consument, maar ook buiten de binnenstad heeft onze stad een gevarieerd aanbod aan winkels, waarvan de meeste in wijkwinkelcentra. Daarnaast hebben we een aantal locaties voor grootschalige detailhandel. We zetten er op in om deze fijnmazige detailhandelsstructuur te behouden en daar waar nodig te versterken om zo voor onze bewoners en bezoekers te voorzien in een aantrekkelijk winkelaanbod.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen een sterke en aantrekkelijke koopstad. Naast een sterke binnenstad staan we voor een toekomstbestendige fijnmazige winkelstructuur. Daarom willen we, naast de binnenstad, de wijkwinkelcentra en clusters aan het Sontplein en de Hoendiep-Peizerweg doorontwikkelen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In Groningen zijn de wijkwinkelcentra belangrijk in het voorzien van de dagelijkse levensbehoeften. Sterke wijkwinkelcentra dragen bij aan de leefbaarheid en de economie van de wijken. Om de wijkwinkelcentra te ondersteunen werd in 2017 een wijkwinkelcentra-diner gehouden waar werd gesproken over verder samenwerking tussen de verschillende centra. Ook werd er gewerkt aan fysieke verbetering van winkelcentra, zoals aan de Van Lenneplan. De planvorming voor een versterking van het supermarktenaanbod in zowel Paddepoel als het Overwinningplein is ver gevorderd. In een groeiende stad zien wij veel initiatieven van supermarkten die willen uitbreiden. We hebben met verschillende ondernemers gesproken over hun uitbreidingsplannen en samengewerkt aan planologische randvoorwaarden waardoor realisatie mogelijk wordt.

In 2017 heeft de gemeenteraad het Masterplan Sontplein vastgesteld. Kern van het Masterplan is dat het gebied wordt opgeknapt en is aangewezen als dé locatie voor grootschalige detailhandel. Ook is de Toekomstvisie Hoendiep opgesteld in samenwerking met bedrijven. De toekomstvisie duidt het gezamenlijk gewenste ontwikkelingsperspectief van het gebied. Beide plannen bieden vastgoedeigenaren en winkeliers duidelijkheid en worden uitgewerkt in concrete herinrichtingsplannen. Voor de Eemskanaalzone is een geactualiseerde visie opgesteld, welke in 2018 wordt voorgelegd aan de gemeenteraad. In deze visie wordt

het belang van een goede verbinding tussen de Eemskanaalzone en het Sontplein benadrukt (dit om het combinatiebezoek zo optimaal mogelijk te faciliteren).

Conclusie

Het gaat goed met de detailhandel in Groningen. Er is volop dynamiek en de leegstand is verder gedaald. Niet alleen is er aandacht voor de binnenstad, maar juist ook dynamiek in de wijkcentra en andere clusters van de detailhandel. In 2017 hebben we daarom de wijkwinkelcentra verder ondersteund. Ook hebben we investeringsinitiatieven van supermarkten en andere detailhandel waar mogelijk gefaciliteerd. We hebben de doorontwikkeling van clusters aan perifere/grootschalige detailhandel (Sontplein en Hoendiep/Peizerweg) gestimuleerd. Het Masterplan Sontplein is door de gemeenteraad vastgesteld. Samen met de ondernemers aan het Hoendiep hebben we gewerkt het rapport 'Toekomstvisie Hoendiep'. Welke een richting geeft voor de doorontwikkeling van dit gebied. Tot slot hebben we nagedacht over een visie op de Eemskanaalzone (waaronder de verbinding tussen het Sontplein en de Binnenstad).

2.2.5 Warenmarkten en standplaatsen

De warenmarkt in de binnenstad en de wijkmarkten vormen een wezenlijk onderdeel van de stad Groningen en zorgen voor een aanvulling op het bestaande winkelaanbod. De markten worden vanuit de gemeente gefaciliteerd door het beschikbaar stellen van de marktterreinen en voorzieningen, vergunningverlening en de handhaving hierop. We willen de markten behouden en waar mogelijk hun functie versterken. Diversiteit, kwaliteit en continuïteit zijn de sleutelbegrippen. We willen een toekomstbestendige warenmarkt voor Stadgers, regionale bezoekers en toeristen die kostendekkend is. Aan de hand van 'Bestemming Binnenstad' ontwikkelen wij de warenmarkt verder op kwaliteit.

Wat wilden we bereiken in 2017?

In 2017 wilden wij de implementatie van de nieuwe regelgeving voor de warenmarkt afgerond hebben en alle vergunningen hierop hebben aangepast. Daarnaast werken wij werken met de marktondernemers en de Centrale Vereniging voor Ambulante Handel aan een toekomstvisie voor de warenmarkt, waarin aan de hand van 'Bestemming Binnenstad' de warenmarkt zich verder ontwikkelt op kwaliteit.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In april 2017 hebben wij samen met de marktondernemers een meer compacte opstelling van de warenmarkt op de Grote Markt gerealiseerd. Hierdoor is de kwaliteit van de warenmarkt verbeterd en is er meer ruimte voor evenementen naast de warenmarkt. Tevens hebben wij alle marktstandplaatsvergunningen voor de binnenstad geactualiseerd.

Wij hebben in nauw overleg met de betreffende marktondernemers en de CVAH belangrijke stappen gezet in de toekomstvisie voor de warenmarkt. Omdat de marktondernemers op de Grote Markt in de toekomst vaker moeten uitwijken naar de Vismarkt om ruimte te maken voor evenementen, hebben wij een doorkijk gemaakt van het aantal evenementen dat in de toekomst op de Grote Markt plaatsvindt. Om alle ondernemers bij een evenement op de Grote Markt een plek te kunnen bieden op de Vismarkt, hebben wij onderzoek gedaan naar de consequenties van het afsluiten van (één van) de omliggende rijbanen van de Vismarkt voor het fietsnetwerk van onze stad. Vervolgens hebben wij alle marktondernemers en continue standplaatshouders van de Grote Markt en Vismarkt geïnformeerd over de toekomstige ontwikkelingen in de binnenstad en over scenario's voor hoe de markt hierin zou kunnen passen. Iedere ondernemer heeft zijn of haar voorkeur kunnen uitspreken voor een bepaald scenario. Over de resultaten zijn wij met een delegatie van marktondernemers en de CVAH in gesprek.

Op verzoek van een marktondernemer hebben wij een wekelijkse wijkmarkt gerealiseerd bij het winkelcentrum aan de Reitdiephaven. Dit hebben wij gedaan in goed overleg met de marktondernemers en

de winkeliers. Op aangeven van enkele initiatiefnemers uit de Korrewegwijk onderzoeken wij of het mogelijk is om ook in deze wijk een wijkmarkt in te stellen.

Conclusie

In goede samenwerking met de CVAH, marktondernemers en continue standplaatshouders werken wij aan de ontwikkeling van een aantrekkelijke, kwalitatief hoogstaande en gevarieerde warenmarkt, zowel voor nu als voor in de toekomst. Nu de vergunningen van marktondernemers conform de regelgeving op orde zijn hebben wij een basis gelegd om zo nodig handhavend op te treden. Ten bate van de optimalisering van zowel de centrummarkten als de wijkmarkten spelen wij in op actuele ontwikkelingen en initiatieven van ondernemers en inwoners van de stad. Dit heeft in 2017 geleid tot een kwalitatief betere opstelling op de Grote Markt en de komst van een wijkmarkt aan de Reitdiephaven.

Deelprogramma 2.3: Bedrijvige stad

Met dit deelprogramma zorgen we voor een goed ondernemersklimaat in onze gemeente. We bieden ondernemers maximaal de ruimte om te ondernemen. Met aantrekkelijke en bereikbare werklocaties, klantgerichte dienstverlening en ondersteuning. Voor het ondernemingsklimaat is ook de arbeidsmarkt van betekenis. Ons arbeidsmarktbeleid is te vinden in [Programma 1: Werk en inkomen](#).

Beleidsvelden

- Samenwerken met bedrijvenverenigingen
- Bedrijvigheid breed stimuleren
- Aansluiting vraag en aanbod van werk bevorderen
- Handelsrelaties met buitenland bevorderen
- Werken aan een goed aanbod werklocaties
- Ontwikkeling ZZP en start-ups

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal nieuwe bedrijfsvestigingen door starters	1.521	> 1.744	1.853
Aantal hectare uitgegeven bedrijventerrein	6.85	> 5	24,5*
% leegstaand kantoorvloeroppervlakte	11,2%	< 2016	9,8%
Rapportcijfer tevredenheid ondernemer	6,7	> 6,5	-

* naast verkoop van 24,5 ha is er ook 22,3 hectare verhuurd voor langere tijd.

Daarnaast verantwoorden we onder dit deelprogramma voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website ["Waar staat je gemeente"](#). Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
	Aantal vestigingen van bedrijven per 1.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar	104	106	110

2.3.1 Samenwerken met bedrijvenverenigingen

Eind 2014 zijn wij in het Convenant Ondernemend Groningen met het georganiseerde bedrijfsleven overeengekomen dat wij gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor het stimuleren van de economie en werkgelegenheid in Groningen. De convenantpartners stellen middelen en capaciteit beschikbaar voor vooral strategische projecten maar ook gebiedsgerichte projecten. Er wordt gewerkt met een open agenda waarbij iedereen nieuwe initiatieven kan aandragen. De intensieve samenwerking met het bedrijfsleven mondt uit in gezamenlijke projecten en activiteiten.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal gezamenlijke projecten met bedrijvenverenigingen	-	>22	>30

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden de verdergaande samenwerking met het bedrijfsleven al werkende weg uitwerken door het gezamenlijk uitvoeren van projecten en activiteiten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Ondersteunen van en samenwerken met de Koepel Economische Agenda;
- Uitvoeren van gemeenschappelijke projecten van bedrijfsleven, kennisinstellingen en gemeente;
- Uitvoeren evaluatie van het Fonds Ondernemend Groningen.

Conclusie

Met de Economische Agenda en G-kwadraat heeft het bedrijfsleven meer de regie kunnen pakken in de samenwerking tussen bedrijfsleven, kennisinstellingen en de overheid, de Triple Helix. De Koepel heeft bijgedragen aan het verbeteren van de samenwerking waardoor meer nieuwe projecten en initiatieven van de grond zijn gekomen. In 2017 hebben we specifiek ingezet op het doorontwikkelen van de Koepel. Naast de bedrijvenverenigingen en VNO-NCW zijn ook de Hanzehogeschool, het Noorderpoort en het Alfa-college onderdeel van de koepel. Deze deelnemers hebben zich het afgelopen jaar gezamenlijk ingezet om op een nieuwe manier te gaan werken. Ze werken toe naar een meer strategisch agenda zettende werkgroep. Met hulp van het lectoraat "ondernemen in verandering" van het Alfa College en Hanzehogeschool hebben deze partijen een nieuwe werkmethode ontwikkeld. Deze methode passen ze begin 2018 toe op het onderwerp waterstof en vervolgens ook op andere thematische thema's. Daarnaast is door het verenigd bedrijfsleven, de gemeente Groningen en Marketing Groningen gewerkt aan het ontwikkelen van een City Monitor waardoor de stand van de economie inzichtelijk wordt gemaakt.

Verder wordt met de bedrijvenverenigingen een gezamenlijk onderzoek opgestart naar de toekomst van de Finse haven. Hiervoor zijn in 2017 afspraken gemaakt. Vanuit de stichting Beveiliging Bedrijfsomgeving Groningen hebben we de beveiliging op de bedrijventerreinen collectief georganiseerd. Er is in verschillende projecten samengewerkt zoals bij Eurosonic Noorderslag, onder andere door het organiseren van een ondernemerscongres en in het project bussen uit de straat.

We hebben een extern onderzoek laten uitvoeren naar het functioneren van het Fonds Ondernemend Groningen. Hieruit is naar voren gekomen dat het Fonds wordt gewaardeerd en dat de meerwaarde wordt erkend. De aanbevelingen zijn meegenomen. Op basis van het raadsvoorstel is daarmee de het Fonds voor onbepaalde tijd vastgelegd waardoor, mede voortkomend uit de evaluatie, strategische projecten met een langere looptijd worden ontwikkeld.

2.3.2 Bedrijvigheid breed stimuleren

We stimuleren bedrijvigheid in brede zin en we ondersteunen ondernemers. Extra aandacht besteden we aan starters en aan duurzaam ondernemen.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal bedrijfsbezoeken	570	> 500	550
Aantal adviesgesprekken met startende ondernemers	80	100	80
Aantal adviesgesprekken horeca	800	700	>700
Aantal begeleide bedrijfsverhuizingen	25	20	> 20

Wat wilden we bereiken in 2017?

We ondersteunen en stimuleren werkgevers en ondernemers om te ontwikkelen en te groeien.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Bedrijven diensten op maat verleend;
- (Startende) ondernemers gestimuleerd;
- Ondersteunen van ZZP-ers en kleine zelfstandigen;
- Duurzaam ondernemen gestimuleerd.

Conclusie

We hebben enkele projecten opgestart, zoals het intelligente rioolsysteem, samen met ondernemers op de Euvelgunne, er is vanuit de VBZO-academie een bijeenkomst geweest over klantgericht ondernemen. Samen met de provincie onderzoeken we of autonome mobiliteit een economisch perspectief heeft in onze regio. Ook zijn er op verschillende MKB ondernemersavonden die we organiseren samen met de gemeente Assen, de regio Groningen-Assen, UWV en MKB waar gemiddeld 250 ondernemers op af komen. Samen met inkoop is een leveranciersdatabank opgezet. Een makkelijke manier om meer lokale ondernemers in beeld te brengen. Ook is er een aanbestedingskalender ontwikkeld waar we per categorie het MKB onder de aandacht brengen. Door verbetering van onze informatievoorziening, zowel op de website als telefonisch en per mail, is het aantal daadwerkelijke gesprekken met startende bedrijven gedaald. Ook zien we dat b.v. een kamer van koophandel zijn informatievoorziening verbeterd heeft waardoor startende bedrijven de meeste informatie op deze manier al ophalen.

We hebben verschillende prijzen ondersteund waardoor het ondernemerschap gestimuleerd wordt. De Groninger ondernemingsprijs is gewonnen door Innocore en de Jonge ondernemersprijs door Reimer ter Velde. Het meest innovatieve bedrijf Justin van Vliet heeft de Innovatie Award gewonnen. Verder hebben we nog de Anner Award die is gewonnen door Janine Huizeling en de meest sympathiekste Ondernemer is de heer Kuil geworden.

Afgelopen jaar hebben Groningse bedrijven goed gescoord in de Deloitte Technology Fast50, de top 100 snelst groeiende technologiebedrijven van Nederland. Er stonden 8 bedrijven uit Groningen in deze ranking, twee meer dan het jaar ervoor. Ook bij de Gazellen Awards deden bedrijven uit stad en ommeland het goed. Dit zijn bedrijven waar de omzetgroei over de afgelopen 3 jaar meer dan 20% is geweest. Groningen heeft zichzelf samen met Noord-Nederland op de kaart gezet door de Top Dutch campagne, een campagne om bedrijven en ondernemingen naar het Noorden te halen.

Afgelopen jaar hebben wij in samenwerking met de Regio Groningen-Assen een onderzoek uit laten voeren door het bedrijf Innovatiespotter naar innovatieve bedrijven in de regio. De belangrijkste bevinding uit het onderzoek is dat naast de traditionele indeling van topsectoren

veel meer bedrijven actief zijn op het gebied van innovatie. Dit biedt perspectief op ontsluiting en verbinding van andere dan de traditioneel innovatieve bedrijven in innovatieve netwerken ("cross-overs"). Daarnaast zijn verbindingen over gemeentegrenzen heen interessant en uitdagend.

Het aantal startende ondernemers is significant toegenomen ten opzichte van het jaar ervoor. 1.517 in 2016 en 1.853 in 2017 (Cijfers & S Groningen).

2.3.3 Aansluiting vraag en aanbod van werk bevorderen

We streven naar een arbeidsmarkt waar werkgevers kunnen beschikken over de juiste arbeidskrachten en waar zoveel mogelijk mensen meedoen in een betaalde baan. We ondernemen of steunen activiteiten die werkgevers ondersteunen in hun personeelsbeleid. Het beleid om mensen op weg te helpen naar de arbeidsmarkt is te vinden in [Programma 1: Werk en inkomen](#).

De steeds intensievere samenwerking met het regionale bedrijfsleven mondt uit in gezamenlijke projecten en activiteiten in 2016 om samen te zorgen voor meer werkgelegenheid: meer reguliere banen, maar bijvoorbeeld ook meer leerwerkplekken, stageplaatsen en garantiebannen.

Wat wilden we bereiken in 2017?

Samen met het (regionale) bedrijfsleven willen we projecten en activiteiten organiseren en bevorderen die de werkgelegenheid stimuleren.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Projecten voortkomend uit de Economische agenda samen met het bedrijfsleven uitgevoerd;
- Stimuleren van kennisdeling in het bedrijfsleven op het gebied van HRM;
- Personeelscarrouzels opgezet;
- Aankomende professionals in contact gebracht met Groningse bedrijven;

Conclusie

We hebben gesprekken voortgezet met studieverenigingen waarbij we de verbinding tussen talent en bedrijfsleven organiseren. Er is weer een metaalcarroussel opgezet in samenwerking met de arbeidsmarkt regio Groningen, diverse metaalbedrijven MSO. Een succesvol traject waarbij mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een baan vinden. Er zijn afgelopen jaar 10 mensen uitgestroomd met een baan. Onder de noemer Industrieplein Noord (IPN) heeft NPAl (noordelijke vereniging van industriële bedrijven) activiteiten uit op het snijvlak van industrie en arbeidsmarkt opgezet. Het is in 2015 opgezet, dit ook met ondersteuning van de gemeente Groningen en ook afgelopen jaar hebben we dit ondersteund om meer MKB-bedrijven lid te laten worden van de community.

2.3.4 Handelsrelaties met het buitenland bevorderen

We willen Groningen uitbouwen tot een sterke economische regio in Europa. We bevorderen de samenwerking met het Groningse bedrijfsleven en helpen mee om buitenlandse investeringen in Noord-Nederland uit te lokken. Door betere verbindingen ondersteunt Groningen Airport Eelde de internationalisering van onze economische clusters. Het beleid om onze kennissectoren in internationaal perspectief te stimuleren en te profileren, vindt u in [deelprogramma 2.1: Groningen kennisstad](#).

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal (handels)projecten met het buitenland	15	>15	>20

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen onze (handels) contacten met Noord-Duitsland en China continueren. Deze contacten moeten zoveel mogelijk gedragen worden door, en ten goede komen aan het Groningse bedrijfsleven, in samenwerking met de drie noordelijke provincies.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Onze (handels) contacten en projecten voorgezet met Noord-Duitsland en China;
- Internationale projecten samen met het bedrijfsleven en onderwijsinstellingen uitgevoerd;
- Groningen Airport Eelde gefaciliteerd.

Conclusie

De voor 2017 gestelde doelen, het continueren van de (handels)contacten met Noord-Duitsland en China zijn ruimschoots gehaald. Er zijn meer dan 15 handelsprojecten met het buitenland ontstaan.

Er is in 2017 ingezet op de Duitsland strategie, waarmee een kader is neergezet voor een meerjarenplanning. De contacten met Oldenburg, Bremen en Hamburg zijn verdiept en verder uitgebreid door de samenwerking met Berlijn en de Nederlandse ambassade. Groningen heeft met Bremen en Oldenburg de trilaterale samenwerking geactualiseerd. Daarbij is een focus aangebracht op digitalisering, mobiliteit en duurzaamheid. Als "City of Health" is actief de verbinding gelegd met relevante clusters en (kennis) instellingen in Noord Duitsland om kansrijke projecten (van start ups en gevestigde bedrijven en instellingen) te versnellen en aan elkaar te verbinden. Daarmee zijn voor diverse Groningse partners (zoals het Universitair medisch centrum Groningen, ERIBA, Health Hub Roden) de deuren geopend. Tevens is samen met het Universitair medisch centrum Groningen de basis gelegd voor X-Tream (50:50 joint venture Hamburg-Groningen), een samenwerkingsplatform waarmee de internationale farmaceutische industrie en daarmee verbonden bedrijvigheid naar Hamburg en Groningen gehaald moet worden.

Er heeft in april 2017 een handelsmissie plaatsgevonden naar Tianjin, naar aanleiding van de opening van de Wuqing Campus van de Hanzehogeschool. De handelsmissie markeert de start van de samenwerking van de Hanzehogeschool met de TUTCM-universiteit in Tianjin en de versterking van de handelsbevordering door het Groningen Office. Daarmee is de deur geopend voor Nederlandse ondernemers en kennisinstellingen in de regio.

Uit een follow-up is gebleken dat een van de meegereisde ondernemers naar Tianjin in 2017 een forse groei in China kent (Lode B.V.) en de onderzoekssamenwerking van de Hanzehogeschool met TUTCM goed loopt. Het IZ-instrumentarium wordt efficiënt ingezet en dat maakt het mogelijk dat de besluitvormingsprocessen en de uitvoering van handel bevorderende activiteiten eveneens efficiënt verlopen. Naast activiteiten die meetellen voor de prestatie-indicatoren, en waarvan er bovenstaand een aantal zijn genoemd, hebben er nog meerdere andere initiatieven plaatsgevonden waarmee ondernemers of branches zijn ondersteund of gepromoot.

Samen met de NG4 is op 10 oktober in Brussel het Top Dutch Festival georganiseerd in het kader van de European Week of Regions and Cities. Met 40% deelnemers uit Europa was het als netwerkbijeenkomst succesvoller dan voorgaande edities, bovendien hebben we ons als samenwerkend Noord-Nederland geprofileerd bij Europese stakeholders en beïnvloeders met een indrukwekkend cultureel-economisch avondprogramma.

Voor het verder ontwikkelen van Groningen Airport Eelde is in 2017 6 miljoen euro beschikbaar gesteld door de raad. Samen met het beschikbaar gestelde budget van de andere aandeelhouders kan Groningen Airport Eelde weer verder werken aan de toekomst. Ook heeft de raad besloten de aandelen beschikbaar te stellen. De verwachting is dat met het beschikbaar gestelde budget voldaan wordt aan de eisen voor een nieuw luchtvaartbesluit.

2.3.5 Werken aan een goed aanbod werklocaties

Op bedrijventerreinen, kantorenparken en locaties voor (grootschalige) detailhandel is meer dan de helft van de werkgelegenheid in de stad geconcentreerd. We noemen dit onze werklocaties. We streven naar een aantrekkelijk vestigingsklimaat voor werkgevers. Daarin bieden we een divers aanbod van nieuwe en bestaande werklocaties voor zoekende bedrijven en het zittende bedrijfsleven.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden de positieve ontwikkeling van kaveluitgiftes vasthouden en ongeveer 5 hectare afzetten op Westpoort, Zernike of Eemspoort. Ook wilden we doorgaan met de economische marketing van de stad en actieve acquisitie plegen op onze werklocaties. In relatie tot gebiedsontwikkelingen wilden we ook een beeld schetsen van de kwaliteit van onze werklocaties.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben samengewerkt aan het aan verbeteren werklocaties door middel van cocreatie en cofinanciering. We zijn verder gegaan met vermarkting en acquisitie van onze werklocaties. En hebben een monitor werklocaties ontwikkeld.

Conclusie

2017 was een bijzonder jaar voor de gemeente Groningen als het gaat om de verkoop van kavels. We hebben 24,5 hectares verkocht aan bedrijven. De economische groei had in het afgelopen jaar al geleid tot een grotere verplaatsingsdynamiek. De (acquisitie)gesprekken die we voerden leidden ook tot daadwerkelijke verkoop.

In een groeiende Stad zien we naast een dalende leegstand in de detailhandel, ook dalende leegstand in de kantorenmarkt en de bedrijfsruimtemarkt. We willen dan ook de juiste randvoorwaarden voor bedrijvigheid blijven scheppen om te kunnen (door)groeien. We hebben daarom samengewerkt met bedrijven aan het een aantrekkelijk vestigingsklimaat door te werken aan; een aanpak voor het MartiniTradePark, een visie voor het gebied rondom de Ulgersmaweg en een aanpak voor kantorenpark Kranenburg.

Om zicht te houden op de kwaliteit van en tevredenheid over onze werklocaties hebben we een monitor werklocaties ontwikkeld. De monitor is in samenwerking met de bedrijvenvereniging ook doorontwikkeld tot een online monitor; www.groningencymonitor.nl.

2.3.6 Ontwikkeling ZZZP en Start-ups

We stimuleren de economie en bedrijvigheid in de wijken met kansen voor ondernemers om te groeien. Daarmee leveren we een bijdrage aan de leefbaarheid en de werkgelegenheid in de wijken. We stimuleren start-ups en werken mee aan initiatieven voor het huisvesten van zelfstandigen zonder personeel (zzp-ers) en startende bedrijfjes in de wijken.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal startende ondernemers	1.521	>1.744	1.853

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen dat Groningen een “start-up city” is en blijft. We willen ook in 2017 de ontwikkeling van de community stimuleren. Daar past bij dat het in Groningen gemakkelijk moet zijn om passende huisvesting te vinden als starter en als ZZZP-er.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben geluisterd naar ondernemers en hun huisvestingswensen. Waar mogelijk denken we mee en hebben we collectieve huisvestingswensen (bedrijfsverzamelgebouwen), broedplaatsen en incubators gefaciliteerd. Verder hebben we de doorgroei van het platform "Founded in Groningen" mogelijk gemaakt.

Conclusie

Groningen is een start-up-city; met 1.853 start ups (starters) in 2017 is de doelstelling ruimschoots gehaald. Het programma "Founded in Groningen" is officieel gestart vanaf 1 januari en heeft al enkele succesvolle opbrengsten gehad. Naast het hebben van een brand en portal wordt er nu aan verschillende verbeterpunten in het ecosysteem gewerkt. Een voorbeeld van een verbeterpunt is het hebben van kwalitatief betere startup ideeën. Voorbeeldprojecten in 2017 zijn: start-ups meet startups in Bremen, het event Founder Talks en een gezamenlijk bezoek aan Angel Island. Daarnaast subsidieerden we verschillende initiatieven, werkten we actief samen met Startup Delta en zijn we continu in gesprek met spelers in het ecosysteem. We zien in de vastgoedsector steeds meer initiatieven voor bedrijfsverzamelgebouwen, broedplaatsen en incubators. Als gemeente hebben we dit mogelijk gemaakt door planologische medewerking en planologische medewerking (voorbeelden hiervan zijn: Cube050, Het Kwadraat en MyOffice Winschoterdiep 50). Ook denken we mee met de initiatiefnemers als zij een broedplaats willen beginnen of verhuizen.

Deelprogramma 2.4: Overig economie en werkgelegenheid

In dit deelprogramma worden voor een belangrijk deel de rente en afschrijving verantwoord die zijn gekoppeld aan ruimtelijk-economische projecten. Ook de resultaten grondzaken voor bedrijfs- en werklocaties worden voor een groot deel verantwoord in dit deelprogramma. Concreet gaat het om de nog in exploitatie te nemen eigendommen, de ontwikkeling van bedrijfsterreinen en verhuurde kavels. Voor grondzaken is geen afzonderlijk deelprogramma opgenomen in de begroting. In [Paragraaf 7: Grondbeleid](#) zijn alle resultaten grondzaken nader toegelicht. Daarnaast zijn er lasten opgenomen die te maken hebben met de uitvoering van het economische programma. Ook de jaarlijkse bijdragen aan de Regio Groningen Assen, het Fonds Ondernemend Groningen en Marketing Groningen maken hier onderdeel van uit.

Uit onderstaande overzichten blijkt een aantal grotere afwijkingen, deze worden in onderstaande alinea nader toegelicht. Ten aanzien van de Grote Markt; in de actualisatie grondexploitatie Grote Markt is opgenomen dat de vrijval van de verliesvoorziening wordt toegevoegd aan de reserve kapitaallasten. Zie [paragraaf 7 Grondbeleid](#) Er zijn in 2017 diverse kavels verkocht die geen onderdeel uitmaken van de grondexploitatie, met een positief resultaat tot gevolg. De taakstelling Europapark van 6,2 miljoen euro wordt niet in 2017 gerealiseerd, omdat deze bij het herzien van de grondexploitatie Europapark is aangepast in de beginbalans, dus in 2016. Deze taakstelling is dus wel ten gunste van de AER gebracht, maar niet in 2017. De overige voordelen uit het grondbedrijf bestaan voor 1,8 miljoen euro uit het terugnemen van eerdere afwaarderingen op vastgoed en 3,1 miljoen uit vrijval op verliesvoorzieningen grondexploitaties, op basis van de geactualiseerde grondexploitaties.

Bijdrage(n) verbonden partijen

NV Groningen Airport Eelde	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Alle aandeelhouders hebben besloten tot verdere investeringen in GAE. De gemeente Groningen heeft ook een besluit genomen om mee investeren voor een eenmalige lumpsum bijdrage van 6 miljoen EUR en voorts al haar aandelen te vervreemden. In de komende jaren zal moeten blijken in hoeverre het investeringsscenario werkelijkheid wordt.
Relevante beleidsinformatie	Het openbaar belang betreft de bereikbaarheid van Groningen door de lucht. De gemeente heeft besloten om haar aandelen te vervreemden.

Euroborg NV	
Beleidsrisico's in relatie tot de	FC Groningen is de belangrijkste huurder van de Euroborg. Er is een

verbonden partij	terugloop van de bezoekersaantallen (landelijke trend) en ranking eredivisie zijn van belang zijnde aspecten als huurder.
Relevante beleidsinformatie	Het doel is om een topsport zorgcomplex aan de Laan Corpus den Hoorn te ontwikkelen, waarin het trainingscomplex van FC Groningen gehuisvest wordt. Inmiddels is via een raadsbesluit de financiering geregeld en kan de planvorming verder worden opgepakt. Het trainingscomplex moet onderdak bieden aan de jeugdteams van FC Groningen en medische voorzieningen voor alle topsportclubs in Groningen. Euroborg NV wordt de opdrachtgever en gaat delen van het gebouw gaan verhuren en verkopen.

Community Network Noord-Nederland BV

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Geen.
Relevante beleidsinformatie	CNNN zal op basis van de vastgestelde visie "Glashelder" haar activiteiten verder proberen uit te breiden (o.m. bedrijfsterreinen, regio, samenwerking).

Gemeenschappelijke regeling Bedrijvenpark Rengers

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	De gemeente Groningen is voor 1/3 deel risicodragend. De gemeenten Slochteren en Hoogezand-Sappemeer zijn ieder voor 1/3 risicodragend.
Relevante beleidsinformatie	De GR Rengers is in 1994 samen met de gemeenten Slochteren en Hoogezand-Sappemeer opgericht met als doel het bevorderen van de economische ontwikkeling en werkgelegenheid rond het stedelijk knooppunt Groningen door is gedaan door middel van het gezamenlijk ontwikkelen en exploiteren van een kwalitatief hoogwaardige en uit financieel-economisch oogpunt aanvaardbaar intergemeentelijk bedrijvenpark Rengers (gelegen bij Hoogezand). Op 19 oktober 2017 is een brief naar de raad gegaan over wensen/bedenkingen ten aanzien van de opheffing GR. GR wordt in 2018 opgeheven.

Gemeenschappelijke regeling Openbaar Lichaam 'Eems Dollard Regio'

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Er zijn geen specifieke risico's.
Relevante beleidsinformatie	De Eems Dollard Regio (EDR) is een openbaar lichaam voor grensoverschrijdende samenwerking. Wij zijn lid van de EDR net als één van de ongeveer 100 andere voornamelijk gemeentelijke leden uit Noord-Nederland en Nedersachsen die lid zijn. De EDR heeft als voornaamste taak om grensoverschrijdende projecten te stimuleren en Europese subsidies in dat verband te verstrekken.

NV Waterbedrijf Groningen

Beleidsrisico's in relatie tot 'de verbonden partij	Geen
Relevante beleidsinformatie	De missie van Waterbedrijf Groningen is om als maatschappelijke onderneming de waterbelangen in de regio duurzaam veilig te stellen. Waterbedrijf Groningen is niet alleen een leverancier van verschillende soorten water, maar levert ook een bijdrage aan zaken als volksgezondheid, natuurbehoud, het creëren van duurzame bronnen, bestuurlijke vraagstukken, ruimtelijke ordening, werkgelegenheid en innovatie. Het openbaar belang wordt vertegenwoordigd door de levering van drinkwater aan ruim 280.000 woningen en bedrijven in de provincie Groningen en in Tynaarlo (Drenthe). Waterbedrijf Groningen is samen met de gemeente Groningen voor 50% aandeelhouders in Warmtestad BV.

Enexis Holding NV (netwerkbedrijf), Attero Holding NV (voorheen Essent Milieu) en Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (EPZ Borssele)

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	<p>De aandeelhouders lopen zeer beheerst geachte risico's op Enexis voor de niet -tijdige betaling van rente en/of aflossing en, in het ergste geval, faillissement van Enexis en voor het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap.</p> <p>Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag 20 duizend euro), art 2.:81 BW.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Het publieke belang van deze drie deelnemingen betreft het (doen) distribueren en het (doen) transporteren van energie, zoals elektriciteit, gas, warmte en (warm) water.</p> <p>Met de verkoop van de aandelen van Essent BV in 2009 is de Gemeente Groningen voor 1,18% direct aandeelhouder geworden van Enexis Holding N.V., Attero Holding N.V. (verkocht in 2014 aan Waterland), Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (verkocht in 2011), CBL Vennootschap BV, Claim Staat Vennootschap BV, Vordering op Enexis BV en Verkoop Vennootschap BV.</p> <p>Op dit moment resteert alleen nog de lening van de 4e tranche. De 4e tranche mag niet vervroegd worden afgelost. Afhankelijk van het resultaat van een aantal financiële ratio's zou de 4e tranche eventueel geconverteerd kunnen worden in eigen vermogen.</p> <p>Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 geliquideerd kunnen worden.</p>

Stichting SIG te Groningen

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Geen.
Relevantie beleidsinformatie	<p>Het doel van de stichting is het bevorderen van industrie, handel, nijverheid, ambacht en andere dienstverlening in of in de omgeving van Groningen. De stichting kan ter realisering van de doelstelling deelnemen in ondernemingen. Door het faillissement van TCN/SIG is de stichting niet meer actief. Opheffing is in afwachting van de afwikkeling van het faillissement door de curator. Na afwikkeling wordt de stichting opgeheven.</p>

Stichting Ondernemerstrefpunt

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	<p>Het onderwijs en het bedrijfsleven vinden elkaar niet automatisch en daar zit ook het beleidsrisico. Onderwijs en bedrijfsleven hebben elkaar nodig voor de juiste stageplaatsen, skills van leerlingen en werknemers en aansluiting van onderwijs en bedrijfsleven op actuele nieuwe ontwikkelingen.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Stichting OTP brengt onderwijs en bedrijfsleven met elkaar in contact door stagebemiddeling, organiseren van events en het verbinden van netwerken vanuit onderwijs en bedrijfsleven.</p>

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel werken wij de financiën behorende bij dit programma uit door het financiële overzicht op deelprogramma/beleidsveld te geven en daarbij inzichtelijk te maken welke extra beleidsmiddelen en bezuinigingen zijn verwerkt. Per deelprogramma is een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

De 2 miljoen euro intensiveringsmiddelen G-kwadraat zijn als volgt over de deelprogramma's verdeeld:

2.1 Groningen kennisstad (inclusief akkoord van Groningen): 1.0 miljoen euro.

2.2 Aantrekkelijke stad: 0,35 miljoen euro.

2.3 Bedrijvige stad: 0,65 miljoen euro.

Deze middelen zijn inzetbaar gedurende de hele collegeperiode en zijn grotendeels al verplicht.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Verschil
02.1 Groningen Kennisstad	1.988	3.368	2.638	730
02.1.1 Samenw. met kennisinstellingen	1.000	1.117	890	227
02.1.2 Fac. gez. kennis-innovatieproj	660	1.028	1.085	-57
02.1.3 Samenw. Verst. Kennis en innov	100	787	23	764
02.1.4 (Inter)nat. Promoten kennissec	228	436	522	-86
02.1.5 Talent en bedrijfsleven koppel	0	0	117	-117
02.2 Aantrekkelijke stad	3.018	3.126	3.124	1
02.2.1 Samenwerken met binnenstadond.	396	396	498	-102
02.2.2 Bevorderen toerisme	1.952	1.953	1.992	-39
02.2.3 Binnenstadsontwikkeling	70	70	10	59
02.2.5 Warenmarkten en standplaatsen	600	706	624	83
02.3 Bedrijvige stad	889	889	613	276
02.3.1 Samenwerken met bedrijvenver.	157	157	209	-52
02.3.2 Bedrijvigheid breed stimuleren	732	732	404	328
02.3.6 Ontwikkeling ZZP en start-ups	0	0	0	
02.4 Overig econ en werkgelegenheid	20.631	22.064	20.598	1.466
02.4.1 Overig economie en werkgelegen	20.631	22.064	20.598	1.466
Totaal Lasten	26.526	29.447	26.973	2.473
02.1 Groningen Kennisstad	506	536	470	-66
02.1.1 Samenw. met kennisinstellingen	500	500	500	
02.1.2 Fac. gez. kennis-innovatieproj	0	0	-160	-160
02.1.4 (Inter)nat. Promoten kennissec	6	36	131	95
02.1.5 Talent en bedrijfsleven koppel	0	0	0	
02.2 Aantrekkelijke stad	997	1.838	2.205	367
02.2.1 Samenwerken met binnenstadond.	0	0	0	
02.2.2 Bevorderen toerisme	216	207	229	22

02.2.3 Binnenstadontwikkeling	0	738	1.239	500
02.2.5 Warenmarkten en standplaatsen	781	893	738	-155
02.3 Bedrijvige stad	34	34	17	-17
02.3.1 Samenwerken met bedrijvenver.	0	0	19	19
02.3.2 Bedrijvigheid breed stimuleren	34	34	-2	-36
02.4 Overig econ en werkgelegenheid	10.722	10.717	18.291	7.574
02.4.1 Overig economie en werkgelegen	10.722	10.717	18.291	7.574
Totaal Baten	12.259	13.125	20.984	7.859
Totaal Saldo voor bestemming	14.267	16.322	5.989	10.333
Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	1.059	1.797	1.797	0
Totaal onttrekkingen	2.995	12.316	12.316	0
Totaal saldo na bestemming	12.331	5.803	-4.530	10.333

Financiële toelichting

2.1 Groningen Kennisstad	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	730	-66	664

Akkoord van Groningen (V 227 duizend euro)

Onder de paraplu van de campagne Groningen City of Talent, hebben we in 2016 het programma International Groningen ontwikkeld met als doel om kenniswerkers in Groningen steviger en vriendelijker te verankeren in de Groningse stad en regio met al haar voorzieningen. De uitvoering van de projecten binnen dit programma, met name de communicatieprojecten, zijn vanwege externe oorzaken vertraagd en zullen naar verwachting in 2018 verder worden uitgevoerd. Dit is de oorzaak van de onderschrijding van het budget.

G-kwadraat kennisstad (V 379 duizend euro)

Het Economisch programma G-Kwadraat 2015-2019 is een van de 3 onderdelen van de Economische agenda. Met de Economische Agenda zijn we op een andere manier gaan (samen)werken. Wij leggen niet langer alles van te voren vast, maar proberen samen met kennisinstellingen en het bedrijfsleven in te springen op innovatieve ontwikkelingen, waarbij het initiatief vooral vanuit het bedrijfsleven komt en de gemeente faciliteert. Dit betekent dat we afhankelijk zijn van externe partijen ten aanzien van de voortgang van projecten en deze niet (altijd) even goed kunnen beïnvloeden. Bovendien loopt de duur van bepaalde projecten over jaargrenzen heen waardoor we bij sommige projecten commitment afgeven voor een langere periode. Deze flexibiliteit is nodig om een betrouwbare partner zijn. In totaal valt in het jaar 2017, 558 duizend euro vrij. Hiervan heeft 379 duizend euro betrekking op deelprogramma 2.1. Wel zijn voor het volledige bedrag al toezeggingen gedaan voor de komende jaren, waarbij een deel al via een beschikking is verleend.

Overig (V 58 duizend euro)

De overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 58 duizend euro.

2.2 Aantrekkelijke stad	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	1	367	368

Akkoord van Groningen (V 227 duizend euro)

Onder de paraplu van de campagne Groningen City of Talent, hebben we in 2016 het programma International Groningen ontwikkeld met als doel om kenniswerkers in Groningen steviger en vriendelijker te verankeren in de Groningse stad en regio met al haar voorzieningen. De uitvoering van de projecten binnen dit programma, met name de communicatieprojecten, zijn vanwege externe oorzaken vertraagd en zullen naar verwachting in 2018 verder worden uitgevoerd. Dit is de oorzaak van de onderschrijding van het budget.

G-kwadraat kennisstad (V 379 duizend euro)

Het Economisch programma G-Kwadraat 2015-2019 is een van de 3 onderdelen van de Economische agenda. Met de Economische Agenda zijn we op een andere manier gaan (samen)werken. Wij leggen niet langer alles van te voren vast, maar proberen samen met kennisinstellingen en het bedrijfsleven in te springen op innovatieve ontwikkelingen, waarbij het initiatief vooral vanuit het bedrijfsleven komt en de gemeente faciliteert. Dit betekent dat we afhankelijk zijn van externe partijen ten aanzien van de voortgang van projecten en deze niet (altijd) even goed kunnen beïnvloeden. Bovendien loopt de duur van bepaalde projecten over jaargrenzen heen waardoor we bij sommige projecten commitment afgeven voor een langere periode. Deze flexibiliteit is nodig om een betrouwbare partner zijn. In totaal valt in het jaar 2017, 558 duizend euro vrij. Hiervan heeft 379 duizend euro betrekking op deelprogramma 2.1. Wel zijn voor het volledige bedrag al toezeggingen gedaan voor de komende jaren, waarbij een deel al via een beschikking is verleend.

Overig (V 58 duizend euro)

De overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 58 duizend euro.

2.3 Bedrijvige stad	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	276	-17	259

G-kwadraat bedrijvige stad (V 254 duizend euro)

Het Economisch programma G-Kwadraat 2015-2019 is een van de 3 onderdelen van de Economische agenda. Met de Economische Agenda zijn we op een andere manier gaan (samen)werken. Wij leggen niet langer alles van tevoren vast, maar proberen samen met kennisinstellingen en het bedrijfsleven in te springen op innovatieve ontwikkelingen, waarbij het initiatief vooral vanuit het bedrijfsleven komt en de gemeente faciliteert. Dit betekent dat we afhankelijk zijn van externe partijen ten aanzien van de voortgang van projecten en deze niet (altijd) even goed kunnen beïnvloeden. Bovendien loopt de duur van bepaalde projecten over jaargrenzen heen waardoor we bij sommige projecten commitment afgeven voor een langere periode. Deze flexibiliteit is nodig om een betrouwbare partner zijn. In totaal valt in het jaar 2017, 558 duizend euro vrij. Hiervan heeft 254 duizend euro betrekking op deelprogramma 2.3. Wel zijn voor het volledige bedrag al toezeggingen gedaan voor de komende jaren, waarbij een deel al via een beschikking is verleend.

Overig (V 5 duizend euro)

De overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 5 duizend euro voordeel.

2.4 Overig economie en werkgelegenheid	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	1.466	7.574	9.040

Grondzaken (V 5,36 miljoen euro)

De voordelen uit het grondbedrijf bestaan voor 2,2 miljoen euro uit het terugnemen van eerdere afwaarderingen op vastgoed en 8,5 miljoen euro uit vrijval op verliesvoorzieningen grondexploitaties, op basis van de geactualiseerde grondexploitaties en voor 0,7 miljoen euro op overige voordelen op vastgoed. Daarnaast wordt de taakstelling Europapark, die reeds in de beginbalans aan de reserve grondzaken is toegevoegd, in 2017 daaruit onttrokken ter dekking van de taakstelling.

Verkoop diverse kavels (V 2,462 miljoen euro)

In 2017 zijn diverse kavels verkocht die geen onderdeel uitmaken van de grondexploitaties. Daardoor is een positief resultaat gerealiseerd van 2,462 miljoen euro.

xtra beleid Suikerfabriek (V 115 duizend euro)

Voor de plankosten Suikerfabrieksterrein is 200 duizend euro beschikbaar gesteld vanuit intensiveringsmiddelen Wonen. De uitvoering loopt nog door in 2018. Daardoor ontstaat een incidenteel voordeel van 115 duizend euro.

Vrijval kapitaallasten (V 1,170 miljoen euro)

Bij het uitvoeren van diverse ruilacties van reserves tegen structurele middelen voor kapitaallasten is de begroting op dit deelprogramma abusievelijk gewijzigd, terwijl een deel van de activa in programma 8 (Wonen) is opgenomen. Daardoor ontstaat op dit programma een voordeel en op programma 8 een nadelig resultaat.

Rente reserves (N 426 duizend euro)

In 2017 hebben wij een aantal noodzakelijk balanscorrecties doorgevoerd. Door de aanpassing van de reservestanden is er minder rente vergoed over die reserves dan was begroot.

Driehoek Peizerweg (V 350 duizend euro)

De beschikbaar gestelde middelen voor de driehoek Peizerweg zijn in 2016 reeds vanuit de reserve Grondzaken voorgefinancierd. Dat betekent dat het beschikbaar gestelde budget in 2017 tot vrijval en dus voordeel leidt.

Afwaardering stripmuseum (N 296 duizend euro)

Eind 2017 is geconstateerd dat er geen recht op terugvordering meer bestaat in de sfeer van de BBV criteria inzake de bijdrage activa eigendom derden stripmuseum. Daarom is deze bijdrage gecorrigeerd.

Subsidieprojecten (0)

Er is in 2017 gewerkt aan diverse internationale gesubsidieerde projecten. Deze hebben geen effect op het resultaat, omdat de kosten, ad 520 duizend euro, vanuit de subsidies zijn betaald. De projecten waren echter niet begroot.

Diverse voordelen (V 305 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen met betrekking tot ureninzet, uitvoeringskosten reguliere budgetten en projecten tellen op tot een voordeel van 305 duizend euro. Zo is de voorziening GSB III met 66 duizend euro positief resultaat afgerekend en was er sprake van enkele tijdelijke vacatures.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald.</p> <p>De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitatie, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	

Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico	Niet halen bezuinigingen
Programma	Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico	Lening Euroborg
Programma 2	Economie en Werkgelegenheid
Omschrijving	De Euroborg NV heeft één huurder, waardoor het risico bestaat dat de Euroborg NV niet aan haar financiële verplichtingen kan voldoen richting de gemeente Groningen.
Risicobedrag 2018	7,23 miljoen euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	6,95 miljoen euro
Kans 2019	25%
Risicobedrag 2020	6,65 miljoen euro
Kans 2020	25%

Risicobedrag 2021	6,34 miljoen euro
Kans 2021	25%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2006
Actie	Met het aflossen van de lening, loopt het risico jaarlijks terug. Als enig aandeelhouder van de Euroborg NV monitoren wij de NV.

Naam risico	Uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties
Programma 2 en 8	Economie en werkgelegenheid en Wonen
Omschrijving	<p>Om de risico's die voortvloeien uit de grondexploitaties in uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties te kwantificeren wordt de risicoboxenmethode gehanteerd. Het risico op een plantekort kan voortvloeien uit vertraging in het uitgiftetempo van gronden, uitgifte van gronden tegen lagere grondprijzen dan in de exploitatiebegroting is voorzien, aanbesteding van civieltechnische werken, vertraging in het tempo van realisering, etc.</p> <p>De risico's zijn met behulp van de boxenrisicomethode gekwantificeerd. De minimale omvang van de risico's die verband houden met grondexploitaties en nog in exploitatie te nemen gronden bedraagt in 2017 113,087 miljoen euro en in 2018 114,963 miljoen euro. Dit risico heeft betrekking op alle lopende grondexploitaties inclusief Meerstad. Het risico van de grondexploitatie Meerstad is hierin het grootste risico. Het risico Meerstad in 2018 is 77,0 miljoen euro, dit is 67% van het totaal. De omvang van het totale risico bij grondexploitaties is gedaald ten opzichte van de begroting 2018. In 2018 is het risico bijna 8 miljoen lager. Dit wordt veroorzaakt door wijzigingen in de grondexploitatie Meerstad als gevolg van de volledige doorrekening van de verlaging van de boekwaarde van 72 miljoen euro als gevolg van de overheveling van bovenwijkse voorzieningen naar de gemeente. De uitkomst van de risicoboxensystematiek nemen we, conform de kadernota, geheel mee in onze bepaling van het benodigde weerstandsvermogen, vandaar dat de kans op 100% wordt gesteld.</p>
Risicobedrag 2018	114,963 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	115,668 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	114,916 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	112,712 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	2004
Actie	De risicoboxenmethode is gebaseerd op het boxenmodel van de lopende grondexploitaties. Voor het bepalen van de noodzakelijke omvang van de egaliseringsreserve zijn de in box III aangegeven risico's van de lopende grondexploitatie relevant. Box III geeft inzicht in de risico's van het project welke niet opgenomen zijn in de projectbegroting/grondexploitatie. De risico's en het effect op het weerstandsvermogen van nieuwe (grote) projecten maken we afzonderlijk inzichtelijk.

Programma 3: Onderwijs

Het verzorgen van onderwijs is in Nederland primair de verantwoordelijkheid van schoolbesturen. Als gemeente faciliteren we het onderwijs en hebben we een aantal wettelijke taken rondom het onderwijs: zorgen voor huisvesting, leerlingenvervoer en toezien op naleving van de leerplicht. We investeren ook in onderwijsinnovatie en stellen middels onderwijsinnovatie-ateliers middelen beschikbaar voor deze innovatie. Samen met het veld, de ouders en betrokkenen zetten we ons in om van Groningen de onderwijsinnovatiestad van Nederland te maken. Dit alles om ieder kind het beste onderwijs te kunnen bieden en om gelijke kansen voor alle kinderen te bevorderen.

De gemeente Groningen stelt zich ten doel in het onderwijs iedereen zoveel mogelijk gelijke kansen te bieden en achterstanden te voorkomen. Samen met de schoolbesturen werken we aan onderwijs dat goed op elkaar aansluit, dat aansluit bij de leerlingen en tegemoetkomt aan de vraag op de arbeidsmarkt. Om kinderen en jongeren optimaal uit te dagen zich te ontwikkelen en hen zo goed mogelijk voor te bereiden op de toekomst. Betere kansen creëren we ook door onderwijs te verbinden met andere maatschappelijke activiteiten en voorzieningen. In Groningen doen we dat vooral op de Vensterscholen. In het kader van afstemming (passend) onderwijs-jeugdhulp is een intensieve samenwerking ontstaan tussen WIJ-Groningen en het onderwijs (scholen, schoolbesturen en samenwerkingsverbanden passend onderwijs). De VO-WIJteams die deel uit maken van WIJ-Groningen bieden (preventieve) ondersteuning in het voortgezet onderwijs.

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

We willen dat Groningen een stad is waar:

- Kinderen, jongeren en volwassenen optimale kansen krijgen hun talenten te ontdekken en te ontwikkelen;
- Alle kinderen en jongeren naar school gaan en hun schooltijd afronden met een diploma.

Het programma is uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Kansen voor jonge kinderen \(2009\)](#)

[Ambitiedocument Vensterscholen \(2013\)](#)

[Groninger Onderwijspact \(2013\)](#)

[Integraal Huisvestingsplan 2016-2019 'Een stevige basis' \(2015\)](#)

[Verordening voorzieningen huisvesting onderwijs gemeente Groningen \(2014\)](#)

[Lokaal educatieve agenda \(2014\)](#)

[Samenwerkingsovereenkomst Volwasseneneducatie \(2014\)](#)

[Verordening leerlingenvervoer gemeente Groningen 2014 \(2013\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Het onderwijskansenbeleid is voortgezet. Net als vorig jaar scoren de leerlingen in het basisonderwijs in Groningen relatief goed ten opzichte van het landelijk gemiddelde en laten de schoolprestaties een positieve ontwikkeling zien. Het aantal niet werkende werkzoekenden (NWW-ers) onder 27 jaar zonder startkwalificatie is gedaald. Omdat het aantal NWW-ers onder 27 met startkwalificatie nog sterker is gedaald is het aandeel (%) in het totaal aantal NWW-ers onder 27 jaar wel toegenomen.

Via de werkwijze van onderwijsateliers hebben we verschillende vernieuwende initiatieven ondersteund in het onderwijs. Op deze manier stimuleren we ontwikkeling in het onderwijs met draagvlak vanuit het onderwijsveld zelf.

De afstemming tussen (passend) onderwijs en jeugdhulp krijgt steeds beter vorm. De (preventieve) ondersteuning die de VO-WIJteams, die deel uit maken van WIJ-Groningen, bieden in het voortgezet onderwijs lijkt succesvol en wordt zeer gewaardeerd door het onderwijs.

In het kader van onderwijsinnovatie hebben we met het onderwijsveld drie pijlers benoemd, namelijk digitale geletterdheid en digitale vaardigheden; ondernemerschap en ondernemende vaardigheden en gepersonaliseerd leren en didactiek. We hebben ook verschillende gezamenlijk activiteiten ondernomen en onder meer een Digi-deal gesloten en een convenant buurtsamenwerking de Wijert- Helpman afgesloten.

Deelprogramma 3.1: Onderwijskansen

In het deelprogramma Onderwijskansen bundelen we ons beleid gericht op het creëren van optimale onderwijsvoorwaarden en –voorzieningen. We willen dat alle kinderen en jongeren in Groningen zich naar eigen aard en talent ontplooiën en zich probleemloos ontwikkelen. Ook zien we ze graag opgroeien tot verantwoordelijke burgers en goed voorbereid op de arbeidsmarkt komen.

We willen bijdragen aan kwalitatief onderwijs dat goed op elkaar aansluit. Dit onderwijs biedt de ondersteuning die aansluit bij de leerlingen en tegemoetkomt aan de vraag op de arbeidsmarkt. Het daagt kinderen en jongeren optimaal uit om zich te ontwikkelen en bereidt hen zo goed mogelijk voor op de toekomst. Dit hebben we met de onderwijsinstellingen – van voorschoolse instellingen tot en met de Rijksuniversiteit Groningen vastgelegd in het Groninger Onderwijspact 2013.

In het kader van onderwijsinnovatie richten we ons op duurzaam onderwijs waarbij leerlingen worden opgeleid voor de samenleving van de 21e eeuw. Sociale vaardigheden, probleemoplossend vermogen, digitale geletterdheid, duurzame ontwikkeling en internationalisering zijn hierin belangrijke termen. We stimuleren talentontwikkeling en een onderzoekende houding; leerlingen mogen zich onderscheiden. We zorgen voor verbinding tussen de samenleving en het leren op school, en zetten nieuwe kennis in voor verdere verbetering en innovatie in het onderwijs.

Beleidsvelden

- Kansen en kwaliteitsbewaking
- Nieuwe impuls vensterschool
- Volwasseneneducatie
- Onderwijshuisvesting
- Talentontwikkeling

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Gemiddelde score begrijpend lezen Groningen (Landelijk)	62,9	Minimaal landelijk gemiddeld -	64,5 Landelijk 55,0
Gemiddelde score rekenen Groningen (Landelijk)	114,7	Minimaal landelijk gemiddelde	113,9 Landelijk 112,0
Niet-werkende werkzoekenden jonger dan 27 jaar zonder startkwalificatie	621(41%)	lager	555 (64%)

Daarnaast verantwoorden we onder dit deelprogramma voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website "[Waar staat je gemeente](#)". Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
% achterstandsl leerlingen 4 t/m 12 jaar	10,4%	7,6%	5,8%	5,9%

3.1.1 Kansen en kwaliteitsbewaking

Met het Kansenbeleid richten we ons in de eerste plaats op de jongste burgers van de stad. We bieden voorzieningen om (taal-)ontwikkelingsachterstanden te voorkomen en zo vroeg mogelijk aan te pakken. Om een goed leerklimaat in Groningen te stimuleren maakten we in 2013 met de onderwijsinstellingen afspraken in het Onderwijspact. De oprichting van het Groninger College van Onderwijs komt hieruit voort. Binnen dit beleidsterrein is ook ons kwaliteitstoezicht op de voorschoolse voorzieningen en gastouderopvang ondergebracht.

We willen:

- Dat alle kinderen en jongeren in Groningen zich naar eigen aard en talent ontplooiën, opgroeien tot verantwoordelijke burgers en goed voorbereid op de arbeidsmarkt komen;
- Dat kinderen een doorgaande ontwikkelingslijn volgen;
- Voorschoolse voorzieningen en gastouderopvang van goede kwaliteit.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% gebruik VVE-programma's door VVE-doelgroep.	91%	95%	94%
% leerwinst groep 2 ten opzichte van landelijk gemiddelde.	52%	80%	64%
% geïnspecteerde locaties kinderopvang.	100%	100%	100%

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden de lopende activiteiten en maatregelen voortzetten en borgen. Daarnaast wilde we het gemeentelijk kansenbeleid herzien en doorontwikkelen vanaf 2017-2018 op basis van de landelijke richtlijnen en het herziene financiële kader. We wilden ook het onderwijs in de stad en de onderlinge samenwerking in het onderwijsveld verder versterken door de ontwikkeling van gezamenlijke initiatieven in het onderwijs te blijven ondersteunen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 is het ingezette beleid voortgezet. De kwaliteit van de vve is verder verbeterd. Dit betreft onder andere professionalisering door inzet van vve coaches en verhoging van het taalniveau van pedagogisch medewerkers. Registraties zijn beter op orde gebracht en samenwerking is versterkt. In 2017 is tevens een nieuw beleidsplan 'Voor alle jonge kinderen gelijke kansen' ontwikkeld dat het huidige beleid verder aanscherpt.

Conclusie

Het bereik van de vve doelgroepkinderen is in 2017 gestegen dankzij een actieve toeleiding vanuit het consultatiebureau (JGZ). Ook de leerwinst in groep 2 is in 2017 gestegen t.o.v. 2016 maar onze ambitie - 80% ten opzichte van het landelijk gemiddelde - hebben we nog niet gehaald. Deze is ambitieus, maar desalniettemin blijven we er naar streven. Er is veel aandacht geweest voor kwaliteitsverbetering van de vve.

3.1.2 Nieuwe impuls vensterschool

In de Vensterscholen verbinden en bundelen we onderwijs met andere maatschappelijke activiteiten en voorzieningen zoals kinderopvang, WIJ-team, sport en welzijn. Hierdoor creëren we een breed aanbod, dagen we kinderen uit en krijgen ze volop kansen om hun talenten te ontwikkelen.

In 2013 verscheen het samen met de schoolbesturen opgestelde Ambitiedocument nieuwe impuls vensterscholen. Hiermee voert het onderwijs nu de regie op de samenwerking. In een gezamenlijke

stuurgroep zitten onderwijs, opvang, gemeente en het lectoraat Integraal jeugdbeleid. Daarin stimuleren we vensterscholen om te werken aan versterking van de volgende vier thema's:

- Een gezamenlijk pedagogisch fundament;
- Doorgaande ontwikkelingslijn van 0 tot 13 jaar;
- Ouderbetrokkenheid;
- Ondersteuning en jeugdhulp.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
% vensterscholen	70%	>70%	70%

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden in samenwerking met het onderwijs en de voorschoolse voorzieningen de pijlers van de Vensterschool verder versterken. Om dat te bereiken wilden we de onderlinge samenwerking en de samenwerking en afstemming met WIJ-Groningen intensiveren en succesvolle werkwijzen verduurzamen door onder andere een meer duurzame financiering van de Vensterscholen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Het jaar 2017 heeft in het teken gestaan van enerzijds verduurzaming en anderzijds 'doorontwikkeling'. Bestaande vensterscholen wilde hun samenwerkingsrelaties met name met de kinderopvang intensiveren en verduurzamen en tevens zich heroriënteren op hun positie en ambitie als Vensterschool binnen het - ingrijpend veranderd - sociaal domein. De Wet op Passend Onderwijs, de Jeugdwet en de decentralisatie van de jeugdhulp en de komst van WIJ-teams zijn van grote invloed op de dagelijks praktijk van de (Venster)scholen (in de wijk) en bieden nieuwe kansen en mogelijkheden.

Beide ontwikkelingen - verduurzaming en doorontwikkeling - zijn ook nu nog in volle gang. Het streven naar verduurzaming krijgt ook vorm in het samen met de gemeente zoeken naar meer eenduidigheid, samenhang en duurzaamheid in het aanbod aan (preventieve) activiteiten en voorzieningen en de financiering er van. Dit streven sluit naadloos aan bij onze gemeentelijke ambitie in het kader van *Positief Opgroeien*.

Conclusie

De vensterscholen zijn nog volop in ontwikkeling. Samen met voorschoolse instellingen, maar ook steeds meer met het samenwerkingsverband passend onderwijs en WIJ-Groningen, zetten ze zich in voor een optimale ontwikkeling van alle kinderen. Een gezamenlijk pedagogisch fundament, doorgaande ontwikkelingslijnen 0-13 jaar, ouderbetrokkenheid, vroeg signalering en het tijdig inzetten van passende preventieve ondersteuning en/of jeugdhulp dragen daar aan bij. Het besef dat een integrale aanpak in samenwerking met betrokken partners daarbij onontbeerlijk is wordt steeds breder gedragen.

3.1.3 Volwasseneneducatie

Met ons beleid voor volwasseneneducatie (WEB) richten we ons op het aanbod van cursussen Nederlandse taal, rekenen en digitale vaardigheden voor laaggeletterden, analfabeten en vrijwillige inburgeraars die hun beheersing van het Nederlands als tweede taal willen vergroten. Educatie draagt bij aan de sociale en professionele (zelf)redzaamheid van mensen. Door de betere beheersing van de basisvaardigheden (Nederlandse taal, rekenen en digitale vaardigheden) kunnen mensen zelfstandiger meedoen in de samenleving.

De gemeente heeft een breed aanbod aan cursussen taal, rekenen en digitale vaardigheden ingekocht. Voor het formuleren van het educatiebeleid en de inkoop van cursussen hebben we samen gewerkt met andere

gemeenten in de arbeidsmarktregio. De gemeente Groningen heeft als contactgemeente de inkoop van educatie ingekocht en het regionale educatiebeleid gecoördineerd.

De minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap heeft besloten om de specifieke uitkering en daarmee de wettelijk verplichte regionale samenwerking voorsnog in stand te houden en de huidige samenwerking - in afwachting van nieuw rijksbeleid - voorlopig voort te zetten. Op basis hiervan heeft de gemeente Groningen het regionaal programma voor alle gemeentes uit de arbeidsmarktregio voorgezet.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal nieuwe deelnemers basiseducatie	344	500	450
Totaal aantal deelnemers basiseducatie	-	1.100	1.120

Wat wilden we bereiken in 2017?

- Dat iedereen in Groningen kan lezen, schrijven en rekenen en beschikt over digitale vaardigheden;
- Dat iedere cursist zijn of haar hoogst haalbare niveau bereikt.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben in overleg met de andere gemeenten in de arbeidsmarktregio een regionaal educatieplan opgesteld op basis waarvan we cursussen taal en rekenen ingekocht hebben. Dit regionaal educatieplan zal in 2018 voortgezet worden. Verder zijn met de gemeenten uit de arbeidsmarktregio ook afspraken gemaakt over hoe educatie vanaf 2019 in te bedden in het sociale domein. De feitelijke inbedding kan echter pas plaats vinden als duidelijk is wat het nieuwe kabinet wil met de middelen voor de Wet educatie.

Conclusie

In 2017 hebben we het programma voor de Wet educatie en beroepsopleidingen volgens plan uitgevoerd. De beschikbare middelen zijn ingezet voor cursussen Nederlandse taal en rekenen en Nederlands als tweede taal. De lessen worden verzorgd door de ROC's, zowel centraal (op de ROC's) als ook op diverse laagdrempelige locaties in de wijken. In 2017 zijn bij het Alfa-college en Noorderpoort 450 nieuwe deelnemers met een cursus gestart. Het aantal nieuwe deelnemers (450) ligt iets onder het streefgetal (500). Een precieze oorzaak daarvoor is moeilijk te geven. Met 670 deelnemers die al eerder zijn gestart met een cursus taal of rekenen komt het totaal aantal deelnemers op 1.120. Het totaal aantal deelnemers ligt iets boven het streefgetal.

3.1.4 Onderwijshuisvesting

We willen goede en goed bereikbare schoolgebouwen met voldoende capaciteit en een fris binnenklimaat. De gemeente is verantwoordelijk voor de huisvesting van basisonderwijs, speciaal onderwijs en voortgezet onderwijs. We zien goede schoolgebouwen met voldoende capaciteit en een fris binnenklimaat als een belangrijke voorwaarde voor kwalitatief hoogwaardig onderwijs. In de verordening Voorzieningen Huisvesting Onderwijs staat de procedure beschreven voor het opstellen en betalen van het programma onderwijshuisvesting.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden:

- Dat alle leerlingen in de stad Groningen onderwijs krijgen in moderne schoolgebouwen met voldoende capaciteit en een fris binnenklimaat;
- Een update presenteren van het integraal huisvestingsplan (IHP).

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Het project *Fris en Duurzaam* voor het primair onderwijs afronden;

- Uitvoering gegeven aan het programma onderwijshuisvesting 2017;
- Het in overleg met de schoolbesturen voorbereiden van een vernieuwd onderwijshuisvestingsplan dat start vanaf 2019. Het maken van een update van het huidige integraal onderwijshuisvestingsplan bleek door enkele majeure ontwikkelingen niet zinvol.

Conclusie

- Alle scholen primair onderwijs voldoen aan de uitgangspunten van *Fris en Duurzaam*;
- De voorbereidingen voor een nieuw integraal onderwijshuisvestingsplan dat geldt vanaf 2019 zijn gestart.

3.1.5 Talentontwikkeling

Iedereen heeft talenten. Wij vinden het belangrijk dat jeugdigen hun talenten ontdekken. We stimuleren en faciliteren hen om die te ontwikkelen. Ieder naar eigen aard en niveau. Op school, bij de sportclub, op de muziekschool of elders.

We bevorderen de kennis van de jeugd van de natuur, zodat ze later kunnen bijdragen aan een duurzame wereld. We hebben samen met scholen een gemeentelijk centrum voor natuur- en duurzaamheidseducatie. Dit is voor basisschoolkinderen en aanvullend op het reguliere onderwijsaanbod.

Wat willen we in Groningen:

- Dat alle kinderen hun talenten ontdekken en ontwikkelen;
- Activiteiten organiseren die talentontwikkeling stimuleren.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
% scholen dat gebruik maakt van natuur- en duurzaamheidseducatie	92%	90%	90%
Tevredenheid scholen NDE (schaal 1-10)	8,7	8,7	8,4
Aantal deelnemers jonge onderzoekers	12.000	12.000	12.000

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden een optimaal klimaat creëren met een ruim en gevarieerd aanbod aan activiteiten, waar alle kinderen en jongeren de kans krijgen talenten te ontdekken en in te zetten. Kinderen en jongeren krijgen daarmee de kans zich te ontwikkelen tot betrokken en verantwoordelijke burgers die een bijdrage leveren aan een duurzame samenleving. We willen blijvend hoge deelname en waardering van scholen aan natuur- en duurzaamheidseducatie.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Subsidiëren culturele, sportieve en andere binnen- en buitenschoolse activiteiten. Zie ook de paragraaf [Integraal gebiedsgericht werken](#) en zie ook beleidsveld 4.1.3 [Opvoedkracht](#);
- Subsidiëren De Jonge Onderzoekers;
- Bekostigen en uitvoeren Centrum voor Natuur- en Duurzaamheidseducatie. Zie ook de paragraaf [Duurzaamheid](#) en zie ook beleidsveld 4.1.3 [Opvoedkracht](#).

Conclusie

We bieden jeugdigen al jarenlang mogelijkheden om hun talenten op het terrein van sport, cultuur, natuur en duurzaamheid, techniek en ICT te ontwikkelen door het subsidiëren van uiteenlopende activiteiten op deze terreinen zoals Bslim, het Natuur- en duurzaamheidscentrum, Scouting, Cultuureducatie met kwaliteit, Urban House, Santelli en de Jonge Onderzoekers (techniekeducatie). Jeugdigen die opgroeien in armoede kunnen voor deelname gebruik maken van tegemoetkomingsregelingen en voorzieningen zoals Stichting Leergeld, Jeugdportfonds en Jeugdcultuurfonds.

Deelprogramma 3.2: Voorkomen schooluitval

Zonder diploma's is het lastig om je talenten in het leven in te kunnen zetten. Daarom willen we dat jeugdigen hun school afmaken. Indien nodig bieden we jeugdigen ondersteuning om onderwijs te kunnen (blijven) volgen, bijvoorbeeld via jeugdhulp of door ondersteuning bij het vervoer naar school.

Beleidsvelden

- VSV en leerplicht
- Leerlingenvervoer
- Passend onderwijs

Onder dit deelprogramma verantwoorden we voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website "[Waar staat je gemeente](#)". Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
Absoluut verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	1,63	2,15	3,47	2,47
Relatief verzuim (aantal per 1.000 leerlingen)	37,18	35,5	35,35	33,64
Vroegtijdige schoolverlaters zonder startkwalificatie (VSV'ers)	2,8%	-	-	2,4%

3.2.1 VSV en Leerplicht

Met het onderwijs werken we intensief samen om verzuim en voortijdig schoolverlaten (VSV) te voorkomen. We zien toe op de handhaving van de leerplicht en voeren de Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdig schoolverlaten uit.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal voortijdige schoolverlaters	255 (2.37%)	<250 (<2.3%)	-
% thuiszitters in schooljaar teruggeleid naar onderwijs	80%	75%	28%*
Aantal thuiszitters in beeld bij leerplicht	52	-	68

* Het lage percentage jongeren (28%) dat teruggeleid is naar school wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt doordat, anders dan voorgaande jaren, een opvallend groot aantal thuiszitters in het V(S)O in de loop van het jaar 18 jaar is geworden (31 in 2017 tegen 6 in 2016) en zij zijn vanaf 18 jaar niet meer kwalificatie-plichtig (53%). Zie verder 3de alinea onder *Wat hebben we er voor gedaan?*

Wat wilden we bereiken in 2017?

In 2017 wilden we een verdere daling realiseren van het aantal vroegtijdige schoolverlaters. We wilden de 364 onzichtbare jongeren in de regio centraal westelijk Groningen in beeld brengen en begeleiden naar een goed vervoltraject. Thuiszitters wilden we zo snel en zo veel mogelijk terugleiden naar het onderwijs. Ook wilden we een sluitende aanpak ontwikkelen voor de Pro/VSO-leerlingen op het gebied van onderwijs en arbeid en dagbesteding.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben in 2016 een nieuw plan van aanpak voortijdig schoolverlaten geformuleerd voor de periode 2016– 2021. In 2017 hebben we uitvoering gegeven aan dit plan. In de regio Centraal Westelijk Groningen (regio 03) werken we nauw samen met onderwijs, WIJ teams/sociale teams en andere gemeentelijke afdelingen en organisaties om schooluitval in een zo vroeg mogelijk stadium te voorkomen. We hebben hiervoor afgelopen jaren verschillende projecten ontwikkeld, zowel preventieve projecten als projecten voor jongeren die al uitgevallen zijn uit het onderwijs. In 2015/2016 verlieten 255 jongeren (2,37%) het onderwijs zonder startkwalificatie. De cijfers van 2016/2017 zijn pas in het vierde kwartaal van 2018 bekend.

De situatie van 364 'onzichtbare' jongeren in de regio Centraal Westelijk Groningen (regio 03) is onderzocht door verschillende volgsystemen naast elkaar te leggen. Uit deze screening bleken 198 jongeren (55%) wel in beeld te zijn bij het RMC en van de overige 166 jongeren zijn door de RMC-trajectbegeleiders van de verschillende regiogemeenten 157 jongeren alsnog in beeld gebracht. Waar wenselijk en mogelijk zijn deze jongeren ondersteund door een trajectbegeleider van het RMC bij het bepalen van de vervolgstap richting school, werk of een alternatief. Ondanks alle inspanningen geldt voor 9 jongeren dat het vooralsnog niet gelukt is ze in beeld te krijgen. In het nieuwe schooljaar, bij de nieuwe check of alle jongeren zonder startkwalificatie en zonder schoolinschrijving in beeld, zullen deze jongeren opnieuw bovendien en zullen we opnieuw proberen ze in beeld te krijgen. RMC-begeleiding is echter op vrijwillige basis dus jongeren kunnen niet gedwongen worden tot deelname.

Samen met de scholen, samenwerkingsverbanden Passend Onderwijs, WIJ teams en andere partners hebben de leerplichtambtenaren trajecten op maat ingezet om het aantal thuiszitters zo laag mogelijk te houden. Desalniettemin is het aantal gestegen van 52 naar 68. In het PO en VO is het aantal in 2017 stabiel gebleven. In het (V)SO is het aantal thuiszitters toegenomen. Van de thuiszitters is 28% (19 jongeren) teruggeleid naar school en voor 12% (8 jongeren) was op 1 augustus 2017 nog geen passend traject gevonden en bleef de leerplichtambtenaar samen met alle betrokkenen actief. Het lage percentage jongeren (28%) dat teruggeleid is naar school wordt voor een belangrijk deel veroorzaakt doordat, anders dan voorgaande jaren, een opvallend groot aantal thuiszitters in het V(S)O in de loop van het jaar 18 jaar is geworden (31 in 2017 tegen 6 in 2016) en zij zijn vanaf 18 jaar niet meer kwalificatie-plichtig (53%). Alle jongeren, die in de loop van 2017 18 jaar geworden zijn, zijn thuiszitter tot hun 18de jaar en worden formeel vanaf hun 18de, maar in de praktijk vaak eerder, opgepakt in de VSV-aanpak waar gekeken wordt welke vervolgstappen passend zijn. Dit kan toeleiding naar onderwijs zijn, maar ook naar arbeid, dagbesteding of hulpverlening. Daarnaast is een aantal jongeren verhuisd (7%) en overgedragen aan een andere gemeente.

We hebben in 2017, samen met collega's van andere gemeentelijke afdelingen en partners van onderwijs, WIJ-Groningen en andere organisaties, meegewerkt aan de ontwikkeling van een sluitende aanpak voor jongeren van het praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs. Het RMC heeft een monitor ingericht waarmee gevolgd kan worden of deze jongeren in beeld zijn en of er (extra) ondersteuning nodig is bij hun traject op of naar school, werk of dagbesteding. Hiermee is de sluitende aanpak grotendeels gerealiseerd, alleen de route dagbesteding vergt nog extra aandacht.

Conclusie

Het aantal VSV'ers van 2016/2017 zijn pas in het vierde kwartaal van 2018 bekend. De definitieve cijfers van 2015/2016 laten een kleine stijging zien ten opzichte van 2014/2015 (255 resp. 237). Groningen had in 2015/2016 een VSV-percentages van 2,4% en dat is vergelijkbaar met de cijfers van andere grote steden.

De doelstelling met betrekking tot 'onzichtbare' - niet in beeld zijnde - jongeren hebben we behaald. Van de 364 schijnbaar onzichtbare jongeren in de regio Centraal Westelijk Groningen (regio 03) bleken 198 jongeren (55%) wel in beeld te zijn bij het RMC. Van de overige 166 jongeren zijn 157 jongeren in beeld gebracht door de RMC-trajectbegeleiders van de verschillende regiogemeenten. Van 9 jongeren is onbekend wat ze doen en waar ze verblijven.

Het aantal thuiszitters is gestegen van 52 naar 68. De toename is vooral te zien in het (V)SO. In het PO en VO bleef het aantal stabiel. Van deze thuiszitters is 28 % teruggeleid naar school. De doelstelling om 75% thuiszitters terug te leiden naar school is niet gelukt omdat boven verwachting veel thuiszitters (53%) in de loop van 2017 niet langer kwalificatie plichtig waren omdat ze 18 jaar geworden waren. Deze jongeren vielen onder de VSV-aanpak die jongeren niet alleen toe leidt naar onderwijs, maar ook naar arbeid, dagbesteding of hulpverlening.

De sluitende aanpak voor PRO/VSO-jongeren is verder ontwikkeld. De routes naar werk en vervolgonderwijs zijn duidelijk. Aan de route dagbesteding wordt momenteel hard gewerkt. Het RMC denkt en doet hierin mee.

3.2.2 Leerlingenvervoer

We willen in Groningen dat alle kinderen naar school kunnen komen. Het aanbieden van leerlingenvervoer voor kinderen die vanwege bijzondere omstandigheden niet zelfstandig naar school kunnen reizen, is een van de wettelijke onderwijstaken van de gemeente. We zorgen voor vervoer naar de voor hen toegankelijke school die het meest dichtbij is.

Wat wilden we bereiken in 2017?

Ouders van leerlingen die vanwege bijzondere omstandigheden niet zelfstandig naar school kunnen reizen worden ondersteund in het vervoer zodat de leerlingen onderwijs kunnen volgen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben het leerlingenvervoer verzorgd voor diegenen die daarvoor in aanmerking komen volgens de Verordening Leerlingenvervoer gemeente Groningen 2014.

In schooljaar 2016/2017 hebben 562 leerlingen gebruik gemaakt van het leerlingenvervoer. In 2015/2016 waren dit 542 leerlingen. Afgelopen jaar hebben 480 kinderen gebruik gemaakt van aangepast vervoer (taxivervoer), de overige leerlingen gingen met eigen vervoer of (begeleid) openbaar vervoer. In schooljaar 2015/2016 gingen 454 leerlingen met de taxi naar school.

Conclusie

We zien in 2017 een kleine toename van het aantal leerlingen dat gebruikt heeft gemaakt van het leerlingenvervoer (562 resp. 542). De verhouding tussen het gebruik van taxi en andere vormen van leerlingenvervoer is ongeveer gelijk gebleven (85% respectievelijk 84%).

3.2.3 Passend onderwijs

Doel van passend onderwijs – een verantwoordelijkheid van het onderwijs - is om er voor te zorgen dat alle jeugdigen zich optimaal kunnen ontwikkelen en dat iedere jeugdige, eventueel met extra ondersteuning, een passende onderwijsplek heeft die aansluit bij zijn kwaliteiten en mogelijkheden.

Vanuit onze gemeentelijke verantwoordelijkheid voor jeugdhulp zijn wij in veel gevallen medeverantwoordelijk voor de extra ondersteuning en jeugdhulp die sommige leerlingen nodig hebben om onderwijs, in welke vorm dan ook, te kunnen blijven volgen. We werken intensief samen met het onderwijs, WIJ Groningen en andere betrokken partijen om te komen tot een optimale afstemming van onderwijs en jeugdhulp met als doel om de ontwikkelingsmogelijkheden van jeugdigen te vergroten en belemmeringen weg te nemen. Deze inzet zal naar onze verwachting op termijn leiden tot een afname van de vraag naar (intensieve) jeugdhulp en naar een afname van de risico's op schoolverzuim en vroegtijdig schoolverlaten (zonder startkwalificatie).

Wat wilden we bereiken in 2017?

Om alle jeugdigen, ook jeugdigen met specifieke onderwijs- en ondersteuningsbehoeften, optimaal mee te laten doen aan de samenleving wilden we in nauwe samenwerking met het onderwijs, WIJ-Groningen en andere relevante partijen:

- Sterk inzetten op het vroegtijdig signaleren van problemen en het bieden van (preventieve) ondersteuning in het onderwijs - de leefwereld van jeugdigen - om daarmee ook schooluitval en verwijzing naar speciaal onderwijs te voorkomen en om de vraag naar (specialistische) jeugdhulp te beperken;

- Komen tot een optimale afstemming van onderwijs en jeugdhulp met als doel om de ontwikkelingsmogelijkheden van jeugdigen te vergroten en belemmeringen weg te nemen;
- Uitgaande van de leefwereld van de jeugdigen komen tot een integrale benadering van de domeinen onderwijs, RMC/VSV, arbeid, WMO en jeugdhulp.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We ondersteunen vanuit WIJ-Groningen leerlingen in het onderwijs. Het VO-WIJteam bestaat uit medewerkers met verschillende expertise die, naar voorbeeld van de *School als wijk* samenwerken als één team om leerlingen en leerkrachten zo goed mogelijk te ondersteunen in het onderwijs. De ondersteuning die zij bieden in het voortgezet (speciaal) onderwijs en het praktijkonderwijs sluit aan bij de ondersteuningsstructuur in de afzonderlijke scholen en is gericht op het vroegtijdig signaleren van problemen en ontwikkelingsachterstanden en het bieden van ondersteuning die aansluit bij de door de scholen en de samenwerkingsverbanden geboden ondersteuning. De inzet van het VO-WIJteam wordt door het onderwijs bijzonder gewaardeerd.

De pilot *School als wijk*, die ondersteuning van leerlingen in het MBO betreft, hebben we in 2017 voortgezet en we hebben op provinciaal niveau besloten deze vorm van ondersteuning in 2018 uit te breiden naar alle MBO-scholen in de provincie. Eind 2018 besluiten we op provinciaal niveau of we de *School als Wijk* ook na 2019 voortzetten.

We werken samen met WIJ-Groningen, GGD/JGZ, onderwijs (schoolbesturen, het samenwerkingsverband passend onderwijs PO en de expertisecentra voor onderwijsondersteuning) en de kinderopvang aan het beter op elkaar aan laten sluiten van de bestaande vormen van ondersteuning die door de verschillende partners geboden worden aan kinderen (en ouders) in het basisonderwijs en in de voorschoolse voorzieningen.

We onderzoeken in samenwerking met het (speciaal)onderwijs, WIJ-Groningen, de RIGG en de samenwerkingsverbanden PO en VO de mogelijkheden voor nieuwe, flexibele vormen van jeugdhulpverlening die beter aansluiten bij de vraag vanuit het onderwijs (bv. onderwijs-ondersteuningsarrangementen; vormen van collectieve ondersteuning in het speciaal onderwijs).

We werken in samenwerking met het onderwijs in regionaal verband aan het versterken van een integrale jongerenaanpak waarbij we onze gezamenlijke inzet op de domeinen onderwijs, RMC/VSV, arbeid, jeugdhulp, WMO (dagbesteding) nog beter willen afstemmen.

Conclusie

De partners die betrokken zijn bij het bieden van (preventieve) ondersteuning in het onderwijs en bij het voorkomen van schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten werken steeds intensiever samen waardoor de geboden ondersteuning steeds beter aansluit bij de vraag van leerlingen en leerkrachten. Dit voorkomt ontwikkelingsachterstanden van (individuele) leerlingen, (langdurig) schoolverzuim, voortijdig schoolverlaten en onnodige jeugdhulp. Kortom, dit zorgt ervoor dat leerlingen passend onderwijs kunnen blijven volgen.

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Vershil
03.1 Onderwijskansen	21.808	26.068	25.705	363

03.1.1 Kansen en kwaliteitsbewaking	4.862	5.823	5.556	267
03.1.2 Nieuwe impuls vensterschool	206	206	202	4
03.1.3 Volwasseneneducatie	0	2.412	2.417	-5
03.1.4 Onderwijshuisvesting	13.311	13.846	14.220	-374
03.1.5 Talentontwikkeling	3.429	3.782	3.310	471
03.2 Voorkomen schooluitval	2.422	2.388	2.232	156
03.2.1 VSV en Leerplicht	1.109	1.075	1.338	-263
03.2.2 Leerlingenvervoer	1.313	1.313	894	419
Totaal Lasten	24.231	28.456	27.937	519
03.1 Onderwijskansen	4.415	7.545	7.751	206
03.1.1 Kansen en kwaliteitsbewaking	2.584	2.674	2.589	-85
03.1.3 Volwasseneneducatie	0	2.412	2.415	3
03.1.4 Onderwijshuisvesting	1.578	2.218	2.624	406
03.1.5 Talentontwikkeling	253	241	123	-118
03.2 Voorkomen schooluitval	635	600	838	238
03.2.1 VSV en Leerplicht	635	600	838	238
03.2.2 Leerlingenvervoer	0	0	0	
Totaal Baten	5.050	8.145	8.589	444
Totaal Saldo voor bestemming	19.181	20.311	19.348	963

Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	888	913	913	0
Totaal onttrekkingen	1.184	1.676	1.676	0
Totaal saldo na bestemming	18.885	19.548	18.585	963

Financiële toelichting

3.1 Onderwijskansen	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	363	206	569

Belastingen (N 483 duizend euro)

Dit nadeel wordt voor een deel veroorzaakt door opgelegde belastingaanslagen op ons onderwijsvastgoed betrekking hebbende op de jaren 2014-2016. In zijn totaliteit gaat het om een bedrag van 120 duizend euro. Inmiddels hebben we het beheer van onze onderwijs-vastgoedportefeuille ten aanzien van dit aspect aangescherpt, zodat we deze situatie in de toekomst beter kunnen voorkomen. Het resterende nadeel is te verklaren doordat we het aantal opgelegde aanslagen te laag hebben ingeschat. Zoals hierboven vermeld hebben we inmiddels maatregelen getroffen die het inzicht in de opgelegde aanslagen sterk verbeterd hebben.

Programma Onderwijshuisvesting (V 406 duizend euro)

De gemeente heeft een wettelijke taak om huisvesting te verzorgen voor scholen in de primaire en secundaire onderwijs. In het kader hiervan hebben wij beschikkingen afgegeven aan scholen om bepaalde werkzaamheden uit te voeren in de schoolgebouwen. De werkzaamheden zijn eind 2017 nog niet uitgevoerd, waardoor wij de kosten niet hebben gemaakt.

Dit leidt tot een resultaat dat wij aan de reserve gaan doteren. Het resultaat betrekking hebbende op oude jaren bedraagt 296 duizend euro en op het jaar 2017 110 duizend euro.

Wanneer de scholen de werkzaamheden hebben uitgevoerd, worden de bedragen onttrokken aan de reserve onderwijshuisvesting.

Uitkering schades en huuropbrengsten (V 202 duizend euro)

Dit voordeel wordt deels verklaard door ontvangen uitkeringen in verband met schades aan onderwijsgebouwen. Verder hebben we een extra huuropbrengst van een kinderdagopvang in Meerstad ontvangen. Na de grenscorrectie met Slochteren vallen de huurinkomsten toe aan de Gemeente Groningen.

Intensiveringsmiddelen Leren (V 187 duizend euro)

De doorontwikkeling van gestarte initiatieven voor onderwijsinnovatie zijn later opgestart en lopen door in het jaar 2018.

Overige afwijkingen (V 257 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een voordeel van 257 duizend euro.

3.2 Voorkomen schooluitval	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	156	238	394

Leerlingenvervoer (V 394 duizend euro)

De belangrijkste oorzaak van dit voordelig resultaat is het nieuwe contract dat wij in 2014 hebben afgesloten. Daarnaast leiden de aanpassingen uit de Verordening Leerlingenvervoer 2014 tot lagere kosten, nu de overgangsbepalingen zijn uitgewerkt.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald.</p> <p>De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitaties, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul

Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitatie en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico	Verkoop panden voor dekking kapitaallasten VMBO Noordoost/West
Programma 3	Onderwijs
Omschrijving	<p>De raad besloot op 29 september 2010 vijf percelen te verkopen en de opbrengst (geraamd op 6,1 miljoen euro) in te zetten voor de dekking van kapitaallasten van de nieuw gerealiseerde vmbo-scholen. Wij hebben in 2011 één van de percelen verkocht en één pand kreeg een voortgezet onderwijsgebruik. Het alsnog benutten van dit pand voor onderwijshuisvesting is gedaan om vanuit een breed perspectief de mogelijkheden optimaal te benutten en kosten te besparen. In 2015 is de Heinsiusstraat verkocht. Daarmee blijft alleen Travertijnstraat 12 nog over om te verkopen voor de dekking van dit risico.</p> <p>De opbrengst van het pand aan de Travertijnstraat van 2,3 miljoen euro kan de komende jaren niet worden gerealiseerd, omdat dit pand voor een periode van 5 jaar wordt verhuurd aan stichting Backbone voor onder meer de huisvesting en begeleiding van jongeren. De huuropbrengst wordt gebruikt voor de instandhouding van het gebouw en de zakelijke lasten. De kapitaallasten zijn niet gedekt en de huuropbrengst levert de komende 5 jaar geen bijdrage aan de dekking van de kapitaallasten van de investering in de nieuwe vmbo-scholen. Deze optie is ontwikkeld voor het onderbrengen van het Backbone-initiatief en omdat de marktomstandigheden voor verkoop van het pand Travertijnstraat op dit moment minder gunstig zijn.</p>
Risicobedrag 2018	129 duizend euro
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	129 duizend euro
Kans 2019	75%
Risicobedrag 2020	129 duizend euro
Kans 2020	75%
Risicobedrag 2021	129 duizend euro
Kans 2021	75%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Augustus 2014
Actie	<p>In 2015 hebben wij het gebouw aan de Canadalaan en in 2016 een gebouw aan de Helperwestsingel verkocht. Deze gebouwen stonden niet op de oorspronkelijke lijst van panden voor de dekking van vmbo-scholen. Na goedkeuring van de raad zijn deze verkoopopbrengsten gedoteerd aan de reserve VMBO. Na deze dotaties bedraagt de te realiseren verkoopopbrengst nog 2,1 miljoen euro hetgeen een resterend risico van 129 duizend euro structureel vanwege de jaarlijkse kapitaallasten betekent.</p> <p>Zoals eerder aan de Raad gemeld willen we ook in de toekomst opbrengsten uit verkoop van onderwijspanden aan de Raad voorleggen als dekking van dit risico. Daarmee willen wij dit risico verkleinen dan wel weg werken.</p> <p>Het gebouw aan de Travertijnstraat 12 is in gebruik gegeven aan Backbone tot 2020. Dat betekent dat een deel van het risico blijft bestaan tot Travertijnstraat 12 is verkocht. Dekking van de kapitaallasten wordt momenteel gevonden binnen het budget onderwijshuisvesting. Dat kan alleen zolang er nog reserve is. De reserve staat wel onder druk.</p>

Naam risico	MFA de Wijert
Programma	Welzijn, gezondheidszorg en Vernieuwing sociaal domein
Omschrijving	<p>Voor de ontwikkeling van MFA DE Wijert (scholen, sporthallen, bijzondere objecten als het Groninger forum) hebben wij een bedrag van € 355.000 als benodigd weerstandsvermogen berekend. Het risico bestaat uit het niet of later realiseren van de verkoopopbrengsten die als dekking voor de investering wordt gevormd en het risico dat we een lagere bijdrage van derden realiseren. De vorming van benodigd weerstandsvermogen doen wij uit voorzichtigheid, de omvang van het budget is namelijk taakstellend. De risico's worden primair binnen de post onvoorzien van het project opgelost. De structurele risico's die samenhangen met de exploitatie van de MFA worden gedekt binnen de jaarlijkse begroting van het VGB.</p>
Risicobedrag 2018	355 duizend euro

Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	355 duizend euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	355 duizend euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	355 duizend euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Rekening 2017
Actie	

Programma 4: Welzijn, gezondheid en zorg

Een prettige leefomgeving voor jong en oud, voor zowel een 8 of 88-jarige, werkt positief op ons welzijn en onze gezondheid. Vanuit dit gegeven is ons algemene gezondheidsbeleid en onze inzet op positief en gezond opgroeien, 'healthy ageing' cruciaal voor onze preventieve aanpak. We leggen hierin ook de verbinding met ruimte. Zie hier ook de [Programma 5: Sport en bewegen](#) en [Programma 9: Onderhoud & beheer openbare ruimte](#).

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

We willen dat Groningen een stad is:

- Waar iedereen zich prettig en geborgen voelt en zo lang mogelijk actief aan de samenleving kan blijven meedoen. Ook als ouderdom, beperkingen of ziekte dat lastiger maken;
- Waar mensen zo lang mogelijk gezond blijven en waar dat nodig is kunnen rekenen op adequate (aanvullende) zorg en ondersteuning;
- Waar niemand vanwege herkomst, geaardheid of welke reden dan ook wordt buitengesloten;
- Waar jongeren veilig en gezond opgroeien;
- Waar we de vernieuwingen in het sociaal domein in samenwerking met maatschappelijke partners vlot tot stand brengen zonder dat er mensen buiten de boot vallen.

Het programma is uitgewerkt in de volgende beleidsnota's

[Samen Sterk in Stad \(2012-2015\)](#)

[Meedoen maakt het verschil \(maatschappelijke participatie\) 2014](#)

[Samen Gezond in Stad 2012-2015](#)

[Uitvoeringsnota zelforganisaties 2011-2014](#)

[Nota regionaal kompas 'Actief onder Dak' \(2014-2017\)](#)

[Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling \(2014\)](#)

[Regionaal Transitiearrangement Groningen \(2013\)](#)

[\(Re\)-visie zicht op werk & participatie in Stad \(2012\)](#)

[Nota Maatschappelijke stages 2012-2015](#)

[Stad om te groeien, kadernota integraal jeugdbeleid Groningen 2011-2014](#)

[Beleidsplan/ Uitvoeringsplan Vernieuwing Sociaal Domein gemeente Groningen 2014/2015](#)

[Groningen voor elkaar, visie en uitgangspunten voor de uitvoering van de decentralisaties en "Jeugd ieders zorg!" \(2012\)](#)

[Contouren jeugdstelsel Groningen 2015-2018 \(2014\)](#)

[Meerjarenprogramma 'Van Beschermd wonen naar wonen met begeleiding op maat' \(2015\)](#)

[Notitie afstemmingsoverleg Gemeenten-Onderwijs \(2013\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Mede als gevolg van de decentralisaties hebben zich in 2017 een groot aantal ontwikkelingen voorgedaan op het sociaal domein en is in belangrijke mate voortgang geboekt op lopende thema's.

Zo hebben we in samenwerking met jeugdigen, ouders, scholen, kinderopvang, WIJ-Groningen en andere maatschappelijk partners een begin gemaakt met vorm en inhoud geven aan *Positief opgroeien* met als doel dat alle jeugdigen gezond en veilig opgroeien in een stimulerende leefomgeving, waarin ze kansen krijgen hun talenten te ontwikkelen en actief te participeren.

Daarnaast is het nieuwe gezondheidsbeleid vastgesteld, inclusief de Healthy Ageing visie. Doelen zijn: gezonder oud worden en het inlopen van gezondheidsachterstanden. Gezondheid is hoger op de maatschappelijke agenda gekomen en wordt gezien als een sociale, fysieke en economische opgave.

Ook zijn de voorbereidingen in het kader van het verzelfstandigingsproces van WIJ Groningen afgerond, wat heeft geresulteerd in een per 2018 operationele Stichting WIJ Groningen. Alle elf WIJ-teams waren in 2017 volledig operationeel en hebben zich ingespannen om zo dicht als mogelijk bij inwoners, in hun specifieke leefsituaties, aan te sluiten.

Ten behoeve van inwoners die veelal met meervoudige, complexe problemen te maken hebben en aangewezen zijn op beschermd wonen, is een plan opgesteld die betrekking heeft op de wijze waarop gemeenten vanaf 2020 vorm en inhoud geven aan de uitvoering van Beschermd Wonen en Opvang.

Ten behoeve van jeugdigen is in RIGG-verband, gezamenlijk met 22 andere Groninger gemeenten, de jeugdhulp voor de periode 2018-2020 ingekocht.

Ten behoeve van de aanpak van huiselijk geweld hebben we geïnvesteerd in een betere signalering van kindermishandeling en in de verdere ontwikkeling van Veilig Thuis, dat geresulteerd heeft in een positief inspectierapport. Ook hebben we met het project intensief casemanagement en de ontwikkeling van een multidisciplinaire aanpak ingezet op een duurzame beëindiging van het geweld bij ernstige casuïstiek.

Tot slot hebben we ruim voldaan aan de taakstelling voor de huisvesting van vergunninghouders. De maatschappelijke begeleiding voor deze groep vergunninghouders is geïntensiveerd en meer dan 300 mensen hebben een participatieverklaring ondertekend.

Deelprogramma 4.1: Sociaal klimaat

Binnen het deelprogramma Sociaal klimaat kijken we hoe we de 'Civil Society' kunnen vormgeven. We willen zelf- en samenredzaamheid bevorderen en ons richten op preventie. De maatschappelijke effecten die we willen bereiken met onze interventies zijn erop gericht dat onze bewoners tevreden zijn, het gevoel hebben regie te hebben over hun leven, te participeren, zich gezond te voelen en gelukkig te zijn.

Wij bevorderen de sociale basis in onze stad zowel met behulp van de WIJ-teams als door inzet op de basisvoorzieningen in de omgeving rondom de WIJ-teams. Investeren in de kracht van mensen begint met het in standhouden en versterken van de 'sociale basis', oftewel de basisvoorzieningen op het gebied van welzijn, sport, onderwijs, cultuur, werk, inkomen en gezondheid. Deze voorzieningen dragen eraan bij dat mensen zich kunnen ontwikkelen, zelf problemen kunnen voorkomen en zo veel mogelijk zelf aanpakken.

Het is ook investeren in verschillende vormen van vrijwillige inzet: in mantelzorg voor familieleden, in vrijwillige zorg voor vrienden en bekenden, in initiatieven voor buurt- en zorgcoöperaties, en in buurthuizen-in-zelfbeheer die ruimte bieden aan ondersteunende activiteiten. Vrijwillige inzet verbindt mensen met elkaar en voegt iets toe aan het leven van alle betrokkenen. Maatschappelijke initiatieven spelen een bijzondere rol in het versterken van de sociale basis. Ze zijn gericht op het versterken van sociale verbanden en het vergroten van maatschappelijke participatie en burgerkracht. We verwelkomen en ondersteunen deze initiatieven

Beleidsvelden

- Actief burgerschap en bewonersinitiatieven
- Bevorderen van samenredzaamheid, sociale samenhang en leefbaarheid in de wijken

- Opvoedkracht
- Diversiteit, integratie en emancipatie
- Lokaal gezondheidsbeleid, infectieziektebestrijding en openbare gezondheidszorg
- Doorontwikkeling WIJ-Groningen

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Begroting 2017	Behaald 2017
Tevredenheid bewoners over de sociale leefomgeving en sociale infrastructuur*	-	-	-
% bewoners dat vrijwilligerswerk doet: % bewoners (>=18 jaar) dat zegt in de afgelopen 12 maanden (weleens) vrijwilligerswerk te hebben gedaan	28%	-	-
% bewoners dat mantelzorg biedt: % bewoners (>= 18 jaar) dat zegt in de afgelopen 12 maanden (weleens) mantelzorg te hebben geboden	21%	-	-
Aantal burgerinitiatieven en ondernemersinitiatieven innovatie atelier		-	4 burgerinitiatieven en 48 ondernemersinitiatieven
% inwoners dat het gevoel heeft mee te doen aan de samenleving (zelfredzaamheid): ** % bewoners (>=18 jaar) dat zegt (zeer) tevreden te zijn over de wijze van meedoen aan de Groningse samenleving	80%	-	-
Aantal aanvragen voor (specialistische) ondersteuning en zorg.		-	Aantallen indicaties zie 4.2.2
% inwoners dat zich gediscrimineerd voelt: ** % bewoners (>=18 jaar) dat zegt zich in de afgelopen 12 maanden (wel eens) gediscrimineerd te hebben gevoeld	8%	-	-
% inwoners dat een beroep doet op specialistische ondersteuning en zorg.		-	Aantallen indicaties zie 4.2.2
% inwoners dat positief scoort op schaal score zelfregie: ** % bewoners (>=18 jaar) dat zegt het oneens te zijn met de stellingname 'het gevoel te hebben weinig te kunnen doen om de belangrijke dingen in het leven te kunnen veranderen' % bewoners (>=18 jaar) dat zegt het eens te zijn met de stellingname 'het gevoel te hebben (bijna) alles te kunnen doen waar men de zinnen op heeft gezet'	88%; 83%	-	-
% inwoners dat zegt zich belemmerd te voelen in het dagelijks functioneren: ** % bewoners (>=18 jaar) dat zegt zich (zeer) belemmerd te voelen in het dagelijks functioneren door lichamelijke en/of mentale gezondheidsproblemen	27%	-	-
% inwoners dat positief scoort op schaal score eenzaamheid: ** % bewoners (>=18 jaar) dat zegt het oneens te zijn met de stellingname 'weinig mensen te kennen waarmee men echt kan praten' % bewoners (>=18 jaar) dat zegt het eens te zijn met de stellingname 'voldoende mensen te kennen die men om hulp of advies kan vragen'	69%; 89%	-	-

% inwoners (≥ 18) dat zegt een goede gezondheid te ervaren: % bewoners (>=18 jaar) dat zegt een (zeer) goede gezondheid te ervaren	89%	-	-
% inwoners (jeugd < 18) dat zegt een goede gezondheid te ervaren***	-	-	-
% inwoners (≥ 18) dat zegt gelukkig te zijn: ** % bewoners (>=18 jaar) dat zegt zich in de afgelopen 2 weken (zeer) gelukkig te hebben gevoeld	76%	-	-
Gemiddeld gevoel van geluk van jongeren in 2 ^e en 4 ^e klas op het voortgezet onderwijs ***	-	-	-

* niet meer beschikbaar, vraagstelling met betrekking tot sociale infrastructuur is specifieker en breder geworden (zie ook Begroting 2018);

** nieuwe indicator (=0-meting), navolgende peilmoment is in (najaar) 2018;

*** niet beschikbaar in dit peiljaar, 1x 4 jaar (bron GGD-jeugdgezondheidsenquête).

4.1.1 Actief burgerschap en bewonersinitiatieven

We stimuleren actief burgerschap en bieden faciliteiten aan burgers die verantwoordelijkheid willen nemen voor elkaar en hun omgeving. Mensen zijn in hun wijk of buurt beter in staat kansen te benutten of oplossingen aan te dragen voor problemen die zij ervaren. Niet meer de vraag "wie lost dit voor mij op" maar "wat kan ik daaraan bijdragen?". Dat kan door verbindingen te leggen met wijkbewoners onderling, met scholen, verenigingen, welzijnswerk, zorg, met ondernemers en de overheid. We willen ons als gemeente verbinden met burgerkracht.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen de "beweging" van actief burgerschap voeden en faciliteren zodat zij zich verder uit kan breiden en het aantal actieve burgers en burgerinitiatieven toeneemt en het een bruisende energieke beweging wordt. In het gebiedsgerichte werken stimuleren we dat bewoners samen aan de slag gaan met het benutten van kansen en het oplossen van problemen die zij in hun leefomgeving signaleren of ervaren. We willen daarbij als overheid een betrouwbare samenwerkingspartner zijn die meedenkt en faciliteert.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We organiseerden innovatie ateliers waarin we bewoners en ondernemers hebben opgeroepen om met initiatieven te komen die de stad een socialer en vitaler maken. We hebben vanuit het innovatie atelier de volgende nieuwe burgerinitiatieven gehonoreerd:

- Verbindende verhalen; een burgerinitiatief dat ontmoeting, dialoog en verbinding wil stimuleren rond een conflict dat zich afspeelt of afgespeeld heeft;
- Jong & oud gaan samen wonen; verbinding maken tussen oudere en rustige studenten die behoefte hebben aan een veilige sociale woonplek;
- Aanloopgezinnen; op zoek naar aanloopgezinnen voor jonge vluchtelingen;
- Een instrument om vluchtelingen wegwijs te maken in de gezondheidszorg
- Wijkcoöperatie De Goeie Buurt.

De sociale ondernemers challenge leverde meer dan 100 ideeën op. Dit leidde tot 48 plannen. 31 initiatieven hebben op basis van criteria een financiële bijdrage ontvangen. De prijswinnaars waren:

- Waterrijk Pioniers met 'waste no wasteland'; initiatiefgericht op het inblazen van nieuw leven in ongebruikte terreinen en bouwputten. Gedacht kan worden aan ontmoetingsplekken of outdoor fitness initiatieven;
- Fietsvriend Fred van Stichting Goed Bezig; initiatief gericht op het onderhouden en repareren van fietsen door mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt, om deze afstand te verkleinen;

- Werkpodium Kraack met 'de bedrijfskantine op bakfietswielen'; een lunchservice voor bedrijven, om het contact tussen bedrijven te stimuleren.

Ook vanuit de gebiedsteams hebben we wijkbewoners en organisaties uitgenodigd om initiatieven te ontplooiën die een bijdrage leveren aan de sociale samenhang in de wijk. Dit heeft tot veel reacties geleid. Veel initiatieven zijn in cofinanciering met budget van beleid en de gebiedsteams gefinancierd.

Conclusie

We zien mooie ontwikkelingen, de "beweging" van burgerinitiatieven groeit, steeds meer inwoners nemen initiatieven en/of sluiten zich hierbij aan. We continueren de gebiedsgerichte aanpak en organiseren in 2018 opnieuw innovatie ateliers.

4.1.2 Bevorderen van samenredzaamheid, sociale samenhang en leefbaarheid in de wijken

Voor het welbevinden zijn sociale contacten in de eigen buurt van grote betekenis. Mensen kunnen hierdoor gemakkelijker samen activiteiten ondernemen, elkaar helpen en iets aan elkaar vragen. Wij hebben de overtuiging dat veel mensen iets voor een ander willen doen. Wij vinden het belangrijk dat mensen daarvoor gewaardeerd en gezien worden. Daarnaast moeten mantelzorgers en vrijwilligers kunnen rekenen op adequate faciliteiten en (professionele) ondersteuning. Die worden geboden door verschillende (gesubsidieerde) instellingen en in de (wijk)accommodaties.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)*	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Schaalscore: sociale samenhang in de buurt	6,1	-	-
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt zich (mede) verantwoordelijk te voelen voor (de leefbaarheid van) de eigen buurt	86%	-	-
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt bereid te zijn een buurtgenoot te helpen in geval van ziekte of een beperking	94%	-	-
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt zich in de afgelopen 12 maanden (weleens) actief te hebben ingezet voor de eigen woonbuurt	23%	-	-

* indicatoren allen afkomstig uit de bevolkingsenquête (OIS, 2016); 1x per 2 jaar gemeten

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden bereiken dat de inwoners van de Groninger wijken en dorpen met plezier wonen en leven. Dit geldt ook voor mensen met een hoge leeftijd, een beperking of een niet-Nederlandse achtergrond. In wijken bruist het van activiteiten die door en voor en met bewoners worden georganiseerd. Ieder draagt naar vermogen een steentje bij en dat geeft een gevoel van saamhorigheid, erbij te horen en thuis te zijn. De nadruk ligt op de ontwikkeling van preventieve individuele en collectieve activiteiten. Daarnaast willen we de hierboven genoemde verbinding met en de aansluiting van de formele beroepsmatige zorg op de informele zorg verder versterken. Vrijwilligers en mantelzorgers voelen zich (h)erkend en gewaardeerd. De informele zorg is de basis waar de formele zorg zich bij aansluit en aanpast.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

De volgende opsomming is niet uitputtend:

- Het bevorderen van sociale samenhang, samenredzaamheid en leefbaarheid in de wijken is een belangrijk doel van de gebiedsgerichte aanpak. Binnen deze aanpak hebben we de ontwikkeling en uitrol van de WIJ teams verder vormgegeven. Dit heeft geleid tot een set afspraken met WIJ waarin het collectieve preventieve werken één van de speerpunten is. Daarnaast hebben we aandacht voor de verbinding met en aansluiting van de beroepsmatige zorg op de informele zorg (mantelzorgers en vrijwillige inzet) door de functie WIJ-werker informele zorg verder vorm te geven. Deze verbindende opdracht ligt zowel bij WIJ als bij Humanitas en MJD;
- We ondersteunen bewonersinitiatieven gericht op het verbeteren van de leefbaarheid en samenredzaamheid van de eigen woonomgeving. Mooie voorbeelden zijn De Opstap, logeershuis voor respijt en herstel of de hulpexpress Beijum;
- We subsidiëren de ondersteuning van vrijwilligersprojecten op het gebied van eenzaamheid (Coalitie Erbij), opgroeien, opvoeden, thuisadministratie, verlies, mantelzorgondersteuning, maatschappelijke ondersteuning, detentie, klussendiensten, netwerkversterking. Dit wordt uitgevoerd door Humanitas als vrijwilligersorganisatie;
- We subsidiëren LINK 050 de vrijwilligerszaak die onder andere een vrijwilligersvacaturebank onderhoudt,
- We subsidiëren Wehelpen, een matchingsite tussen hulpvragen en hulpaanbod;
- We subsidiëren de MJD voor de ondersteuning van een aantal vrijwilligersprojecten;
- We subsidiëren de buurthuizen/ accommodaties;
- We subsidiëren een aantal vrijwilligersprojecten geïnitieerd door particuliere kleine stichtingen zoals De Opstap, logeershuis voor respijt en herstel, Stichting Queri poezenopvang bij mensen die zich eenzaam voelen, Stichting Odensehuis voor mensen met beginnende dementie en hun mantelzorgers, Stichting Kas Vital vrijwilligers die mensen helpen die geen aansluiting (meer) vinden bij de reguliere beroepsmatige hulpverlening, Van harte Resto (samen koken en eten);
- We faciliteren verbinding tussen jongeren en Stadgers via WIJS (wijkinzet door jongeren en studenten) en Jimmy's.

Eén op de drie Nederlanders levert in meer of mindere mate mantelzorg. De meeste mantelzorgers helpen eens in de week bij taken die ze van tevoren afgesproken hebben. Maar een grote groep inwoners neemt veel en veelvuldig mantelzorgtaken op zich. De rol van mantelzorgers en vrijwilligers bij de ondersteuning van mensen die zorg nodig hebben wordt in het kader van de drie decentralisaties groter en belangrijker. Daarom stimuleren we dat mantelzorgers deze rol op een gezonde manier kunnen vervullen. We willen voorkomen dat mantelzorgers overbelast raken en uitvallen. In dat kader subsidiëren we Humanitas voor de uitvoering van het gemeentelijke mantelzorgbeleid door de inzet van wijkwerkers mantelzorg laagdrempelig in de wijken, de uitgifte van de mantelzorgkaart, het organiseren van activiteiten en cursussen voor mantelzorgers, de viering van de dag van de mantelzorg en het vormgeven van het steunpunt mantelzorg als expertisecentrum.

Conclusie

Er is veel bedrijvigheid als het gaat om het bevorderen van samenredzaamheid, sociale samenhang en leefbaarheid. Veel inwoners doen iets voor een ander of zijn maatschappelijk actief. Mantelzorgers en vrijwilligers kunnen rekenen op adequate faciliteiten, waardering en (professionele) ondersteuning op maat. Het beleidsterrein laat veel variatie zien en een breed scala aan mogelijkheden als het gaat om de grootte van de initiatieven, de achterliggende (levens)overtuiging, de inhoud en de activiteiten. Dat biedt mogelijkheden en kansen voor iedereen. We continueren het beleid.

4.1.3 Opvoedkracht

We zetten ons samen met jeugdigen, ouders, scholen, kinderopvang, WIJ-Groningen en andere maatschappelijk partners actief in om invulling te geven aan de beweging *Positief opgroeien*. Het streven van deze beweging is dat alle jeugdigen gezond en veilig opgroeien in een stimulerende leefomgeving, waarin ze kansen krijgen hun talenten te ontwikkelen en actief te participeren.

Door op integrale wijze samen te werken met alle betrokkenen – op de eerste plaats met jeugdigen en ouders als eerstverantwoordelijke – willen we de sociaalpedagogische netwerken in de directe leefwereld van jeugdigen (en ouders), waaronder het onderwijs en de kinderopvang, versterken en daarmee hun mogelijkheden op een positieve ontwikkeling vergroten.

Daarnaast bieden we waar nodig, bij voorkeur in de leefwereld van de jeugdigen en bij voorkeur preventief, ondersteuning in gezinnen, de voorschoolse voorzieningen en het onderwijs aan kwetsbare jeugdigen (en ouders) voor wie gezondheid, veiligheid, talentontwikkeling en participatie niet vanzelfsprekend zijn.

Voor jeugdigen die dreigen te ontsporen, overlast veroorzaken of criminele activiteiten ontplooiën ontwikkelen we een integrale benadering waarbij meerdere partners op het terrein van veiligheid, preventie en jeugdhulp samen optrekken. Deze aanpak betreft, naast het stellen van grenzen en het opleggen van (taak)straffen, ook het bieden van (preventieve) ondersteuning ter bevordering van het perspectief op onderwijs of werk. Het betrekken van ouders bij de aanpak is een belangrijk onderdeel.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal samenwerkingsprojecten van de WIJ-teams ter versterking van de opvoedkracht (onder andere met scholen)	-	-	-
Aantal meldingen bij Veilig Thuis kindermishandeling*			Zie 4.2.3*

* Deze indicator is terug te vinden in deelprogramma 4.2 Passende ondersteuning en Zorg, paragraaf 4.2.3 Interventies veilig opgroeien.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden samen met onze bij jeugd betrokken sociale partners verder vormgeven aan integraal preventief jeugd beleid – de z.g. beweging *Positief opgroeien* – met als streefdoel dat alle jeugdigen gezond en veilig opgroeien in een stimulerende leefomgeving, waarin ze kansen krijgen hun talenten te ontwikkelen en actief te participeren. Om dit te bereiken wilden we:

- De sociaalpedagogische netwerken in de directe leefwereld van jeugdigen, waaronder het onderwijs en de kinderopvang, versterken;
- Passende individuele en collectieve (preventieve) ondersteuning - bij voorkeur in de eigen leefwereld van de jeugdigen - bieden aan kwetsbare jeugdigen en gezinnen voor wie gezondheid, veiligheid, talentontwikkeling en participatie niet vanzelfsprekend zijn;
- Een integrale aanpak veiligheid, preventie en jeugdhulp voor risicojongeren en problematische jeugdgroepen ontwikkelen en uitvoeren.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In drie wijken (SPT, Lewenborg en de Wijert) zijn we in samenwerking met WIJ-Groningen, JGZ, onderwijs, kinderopvang en andere sociale partners aan de slag gegaan met het versterken van de (pedagogische netwerken) in de wijk en met het beter op elkaar en op de vraag van jeugdigen en ouders aan laten sluiten van (bestaande) preventieve voorzieningen en activiteiten met als doel om de mogelijkheden voor jeugdigen op een positieve ontwikkeling te vergroten. De inzet van methodieken als de *Vreedzame wijk* en *Groningen-fit* worden steeds meer gezamenlijk opgepakt en geïntegreerd in een integrale wijkgerichte benadering van

jeugdigen. De Hanzehogeschool ondersteunt deze ontwikkeling in de wijk door het bieden van begeleiding en onderzoek.

We stellen de eigen kracht en het perspectief van jeugdigen (en ouders) centraal binnen *Positief Opgroeien*. Het instellen van een jongerenombudsman - aangesteld om jeugdigen (0-18 jaar) en hun ouders een herkenbaar aanspreekpunt te bieden waar ze uiting kunnen geven aan hun ideeën, wensen en kansen - en het aanstellen van een Kinderburgemeester en het oprichten van een Raad van kinderen dragen hier aan bij. Ook Jimmy's en Backbone bieden jeugdigen een plek om niet alleen ondersteuning te vinden maar ook hun talenten te ontwikkelen en hun eigen kracht te (her)ontdekken door samen met andere jongeren initiatieven te ontwikkelen en uit te voeren.

We bieden jeugdigen al jarenlang mogelijkheden om hun talenten op het terrein van sport, cultuur, natuur en duurzaamheid, techniek en ICT te ontwikkelen door het subsidiëren van uiteenlopende activiteiten op deze terreinen zoals Bslim, het Natuur- en duurzaamheidscentrum, Scouting, Cultuureducatie met kwaliteit, Urban House, Santelli en de Jonge Onderzoekers (techniekeducatie).

We zetten in op een gezonde leefstijl met Groningen Fit, Bslim, het zwemvangnet en vele andere activiteiten en met voorlichtingscampagnes over gezonde voeding, bewegen, alcohol, drugsgebruik en dergelijke.

In het kader van veiligheid implementeren we de nieuwe methodiek *Plus-Min-Mee* bij de integrale aanpak van problematische jeugdgroepen. Bij de preventieve aanpak van risicojongeren werken een groot aantal partijen samen aan het weer op het 'rechte pad' brengen en houden van deze jongeren. In het kader van voorkomen en tijdig signaleren van kindermishandeling zijn we blijven inzetten op het hanteren van de meldcode, de kind-check en het benoemen van aandacht-functionarissen in het onderwijs.

Conclusie

De beweging *Positief Opgroeien* zal de duurzame basis gaan vormen voor de wijze waarop wij ons (preventieve) jeugd beleid ten aanzien van jeugdigen vormgeven in de stad. De verwachting is dat door deze bundeling van beleidskaders en maatregelen en door versteviging van het gebiedsnetwerk het maatschappelijk effect en de resultaten van onze preventieve inzet gericht op jeugd groter zullen zijn. Om inzicht te hebben in het maatschappelijk effect van onze gezamenlijke inspanning in het kader van Positief opgroeien zullen we de maatschappelijke effecten monitoren. Meer stroomlijning en continuïteit in de financiering vormen voorwaarden, evenals nauwe samenwerking en afstemming met WIJ-Groningen.

4.1.4 Diversiteit, integratie en emancipatie

We zijn ervan overtuigd dat diversiteit onze stad sterker, creatiever en innovatiever maakt. We willen dat iedereen in Groningen, ongeacht herkomst, geslacht, geaardheid of andere oorzaken, dezelfde kansen krijgt om actief aan onze samenleving mee te doen. Kwetsbare etnische en culturele groepen ondersteunen we met specifiek beleid. We willen dat iedereen in Groningen zich thuis voelt: een stad waar al die verschillende mensen de stad sterker en aantrekkelijker maken. Daarvoor subsidiëren wij cursussen, activiteiten en projecten van maatschappelijke organisaties.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal samenwerkingspartners die aan de diversiteitsagenda werken		10	10
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt zich in de afgelopen 12 maanden (weleens) gediscrimineerd te hebben gevoeld op grond	resp. 2%, 1%, 1%, 1%*	-	-

van culturele achtergrond, geslacht, geloof of seksuele geaardheid			
--	--	--	--

* ongeveer 8% van de bewoners (>=18 jaar) gaf aan zich in de afgelopen 12 maanden (weleens) gediscrimineerd te hebben gevoeld (zie ook indicator bij deelprogramma 4.1). Bij de vervolgvraag naar de grond van discriminatie waren meerdere antwoorden mogelijk (de som van deze antwoordresultaten is daarmee hoger dan 8%), ongeveer de helft van de antwoordresultaten had betrekking op (één van) de hier geformuleerde grondslagen (zo werden bijvoorbeeld ook leeftijd, inkomen, het niet hebben van werk en het hebben van een ziekte of beperking aangehaald).

Wat wilden we bereiken in 2017?

De diversiteitscampagne is gestart in de nazomer van 2016 en is 2017 met verschillende activiteiten vervolgd. Met de Diversiteitsagenda en de diversiteitscampagne verbinden we verschillende bevolkingsgroepen in Groningen met elkaar. De deelnemers hebben activiteiten op elkaar afgestemd en ontwikkelden samen nieuwe activiteiten.

We hebben projecten en activiteiten gefaciliteerd die de thema's van de diversiteitsagenda aan de orde stelden, een uitwerking van de thema's waren en ze verder tot ontwikkeling konden brengen. We hebben door middel van diversiteitscafés stedelijke netwerken versterkt en de thema's van de agenda onder de aandacht gebracht. Met behulp van het activiteitenbudget zijn er activiteiten georganiseerd die de doelen van het emancipatie- en integratiebeleid hebben gerealiseerd. De werkwijze om tot meer verbindende activiteiten te komen is het afgelopen jaar verder ontwikkeld en we hebben voorbereidingen getroffen om het budget integratie en emancipatie te ontschotten.

We organiseerden Diversity Day dit jaar op de Vismarkt, ondersteunden de regenboogweek en de activiteiten van het platform voor religie en samenleving.

In 2017 ontvingen wij van het Rijk 20 duizend euro voor het uitvoeren van de meerjarenprogramma's van het COC Groningen-Drenthe en het Platform LGBT Groningen. Doel van deze programma's was om de sociale acceptatie van LHBTI-Stadgers te bevorderen en de zichtbaarheid van de LHBT-gemeenschap te vergroten. Inmiddels is duidelijk dat deze zogenaamde regenbooggelden ook in 2018 beschikbaar komen.

We zetten ons in om actieve verbindingen tussen vergunninghouders en de Groningse samenleving tot stand te brengen. Ook plegen we inzet op het verhogen van het taalniveau van vergunninghouders.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- In samenwerking met het Discriminatie Meldpunt Groningen, politie-eenheid Noord-Nederland en het COC Groningen en Drenthe ontwikkelden wij een protocol discriminatie en geweld tegen LHBTI's in de stad om de aangifte- en meldingsbereidheid te vergroten;
- In het kader van Shelter City Groningen programma ontvingen wij voor een periode van drie maanden twee mensenrechtenverdedigers uit Rusland en Ethiopië;
- Het stedelijk netwerk is versterkt met vertegenwoordigers uit de Wij-teams en een aantal nieuwe organisaties, waaronder Stichting Femina, Groningen verwelkomt en de GGD. Vanuit het netwerk is de focus in 2017 gelegd op de thema's onderwijs en werk;
- Mannen emancipatie is door middel van een seminar over het thema 'betrokken vaderschap' in Groningen op de kaart gezet;
- De resultaten van het werken met de diversiteitsagenda is in het begin van het jaar besproken met sleutelfiguren en relevante partners. De koers is ongewijzigd gericht op de 9 thema's die belangrijk zijn voor het bewerkstelligen van de kracht van diversiteit;

- De campagne 'Dat is Groningen' is in juni gestart en heeft tot doel de sterke sociale kanten van de stad te belichten en initiatieven en activiteiten te ondersteunen met interviews, bijdrages van correspondenten en reportages. De respons op de campagne lijkt na een half jaar werken positief en werkt verbindend naar verschillende bewoners in de stad;
- We hebben de wijzigingen van de inzet van het subsidiebudget 'emancipatie en integratie' voor activiteiten in gang gezet in afstemming met de spelers in het veld. Hierdoor kunnen we in de toekomst nieuwe werkwijzen adequater ondersteunen.

Conclusie

We hebben in 2017 het netwerk voor de diversiteitsagenda verbreed en verstevigd en het gewenste aantal nieuwe partners erbij kunnen betrekken. De weg die we ingeslagen zijn met de Diversiteitsagenda begint zijn vruchten af te werpen door middel van nieuwe samenwerken en verbindingen en deze lijn sluit goed aan bij de maatschappelijke ontwikkelingen en de energie die er op dit gebied is in de samenleving.

4.1.5 Lokaal gezondheidsbeleid, infectieziektebestrijding en openbare gezondheidszorg

Een prettige leefomgeving voor jong en oud, voor zowel een 8 of 88-jarige, werkt positief op ons welzijn en onze gezondheid. In die zin staat gezondheidsbeleid niet op zichzelf. Ons gezondheidsbeleid versterkt en draagt bij aan de verschuiving naar preventie in onze andere beleidsvelden. Tegelijkertijd hebben de interventies die we plegen in het kader van onze andere beleidsvelden op hun beurt weer een positief effect op de gezondheid van de inwoners van onze stad. Positieve gezondheid wil zeggen dat wij streven naar een omgeving die in algemene zin positief is voor de gezondheid van de burgers in onze stad. Een dergelijke omgeving nodigt uit tot gezonde keuzes. Aanvullend op de algemene verbinding tussen gezondheid en een positieve leefomgeving, benoemen we in dit hoofdstuk de acties die we specifiek doen in het kader van gezondheidsbeleid, infectieziekten en openbare gezondheid.

We willen een stad zijn waar iedere baby een gezonde start heeft, onze kinderen opgroeien tot gezonde volwassenen en waarin volwassenen gelijke kansen hebben op gezondheid en een gezonde levensloop. Hoe we dit willen doen staat beschreven in het uitvoeringsprogramma Samen Gezond in Stad. Dit is opgebouwd uit drie programmasporen Gezonde Stad, Gezonde Wijk en Gezonde Jeugd. Tussen de Groninger wijken bestaan substantiële verschillen qua leefwijze en leefstijl, die mede samenhangen met de sociaaleconomische situatie van de bewoners. Om deze reden investeren wij ook het komende jaar extra in de Groninger wijken met de grootste gezondheidsachterstanden. In het kader van gezonde jeugd investeren we in het gezond opgroeien van kinderen en stimuleren wij een actieve en gezonde leefstijl.

Daarnaast hebben we op basis van de Wet publieke gezondheid een belangrijke rol in de bestrijding van infectieziekten. We zijn zowel verantwoordelijk voor preventieve maatregelen als voor bestrijding van (een epidemie van) infectieziekten, zoals tuberculose en seksueel overdraagbare aandoeningen (soa).

In het de openbare gezondheidszorg richten we ons op:

- Jeugdgezondheidszorg;
- Forensische geneeskunde;
- Epidemiologie;
- Technische hygiënezorg (waaronder inspecties kinderopvang);
- Milieugezondheidszorg;
- Infectieziektebestrijding, tuberculosebestrijding, seksuele gezondheidszorg;
- Geneeskundige hulpverleningsorganisatie in de regio;
- Crisisdienst.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% 5-jarigen op gezond gewicht	-	80%	78%
% 10-jarigen op gezond gewicht	-	75%	75%
% jongeren in het voortgezet onderwijs (< 18) dat binge drinkt	-	41%	-
% volwassenen met gezonde psychische gezondheid	-	93%	94%
% jongeren op het voortgezet onderwijs dat voldoende weerbaar is	-	-	--

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden bevorderen dat gezondheid steeds meer ‘op de maatschappelijke agenda zou komen te staan’ en steeds meer verbonden zou worden met andere programma's (armoede, participatie, sport, ruimtelijk). Ook wilden we via de WIJ-teams inzetten op preventie en gezondheidsbevordering.
- Het onderwerp 'Gezonde Stad' wilden we, binnen het brede thema Healthy Ageing, verder ontwikkelen in samenwerking met de kennisinstellingen en het Healthy Ageing Network Noord-Nederland (HANNN).
- We wilden bereiken dat doelgroepen de GGD weten te vinden voor soa-onderzoek en vragen over seksualiteitsproblemen en risicogedrag en andere gezondheidsproblemen (bijvoorbeeld abortus). Daarbij wilden gebruik maken van nieuwe vormen van seksuele hulpverlening en zoveel mogelijk aansluiten bij nieuwe ontwikkelingen op e-health gebied.
- Blijvend aandacht voor seksuele gezondheid bij prostituees door de consulten van het Straat Prostitutie Project en het inlooppreekuur. Met alle betrokken instellingen wilden we inzetten op een persoonsgerichte aanpak om de prostituees uit de Tippelzone te halen.
- We wilden de publieke gezondheid effectief en efficiënt organiseren. Het scenario dat vanuit het ontwikkelperspectief daarvoor is gekozen, zouden we in 2017 uitwerken waarbij de GGD een meer op de behoeften van gemeenten toegesneden taakinfilling zal leveren. Het voornemen was om nadrukkelijker met gezamenlijk overeengekomen opdrachten werken zodat de aansluiting op ons sociale domein(WIJ) wordt versterkt.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Lokaal gezondheidsbeleid

De afgelopen jaren hebben we ons – onder de noemer van Samen Gezond in Stad – samen met inwoners en een groot aantal partijen ingezet voor een gezonde en vitale stad. Gezondheid werd steeds meer verbonden met programma's als armoede, sport, voedselbeleid en participatie. We zien dat de WIJ teams een belangrijke functie hebben waar het gaat om preventie en bevorderen van gezond gedrag. WIJ stimuleert bewoners de eigen regie te nemen en de gezondheidsvaardigheden te versterken. Op een aantal thema's – geboortezorg, suicide preventie en het bevorderen van een gezonde en actieve leefstijl bij de jeugd - hebben we extra geïnvesteerd.

Ondanks de mooie resultaten zijn er nog voldoende uitdagingen. Een goede gezondheid is belangrijk voor het volgen van onderwijs, het vinden van werk en het hebben van sociale contacten. Omgekeerd is meedoen aan de samenleving door het volgen van onderwijs, het hebben van werk en een sociaal netwerk van grote invloed op hoe vitaal, succesvol en gezond iemand is. Gezondheid raakt aan al onze beleidsterreinen en meerjarenprogramma's zoals: positief opgroeien, sport & bewegen, Leefomgeving, wonen, maatschappelijke ontwikkeling, zorg, arbeid, werk & inkomen, mobiliteit, klimaat, groen en voedselstrategie. Daarom beschouwen we gezondheid als een sociale, ruimtelijke en ook economische opgave.

Het realiseren van onze gezondheidsdoelen – winnen van aantal gezonde levensjaren en inlopen gezondheidsachterstanden - vraagt meer dan ooit om een integrale visie en aanpak voor de lange termijn, om

samenwerking met een groot aantal partners, om een consequente en systematische toepassing van de kennis en het onderzoek van de kennisinstellingen en om een continue dialoog met de inwoners van de stad. Samen met onze Akkoord van Groningen – partners Rijksuniversiteit Groningen/ Universitair Medisch Centrum Groningen, Hanzehogeschool en HANN hebben we de Healthy Ageing Visie, G6 voor een Gezonde Leefomgeving opgesteld. Deze Visie vormt de basis van het nieuwe gezondheidsbeleid Groningen Gezond 2018-2021, dat eind 2017 is vastgesteld door de raad.

In het Uitvoeringsprogramma behorend bij de Healthy Ageing Visie zijn de volgende maatregelen opgenomen en uitgevoerd:

- *Blue Zone Selwerd*: Selwerd is de eerste wijk waarin we in 2017 zijn gestart met de brede Gezonde Stadsaanpak. We koppelen fysieke projecten aan sociaal-maatschappelijke vraagstukken.
- *Who Cares in De Oosterparkwijk*: Prijsvraag over de ontwikkeling van toekomstgerichte, innovatieve visies op Nederlandse woonwijken, gericht op de verwachte nieuwe impuls die vergrijzing en veranderingen in de zorg en ondersteuning zullen geven aan de ruimtelijke vernieuwing van wijken.
- *Healthy Ageing Week*: De Akkoordpartners, Healthy Ageing Network Northern Netherlands en het Groninger Forum organiseerden 7 t/m 15 oktober 2017 een Healthy Ageing Week.
- *EU-project gehonoreerd*: De succesvolle samenwerking in het kader van Healthy Ageing Week droeg er aan bij dat een Europese Call is gehonoreerd: HeaLIQs 4 cities. Dit wordt uitgevoerd tijdens de 4 Mijl 2018.
- *Rookvrije Generatie*: We hebben ons aangesloten bij de landelijke Alliantie Nederland Rookvrij! en een lokale coalitie opgericht die het roken in- en om de gebouwen van de betreffende partners gaat ontmoedigen. Focus ligt op het niet meer roken in de buurt van kinderen.
- *Communicatie/zichtbaarheid/bijeenkomsten van het netwerk*: We organiseerden en namen deel aan diverse bijeenkomsten en expertmeetings met onze externe partners en de raad om het netwerk rondom de Gezonde Stad te bouwen.

Publieke gezondheid

Infectieziektebestrijding

In 2017 zijn er ruim 6.000 bezoekers op soa-consult geweest. Door nieuwe (digitale) vormen van seksuele hulpverlening verwachten we op termijn een afname van de consulten op de spreekuren met een groter bereik van de doelgroep. Over heel 2017 behandelden we meer dan 3.700 mensen via het telefonisch spreekuur.

Inzet op seksuele gezondheid in de prostitutie via een prostitutiespreekuur, het straatprostitutieproject (SPP), internet-veldwerk en signalering mensenhandel. Daarnaast zijn clubs/messagesalons bezocht waar met vrouwen is gesproken en vrouwen zijn onderzocht. Vanuit de GGD is een grote bijdrage geleverd aan het prostitutiebeleid van de stad Groningen.

Via de nieuwe Website Liefde & Genot konden scholen voor de eerste keer hun aanvragen digitaal indienen. Thema's waren onder andere veilig internetten, digi-pestten, cyberseks, weerbaarheid. Via gastlessen en workshops zijn heel wat jongeren bereikt.

Dienstverleningsovereenkomst met GGD

We hebben een dienstverleningsovereenkomst (DVO) met de GGD afgesloten waarin we specifieke afspraken hebben gemaakt over de uitvoering van de taken op het gebied van de publieke gezondheid. Op deze manier kunnen we als gemeente meer regie nemen en vindt optimale aansluiting plaats van de taken op het gebied van publieke gezondheid bij ons lokale (sociale) domein (WIJ). Ook maken we op deze manier meer gebruik van de expertise van de GGD om onze doelen op het gebied van Healthy Ageing en 'gezondheidsbeleid 2018-2021' te realiseren.

Conclusie

Er zijn mooie resultaten behaald en gezondheid staat maatschappelijk hoog op de agenda.

4.1.6 Doorontwikkeling WIJ-Groningen

WIJ Groningen vormt het hart van het nieuwe gemeentelijke stelsel in het sociaal domein. Hiermee geven wij uitvoering aan een groot aantal gemeentelijke taken en verantwoordelijkheden op grond van de Jeugdwet en de nieuwe Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo). Aanvullend bekijken we welke taken vanuit de Participatiewet kunnen worden uitgevoerd vanuit de WIJ-teams.

Wij vinden de basisvoorzieningen in onze wijken rondom Wij Groningen daarnaast van even groot belang. Wij richten onze inzet daarom eveneens op het ondersteunen en versterken van deze basisvoorzieningen. Investeren in de kracht van mensen begint met het in standhouden en versterken van de 'sociale basis', oftewel de basisvoorzieningen op het gebied van welzijn, sport, onderwijs, cultuur, werk & inkomen en gezondheid. Deze voorzieningen dragen eraan bij dat mensen zich kunnen ontwikkelen, zelf problemen kunnen voorkomen en zo veel mogelijk zelf aanpakken. Het is ook investeren in verschillende vormen van vrijwillige inzet: in mantelzorg voor familieleden, in vrijwillige zorg voor vrienden en bekenden, in initiatieven voor buurt- en zorgcoöperaties, en in buurthuizen-in-zelfbeheer die ruimte bieden aan ondersteunende activiteiten. Vrijwillige inzet en maatschappelijke initiatieven verbinden mensen met elkaar en voegen iets toe aan het leven van alle betrokkenen.

In dat kader doen we onderzoek naar de ervaringen van inwoners naar aanleiding van hun contacten met de WIJ-teams. Hiervoor gebruiken we onder andere de onderstaande indicatoren. Het is daarbij van belang te vermelden dat de relatief lage percentages met betrekking tot 'tevredenheid' niet automatisch inhouden dat de overige respondenten niet tevreden waren. Een in verhouding betrekkelijk groot aantal respondenten heeft de vragen met betrekking tot tevredenheid met 'neutraal' of 'weet niet' beantwoord, of heeft in zijn geheel niet geantwoord.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% inwoners dat zegt bekend te zijn met de (toegang via) de WIJ-teams*	55%; 18%**	-	68%; 17%**
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt (weleens) gehoord te hebben van WIJ-Groningen; % bewoner (>=18 jaar) dat zegt (goed) bekend te zijn met de dienstverlening van WIJ-Groningen			
% inwoners dat zegt gebruik te maken van de (toegang via) de WIJ-teams*	14%	-	17%
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt in de afgelopen 12 maanden (weleens) contact te hebben gehad met WIJ-Groningen			
% inwoners dat zegt tevreden te zijn over de toegankelijkheid van de WIJ-teams*	63%***; 58%***	-	59%***; 51%***
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt te weten waar te moeten zijn met een hulpvraag % bewoners (>=18 jaar) dat zegt het gemakkelijk te vinden om bij WIJ-Groningen naar binnen te lopen			
% inwoners dat zegt tevreden te zijn over het functioneren van de WIJ-teams*	55%***; 51%***	-	45%***; 44%***
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt dat de geboden ondersteuning past bij de hulpvraag			1)

% bewoners (>=18 jaar) dat zegt dat de kwaliteit van de geboden ondersteuning goed is			
Aantal signalen dat bij de WIJ-teams is ingediend:	-	-	13.681****
Aantal geregistreerde binnengekomen ondersteuningsvragen bij (de Toegang van) WIJ-Groningen			

*Het betreft hier indicatoren die in de Begroting 2017 als nieuw voorgestelde en nog nader uit te werken indicatoren zijn opgevoerd. De uitwerking hiervan heeft in het najaar van 2016 plaatsgevonden, wat resulteerde in redactionele wijzigingen en/of opsplitsingen in meerdere indicatoren. Deze zijn gebruikt in de Begroting 2018. Een eerste nulmeting (over 2016) heeft in november 2016 plaatsgevonden. In november 2017 heeft een 2e meting plaatsgevonden, waarvan de uitkomsten hier in de Rekening 2017 voor een eerste maal kunnen worden opgenomen;

**Op basis van het aandeel bewoners (>=18 jaar) dat (weleens) gehoord heeft van WIJ-Groningen;

***Op basis van het aandeel bewoners (>=18 jaar) dat (weleens) contact heeft gehad met WIJ-Groningen;

**** het betreft hier niet unieke personen.

1) De tevredenheidscijfers met betrekking tot de kwaliteit en de passendheid van de ondersteuning (van respectievelijk 45% en 44%) betekenen niet dat de overige respondenten ontevreden zijn. De '(helemaal) niet mee eens'-scores op de beide indicatoren betreffen respectievelijk 22% en 13%. Daarnaast heeft een relatief groot deel van de respondenten (35%) geantwoord met 'neutraal' of 'weet niet'. Aanvullend constateren we qua tevredenheid een onderscheid tussen typen ondersteuning die inwoners hebben ontvangen. Ter illustratie, inwoners die door WIJ geholpen zijn met een initiatief, of meerdere keren een gesprek met WIJ hebben gevoerd, beoordelen de kwaliteit van de ondersteuning tussen de 70 en 80 procent.

Wat wilden we bereiken in 2017?

De WIJ-teams werken aan:

- Een laagdrempelige integrale ingang in de wijk voor wijkbewoners met vragen en aanbod op het gemeentelijk sociaal domein;
- Een zo doeltreffend mogelijke ondersteuning te organiseren voor wijkbewoners die ondersteuningsbehoefte hebben gericht op het behouden dan wel versterken van hun zelfredzaamheid, het kunnen meedoen in de samenleving en het kunnen bieden van voldoende ontwikkelingskansen voor hun kinderen;
- De ondersteuning doelmatig te organiseren, waarbij per saldo de zorgconsumptie en bijbehorende zorg-/ondersteuningskosten in het gebied afnemen;
- Het bewerkstelligen van een toename van de tevredenheid van wijkbewoners over de kwaliteit en wijze van ondersteuning;
- Het faciliteren van vernieuwende initiatieven gericht op het versterken van de sociale netwerken van inwoners en de maatschappelijke participatie van inwoners te vergroten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Het jaar 2017 heeft in het teken gestaan van het proces om te komen tot een verzelfstandiging van WIJ Groningen. Dit proces had als doel dat WIJ Groningen in 2018, in de vorm van een stichting, 'op eigen benen staat'. Dit proces is succesvol afgerond. In 2017 is de stichting opgericht, hebben zich het bestuur en de directie gevormd en zijn de statuten vastgesteld. Daarnaast is met een omvangrijke operatie de overdracht van medewerkers, vanuit een groot aantal organisaties, naar Stichting WIJ Groningen tot stand gekomen. Als gevolg van dit proces is de stichting eind 2017 bemenst en toegerust op de uit te voeren activiteiten;
- De beoogde resultaten die Stichting WIJ Groningen zal moeten realiseren zijn vastgelegd in uitvoeringsovereenkomst die in 2017 tot stand is gebracht. Dit heeft plaatsgevonden in een interactief proces tussen gemeente, WIJ Groningen, zorgaanbieders, andere maatschappelijke partners en inwoners. In de overeenkomst wordt onder andere het belang van laagdrempeligheid, klanttevredenheid en doeltreffendheid in het werk, benadrukt;
- De bekendheid en het contact met WIJ Groningen is in 2017 toegenomen, onder inwoners. Een belangrijke verklaring komt voort uit het gegeven dat WIJ Groningen gedurende 2016 nog volop in

opbouw en ontwikkeling was. In niet elke wijk was gedurende geheel 2016 een WIJ-team actief, in tegenstelling tot 2017. We verwachten dat de stijgende trend met betrekking tot de bekendheid met WIJ Groningen zich voortzet;

- Er is hard gewerkt aan het invullen van de samenwerking met de Jeugdgezondheidszorg (JGZ). Dit heeft geresulteerd in een aantal samenwerkingsafspraken, gericht op het gezamenlijk bereiken van doelen voor ouders en jeugdigen.

Conclusie

In 2017 heeft WIJ Groningen een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt. Naast de inhoudelijke doorontwikkeling, welke is uitgemond in een gedragen uitvoeringsovereenkomst, heeft 2017 vooral in het teken gestaan van de verzelfstandiging van WIJ Groningen. Alle voorbereidingen hiertoe zijn uitgevoerd, wat heeft geresulteerd in een goed geëquipeerde stichting, eind 2017, waar:

- Honderden medewerkers van WIJ Groningen bij in dienst zijn getreden;
- Een toegerust bestuur/directie/management operationeel is en bovenal;
- Op volledige sterkte in de wijk wordt gewerkt aan de uitvoering van de Jeugdwet, de Wmo en onderdelen van de Participatiewet.

Deelprogramma 4.2: Passende ondersteuning en zorg

In het deelprogramma passende ondersteuning en zorg verlenen we (al dan niet tijdelijk) passende ondersteuning en zorg, zodat ieder naar vermogen kan participeren. De maatschappelijke effecten die we willen bereiken met onze interventies zijn erop gericht dat onze bewoners tevreden zijn, het gevoel hebben dat ze kunnen participeren ofwel weer in staat zijn hun regie te hebben over hun leven ofwel dat hun persoonlijke situatie stabiliseert.

Beleidsvelden

- Ondersteuningsstructuur WIJ-Groningen
- Individuele maatwerkvoorzieningen, jeugdhulp en jeugdbescherming
- Interventies Veilig opgroeien
- Beschermd wonen, opvang en huiselijk geweld
- Vluchtelingen en asielzoekers

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal cliënten met 'basisondersteuning' met** een hogere of gestabiliseerde zelfredzaamheid	-	-	-
Aantal kinderen dat uit huis geplaatst wordt*	59	-	54

* dit betreft het aantal machtigingen tot uhp bij JB Noord

** Deze indicator is gewijzigd in methodische opzet en nog niet volledig geoperationaliseerd. Ook is de wijze van registreren niet gelijktijdig in alle WIJ-teams doorgevoerd, waardoor representatieve resultaten nog niet geleverd kunnen worden.

Daarnaast verantwoorden we onder dit deelprogramma voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website "[Waar staat je gemeente](#)". Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
Aantal cliënten met een maatwerk- arrangement WMO per 1.000 inwoners	-	-	-	67
% jongeren met jeugdhulp (tot 18 jaar, met en zonder verblijf)	-	12,6	12,1	10,2

% jongeren (tot 18 jaar) met jeugdbescherming	-	1,5	1,4	1,2
% jongeren (van 12 tot 23 jaar) met jeugdreclassering	-	0,6	0,6	0,4
% jongeren (12 t/m 21-jarigen) met een delict voor de rechter	2	1,15	-	-

4.2.1 Ondersteuningsstructuur WIJ-Groningen

In het voorlopige model voor de WIJ-teams is een aantal kernfuncties onderscheiden. Deze hebben betrekking op de twee hoofdtaken van de WIJ-teams: individuele ondersteuning en een collectieve, preventieve aanpak. Binnen beide hoofdtaken wordt vraaggericht gewerkt.

De WIJ-teams werken aan de volgende doelen:

- Iedereen doet mee naar vermogen, ongeacht eventuele beperkingen. Talenten worden benut;
- De zelfredzaamheid en samenredzaamheid nemen toe;
- Kinderen en jongeren groeien veilig en gezond op en ontwikkelen zich;
- De zorg normaliseert en ont-medicaliseert;
- Minder kinderen met een stempel/indicatie. Meer opvoedkracht bij ouders zelf en beroepsopvoeders (zoals kinderopvang, scholen, sportverenigingen);
- De gezondheid en het welbevinden van inwoners nemen toe;
- Stadjes kunnen langer zelfstandig blijven wonen;
- De kosten voor zorg en ondersteuning blijven binnen het beschikbare budget;
- De geboden ondersteuning is vraaggericht en ont-kokerd.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald		Begroting	Behaald
	2016	2017	2017	2017
% cliënten 'basisondersteuning' dat werkt met één gezin, één plan, één regisseur	-	-	-	..**
% cliënten 'basisondersteuning' dat een deel van het ondersteuningsplan zelf en/of met behulp van het eigen netwerk uitvoert: *	-	-	-	..**
% inwoners dat (een gedeelte van) het ondersteuningsplan zelf of met behulp van informele ondersteuning (waaronder sociaal netwerk, vrijwilligers, e.d.) uitvoert	-	-	-	..**
% cliënten met 'basisondersteuning' waarvan de beoogde doelstellingen in het plan van aanpak zijn bereikt: *	-	-	-	..**
% cliënten waarbij de doelrealisatie op basis van de uitkomsten uit de ZRM (zelfredzaamheidsmatrix) conform de beoogde doelen uit het PVA (plan van aanpak) is	-	-	-	..**
% hulpvragen dat door de WIJ-teams is opgelost door verwijzing naar algemene basisvoorzieningen	-	-	-	..**
% afgeronde onderzoeken door WIJ-Groningen dat heeft geleid tot een geïndiceerde maatwerkvoorziening*	-	-	-	62%
% klachten die betrekking heeft op de ondersteuningsstructuur. ***	-	-	-	-

* Redactionele aanpassing van eerder voorgestelde indicator bij het daadwerkelijk operationaliseren van de betreffende indicator;

** Deze indicatoren zijn (ten dele) gewijzigd in methodische opzet (bijvoorbeeld via kwalitatieve procescontroles) en (nog) niet volledig geoperationaliseerd. In het kader van registratie is de (wijze van) vastlegging in sommige gevallen niet overal gelijktijdig doorgevoerd, waardoor representatieve resultaten (nog) niet geleverd kunnen worden;

*** Klachten worden niet op een dergelijke wijze gecategoriseerd (zie voor aantal klachten 4.2.2.).

Wat wilden we bereiken in 2017?

Voor 2017 hebben we aandacht voor:

- Meer eigen regie door te werken op basis van het uitgangspunt 'één gezin, één plan, één regisseur';
- Het stabiliseren dan wel versterken van de zelfredzaamheid van bewoners door inzet vanuit de WIJ-teams;
- Effectiviteit van interventies (meer evidence-based programma's);
- Adequate wijze van afhandeling van vragen van bewoners (tijdig, aard van beantwoorden ondersteuningsvraag).
- Vergroten contacten en bekendheid WIJ in de wijk. Hierbij ontvangen de WIJ-teams niet alleen burgers op locatie maar gaan de WIJ-medewerkers ook actief de wijken in om burgers te ontmoeten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- WIJ Groningen maakt gebruik van het regiesysteem WIZportaal. In 2017 zijn in totaliteit 13.681 vragen in WIZportaal geregistreerd. Van deze vragen kon 10,7% (1.464) direct afgehandeld worden, zonder de aanmaak van een dossier. Hierbij kan worden gedacht aan vragen om informatie, of om relatief eenvoudige ondersteuningsvragen. 89,3% (12.217) van de vragen zijn besproken in het multidisciplinair aanmeldteam van WIJ Groningen. Van deze vragen is 87,2% doorgezet als een wettelijke melding en is er een dossier aangemaakt. Deze meldingen hebben geleid tot 4.873 bestelde maatwerkvoorzieningen. Daarbij is het van belang te melden dat het totaal aantal binnengekomen vragen in werkelijkheid hoger is. Niet alle vragen leiden immers tot een dossier in WIZportaal;
- Het aantal meldingen bij WIJ Groningen dat binnen vijf werkdagen is afgehandeld is gestegen van 27% in het eerste kwartaal van 2017, naar 44% in het laatste kwartaal;
- In de tweede helft van 2017 zijn tussen de 15 en 20 klachten per kwartaal binnengekomen. Ruim driekwart van deze vragen had betrekking op de Wmo. Iets meer dan 10% van deze klachten is uiteindelijk gegrond verklaard;
- Aan de hand van drie verbetertrajecten ('hoe en wat vraag je uit in het eerste contact?', 'aanmelden en verdelen' en 'de brede vraaganalyse' werkt WIJ Groningen methodisch aan verbeteringen in de dagelijkse praktijk. Er worden continu ontwikkelstappen gezet om de methode en kwaliteit van het werk te verbeteren.

Conclusie

De aanpak van ondersteuning aan huishoudens vanuit WIJ Groningen krijgt steeds meer vorm en inhoud. Doordat de WIJ-teams steeds meer bekendheid krijgen in de wijken en inwoners de WIJ-teams meer weten te vinden, neemt ook het aantal ondersteuningsvragen en daarmee verstrekte maatwerkvoorzieningen toe. Van belang is dat deze ondersteuning, in preventieve sfeer, zich terugverdient in het afnemen van escalaties bij huishoudens, die kostbaar zijn en bovendien veel impact hebben op het leven van onze inwoners (zoals uithuisplaatsing van kinderen, opnames of huisuitzettingen). Om dergelijke verbanden aan te kunnen tonen zijn gegevens over meerdere jaren van belang. In 2017 is een goede basis gelegd met de monitoring en gegevensverzameling. Deze stappen krijgen de komende jaren een vervolg, met als doel om de dienstverlening te verbeteren.

4.2.2 Individuele maatwerkvoorzieningen, jeugdhulp en jeugdbescherming

Op grond van de wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) hebben wij de wettelijke opdracht om onze inwoners met een beperking te ondersteunen in hun zelfredzaamheid en participatie. Wij hebben de ambitie iedereen zo goed mogelijk mee te laten doen in de samenleving. Zoveel mogelijk op eigen kracht, waar nodig met ondersteuning van het sociaal netwerk, algemene voorzieningen of maatwerkvoorzieningen. Een maatwerkvoorziening is afgestemd op iemands individuele situatie. Daarvoor wordt een uitgebreid

onderzoek uitgevoerd naar iemands persoonlijke situatie: wat iemand zelf kan, wat iemand met hulp van zijn omgeving of netwerk kan en waar nog een ondersteuningsvraag ligt. Bij een algemene voorziening is dit niet het geval.

We bieden jeugdhulp waar een jeugdige of zijn ouders dit nodig hebben bij problemen met het opgroeien, de zelfredzaamheid of maatschappelijk participatie. In Groningen willen we:

- De opvoedkracht van ouders en de zelfredzaamheid van jeugdigen versterken zodat ze eventuele problemen zoveel mogelijk binnen het eigen netwerk zelf kunnen oplossen;
- Dat jeugdigen zoveel mogelijk in hun eigen omgeving opgroeien en deelnemen aan het gewone leven. Ondersteuning bieden we in de natuurlijke omgeving. Hiertoe transformeren we het jeugdstelsel;
- Als er (tijdelijk) hulp van buiten nodig is, dat de betrokken jeugdigen en betrokken ouders/opvoeders de begeleiding en ondersteuning krijgen die nodig is. En dat ze daar tevreden over zijn;
- Streven naar het inzetten van minder intensieve specialistische jeugdhulp en het voorkomen van terugval.

De school is een plek om problemen vroeg te signaleren. Gemeenten en schoolbesturen hebben daarbij een eigen verantwoordelijkheid. Gezamenlijk gaan we uit van: één kind, één gezin, één plan, één regisseur en één integrale benadering op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, maatschappelijke ondersteuning en werk & inkomen. Daarom werken we samen op lokale, regionale en provinciale schaal. Wij hebben de jongerenaanpak ingezet om de integrale werkwijze jeugdhulp, onderwijs en arbeidsmarkt te realiseren. De pilot School als Wijk is in 2016 geborgd door middel van de inzet van het voortgezet onderwijs (VO) WIJ-team. We organiseren frequente overleggen tussen de contactpersonen onderwijs en de WIJ-teams om de samenwerking te bevorderen.

Binnen de Jongeren aanpak speelt de Taskforce Jongeren een centrale rol. De Taskforce biedt onder andere een escalatiemodel voor professionals die met kwetsbare jongeren werken en is bevoegd om oplossingen voor een jongere te forceren als professionals er niet uitkomen. Onderdeel hiervan is ook het (snel) aanpassen van uitvoeringsbeleid als jongeren als neveneffect van dit beleid in de knel raken. Wij beschrijven deze aanpak en wat we hiervoor in 2017 gaan doen in [beleidsveld 3.2.3 Passend onderwijs](#).

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)*	Behaald 2016**	Beoogd 2017	Behaald 2017**
Algemene voorziening huishoudelijke hulp	2.006 (2.006 pers.)	-	2.110 (2.109 pers.)
Individuele ondersteuning (incl. maatwerk voorziening huishoudelijke hulp)	3.892 (3.398 pers.)	-	4.043 (3.523 pers.)
Groepsgerichte ondersteuning en vervoer	1.293 (986 pers.)	-	1.342 (1.024 pers.)
Kortdurend verblijf	21 (21 pers.)	-	15 (15 pers.)
Vervoer- en woonvoorzieningen	14.948 (8.503 pers.)	-	14.110 (8.222 pers.)
Totaal ondersteuning vanuit de Wmo	23.977 (12.897 pers.)	-	23.451 (12.914 pers.)
Totaal ondersteuning vanuit de Jeugdwet	4.580 (3.001 pers.)	-	4.616 (3.028 pers.)
<i>Tevredenheid inwoners over maatwerk- voorzieningen Wmo:***</i>	75%	>2016	79%
% cliënten Wmo (18 jaar e.o.) dat zegt dat de kwaliteit van de geboden ondersteuning goed is			
Aantal ingediende klachten over maatwerk voorzieningen Wmo	38	<2016	54
Tevredenheid van jeugdige en ouder/voogd over maatwerkvoorzieningen Jeugdwet ****	-	-	-
Aantal ingediende klachten over maatwerk voorzieningen Jeugdwet	7	-	17

* Het betreft hier bij de hieronder genoemde voorzieningen telkens eerst het aantal geïndiceerde voorzieningen en tussen haakjes het aantal unieke personen met de betreffende geïndiceerde voorziening (personen kunnen meerdere geïndiceerde voorzieningen hebben; de som van het aantal unieke personen met een voorziening kan daarmee (bij sommige productgroepen) afwijken van het aantal geïndiceerde voorzieningen per productgroep, de som van het aantal unieke personen voor de verschillende productgroepen tezamen is daardoor tevens hoger dan het totaal aantal unieke personen met een voorziening);

** De peildata van de aantallen voorzieningen en personen betreffen respectievelijk 31-12-2016 en 31-12-2017;

*** Deze in Begroting 2017 voorgenomen indicator is bij het operationaliseren ervan nader gespecificeerd. De hier opgenomen geoperationaliseerde indicator maakt onderdeel uit van het CEO Wmo, deze bestaat uit een bredere set aan indicatoren (zie onderzoeksrapport);

**** Deze in Begroting 2017 voorgenomen indicator is niet op deze wijze beschikbaar, bij het operationaliseren van het CEO Jeugd bleek een gekwantificeerd onderzoek zoals bij het CEO Wmo niet haalbaar en is gekozen voor een andere vorm van (kwalitatief) onderzoek.

Wat wilden we bereiken in 2017?

Rekening houdend met de looptijd van de raamovereenkomsten voor de individuele (met daaraan gekoppeld de algemene voorziening huishoudelijke hulp) en groepsgerichte ondersteuning, kortdurend verblijf en beschermd wonen wilden wij deze voorzieningen in 2017 opnieuw aanbesteden voor de periode vanaf 2018. Daarnaast was het streven om in 2017 het doelgroepenvervoer aan te besteden voor de periode vanaf 2018. Het doelgroepenvervoer omvat het leerlingenvervoer, Wmo-vervoer en het WSW-vervoer.

We wilden in 2017 verder inzetten op een aantal belangrijke transformatieopgaven die gericht zijn op de kwalitatieve vernieuwing van het jeugdstelsel gericht op het (waar mogelijk) verminderen van de intramurale zorg en substitutie van zwaardere intensieve zorgvormen door meer ondersteuning en zorg dichtbij. Met als doel het zorgen dat kinderen zoveel mogelijk in hun eigen omgeving opgroeien en deel kunnen nemen aan het gewone leven. Dit zijn meerjarige opgaven die gemonitord worden.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 zijn de voorbereidingen getroffen om vanaf 2019 te werken met gebiedsondersteunende netwerken (GON). In een GON worden verschillende diensten die nu als individuele en groepsgerichte ondersteuning vanuit de Wmo en sociale activering worden geïndiceerd, samengebracht en gecombineerd tot één budget. Hieronder valt ook het kortdurend verblijf.

Het doelgroepenvervoer is in regionaal verband voor 2018 tot en met 2021 ingekocht. Het doelgroepenvervoer omvat het leerlingenvervoer, het Wmo-vervoer en het WSW-vervoer.

In 2017 hebben we in RIGG-verband gezamenlijk met 22 andere gemeenten de jeugdhulp voor 2018 tot en met 2020 ingekocht. Met de gezamenlijke inkoop is de continuïteit en de beschikbaarheid van de jeugdhulpvoorzieningen gewaarborgd. Een deel van de ingekochte ambulante jeugdhulp wordt ingezet vanuit de WIJ-teams. Hiermee kunnen de WIJ-teams jeugdigen en hun opvoeders dichtbij huis ondersteunen en zo nodig kort behandelen, en beogen we een transformatie van zwaardere naar lichtere hulp te realiseren. Zie verder [paragraaf 4.2.1](#) over de ondersteuningsstructuur van WIJ-Groningen.

In 2017 hebben wij in de WIJ-teams in Vinkhuizen en Hoogkerk bij 3 huisartsenpraktijken de functie Ondersteuner Jeugd en Gezin ingevoerd. Deze functie wordt gezien als een manier om te komen tot een efficiënte toegang tot de jeugdhulp en verbetering van de samenwerking tussen huisarts en WIJ-team. De verwachting is dat de inzet van een Ondersteuner Jeugd en Gezin bij de huisarts verwijzingen naar de specialistische jeugdhulp kan verminderen dan wel voorkomen.

In het najaar van 2017 werd bekend dat de tekorten in de jeugdhulp groter zijn dan voorzien. Eén van de oorzaken is een sterke stijging van het aantal indicaties. De RIGG heeft in oktober een Taskforce Sturing en monitoring ingesteld om grip te krijgen op de uitgaven. Wij leveren hier als gemeente Groningen een substantiële bijdrage aan. Maatregelen die wij uitvoeren zijn onder andere de versnelde uitrol van de Ondersteuner Jeugd en Gezin in de andere WIJ-teams en een onderzoek naar stapeling van zorg.

Conclusie

In 2017 is op het gebied van de Wmo en de jeugdhulp verder gewerkt aan een aantal grote transformatieopgaven die gericht zijn op de kwalitatieve vernieuwing van het zorgstelsel. De opbrengsten van de transformatie zijn nog niet terug te zien in een afname van de zorgkosten. Dit zijn meerjarige opgaven die gemonitord worden.

Omdat de zorg dichtbij wordt georganiseerd en de bekendheid van de WIJ toeneemt, zien we ook een groei in het aantal inwoners met een zorg- of ondersteuningsvraag dat in beeld komt bij de WIJ. De toename in uitgaven wordt dan ook met name veroorzaakt door een stijging in het aantal inwoners met een maatwerkvoorziening voor Wmo of jeugdhulp. Dit maakt tegelijkertijd ook dat het aantal klachten stijgt, maar hierbij dient opgemerkt te worden dat tegelijkertijd de tevredenheid stijgt onder inwoners met een maatwerkvoorziening.

4.2.3 Interventies Veilig opgroeien

Ouders hebben in de opvoeding de eerste verantwoordelijkheid. Maar ook familieleden, leerkrachten, vrienden, burens en sportbegeleiders spelen een rol. Samen zorgen ze voor 'opvoedkracht'. Waar nodig en mogelijk bieden we ondersteuning. Dat doen we zo vroeg mogelijk waarbij het gezin en de jeugdige in het dagelijks leven centraal staan.

Hierbij werken wij aan preventie door zowel vroeg signalering te bevorderen als voorwaarden te creëren die bijdragen aan een positieve leefomgeving.

Daar waar onveilige situaties toch ontstaan plegen wij effectieve interventies in het kader van onze aanpak Kindermishandeling. Met ingang van 1 januari 2015 is met de transformatie van de jeugdhulp de verantwoordelijkheid voor de aanpak van kindermishandeling volledig op gemeentelijk niveau neergelegd. In onze stad heeft deze aanpak hoge prioriteit, want alle kinderen hebben recht op een veilige leefomgeving. Tevens merken we hierbij op dat kindermishandeling hoge maatschappelijke kosten met zich meebrengt, want slachtoffers doen een groter beroep op gezondheidszorg en hulpverlening en lopen een sterk verhoogd risico om later opnieuw slachtoffer of plegger te worden van huiselijk geweld. We willen met onze interventies de veiligheid voor kinderen borgen en kindermishandeling aanpakken.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal meldingen bij Veilig Thuis kindermishandeling (stad) *	773	>400	937
Aantal hermeldingen bij Veilig Thuis kindermishandeling (stad) *	57	-	124
Gemiddeld aantal op de wachtlijst Veilig Thuis	22	10	14
Aantal beschermingsonderzoeken door de Raad voor de Kinderbescherming in het kader van kindermishandeling	132	<150	203

* Is inclusief de zorgmeldingen politie en hierin kunnen dus dubbelingen zitten (hetzelfde kind/gezin wordt vanuit meerdere 'kanten' gemeld.)

* Het aantal hermeldingen betreft unieke meldingen en kan dus niet worden afgezet tegen het aantal meldingen in de kolom daarboven, want daarin kunnen dubbelingen zitten. Het aantal hermeldingen dient afgezet te worden tegen het aantal unieke meldingen (ex. zorgmeldingen politie). In 2016 waren dat 243 en in 2017 259. Dat betekent dat in 2016 23% van de meldingen opnieuw werd gemeld en in 2017 is dat gestegen naar 47%. Dit geeft een indicatie van de herhaling van het geweld.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen er voor zorgen dat alle kinderen opgroeien in een veilige leefomgeving. Daarvoor gaan we in 2017 de signalering en melding van kindermishandeling bevorderen en zorg dragen voor een effectieve aanpak wanneer kindermishandeling is geconstateerd.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

De Groninger gemeenten faciliteren gezamenlijk de wettelijke taken van Veilig Thuis Groningen en daarnaast een aantal bovenwettelijke taken, zoals de uitvoering van de Wet tijdelijk huisverbod en het project intensief casemanagement (zie ook 4.2.4). Aan de betrokken kinderen als getuige van huiselijk geweld wordt expliciet aandacht besteed door kind-hulpverleners.

Op verzoek van de gemeenteraad is het beschikbare budget voor Aanpak kindermishandeling voor het overgrote deel ingezet ten behoeve van het Onderwijs als belangrijke signalerende partner. Als leidraad geldt de intentieverklaring 10 van Noord, die wij samen met de Groninger gemeenten hebben ondertekend. In dit kader hebben wij het afgelopen jaar verschillende activiteiten georganiseerd, waaronder:

- Het aanbieden van e-learning (Augeo) aan medewerkers van zowel gemeentelijke als maatschappelijke partners die te maken hebben met gezinnen en kinderen;
- Het aanbieden van de Meldcode assistent (LVAK) aan contractpartners om hen te helpen met het opstellen en implementeren van een protocol meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling in hun organisatie;
- Het geven van een workshop aan sportverenigingen gericht op signaleren van kindermishandeling;
- Het lanceren van een Publiekscampagne: “wat doe je als je kindermishandeling vermoedt” bestaande uit posters, abri’s, spotjes met bekende Groningers, theezakjes, wijkactiviteiten en een fotohokje;
- Het ontwikkelen en organiseren van netwerkbijeenkomsten voor het Onderwijs, WIJ Groningen en Veilig Thuis Groningen, met als doel de samenwerking tussen deze professionals te bevorderen;
- In de week tegen Kindermishandeling (november) hebben wij in 3Noord verband een lezing georganiseerd met de Kinderombudsman Margrite Kalverboer;
- Het bijdragen aan de opleiding Multifocus voor WIJ Groningen; het aanleren van een methode van systeembenadering voor gezinnen waarbij sprake is van geweld in afhankelijkheidsrelaties;
- Het meedenken en bijdragen aan het inrichten van een Lectoraat Kindermishandeling aan de Hanzehogeschool voor de komende 4 jaar;
- Het bijdragen aan de werving en aanstelling van de Jongerenombudsman;
- Het faciliteren van en bijdragen aan het ambassadeursoverleg Kindermishandeling 3Noord, een informeel netwerk van bestuurders uit de 3 Noordelijke Provincies dat het thema kindermishandeling continu onder de aandacht brengt binnen gemeenten;
- Het verder ontwikkelen en versterken van het GGSR-overleg (Gezinnen met geringe sociale redzaamheid). Een netwerk van verschillende maatschappelijke partners dat kennis deelt ter versterking/ verbetering van de ketensamenwerking als het gaat om kindermishandeling;
- Het aansturen van het netwerk van aandacht-functionarissen huiselijk geweld en kindermishandeling in Groningen met het doel om van elkaar te leren en kennis te delen.

Conclusie

We zien in de cijfers van Veilig Thuis een stijging van het aantal meldingen kindermishandeling. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door een stijging van het aantal politiemeldingen kindermishandeling. Dit kan erop duiden dat kindermishandeling beter wordt gesignaleerd dan voorheen en dit is een positieve ontwikkeling. Tegelijkertijd zien we echter ook een hoog (en gestegen) percentage hermeldingen. De precieze oorzaak hiervan vraagt een nadere analyse en we zullen de mogelijkheden hiertoe bespreken met alle betrokken partners.

4.2.4 Beschermd wonen, opvang en huiselijk geweld

We willen in Groningen voorkomen dat asielzoekers en vluchtelingen zonder voorzieningen op straat belanden. Op grond van gerechtelijke uitspraken bieden we sobere opvang aan uitgeprocedeerde vreemdelingen de zogenoemde bed-bad-broodvoorziening. Daarnaast hebben we de verantwoordelijkheid om kwetsbare inwoners, zoals dak- en thuislozen, verslaafden en ex-gedetineerden, zo kort als mogelijk en

zolang als nodig, onderdak en begeleiding te bieden. De voorzieningen Beschermd wonen en Opvang zijn noodzakelijk voor de opvang van inwoners in crisissituaties en inwoners die vanwege psychiatrische aandoening of psychosociale problematiek aangewezen zijn op een niet (geheel) zelfstandige woonvoorziening.

Ook richten we ons op het voorkomen en bestrijden van huiselijk geweld. Hieronder verstaan we (ex-)partner-, ouderen- en kindermishandeling. We willen geweld in afhankelijkheidsrelaties zoveel mogelijk voorkomen en duurzaam beëindigen en als het zich voordoet adequaat optreden en opvang bieden. Voor de aanpak van kindermishandeling verwijzen we naar 4.2.3. Interventies Veilig Opgroeien.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2016	2017
Aantal mensen in bed-bad-broodvoorziening	289	230	318
Aantal mensen dat gebruik maakt van de opvang	759	< 800	**
Aantal mensen dat gebruikmaakt van maatschappelijke opvang en/of bekend is als buitenslaper (n het kader van Winterregeling MO)	471	<550	494
Aantal mensen dat duurzaam rehabiliteert met een eigen woonplek c.q. woonadres	88	50	76***
Aantal mensen en het percentage dat korter dan 3 maanden verblijft in de opvang	58 (39%)	50	58 (40%)
Aantal voorzieningen BW en aantal personen dat gebruik maakt de voorziening Beschermd wonen**	1.337 (1.335 pers.)	-	1.398 (1.393 pers.)
Aantal meldingen van huiselijk geweld bij Veilig Thuis (stad Groningen) *	1014	> 900	1.006
Aantal huisverboden stad	47	>40	44
Aantal betrokken kinderen bij huisverboden stad	46	>40	43
Aantal casussen intensief casemanagement bij Veilig Thuis	27*	> 50	119
Aantal vrouwen in de vrouwenopvang	158	< 200	200*
Aantal kinderen in de vrouwenopvang	198	<250	170
% bezetting vrouwenopvang	96%	> 90%	100%

** In het kader van de opbouw van de nieuwe Monitor Beschermd Wonen en Opvang herijken we de telling van het aantal geregistreerde daklozen. Het aantal geregistreerde daklozen wordt sinds 2003 geteld (Daklozenmonitor Groningen). Tot de groep daklozen wordt in de nieuwe monitor gerekend alle personen die voor overnachting gebruikmaken van de nacht- en/of crisisopvang, of bekend zijn als buitenslaper wanneer het protocol *Winterregeling Maatschappelijke Opvang* van kracht is. In de oude monitor werden ook mensen meegerekend die duurzaam onderdak hadden in bijvoorbeeld een sociaal pension of andere vormen van 24 uren-opvang.

* Het aantal hermeldingen betrof in 2016 circa 35% en in 2017 circa 40%

* Het project intensief casemanagement is gestart in september 2016.

* De stijging van het aantal vrouwen in de opvang wordt vooral veroorzaakt door de iets grotere capaciteit van de nieuwe accommodatie.

** De peildata van de aantallen voorzieningen en personen betreffen respectievelijk 31-12-2016 en 31-12-2017.

***Het aantal mensen dat duurzaam rehabiliteert met een eigen woonplek c.q. woonadres is licht afgenomen. Dit lijkt samen te hangen met een moeizame door- en uitstroom naar reguliere huisvesting. Om dit aan te pakken is een actieplan "wonen" geformuleerd dat nu wordt uitgevoerd.

Wat wilden we bereiken in 2017?

Voorkomen dat mensen zonder voorzieningen op straat belanden door:

- Problematiek van mensen zoveel mogelijk in de eigen omgeving aan te pakken door gebruik te maken van het eigen netwerk en de aanwezige voorzieningen;

- Meer aandacht te geven aan preventie door lokale sociale teams;
- Betere scheiding van taken centrumgemeente en de stadse taken;
- Vergroting samenhang en samenwerking in cluster van gemeenten met partners uit het veld met als doel ontschotting en vergroting effectiviteit in de ondersteuning van de cliënt;
- Vergroting deelname aan de maatschappij van cliënten Beschermd wonen en Opvang;
- Verbetering aanpak voor complexe en chronische huiselijk geweldsituaties.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We bieden sobere opvang aan dakloze vreemdelingen en ondersteunen hen in het verhelderen van een realistisch toekomstperspectief (zie 4.2.5);
- We faciliteren voorzieningen t.b.v. crisis-, nacht-, dagopvang en enkele aanvullende activiteiten die ondersteunend zijn aan de opvang en begeleiding van kwetsbare inwoners zoals dak- en thuislozen, verslaafden, ex-gedetineerden en slachtoffers van huiselijk geweld;
- De gesubsidieerde organisaties maken, conform de opdracht in het programma van eisen, gebruik van de zelfredzaamheidsmatrix;
- In 2017 hebben we in samenwerking met gemeenten en instellingen Beschermd wonen & Opvang een aantal doelen geformuleerd waarop eenieder activiteiten en inspanningen (methodiek Doelen Inspanningen Netwerk/DIN) heeft benoemd, zoals netwerk versterken, signalering en actieve preventie van dreigende problematiek;
- In 2017 zijn we gestart met een project 'wonen'. Vanuit dit project is een rapport uitgebracht naar de instroom, doorstroom en uitstroom van cliënten beschermd wonen & Opvang. Op grond hiervan is een actieplan geformuleerd dat nu wordt uitgevoerd;
- Momenteel is de toegang voor de voorzieningen Beschermd wonen & Opvang centraal geregeld. In 2017 is een plan opgesteld om de loketten van alle gemeenten voor te bereiden op indicatiestelling Beschermd wonen in 2020. Scholing van medewerkers is gestart.
- In het kader van de aanpak van huiselijk geweld faciliteren we vanuit de centrumgemeente de Vrouwenopvang, Veilig Thuis, de uitvoering van de Wet tijdelijk huisverbod en het project intensief casemanagement. In 2017 zijn de Groninger gemeenten gestart met de ontwikkeling van een multidisciplinaire aanpak voor ernstige casuïstiek huiselijk geweld en kindermishandeling, in samenwerking met partners op het terrein van zorg en veiligheid.

Conclusie

Met gemeenten en zorginstellingen hebben we op verschillende onderdelen de samenwerking rond de voorzieningen Beschermd wonen en Opvang geïntensiveerd. Een en ander door bijvoorbeeld de invulling en toepassing van de methodiek 'Doelen Inspanningen Netwerk' en de voorbereiding op de indicatiestelling in de eigen lokale situatie. Voor het onderdeel wonen hebben we daarbij ook de woningcorporaties en de cliëntenorganisaties betrokken.

We zien in de cijfers van Veilig Thuis een daling van het aantal meldingen huiselijk geweld; dit kan erop duiden dat huiselijk geweld minder gesignaleerd/gemeld wordt of dat de hulp in het voorliggend veld vaker tot stand komt en meer effect heeft. Tegelijkertijd zien we echter ook een hoog (en gestegen) percentage hermeldingen. De precieze oorzaak hiervan vraagt een nadere analyse en we zullen de mogelijkheden hiertoe bespreken met alle betrokken partners.

4.2.5 Vluchtelingen en asielzoekers

Wij nemen onze verantwoordelijkheid bij het huisvesten, integreren en participeren van asielzoekers en statushouders. Gezamenlijk concentreren we ons op een versnelling waarbij we de inspanningen voor asielzoekers en vluchtelingen eerst en voornamelijk richten op huisvesting. Voor de vergunninghouders richten we ons vervolgens op taalverwerving, opleiding, participatie, werk en gezondheid. We intensiveren de maatschappelijke begeleiding van deze groep vergunninghouders, met specifieke aandacht waarbij we actief zoeken naar het 'verborgen talent' van individuen. Hiermee willen we voorkomen dat deze nieuwkomers langdurig aan de maatschappelijke zijlijn komen te staan. Alles is erop gericht om een snelle verbinding tot stand te brengen tussen asielzoeker, vergunninghouder en de Groningse samenleving.

Door de toename van het aantal vergunninghouders neemt de druk op een aantal gebieden toe. Binnen Groningen is gekozen om de komende twee jaar te werken middels een actieplan, waarbij naast de eigen gemeentelijke taken, ook een betere samenwerking en gecoördineerde aanpak met al onze partners in de stad en regio aan de orde zijn.

We willen in Groningen voorkomen dat asielzoekers en vluchtelingen zonder voorzieningen op straat belanden, met criminaliteit in aanraking komen of een gevaar voor de volksgezondheid vormen en we willen dat deze kwetsbare nieuwkomers in onze stad toekomstperspectief hebben, dan wel op respectvolle wijze toewerken naar een toekomstperspectief in het land van herkomst.

Sinds 2015 is er een toenemende groei van het aantal vluchtelingen in Europa en tevens Groningen merkbaar. In november 2015 heeft dit geleid tot een Bestuursakkoord Verhoogde Instroom Vluchtelingen. Aansluitend zijn in april 2016 de (financiële) uitwerkingsafspraken vast gelegd in het Uitvoeringsakkoord Verhoogde Instroom. Vanuit de rijksoverheid zijn er structurele en incidentele gelden beschikbaar gesteld. In Groningen is in 2015 ingestemd met de komst van een noodopvang. In oktober 2016 kon deze voorziening de deuren al weer sluiten. Initiatieven voor twee te realiseren asielzoekerscentra zijn in de loop van 2017 afgeblazen. Wel onderzoeken we nog de mogelijkheid een voorziening te realiseren voor de huisvesting van vluchtelingen en andere doelgroepen waaronder jongeren, waarmee flexibel ingespeeld kan worden op fluctuaties in het aantal vluchtelingen dat naar Nederland komt.

Om het gehele proces goed te kunnen monitoren en daar waar nodig input voor versnelling te geven, hebben wij in oktober 2015 het programma Vluchtelingen, Asielzoekers en Statushouders (VAS) ingericht. De activiteiten van dit programma vallen binnen [Programma 1: Werk en inkomen](#), [Programma 3: Onderwijs](#) en [Programma 8: Wonen](#).

Over de opvang van vluchtelingen zonder verblijfsvergunning is nog altijd veel discussie. Waar het rijksbeleid - in onze ogen- tekort schiet, ondersteunen we particuliere initiatieven die hulp bieden aan (uitgeprocedeerde) vreemdelingen.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal gehuisveste vergunninghouders	531	292	366
Aantal personen in noodopvang (exclusief personen in bed-bad-brood voorziening)	25	20	22
Aantal gezinnen waaraan kindersteun is verstrekt	0	0	0
Aantal ex-alleenstaande minderjarige vreemdelingen (AMV) met leefgeld	22	20	20

Wat wilden we bereiken in 2017?

Ook in 2017 willen we voldoen aan de taakstelling voor de huisvesting van vergunninghouders en zetten we in op integratie en participatie. De GGD wil alle kinderen tot 18 jaar van asielzoekers en vergunninghouders goed in beeld te hebben, jeugdgezondheidszorg aanbieden en bij bedreigingen van de gezondheid of ontwikkeling de juiste ondersteuning en zorg inschakelen. Voor alle asielzoekers en vergunninghouders geldt dat de GGD vanuit haar taken publieke gezondheid deze doelgroep zo goed mogelijk wil bereiken om de gezondheidsrisico's zo veel mogelijk te beperken. Samenwerking met alle partners op het gebied van zorg, welzijn zijn essentieel om tijdig passende zorg te bieden. We willen door intensivering van maatschappelijke begeleiding van vergunninghouders de mogelijkheden tot integratie en participatie versterken. Ook geven we

daartoe uitvoering aan de participatieverklaring. We willen (weer) beter zicht krijgen op de groep vergunninghouders in onze gemeente. Daarom zijn we in 2017 gestart met een pilot waarbij op basis van een assessment een individueel trajectplan wordt uitgezet. Onverkort streven we ernaar te voorkomen dat mensen zonder voorzieningen op straat belanden. De gemeente Groningen biedt daartoe indien nodig sobere opvang aan dakloze vreemdelingen. Eind 2017 kregen ruim 300 personen dergelijke opvang.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Realiseren van de taakstelling huisvesting vergunninghouders en bieden van maatschappelijke begeleiding. In samenwerking met het Centraal Orgaan opvang Asielzoekers en de woningcorporaties in Groningen zorgen we voor het huisvesten van vergunninghouders. In 2017 hebben wij in totaal 366 vergunninghouders gehuisvest op een taakstelling van 292 te huisvesten vergunninghouders. Dit betekent dat we fors voorlopen op de taakstelling voor het jaar 2018. De maatschappelijke begeleiding van vergunninghouders wordt voor de gemeente Groningen uitgevoerd door Humanitas. De maatschappelijke begeleiding bestaat uit het bieden van praktische hulp, ondersteunen bij het kiezen van een inburgeringstraject en het stimuleren van participatie en integratie. De maatschappelijke begeleiding is flink geïntensiveerd en omvat nu een groot aantal leefgebieden: wonen, onderwijs, taal, gezondheid en activering. Een laatste onderdeel van de maatschappelijke begeleiding is de participatieverklaring. Hierbij maken vergunninghouders in een serie van drie workshops kennis met de kernwaarden van de Nederlandse samenleving. De participatieverklaring is sinds 1 oktober 2017 onderdeel van de Wet Inburgering en verplicht voor iedere (inburgering plichtige) vergunninghouder.

Trajectbegeleiding en parallelle trajecten. Om (weer) meer zicht te krijgen op de vergunninghouder en hem beter te kunnen begeleiden naar participatie zijn we binnen de gemeente, in de vorm van een pilot, gestart met een nieuw werkproces. Nieuwkomers maken zo snel mogelijk een assessment, waarmee hun mogelijkheden en wensen op gebied van werk en participatie in beeld worden gebracht. De uitkomsten worden gebruikt om gezamenlijk een zo passend mogelijk trajectplan op te stellen. Tot 1 januari 2018 zijn circa 80 trajecten gestart. Gezamenlijk met het Alfacollege, Noorderpoort en de Hanzehogeschool hebben we gewerkt aan het uitrollen van parallelle trajecten. We vinden het belangrijk dat vergunninghouders, naast hun inburgering, deelnemen aan de Groningse samenleving om duurzame integratie te bevorderen. Waarbij (taal)stages, opleidingen, werkervaringsplekken of (vrijwilligers)werk ingezet kunnen worden.

Opvang van dakloze vreemdelingen en knelpunten noodopvang. Asielzoekers die rechtmatig in Nederland verblijven maar niet in aanmerking komen voor opvang door het Rijk, bieden wij materiële ondersteuning via het fonds Knelpunten noodopvang. Het fonds Knelpunten noodopvang gebruiken we eveneens om de eigen bijdrage te vergoeden van medicatie voor onverzekerbare vreemdelingen. In noodgevallen worden ook noodzakelijke tandartskosten vergoed uit het fonds Knelpunten noodopvang.

Wij verstrekken subsidie aan Vluchtelingenwerk Noord-Nederland voor het bieden van maatschappelijke- en juridische ondersteuning aan ex-Alleenstaande Minderjarige Vreemdelingen (ex-AMV's). Ex-AMV's die actief meewerken aan het krijgen van een helder toekomstperspectief komen tevens in aanmerking voor materiële ondersteuning in de vorm van leefgeld. Sinds maart 2015 bieden we op grond van gerechtelijke uitspraken sobere opvang voor uitgeprocedeerde vreemdeling, de zogenoemde bed-bad-broodvoorziening. In college en raad bestaat hiervoor brede steun, op grond van de opvatting dat het ongewenst is dat mensen zonder voorzieningen op straat komen te staan. Deze vorm van opvang is in 2016 op basis van een tijdelijke regeling en met financiering door het Rijk, gecontinueerd. Eind 2016 is de Rijksfinanciering beëindigd. In 2017 hebben we de bestaande bed bad brood-voorziening

gecontinueerd en uit eigen gemeentelijke middelen bekostigd. Het aantal mensen dat opvang krijgt is in 2017 verder toegenomen tot 318 eind 2017.

De GGD voert sinds 2009 de publieke gezondheid asielzoekers uit. Het COA betaalt de GGD voor de uitvoering van taken in de opvanglocaties op het gebied van jeugdgezondheidszorg, infectiebestrijding, technische hygiëne zorg, collectieve gezondheidsbevordering, individuele preventie SOA/HIV, seksuele en reproductieve gezondheid en de coördinatie lokale afstemming in de zorgketen. Net als voor alle inwoners van de stad voert de GGD ook voor vergunninghouders haar publieke gezondheidszaken uit, maar nu voor rekening van de gemeente. Omdat vergunninghouders vanwege grotere gezondheidsrisico's een grotere zorgvraag hebben, is een grotere inzet nodig, waarmee ook extra kosten zijn gemoeid.

De begeleiding voor het thema gezondheid in het integratietraject van een vluchteling blijft in de praktijk beperkt tot het regelen van de basisvoorzieningen zoals ziektekostenverzekering, huisarts, tandarts en apotheek. Om goed te kunnen integreren in de Nederlandse samenleving is het ook belangrijk om te weten hoe de Nederlandse gezondheidszorg werkt. In 2017 is door een samenwerkingsverband van de gemeente Groningen, Stichting Didar en het Wenckebach Instituut (Universitair Medisch Centrum Groningen) een start gemaakt met het ontwikkelen van een communicatiemiddel voor coaches en professionals. Het doel van dit communicatiemiddel, de Zorgintro Gesprekskaarten (ZIGK), is de toegang tot de zorg te verbeteren en de gezondheidsvaardigheden van statushouders te versterken.

Conclusie

De taakstelling huisvesting vergunninghouders hebben wij in 2017 ruimschoots gehaald. De maatschappelijke begeleiding aan vergunninghouders is geïntensiveerd en uitgebreid met de participatieverklaring. Wij hebben een start gemaakt met het afnemen van een assessment bij vergunninghouders op basis waarvan een gezamenlijk trajectplan wordt opgesteld. Ook zijn we begonnen met het uitrollen van parallelle trajecten. Door het bieden van sobere opvang aan dakloze vreemdelingen in de zogenoemde bed bad broodvoorziening, voorkomen we dat mensen zonder voorzieningen op straat terecht komen. Vanuit deze voorziening werken zij aan verheldering van het toekomstperspectief..

De taken op het gebied van de publieke gezondheid hebben wij uitgevoerd. Wij hebben een start gemaakt met het ontwikkelen van Zorgintro Gesprekskaarten.

Bijdrage(n) verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Centrumregeling Beschermd Wonen	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Geen.
Relevante beleidsinformatie	Middels deze samenwerkingsovereenkomst is de gemeente Groningen gemandateerd taken uit te voeren op het terrein van Beschermd wonen en Opvang namens de overige 22 gemeenten in de provincie Groningen.

Gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg Groningen	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Verwijs naar hierna relevante beleidsinformatie.
Relevante beleidsinformatie	Het openbaar belang betreft de bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking, de rampenbestrijding en crisisbeheersing en het (doen) organiseren van zorg aan de bevolking. Op 9 december 2016 heeft het Algemeen Bestuur van de GR PG&Z het koersdocument 'Publieke Gezondheid in de regio Groningen; ontwikkelperspectief 2017-2020' vastgesteld. In het Koersdocument wordt de

ontwikkeling van de GGD de komende jaren weergegeven. Uitgangspunt is transformatie van de dienstverlening in combinatie met de mogelijkheid dat we als gemeente jaarlijks de keuze hebben om taken die niet verplicht bij de GGD zijn belegd, wel of niet door de GGD te laten uitvoeren of elders te beleggen. Daarnaast kunnen we met een jaarlijks af te sluiten dienstverleningsovereenkomst (DVO) de verhouding tussen de gemeente (opdrachtgever) en de GGD (opdrachtnemer) opnieuw vormgeven. Met de DVO kunnen we specifieke afspraken maken binnen de producten over de uitvoering ervan in onze gemeente. Op deze manier kunnen we als gemeente meer regie nemen en vindt optimale aansluiting plaats van de taken op het gebied van publieke gezondheid bij ons lokale sociale domein (WIJ). Ook maken we op deze manier meer gebruik van de expertise van de GGD om onze doelen op het gebied van Healthy Ageing/ gezondheidsbeleid 2018-2021 realiseren. Eind 2017 was de dienstverleningsovereenkomst voor 2018 gereed. Naar aanleiding van het koersdocument is in de raad op 29/11 formeel de GR aangepast.

In het Koersdocument wordt ook gesteld dat uit oogpunt van governance een meer zelfstandige positionering van GGD Groningen (thans nog onderdeel van de gemeente Groningen) aanbeveling verdient. In opdracht van het AB PG&Z heeft bureau Lysias in 2017 onderzoek gedaan naar vijf positioneringsvarianten, vanuit de aspecten governance/bestuurlijk, organisatie, bedrijfsvoering en financiën. In 2018 vindt besluitvorming plaats over de positionering van de GGD.

Een eventueel risico is de mogelijkheid van het oplopen van vertraging door onder andere de vervlechting van de GGD met de gemeente Groningen, complex BTW-vraagstuk en financieel lastige positie VGR. De situatie waar ook rekening gehouden mee moet worden is het feit dat er in andere gemeenten in maart 2018 verkiezingen plaatsvinden waardoor zij vanaf februari geen zware, inhoudelijke kwesties meer behandelen

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Vershil
04.1 Sociaal klimaat	56.531	53.815	52.901	914
04.1.2 Bevorderen soc samenhang leefb	16.936	18.114	17.983	131
04.1.3 Positief opgroeien	24.736	20.688	19.904	784
04.1.4 Diversiteit integratie emancip	1.689	1.418	1.271	147
04.1.5 Lok gezondheidsbeleid IZB OGZ	13.171	13.595	13.743	-148
04.2 Passende ondersteuning en zorg	191.753	197.174	211.527	-14.353
04.2.1 Ondersteunende voorzieningen	17.604	14.775	15.861	-1.086
04.2.2 Specialistische zorgvoorzienin	147.005	147.718	163.211	-17.450
04.2.3 Interventies veilig opgroeien	953	953	804	149
04.2.4 Besch.wonen,opvang,huis.geweld	25.765	26.348	25.836	513

04.2.5 Vluchtelingen en asielzoekers	425	7.379	5.815	1.564
Totaal Lasten	248.284	250.989	264.428	-15.396
04.1 Sociaal klimaat	30.522	25.186	24.743	-442
04.1.2 Bevorderen soc samenhang leefb	1.045	803	461	-343
04.1.3 Positief opgroeien	16.866	17.417	16.905	-512
04.1.4 Diversiteit integratie emancip	434	61	29	-32
04.1.5 Lok gezondheidsbeleid IZB OGZ	12.177	6.904	7.348	444
04.2 Passende ondersteuning en zorg	13.769	13.645	15.856	2.211
04.2.1 Ondersteunende voorzieningen	400	0	141	141
04.2.2 Specialistische zorgvoorzienin	10.456	9.945	11.842	1.898
04.2.3 Interventies veilig opgroeien	37	37	8	-29
04.2.4 Besch.wonen,opvang,huis.geweld	2.876	2.824	3.447	623
04.2.5 Vluchtelingen en asielzoekers	0	840	417	-423
Totaal Baten	44.291	38.831	40.599	1.768
Totaal Saldo voor bestemming	203.993	212.158	223.828	-13.628
Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	6.139	6.185	6.185	0
Totaal onttrekkingen	5.869	5.869	5.869	0
Totaal saldo na bestemming	204.263	212.474	224.145	-13.628

Financiële toelichting

4.1 Sociaal klimaat	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking (bedragen x 1.000 euro)	914	-442	472

Openbare gezondheidszorg (V 293 duizend euro)

Voor een aantal projecten uit het jaarplan gezondheidsbeleid zijn de kosten in 2017 lager uitgevallen. Bij sommige projecten hield dit verband met de noodzakelijke voorbereidingstijd om het project te kunnen opstarten. Ook zijn uitgaven voor enkele projecten onder de uitgaven voor de WIJ-teams verantwoord. Die moeten in relatie met het voordeel op deze post worden gezien.

Opvoedkracht (V 286 duizend euro)

Vanaf 2016 worden een groot deel van de activiteiten, die eerder binnen het programma Opvoedkracht uitgevoerd werden, uitgevoerd door WIJ-Groningen. Dit heeft tijdelijk geleid tot onderbenutting van het voor het programma Opvoedkracht beschikbare budget.

Innovatiemiddelen Jeugd (V 90 duizend euro)

Het samenwerkingsproces met onze externe partners (onderwijs, kinderopvang, WIJ-Groningen en anderen) vraagt extra tijd. Bovendien vindt uitvoering vaak in schooljaren en niet in kalenderjaren plaats. Dit zorgt voor een vrijval van middelen.

Project verzelfstandiging WIJ (N 185 duizend euro)

Voor de verzelfstandiging van de WIJ-organisatie is 1 miljoen euro aan extra beleidsmiddelen beschikbaar gesteld. Op basis van de te verrichten werkzaamheden hebben we de kosten van dit project geraamd op 1,3 miljoen euro. Doordat we een deel van de kosten al ten laste van 2016 hadden verantwoord, kwamen de uiteindelijke kosten uit op bijna 1,2 miljoen euro.

Overige afwijkingen (N 12 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een nadeel van 12 duizend euro

4.2. Passende ondersteuning en zorg	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking (bedragen x 1.000 euro)	-16.311	2.211	-14.100

Wmo (N 6,2 miljoen euro)

Aan het eind van 2017 bedraagt het totale nadelige resultaat op de WMO 6,2 miljoen euro nadelig. Dit resultaat wordt gevormd door de volgende onderdelen:

1) Wmo begeleiding (N 5,8 miljoen euro)

We zien een nadelig resultaat ontstaan op de Zorg In Natura (ZIN) 18+ van 6,6 miljoen euro ten opzichte van de begroting. Als gevolg van een toenemend aantal afgegeven indicaties en het aantal unieke cliënten vanaf juli, stijgt de indicatiewaarde sterk door tot 32,5 miljoen euro. De indicatiewaarde komt tot stand door de toegekende zorg te vermenigvuldigen met het tarief van de betreffende zorgvorm. Het verzilveringspercentage blijft stabiel op 68%. Het verzilveringspercentage is het percentage dat uitdrukt in welke mate de geïndiceerde zorg daadwerkelijk verleend is.

Halverwege dit jaar verwachtten we nog een forse daling van de PGB-uitgaven voor Wmo 18+. Op basis van de ontwikkeling in de afgelopen maanden waarin de kosten weer licht stijgen moeten we dat beeld enigszins bijstellen. Per saldo een voordelig resultaat van 0,3 miljoen euro. Daarnaast hebben we aan eigen bijdragen Wmo 18+ 0,5 miljoen euro meer ontvangen vanwege de sterk gestegen kosten voor Wmo begeleiding ZIN 18+.

2) Beschermd Wonen (geen resultaat)

De gemeente Groningen voert de centrumregeling beschermd wonen uit voor de regio in de vorm van een lichte Gemeenschappelijke Regeling.

In lijn met de afgegeven prognoses zien we een lichte stijging van zowel de indicatiewaarde ZIN als de uitgaven PGB. De indicatiewaarde bedraagt 44 miljoen euro. Het verzilveringspercentage bedraagt 97,1%.

We houden in 2017 een bedrag van 9,5 miljoen euro over op dit budget voor de gehele regio. Daarvan hebben we 1,7 miljoen euro nodig om de continuïteit van de zorgaanbieders te kunnen bekostigen in 2018. De resterende 7,8 miljoen euro verdelen we op basis van inwoneraantallen. Doordat de stad Groningen al geanticipeerd heeft op een resultaat van 2,6 miljoen euro, hebben we geen extra voordelig resultaat.

3) Algemene voorziening Huishoudelijke Hulp (V 0,9 miljoen euro)

Er was ruim begroot voor 2017. Daarom zien we, ondanks een trendmatige stijging van het aantal cliënten, per saldo een voordeel ten opzichte van die begroting van 0,9 miljoen euro.

4) Overige Wmo voorzieningen (N 1,3 miljoen euro)

De stijging van de tarieven voor hulpmiddelen (zoals rolstoelen en dergelijke) zorgt voor extra uitgaven op de taken die met de introductie van de Wet op de maatschappelijke ondersteuning 2007 naar de gemeenten zijn overgeheveld. Het aantal verstrekte hulpmiddelen is op hetzelfde niveau gebleven.

Innovatiemiddelen Wmo (V 157 duizend euro)

In 2017 is ruim 0,8 miljoen beschikbaar gesteld om innovaties in het sociaal domein te stimuleren. Burgers, ondernemers en organisaties worden opgeroepen om met vernieuwende ideeën te komen. Een deel van de middelen is in 2017 niet besteed, onder andere door een langere doorlooptijd vanwege afstemming tussen de gemeente en de andere partijen. Voor de projecten waarvoor de activiteiten in 2018 starten of doorlopen behouden we de middelen (180 duizend euro). Het restant ad 157 duizend valt vrij.

Jeugd (N 8,8 miljoen euro)

Eenzijds bestaat dit resultaat uit het nadeel op de gecontracteerde Jeugdhulp via de RIGG. Als gevolg van de stijging van het aantal verwijzingen naar de Jeugdhulp sinds de transitie, met name naar ambulante jeugdhulp en dagbesteding/dagbehandeling, nemen de kosten exponentieel toe. Dit is een regionaal, maar ook zeker een landelijk probleem. Het huidige door de RIGG afgegeven resultaat voor de totale zorgkosten Jeugd in de regio Groningen bedraagt 30,3 miljoen euro. Voor de stad Groningen komt daarmee het tekort uit op 8,9 miljoen euro. De RIGG heeft aangegeven dat er voor Groningen over 2015 en 2016 nog een voordeel wordt verrekend van 0,6 miljoen euro. Hiermee is nu een totaal tekort van 8,3 miljoen euro in de jaarrekening voor de gecontracteerde Jeugdhulp via de RIGG opgenomen. Daarnaast hebben we te maken met aanvullende kosten voor niet-gecontracteerde zorgaanbieders van 0,5 miljoen euro.

Innovatiemiddelen Jeugd (V 180 duizend euro)

Het samenwerkingsproces met onze externe partners (onderwijs, kinderopvang, WIJ-Groningen e.a.) vraagt extra tijd. Bovendien vindt uitvoering vaak in schooljaren en niet in kalenderjaren plaats. Dit zorgt voor een vrijval van middelen.

WIJ teams (N 0,8 miljoen euro)

Met de overgang van het tijdelijk toegangsteam naar de WIJ-organisatie is er geen budgettaire ruimte meer voor extra inzet van de consultants. Gelet op de ervaringen uit 2016 was de doelstelling niet reëel om in 2017 en verder geen gebruik meer te maken van de extra inzet van deze consultants. Daarom is ook in 2017 de extra inzet van consultants (11 fte) noodzakelijk gebleken.

Zoals in eerdere voortgangsrapportages gemeld hebben we een deel van deze kosten gedekt uit bestaande VSD-budgetten. Deze budgetten zijn opgenomen binnen diverse programma's van de rekening. Binnen dit deelprogramma leidt dit tot een aanvullend nadeel van 0,2 miljoen euro. In totaal ontstaat hierdoor per saldo een nadeel van 0,8 miljoen euro.

Bed, bad en brood (geen afwijking)

Sinds maart 2015 biedt de gemeente Groningen in het kader van een tijdelijke regeling sobere opvang aan dakloze vreemdelingen. In december 2016 heeft het college besloten de huidige voorziening open te houden en te bekostigen uit de vergoeding voor de bed bad brood-voorziening over de periode van 1 november 2015 tot 1 december 2016. Deze vergoeding, 2,1 miljoen euro, is via de meicirculaire van 2017 uitbetaald.

Omdat de nog beschikbare middelen uit bovengenoemde vergoeding niet toereikend waren om de kosten voor de periode juli tot en met december 2017 te bevoorschotten, hebben we een aanvullend bedrag gefinancierd van 1,357 miljoen euro uit de Algemene egalisatiereserve (AER).

In het regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' staat dat voor de opvang van uitgeprocedeerde asielzoekers acht zogenoemde LVV-locaties (Landelijke vreemdelingenvoorziening) zullen worden opgericht. Deze voorzieningen zijn nog niet gerealiseerd.

Maatschappelijke opvang (V 0,7 miljoen euro)

Het resultaat op Maatschappelijke Opvang valt in twee delen uiteen: een incidenteel resultaat van 355 duizend euro als gevolg van lagere vaststellingen en terugvorderingen bij gesubsidieerde instellingen en een

resultaat van 365 duizend euro als resultaat op in 2017 verstrekte subsidies die in 2018 worden afgerekend, anticiperend op toekomstige Rijks-bezuinigingen.

Voor de centrumregeling Maatschappelijke opvang spelen het komende jaar een aantal ontwikkelingen. De belangrijkste daarvan is de “herstructurering” van het Kopland en de vormen van opvang die zij verzorgen voor de gemeente Groningen. Op dit moment is het onduidelijk wat daarvan de uitkomsten zullen zijn. Om eventuele frictiekosten te kunnen opvangen is het van belang om de overtollige middelen uit 2017 beschikbaar te houden in 2018.

Bij de septembercirculaire hebben we een korting te verwerken gekregen, die op het gehele budget MO wel meevalt, maar gezien de beïnvloedbaarheid van de budgetten en de subsidies die daaruit worden voldaan aan instellingen wel dwingt tot scherpere sturing. Het incidentele overschot kan daarbij goed van pas komen. Tenslotte wordt er vanuit het Rijk gewerkt aan nieuwe verdeelmodellen voor centrumregelingen, waaronder MO. Hoewel de daadwerkelijke invoering op dit moment uitgesteld is, gaat de vernieuwing op het domein gewoon verder in lijn van het advies van de commissie Dannenberg. Mensen met psychiatrische en sociaal-maatschappelijke problemen kunnen hun zelfstandigheid vaker behouden als passende ondersteuning in de thuissituatie sneller beschikbaar is. Daarvoor zijn incidenteel extra middelen nodig die niet uit het structurele budget kunnen worden bekostigd.

Vrouwenopvang (V 0,3 miljoen euro)

Het resultaat op Vrouwenopvang bedraagt bijna 0,3 miljoen euro. Een deel van dit resultaat is ontstaan door vertragingen in het uitvoeringsprogramma en zal op korte termijn alsnog worden uitgegeven. Het resterende deel is ontstaan door een besparing op de vrouwenopvang in verband met de kortingen op de Decentralisatieuitkering Vrouwenopvang van de afgelopen jaren. De Decentralisatieuitkering VO (DuVo) is bedoeld als regionaal budget en over de besteding ervan zal met de Groninger gemeenten overlegd worden.

De kortingen op de DuVo zijn het gevolg van rijksbeleid waarbij een aantal centrumgemeenten (waaronder Groningen) minder middelen ontvangt en andere meer, om een grotere regiobinding binnen de vrouwenopvang te bewerkstelligen. Daarnaast ontvangen centrumgemeenten minder geld, omdat uit het beschikbare rijksbudget een aantal landelijke functies worden gefinancierd (o.a. mannenopvang en voorzieningen t.b.v. slachtoffers loverboys en huwelijksdwang).

De kortingen op de Decentralisatie-uitkering hebben we de afgelopen jaren gefaseerd doorgegeven aan de vrouwenopvang van Het Kopland. Dit was mogelijk omdat door de landelijke invoering van regiobinding steeds meer slachtoffers uit andere regio's nu in hun eigen regio kunnen worden opgevangen en 'onze' opvangplekken gaandeweg steeds meer beschikbaar zijn gekomen voor vrouwen uit de regio Groningen. Daarnaast stimuleren we de ontwikkeling naar kortere opvang en opvang in zelfstandige woonruimten binnen Het Kopland, waarvoor huur wordt betaald.

Tegelijkertijd hebben alle centrumgemeenten ook extra middelen ontvangen die specifiek bedoeld zijn voor een kwaliteitsverbetering in de aanpak van huiselijk geweld en voor Veilig Thuis. De middelen voor de kwaliteitsverbetering worden ingezet op de ontwikkeling van MDA++ (multidisciplinaire aanpak) en het project intensief casemanagement bij huisverboden.

Vorming voorziening Casusregie (geen afwijking)

Voor het opvangen van frictiekosten van voormalig medewerkers Bureau jeugdzorg treffen we een voorziening van bijna 1,3 miljoen euro. De medewerkers zijn werkzaam bij de gemeenten in de toegang (toewijzing jeugdzorg). Deze medewerkers zijn in 2015 overgegaan naar de gemeente Groningen en met ingang van 2018 in dienst gekomen van de gemeenten in de provincie Groningen. Een aantal medewerkers wordt niet overgenomen door gemeenten en blijven achter. Hier vormen we een voorziening voor. Deze voorziening komt volledig voor rekening van de gemeenten in de provincie Groningen via de Gemeenschappelijke Regeling PG&Z.

Verhoogde asielinstroom (V 1,3 miljoen euro)

Voor de jaren 2016 en 2017 zijn extra rijksmiddelen beschikbaar gesteld, de zogenaamde Decentralisatie-uitkering Verhoogde asielinstroom. Deze verhoogde asielinstroom was de aanleiding om het programma Vluchtelingen, Asielzoekers en Statushouders op te starten. Doel van het programma is een vlotte Inburgering en toeleiding naar Werk of Onderwijs te bewerkstelligen. Hoewel de instroom sterk is verminderd, is de huisvesting en inburgering van statushouders binnen de Gemeente Groningen nog volop aan de gang. Inmiddels is hiervoor een convenant met onderwijspartners gesloten en een nieuwe werkwijze ontwikkeld. De werking van het convenant en de nieuwe werkwijze zijn in 2017 stapsgewijs uitgevoerd. Hierdoor is de verwachting dat er overloop is over het jaar heen en dat een deel van het budget uit 2017 in 2018 zal worden uitgegeven.

Maatschappelijke begeleiding vergunninghouders (N 150 duizend euro)

Voor maatschappelijke begeleiding van vergunninghouders verstrekt het Rijk sinds 1-1-2016 2.370 euro per vergunninghouder. Van dit bedrag wordt 2.100 euro besteed aan individuele begeleidingstrajecten, de overige 270 euro wordt besteed aan aanvullende projecten ter bevordering van de maatschappelijke inburgering van vergunninghouders. Deze aanvullende projecten starten in 2018. De per eind 2017 nog te ontvangen rijksinkomsten over 2017 ad 348 duizend euro zijn verantwoord binnen programma 13 Algemene inkomsten en post onvoorzien. Per saldo is wat betreft maatschappelijke begeleiding van statushouders sprake van 198 duizend euro niet in 2017 bestede middelen. Dit betreft de nog niet bestede, maar wel ontvangen bijdragen van 270 euro per vergunninghouder. Dit bedrag blijft behouden voor besteding aan projecten in 2018.

Aanpak kindermishandeling (V 112 duizend euro)

Door het grote aantal partners en het verschil in werkwijze (kalenderjaren/schooljaren) is het niet volledig gelukt om alle trainingen, scholingen, netwerkbijeenkomsten enzovoort te laten plaatsvinden in 2017. De aanpak loopt door in 2018.

Overige uitvoeringskosten (N 1,2 miljoen euro)

Vanwege verslaggevingsvoorschriften verantwoordden we de uitvoeringskosten binnen diverse programma's van de rekening. Per saldo leidt dit niet tot een resultaat. Binnen dit deelprogramma verantwoordden we een nadeel van 1,2 miljoen euro.

Overige afwijkingen (V 259 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel 259 duizend euro.

Financiële risico's

Naam risico	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven
Programma	Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitatie, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	

Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>
-------	--

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico	Risico's sociaal domein
Programma 4	Welzijn, gezondheidszorg en Vernieuwing sociaal domein
Omschrijving	<p>Wij hebben omvangrijke bezuinigingen op de zorgkosten ingeboekt als gevolg van de decentralisaties die in 2015 naar de gemeente zijn overgekomen. In het Beleidsplan en het Uitvoeringsplan Vernieuwing Sociaal Domein hebben we de richting aangegeven hoe we deze Rijksbezuinigingen structureel willen opvangen. Wij hebben daarbij nog steeds te maken met onzekerheden, omdat zorgaanbieders in een ontwikkel/groEIFase van dit veranderende sociaal domein zitten en wijzelf ook nog deels in opbouw zijn om optimaal uitvoering te geven aan deze extra taken. Denk daarbij aan verzelfstandiging van de Wij, het inrichten van een goede monitor voor het sociaal domein en de opzet van het GON. Op grond van gegevens over werkelijk verleende zorg door zorgaanbieders en de daarbij behorende kosten passen wij onze prognoses over de kosten regelmatig aan.</p> <p>Het risico sociaal domein is herijkt. We onderscheiden deze nu in een risico op zorggebruik WMO ZIN 18+, een risico op de transformatie van dure naar goedkopere zorg en een risico op hogere kosten jeugdzorg. Voorheen was er ook een risico huisvesting van de WIJ-teams. Die laatste kon vervallen gezien de stabilisatie van de huisvestingssituatie.</p> <p>Het risico op zorggebruik houdt in dat onzeker is hoeveel mensen zorg nodig hebben. Dat aantal kan toenemen en het type zorg dat nodig is kan intensiever zijn. Ook kunnen nieuwe aanbestedingen extra kosten met zich meebrengen. Ten slotte is onzeker in hoeverre afgegeven indicaties daadwerkelijk worden besteed. Bij de inschatting van dit risico houden we rekening met ontwikkeling van de zorgkosten. Het risico op transformatie houdt in dat het onzeker is dat de geraamde besparing van dure naar goedkopere zorg daadwerkelijk gerealiseerd wordt. De getroffen maatregelen om deze transformatie te realiseren betreffen investeringen in innovatie en de daarbij ingeboekte bezuinigingen. Of en in welke mate deze maatregelen het beoogde transformatie-effect opleveren hebben we in onderzoek. Ten slotte is een risico op kosten jeugdzorg meegenomen. Deze is gebaseerd op de scenario's die de RIGG heeft opgesteld.</p>
	<p>De risicobedragen van de genoemde onderdelen (zorggebruik, transformatie en huisvesting WIJ) zijn tot stand gekomen door voor verschillende bandbreedtes te bepalen wat de kans is dat het risico binnen de betreffende bandbreedte valt. Omdat daarbij al rekening wordt gehouden met de kans dat het risico binnen bepaalde bandbreedtes valt, wordt de uitkomst volledig meegenomen bij het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen. Uiteraard wordt daarbij rekening gehouden met de in begroting 2018 opgenomen hogere budgetten.</p> <p>Het totale structurele risico VSD komt daarmee voor 2018 op 5,7 miljoen euro (kans * effect). Dat is iets minder dan in de jaarschijf 2017. Daarna loopt het risico iets verder op. Het meerjarig beeld kent geen grote afwijkingen ten opzichte van de jaarrekening 2017 en begroting 2018.</p>
Risicobedrag 2018	5,7 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	6,4 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	6,8 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	7,0 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Maart 2014
Actie	<p>Wij nemen maatregelen om te zorgen dat de zorgkosten verder in control komen. Hierbij leggen we nadrukkelijk een koppeling tussen beleid, uitvoering en geld. Hierbij is de verdere ontwikkeling van de informatievoorziening van groot belang. We willen de ontwikkeling van het zorgverbruik, de substitutie van de verschillende sporen en de effecten van interventies beter in beeld krijgen. In het tweede kwartaal van 2018 zullen de eerste resultaten tot stand komen.</p>

Programma 5: Sport en bewegen

'Iedereen in beweging', dat is het motto van onze sportvisie. Sport en bewegen is goed voor iedereen. Het is een middel om gezond te blijven en deel te nemen aan de maatschappij. Sport en spel is van groot belang voor de ontwikkeling van kinderen en om kinderen een sportieve basis mee te geven.

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

Groningen wil een stad zijn waar:

- Jong en oud kunnen sporten;
- Iedereen wordt gestimuleerd om sportief te bewegen en zijn of haar sportieve talent te ontwikkelen.

Het programma is uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Meerjarenprogramma Sport en Bewegen 2016-2020, april 2016](#)

[Regeling garantstellingen leningen breedtesport, april 2016](#)

[De bewegende stad, inspiratienota, januari 2014](#)

[Sportaccommodatiebeleid, najaar 2013](#)

[Drie punten plan sport, informatie en discussie, juli 2013](#)

[Bewegen voor kinderen: slim, fit en gezond, juni 2013](#)

[Talent voor Topsport, april 2013](#)

[Sportmonitor 2010, februari 2012](#)

[Meer ruimte voor sport en bewegen, sportvisie 2010-2020, september 2009](#)

[Beleidskader BSlim 3: versterking jeugd, sport en sportvereniging, december 2016](#)

Relevante ontwikkelingen

De uitvoering van het Meerjaren Programma Sport en Bewegen 2016 - 2020 loopt. Op basis van de strategieën: Faciliteren Verenigingen, Jeugd in Beweging, Ruim baan voor talent, Sportieve ruimte openbaar en openbare ruimte sportief en Sport Verbindt zijn we verschillende activiteiten gestart. Zo hebben we samen met sportclubs en de Sportkoepel belangrijke stappen gezet om te komen tot een gelijk speelveld voor buitensporten. Op basis van het (co)investeringsfonds sportaccommodaties hebben we door middel van een bijdrage in de vorm van cofinanciering de initiatieven van een aantal sportclubs mogelijk kunnen maken en hebben we kunnen investeren in vier nieuwe velden.

In het kader van de Bewegende Stad hebben we onder andere het Diamantpark in Vinkhuizen sportief kunnen inrichten. In Laanhuizen zijn we, in samenwerking met bewoners en het Noorderpoortcollege, gestart met de uitvoering van een sport- en beweegplek in Laanhuizen.

De inzet van de vrijwilligersmakelaar hebben we voortgezet en uitgebreid met een opdracht als verenigingsontwikkelaar voor sportpark WestEnd.

Deelprogramma 5.1: Sportieve infrastructuur en faciliteren verenigingen

We willen optimale voorwaarden creëren voor sporten en bewegen. Daarvoor zijn goede en voldoende sportaccommodaties nodig. Met uitnodigende en actieve sportverenigingen. Daarnaast besteden we aandacht aan sporten en bewegen ook buiten verenigingsverband, in de openbare ruimte en in de directe leefomgeving. Met dit deelprogramma voeren we de volgende strategieën van het Meerjarenprogramma uit: faciliteren van verenigingen, sport verbindt en sportieve ruimte openbaar/openbare ruimte sportief.

Beleidsvelden

- Faciliteren verenigingen: accommodaties
- Faciliteren verenigingen: samenwerking en vitaliteit
- Sportieve ruimte openbaar en openbare ruimte sportief

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Klanttevredenheid besturen van verenigingen en scholen over de sportaccommodaties	-	7	8

5.1.1 Faciliteren verenigingen: accommodaties

We zetten in op voldoende, kwalitatieve, over de stad verspreide, betaalbare sportaccommodaties. We zorgen dat sporten betaalbaar blijft via ons tarievenstelsel. We hebben gymlokalen, sporthallen, sportvelden, zwembaden, een atletiekbaan en een ijsbaan.

We meten elk jaar de klanttevredenheid van de individuele gebruikers van de zwembaden en het sportcentrum Karding. De gebruikers van de sportparken bevragen we elke drie jaar, net als de gebruikers van de sporthallen (2015, 2018 en verder) en gymlokalen (2016, 2019 en verder).

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal bezoekers Karding (ijs)	114.000	120.000	138.000
Aantal bezoekers zwembaden (inclusief Karding)	480.000	480.000	477.000
Klanttevredenheid individuele gebruikers zwembaden en Karding	9	7	7,6
Klanttevredenheid gebruikers sportparken	-	7	6
Klanttevredenheid gebruikers sporthallen	-	-	-
Klanttevredenheid gebruikers gymlokalen	6,5	-	-
Bezettingsgraad gymlokalen	-	51%	60%
Bezettingsgraad sporthallen	-	55%	50%

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden minimaal een 7 scoren bij de klanttevredenheidsonderzoeken. Vanaf 2017 worden alle binnensportaccommodaties online verhuurd.

In goed overleg met de Sportkoepel wilden we komen tot een gelijk speelveld voor de buitensporten.

Dat houdt in dat we voor elke vereniging duidelijkheid hebben over eigendom en lasten en baten. Waar mogelijk gaan we de kosten van bijvoorbeeld gas, elektriciteit en onroerendzaakbelasting in rekening brengen en specifieke onkosten vergoeden.

We hebben in 2017 de mogelijkheid bekeken om de huurmogelijkheid voor online accommodaties uit te breiden. In 2017 is het cofinancieringsfonds volop in werking. Daarmee kunnen we extra investeren in sportaccommodaties, bovenop het geld dat er is voor regulier onderhoud en vervanging. Het fonds biedt ook de mogelijkheid een aanvullende bijdrage te geven voor particuliere initiatieven van sportclubs. Dit bevordert het initiatief van sportverenigingen.

Op grond van de nieuwe regeling Garantstelling leningen breedtesport (2016) gaan we samen met de stichting Waarborgfonds voor de sport garant staan als een vereniging bij een bank een lening

wil afsluiten voor verbouw of nieuwbouw van club- of kleedaccommodatie. De bouw van sportcentrum Europapark is in 2017 gestart. Samen met het Noorderpoortcollege bouwen we een sporthal met een topsportaccommodatie voor turnen en buitensportvoorzieningen. Bij sportpark Corpus Den Hoorn is de bouw van het Topsportzorgcentrum gestart. Euroborg NV is opdrachtgever.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Exploiteren en beheren gemeentelijke sportaccommodaties;
- Ingezet op kwalitatief betere schoonmaak van de gymlokalen;
- Kaders voor het inrichten van een Gelijk Speelveld zijn vastgesteld, hierin nauwe betrokkenheid van Sportkoepel;
- Op basis van de kaders Gelijk Speelveld zijn gesprekken met sportclubs gevoerd over hun keuzemogelijkheden binnen het gelijk speelveld;
- Door middel van cofinanciering een bijdrage geleverd aan investeringen/initiatieven van zes sportclubs;
- Subsidiëring zwembad Hoogkerk.

Conclusie

De kwaliteit van de dienstverlening door Sport050 is een 7,6, bij bestuurders van scholen en sportclubs een 8. Men is in meerderheid tevreden over de bereikbaarheid en het contact met en deskundigheid van de medewerkers van Sport050. Daarnaast wordt de klachtenafhandeling beter beoordeeld en is men tevreden over het online-reserveringssysteem. We hebben de online-mogelijkheden uitgebreid met de mogelijkheid online een toegangkaartje te kopen voor zwembad de Papiermolen.

Uit het klanttevredenheidsonderzoek voor individuele bezoekers blijft dat vooral de klantgerichtheid en vriendelijkheid van de medewerkers bijdragen aan een grote klanttevredenheid. De daling van de klanttevredenheid van gebruikers van sportparken heeft vooral te maken met de bewegwijzering, de sportvelden, de kleedkamers, het onderhoud en de hygiëne. Vanaf 2018 investeren we extra in de schoonmaak van de sportaccommodaties. Verder kwam in het onderzoek naar voren dat met name gebruikers van Sportpark de Wijert niet tevreden zijn over de staat van het sportpark. Deze waardering werkt door in het gemiddelde. In het algemeen is 60% van de gebruikers van sportparken tevreden tot zeer tevreden. Op Sportpark de Wijert wordt in 2018 een nieuw korfbalveld gerealiseerd. De bezoekersaantallen van de Papiermolen zijn sterk gedaald door het slechte zomerweer. Dit is gedeeltelijk gecompenseerd door stijgende bezoekersaantallen in de overige zwembaden.

In de ontwikkeling van een gelijk speelveld voor sportclubs buitensport zijn grote stappen gezet. De raad heeft in januari 2017 de kaders vastgesteld, vervolgens zijn er informatieavonden voor de sportclubs geweest en zijn individuele gesprekken met de sportclubs gevoerd. In het hele proces hebben we veelvuldig overleg gehad met de Sportkoepel over hoe we het Gelijk Speelveld kunnen inrichten. In het voorjaar van 2018 verwachten we dat sportclubs definitief een keuze gaan maken over hun positie.

Door middel van cofinanciering hebben we aan zes sportclubs een bijdrage kunnen leveren aan hun investeringen om hun club te versterken. De adviescommissie voor de sport heeft hierin een adviserende rol.

Daarnaast hebben we op basis van het cofinancieringsfonds zelf vier kunstgrasvelden kunnen aanleggen.

5.1.2 Faciliteren verenigingen: samenwerking en vitaliteit

Groningen telt 315 sportverenigingen die ongeveer 70 verschillende sporten aanbieden. Behalve voor het sporten zelf zijn de sportverenigingen ook van grote sociale betekenis. We scheppen de voorwaarden voor goed functionerende verenigingen. Dat doen we in overleg met de sportkoepel, waarin een groot deel van de verenigingen zich heeft verenigd.

We bieden accommodaties tegen een betaalbaar tarief. Dit is geregeld in de exploitatie van Sport050 (toegestaan exploitatietekort). We stimuleren sportverenigingen om zich open te stellen voor een breed publiek. Verder helpen we de verenigingen om samenwerking te zoeken met elkaar en met de buurt, school of zorginstelling. Twee strategieën uit het Meerjarenprogramma komen hier samen: faciliteren verenigingen en sport verbindt.

De voortgang van dit beleidsveld wordt gemeten aan de hand van de onderstaande indicatoren. In het kader van het meerjarenprogramma Sport gaan we in 2017 deze indicator voor het eerst meten. In de begroting 2018 nemen we hiervan de resultaten op.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt lid te zijn van een sportvereniging of sportschool*	48%	25 tot 30%	-

* Nieuwe indicator (=0-meting): 1x per 2 jaar

Wat wilden we bereiken in 2017?

Op en rond een aantal sportparken hebben we gewerkt aan de samenwerking tussen verenigingen en hebben we gestimuleerd dat verenigingen hun vleugels uitslaan naar de wijk. De dienstverlening door de gemeente is verbeterd: verenigingen hebben een vaste contactpersoon bij Sport050. Door inzet van participatiebanen proberen we de druk op de vrijwilligers bij een aantal verenigingen te verminderen. Het aanbod van verenigingsondersteuning door het Huis voor de Sport is beter afgestemd op de vraag van de verenigingen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Inzet van vrijwilligersmakelaar als verenigingsontwikkelaar voor Sportpark West End;
- In het kader van 'open sportpark Kardinge' is de samenwerking op dit sportpark verbeterd. De verbinding met het WIJ-team en overige organisaties in Beijum is geïntensiveerd. Sport en bewegen is al middel ingezet om belangrijke thema's aan te pakken (jeugdoverlast, armoede en eenzaamheid);
- Inzet Huis voor de sport voor verenigingsondersteuning;
- Inzet van de vrijwilligersmakelaar voor de sport (de verenigbare club);
- Open clubsessie voor sportverenigingen samen met NOC*NSF en Huis voor de sport.

Conclusie

Sportparken bieden mogelijkheden om een buurt te versterken. In het vervolg van 'open Sportpark Kardinge' wordt de verbinding met buurt en WIJ-team versterkt. De landelijke subsidieregeling Sportimpuls heeft hieraan ook bijgedragen.

De kansen voor een open sportpark willen we ook bij Sportpark West End stimuleren. De vrijwilligersmakelaar is hier ook als verenigingsontwikkelaar aan de slag gegaan. Het extra stimuleren van inzet vrijwilligerswerk met de Vrijwilligersmakelaar als aanjager zetten we voort.

5.1.3 Sportieve ruimte openbaar en openbare ruimte sportief

Sporten en bewegen gebeurt ook buiten verenigingsverband en in de openbare ruimte, in de directe leefomgeving en in recreatiegebieden. We willen de openbare ruimte aantrekkelijker maken om in te sporten en te bewegen. Vooral voor kinderen en voor volwassenen. Met uitnodigende plekken en uitdagende routes in parken, straten, op pleinen en op en langs het water. We vergroten de mogelijkheden voor openbaar gebruik van sportparken. Het Paterswoldsemeer is voor de stad een belangrijk recreatiegebied. Daarom nemen we met de gemeenten Haren en Tynaarlo deel in de gemeenschappelijke regeling Meerschapp Paterswolde.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal vernieuwde speelplekken		3	3
Aantal openbaar gemaakte sportparken		2	1
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt (zeer) tevreden te zijn over de aanwezigheid van speelmogelijkheden in of nabij de eigen buurt*	62%	70%	66%

* deze indicator wordt vanaf 2016 op een andere wijze gemeten, waardoor er sprake kan zijn van een trendbreuk in de resultaten t.o.v. eerdere metingen.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden in overleg met de verenigingen en de omliggende wijken de sportparken Corpus Den Hoorn en West End/Vinkhuizen meer open maken door plannen te ontwikkelen voor doorgaande fietsroutes over de parken. De ombouw van de Zuidelijke ringweg biedt mogelijkheden om het geplande 'Zuiderplantsoen' aan te leggen. Bij de uitwerking van het ontwerp zijn een sportieve inrichting en fiets- en looproutes belangrijke elementen. De plannen voor sportpark Europapark en de Oosterhamrikzone zijn tot stand gekomen samen met de gebruikers en de wijken. In het ontwerp van sportpark Europapark willen we samen met de gebruikers sportvoorzieningen opnemen die zowel voor verenigingen als voor de recreatiesport geschikt zijn.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

-  Inrichten Schoolplein 14 bij Bisschop Bekkersschool;
-  /  Het Diamantpark in Vinkhuizen is opgeleverd. Het project in Vinkhuizen zullen we, samen met de HIS, gaan monitoren om zo de resultaten hiervan te kunnen gebruiken in volgende projecten;
-  De hardlooproute Hoogkerk is aangelegd;
-  /  Er is gestart met de realisatie van een sport- en beweegplek in Laanhuizen en het ontwerp voor de bootcampplek bij het SC Stadspark is klaar.
-  In de Wijert bleek uit de Wijkdeal dat bewoners meer behoefte hebben aan sport en bewegingsmogelijkheden in hun wijk. Vanuit het Bewegende Stad dragen we bij. Activiteiten volgen in 2018;
-  Proces om tot beweegparcours bij het Hoornse Meer loopt door in 2018;
-  We zijn aangesloten bij en blijven meedenken in grote herinrichtingsopgaven en gebiedsontwikkelingen. Dit geldt voor de Westelijke en Zuidelijke Ringweg, de inrichting van de buitenruimte rond het Europapark en de projectontwikkeling rondom de Oosterhamrikzone.

Conclusie

We zien dat het sportief inrichten van de openbare ruimte een steeds breder gedragen thema wordt. Een studentenvereniging die investeert, bewoners die mooie, eigen initiatieven ontplooiën, scholen die hun omliggende terrein sportief in willen richten en ondernemers die investeren, laten zien dat het onderwerp

actueel is. Er wordt hard gewerkt aan de projecten van de Bewegende Stad. Naast een bijdrage in geld, dragen we ook bij door onze kennis in te zetten en mee te denken. Op deze manier geven we een sportieve kleur aan lopende projecten. We delen onze ervaringen en activeren het proces van participatie en creëren van draagvlak bij inwoners. Het aandragen van innovatieve ideeën en nieuwe ontwikkelingen wordt op prijs gesteld.

De Bewegende Stad wordt steeds bekender, zowel binnen onze eigen gemeentelijke organisatie als bij inwoners, verenigingen en scholen. Bijvoorbeeld met het sportief inrichten van schoolpleinen door middel van een Schoolplein14, zijn we goed op weg. De animo voor een sportief schoolplein was aanvankelijk klein, maar groeit. In het traject Laanhuizen bleek dat gebruikers van het basketbalveld in het Stadspark op zoek waren naar een nieuwe plek. De plek van het oude basketbalveld was vervallen ten behoeve van De Wandeling. We hebben in dit project de kans gezien een volwaardig basketbalveld terug te laten komen.

We willen onze sport- en speelplekken in het kader van de transformatie sociaal domein inzetten als preventief middel. We doen dit onder andere door binnen ieder proces het WIJ team te betrekken. Daarbij willen we kijken of de sportgelegenheden in de openbare ruimte toegankelijk en daarmee ook aantrekkelijk zijn voor mensen met een beperking.

Deelprogramma 5.2: Jeugd in Beweging en Ruim Baan voor Talent

We willen dat kinderen voldoende mogelijkheden hebben om te sporten en brengen bij jonge Stadgers een breed scala van sporten onder de aandacht. Daarnaast zetten we sporten en bewegen in als middel voor de gezonde ontwikkeling van Stadgers en een actieve deelname aan de maatschappij. Dat doen we samen met de sportverenigingen, scholen en welzijnsorganisaties. We willen dat talentvolle sporters zich in Groningen kunnen ontwikkelen. Hiervoor bieden we hen, samen met scholen en sportbonden, extra faciliteiten.

Beleidsvelden

- Jeugd in beweging
- Ruim baan voor talent

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)*	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% jongeren (groepen 2 en 4 VO) dat voldoet aan de Nederlandse Norm Gezond Bewegen (In begroting 2017 aangeduid als: jongeren <18 jaar dat aan sport/lichaamsbeweging doet)*	-	65 tot 70 %	-
% bewoners (18 jaar e.o.) dat zegt (wel eens) te sporten.(In begroting 2017 aangeduid als % Stadgers > 18 jaar dat aan sport/lichaamsbeweging doet) *	74%	60 tot 65 %	-

* in de Begroting 2017 zijn de hier betreffende indicatoren per abuis ook onder 5.2.1 gepositioneerd.

** jongeren voldoen aan de NNGB als zij dagelijks minimaal één uur matig intensief bewegen.

Daarnaast verantwoorden we onder dit deelprogramma voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website "[Waar staat je gemeente](#)". Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke effectindicator(en)	2014	2015	2016	2017
% niet-sporters	-	-	40,2	-

5.2.1 Jeugd in beweging

Met Jeugd in beweging bundelen we onze activiteiten die de deelname aan sport stimuleren. We hebben hierbij de meeste aandacht voor de jeugd tot 15 jaar, omdat een sportieve basis de kans vergroot op een

leven lang plezier in sport en bewegen. Het is ook de basis voor een gezonde leefstijl, een gezonde sociale ontwikkeling en betere schoolprestaties.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% bewoners (>=18 jaar) dat zegt (we eens) te sporten*	74%**	60-65%	-
% jongeren (groepen 2 en 4 VO) dat voldoet aan de Nederlandse norm gezond bewegen (NNGB)**	-	65-70%	-
Aantal vakdocenten voor sport en beweging in het onderwijs	16 fte	16 fte	16 fte
Aantal kinderen dat gebruik maakt van het jeugdsportfonds	1050	1.200 tot 1.400	1005
% kinderen groep 6 met zwemdiploma	94%	90% - 100%	94%


* in de Begroting 2017 zijn de hier betreffende indicatoren per abuis dubbel gepositioneerd (ook onder 5.2)

** nieuwe indicator (=0-meting).

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden Bslim doorontwikkelen naar Bslim3.0. In alle Bslim wijken komt een schoolsportclub, zodat de overgang naar een sportvereniging makkelijker wordt. Programma's van scholen in een wijk worden beter op elkaar afgestemd, waardoor vakleerkrachten doelgerichter les kunnen geven. Sporten zal niet meer per definitie in een gymlokaal plaatsvinden, het kan ook buiten in het park of op één van de uitdagende speelplekken. Vakleerkrachten houden de bewegingontwikkeling van kinderen bij. Met het programma Groningen Fit bevorderen we een gezonde leefstijl onder jongeren en hun ouders.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

-  Uitvoering gegeven aan ons nieuwe beleidskader Bslim 3. Grootste verandering van Bslim3 is de samenvoeging van de functies verenigingscoach en buurtsportwerker in een nieuwe functie Buurtsportcoach. Er zijn 8 BSC'ers werkzaam, in elke Bslim wijk één;
- We subsidiëren schoolbesturen om in de 8 Bslim wijken kwalitatief en efficiënt bewegingsonderwijs te bieden en naschoolse sportactiviteiten te organiseren;
- 2 keer per jaar brengt Huis voor de sport de sporthopper uit. Alle basisschoolkinderen kunnen hierdoor laagdrempelig kennis maken met verschillende sporten en sportverenigingen;
- Inzet van 16 fte vakdocenten voor sport en beweging in het onderwijs, in totaal 26 FTE-combinatiefuncties.

Conclusie

Het stimuleren dat kinderen gaan sporten en bewegen vindt grotendeel plaats via de infrastructuur van Bslim. In 2017 zijn we gestart met Bslim 3. Het is een totaalprogramma gericht op het activeren van een gezonde actieve leefstijl van kinderen en jongeren. Deels in de schoolse tijd, deels in de vrije tijd. In totaal zetten we 26 FTE-combinatiefuncties* in. Een*combinatiefunctionaris is een professional die werkt op school en in de sport om de drempel voor sporten zo laag mogelijk te maken.

5.2.2 Ruim baan voor talent

Topsport en breedtesport horen bij elkaar en versterken elkaar. Topsport is ook citymarketing en heeft betekenis voor de economie. Hierbij valt te denken aan de verkoop van sportkleding en –materialen. Ook komen veel deelnemers en toeschouwers bij evenementen terug. In Groningen hebben we kennis en

opleidingen op het gebied van topsport en talentontwikkeling (Rijksuniversiteit, Hanzehogeschool, Middelbaar Beroeps Onderwijs). Door de jeugdige bevolkingssamenstelling zijn er veel talentvolle sporters.

We willen Groningen een City of Talent laten zijn, ook voor de sport. We willen dat zeer talentvolle sporters zich in Groningen verder kunnen ontwikkelen. Hiervoor bieden we ze, samen met scholen en sportbonden, extra faciliteiten.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Beoogd		Beaald
	2016	2017	
Aantal ondersteunde RTC's	7	7	7
Aantal ondersteunde topsport-talentevenementen	6	5	7
% talenten dat doorstroomt naar een hogere status NOC-NSF	-	4%	Afhankelijk van eisen die NOC NSF stelt
Aantal topsporttalenten dat vanuit een RTC doorstroomt naar een hoger niveau	-	-	47*

*optelsom van verschillende (team)sporten

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen dat talentvolle sporters zich in Groningen verder kunnen ontwikkelen. De samenwerking en kennisuitwisseling tussen topsportclubs, kennisinstellingen en gemeente is verbeterd. We willen een beter beeld krijgen van de breedtesportverenigingen met ambities op het gebied van talentontwikkeling en de kennis van de Regionale Trainingscentra (RTC's) aan deze verenigingen ten goede laten komen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- De topsportnota is geëvalueerd. Met de evaluatie geven we inzicht hoe het topsportklimaat er voor staat in Groningen;
- We hebben zeven RTC's ondersteund door te investeren in accommodatie/materialensubsidie en combinatiefuncties;
- De samenwerking met Topsport Noord en de RTC's is geïntensiveerd;
- Subsidiëren van talent- en topsportevenementen waaronder Nordic Basketball Tournament en de 4 Mijl van Groningen;
- Uitreiken Sportstimuleringsprijs en Sportpenningen;
- Voortzetten van de gesprekstafel Centrum van Sporttalent (Topsporttafel) waarin de samenwerking tussen topsportclubs, kennisinstellingen, gemeente en andere partijen wordt versterkt.

Conclusie

Uit de evaluatie van het topsportbeleid blijkt dat we de laatste jaren grote stappen hebben gezet op het gebied van talentherkenning en talentontwikkeling. De RTC's bieden een goed talentenprogramma en werken nauw samen met de Topsport Talentschool. Topsport Noord monitort welke sporters doorgroeien naar een hoger trainingsniveau. Met betrekking tot de doorstroming van talenten naar een hogere status NOC*NSF: we hebben vanuit gemeentelijk Sportbeleid geen invloed op de richtlijnen van NOC*NSF. Deze indicator willen we dan ook laten vervallen in de begroting 2019 en focussen op de indicator doorstroming vanuit RTC.

De lange termijn focus voor topsportsucces begint voor een groot deel binnen het onderwijs, de sportclubs en RTC's. Het is van belang om deze focus te waarborgen. Daarnaast is kennisontwikkeling en kennisdeling van essentieel belang. Door de sterke kennispositie met de grote concentratie van kennisinstellingen in de stad bestaat er een groot potentieel waar talentontwikkeling in Groningen van kan meeprofiteren. We onderzoeken of we de betrokkenheid van de kennisinstellingen bij de RTC's kunnen vergroten. Door het

netwerk te verbinden binnen de topsporttafel bundelen we onze krachten. Als vervolg op de evaluatie komen we in 2018 met een agenda waarin we Groningen als Topsportstad meer op de kaart gaan zetten.

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Verschil
05.1 Sportieve infrastructuur	19.884	20.295	18.721	1.575
05.1.1 Fac.ver: accommodaties	18.254	18.475	17.106	1.369
05.1.2 Fac.ver: Samenwerk en vitalit	136	244	227	17
05.1.3 Sport.ruimte openb en openbare	1.494	1.576	1.387	189
05.2 Jeugd in Beweging en Ruim Baan	1.292	1.297	1.124	173
05.2.1 Jeugd in beweging	1.154	1.159	1.006	153
05.2.2 Ruim baan voor talent	138	138	118	20
Totaal Lasten	21.176	21.592	19.844	1.748
05.1 Sportieve infrastructuur	6.685	6.529	5.825	-704
05.1.1 Fac.ver: accommodaties	6.571	6.420	5.773	-647
05.1.2 Fac.ver: Samenwerk en vitalit	8	8	10	2
05.1.3 Sport.ruimte openb en openbare	106	101	42	-59
05.2 Jeugd in Beweging en Ruim Baan	0	0	19	19
05.2.1 Jeugd in beweging	0	0	18	18
05.2.2 Ruim baan voor talent	0	0	1	1
Totaal Baten	6.685	6.529	5.844	-685
Totaal Saldo voor bestemming	14.491	15.064	14.000	1.063
Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	161	925	925	0
Totaal onttrekkingen	223	903	903	0
Totaal saldo na bestemming	14.429	15.085	14.022	1.063

Financiële toelichting

5.1 Sportieve infrastructuur	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking (bedragen x 1.000 euro)	1.575	-704	871

Co-investeringsfonds sportaccommodaties (V 614 duizend euro)

Op basis van het co-investeringsfonds sportaccommodaties kunnen we als gemeente bijdragen aan investeringen van sportverenigingen zelf. Het budget hiervoor komt jaarlijks beschikbaar door een deel van de jaarlijkse vrijval op kapitaallasten hiervoor in te zetten. Door vertraging van een aantal investeringsprojecten gerelateerd aan het fonds ontstaat vrijval op de kapitaallasten van in totaal 614 duizend euro. Een belangrijk deel van dit resultaat wordt veroorzaakt doordat de bouw van het sportcentrum Europapark nog niet is afgerond in 2017. Hierdoor vallen de bijbehorende budgetten voor kapitaallasten vrij (300 duizend euro).

Daarnaast zijn er twee projecten die we niet volledig hebben gerealiseerd in 2017, waarvoor extra beleidsmiddelen beschikbaar zijn gesteld. Hierdoor ontstaat een vrijval op deze middelen van in totaal 158 duizend euro. Het gaat om de uitvoering van het project Papiermolen en de realisatie van de kleedkamers Corpus den Hoorn. De uitvoering van het project Papiermolen is deels van het seizoen afhankelijk en wordt deels beïnvloed door het project Aanpak Ring Zuid. De uitvoering van dit project start in het najaar van 2017 en loopt tot najaar 2018. In het seizoen 2018 is de Papiermolen dicht. De realisatie van de kleedkamers Corpus den Hoorn zal pas in 2018 plaatsvinden, vanwege de extra tijd die het overleg met de betrokken verenigingen met zich heeft gebracht.

Ook zien we dat de vier gestarte projecten in relatie tot het co-investeringsfonds niet geheel zijn afgerond in 2017. Dit zorgt voor een voordeel van 133 duizend euro. Tot slot resteert er nog een klein voordeel van 23 duizend euro vanwege vrijval op diverse kleinere projecten.

Huur sporthal Europapark (V 102 duizend euro)

Voor de huur van de nog op te leveren sporthal in het Europapark hebben wij budget gereserveerd. Bijna het gehele budget valt vrij op wat voorbereidingskosten na.

Overige afwijkingen (V 155 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een voordeel van 155 duizend euro.

5.2 Jeugd in beweging	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking (bedragen x 1.000 euro)	173	19	192

Combinatiefuncties (V 158 duizend euro)

Tot op heden is bij de subsidiëring van de onderwijsinstellingen voor de combinatiefuncties*) steeds het kalenderjaar aangemerkt als schooljaar. Dat is niet toegestaan. In 2016 is schooljaar 2016/2017 gesubsidieerd. Dit jaar wordt schooljaar 2017/2018 gesubsidieerd voor het gedeelte van augustus t/m december 2017. Het gedeelte voor de maanden januari t/m juli 2017 is al in 2016 gesubsidieerd. Hierdoor hebben we dit jaar een voordeel van 78 duizend euro. Omdat het Jeugdbeleid fungeert als cofinancieringsbron van combinatiefuncties, ontstaat hierop een aanvullend incidenteel voordeel van 80 duizend euro.

*) Combinatiefuncties zijn bedoeld om kinderen meer in contact te brengen met sport en cultuur tijdens en na schooltijd.

Overige afwijkingen (V 34 duizend euro)

Overige afwijkingen tellen op tot een voordeel van 34 duizend euro.

Financiële risico's

Naam risico	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven
Programma	Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald.</p> <p>De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitaties, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxenmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico Programma 5	Bedrijfsrisico Sport 050 Sport en bewegen
Naam risico	Bedrijfsrisico Sport050
Programma	Sport en bewegen
Omschrijving	Sport050 kent een afhankelijkheid van de economische conjunctuur en het weer. Wij houden rekening met een specifiek bedrijfsrisico ter hoogte van circa 10% van de tarief-gerelateerde omzet. Die verwachte omzet 2018 is circa 5,7 miljoen euro.
Risicobedrag 2018	570 duizend euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	570 duizend euro
Kans 2019	25%
Risicobedrag 2020	570 duizend euro
Kans 2020	25%
Risicobedrag 2021	570 duizend euro
Kans 2021	25%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	
Actie	Het blijvend stimuleren van het gebruik van de voorzieningen.

Naam risico	Wijziging in BTW-regelgeving en sport: herziening oude investeringen.
Programma	Sport en bewegen
Omschrijving	<p>Het Rijk is van plan het Sportbesluit af te schaffen per 2019. Daardoor bestaat er een kans op herziening van de btw op oude investeringen. Voor wat betreft deze oude investeringen lopen we een incidenteel risico van geschat 1,5 miljoen euro in verband met de daarmee gemoeide btw. Het lijkt er op dat er geen herziening komt op (oude) investeringen. En als er een herziening komt is ook niet bekend hoe deze er uit gaat zien. Het bedrag van 1,5 miljoen is gebaseerd op een oude berekening. We kiezen er voor deze nu niet te herijken vanwege de verwachting dat de kans van voordoen gering is. Er is immers steeds aangegeven dat het kabinet met het vervallen van het sportbesluit geen bezuiniging beoogt, maar een aanpassing naar Europese regels. De verwachting is daarom dat voor de wijziging van de sportvrijstelling een overgangsregeling komt voor bestaande situaties zodat geen herzienings-btw hoeft te worden terugbetaald. Echter dat is nog lang niet zeker. Bovendien bestaat de kans dat er wordt gekeken of gemeenten niet vooraf aan de aanpassing per 2019 extra hebben geïnvesteerd om nog een btw-voordeel te behalen. In dat geval zou het sportcentrum Europapark in beeld komen. Daarom moeten we toch rekening houden met dit risico.</p> <p>Omdat het Rijk nog een wetsvoorstel moet indienen kan het risico zich op zijn vroegst voordoen vanaf 2019. De risicoparagraaf zal, als de overgangsregeling bekend is, moeten worden gewijzigd. Het is de verwachting dat dit voor de begroting 2019 helder is.</p>
Risicobedrag 2018	0
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	1,5 miljoen euro
Kans 2019	25%
Risicobedrag 2020	1,5 miljoen euro
Kans 2020	25%
Risicobedrag 2021	1,5 miljoen euro
Kans 2021	25%
Structureel/Incidenteel	1,5 miljoen euro incidenteel
1e signaleringsmoment	2014 VGR 2 en Begroting 2015
Actie	We hebben de financiële gevolgen aangeleverd bij het VNG. We volgen de ontwikkelingen op rijksniveau.

Naam risico	Gelijk Speelveld afboeking kleedkamers en clubgebouwen
Programma 5	Sport en bewegen
Omschrijving	Bij de uitvoering van het Gelijk speelveld dient een aantal gebouwen te worden afgewaardeerd naar 0 vanwege de gewijzigde eigendomssituatie (om niet verkrijging vereniging recht van opstal). De gesprekken met de verenigingen over de overdracht lopen nog.
Risicobedrag 2018	600.000
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	

Programma 6: Cultuur

De Groningse culturele infrastructuur is oorspronkelijk, divers en van hoge kwaliteit. We willen bijdragen aan een goed geïnformeerde stedelijke samenleving en een levendig cultureel klimaat, waarin het voor iedereen prettig is om te wonen, werken, studeren, verblijven en ondernemen. Hierbij spelen ook evenementen een belangrijke rol.

We hebben zes richtinggevende strategieën in ons cultuurbeleid:

- Ruim baan voor talent;
- Een sterke basis en ruimte voor vernieuwing;
- Nieuwe verbindingen leggen;
- Een leven lang cultuur;
- Samenleven met cultuur;
- Overal cultuur.

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

We willen dat Groningen een stad is:

- Met een kwalitatief hoogstaand, vernieuwend en gevarieerd cultureel klimaat;
- Met een cultuuraanbod voor jong en oud, voor mensen uit alle lagen van de bevolking;
- Die mensen in staat stelt en actief stimuleert om zelf cultureel actief te zijn.

Het programma is uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

Cultuurnota 2017-2020

[Kadernota Cultuur 2017-2020 "Cultuurstad Groningen City of talent" \(2016\)](#)

[Nota strategisch evenementenbeleid \(2014\)](#)

[Omroepnota Mediabeleid 2016 - 2019](#)

[Popvisie No Guts No Glory \(2011\)](#)

[Forumvisie \(2011\)](#)

Relevante ontwikkelingen

We zijn gestart met de uitvoering van de cultuurnota 'Cultuurstad Groningen, city of talent'. De resultaten van het eerste jaar zijn positief. We merken dat instellingen steeds meer hun maatschappelijke waarde zien in de Groningse samenleving. Naast hun reguliere activiteiten worden meer projecten georganiseerd die bijdragen aan de sociale cohesie. We zijn actief geweest met educatie en talentontwikkeling. Bij het Altonale festival in Hamburg hebben een aantal van onze Groningse talenten hun kwaliteiten kunnen tonen. Ook zijn er twee collectieven van jonge makers van start gegaan, zij gaan het komende jaar hun broedplaatsen verder vorm gaan geven. Station Noord, programma van We the North, begint zijn vruchten af te werpen. Het programma sluit goed aan bij de talentontwikkeling in de stad. Er nemen zes noordelijke makers deel aan Station Noord.

Wij subsidieerden de pilot Waste NO Waste van kunstenaar Claudy Jongstra tijdens Let's Gro op het Waagplein. De pilot genereerde betrokkenheid en enthousiasme voor het Waste NO Waste project dat zij in het kader van Leeuwarden Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa in 2018 op het Suikerunieterrein realiseert. Claudy Jongstra heeft verschillende partijen aan zich weten te binden, zowel scholen in het kader

van cultuuronderwijs als ondernemers die zoeken naar mogelijkheden om hun productieketen te verduurzamen.

In samenwerking met schoolbesturen, het Prins Claus Conservatorium en verschillende andere culturele partners hebben wij een start gemaakt met 'Meer muziek in de klas'. Ons doel is dat alle kinderen in 2020 muziekles krijgen op school, hier gaan we ons de komende jaren hard voor maken.

De cultuurpijlaren werken actief samen om de culturele infrastructuur van de stad te versterken, daarnaast zijn ze bezig met de uitvoering van hun eigen plannen. Er is een start gemaakt met cultuurmarketing door in samenwerking met economische zaken en Marketing Groningen de mogelijkheden van een cultuurpas te onderzoeken.

Het CBK is bezig geweest met de voorbereiding van de interne verzelfstandiging. Dit geldt ook voor de Oosterpoort Stadsschouwburg. Daarnaast is besloten te starten met een onderzoek naar een nieuwe locatie voor de Oosterpoort.

Deelprogramma 6.1: Culturele infrastructuur

Met dit deelprogramma willen we optimale voorwaarden creëren voor cultuur. We werken samen met de culturele instellingen om samen de culturele diversiteit en kwaliteit in Groningen te versterken. De volgende vier strategieën dragen bij aan het versterken van onze culturele infrastructuur: ruim baan voor talent; een sterke basis en ruimte voor vernieuwing; nieuwe verbindingen leggen en Overal cultuur. Ook evenementen dragen bij aan onze culturele infrastructuur.

Beleidsvelden

- Ruim baan voor talent
- Een sterke basis en ruimte vernieuwing
- Nieuwe verbindingen leggen
- Overal cultuur
- Evenementen

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Positie gemeente Groningen in Atlas voor Gemeenten*	-	-	-
Aantal instellingen dat onder verscherpt toezicht is gesteld	2	2	3

*Er wordt een andere indicator gezocht omdat dit niet meer op de oorspronkelijke manier wordt gemeten.

Vrijdag, Grand Futura en OOG staan onder verscherpt toezicht. Vrijdag vanwege de nog lopende terugkeergarantie tot 1-1-18 van personeel. Grand Futura vanwege het nog beperkte eigen vermogen en de het feit dat het nog een jonge organisatie is. OOG vanwege hun teruglopende financiële positie en de verhuizing naar de Campus Zernike.

6.1.1 Ruim baan voor talent

Met haar kennis- en cultuurinstellingen, hoogopgeleide bevolking en instroom van jong (internationaal) creatief talent is Groningen een 'City of Talent'. Wij willen ons de komende cultuurnotaperiode profileren als dé culturele 'City of Talent' van Nederland. We blijven werken om het inspirerende klimaat van de stad te behouden en jong talent de kans te bieden zich hier te ontwikkelen. We bouwen verder aan waar we goed in zijn.

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden broedplaatsen creëren en ondersteunen waar nieuw talent en nieuwe kunstvormen kunnen worden ontwikkeld, en talent en innovatie kunnen worden getoond;
- We zetten talent in als ambassadeur voor de stad;
- We wilden het unieke karakter van ons cultuuraanbod benutten door in te zetten op een nieuw stadsbreed talentenprogramma.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Broedplaatsen

We hebben opdracht gegeven een quickscan te maken van de huidige en toekomstige behoefte aan broedplaatsen, met het oog op leegstandsbeleid, gebiedsontwikkeling en cultuur- en economisch beleid in het kader van talentontwikkeling. In 2018 worden de uitkomsten daarvan opgeleverd en bereiden we eventuele vervolgstappen voor.

We verstrekten subsidies aan twee collectieven van jonge getalenteerde podiumkunstenaars voor een plek waar ze kunnen experimenteren, interdisciplinair samenwerken, optreden, oftewel hun talenten verder kunnen ontwikkelen. De kunstenaars zijn tevens verbonden aan het talentenprogramma van Station Noord. We zijn nog in gesprek met een derde collectief van jonge makers. De drie initiatieven monitoren we om input te krijgen voor het versterken van de keten van talentontwikkeling.

Talentenontwikkelingsprogramma

We hebben gesproken met het culturele veld om input te krijgen voor de inrichting van een talentenprogramma om de keten van talentontwikkeling en de behoeften in Groningen in kaart te brengen.

Stipendia

In het kader van talentontwikkeling reikten wij drie stipendia uit aan veelbelovende jonge Groninger kunstenaars op het gebied van muziek, beeldende kunst en literatuur. Samen met de provincie Groningen onderzoeken wij hoe wij het nieuwe stipendium Kunst & Samenleving in het najaar van 2019 voor het eerst kunnen uitreiken. Het stipendium sluit aan bij de strategie 'samenleven met cultuur'.

Groningen was Partner-stad van het Altonale festival in Hamburg 2017 en kon in dat kader een aantal Groningse talenten een podium bieden. Zij waren ambassadeur voor Groningen City of Talent.

Conclusie

Ruim baan voor talent betekende in de praktijk dat talent werd opgemerkt en fysieke en mentale ruimte kreeg om zich te ontwikkelen. De ervaringen die we in 2017 hebben opgedaan gebruiken we om onze strategie te verfijnen en criteria voor ondersteuning te bepalen. Broedplaatsbeleid is in ontwikkeling.

6.1.2 Een sterke basis en ruimte vernieuwing

Het grote en diverse culturele aanbod is een van de grote pijlers onder de aantrekkingskracht en economische vitaliteit van de stad Groningen. Deze diversiteit heeft een keerzijde. Het is kostbaar om overeind te houden. Hierdoor is er de afgelopen jaren maar beperkt financiële ruimte geweest voor vernieuwing. We willen flexibele ruimte in ons cultuurbudget om onze strategische doelen te behalen. Dit laten we niet ten koste gaan van de instellingen die al jarenlang bij dragen aan het unieke culturele klimaat in onze stad.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
--------------------------------	-------------------------	------------------------	-------------------------

% subsidieaanvragen afgehandeld binnen de daarvoor gestelde termijn (100%)	100%	100%	100%
% benutting van de beschikbare budgetten voor cultuurprojecten	100%	100%	99%

Budget 2017 voor aanvulling huisvestingslasten is niet volledig uitgeput omdat de projecten Kunstwerf en Historisch Kwartier nog niet gerealiseerd zijn.

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden meer flexibele ruimte in ons cultuurbudget. Zo konden we beter aansluiten bij ontwikkelingen die zich voordoen, bijvoorbeeld op het gebied van stadsontwikkeling of de vernieuwing van het sociaal domein;
- We wilden ‘Groninger cultuurpijlers’ aanwijzen en stelden hiervoor extra budget beschikbaar. We bedoelen daarmee de instellingen die de basis zijn van ons cultuuraanbod en ons cultuurprofiel. We vroegen de Cultuurpijlers kleinere instellingen te ondersteunen en het initiatief te nemen tot (meer)samenwerking;
- We wilden ingaan op de vraag om meer inhoudelijke monitoring.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Cofinancieringsfonds en vernieuwingsfonds

We hebben het cofinancieringsfonds ingesteld en ingezet voor onder andere het programma Een leven lang kunst in het kader van Age Friendly Cultural Region, het wijktheaterproject De wijk de wereld en de samenwerking met het Altonale festival in Hamburg.

De raad heeft bij het vaststellen van het uitvoeringsprogramma besloten GRID, Noord Pool Orkest, Prime, 5 Great Guitars en het Grafisch Centrum te financieren uit het vernieuwingsfonds.

Cultuurpijlers

In 2017 hebben we zeven instellingen benoemd tot cultuurpijler. De instellingen trekken gezamenlijk op, zo vormen ze het gezicht van de culturele infrastructuur van de stad. De instellingen zijn begonnen met de uitvoering van hun plannen, we noemen een aantal voorbeelden; SLAG en het Groninger Museum hebben hun organisatie versterkt door een extra medewerker aan te stellen, het NNO en Club Guy and Roni hebben samengewerkt aan de voorstelling Move it!

Monitoring

In 2017 zijn wij gestart met de invoering van het nieuwe programma van eisen (PVE) voor de culturele instellingen. Dit PVE is een uitwerking van de maatschappelijke doelen benoemd in de kadernota 2017-2020. We hebben instellingen gevraagd in hun subsidieaanvraag 2018 te reageren op dit PVE door aan te geven op welke wijze zij met hun activiteiten bijdragen aan deze doelen.

Conclusie

Met het instellen van het cultuurpijlerfonds en het benoemen van de pijlers hebben we een stap gezet met het verstevigen van de culturele infrastructuur. De winst is nu al dat instellingen samen optrekken en samen een vuist kunnen maken. Tevens zijn al een paar mooie projecten gerealiseerd, in 2018 gaan de cultuurpijlers verder met de uitvoering van hun plannen. Het cofinancieringsfonds zorgt ervoor dat we projecten kunnen ondersteunen die op het snijvlak van cultuur en het sociale domein zitten. Hierdoor hebben een aantal culturele organisaties hun maatschappelijke projecten kunnen uitvoeren.

6.1.3 Nieuwe verbindingen leggen

We vinden dat het aangaan van verbindingen de kracht van cultuurstad Groningen is. De Kunstraad constateert dat hierin stappen worden gezet. Instellingen gaan samenwerkingen aan met andere (maatschappelijke) partners om een interessanter aanbod te bieden. We willen kunst en cultuur meer verbinden met de maatschappelijke en ruimtelijke ontwikkelingen in onze stad. Voor deze verbindingen

zoeken we de samenwerking op, in stedelijk, regionaal én noordelijk verband en met het bedrijfsleven. We promoten cultuur als onderdeel van een goed vestigingsklimaat en 'Citymarketing'.

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden binnen de gemeente Groningen cultuur aan andere beleidsterreinen verbinden zoals stadsontwikkeling en het sociaal domein (zie 6.1.4 en 6.2.1);
- We wilden intensiever samenwerken met het bedrijfsleven;
- We wilden cultuur promoten als belangrijke bijdrage aan het creëren van een goed vestigingsklimaat en zien cultuur als basis-ingrediënt voor 'city marketing';
- We intensiverden de culturele samenwerking in Noord-Nederland via 'We the North';
- We zijn ons bewust van de waarde van Leeuwarden-Fryslân 2018 voor het Noorden en zochten hier actief aansluiting bij.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We the North

We verstrekten subsidie aan het noordelijk talentontwikkelingsprogramma voor podiumkunsten Station Noord 2.0. Deze gezamenlijke noordelijke bijdrage werd gematcht door het landelijk Fonds Podiumkunsten. Daarnaast hebben we subsidie verstrekt voor coördinatie van het netwerk van de Noordenaars, een samenwerkingsinitiatief in de beeldende kunst in Noord-Nederland. Samen met het veld onderzochten we de mogelijkheden voor een kwaliteitsimpuls voor cultuuronderwijs op basisscholen in noordelijk verband. Dit wordt vanaf 2018 uitgevoerd.

We hebben twee netwerkbijeenkomsten georganiseerd, een landelijk symposium Kwaliteit in Context over stedelijke regio's in Leeuwarden en een symposium Art 66 over kunst en healthy ageing in Emmen.

Leeuwarden 2018

Wij subsidieerden de pilot Waste NO Waste van kunstenaar Claudy Jongstra tijdens Let's Gro op het Waagplein. De pilot genereerde betrokkenheid en enthousiasme voor het Waste NO Waste project dat zij in het kader van Leeuwarden Fryslân Culturele Hoofdstad van Europa in 2018 op het Suikerunieterrein realiseert. Stichting Leeuwarden 2018 heeft ons gevraagd een culturele ambassade in te richten in Leeuwarden. Het CBK heeft de opdracht om hier een kader voor te maken, uitgaand van het thema water en waterstof.

Marketing

In samenwerking met Marketing Groningen, economische zaken en het culturele veld hebben we onderzocht hoe we het imago van cultuur in de stad kunnen verbeteren en de bekendheid kunnen vergroten. De eerste twee concrete projecten hierin zijn het ontwikkelen van een cultuurpas en een onderzoek naar de stand van zaken van cultuurparticipatie in Groningen. De cultuurpas, op basis van blockchaintechnology, moet leiden tot een database voor onder andere culturele instellingen en Marketing Groningen. Op basis van de verzamelde gegevens kunnen we bezoekers en inwoners beter door het aanbod gidsen. Instellingen kunnen a.d.h.v. de gegevens bewuste beleidskeuzes maken. Daarnaast is er een website over cultuur in Groningen voor internationale studenten gerealiseerd; www.here-and-now.nl.

Conclusie

Samen met de andere noordelijke overheden in We the North hebben we het Noorden als culturele regio landelijk op de kaart gezet, door gezamenlijke financiering van experimenten in de proeftuin. Dat leidde onder andere tot matching van Station Noord 2.0 door het landelijk Fonds Podiumkunsten. Zowel de provincie als stad zijn actief geweest met de voorbereidingen voor Leeuwarden 2018. Dit heeft ervoor gezorgd dat wij in 2018 goed vertegenwoordigd zijn in dit project.

In onze relatie met Marketing Groningen, economische zaken en toerisme zijn de eerste contacten aangehaald met het bedrijfsleven. In de Retail-agenda van de ondernemers is cultuur een belangrijk item. Dit zijn aanknopingspunten die we in 2018 verder willen onderzoeken.

6.1.4 Overall cultuur

Groningen is een stad die bruist van cultuur. We willen een stad zijn waar inwoners en bezoekers overal cultuur kunnen ervaren. Kunst in de openbare ruimte draagt bij aan die beleving, zowel met tijdelijke projecten als met permanente kunstwerken. Door cultuur toe te voegen aan projecten willen we gebieden een impuls geven of weer laten opbloeien, zoals het Suikerunieterrein en het Ebbingekwartier, Groninger Forum en Historisch kwartier.

Cultuur willen we inzetten als 'placemaking': door een evenement neer te zetten om een plek vindbaar te maken of als profilering van een gebied. Kunst kan fungeren als stadsmarkering door de publieke ruimte creatief in te richten.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal bezoekers OPSB	284.729	240.000-260.000	302.000
Aantal bezoekers Groninger Museum	290.000	185.000	213.200
Aantal projecten Kunst op Straat	6	5	4

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden inzetten op 'de stad als podium', bijvoorbeeld door openbare repetities of andersoortige activiteiten van;
- We wilden de binnenstad inzetten als onze 'huiskamer' waar iedereen op een laagdrempelige wijze met cultuur in aanraking kan komen;
- We wilden ruimte voor de productiefunctie talentontwikkeling in het Ebbingekwartier en met dit makers-cluster de stedelijke infrastructuur versterken en kansen voor samenwerking en synergie benutten;
- We wilden cultuur integraal onderdeel maken van onze stadsontwikkeling, door deze vanaf het begin te betrekken bij grote stadsprojecten of in te zetten om gebieden te laten opleven;
- We wilden citymarketing meer verbinden met cultuur en ons nog meer profileren met onze culturele kwaliteit, authenticiteit en sterke basis;
- We wilden inzetten op het bereiken van meer en nieuw publiek voor kunst en cultuur, bijvoorbeeld door de inzet van social media en crowdfunding.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Kunst op straat

Het CBK en stadsontwikkeling werken al jaren samen, een recent voorbeeld is het kunstproject aan de Zuidelijke ringweg. Het CBK en de stadsbouwmeester zijn regelmatig in gesprek om tijdig stedelijke ontwikkelingen te signaleren. Er zijn in 2017 vier projecten gerealiseerd. Daarnaast is begonnen aan de kunstopdracht voor het Zuiderplantsoen, de starthandeling van Meerstadpark heeft plaatsgevonden en de kunstopdracht Eekhoornbrug is ontwikkeld tot een voorlopig ontwerp. De kunstmanifestatie Marker is vanwege fondsenaanvragen verschoven naar juni 2018.

Stad als podium

VRIJDAG heeft in samenwerking met de Groninger City Club gedurende de zomervakantie 'City Stage' georganiseerd. Amateurgezelschappen kregen de mogelijkheid zichzelf te presenteren op verschillende podia in de stad. De optredens zijn goed bezocht, en er is zeker bereidheid vanuit de gezelschappen om mee te

werken aan een nieuwe editie. Wel moet er worden gekeken naar de randvoorwaarden. We gaan hierover in gesprek met VRIJDAG.

De Kunstwerf

Begin 2017 zijn we gestart met de voorbereidingen voor planontwikkeling van het cultuurcluster met als werktitel "de Kunstwerf. Het structuurontwerp wordt verder uitgewerkt tot een definitief ontwerp. De start bouw wordt, onder voorbehoud van eventuele procedures, voorzien na de zomervakantie van 2018. Oplevering volgt naar verwachting ongeveer 1 jaar later, eind 2019.

Conclusie

Er zijn veel uitingen van kunst en cultuur in de openbare ruimte geweest. We gaan met VRIJDAG in gesprek over de continuering van City Stage. Daarnaast zien we de ontwikkeling dat gezelschappen openbare repetities en hiermee bijdragen aan 'overall cultuur'.

6.1.5 Evenementen

Groningen wil een aantrekkelijke en economisch vitale stad zijn voor bewoners, ondernemers en bezoekers. Een gevarieerd evenementenaanbod draagt hieraan bij. In het evenementenbeleid maken we een belangenafweging tussen een bruisende en een leefbare stad. Samen met partners organiseren we meer regie op het aanbod van grote evenementen. Daarnaast hebben we gericht locatiebeleid voor de belangrijkste locaties in de stad.

Wij willen dat Groningen haar sterke positie als evenementenstad in stand houdt. Groningen heeft een eigen gezicht en is ook voor buitenstaanders een jonge, eigenzinnige stad met veel aandacht voor cultuur. Met onze historische binnenstad en de aanwezigheid van grote kennisinstellingen hebben we veel te bieden voor organisatoren van evenementen. Wij willen dat evenementen meer bijdragen aan een herkenbaar profiel van Groningen. Evenementenbeleid en citymarketing zijn sterk aan elkaar verbonden.

Onderstaande indicatoren zijn een inschatting, omdat de jaarplanning grote evenementen nog niet is vastgesteld. Daarnaast zijn per 2016 ook de categorieën voor het aantal evenementen gewijzigd.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicatoren	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal evenementen 200 - 1.000 bezoekers	215	180	95
Aantal evenementen 1.000 - 2.000 bezoekers		80	41
Aantal evenementen 2.000 - 25.000 bezoekers	24	28	21
Aantal evenementen meer dan 25.000 bezoekers		3	3
Aantal meldingen geluidsoverlast evenementen (totaal)	450	190	324
Aantal meldingen geluidsoverlast evenementen - overige evenementenlocaties	-	40	29
Aantal meldingen geluidsoverlast evenementen - Binnenstad	-	10	48
Aantal meldingen geluidsoverlast evenementen - Ebbingekwartier	-	0	0
Aantal meldingen geluidsoverlast evenementen - Stadspark	-	50	130
Aantal meldingen geluidsoverlast	-	30	17

evenementen - Kardingse			
Aantal meldingen geluidsoverlast evenementen - Rode Haan	-	15	13
Aantal meldingen geluidsoverlast evenementen - Suikerunieterrein	-	45	66

Het aantal kleine en middelgrote evenementen is gedaald. Conform de landelijk trend, is er een daling waarneembaar in het aantal evenementen. Daarnaast is het voor evenementenorganisatoren complexer geworden om een evenement te organiseren gelet op de eisen die aan veiligheid worden gesteld. Tot slot hebben wij in sommige gevallen meerdere evenementen onder één vergunning ondergebracht waar dit voorheen verschillende vergunningen betrof.

Het aantal meldingen geluidsoverlast valt ons dit jaar tegen en is hoger dan onze ambitie. Dit wordt onder andere verklaard door twee evenementen, namelijk de KEI-week in de binnenstad (39 meldingen) en Kingsland in het Stadspark (89 meldingen). Doordat het Paradigm-festival op het Suikerunieterrein dit jaar in samenwerking met bewoners en Evenementenmanagement heeft geïnvesteerd in het beperken van de geluidsoverlast, is het aantal meldingen over het festival in 2017 beperkt gebleven tot 50 waar dit in 2016 nog ruim 200 meldingen betrof. Dit verklaart de forse daling in het totaal aantal meldingen geluidsoverlast. In 2018 evalueren wij de geluidsnormen voor evenementen. Hierin betrekken wij ook de landelijke ontwikkelingen op dit gebied.

Wat wilden we bereiken in 2017?

Wij wilden werken aan de doorontwikkeling van ons strategisch evenementenbeleid door te blijven sturen op een kwalitatief en gevarieerd evenementenprogramma. Om alle initiatieven een goede plek te kunnen geven in onze stad, wilden we werken aan een afwegingskader, om op basis hiervan keuzes te maken. Daarnaast wilden we de Adviesgroep Programmering Evenementen gebruiken als platform om samen met onze partners meer op kwaliteit en diversiteit van evenementen te kunnen sturen. Tot slot was het verbeteren van de kwaliteit van onze volksfeesten een van onze doelen. In samenwerking met onze partners bij de volksfeesten wilden wij werken aan een hierbij passende invulling van deze dagen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben in 2017 een ruim en gevarieerd aanbod aan evenementen in onze stad gefaciliteerd;
- We gebruiken het volgende afwegingskader voor de evenementenprogrammering: een kwalitatief goed en gevarieerd evenementenprogramma met voor ieder wat wils, dat bijdraagt aan de programmering van onze stad en evenwichtig wordt gespreid over onze evenementenlocaties;
- We hebben voor het Suikerfabriekterrein een locatieprofiel ontwikkeld;
- We hebben het evenementenvergunningverleningsproces verder verbeterd;
- We hebben de samenwerking tussen de parate en gemeentelijke diensten tijdens een evenement verbeterd;
- We hebben tijdens het Paradigm-festival in samenwerking met de organisator en buurtbewoners een proef gehouden voor het beperken van de ervaren geluidsoverlast voor omwonenden;
- We hebben het contract met de exploitant van de Drafbaan beëindigd zodat we een andere invulling kunnen geven aan de programmering op de Drafbaan;
-  We hebben evenementenorganisatoren gecoacht over het duurzaam organiseren van hun evenementen.

Conclusie

Groningen behoudt haar sterke positie in de top van de evenementensteden in Nederland. De brede en gevarieerde evenementenprogrammering draagt bij aan onze cultureel bruisende stad waar iedereen zich thuis voelt. Zo hadden wij naast de bekende evenementen in 2017 ook enkele nieuwe evenementen. De eerste editie van Groninginedag heeft plaatsgevonden, een vernieuwend initiatief waarin meerdere kleinere

evenementen samenkwamen in één groot evenement. Daarnaast heeft Albertus Magnus haar lustrum met verschillende evenementen in de stad gevierd.

De evenementenwereld kent een grote dynamiek. Als top-evenementenstad kunnen we ons dan ook niet permitteren om stil te staan. We blijven werken aan de optimalisering van onze evenementenprogrammering, ons vergunningverleningsproces en onze locatieprofielen. Over het algemeen slagen we erin om de geluidsoverlast bij muziekevenementen te beperken. De balans tussen leefbaarheid en levendigheid is een onderwerp dat continue onze aandacht heeft. In 2018 evalueren wij de geluidsnormen en blijven we ons inspannen om de ervaren geluidsoverlast van evenementen verder terug te dringen.

Deelprogramma 6.2: Deelname aan cultuur

Cultuur is genieten van wat anderen brengen en ook zelf cultureel actief zijn. Dat ondersteunen en bevorderen we via onze voorzieningen en regelingen voor amateurkunst en kunst op school. Cultuur kan een positieve bijdrage leveren aan maatschappelijke vraagstukken als 'healthy ageing', sociale cohesie en het ontwikkelen van basisvaardigheden. Cultuur stimuleert ontmoeting en debat en roept op tot reflectie.

Beleidsvelden

- Samenleven met cultuur
- Een leven lang cultuur

6.2.1 Samenleven met cultuur

Maatschappelijke vraagstukken op bijvoorbeeld het gebied van zorg, duurzaamheid, krimp of vergrijzing worden steeds complexer. Mogelijk oplossingen vragen om innovatie en creativiteit, bij uitstek een kracht van de culturele sector. We willen daarom deze kracht verbinden aan maatschappelijke thema's. We willen dat kunst en cultuur in het centrum van de stad en in de wijken toegankelijk en te beleven is.

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden cultuur verbinden aan maatschappelijke thema's als healthy ageing;
- We wilden cultuur inzetten als middel voor ontmoeting en debat;
- We wilden culturele instellingen uitdagen om hun waarde voor het bredere maatschappelijke domein te bewijzen en verder hierop in te zetten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Let's Gro

Tijdens Let's Gro hebben we een denksessie en presentatie georganiseerd met het thema 'Zorg voor de kunst'. Met een groep van ong. 40 geïnteresseerden uit de zorg en de cultuursector hebben we gebrainstormd over hoe kunst kan bijdragen aan de zorgpreventie. De resultaten hiervan zijn gebundeld in een 'bijsluiter'. In een publiek deel hebben verschillende succesvolle initiatieven zichzelf gepresenteerd en laten zien wat de meerwaarde van kunst in de zorg is.

Breed gemeenschappelijk programma

De transformatieagenda is gepresenteerd aan de raad, hier is vanuit cultuur aan bijgedragen.

Age Friendly Cultural Region

In 2017 zijn we samen met de provincie gestart met het programma 'Een leven lang kunst'. VRIJDAG en de Hanzehogeschool hebben het festival 'De kunst van het ouder worden' georganiseerd. Daarnaast is het Pronkjewailfonds opgericht. Particulieren en professionals hebben gezamenlijk 14 aanvragen ingediend. Met de toekenning uit het fonds zijn activiteiten voor ouderen georganiseerd. In 2018 gaan we verder met de uitvoering van het programma.

Maatschappelijk domein

In 2017 hebben initiatiefnemers OPSB, NNT/Guy and Roni en de Wijkjury voorbereidingen getroffen voor de wijkvoorstelling 'De wijk de wereld'. Doel van het project is mensen uit de wijken Selwerd/Paddepoel middels theater met elkaar in contact te brengen. In het kader van het cultuurpijlerschap hebben Club Guy&Roni en het NNO de dansvoorstelling Move it! gemaakt. Dit was een project met leerlingen van het voortgezet onderwijs. In 2018 werken we samen met VRIJDAG aan een projectplan over de aanpak 'kunst en cultuur in wijken'.

Conclusie

Het programma Een leven lang kunst heeft middels het Pronkjewailfonds acht mooie projecten opgeleverd die bijdragen aan cultuurparticipatie door ouderen. Er gebeurt al heel veel op dit gebied, door dit programma worden de activiteiten en projecten zichtbaar. In 2018 gaan verder met de wijkgerichte aanpak, waarbij we vanuit de kracht van de wijk gaan werken.

6.2.2 Een leven lang cultuur

Cultuuronderwijs is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen. In Groningen krijgt iedereen de kans om zich te ontwikkelen met behulp van kunst en cultuur. We willen dat de inwoners van de stad kennis hebben van de geschiedenis van Groningen om bewustzijn te creëren over onze identiteit in zowel het verleden als het heden. We bevorderen actieve cultuurparticipatie omdat dit bijdraagt aan het welzijn van onze inwoners en sociale cohesie bevordert. Voor de musea en bibliotheek hebben we een nieuw uitvoeringsbeleid ontwikkeld.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal bezoekers Groninger Forum	1.190.151	107.000*	1.229.004
Aantal uitleningen bibliotheek	1.299.616	1.370.000	826.405
Aantal leden bibliotheek	45.500	45.000	42.379
% Groningers dat wekelijks naar OOG kijkt	42%	24%**	49%
Aantal bezoekers Noordelijk Scheepvaartmuseum	25.900	30.000	38.757
Aantal gehonoreerde projecten Plusregeling amateurkunst (en uitputting budget)	38	25	43
Aantal bereikte leerlingen in het basisonderwijs met CMK	9.371	10.000	9.752
% deelnemende scholen aan CMK	35%	35%	59%
Aantal scholen in het VO met de Cultuurkaart	10	10	10

* Het aantal bezoekers van het Forum in de begroting 2017 is onjuist weergegeven. In de realisatie van 2016 en de begroting 2017 zijn getallen opgenomen waarbij de verlengingen als nieuwe uitleningen werden geteld. In 2017 zijn alleen de uitleningen opgenomen. Er is een lichte daling van leden vanwege de opschoning van de verschillende abonnementensoorten. De verwachting is dat dit aantal weer zal gaan stijgen door het boetevrije abonnement.

** In 2016 is een onderzoek gestart naar de kijk- en luistercijfers van OOG. De beoogde doelstelling van 24% is gemaakt nog voor het onderzoek plaatsvond.

Wat wilden we bereiken in 2017?

- Cultuuronderwijs is essentieel voor de ontwikkeling van kinderen. We sloten aan bij de Europese doelstelling van een leven lang leren en staan voor dat Stadgers 21st century skills ontwikkelen. In Groningen kreeg iedereen de kans om zich te ontwikkelen met behulp van kunst en cultuur;

- We wilden dat de inwoners van de stad kennis hebben van de geschiedenis van Groningen. Dit is belangrijk voor het bewustzijn over onze samenleving in zowel het verleden als het heden;
- We vergrootten het bereik en de kwaliteit van cultuuronderwijs op scholen. Ons instrument hiervoor is Cultuureducatie met kwaliteit;
- We streefden naar een optimale inzet van het gemeentelijke amateurkunstbudget;
- We wilden meer samenwerking bewerkstelligen tussen de erfgoedinstellingen, zodat de collectie Groningen vaker en laagdrempelig wordt getoond;
- De inwoners van de stad hadden plezier in lezen en werden gestimuleerd in hun literaire ontwikkeling;
- Kinderen, jongeren en volwassenen in de stad beschikken over een basisniveau taalvaardigheid waarmee ze minimaal zelfredzaam zijn in de hedendaagse informatiemaatschappij. Ze maakten kennis met, en beleefden plezier aan lezen;
- De inwoners van de stad zijn actieve burgers die deel uitmaakten van en participeerden in de samenleving. Alle Groningers hadden de mogelijkheid om vrij elkaar te ontmoeten en in debat te gaan over actuele maatschappelijke thema's.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Cultuureducatie

In september 2017 is K&C begonnen met de uitvoering van de steunfunctie cultuureducatie voor de stad. Dit heeft geleid tot een actualisatie van het nascholingsaanbod, een uitbreiding van het cultuurmenu en meer samenwerking tussen de culturele instellingen op het gebied van cultuuronderwijs. Cultuureducatie met kwaliteit is in 2017 voortgezet.

Wij zijn als eerste gemeente gestart met 'Meer muziek in de klas'. Verschillende partijen uit de stad waaronder schoolbesturen, het Prins Claus Conservatorium en de PABO hebben gewerkt aan het gezamenlijk opstellen van plannen hoe muziekonderwijs een structurele plek binnen het curriculum te geven.

Amateurkunst

De klankbordgroep amateurkunst heeft een aantal aanbevelingen gedaan over de Basisregeling Amateurkunst en de Plusregeling. Deze aanbevelingen gericht op verhoging van het budget en het efficiënter inzetten van beide regelingen hebben wij overgenomen.

Toegankelijkheid kunst en cultuur

Ook in 2017 konden Stadgers die geen financiële mogelijkheden hebben om deel te nemen aan cultuur gebruik maken van het Jeugdcultuurfonds en de Stadgerspas. De regeling waarbij studenten gratis naar het Groninger Museum kunnen is verlengd tot 2020.

Groninger Forum - wijkfilialen

Het bibliotheekwerk in de wijken is versterkt. De wijkvestigingen van het Groninger Forum functioneren vooral als familiebibliotheek. De klassieke bibliotheektaken zijn een belangrijk vertrekpunt voor deze vestigingen. Tegelijkertijd ontwikkelen de wijkvestigingen zich verder tot een meer eigentijds multidisciplinair platform waar informatie, educatie en ontmoeten kernwaarden zijn. Het accent van een wijkvestiging ligt op activiteiten rond educatie, jeugdactiviteiten en sociaal domein.

Conclusie

Cultuureducatie met kwaliteit is voortgezet, door de landelijke regeling muziekimpuls lag de focus op muziek. Het bibliotheekwerk in de wijken is versterkt. De wijkfilialen hebben een modern karakter gekregen en spelen hiermee in op de behoefte van de samenleving.

Bijdrage(n) verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Groninger Archieven

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	<p>De Groninger Archieven zijn voor de opbrengsten voor het grootste deel afhankelijk van de bijdragen van de gemeente en het Rijk. Bezuinigingen van deze partijen kan invloed hebben op de opbrengsten en het realiseren van de beleidsdoelen.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>De functie van de archieven verschuift naar een brede publieksinstelling met als doel om de geschiedenis van stad en provincie onder de aandacht te brengen. Hiermee wordt de verbinding gelegd tussen het onderzoek dat in de archieven wordt gedaan en de groeiende belangstelling in regionale geschiedenis.</p> <p>Digitalisering blijft de komende jaren de rode draad voor de Groninger Archieven. Het accent wordt gelegd op de groei van digitale toegankelijkheid en digitale dienstverlening. Tot 1 januari 2021 wordt toegewerkt naar een te raadplegen collectie onderverdeeld in een fysiek en digitaal deel, met voor beide een eigen depot en eigen publieks-toegankelijkheid.</p>

Martiniplaza BV

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	<p>Het belangrijkste beleidsrisico voor 2018 was de vaststelling van het benodigde budget voor het vastgestelde achterstallig onderhoud voor de periode 2017 t/m 2020 (MJOP2). Dit risico is vervallen omwille van het feit dat het budget door de gemeenteraad beschikbaar is gesteld.</p> <p>Het tweede risico is het risico dat kan ontstaan indien het vastgoed wordt overgedragen aan de gemeente Groningen en daarbij geen adequate en sluitende afspraken kunnen worden gemaakt over het onderhoud nu en in de komende tien jaar. Indien de dan nieuwe eigenaar van het gebouw (de gemeente) niet kan of wil voldoen aan de eisen die de markt aan het gebouw stelt, komt ook de toekomst van Martiniplaza rechtstreeks in gevaar.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Onderhoud gebouw (1) Het urgent onderhoud fase 1 (MJOP1) is medio 2017 geëindigd. Een objectieve rapportage daarover van Draaijer+partners is naar de gemeenteraad gezonden.</p> <p>Onderhoud gebouw (2) De plannen voor het verdere onderhoud en aanpassing van het gebouw en de omgeving voor de periode 2018-2020 worden momenteel nader uitgewerkt. De financiering hiervoor zal door MartiniPlaza zelf worden verzorgd. Hierover is overeenstemming in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders bereikt.</p> <p>De plannen voor de periode 2020 - 2030 worden nader uitgewerkt. Hierbij gaat het niet alleen om MartiniPlaza maar ook om de inpassing in de omgeving en de vergroening. Ook de toekomst van de beide oudste hallen vormt onderdeel van deze discussie.</p> <p>Definitieve rechtsvorm Het vervolgonderzoek naar de definitieve rechtsvorm voor MartiniPlaza (BV, stichting dan wel project structuur) is in gang gezet. De uitkomsten daarvan zullen naar verwachting rond de zomer 2018 worden aangeboden ter besluitvorming.</p>

	<p>Eigenaarschap vastgoed Het vervolgonderzoek naar wie de eigenaar moet worden van het vastgoed is in gang gezet. De uitkomsten daarvan zullen zoveel mogelijk in samenhang met het onderzoek naar de rechtsvorm rond de zomer 2018 worden aangeboden.</p> <p>Begroting MartiniPlaza 2018 Deze begroting is in oktober 2017 vastgesteld in de aandeelhoudersvergadering. Daarover kan op dit moment nog niets worden gezegd. Wel kan worden opgemerkt dat het jaar 2017 conform begroting is verlopen. De voorspellende kracht van de begroting ten opzichte van de realisatie neemt derhalve toe.</p>
--	---

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Vershil
06.1 Culturele infrastructuur	23.963	29.319	30.383	-1.064
06.1.1 Ruim baan voor talent	842	886	931	-45
06.1.2 Een sterke basis en ruimte ver	4.936	4.921	4.934	-13
06.1.4 Overal cultuur	17.262	22.587	23.617	-1.031
06.1.5 Evenementen	923	926	901	25
06.2 Deelname aan cultuur	15.189	15.215	15.228	-13
06.2.2 Een leven lang cultuur	15.189	15.215	15.228	-13
Totaal Lasten	39.152	44.533	45.611	-1.078
06.1 Culturele infrastructuur	9.909	9.937	11.406	1.470
06.1.1 Ruim baan voor talent	2	2	2	
06.1.2 Een sterke basis en ruimte ver	0	0	10	10
06.1.4 Overal cultuur	9.562	9.590	11.086	1.496
06.1.5 Evenementen	345	345	309	-36
06.2 Deelname aan cultuur	0	0	24	24
06.2.2 Een leven lang cultuur	0	0	24	24
Totaal Baten	9.909	9.937	11.430	1.494
Totaal Saldo voor bestemming	29.244	34.597	34.181	416
Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	1.736	1.809	1.809	0
Totaal onttrekkingen	2.464	2.523	2.523	0
Totaal saldo na bestemming	28.515	33.882	33.467	415

Financiële toelichting

6.1 Culturele infrastructuur	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking (bedragen x 1.000 euro)	-1.064	1.470	406

Onderhoud gebouwen (N 320 duizend euro)

Bij de Oosterpoort en de Schouwburg was er in 2017 een nadeel op onderhoud van 320 duizend euro. In 2017 is de onderhoudssituatie van De Oosterpoort onderzocht door Draaijer+Partners. Aanleiding was onder andere het oplopende tekort op onderhoud en knelpunten met betrekking tot de (brand)veiligheid en geluidsoverlast. Uit het onderzoek bleek dat het gebouw, ongeacht de investeringen, niet meer 'up to date' is te krijgen. Daarop heeft ons college besloten tot nieuwbouw binnen 10 jaar en instandhouding van de huidige locatie gedurende deze periode. Om te voldoen aan de actuele eisen met betrekking tot (brand)veiligheid en geluidsoverlast, is -conform het advies - besloten tot het doen van de noodzakelijke investeringen in 2018.

Kapitaallasten (V 175 duizend euro)

Er is incidentele vrijval op kapitaallasten bij de Oosterpoort en de Schouwburg, omdat vervangingsinvesteringen later dan begroot worden uitgevoerd. Grotere projecten bij deze gebouwen worden zo veel mogelijk in de zomermaanden gepland, wanneer weinig programmering plaatsvindt. De kapitaallasten komen daardoor nog niet volledig ten laste van 2017.

Programmering (N 77 duizend euro)

In het kader van onze ontwikkelrol bij de podiumkunsten hebben we in 2017 in de programmering bij de Oosterpoort enkele experimenten opgezet, zowel op inhoud als op nieuwe doelgroepen. Met nieuwe festivals als Rockit, Schools'out en My First Festival proberen we nieuwe jazzmuziek en meer jeugd binnen te krijgen. Daarnaast zijn we gestart met het verbinden van de wijken van Groningen en de Stadsschouwburg in het project De Wijk, De Wereld. Deze experimenten hebben in 2017 geleid tot nadeel op het programmeringsresultaat.

Extra beleidsmiddelen Cultuur (thema Verrijken) (V 178 duizend euro)

In de begroting 2018 hebben we opgenomen dat een aantal knelpunten/ambities binnen het programma Cultuur in 2018, deels gefinancierd wordt uit het cultuurbudget 2017. Het gaat om de knelpunten/ambities Leeuwarden Culturele Hoofdstad 2018 (project Claudy Jongstra en de Groningse Ambassade) en de door de raad, bij de behandeling van het Uitvoeringsprogramma Cultuur, besloten aanvullende financiering voor Urban House, Noord Pool Orkest, Prime en Music and Fun. In 2017 hebben we hiervoor een budget van 178 duizend euro gereserveerd.

Plankosten Kunstwerf Ebbingekwartier (V 175 duizend euro)

De voorbereidingskosten voor de realisatie van het nieuwbouwproject Kunstwerf Ebbingekwartier zijn in 2017 lager dan de bijdrage.

Overige afwijkingen (V 17 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een voordeel van 17 duizend euro.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitaties, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxenmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico Programma	Exploitatie Groninger Forum Cultuur
Omschrijving	Het Forum opent in 2019. Op dit moment bedraagt het berekende structurele tekort op de begroting vanaf 2020 van het Forum 829 duizend euro. Daarnaast is er nog sprake van incidentele frictiekosten van in totaal 1,1 miljoen euro vanaf 2020 t/m 2024. Het risico in 2020 bedraagt 1 miljoen euro en in 2021 2 miljoen euro. Het totale risico in 2024 is 4 miljoen euro. In het risico houden we ook rekening met het bedrag van 145 duizend euro dat het Forum zelf in de exploitatie moet oplossen.
Risicobedrag 2018	
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	1 miljoen euro
Kans 2020	75%
Risicobedrag 2021	2 miljoen euro
Kans 2021	75%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Rekening 2014
Actie	Samen met het Groninger Forum worden de ontwikkelingen in de exploitatie gevolgd.

Programma 7: Verkeer

We willen een goed bereikbare stad zijn, met een aangename, veilige en gezonde leefomgeving. Uitgangspunt daarbij is 'met de fiets of het openbaar vervoer als het kan, met de auto als het moet'. In fietsstad Groningen gaan veel inwoners dan ook met de fiets, mede dankzij de korte afstanden in onze compacte stad en het goede fietsklimaat. Voor het gebruik van openbaar vervoer, al dan niet in combinatie met het gebruik van Park+Ride (P+R), is veel draagvlak.

Onze stad heeft regionaal gezien een centrumfunctie voor werkgelegenheid, onderwijs, cultuur en zorg. Ook de bereikbaarheid met de auto is daarom van groot belang. Als inwoners en bezoekers toch de auto pakken, willen we dat ze vlot door kunnen rijden, zowel in de stad als op onze ringwegen.

De komende jaren zetten we zwaar in op de fiets, gezamenlijk met de partners in de regio investeren wij daarin 85 miljoen euro. Ook in openbaar vervoer wordt flink geïnvesteerd met de gezamenlijke aanpak van de spoorknop bij het hoofdstation en de uitrol van het hoogwaardig openbaar vervoer (HOV)-bussysteem in de combinatie met een forse uitbreiding van de P+R-capaciteit. Daarnaast investeren wij, met onze partners, de komende tijd flink in de aanpassing van de zuidelijke ringweg en studeren op de westelijke, om daarmee het autoverkeer in de stad te ontlasten

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

We willen dat:

- Groningen een goed bereikbare stad is;
- Met een aangename, veilige en gezonde leefomgeving;
- Ook tijdens de uitvoering van de grote infrastructurele projecten;
- Waarin met de fiets of het openbaar vervoer gereisd wordt als het kan;
- En met de auto als het moet.

Het programma is uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Uitvoeringsprogramma Bestemming Binnenstad \(2016\)](#)

[Meerjarenprogramma Verkeer 2016-2019 \(2016\)](#)

[Fietsstrategie 'Wij zijn Groningen Fietsstad' \(2015\)](#)

[Uitvoeringsprogramma Fietsstrategie 2015-2025 \(2015\)](#)

[Vervoeren, Verbinden, Verslimmen! - Nota van Uitgangspunten voor aanbestedingen van het openbaar vervoer per bus, in Groningen en Drenthe in de periode 2017 – 2027 \(2014\)](#)

[Netwerkanalyse regio Groningen-Assen \(2013\)](#)

[HOV Visie - Bouwsteen van de Netwerkanalyse Regio Groningen-Assen \(2013\)](#)

[Parkeren met perspectief \(2012\)](#)

[Beleidsregels gehandicapten parkeren 2012-2022 \(2012\)](#)

[P+R nota 2011-2020 \(2011\)](#)

[Nota Duurzame Mobiliteit, geactualiseerde beleidsnota Verkeer en Vervoer 2011-2020 \(2011\)](#)

[Programma Noord-Nederland - Spoorplan Noord-Nederland \(2011\)](#)

[Parkeernota 2011-2020 \(2011\)](#)

[Parkeren in de stad; Parkeerbeleid gemeente Groningen 2010-2020](#)

Relevante ontwikkelingen

2017 is het jaar waarin veel meer aandacht is ontstaan voor het onderwerp verkeersveiligheid dan we vooraf hadden voorzien, onder andere door een expertmeeting en een hoorzitting georganiseerd door de gemeenteraad medio 2017. Als vervolg daarop is een programma voor verkeersveiligheid in de maak en in de begroting 2018 is meer geld uitgetrokken voor dit onderwerp om vanaf 2018 te kunnen starten met de uitvoering.

Na afronding van de oostelijke en noordelijke ringweg is de aannemerscombinatie in 2017 verder gegaan met de uitwerking van de plannen voor de zuidelijke ringweg en zijn voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd. Groningen bereikbaar heeft voorbereidingen getroffen voor de hinder die gaat ontstaan als we echt groots aan de slag gaan de komende jaren. Dat is naast de aanpak van de ringweg ook een start met de uitvoering van het project spoorknoop hoofdstation. In 2017 zijn we daarnaast begonnen met de voorverkenning voor het noordelijk deel van de westelijke ringweg.

Ook zijn in 2017 veel projecten voor de fiets uitgevoerd (Uitvoeringsprogramma Fietsstrategie), zoals het verbeteren/ verlengen van de slimme routes naar Zernike en de fietsrotonde kruispunt Wilhelminakade-Prinsesseweg. Fietsers hebben daarnaast meer fysieke ruimte gekregen op bijvoorbeeld de Diepenring waar aparte brede fietsstroken zijn aangelegd. Het flitsteam fietsparkeren heeft in de binnenstad gezorgd voor meer fietsparkeerplaatsen (zoals nachstalling Grote Markt en zaterdagstalling A-kerk) en voor iets meer orde op straat door het inzetten van fietsstewards. Met gedragscampagnes proberen we het gedrag van de fietser te beïnvloeden, zoals de campagne 'alle richtingen tegelijk groen'.

Daarnaast zijn er verbeteringen geweest in het Openbaar Vervoer (OV) met de verdere verbeteringen van het Hoogwaardig OV-netwerk en verdere verduurzaming van de bussen. Gevolg was weer een forse stijging van het aantal reizigers met meer dan 10%.

Tot slot hadden we in 2017 een positief resultaat met het Parkeerbedrijf en hebben gewerkt aan onze nieuwe parkeervisie die in 2018 aan de raad wordt aangeboden.

Deelprogramma 7.1: Fiets

Het succes van de fiets in onze stad danken we aan onze ideale fietsomstandigheden: een compacte stad met korte fietsafstanden waarbij de fiets vrijwel altijd het snelste vervoermiddel is. Bovendien draagt de fiets bij aan een duurzaam gebruik van onze stad, is belangrijk voor ons vestigingsklimaat en voor onze bereikbaarheid. Tot slot willen we de veiligheid vergroten en de gezondheid van de Stadgers verbeteren- geheel in lijn met Healthy Ageing. De fiets kan hieraan een bijdrage leveren.

We willen ons goede fietsbeleid voortzetten. Tegelijkertijd wordt Groningen drukker. De ruimte wordt beperkter, net als het beschikbare geld. Natuurlijk gaan we door met het verbeteren van het bestaande fietsnetwerk met bredere fietspaden, nieuwe fietsverbindingen en grotere stallingen. Maar om antwoord te kunnen geven op de stedelijke uitdagingen moeten we een schaa sprong maken. Dat houdt in dat we meer gebruik gaan maken van het zelf-organiserend en lerend vermogen van onze fietsers. In onze fietsstrategie 'wij zijn Groningen Fietsstad' (2015) kiezen we daarbij voor ondersteunen en stimuleren en duidelijk niet voor strengere regels.

Wij willen dat:

- De fiets voorop staat;
- Fietsers overal snel, comfortabel en veilig kunnen komen;
- De fiets meer fysieke ruimte krijgt, zo nodig via alternatieve routes;

- Met goede stallingen de kwaliteit van de openbare ruimte en de bereikbaarheid van voorzieningen worden verbeterd;
- Onze inwoners zich bewust zijn van Groningen Fietsstad.

In de tabel hieronder wordt als indicator modal split gehanteerd. Met behulp van het gemeentelijke verkeersmodel kunnen we onder andere de modal split (de verdeling van de verplaatsingen over de modaliteiten fiets, auto, bus en trein) met een herkomst én bestemming binnen gemeente Groningen bepalen. In 2014 is van het GroningenPlus model, dat we hiervoor gebruiken, een update gemaakt.

Beleidsvelden

- De fiets eerst
- Een samenhangend fietsnetwerk
- Ruimte voor de fiets
- Fietsparkeren op maat
- Het verhaal Groningen fietsstad

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% fietsers in modal split van stedelijke mobiliteit	64,9%	>65%	64,9%
% fietsgebruik in de modal split met de regio	-	-	-
Gemiddelde snelheid van fietsers in de stad (km/h)	16,5	-	-
Rapportcijfer voor fietsen in Groningen	7,0	7,1	7,2
Waarderingscijfer kwaliteit bewaakte fietsenstallingen	6,8	6,9	7,1
Beoordeling ervaren overlast van gestalde fietsen in de buurt (vaak)	13%	-	-

7.1.1 De fiets eerst

Ons doel is: de fiets staat voorop. De fiets is in de stad het belangrijkste vervoermiddel. Bij het inpassen van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen denken we daarom vanaf het begin vanuit de fiets. Bij iedere stedelijke ontwikkeling nemen we de fiets mee door het maken van een Fiets Effect Analyse (FEA).

Maar de fiets is niet alleen bij nieuwe ontwikkelingen van belang, het gaat er ook om dat het bestaande fietsnetwerk veilig is en goed wordt onderhouden. En net zo belangrijk: verkeerseducatie voor kinderen, ouderen en andere kwetsbare verkeersdeelnemers.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal fiets effect analyses (FEA)	10	15	15

Wat wilden we bereiken in 2017?

Bij iedere nieuwe ontwikkeling wilden we er vroegtijdig voor zorgen dat de fiets werd meegenomen. Daarnaast wilden we het serviceniveau en de aantrekkelijkheid van onze stallingsvoorzieningen verbeteren en het kruispunt Wilhelminakade-Prinsesseweg veiliger en overzichtelijker maken.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Het volledige fietsparkeerbeheer in de stad is opnieuw aanbesteed met daarbij veel aandacht voor het serviceniveau;

- Er zijn (nieuwe) afspraken gemaakt met betrekking tot het beheer en onderhoud van fietspaden, zoals nieuwe richtlijnen (zoals vergevingsgezind fietspad) voor de aanleg van fietsvriendelijke infrastructuur, aanpassing strooiroutes en afspraken rond fietsomleidingen bij wegwerkzaamheden;
- Met de aanleg van een fietsrotonde is het kruispunt Wilhelminakade-Prinsesseweg verkeersveiliger en overzichtelijker geworden.

Conclusie

In 2017 zijn grote stappen gemaakt met betrekking tot het beheer en onderhoud van onze fietsenstallingen en fietsinfrastructuur. Het beheer van de fietsenstallingen, zowel in de binnenstad als bij het Hoofdstation en station Europapark, is opnieuw aanbesteed. Daarnaast zijn er ook afspraken gemaakt om bij de aanleg van nieuwe fietspaden zoveel mogelijk rekening te houden met de ontwerpprincipes van het 'vergeevingsgezinde fietspad'. Daarbij valt te denken aan bredere fietspaden en het toepassen van schuine trottoirbandjes en ruimere boogstralen. Verder zijn strooiroutes voor fietspaden aangepast en zijn nieuwe afspraken gemaakt over fietsomleidingen bij (weg)werkzaamheden. Dit is conform de uitgangspunten uit de Fietsstrategie. Ten slotte is eind 2017 de nieuwe fietsrotonde - uniek in Nederland - op het kruispunt Wilhelminakade-Prinsesseweg in gebruik genomen.

7.1.2 Een samenhangend fietsnetwerk

Ons doel is: Fietsers kunnen overal snel, comfortabel en veilig komen. Goede fietsverbindingen naar openbaar vervoer knooppunten, belangrijke economische trekkers (dynamo's) en de regio zijn belangrijk. In ons fietsnetwerk onderscheiden we het hoofdnetwerk, gericht op de snelle en doorgaande fietser, en het basisnetwerk, ontsluitend en fijnmazig. We zorgen voor de samenhang van ons fietsnetwerk op twee manieren. In de eerste plaats kijken we in samenhangen naar fietsverbindingen. We benaderen niet elk fietspad apart, maar richten ons op het fietsnetwerk van deur tot deur. Ten tweede benaderen we de fiets als onderdeel van de totale vervoersketen, omdat niet iedere reis zich helemaal voor het gebruik van de fiets leent. Daarom proberen wij de fiets in te zetten om het laatste gedeelte van de reis mee af te leggen.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal OV-fietsverhuurlocaties bij stations en P+R-terreinen	6	7	7
Aantal aangelegde ontbrekende schakels	0	3	3
Aantal Fietsroutes Plus (verbinding met de regio)	3	4	3
Aantal verkeerslichten met slimme techniek	26	25	26
Kwaliteit van de fietspaden (cijfer tussen 0 en 10)	-	-	-
Aantal ontbrekende schakels in het hoofdnetwerk	12	11	12

Wat wilden we bereiken in 2017?

Om het stedelijke en regionale hoofdnetwerk verder te completeren wilden we in 2017 een aantal ontbrekende schakels realiseren: nieuwe Fietsroutes Plus naar Ten Boer, Winsum en Haren, maar ook nieuwe stedelijke fietsverbindingen langs de Noordelijke Ringweg en de spoorlijn Groningen-Sauwerd. Verder wilden we twee bestaande fietspaden verbeteren en een fietsbrug over het Eemskanaal aanleggen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Verbreden van de Slimme Route door Park Selwerd en het verbeteren van de fietsoversteek over de Eikenlaan;

- Verbeteren van het fietspad Midscheeps als onderdeel van de Fietsroute Plus Groningen-Ten Boer. Verder hebben fietsers op kruispunten voorrang gekregen ten opzichte van het gemotoriseerd verkeer;
- Besluitvorming met betrekking tot de fietstunnel bij de Papiermolen in het kader van de Aanpak Ring Zuid;
- Uitvoeren van een eindbeeldstudie met betrekking tot de Fietsnelweg Assen-Groningen langs het Noord-Willemskanaal.

Conclusie

In 2017 hebben we grote stappen gemaakt met betrekking tot de aanleg van nieuwe fietspaden en ontbrekende schakels in en rond de stad. Zo zijn de Slimme Route door Park Selwerd en het fietspad Midscheeps (als aanlanding van de Fietsroute Plus Groningen-Ten Boer) sterk verbeterd voor de fietser. Verder is er een besluit genomen over de aanleg van de fietstunnel bij de Papiermolenlaan en is er een eindbeeldstudie Fietsnelweg Assen-Groningen uitgevoerd.

Overigens hebben we wel moeten constateren dat we voor veel fietsprojecten meer tijd nodig hebben dan aanvankelijk gedacht voor voldoende draagvlak bij omwonenden. Dit geldt voor de stedelijke fietspaden langs de Noordelijke Ringweg, de spoorlijn Groningen-Sauwerd, de Helperzoom en de fietsbrug over het Eemskanaal, maar ook voor provinciale Fietsroutes Plus zoals die naar Ten Boer en Winsum.

7.1.3 Ruimte voor de fiets

Ons doel is: De fiets krijgt meer fysieke ruimte, zo nodig via alternatieve routes. Op veel plekken in de stad zien we het steeds drukker worden met fietsers. Om deze groei op te kunnen vangen, verbeteren we ons fietsnetwerk en maken we nieuwe Slimme Routes. Op verscheidene locaties geven we de fiets letterlijk meer ruimte, op andere punten kiezen we voor slimme alternatieven.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal Slimme Routes in de gemeente Groningen	2	3	3
Toegevoegde stallingscapaciteit op straat in de binnenstad	0	700	1.460

Wat wilden we bereiken in 2017?

Ter vergroting van de verkeersveiligheid en het fietscomfort wilden we langs de Diepenring aparte fietsvoorzieningen aanleggen met als achterliggende gedachte dat we de Diepenring ook als verdeling voor de fiets willen gebruiken om de Binnenstad te ontzien en fietsers een snellere route te bieden. Om het fietsgebruik verder te stimuleren wilden we bovendien een aantal verkeerslichten fietsvriendelijker maken. Verder wilden we de Slimme Route Jaagpad doortrekken naar het Hoofdstation en twee nieuwe Slimme Routes, die naar Ten Boer en Haren gaan, promoten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Aanleg van aparte fietsvoorzieningen op de Diepenring;
- Instellen van 6 extra verkeerslichten met wachtstand groen voor fietsers tijdens de nachtelijke uren;
- Herinrichten van de A-straat voor voetgangers en fietsers;
- Inrichten van de Beijumerweg als fietsstraat (gezamenlijk met de gemeente Bedum);
- Aanleg van een tweerichtings fietspad langs de Veemarktstraat;

- Aanbesteden doortrekken Slimme Route Jaagpad via de Herman Colleniusstraat naar het Hoofdstation.

Conclusie

In 2017 hebben we een aantal maatregelen genomen die ervoor hebben gezorgd dat fietsers op een aantal locaties meer fysieke ruimte hebben gekregen. Zo is het grootste deel van de Diepenring (als onderdeel van de Slimme Route) inmiddels voorzien van fietsstroken en rijden er - ten gunste van voetgangers en fietsers - niet langer bussen door de A-straat en Brugstraat. Bovendien is de A-straat inmiddels heringericht. Verder hebben we gezamenlijk met de gemeente Bedum de Beijumerweg ingericht als fietsstraat en is het fietspad langs de Veemarktstraat verbreed tot een tweerichtingenfietspad, zodat fietsers niet tweemaal hoeven over te steken. Ten slotte is het doortrekken van de bestaande Slimme Route Jaagpad naar het Hoofdstation via de Herman Colleniusstraat eind 2017 aanbesteed.

Ook voor wat betreft de doorstroming bij verkeerslichten hebben we voor fietsers de nodige maatregelen genomen. Zo zijn diverse verkeerslichten verder geoptimaliseerd en zijn naar aanleiding van een raadsmotie 6 verkeerslichten tijdens de nachtelijke uren ingesteld op wachtstand groen voor fietsers.

7.1.4 Fietsparkeren op maat

Ons doel is: Met goede stallingen worden de kwaliteit van de openbare ruimte en de bereikbaarheid van voorzieningen verbeterd. Bij het fietsparkeren in de binnenstad maken we duidelijke keuzes die aansluiten bij de stallingsbehoefte van bezoekers en werknemers. Voor kort stallen bieden we flexibele oplossingen en voor middellang stallen vaste voorzieningen in de openbare ruimte. Voor fietsers die hun fiets langer willen stallen, bieden we inpandige of ondergrondse fietsstallingen aan. Ook bij openbaar vervoer (OV) knooppunten (stations en P+R-terreinen) bieden we voldoende en kwalitatief hoogwaardige stallingsmogelijkheden aan. Ook kunnen reizigers op alle OV-knooppunten OV-fietsen huren.

Om het fietsparkeren in de oude stadswijken rond de binnenstad te verbeteren, maken we afspraken met ontwikkelaars. We willen het fietsparkeren hier zoveel mogelijk inpandig of op eigen terrein oplossen. En alleen als dit niet mogelijk blijkt, zoeken we wijkgerichte maatwerkoplossingen in de openbare ruimte.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Stallingscapaciteit fietsstallingen Binnenstad	1.230	1.230	1.230
Stallingscapaciteit fietsstallingen Hoofdstation	9.900	9.900	9.900
Stallingscapaciteit fietsstallingen Groningen Europapark	700	700	700
Stallingscapaciteit fietsstallingen Groningen Noord	272	456	272
Tevredenheidscijfer fietsstallingen	6,8	7,0	7,1

Wat wilden we bereiken in 2017?

In 2017 wilden we het aantal stallingen bij openbaar vervoerknooppunten en in de binnenstad verder uitbreiden: bij station Groningen Noord, op een aantal bestaande P+R-terreinen en op de nieuwe P+R-terreinen Reitdiep en Meerstad.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Uitbreiden en verbeteren van de stallingsvoorzieningen op P+R-terreinen;

- Instellen van het flitsteam fietsparkeren binnenstad met veel aandacht voor informatie, communicatie en gedragsbeïnvloeding;
- Uitbreiden van het aantal stallingsplaatsen in de binnenstad met spitsrekken in de Guldenstraat, een zaterdagstalling op het A-Kerkhof en tijdens uitgaansavonden fietsvakken op de Grote Markt.

Conclusie

We hebben het aantal fietsenstallingen op de P+R-terreinen fors uitgebreid in aanloop naar de werkzaamheden in het kader van de Aanpak Ring Zuid. Het gaat daarbij om extra overdekte stallingen, individuele fietskluizen en bedrijfsfietskluizen. Ook de nieuwe P+R-terreinen Reitdiep en Meerstad zijn hierin meegenomen.

De uitbreiding van het aantal stallingsplaatsen op station Groningen Noord liep vertraging op vanwege het feit dat de uitwerking veel lastiger bleek dan aanvankelijk werd gedacht. Besluitvorming over de plannen heeft echter rond de zomer plaatsgevonden. In het najaar is ProRail gestart met het maken van het bestek voor de aanbesteding.

In de binnenstad zijn we voortvarend te werk gegaan. Rond de zomer is het flitsteam fietsparkeren in het leven geroepen dat zich zowel op gedragsbeïnvloeding van fietsers als op het zoeken naar extra capaciteit richt. In dit kader lopen er inmiddels fietsstewards rond in de binnenstad en hebben we op een aantal plaatsen extra stallingscapaciteit toegevoegd, onder meer op de Grote Markt tijdens uitgaansavonden en op zaterdag op het A-Kerkhof.

7.1.5 Het verhaal Groningen Fietsstad

Ons doel is: onze inwoners zijn zich bewust van Groningen Fietsstad. In Groningen fietsen we veel, heel veel. We willen dat alle Stadgers zich bewuster worden van dit hoge aandeel fietsgebruik. Door Groningen Fietsstad duidelijk en permanent te promoten willen we bereiken dat de fiets nog meer gebruikt wordt voor het woon-werkverkeer. Maar ook dat fietsers zich actiever en bewuster gaan gedragen, zodat zelflerend gedrag vanzelfsprekend wordt.

Daarnaast willen we ook een inspirerend voorbeeld zijn voor andere steden. Zodat zij van ons leren en om Groningen te promoten. Een leefbare stad met goede fietsvoorzieningen trekt namelijk innovatieve kennisbedrijven. Daarmee is fietsen dus ook economie.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal campagnes fietsgedrag	4	6	6

Wat wilden we bereiken in 2017?

We bouwden verder aan het 'merk' Groningen Fietsstad. Daarnaast wilden we ook de herkenbaarheid van ons hoofdfietsnetwerk verbeteren. Nationaal en internationaal hebben we de naam van Groningen als Fietsstad verder uitgebouwd door actief deel te nemen aan fietscongressen, waar we ons verhaal aan veel professionals kunnen uitdragen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Deelname aan (inter-)nationale fietscongressen;
- Deelname met Fietsstad Groningen aan sociale media;
- Campagnes fietsgedrag (Slimme Routes, fietsverlichting, alle richtingen tegelijk groen, en meer);
- Deelname aan de pilot deelfietsstelsel 'BikeShare 050'.

Conclusie

In het afgelopen jaar hebben we diverse (gedrag)campagnes gehouden zoals het stimuleren van de Slimme Routes, het gebruik van fietsverlichting en het ontbreken van voorrangregels bij 'alle richtingen tegelijk groen'. Verder zijn we gestart met het voorzien van alle fietsverkeerslichten van ons 050 Fietsstad-logo.

Ook (inter)nationaal is er flink aan de weg getimmerd, zo is Groningen onder meer lid geworden van de F10: Een samenwerkingsverband van de meest toonaangevende fietssteden van ons land. En we hebben ons gepresenteerd op het Nationaal Fietscongres in Tilburg en het Wereldfietscongres Velocity in Arnhem en Nijmegen.

Ten slotte zijn we op 1 maart 2017, gezamenlijk met Hanzehogeschool, Alfa-college, Noorderpoort, Provincie Groningen en Groningen Bereikbaar, een halfjaar durende pilot gestart met een eigen deelfietsstelsel genaamd BikeShare 050.

Deelprogramma 7.2: Openbaar vervoer

Goed openbaar vervoer draagt bij aan het succes van tal van andere beleidsterreinen. Onze ambitie is dat het openbaar vervoer aan aantrekkelijkheid wint door verbetering van het aanbod, de betrouwbaarheid, dienstverlening en aansluiting. We willen de vraag naar vervoer goed faciliteren en meebewegen met veranderingen. Goed openbaar vervoer is betaalbaar en duurzaam. Dat leidt tot een hoge klanttevredenheid, ondanks de druk op de overheidsbijdragen.

Als gemeente hebben wij een belangrijke rol bij het inpassen van ambities op het spoor, zijn we de beheerder van een groot deel van de wegen waar de bus gebruik van maakt, hebben we een belangrijke rol bij de inrichting van en verbindingen van en naar openbaar vervoerknooppunten, stationslocaties en bushaltes inclusief bijbehorende (keten-) voorzieningen. Daarnaast zijn wij samen met de provincies Groningen en Drenthe de deelnemende bestuursorganen van de gemeenschappelijke regeling OV-bureau Groningen - Drenthe en daarmee ook opdrachtgever van het openbaar busvervoer.

De opdrachtgevers voor het landelijke en regionale spoorwegennet zijn respectievelijk de rijksoverheid en de provincies. Bij veel bestuurlijke keuzes worden wij betrokken.

We willen dat:

- De dynamo's van Groningen (inter-)nationaal en regionaal bereikbaar zijn met kwalitatief hoogwaardig openbaar vervoer;
- Alle wijken en belangrijke stedelijke functies bereikbaar zijn met het openbaar vervoer.

Beleidsvelden

- Bereikbaarheid dynamo's HOV
- Stedelijke bereikbaarheid openbaar vervoer

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal reizigerskilometers regionale treinen Groningen (in miljoenen)	273,6	≥270	-
Klanttevredenscijfer openbaar busvervoer (basisnet en HOV)	7,7	7,6	7,7
CO2-uitstoot per reizigerskilometer bus	125 g/rkm	Daling van 2%	Daling van 8,9%
% doorstroming openbaar vervoer	57%	60%	56%

% buurtbewoners dat (zeer) tevreden is over fysieke toegankelijkheid openbaar vervoerhalte	-	>75%	-
% buurtbewoners dat (zeer) tevreden is over het openbaar vervoer in het algemeen	84%-	>75%	-

7.2.1 Bereikbaarheid dynamo's HOV

Ons doel is: De dynamo's van Groningen zijn (inter-)nationaal en regionaal bereikbaar met kwalitatief hoogwaardig OV. Voor het functioneren van de stedelijke dynamo's is een goede bereikbaarheid met het openbaar vervoer cruciaal. Dit wordt bereikt door het verbeteren van het aanbod, de betrouwbaarheid en dienstverlening van het openbaar vervoer. Ook wordt met het verbeteren van de aansluitingen binnen het openbaar vervoer en tussen openbaar vervoer en andere modaliteiten gewerkt aan een ander cruciaal element voor de bereikbaarheid van dynamo's. Hoogwaardige openbaar vervoerknooppunten zijn daarbij een belangrijk onderdeel van het netwerk en zijn belangrijk voor de koppeling met het Publieke Vervoer. Het verbeteren van de efficiëntie van het openbaar vervoer is daarnaast cruciaal om de groeiende vervoersbehoefte te faciliteren en het openbaar vervoer betaalbaar te houden.

Voor de middellange termijn willen we:

- Verbeteren toegankelijkheid Hoofdstation;
- Verbeteren ketenvoorzieningen;
- Verkennen mogelijkheden faciliteren stijgende vervoersvraag;
- Opwaarderen bushaltes;
- Afronding ambitieniveau bus 1 en 2 uit de HOV-visie;
- Verder verduurzamen van het openbaar vervoer.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal DRIS-panelen (overzichtspanelen) binnen de gemeente Groningen	216	226	222

Wat wilden we bereiken in 2017?

In 2017 wilden wij dat onze stedelijke dynamo's uitstekend met het openbaar vervoer bereikbaar zijn. Dit wilden we bereiken door het verbeteren van het aanbod, de betrouwbaarheid en dienstverlening van en de aansluitingen binnen het openbaar vervoer en tussen openbaar vervoer en andere modaliteiten. Met het introduceren van twee nieuwe Q-linkverbindingen per medio zomer 2017 wilden wij deels invulling geven aan deze ambitie. Ook wilden wij dat met de verlenging van de HOV-busconcessie met Arriva deze bussen van Wi-Fi zijn voorzien, nieuwe schermen met reisinformatie werden ingebouwd en er een proef met koffieautomaten in deze bussen plaats vond.

Hoogwaardige openbaar vervoerknooppunten zijn daarbij een belangrijk onderdeel van het netwerk en zijn belangrijk voor de koppeling met Publiek Vervoer. Wij wilden in 2017 met P+R Meerstad en het Universitair Medisch Centrum Groningen Noord twee (keten-) knooppunten openen. Het verbeteren van de efficiëntie van het openbaar vervoer was daarnaast cruciaal om de groeiende vervoersbehoefte te faciliteren en het openbaar vervoer betaalbaar te houden. Met name de groei op de HOV-lijnen was groot. Deze toegenomen reizigersstroom wilden wij faciliteren door bijvoorbeeld in te zetten op tangentverbindingen en langere en meer bussen. Dit kon alleen als rekening met de omgeving wordt gehouden en dit fysiek mogelijk is.

Daarnaast wilden wij het openbaar vervoer de komende jaren verder verduurzamen. In 2017 wilden we twee elektrische bussen in Groningen en naar Groningen Airport Eelde laten rijden en twee waterstofbussen inzetten in de dienstregeling. Daarnaast wilden we (gedeeltelijke) elektrificatie van de Q-link blauw Roden – Beijum en Q-link Groen (Zuidhorn – HS/Europapark) onderzoeken.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Introductie Q-link 2 (Groen, P+R Reitdiep - Europapark) in combinatie met deels nieuwe route Q-link 5 (Paars, Annen - P+R Meerstad) per 3 september 2017;
- Inzet 4 langere Q-linkbussen op met name Q-link 3 per 10 april 2017, inzet twee elektrische bussen op met name de shuttlebus van/naar Airport Eelde, inzet twee waterstofbussen in de dienstregeling per december 2017, elektrificatie Q-link Groen door inzet 10 elektrische bussen en inzet vijf euro-6 dubbeldekkers;
- De Arriva-bussen die rijden binnen de HOV-concessie zijn in 2017 voorzien van Wi-Fi, er zijn nieuwe schermen met reisinformatie ingebouwd, een proef met koffieautomaten is gestart en in november 2017 is gestart met een proef waarbij 4 Arriva Qliners gedurende een jaar rijden op HVO. HVO is een synthetische biodiesel op basis van onder andere frituurvet;
- Spoorzone Groningen: met de uitvoering van het grondwerk-contract bij het nieuwe opstel terrein De Vork is gestart, de in aanbesteding spoorcontract is gestart en de aanbesteding van het stationscontract is voorbereid;
- Tracébesluit Extra Spoorlijn Groningen Leeuwarden is genomen;
- HOV-maatregelenpakket: bus toe- en afrit Hoogkerk opgeleverd, op- en afritten Westelijke Ringweg voor bus geschikt gemaakt, kruispunt Europaweg-Petrus Campersingel aangepast en doorstroming Eeldersingel/Stationsweg aangepast;
- Opening P+R Meerstad.

Conclusie

Het HOV-netwerk is in 2017 verder verbeterd. Daar waar oorspronkelijk Q-link Groen enkel richting het Europapark zou gaan, rijdt deze ook nog twee keer per uur richting binnenstad en Hoofdstation. Start van de werkzaamheden voor het project UMCG Noord is uitgesteld naar 2018, omdat deze werkzaamheden niet in combinatie met andere werkzaamheden konden plaatsvinden. Ook zijn verschillende infrastructurele verbeteringen t.b.v. het (hoogwaardig) openbaar vervoer doorgevoerd, zijn de bussen verder verduurzaamd en is eind 2017 het bestek voor de inschrijving voor de bus-concessie 2019-2019 gepubliceerd. Daar waar het openbaar vervoer van dezelfde infrastructuur als andere wegbeheerders gebruik maakt, is op drukke momenten in toenemende mate sprake van een verminderde doorstroming. Het aantal reizigers is net als in de jaren daarvoor weer fors gestegen. De stijging in heel Groningen en Drenthe was net als binnen de stad circa 10%. De gemiddelde stijging op de HOV-lijnen was nog hoger.

7.2.2 Stedelijke bereikbaarheid openbaar vervoer

Ons doel is: Alle wijken en belangrijke stedelijke functies zijn bereikbaar met OV. Bij stedelijke bereikbaarheid openbaar vervoer gaat het over reizen die (deels of volledig) met het openbaar vervoer worden gedaan met herkomst en/of bestemming buiten de zes dynamo's in de gemeente Groningen. Bestemmingen zijn bijvoorbeeld scholen en winkelcentra. Bij een deel van deze reizen is de eigen woning de herkomst of bestemming.

Een deel van deze reizen wordt soms deels en soms volledig met het hoogwaardige openbaar vervoer gemaakt. Voor- of natransport is vaak lopen, fietsen, met de auto of ander openbaar vervoer.

Het OV-bureau Groningen-Drenthe stelt elk jaar minimaal de dienstregeling voor het volgende jaar vast. De gekozen dienstregeling en (de kwaliteit van) de infrastructuur bepalen voor een belangrijk deel de waardering voor de stedelijke bereikbaarheid met het openbaar vervoer.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal toegankelijke bushaltes binnen de gemeente Groningen	414	420	428

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden dat niet alleen de dynamo's uitstekend met het openbaar vervoer bereikbaar zijn, maar ook dat andere gebieden uitstekend met het openbaar vervoer bereikbaar zijn. Een belangrijke graadmeter die aangeeft hoe we er voor staan, is de jaarlijks te houden enquête op wijk- en buurtniveau die de waardering van het openbaar vervoer per wijk en buurt aangeeft. Uit eerdere enquêtes was bekend dat Oosterhoogebrug/Ulgersmaborg, Nieuw Oost en Dorpen Oost het minst tevreden over het aanbod van het openbaar vervoer zijn. In 2017 wilden we ook meer duidelijkheid over de aanleg van station Hoogkerk en wilden we werken aan een visie op Stedelijk Openbaar Vervoer.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Doortrekken Q-link 5 per 3 september 2017 vanaf P+R Meerstad naar Ter Sluis;
- Verbetering bediening Engelbert en Middelbert door vervangen lijn 78 in combinatie met doortrek Q-link 5 vanaf P+R Meerstad naar Ter Sluis;
- Uitvoeren voorbereidende onderzoeken voor station Hoogkerk;
- Toegankelijk maken van bushaltes;
- Voorbereidende werkzaamheden voor een op te stellen visie op het Stedelijk Openbaar vervoer in combinatie met een evaluatie van het HOV-maatregelenpakket.

Conclusie

In 2017 is zowel per 3 september als per 10 december een nieuwe dienstregeling voor de bus ingegaan. Per 3 september 2017 zijn onder andere de bussen aan de westkant van de binnenstad een andere route gaan rijden. Per 10 december 2017 betekende het doortrekken van Q-link 5 vanaf P+R Meerstad naar Ter Sluis en Harkstede een verbetering van de stedelijke bereikbaarheid met het openbaar vervoer in Dorpen Oost (Engelbert en Middelbert) en Meerstad. Ook is per 10 december 2017 de bereikbaarheid van Nieuw Oost (De Hunze) door frequentieverhoging verbeterd.

In 2017 hebben we voorbereidende onderzoeken voor station Hoogkerk uitgevoerd. Ook hebben we voorbereidende werkzaamheden voor de op te stellen visie op het Stedelijke Openbaar vervoer gedaan. De conclusies van de door u verzochte evaluatie van het HOV-maatregelenpakket zijn een belangrijke input voor de op te stellen visie op het Stedelijke Openbaar vervoer. Deze is deels eind 2017 uitgevoerd.

Deelprogramma 7.3: Auto

In ons Ommeland is weinig verstedelijking. De auto is dan ook een belangrijk vervoermiddel voor het sociaal en economisch functioneren van Stad en regio. Van groot belang is dat de dynamo's in Stad (inter)nationaal en regionaal goed bereikbaar zijn met de (vracht)auto. Voor toekomstige bereikbaarheid zijn aanpassingen aan de auto-infrastructuur nodig. Niet alleen voor de economie van de stad, maar ook om te voorkomen dat er alternatieve autoroutes ontstaan op ongewenste plekken. De kwaliteit van de leefomgeving verbetert door het verkeer te concentreren op de stedelijke hoofdwegen en sluisverkeer door de wijken te voorkomen.

De komende jaren staan in het teken van een aantal grote projecten. Groningen Bereikbaar wil de stad in deze periode bereikbaar houden en maximaal 10 minuten extra reistijd op de invalsroutes. Andere maatregelen voorkomen verkeer of verspreiden dit beter. Een efficiënt en duurzaam goederenvervoer maakt hier onderdeel van uit.

Wij willen dat:

- De dynamo's van Groningen bereikbaar zijn met de (vracht-)auto;
- Het autoverkeer zich concentreert op het hoofdwegennet, de wijken worden zo min mogelijk belast.

Beleidsvelden

- Bereikbaarheid dynamo's auto
- Stedelijke bereikbaarheid auto

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aandeel van de auto in de modal split binnen de gemeente Groningen	31,9%	<31,9%	31,9%
Aantal auto's op het binnencordon (werkdag)	225.000	220.000	229.600
Totale reistijd op 9 specifieke trajecten (wegen)	83,5	180,5	85
Ervaring bewoners van overlast van autoverkeer in de eigen wijk	16%	<16%	-

Jaarlijks monitoren we de bereikbaarheid per auto en de impact op de stad. De hoeveelheid autogebruik in de totale mobiliteit van de stad voor nu en in de toekomst (modal split) bepalen we met het gemeentelijk verkeersmodel. Daarnaast meten we op diverse locaties jaarlijks op straat het auto- en fietsverkeer. Zo volgen we onder andere de ontwikkeling van het aantal auto's op het binnencordon (een denkbeeldige lijn binnen de stad Groningen, het gebied tussen spoorlijn Groningen-Sauwerd, Westelijke Ringweg, Zuidelijke Ringweg, Winschoterdiep, Eemskanaal, Van Starckenborghkanaal en Noordelijke Ringweg). Het binnencordon voor 2016 heeft een correctie plaatsgevonden, en wijkt daarom af van het cijfer in de voorgaande jaarrekening en begroting. De bereikbaarheid van buiten naar de stad, wordt mede bepaald door de werkelijke reistijd (maximaal 10 minuten vertraging). De optelsom van de gemeten reistijden op 9 routes geeft een gemiddeld jaarbeeld in de spitsperiodes.

De indicator 'Totale reistijd op 9 specifieke trajecten' geeft de som van de reistijden op de volgende 9 trajecten weer:

- A7 aansluiting Westpoort tot Hoendiep-Friesestraatweg;
- A7 aansluiting Westpoort tot Europaweg-Damsterdiep;
- A28 tot Emmaviaduct-Eeldersingel;
- N360-Noorddijkerweg tot Europaweg-Damsterdiep;
- N355 tot Ebbingestraat-Diepenring;
- N355 tot Hoendiep-Friesestraatweg;
- N361 tot Ebbingestraat-Diepenring;
- Knoop Oostelijke ringweg/Noordelijke ringweg tot Europaweg-Damsterdiep;
- A7 vanuit richting Hoogezand tot Europaweg-Damsterdiep.

De reistijden zijn een gemiddelde over een jaar (exclusief schoolvakanties) en een gemiddelde van de ochtend- en avondspits. Tijdens de uitvoering van de grote projecten heeft Groningen Bereikbaar als doel gesteld dat de reistijden per traject niet meer dan 10 minuten mogen toenemen ten opzichte van totale

reistijd in 2014 (referentiejaar) van 90,5. Voor het totaal van de 9 trajecten is dat dus 90 minuten vertragingstijd. Bij elkaar dus maximaal 180,5.

De inwinning van de gegevens, die gebruikt worden voor de indicator reistijden, is maart 2017 gestopt. De gegevens voor 2017 zijn gebaseerd op de eerste twee maanden van 2017. Er wordt op een nieuwe manier reistijden ingewonnen. In de volgende begroting en jaarrekening zal deze indicator daarom wijzigen.

De overlast van autoverkeer wordt gehaald uit de Leefbaarheid & Veiligheid enquête. Deze wordt één keer in de twee jaar gehouden. Voor 2017 zijn daarom geen cijfers beschikbaar.

7.3.1 Bereikbaarheid dynamo's auto

Ons doel is: De dynamo's van Groningen zijn bereikbaar met de (vracht-)auto. In de bereikbaarheid van de stad en de dynamo's zijn de wegen die onze stad met de regio en de rest van Nederland verbinden belangrijk. De komende jaren neemt de druk op de weg toe. Het is onze uitdaging om een goede balans te vinden tussen oplossingen voor de doorstromingsproblemen en het behouden van een leefbare stad. Voor de ring willen we uitbreiding van de capaciteit en verbetering van de doorstroming. Daarnaast streven we naar minder autokilometers tijdens de spits via mobiliteitsmanagement. Ook willen we de capaciteit van de wegen beter benutten met behulp van verkeersmanagement. Binnen 10 jaar willen we alle gelijkvloerse kruisingen in de ring ongelijkvloers maken.

Stedelijke logistiek

De stedelijke logistiek is complex. Er zijn veel verschillende logistieke ketens elk met eigen kenmerken ten aanzien van bevoorrading, zoals leveringsfrequentie, voertuigtype, levertijden en laad- en losduur. De vraag is echter, hoe stedelijke logistiek het meest efficiënt kan en hoe de impact op de gebruikers van de (binnen)stad – bewoners, bezoekers, ondernemers -het laagst blijft.

De noodzaak voor het herzien van de stedelijke logistiek, het vinden van oplossingen voor de toenemende vraag naar goederenverkeer als meer complexe logistieke oplossingen zoals het gebruik van hubs neemt toe. Er is behoefte aan nieuwe modellen van stedelijke logistiek die duurzamer en efficiënter zijn en die de nadelige effecten in vooral de binnenstad minimaliseren.

We willen in lijn met de binnenstadsvisie zorgen voor een veilige en leefbare binnenstad, met een aangenaam verblijfsklimaat voor zowel bewoners als bezoekers en een ondernemersvriendelijke uitstraling. Onze belangrijkste randvoorwaarden: ruimte maken, verbeteren van de doorstroming en verkeersveiligheid. Uiterlijk in 2025 willen we de binnenstad emissievrij bevoorraden, bij voorkeur met kleinere voertuigen (inclusief cargobikes) die beter passen bij de maat, schaal en intensievere gebruik van de binnenstad.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal gelijkvloerse kruisingen in ringwegen	5	5	5
Aantal experimenten/ initiatieven goederenvervoer	1	3	3
Aantal gerealiseerde spitsmijdprojecten	2	4	3

Wat wilden we bereiken in 2017?

In 2017 zal, na de voorbereidingen van de uitvoering, gestart worden met de uitvoering van de Zuidelijke ringweg.

Tijdens de grote verbouwingen van de Zuidelijke ringweg en de spoorzone is het doel van Groningen Bereikbaar om regie te voeren op de planning van de werkzaamheden, een goede communicatie te verzorgen en het gecoördineerd inzetten van mobiliteits- en verkeersmanagement. De eerste verkenning van de

Westelijke ringweg wordt in 2017 afgerond. Vervolgens start de planstudie naar verwachting eind 2017 - begin 2018.

Stedelijke logistiek

In 2017 hebben we het onderwerp Stedelijke Logistiek stevig op de kaart gezet, zijn onze ambities en doelen aangescherpt en hebben we onze belangrijkste stakeholders en gesprekspartners aangehaakt.

Een van onze belangrijkste doelstellingen is het halen van de Green Deal ZES (Zero Emissie Stadsdistributie) in 2025. De weg hiernaar wordt in een stappenplan vormgegeven, waarbij we ook kijken naar onze venstertijden en de uitbreiding van het venstergebied, ons systeem van ontheffingen en slimme handhaving met cameratoezicht.

In Europees verband werkten we in het Interreg 5B project SURFLOGH, dat eind 2017 van start ging, aan oplossingen door het gebruik van (multifunctionele) logistieke hubs voor Last Mile leveringen. In het kader van het Rijksprogramma Slimme en Gezonde Stad wordt ook ingezet op het ontwikkelen en stimuleren van verschillende logistieke hub-concepten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- [Uitwerken plannen en start ombouwen Zuidelijke ringweg;](#)
- [Deelnemen aan samenwerkingsorganisatie Groningen Bereikbaar;](#)
- [Afronden Reitdiepplein en verdubbelen verbindingbogen;](#)
- P+R Reitdiep en uitbreiding P+R Hoogkerk gerealiseerd;
- Verkennen ongelijkvloers maken Westelijke ringweg;
- Aanpassen venstertijdenbeleid binnenstad;
- Pilots logistiek per fiets (met 'hub') en cameratoezicht/kentekenherkenning.

Stedelijke Logistiek

- Op 22 november is de raad geïnformeerd over de opgaven van de stedelijke logistiek en de voorgestelde aanpak daarvan.
- Stedelijke Logistiek is nadrukkelijk onderdeel geworden van het Meerjarenprogramma Verkeer, in het onderdeel Nieuwe Mobiliteit.
- Start Interreg 5B project SURFLOGH: Sustainable Urban Freight Logistical Hubs met partners Provincie Drenthe, de steden Boras en Mechelen en de regio Zuidoost Schotland. Groningen is verantwoordelijk voor het werkpakket Innovation Labs.
- Versterken kennis en innovatie door stakeholderbijeenkomsten en gesprekken met betrokkenen in onderwijsinstellingen, lokale en nationale ondernemersverenigingen en ondernemers. Onder andere op Let's Gro.
- Start platform over logistieke hubs, in het kader van Slimme en Gezonde Stad.

Conclusie

De projecten oostelijke en noordelijke ringweg, inclusief het Reitdiepplein, zijn afgerond. Voor de zuidelijke ringweg zijn in 2017 de plannen verder uitgewerkt door de aannemerscombinatie en de voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd. In 2017 is gestart met de voorverkenning voor het noordelijke deel van Westelijke ringweg. Dit moet leiden in 2018 tot drie ruimtelijke scenario's en een besluit over de financiële, ruimtelijke en verkeerskundige kaders.

Via Groningen Bereikbaar zijn vele voorbereidingen getroffen voor de hinder die gaat ontstaan door de uitvoering van diverse infrastructurele projecten zoals Aanpak Ring Zuid en Groningen Spoorzone. Planningen van de verschillende projecten worden op elkaar afgestemd om de hinder zoveel mogelijk te beperken. De samenwerking met het bedrijfsleven en de onderwijssector is bekrachtigd in intentieovereenkomsten. Mede dankzij deze samenwerking zijn

maatregelen tot stand gekomen die leiden tot een spreiding van de reizigers en een uitbreiding van de capaciteit. Voorbeelden zijn onder andere de OV-probeerkaart en de regeling anders roosteren. De spitsmijd-projecten, P+R Reitdiep, uitbreiding P+R Hoogkerk en aanpassing venstertijden, zijn gerealiseerd. P+R Meerstad wordt in 2018 afgerond.

Stedelijke logistiek

In het dossier Stedelijke Logistiek zijn in 2017 veel stappen gezet, die we in 2018 concreet gaan maken, hierbij hoort vanwege de hoeveelheid verschillende activiteiten ook een communicatiestrategie. De doelstelling van de Green Deal ZES2025 geven we vorm in een stappenplan waarin de gemeente in stappen het toegankelijkheidsbeleid van de binnenstad aanpast. De volgende thema's spelen hierbij een rol:

- Venstertijden beleid aanpassen vanaf 1 januari 2020;
- Slimme Handhaving > pilot digitale handhaving (gefinancierd uit Beter Benutten II);
- Ontheffingenbeleid tegen het licht houden (aanscherpen beleidsregels en interne werkprocessen);
- Logistieke stromen in kaart brengen, waar zit overlast in de binnenstad en waar ontstaan mogelijke knelpunten;
- Klankbordgroep stedelijke logistiek Groningen oprichten;
- Discussie over uitbreiding venstergebied in lijn met binnenstadvisie (+ Oude Ebbingestraat, A-weg) of de gehele binnenstad binnen de Diepenring.

Daarnaast stimuleren en faciliteren we marktinitiatieven, zoals het opzetten van logistieke hubs die nodig zijn om de emissievrije logistiek mogelijk te maken. Ook in het kader van SURFLOGH werken we met kennisinstellingen en ondernemers aan hub-concepten in de vorm van internationale meetings, innovation labs, een startconferentie, hackaton, roadmap en een pilot. Tot slot zien we in Fietsstad050 nog veel meer kansen en mogelijkheden voor het stimuleren van cargobike logistiek. Op het International Cargo Bike Festival willen we deze vorm van logistiek, die goed bij de maatvoering van onze binnenstad past extra promoten, als Groningen na Berlijn in 2019 gaststad zal zijn van dit festival.

7.3.2 Stedelijke bereikbaarheid auto

Ons doel is: Het autoverkeer concentreert zich op het hoofdwegennet, de wijken worden zo min mogelijk belast. In de stad willen we vanuit economische belang een goede bereikbaarheid van alle belangrijke bestemmingen binnen de stad. Daarnaast willen we een leefbare stad zijn, met name in de verblijfsgebieden en de woonwijken.

De doorstroming op de aansluitingen van en naar de ring, de aanrijdroutes, maar ook de doorstroming op de overige hoofdwegen zijn hierbij belangrijk. Voor nu, voor de toekomst, maar zeker ook om de stad bereikbaar te houden tijdens de uitvoering van de grote (infrastructurele) projecten in de stad. In 2017 moet er daarom aan deze doorstroming worden gewerkt, met name aan de oostkant van de stad: de doorstroming van verkeer naar het Universitair Medisch Centrum Groningen, de oostelijke wijken en de binnenstad. Een goede doorstroming op de hoofdwegen zorgt er ook voor dat het verkeer minder vaak kiest voor routes door de wijken. Hierdoor kan de leefbaarheid in de wijken worden gewaarborgd en verbeterd.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal kruisingen dat is aangepakt op het gemeentelijk wegennet	0	4	2

Wat wilden we bereiken in 2017?

De aanpak van rotondes aansluiting Driebond is ondergebracht qua planvorming en uitvoering bij de P+R Meerstad en de westelijke rotonde valt onder het project Sontwegtracé. De werkzaamheden van beide rotondes zullen naar verwachting in 2017 worden afgerond. Na een positief principebesluit over een nieuwe verbinding in de Oosterhamrikzone, werken we in 2017 de autoverbinding in de zone en de overige verkeersmaatregelen in de omliggende wijken verder uit.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Afronden Sontbrug en Sontwegtracé;
- Uitwerken van de varianten voor de nieuwe autoverbinding in de Oosterhamrikzone en maatregelen in het oostelijk stadsdeel;
- Maatregelen nemen ter verbetering van de autodoorstroming tijdens ombouw Zuidelijke ringweg (behorend bij de [Netwerkanalyse](#)).

Conclusie

Er wordt hard gewerkt aan de bereikbaarheid van de stad. De varianten voor de autoverbinding in de Oosterhamrikzone zijn in 2017 samen met de buurt uitgewerkt. In 2018 moet dit leiden tot een besluit over de voorkeursvariant. De planuitwerking voor de Gerrit Krolbruggen start in 2018. De planning is dat de brug eind 2021 is vervangen. In het kader van de maatregelen van de Netwerkanalyse is veel gedaan, maar zijn de aanpassingen van de kruisingen op het gemeentelijke wegennet nagenoeg afgerond. In 2017 zijn de rotondes bij aansluiting Driebond aangepast. De laatste afrondende werkzaamheden, vinden nog plaats in 2018. Hiermee wordt ook het project Sontbrug en Sontwegtracé afgerond. In de Zielstraweg is signalering aangelegd om te voorkomen dat de wachtrij daar het kruispunt Europaweg-Damsterdiep frustreert. In 2018 kan het in gebruik worden genomen. In 2017 zou het verkeerslicht bij de Bedumerweg-Sumatralaan worden aangepakt, door de kans te benutten om een verkeerslicht her te gebruiken wordt dit in 2018 gerealiseerd. In 2017 zijn de plannen uitgewerkt voor de aansluiting Noordelijke ringweg-Zonnelaan. De werkzaamheden worden samen met de Zernikelaan uitgevoerd en starten begin 2019. In 2017 is voor ITS de daadwerkelijke realisatie van de intelligente verkeerslichten voorbereid. Ook zijn in de landelijke pilots de nieuwe technieken beproefd. Pas nadat deze zijn goedgekeurd komen ze beschikbaar voor de deelnemende overheden.

Deelprogramma 7.4: Parkeren

We willen de bezoekers en gebruikers van onze stad goede parkeervoorzieningen bieden, op een voor de gemeente bedrijfseconomisch verantwoorde wijze. In ons parkeerbeleid maken we daarom onderscheid tussen kort en lang parkeren. Kort parkeren is bedoeld voor bezoekers die bijvoorbeeld gaan winkelen, naar het museum gaan of op bezoek komen in het ziekenhuis. Deze doelgroep faciliteren we, liefst in parkeergarages, dicht bij de plaats van bestemming. Met de voorzieningen voor lang parkeren richten we ons vooral op de grote groep forenzen. Hiervoor hebben en realiseren we P+R-terreinen aan de randen van de stad.

We willen dat de stad en de belangrijkste bestemmingen daarbinnen beschikken over voldoende en vindbare parkeervoorzieningen. Tegelijk moet de geparkeerde auto niet ten koste gaan van de leefomgeving. Door gerichte en adequate parkeerhandhaving beperken we de overlast door geparkeerde auto's.

Wij willen dat:

- Parkeren geen afbreuk doet aan de leefomgeving;
- Het parkeerbedrijf zorgt voor een optimale parkeerinfrastructuur afgewogen tegen zowel maatschappelijke als bedrijfseconomische belangen.

Beleidsvelden

- Parkeervoorzieningen
- Parkeerbedrijf

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
% bezetting P+R-terreinen	72%	71%	46%*
Gemiddelde cijfer P+R-terreinen	7,7	8	8.1
Gemiddelde parkeerdruk in de wijken	61%	60%	-
Gemiddelde rapportcijfer parkeergarages	7,7	7,8	7,7
% bewoners dat aangeeft dat parkeerprobleem belangrijkste ervaren probleem is	-	12%	-

* door uitbreiding Hoogkerk, Haren, Reitdiep is de gemiddelde bezetting gedaald.

7.4.1 Parkeervoorzieningen

Ons doel is: Parkeren doet geen afbreuk aan de leefomgeving. In de stad bieden we verschillende vormen van parkeren aan. Parkeren op straat en in garages dicht bij het centrum voor kortparkeerders. Hierbij willen we zo veel en zo goed mogelijk gebruik maken van onze parkeergarages. Andere parkeervormen zijn buurtstallingen voor inwoners van onze schilwijken en het parkeren op Park+Ride (P+R) terreinen aan de randen van de stad voor langparkeerders. De P+R- terreinen moeten goed bereikbaar en toegankelijk zijn voor bezoekers van de stad.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal parkeerplaatsen op P+R-terreinen	3190	3.800	4200
Aantal wijken waarmee een parkeerplan is opgesteld	3	1	3
Aantal laadpunten voor elektrische voertuigen	-	45	69
Aantal laadpunten in gemeentelijke parkeergarages	-	24	20

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden het P+R-systeem rond de stad completeren, door de capaciteit uit te breiden met nieuwe locaties Reitdiep en Meerstad en door de kwaliteit van bestaande locaties te verbeteren - om daarmee voorbereid te zijn op de aanpak Ring Zuid en duurzaam te werken aan mobiliteitsmanagement. Verder wilden we in overleg met de betreffende bewonersorganisaties en bewoners de parkeersituatie in enkele overbelaste wijken aanpakken.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Aanleg P+R Meerstad is in 2017 gestart en najaar 2017 deels in gebruik genomen. Inmiddels is het bijna klaar: de laatste werkzaamheden worden tweede kwartaal 2018 afgerond. P+R Reitdiep is in 2017 gereedgekomen en in gebruik genomen. De kwaliteitsverbetering van de P+R's is in 2017 voorbereid en wordt in 2018 uitgevoerd. In 2017 hebben we in de Bloemenbuurt-Zuid, de Slachthuisstraat en omgeving (beide Oosterparkwijk) en de Selwerderwijk-Zuid (deel van De Hoogte) betaald parkeren ingevoerd. Collegebesluiten Professorenbuurt-Oost, Tuinwijk, Helpman-Oost zijn ook in 2017 genomen, maar invoering volgt dit jaar. Hoe overbelast sommige wijken ook zijn, de zoektocht naar draagvlak bleek in de praktijk vaak weerbarstig. We plaatsten minder laadpunten in gemeentelijke garages dan we wilden, onder andere door kosten en beschikbaarheid van technische infrastructuur. We hielden echter gelijke pas met de vraag.

Conclusie

2017 was een positief jaar, zowel in bedrijfseconomische als inhoudelijke zin. Het parkeerbedrijf liet een positief resultaat zien, en ook de vooruitzichten voor komende jaren zijn positief. Inhoudelijk hebben we 2017 gebruikt om de nieuwe parkeervisie te schrijven, die uitgaat van de gedachte dat parkeerbeleid een positieve bijdrage kan leveren aan de leefomgeving.

7.4.2 Parkeerbedrijf

Ons doel is: Het Parkeerbedrijf zorgt voor een optimale parkeerinfrastructuur afgewogen tegen zowel maatschappelijke als bedrijfseconomische belangen. Het Parkeerbedrijf is primair belast met de uitvoering van beleidsmaatregelen op het gebied van parkeren. Naast het exploiteren van parkeergarages en buurtstallingen, is het Parkeerbedrijf verantwoordelijk voor het straatparkeren (parkeerautomaten, opdrachtgever handhaving en vergunningverlening). Ook het fietsparkeren is een belangrijk onderdeel van het parkeerbedrijf. Door het aanbieden van voldoende en kwalitatief goede fietsenstallingen wordt de overlast op straat zoveel mogelijk beperkt. De exploitatie van het Parkeerbedrijf wordt gekenmerkt door een spanningsveld tussen haar maatschappelijke (publiek) en bedrijfseconomische doelstellingen (commerciële werken, kostendekkendheid). De bedrijfseconomische doelstelling (minimaal kostendekkend) staat haaks op de bijdragen vanuit de exploitatie aan enkele sociaal-maatschappelijke speerpunten van het gemeentelijke verkeer en parkeerbeleid. De afgelopen jaren hebben duidelijk gemaakt dat de exploitatie van het Parkeerbedrijf verschillende risico's bevat. De oorzaken van deze risico's liggen op verschillende gebieden, van macro-economische ontwikkelingen en trends tot gemeentelijke beleidskeuzes.

Parkeerhandhaving is belangrijk voor goed werkend parkeerbeleid. Wij willen de stad toegankelijk houden en onveilige situaties voorkomen. Daartoe zijn wij zichtbaar, herkenbaar en aanspreekbaar aanwezig in de wijk en werken wij nauw samen met de politie. Wij zijn gastheer, maar als mensen de regels overtreden treden wij stevig op. Wij maken werk van het niet-betalen. Aan de hand van de geconstateerde betalingsbereidheid, zetten wij onze parkeerhandhavers gericht in op locaties en tijdstippen. We handhaven de parkeerregels langs twee wegen: fiscaal (betaald parkeren) en via de Wet Mulder (fout parkeren).

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Betalingsbereidheid bij betaald parkeren	-	90-95%	> 90% *
Aantal uren inzet parkeerhandhaving	35.750	30.000	36.000

*alleen gebaseerd op laatste kwartaal

Wat wilden we bereiken in 2017?

Als onderdeel van de verdere digitalisering van het parkeren in de stad, verkenden we de mogelijkheden om kenteken parkeren op straat in te voeren verder. Tevens keken we naar de (on)mogelijkheden van het inzetten van scan-voertuigen voor de parkeerhandhaving. We wilden de toegankelijkheid van de parkeervoorzieningen verbeteren, verruimen en duurzamer maken. Tevens wilden we parkeerdata leveren aan de RDW zodat marktpartijen digitale toepassingen kunnen ontwikkelen met het oog op bereikbaarheid en vindbaarheid. Verder hebben we ingezet op doelmatige inzet van onze parkeerhandhavers (Boa's en toezichthouders) en implementatie van scanvoertuig voor parkeerhandhaving (afhankelijk van proef en daarop volgende besluitvorming)

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We werkten aan de digitalisering van onze handhaving:
 - We hebben in de betaald parkeerzones het kentekenparkeren ingevoerd;
 - We hebben het scanvoertuig medio 2017 in gebruik genomen (huur) en zijn gestart met de voorbereiding voor de aanbesteding van een te leasen scanauto;

- Na invoering van het kentekenparkeren en ingebruikname van de scanauto hebben we wekelijks 3000-4000 controles uitgevoerd op aanwezigheid van een parkeerrecht;
- In diverse schilwijken hebben we betaald parkeren ingevoerd;
- Op onder andere de Diepenring hebben we het aantal parkeerplaatsen verminderd;
- Naast de fiscale handhaving (niet betalen voor parkeerrechten), hebben wij ook handhavend opgetreden tegen parkeeroverlast (fout geparkeerde voertuigen, onveilige of overlast gevende situaties);
- Op het gebied van fietsparkeren hebben we het flitsteam Fietsparkeren opgericht, wat met korte en doelgerichte acties mensen wil bewegen hun fiets in een stalling/ fietsvak te plaatsen.

Conclusie

In 2017 waren we van mening dat P+R's (gratis) contrair waren aan de doelstellingen van het parkeerbedrijf: we schreven dat er een spanning bestaat tussen de maatschappelijke (P+R/ fiets) en bedrijfseconomische (garages, straatparkeren) doelstellingen. Daarin zijn we van mening veranderd: het Parkeerbedrijf stelt inmiddels het maatschappelijk effect van parkeren voorop. Dit krijgt zijn beslag in de parkeervisie die we in 2017 schreven. De financiële risico's voor het proefbedrijf blijven onverminderd aanwezig: daarin veranderde in 2017 niets, hoewel we zwarte cijfers schreven in de jaarrekening.

Verder hebben we onze handhaving verder gedigitaliseerd door de invoering van het kentekenparkeren en gebruik van de scanauto. Met de scanauto hebben wij een groter bereik, er kunnen namelijk meer controles worden uitgevoerd. Dit heeft in 2017 geleid tot een stijging in de opbrengsten uit naheffingsaanslagen. Daarnaast veronderstellen we dat de handhaving op straatparkeren leidt tot een toename in de parkeerinkomsten uit betaalautomaten en parkeergarages. Door een grotere controlekans, zijn mensen namelijk eerder geneigd te betalen voor een parkeerrecht. We hebben afgelopen jaar ook extra kosten gemaakt door inzet van extra personeel ten behoeve van 'het scanteam' en de kosten voor huur van de scanauto en bijbehorende software. In 2018 gaan we verder met de aanbesteding van een te leasen scanauto. De handhaving op foutparkeren heeft bijgedragen aan het toegankelijk houden van onder meer voetpaden en de bevordering van de verkeersveiligheid.

Deelprogramma 7.5: Verkeersveiligheid

In onze stad moeten inwoners zich, ook in het verkeer, veilig voelen. Verkeersveiligheid speelt dan ook een belangrijke rol in de bestaande wijken en bij onze verkeersprojecten. De veiligheid van de kwetsbaren in het verkeer is een belangrijk aspect bij dit onderdeel. Kinderen, ouderen en mensen met een beperking hebben soms moeite met het steeds drukker wordende verkeer. Om verkeersveiligheid succesvol te kunnen bevorderen, is afstemming van maatregelen op het gebied van infrastructuur, educatie en handhaving noodzakelijk. Verkeerseducatie is een belangrijke pijler voor de verkeersveiligheid.

Wij willen dat:

- De verkeersveiligheid in Groningen toeneemt.

Beleidsvelden

- Verkeersveiligheid

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% bewoners dat zegt (zeer) tevreden te zijn over de verkeersveiligheid in de eigen	56	65	-

omgeving			
Aantal letselschadegevallen per jaar	396	380	345

Daarnaast verantwoordt we onder dit deelprogramma voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website "[Waar staat je gemeente](#)". Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig	7	7	-	-
% overige verkeersongevallen met een gewonde fietser	11	12	-	-

7.5.1 Verkeersveiligheid

Ons doel is:

Om verkeersveiligheid succesvol te bevorderen, is afstemming van maatregelen noodzakelijk bij infrastructuur, educatie en handhaving. Qua infrastructuur deden we in de stad en rondom de scholen de afgelopen jaren veel aan de inrichting. We concentreren ons nu op de aanpak van het gedrag van verkeersdeelnemers en het oplossen van verkeersonveilige situaties. Verkeerseducatie is de andere belangrijke pijler onder de verkeersveiligheid. We moeten scholieren die naar school gaan de verkeersregels leren en op gevaarlijke verkeerssituaties attent maken. De Groningse speerpunten brengen we onder in het regionale verkeerseducatieplan. Daarnaast vragen we de politie regelmatig om aandacht voor handhaving, vooral rond de scholen. Dit alles moet leiden tot minder onveilige situaties in het verkeer, scholieren die de verkeersregels kennen en zich bewust zijn van de gevaren in het verkeer.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal verkeerseducatieprojecten op scholen	79	55	180
Aantal verkeerseducatieprojecten buiten onderwijs om	16	25	32
Aantal aangepakte verkeersonveilige situaties	2	8	17

Wat wilden we bereiken in 2017?

We gingen verder met het uitvoeren van het verkeersveiligheidsprogramma wat vermeld staat in de notitie 'Verkeersveiligheid in Groningen'. In 2017 wilden we de punten uit het verkeersveiligheidsprogramma realiseren. Samen met de provincie stelden we een educatieplan op voor het jaar 2017. De nadruk ligt op schoolgaande kinderen, 'pubers' op scooters en bromfietsen, het gebruik van de smartphone in het verkeer, en e-biketrainingen voor de oudere fietser. In www.verkeerswijzergroningen.nl staan alle aangeboden educatieprogramma's vermeld.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- De raad heeft in het voorjaar een expertmeeting Verkeersveiligheid georganiseerd. Landelijke en lokale partners hebben hun kennis gedeeld over het thema verkeersveiligheid;
- In mei organiseerde de raad een hoorzitting voor wijkorganisaties om de knelpunten in de wijken te horen. Hieruit is een lijst ontwikkeld met de door inwoners ervaren verkeersonveilige punten in de stad. Deze lijst gaan we in 2018 verder uitwerken tot een nieuw Verkeersveiligheid programma;
- Er zijn bijeenkomsten georganiseerd namens de burgemeester, OM en de politie in de wijken Vinkhuizen, Beijum en Lewenborg met als thema veiligheid. Bewoners konden aan veiligheid gerelateerde problemen aandragen. Ten aanzien van verkeer zijn er verschillende zaken binnengekomen en afgehandeld;

- De rotonde Siersteenlaan/ Diamantlaan is heringericht en verkeersveiliger gemaakt. In maart heeft een bewonersbijeenkomst plaatsgevonden. De praktische uitvoering is in december gestart;
- Er is een pilot gestart met ledverlichting. Deze is aangebracht in de zebrapaden bij de Diamantlaan en binnenring in Beijum. Deze ledverlichting licht 's nachts op waardoor de zebrapaden in het donker beter opvallen;
- Aanpak van verkeersonveilige punten naar aanleiding van signalen binnengekomen via turboteam of anderszijds;
- We hebben diverse activiteiten uitgevoerd via de Verkeerswijzer, zoals:
 - Lesbrieven 'Tegelijk Groen' voor de basisscholen gemaakt en uitgevoerd;
 - Fietsverlichtingsacties;
 - Bij veel scholen de veilige schoolomgeving (gericht op gedrag) uitgevoerd;
- We zijn gestart met de pilot Sociale Aanpak 30 km gebieden in de Den Uylstraat (eind 2017).

Conclusie

In 2017 heeft het onderwerp verkeersveiligheid in de gemeente Groningen veel aandacht gekregen. Door verschillende bijeenkomsten met de driehoek, experts en wijkbewoners hebben wij veel informatie gekregen over de plaatsen die inwoners als verkeersonveilig ervaren. Deze informatie ligt aan de basis van het in 2018 te vormen Verkeersveiligheid-programma. Daarnaast hebben er in 2017 dertig minder ongevallen plaatsgevonden vergeleken met 2016. Dit is een afname van 2%. Ook zijn er in 2017 51 minder slachtoffers (gewonden en doden) gevallen ten opzichte van 2016. Dit is een afname van 13%. In 2017 viel er één verkeersdode te betreuren. Hoewel het streven is om verkeersdoden te voorkomen, was het een verbetering 83% van ten opzichte van 2016 daarvoor. Hoewel we erg tevreden zijn met deze cijfers, is het te vroeg om te concluderen dat dit een positieve doorzettende trend is.

Deelprogramma 7.6: Overig verkeer

In het deelprogramma 'Overig verkeer' worden overige zaken als plankosten opgenomen.

Bijdrage(n) verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling OV-bureau Groningen Drenthe	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Er zijn geen specifieke risico's.
Relevante beleidsinformatie	Het openbaar belang van het OV-bureau is het vormgeven van het openbaar vervoer en het aansturen van de vervoerders in het openbaar vervoer. Wij nemen samen met de provincies Groningen en Drenthe deel aan de gemeenschappelijke regeling OV-bureau Groningen-Drenthe.

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Verschil
07.1 Fiets	1.462	2.627	1.679	947
07.1.1 De fiets eerst	0	0	84	-84
07.1.2 Een samenhangend fietsnetwerk	445	1.610	388	1.222
07.1.4 Fietsparkeren op maat	1.017	1.017	1.207	-190

07.2 Openbaar vervoer	1.909	2.464	410	2.054
07.2.1 Bereikbaarheid dynamo's HOV	1.750	2.020	160	1.860
07.2.2 Stedelijke bereikbaarheid OV	159	444	250	194
07.3 Auto	400	1.004	1.913	-909
07.3.1 Bereikbaarheid dynamo's auto	300	942	1.664	-722
07.3.2 Stedel. bereikbaarheid auto	100	62	253	-191
07.3.3 In de wijken GAAT VERVALLEN	0	0	-4	4
07.4 Parkeren	12.485	12.671	11.331	1.339
07.4.1 Parkeervoorzieningen	1.194	1.381	1.370	11
07.4.2 Parkeerbedrijf	11.291	11.290	9.961	1.329
07.5 Verkeersveiligheid	60	60	53	7
07.5.1 Verkeersveiligheid	60	60	53	7
07.6 Overig verkeer	8.901	8.457	12.807	-4.350
07.6.1 Overig verkeer	8.901	8.457	12.807	-4.350
Totaal Lasten	25.217	27.282	28.193	-911
07.1 Fiets	0	0	14	14
07.1.1 De fiets eerst	0	0	8	8
07.1.2 Een samenhangend fietsnetwerk	0	0	6	6
07.1.4 Fietsparkeren op maat	0	0	0	
07.2 Openbaar vervoer	0	200	305	105
07.2.1 Bereikbaarheid dynamo's HOV	0	0	0	
07.2.2 Stedelijke bereikbaarheid OV	0	200	305	105
07.3 Auto	1.000	1.000	490	-510
07.3.1 Bereikbaarheid dynamo's auto	0	0	102	102
07.3.2 Stedel. bereikbaarheid auto	1.000	1.000	388	-612
07.3.3 In de wijken GAAT VERVALLEN	0	0	0	
07.4 Parkeren	17.084	17.792	17.765	-26
07.4.1 Parkeervoorzieningen	1.140	1.337	1.392	55
07.4.2 Parkeerbedrijf	15.944	16.455	16.374	-81
07.5 Verkeersveiligheid	0	0	0	
07.5.1 Verkeersveiligheid	0	0	0	
07.6 Overig verkeer	1.902	1.511	1.617	106
07.6.1 Overig verkeer	1.902	1.511	1.617	106
Totaal Baten	19.985	20.503	20.191	-312
Totaal Saldo voor bestemming	5.232	6.780	8.002	-1.222

Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	3.384	3.510	3.510	0
Totaal onttrekkingen	0	0	0	0
Totaal saldo na bestemming	8.616	10.289	11.512	-1.223

Financiële toelichting

Deelprogramma 07.1 Fiets	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	947	14	961

HOV-maatregelenpakket netwerkanalyse (V 135 duizend euro)

Een deel van de uitgaven in het HOV pakket moet worden behandeld als exploitatielasten, deze treden op in deelprogramma 7.3 Auto. De vrijval onder 7.1 Fiets en 7.2 Openbaar Vervoer wordt hiervoor benut. Hiermee is per saldo geen sprake van vrijval van de HOV middelen in 2017.

Fiets parkeren (N 189 duizend euro)

Het nadeel van 189 duizend euro wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door hogere beheerkosten van het parkeren van fietsen in stallingen Stationsgebied hetgeen onderdeel uit maakt van het resultaat parkeerbedrijf (zie tevens deelprogramma 7.4).

Fietsstrategie (V 1,016 miljoen euro)

Onderdeel van het extra beleid intensiveringsmiddelen verplaatsen meerjarenprogramma verkeer en vervoer is de fietsstrategie. In 2017 hebben we grote stappen gemaakt met betrekking tot de aanleg van nieuwe fietspaden en ontbrekende schakels in en rond de stad. Zo zijn de Slimme Route door Park Selwerd en het fietspad Midscheeps sterk verbeterd voor de fietser. Verder is er een besluit genomen over de aanleg van de fietstunnel bij de Papiermolenlaan en is er een eindbeeldstudie Fietssnelweg Assen-Groningen uitgevoerd. Echter hebben we moeten constateren dat we voor veel fietsprojecten meer tijd nodig hebben dan aanvankelijk gedacht voor voldoende draagvlak bij omwonenden. Dit geldt voor de stedelijke fietspaden langs de Noordelijke Ringweg, de spoorlijn Groningen-Sauwerd, de Helperzoom en de fietsbrug over het Eemskanaal, maar ook voor provinciale Fietsroutes Plus zoals die naar Ten Boer en Winsum. Hierdoor is incidentele vrijval ontstaan van 1,016 miljoen euro.

Deelprogramma 07.2	Lasten	Baten	Saldo
Openbaar vervoer			
Afwijking	2.054	105	2.159

HOV-maatregelenpakket netwerkanalyse (V 530 duizend euro)

Een deel van de uitgaven in het HOV pakket moet worden behandeld als exploitatielasten, deze treden op in deelprogramma 7.3 Auto. De vrijval onder 7.1 Fiets en 7.2 Openbaar Vervoer wordt hiervoor benut. Hiermee is per saldo geen sprake van vrijval van de HOV middelen in 2017.

Bijdrage in MVA naar bekleemde reserve (V 292 duizend euro)

In de Materiele Vaste Activa (MVA) was in een aantal gevallen sprake van een negatieve boekwaarde. Dit is niet mogelijk op basis van regelgeving. Deze negatieve boekwaarden zijn ontstaan doordat bijdragen in de MVA ingeboekt zijn terwijl er nog niet voor datzelfde bedrag aan kosten is gemaakt. Om te voldoen aan de regelgeving worden de eigen middelen die in deze projecten zijn ingeboekt voor het deel waardoor een negatieve boekwaarde ontstaat, overgeboekt naar de exploitatie en verantwoord als resultaat. Deze bedragen moeten vervolgens worden gestort in een bekleemde reserve, waaruit de toekomstige kapitaallasten worden gedekt.

Groningen Spoorzone en Oosterhamriktracé (V 1,33 miljoen euro)

Voor het project Groningen Spoorzone en het Oosterhamriktracé zijn respectievelijk 1,2 miljoen euro en 130 duizend euro aan eigen middelen bijdragen ter dekking van de kapitaallasten beschikbaar gesteld. Deze bedragen moeten worden gestort in een bekleemde reserve, waaruit de toekomstige kapitaallasten worden gedekt.

Overige (V 7 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen tellen op tot een voordeel van 7 duizend euro.

Deelprogramma 07.3 Auto	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	-909	-510	-1.419

HOV-maatregelenpakket netwerkanalyse (N 699 duizend euro)

Een deel van de uitgaven (Verkeersmanagement) in het HOV pakket moet worden behandeld als exploitatielasten, deze treden op in deelprogramma 7.3 Auto. De vrijval onder 7.1 Fiets en 7.2 Openbaar Vervoer wordt hiervoor benut. Hiermee is per saldo geen sprake van vrijval van de HOV middelen in 2017.

Taakstelling autobereikbaarheid (N 1,0 miljoen euro)

Bij de begroting is uitgegaan van een incidentele vrijval van 1 miljoen euro binnen het programma autobereikbaarheid ter invulling van een verlaging van het investeringsvolume met betrekking tot automaatregelen. Hoewel daadwerkelijk investeringen in automobilititeit zijn geschrapt kan deze incidentele vrijval niet in de exploitatie worden gerealiseerd omdat het om kredietruimte verlaging gaat.

Plankosten meerjarige projecten (V 129 duizend euro)

De plankosten meerjarige projecten is een meerjarig project. De raad heeft met het vaststellen van het voorstel "Eén integraal afwegingsmoment, kader op te nemen bestemmingsvoorstellen jaarrekening" besloten om de tussentijdse resultaten op meerjarige projecten voor de hele looptijd van het project beschikbaar te houden en tussentijds bij de jaarrekening te bestemmen voor de uitvoering van het project in de restant periode. Het resultaat 2017 bedraagt voor dit meerjarig project 129 duizend euro.

Intensiveringsmiddelen grotere onvoorziene verkeersmaatregelen (V 98 duizend euro)

Onderdeel van het extra beleid intensiveringsmiddelen verplaatsen meerjarenprogramma verkeer en vervoer zijn de grotere onvoorziene verkeersmaatregelen. Het gaat om grotere, urgente verkeersingrepen en maatregelen die voortkomen uit nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, veranderingen in het verkeerssystemen, verzoeken vanuit de gemeenteraad of bijvoorbeeld verzoeken van burgers uit de wijken.

Overige (V 53 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen tellen op tot een voordeel van 53 duizend euro.

Deelprogramma 07.4	Lasten	Baten	Saldo
Parkeren			
Afwijking	1.339	-26	1.313

Parkeerbedrijf (V 1,32 miljoen euro)

Het resultaat parkeerbedrijf bedraagt 1,131 miljoen euro positief en kan als volgt worden samengevat:

Deelprogramma	Resultaat	V/N
7.1 Fiets	189.000	N
7.4 Parkeren	1.320.000	V
Totaal	1.131.000	V

Nadere toelichting afwijkingen deelprogramma 7.4 Parkeren

De lasten vallen per saldo 1,329 miljoen euro lager uit. Voor het aanleggen van toegangscontrole apparatuur in buurtstallingen zijn kosten uitgesteld omdat de aanbesteding meer tijd vergt.

Overige (N 7 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen tellen op tot een nadeel van 7 duizend euro.

Deelprogramma 07.6 Overig	Lasten	Baten	Saldo
verkeer			
Afwijking	-4.475	106	-4.369

Projecten verkeer en vervoer (V 365 duizend euro)

Betreft een voordeel op de kapitaallasten investeringen projecten verkeer en vervoer. Deze middelen worden voor 200 duizend euro ingezet ter incidentele dekking van de op deelprogramma 7.3 opgenomen taakstelling autobereikbaarheid en voor het restant 165 duizend euro ingezet ter ruil van de vergoeding compensatie Tram.

Bijdrage aan Regio Groningen Assen voor uitvoering netwerkanalyse Bereikbaarheid (N 4,280 miljoen euro)

In 2013 hebben we, vanwege hernieuwde inzichten, samen met onze partners Provincie Groningen en Regio Groningen Assen een actualisatie gemaakt van de netwerkanalyse Bereikbaarheid en een uitvoeringsprogramma vastgesteld. Over de financiering van het uitvoeringsprogramma zijn diverse afspraken gemaakt. Eén van deze afspraken behelst een additionele (naast jaarlijkse) bijdrage van in totaal 10,3 miljoen euro van de Gemeente Groningen aan de Regio Groningen Assen. De totale bijdrage van 10,3 miljoen is overgemaakt in 2 tranches; 6 miljoen euro in 2015 en 4,3 miljoen euro in 2017. De bijdrage uit 2017 kan vanaf 2017 uit structureel beschikbare middelen worden gedekt

Uitvoeringsprogramma Binnenstad (N 131 duizend euro)

Het nadeel heeft betrekking op het uitvoeringsprogramma Bestemming Binnenstad. Het gaat om een meerjarig project. De kosten worden uit het Stedelijk Investeringsfonds (SIF) reserve voorgefinancierd.

SIF-variantenanalyse aanpak Oosterhamrikzone (N 294 duizend euro)

Uw raad heeft vanuit het Stedelijk Investeringsfonds (SIF) voor de variantenanalyse aanpak Oosterhamrikzone middelen beschikbaar gesteld. De kosten van deze analyse zijn hoger uitgevallen dan begroot.

Ringsparen 2017 (V 354 duizend euro)

Samen met de provincie sparen we voor de verbetering van de Noordelijke, Oostelijke en Westelijke Ringweg, in de verhouding 2/7 stad en 5/7 provincie. De provincie heeft aangeboden dat als wij de spaarregeling ook na 2016 voortzetten, de provincie bereid is deze regeling uit te breiden met de rechtstreekse ontsluiting vanaf de Oostelijke ringweg via de Oosterhamrikzone en de nieuwe zuidelijke ontsluiting van het stationsgebied. We stellen voor dit incidentele van oorsprong uit extra beleid ontstane bedrag beschikbaar te houden voor Ringsparen. Daarnaast reserveren we nu voorlopig onze bijdrage vanaf 2018.

Intensiveringsmiddelen kleine verkeersmaatregelen (N 215 duizend euro)

Onderdeel van het extra beleid intensiveringsmiddelen verplaatsen meerjarenprogramma verkeer en vervoer zijn de kleine verkeersmaatregelen. Kleine verbeteringen, verzoeken van Stadjes, kunnen zo op gebiedsniveau worden afgewogen, buiten de programmagrenzen, bijvoorbeeld in combinatie met beheer en onderhoud.

Parkeervisie (N 56 duizend euro)

De lasten 2017 van de nieuwe parkeervisie zijn 56 duizend euro deze zijn in deelprogramma 7.6 verantwoord. Echter de parkeervisie wordt gedekt uit de onder deelprogramma 7.3 opgenomen begroting meerjarige projecten.

Overige (N 112 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen tellen op tot een nadeel van 112 duizend euro.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitaties, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico Programma 7	Parkeerbedrijf Verkeer
Omschrijving- hoger risico kosten en opbrengsten +/- 0,2 miljoen euro	<p>In de meerjarenprognose 2012 is een eerste aanzet gegeven voor een gevoeligheidsanalyse om inzicht te krijgen in de omvang van de risico's en het benodigde weerstandsvermogen. Door de toename van de omvang van de vastgoedportefeuille (vooral parkeergarages) nemen de risico's ook navenant toe. Voor het bepalen van het risico van het parkeerbedrijf wordt een risicoanalyse uitgevoerd voor de onderdelen: rente, opbrengsten en kosten, ov-bijdrage, bezettingsgraad parkeergarages en straatparkeren.</p> <p>Op basis van de meerjarenprognose 2017 is het incidentele risico gekwantificeerd op 2,86 miljoen euro voor de periode 2018-2021. Rekening houdend met de kans van optreden vraagt dit een weerstandsvermogen van 2,57 miljoen euro voor de periode tot en met 2021.</p> <p>Voor de gehele looptijd (doorgerekend tot en met 2027) bedraagt het risicobedrag circa 10,0 miljoen euro (2016 12,1 miljoen euro over de periode tot en met 2026). Rekening houdend met de kans van optreden komt dit neer op een benodigd weerstandsvermogen van 9 miljoen euro. De afname van 2,1 miljoen euro wordt verklaard door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lagere ROP +/- 0,2 miljoen euro - hoger risico kosten en opbrengsten +/- 0,2 miljoen euro - lager risico Damsterdiep +/- 2,3 miljoen euro - hoger risico euroborg en forum +/- 0,3 miljoen euro - lager risico boterdiep +/- 0,5 miljoen euro - hoger risico bij de naheffingen straatparkeren +/- 0,4 miljoen euro.
Risicobedrag 2018	2,85 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	3,66 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4,25 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4,76 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel

1e signaleringsmoment	Al jaren in P&C documenten
Actie	Wij zullen jaarlijks het benodigde weerstandsvermogen opnieuw berekenen.

Naam risico	Project Zernikelaan
Programma	Verkeer
Omschrijving	<p>Risico's bij verkeer- en vervoersprojecten hebben voornamelijk betrekking op de hoogte van de investeringskosten. Vooraf worden deze risico's zover mogelijk teruggebracht en beheerst door voor de start van uitvoering zoveel mogelijk uitgewerkte ontwerpen en kostenramingen beschikbaar te hebben.</p> <p>Bij de grote verkeersprojecten (= investering meer dan 5 miljoen euro) bepalen we het risico op 10% van de investeringskosten. Daarbij beoordelen we de mogelijkheid om bij te sturen in het project (beheersmaatregelen). Op projectniveau kunnen dat bijvoorbeeld zijn: het werken met een plafondprijs in de aanbesteding, het rekening houden met een percentage onvoorzien in de kostenraming of het in beeld brengen van besparingsmogelijkheden.</p> <p>Risico's die niet binnen de beschikbare middelen van het project kunnen worden opgelost, worden meegenomen in het benodigde weerstandsvermogen voor verkeersprojecten.</p> <p>Voor projecten die voortvloeien uit de Netwerkanalyse 2013 (totale omvang gemeentelijke middelen 20 miljoen euro,) is besloten dat voor- en nadelen mogen worden verrekend binnen het totale programma (gesloten financiering). Financiële tegenvallers kunnen dus binnen het totaal beschikbare budget worden opgevangen. Dit kan effect hebben op de projecten die uitgevoerd kunnen worden, maar voor het geheel geldt dat geen sprake is van een financieel risico voor de gemeente Groningen. Voor het project Zernikelaan ramen we het risico op 10% van het gemeentelijk aandeel in de totale financiering (RUG en Hanzehogeschool nemen ook een deel van de kosten voor hun rekening en een deel van de dekking komt uit de middelen voor de Netwerkanalyse). De risico's worden gelijk verdeeld over gemeente, RUG en Hanzehogeschool.</p> <p>Dat betekent dat over een bedrag van € 4,37 miljoen een risicoberekening plaatsvindt. Het risico komt daarmee op € 437.000. De kans van optreden komt op 50%. Risico blijft constant gedurende de komende jaren. Project wordt naar verwachting in 2021 opgeleverd, dus risico kan dan theoretisch vervallen in 2022.</p>
Risicobedrag 2018	437 duizend euro
Kans 2018	50%
Risicobedrag 2019	437 duizend euro
Kans 2019	50%
Risicobedrag 2020	437 duizend euro
Kans 2020	50%
Risicobedrag 2021	437 duizend euro
Kans 2021	50%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Rekening 2017
Actie	

Programma 8: Wonen

We willen een stad zijn met een voortreffelijk woonklimaat waar voor iedereen plek is. We streven daarom naar een gevarieerd woningaanbod in aantrekkelijke wijken die ruimte bieden aan alle bevolkingsgroepen en leefstijlen.

Eenzijds werken we aan deze doelstelling door nieuwe woningen te bouwen. We willen goede en duurzame woningen bouwen voor verschillende doelgroepen, in een mix van koop en (sociale) huur, zowel in de bestaande stad als in uitbreidingswijken. Hierdoor brengen we de doorstroming op de woningmarkt op gang en realiseren we evenwichtige wijken. Om te zorgen voor voldoende betaalbare sociale huurwoningen maken we jaarlijks prestatieafspraken met de woningcorporaties in de stad.

Daarnaast hebben we veel aandacht voor de kwaliteit van de bestaande woningvoorraad en woonomgeving. Samen met de bewoners in de wijken maken we hiervoor plannen. Een belangrijke opgave in dit verband is energie te besparen in bestaande woningen (particuliere woningen en corporatief bezit).

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

We willen in Groningen:

- Een voortreffelijk woonklimaat en aantrekkelijke wijken met een gevarieerd woonaanbod dat ruimte biedt aan alle bevolkingsgroepen en leeftijden;
- Goede en duurzame nieuwe woningen bouwen;
- Doorstroming op de woningmarkt en evenwichtige wijken;
- De kwaliteit en duurzaamheid van bestaande woningvoorraad verbeteren;
- Zorgvuldig beheer van ons cultuurhistorisch erfgoed.

Het programma is uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Woonvisie Wonen in Stad \(2015\)](#)

[Bouwoffensief, bouwen aan Groningen \(2013\)](#)

[Meerjarenprogramma Wonen 2015 \(december 2014\)](#)

[Samen Sterk in Stad \(meerjaren beleidsvisie Wmo 2012\)](#)

[Masterplan Groningen EnergieNeutraal \(2011\)](#)

[Regionale Woningbouwafspraken \(2012\)](#)

[Het Nieuw Lokaal Akkoord 2.0 \(2011\)](#)

[Monitor Jongerenhuisvesting \(2015\)](#)

[Jaarprogramma Archeologie \(2013\)](#)

[Erfgoedverordening \(2010\)](#)

[Beleidsregels Archeologie \(2011\)](#)

[Bestedingsprogramma's ISV-Monumenten \(2012\)](#)

[Analyse Zorgen voor Morgen \(2012\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Een belangrijke ontwikkeling in 2017 is de zeer sterke groei van de woningvraag in de stad. Het vertrouwen in de woningmarkt was al een tijdje terug en dit blijkt uit de verkoopcijfers van nieuwbouwprojecten en de dynamiek in de bestaande woningvoorraad. De kavelverkopen in Reitdiep zijn bijzonder goed verlopen en ook in Meerstad is er volop belangstelling voor de nieuwe woningen die in Tersluis-West worden aangeboden. Op stedelijk niveau wordt het beschikbare aanbod ruimschoots overtroffen door de vraag en dit leidt tot een

woningmarkt die overspannen kenmerken vertoont. Een gevolg hiervan is dat het aantal gezinnen dat naar de regio is verhuisd licht is toegenomen ten opzichte van 2016. Een teken dat we aan de slag moeten met het realiseren van nieuw aanbod van woningen in en rond de stad. We merken helaas nog steeds dat nieuwbouwprojecten vertragingen oplopen vanwege het aardbevingsbestendig bouwen. Een probleem dat we samen met de betrokken partijen zo snel mogelijk moeten zien op te lossen.

De sterke groei van de woningvraag is al eerder ingezet dan in 2017 en dit zien we terug in het gerealiseerde aantal nieuwbouwwoningen: in 2017 zijn er bijna 1.500 nieuwe woningen bijgekomen in de stad. Zo zijn in Paddepoel op de Trefkoellocatie ruim 460 appartementen voor (internationale) jongeren en starters gerealiseerd. Daarnaast zijn in Meerstad bijna 160 gezinswoningen gebouwd en zijn aan de Melisseweg in Oosterhoogebrug de eerste grondgebonden huurwoningen in het middensegment opgeleverd. Deze voorzien in een duidelijke behoefte van starters op de woningmarkt die niet kunnen of willen kopen. En op de Velden in de Oosterparkwijk zijn ruim 100 gezinswoningen en appartementen toegevoegd. Ook het aantal sociale huurwoningen in Groningen is (licht) gestegen, mede doordat de woningcorporaties minder woningen hebben verkocht dan eerder was voorgenomen.

Naast de gerealiseerde jongerenhuisvesting op de Trefkoellocatie hebben we in 2017 het bestemmingsplan Herziening Bestemmingsregels Wonen vastgesteld waardoor we meer grip hebben op de ongebreidelde groei van het aantal onzelfstandige kamers in sommige delen van de stad. Ook zien we de resultaten van het veranderde beleid met betrekking tot kamerverhuur (minder onttrekkingsvergunningen) en zijn er talloze projecten gelanceerd door WIJS. Deze organisatie draagt op een mooie manier bij aan het samenleven van studenten en andere Stadgers. Een nieuwe ontwikkeling in 2017 is de zeer sterke groei van het aantal internationale studenten. Om de piek op te vangen hebben we i.s.m. de RUG en HG een tijdelijke woonvoorziening gerealiseerd en werken we nauw samen aan een permanente uitbreiding van de capaciteit voor deze doelgroep.

Om het langer zelfstandig thuis wonen beter mogelijk te maken hebben we in 2017 de campagne Lang Zult U Wonen gecontinueerd en hebben we het Huis van Morgen geopend. Hiermee bieden we letterlijk ruimte voor experimenten met betrekking tot langer zelfstandig wonen voor inwoners, marktpartijen en woningcorporaties.

Ook is in 2017 gewerkt aan de verduurzaming van de bestaande woningen in de stad. Desondanks hebben we de doelstelling voor de sociale huurwoningen in 2017 niet helemaal gehaald. Met de corporaties hebben we prestatieafspraken gemaakt over de intensivering van de inzet voor de komende jaren. Voor het stimuleren van verduurzaming van particulier bezit heeft Groningen Woont Slim in 2017 ook een concreet aanbodpakket voor woningeigenaren ontwikkeld. Hiermee hopen we particulieren nog meer te kunnen ontzorgen.

Deelprogramma 8.1: Gezinnen

Het bieden van voldoende kwalitatief goede huisvestingsmogelijkheden voor gezinnen (huishouden van één of twee personen met kind(eren) die samen een leefeenheid vormen) is één van de belangrijkste doelen in het woonbeleid. We willen dat het aantal gezinshuishoudens dat in de stad blijft of komt wonen toeneemt. De mogelijkheid tot het binden van gezinnen hangt af van vraag en aanbod. We gaan ervan uit dat we vooral gezinnen die naar de regio Groningen-Assen verhuizen kunnen behouden voor de stad.

In dit deelprogramma gaan we in op het bouwen in de bestaande stad en op uitleglocaties. Bij deze locaties gaat het overigens niet alleen over woningbouw voor gezinnen, ook andere doelgroepen kunnen hier worden bediend. We hebben in 2017 ingezet op een versnelling van de woningbouwproductie bij binnenstedelijke locaties, maar ook Meerstad. Mede gelet op de verwachte groei van de woningbehoefte, gaan we ook op zoek naar potentieel nieuwe woningbouwlocaties in binnenstedelijk gebied.

Beleidsvelden

- Bouwen in de uitleg
- Bouwen in de bestaande stad

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal gezinnen (met 1 of meerdere kinderen) dat is verhuisd naar de regio Groningen-Assen	531	450	547
Aantal gezinnen (met 1 of meerdere kinderen) binnen de gemeente Groningen	21.184	21.800	21.443
Aantal gezinnen dat verhuist van de regio Groningen-Assen naar de gemeente Groningen	194	180	206
Aantal toegevoegde grondgebonden woningen in de uitleg (exclusief jongerenhuisvesting)	80	250	181
Aantal toegevoegde grondgebonden woningen in de bestaande stad (exclusief jongerenhuisvesting)	127	150	327
% gezinshuishouden dat (zeer) tevreden is over de woonomgeving	93%	-	-
Cijfer dat gezinshuishouden geven voor de kwaliteit van hun woning.	7,5	-	-

8.1.1 Bouwen in de uitleg

Om voldoende woningen voor gezinnen in en rond de stad aan te kunnen bieden, ontwikkelen we samen met marktpartijen diverse woningbouwprojecten in uitleggebieden. De nadruk bij de stadsuitbreiding ligt op de ontwikkeling van Meerstad. Vanaf 2017 ligt het gebied Meerstad formeel binnen gemeente Groningen en is het geen onderdeel meer van de gemeente Slochteren. Aan de westkant van de stad ontwikkelen we Reitdiep fase 3 en 4.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Jaarlijks gemiddelde plancapaciteit voor grondgebonden woningen in uitleggebieden (exclusief jongerenhuisvesting)		200	175
Aantal woningen in de pijplijn voor de uitleg (vergunning verleend, maar nog niet gereed gemeld)		359	440

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen jaarlijks gemiddeld genomen een plancapaciteit van 200 grondgebonden woningen in de uitleggebieden. Dat aantal is met 175 grondgebonden woningen echter niet helemaal gehaald in 2017. Er is weliswaar plancapaciteit toegevoegd, maar de verkopen verlopen sneller dan verwacht. Daarnaast was de verwachting dat in 2017 er in de uitleg 359 grondgebonden woningen zouden worden toegevoegd in Meerstad en Reitdiep. Met 440 woningen in 2017 is het meer dan een verdubbeling ten opzichte van 2016 geworden.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben in Reitdiep en in Meerstad meerdere locaties voor woningbouw ontwikkeld en uitgegeven. In Meerstad heeft dit in 2017 geleid tot een uitbreiding van de beschikbare plancapaciteit in Tersluis-West en zijn er veel nieuwe woonproducten op de markt gekomen: vrije kavels, rijwoningen en twee-onder-een kapwoningen. In Reitdiep zijn er 24 woningen op vrije kavels gerealiseerd en binnenkort start de verkoop van een aantal projectmatige ontwikkelingen in fase 3 en 4 (vrijstaande woningen en twee-onder-een

kapwoningen). Hiermee realiseren we op korte termijn weer woningen voor gezinnen die in en rond de stad willen wonen. We merken wel dat de vraag erg sterk is toegenomen.

Conclusie

De sterk toegenomen vraag zorgt er voor dat beschikbare plancapaciteit langzaam maar zeker opdroogt. Zeker met het oog op de middellange termijn moeten we de beschikbare plancapaciteit uitbreiden. Hier wordt in Meerstad hard aan gewerkt (de stedenbouwkundige plannen voor de volgende ontwikkelingsfase worden opgesteld) en ook aan de westkant van de stad worden hiervoor concrete stappen gezet.

8.1.2 Bouwen in de bestaande stad

Veel mensen willen in de stad, dicht bij het centrum, wonen. Niet alleen in een appartement, maar ook in een grondgebonden eengezinswoning. We zetten in op voldoende binnenstedelijke plancapaciteit om te voorzien in de woningbouwbehoefte. Daarmee kunnen we ook gezinnen aan de stad binden. We zien dat juist projecten in de bestaande stad, ook in de moeilijke jaren op de woningmarkt relatief, goed verkopen. We willen nieuwe woonconcepten ontwikkelen, waarbij we grondgebonden woningen dicht op elkaar bouwen. Het wonen in en rond de binnenstad willen we met een manifestatie proberen te stimuleren. Zo blijft Groningen een compacte stad.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Jaarlijks gemiddelde plancapaciteit voor grondgebonden woningen en appartementen (exclusief jongerenhuisvesting)		400	580
Aantal woningen in de pijplijn voor de bestaande stad (vergunning verleend, maar nog niet gereed gemeld)		1.049	1.069

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen jaarlijks gemiddeld genomen een plancapaciteit voor 400 grondgebonden woningen en appartementen in het binnenstedelijk gebied. Met 580 grondgebonden woningen in 2017 is dat streefgetal ruimschoots gehaald. In 2017 zijn er 327 grondgebonden woningen en 985 appartementen opgeleverd (inclusief jongerenhuisvesting).

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 is er in de bestaande stad volop gewerkt aan nieuwbouwprojecten. En dit is ook zichtbaar: in Paddepoel is de jongerenhuisvesting op de Trefkoellocatie gerealiseerd en is Lefier begonnen met de bouw van de Rabobanklocatie. Op de Woldringlocatie is begonnen met de bouw van ruim 430 wooneenheden voor jongeren en starters en in de Oosterhamrikzone/ Oosterpark wordt volop gewerkt aan de realisatie van veel nieuwe woningen (grondgebonden en appartementen). En ook in het Ebbingekwartier en op het Europapark staan ook veel projecten letterlijk in de steigers (ouderenhuysvesting in de Leyhoeve, het CPO-project De Linie 2, et cetera). In 2017 is er daarnaast intensief met marktpartijen en woningcorporaties samenwerkt om de plancapaciteit in de bestaande stad verder te vergroten. Aangezien ontwikkelen in de bestaande stad altijd de nodige uitdagingen met zich meebrengt, zien we in de praktijk dat sommige projecten vertraging oplopen (bijv. de ontwikkeling van de Kempkensberg/ Engelse Park).

Conclusie

Voor het bouwen in de bestaande stad geldt hetzelfde als voor de uitlegebieden: de vraag overtreft op dit moment het beschikbare aanbod. We zullen daarom ook in 2018 moeten blijven werken aan het vergroten van het aanbod van nieuwbouwwoningen.

Deelprogramma 8.2: Jongerenhuisvesting

We willen de groeiende groep jongeren goede huisvesting bieden. Deze keus voor kwaliteit past ook bij de ambitie om Groningen de onderwijsstad van Nederland te laten zijn en blijven. In Groningen is geen behoefte aan meer kleine onzelfstandige kamers. Veel jongeren willen graag meer ruimte en kwaliteit. Daar willen we wat aan doen. Tegelijk willen we de balans in de wijken herstellen door het verminderen van de druk op de bestaande voorraad. Ook stimuleren we dat de kwaliteit van de bestaande verhuurpanden omhoog gaat. We bevorderen het prettig samenleven van studenten en andere Stadgers.

Beleidsvelden

- Kwaliteit jongerenhuisvesting
- Kamer-verhuurbeleid
- Wijs

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal toegevoegde zelfstandige woningen jongerenhuisvesting door nieuwbouw of transformatie		700	740
% jongeren dat (zeer) tevreden is over de woonomgeving		-	-
% jongeren dat (zeer) tevreden is over de woningkwaliteit		80%	-
% internationale jongeren dat (zeer) tevreden is over de woningkwaliteit		-	-
% Stadgers dat aangeeft dat de omgang tussen student en Stadger goed is		>70%	-
Wachttijd voor onzelfstandige kamer		2 weken	-
Wachttijd voor zelfstandige kamer		2 maanden	-
Aantal klanten dat (zeer) tevreden is over Wijk Inzet Jongeren & studenten (WIJS)		-	-

8.2.1 Kwaliteit jongerenhuisvesting

Groningen groeit de komende jaren vooral door aanwas van jongeren en (internationale) studenten. We willen kwalitatief goede huisvesting voor deze doelgroep. Hierdoor blijven we een aantrekkelijk stad voor jongeren en studenten en versterken we de concurrentiepositie van de onderwijsinstellingen.

Uit ons eigen woonwensenonderzoek blijkt dat 58% van de jongeren een verhuwens heeft. Veelal willen ze verhuizen naar een grotere wooneenheid met eigen voorzieningen. We willen in deze behoefte voorzien door kwalitatief hoogwaardige nieuwbouw toe te voegen op de locaties waar wij dat het meest passend vinden.

Naast kwalitatieve nieuwbouw streven we naar kwaliteitsverbetering in de bestaande voorraad. Met ons beleid voor kamerverhuur willen we de toevoeging van meer kamers afremmen, vooral op de plekken die qua leefbaarheid al onder druk staan. Ook stimuleren we kamerverhuurders om bestaande kamers om te zetten naar grotere appartementen of om grotere appartementen toe te voegen. Daarnaast zetten we voorlopig de subsidieregeling voor geluid-reducerende maatregelen voort.

We realiseren als gemeente zelf geen wooneenheden. We gaan daarom vooral inzetten op het stimuleren en mogelijk maken van projecten. Dit doen we door het verstrekken van projectfinanciering en het verleiden van beleggers om in Groningen te investeren.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal geplaatste fietsklemmen		200	211
Plancapaciteit voor aantal zelfstandige woningen jongerenhuisvesting		700	740
Aantal zelfstandige woningen voor jongeren in de pijplijn (vergunning verleend, maar nog niet gereed gemeld)		650	910

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden dat de komende jaren zoveel mogelijk projecten waarop we in de woonvisie de focus hebben gelegd worden gerealiseerd. Dit wilden we stimuleren door het verstrekken van projectfinancieringen. Hiervoor wilden we de oprichting van een investeringsfonds onderzoeken met marktpartijen en corporaties. Daarnaast wilden we de kwaliteit van de bestaande kamerverhuurmarkt verbeteren door uitvoering te geven aan het plan van aanpak 'Kamers in de Lift'

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 hebben we 740 nieuwe zelfstandige woningen voor jongeren opgeleverd. Dit is iets meer dan we van tevoren hadden gepland. Zoals ook bleek in 2016 is de markt ook zonder projectfinancieringen van de gemeente in staat om tot realisatie van deze projecten te komen. Het oprichten van een investeringsfonds bleek dan ook niet nodig en we hebben deze doelstelling dan ook niet uitgevoerd. Daarnaast hebben we 211 fietsklemmen geplaatst. Ook hier hebben we de doelstelling van 200 te plaatsen fietsklemmen gehaald.

In 2017 hebben we verder uitvoering gegeven aan het plan van aanpak voor verbetering van de kwaliteit van de particuliere kamerverhuurmarkt (Kamers in de Lift). Om de informatieverstrekking aan internationale studenten te verbeteren is de website athomeingroningen.com gelanceerd. Aan het begin van het collegejaar 2017 - 2018 bleek dat de instroom van internationale studenten groter was dan gedacht, waardoor circa 200 - 300 internationale studenten tijdens deze piekperiode geen permanente woonruimte konden vinden. Door een intensieve samenwerking tussen de Rijksuniversiteit Groningen, De Hanzehogeschool Groningen, SSH en de gemeente Groningen is dit opgelost met het inrichten van een noodopvang aan de Van Swietenlaan 23. De huisvesting van internationale studenten heeft voor de komende jaren hierdoor prioriteit gekregen, waarbij genoemde partijen nauw samenwerken om zorg te dragen voor voldoende huisvesting.

Vanuit het plan van aanpak zijn we begonnen met de aanpak van misstanden op de kamerverhuurmarkt en is het idee ontstaan van onder andere het invoeren van een nieuw vergunningstelsel voor het verhuren van kamers en kleine appartementen. In 2016 lanceerden we al het Meldpunt Ongewenst verhuurgedrag om een beeld te vormen van de problematiek. Eind 2017 hebben we 54 meldingen van bedreiging en intimidatie ontvangen via het Meldpunt. Met studentenorganisaties zijn we in 2017 het gesprek gestart om tot een professionalisering van het huurteam te komen om daarmee nog betere voorlichting en ondersteuning aan studenten te kunnen bieden.

Conclusie

Eind 2016 hadden we circa 4.000 nieuwe eenheden opgeleverd voor jongeren. In 2017 zijn daar nog ruim 700 eenheden bijgekomen. Sinds de start van BOUWJONG in 2011 zitten we nu op ruim 4.700 nieuwe eenheden.

Tot 2020 zitten er nog minstens 2.000 nieuwe eenheden in de planning. Door het toevoegen van deze eenheden maken we een forse kwaliteitsslag.

Het aanpakken van misstanden om de kamerverhuurmarkt is een ingewikkelde opgave. Toch zijn in 2017 verdere stappen gezet met bijvoorbeeld het idee van het invoeren van een nieuw vergunningstelsel voor de verhuur van kamers en kleine appartementen. Wij werken bij de aanpak van misstanden op de kamerverhuurmarkt nauw samen met studentenorganisaties zoals de Groninger Studentenbond (GSb) en het Steunpunt Bemiddelingskosten

Door een nauwe samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen, Hanzehogeschool Groningen en de gemeente Groningen hebben we met de realisatie van een noodopvang de instroom van internationale studenten weten op te vangen. De komende jaren heeft een goede huisvesting van internationale studenten prioriteit

8.2.2 Kamerverhuurbeleid

Verhuurders voegen vooral in de populaire wijken en in de binnenstad kamerverhuur toe. Op verschillende plekken leidt dit tot een verstoring van het evenwicht en minder woonkwaliteit zowel voor omwonenden als de huurders zelf. Om dit te voorkomen moeten we ingrijpen wanneer het ergens mis dreigt te gaan. Daarom kiezen we per situatie voor maatwerk. Ook beperken we de toevoeging van extra kamers en kleine zelfstandige appartementen aan de particuliere woningvoorraad op plekken waar het woonklimaat en de leefbaarheid onder druk staan. We volgen de effecten van dit nieuwe beleid goed om te voorkomen dat het aanbod aan kamers te veel afneemt.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal verstrekte onttrekkingsvergunningen voor kamerverhuur		< 30	9

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden in 2017 er voor zorgen dat er minder kleine onzelfstandige kamers worden toegevoegd, in ieder geval in de wijken die qua leefbaarheid al onder druk staan. Ook wilden we voorkomen dat er nog meer kleine zelfstandige wooneenheden worden toegevoegd in de bestaande woningvoorraad. Als er nieuwe appartementen worden toegevoegd hebben deze in principe een minimaal oppervlakte van 50m².

We wilden verder met het bestemmingsplan Herziening Regels Wonen voorkomen dat woningen worden uitgebreid (optoppingen) of dat in achtertuinen of op binnenterreinen wordt bijgebouwd binnen de mogelijkheden van vigerende bestemmingsplannen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Om te voorkomen dat schaarse en goedkope gezinswoningen worden omgezet naar kamerverhuur voerden we eerder al de omgevingstoets in. In 2017 is tevens het bestemmingsplan Herziening Bestemmingsregels Wonen (BP HWB) vastgesteld. Met dit bestemmingsplan hebben we ook de toevoeging van nieuwe kamerverhuur en de intensivering van bestaande kamerverhuur planologisch in principe onmogelijk maakt. Verder hebben we onze huisvestingsverordening aangescherpt om ook voor de gebieden waarvoor het BP HBW nu niet geldt te bereiken dat er minder kleine onzelfstandige kamers worden toegevoegd.

Conclusie

De afgelopen jaren hebben we verscheidene maatregelen genomen om meer sturing te krijgen op de kamerverhuurmarkt. Wij willen voorkomen dat nog meer schaarse en goedkope (gezins)

woningen worden omgezet naar kamerverhuur. Met de maatregelen die we in 2017 hebben genomen weten we dit bereiken. Het aantal verleende onttrekkingsvergunningen is nog verder gedaald. Daarnaast leverden we in 2017 nog ruim 700 nieuwe eenheden voor jongeren op. Het totale aantal opgeleverde eenheden sinds de start van BOUWJONG komt daarmee op circa 4.700 nieuwe eenheden.

8.2.3 WIJS

Wij willen het samenleven tussen studenten en Stadgers bevorderen. Uit onderzoek blijkt dat zij weinig met elkaar in contact komen en het ook moeilijk vinden om contact te leggen. Als dit wel gebeurt, ontstaat meer begrip voor elkaar en durven ze elkaar eerder aan te spreken op bijvoorbeeld overlast. Hierdoor verandert de beeldvorming en heeft dit een positief effect op de manier waarop studenten en Stadgers samenleven.

Om dit contact te bevorderen zetten we in op WIJS (Wijkinzet door Jongeren en Studenten) en stimuleren we via het platform Leven in stad (een samenwerking tussen bewonersorganisaties, studentenbelangenorganisaties, kamerverhuurders en gemeente) op een positieve manier het samenleven tussen studenten en andere Stadgers.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal studenten dat via WIJS actief is in de buurt		1.200	+/- 1.230
Aantal bewoners dat via WIJS diensten afneemt		1.000	Direct: 385, Indirect: +/- 800
Aantal bezoekers van website stadclickt		50.000	85.000

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen:

- Dat het aantal opleidingen en studenten dat via WIJS-projecten, initiatieven en onderzoeken voor de buurt doet, verder toeneemt;
- Ook dat het aantal bewoners dat via WIJS diensten afneemt volgend jaar stijgt;
- Dat WIJS een aantal meerjarige programma's gaan ontwikkelen waardoor de inzet van studenten voor de stad voor de aankomende jaren is gewaarborgd;
- Kijken of in meer wijken plekken kunnen komen waar bewoners diensten kunnen afnemen;
- Minimaal 5 buurtinitiatieven ondersteunen rondom de leefbaarheid tussen studenten en andere Stadgers met micro-financiering;
- Het platform Leven in stad verder uitbreiden met partijen die zich bezighouden met thema's rondom jongerenhuisvesting waaronder de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanze Hogeschool Groningen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Om het aantal opleidingen en studenten via WIJS te laten toenemen is het projectteam bestaande uit werknemers van de Hanzehogeschool, de Maatschappelijk Juridische Dienstverlening (MJD) en de gemeente verder vormgegeven. Daarnaast is geïnvesteerd in de marketing & communicatie waardoor er meer aanvragen uit de samenleving (bewoners, initiatieven en professionals) zijn gekomen en waardoor meer studenten, docenten en onderzoekers met voorstellen voor opdrachten zijn gekomen. Door procesmatig aanvragen te matchen met het onderwijs zijn er meer projecten, initiatieven en onderzoeken uitgevoerd met daarbij interessante resultaten.

Om het aantal bewoners dat via Wijk Inzet Jongeren & Studenten (WIJS) diensten afneemt te vergroten is ten eerste de naamsbekendheid in de samenleving verder toegenomen door de investering en verdere

professionalisering van de marketing en communicatie van WIJS. Steeds meer bewoners zien WIJS in reclame-uitingen voorbij komen, worden doorgestuurd door netwerkpartners of worden meegenomen door anderen die goede ervaringen hebben gehad bij WIJS. Ten tweede is de kwaliteit van de inzet van WIJS verbeterd, waardoor meer mensen goede ervaringen hebben met WIJS. Ten derde biedt WIJS een grote diversiteit aan diensten aan, waardoor meer bewoners direct of indirect een dienst van WIJS afnemen. Denk bijvoorbeeld aan het aanbieden van individuele ondersteuning in WIJS Paddepoel, het organiseren van buurtactiviteiten of het aanbieden van gastcolleges in de wijk. Tot slot is er in 2017 gestart met spreekuren op meerdere locaties, met als gevolg dat ook bewoners in verschillende delen van de stad bij WIJS kunnen langskomen.

De subsidie voor Leven in Stad is volledig benut en we hebben dan ook meer dan 5 buurtinitiatieven ondersteunt. Het uitbreiden van het Platform Leven in Stad met andere partijen is niet gelukt. We merken dat dit ook lastig is. We zetten daarom met de partijen die wel al zijn aangesloten in om samen het bereik van Stadclickt te vergroten. Het aantal bezoekers van de site www.stadclickt.nl is wel verder toegenomen.

Conclusie

WIJS heeft in 2017 de positieve inzet van studenten in Groningen bewezen en de doelen van WIJS lijken te worden nagestreefd. Deze doelen zijn: verbinden van studenten en andere Stadgers, ontwikkelen van echte praktijkervaring voor studenten, werken aan de leefbaarheid van de wijken, aanbieden van extra hulpbronnen voor bewoners en stimuleren van actief burgerschap en ondernemerschap bij studenten. Gekoppeld aan deze doelen worden projecten ontwikkeld en opgestart die uiteindelijk kunnen leiden tot structurele programma's. Inmiddels is er een driejarenplan ontwikkeld waarin programma's beschreven staan die in 2018 verder vorm zullen krijgen en zal in het voorjaar van 2018 een samenwerkingsovereenkomst worden ondertekend.

Met verschillende netwerkpartners is gekeken waar en hoe WIJS diensten kan ontwikkelen in verschillende wijken. WIJS vindt het belangrijk dat er een duidelijke toegevoegde waarde is voor de wijken en maatwerk is hierbij noodzakelijk. Er is in 2017 gestart met verschillende pilots, waaronder in het Floreshuis (Korrewegwijk), het Wijkbedrijf (Selwerd), de Voedselbank (Oosterparkwijk), het Forum (Centrum), Backbone050 (Vinkhuizen) en de Innovatiewerkplaats Helpman/de Wijert (Wijert). Begin 2018 worden deze pilots geëvalueerd en gekeken hoe deze pilots verder vorm kunnen krijgen. Betreffende losse projecten is WIJS inmiddels actief geweest in 19 buurten, vaak met onderzoek.

Met de huidige betrokken partijen bij het Platform Leven in Stad zijn we tevreden over hoe www.stadclickt.nl zich ontwikkeld en zetten we in op het vergroten van het bereik van de website.

Deelprogramma 8.3: Wonen en zorg

Ouderen en mensen met een beperking willen zo lang mogelijk zelfstandig blijven wonen, het liefst in hun eigen woning of een geschikte woning in de buurt. Een groot deel van de verzorgingshuizen is gesloten en daardoor zullen oudere mensen met een beperking ook langer zelfstandig wonen. Dat betekent dat de bestaande woning aangepast moet worden of dat ouderen een andere geschikte woning kiezen. Steeds meer ouderen willen wel verhuizen en willen dan naar andere vormen van wonen. Verder willen mantelzorgers ondersteuning in het wonen. Nu de gemeente zelf verantwoordelijk is voor de juiste vorm van wonen en zorg, willen we ouderen zich daarvan bewust maken. Daarom informeren we ouderen over de mogelijkheden zodat ze daadwerkelijk hun woningen aanpassen en later goede thuiszorg mogelijk is.

Beleidsvelden

- Ouderen en zorghuisvesting
- Bijzondere woonvormen
- Mantelzorg en meer generatiewoningen

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2016	Behaald 2017
Aantal bezoeker "Huis van morgen"		400	200
Slaagkans senioren 65+'ers Woningnet		70%	70%
Aantal in voorbereiding zijnde projecten voor bijzondere woonvormen		3	3
% mensen met een beperking dat (zeer) tevreden is over de voorzieningen in de eigen wijk		>70%	>70%
% 65+'ers dat aangeeft dat de woning (zeer)geschikt is voor het type huishouden		> 70%	>70%

8.3.1 Ouderen en zorghuisvesting

Ouderen en mensen die zorg nodig hebben, moeten hun zorgvraag steeds meer zelf en binnen hun directe omgeving oplossen. Door grote veranderingen op het gebied van wonen en zorg, hebben veel verzorgingstehuizen hun deuren gesloten. Ondertussen willen steeds meer mensen het liefst oud worden in hun eigen woning en woonomgeving. Als gemeente gaan we mee in deze ontwikkeling. We willen dat mensen met een (aanstaande) zorgvraag zo lang mogelijk op eigen kracht zelfstandig kunnen blijven wonen: veilig en comfortabel in hun eigen vertrouwde woonomgeving. We blijven met onze partners werken aan goede voorzieningen binnen de muren van zorginstellingen voor mensen die daar recht op hebben.

We willen dat:

- Er voldoende geschikte woningen voor ouderen beschikbaar zijn; en op de goede plek;
- Ouderen zich bewust zijn van hun woonsituatie als er zorg nodig is en hun mobiliteit afneemt;
- Ouderen zich voldoende kunnen informeren op het gebied van wonen, welzijn en zorg;
- Ouderen die intensieve zorg nodig hebben vlot een plek kunnen vinden in woonvoorzieningen van zorginstellingen.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal (media)campagnes gericht op informeren ouderen over hulpmogelijkheden langer thuis wonen		3	4

Wat wilden we bereiken in 2017?

In 2017 zijn we doorgedaan met de campagne Lang zult u wonen om ouderen bewust te maken van hun woonsituatie.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben aansluiting gezocht met de WIJ-teams en met hun medewerking zijn er 11 WIJK-infomarkten georganiseerd waarmee we in totaal ongeveer 2000 mensen hebben bereikt. Door adviseurs, werkzaam als vrijwilliger in de campagne Lang Zult U Wonen, zijn op verzoek van ouderen huisbezoeken afgelegd. Voor de huurdersvereniging van De Huismeesters is een presentatie gegeven.
- In het Huis van Morgen (gehuysvest in BuildingG op Zernike), zijn we onder andere gestart met studenten van de Hanze Hogeschool Groningen in het creëren van een "living lab" om woonmogelijkheden voor ouderen te verbeteren.

Conclusie

Overeenkomstig het plan hebben we stadsbreed aandacht gevraagd en gekregen voor de campagne.

8.3.2 Bijzondere woonvormen

We willen bijzondere woonvormen faciliteren. Het faciliteren van bijzondere woonvormen kan op vele manieren: adviseren, grond ter beschikking stellen, laten meeliften op communicatie, enthousiasmeren, draagvlak creëren, risico's van plantontwikkeling verkleinen. Ook kunnen we locaties in de gemeente en initiatieven van investeerders matchen.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal in voorbereiding zijnde projecten voor bijzondere woonvormen	3	3	3
Aantal woningen behorende bij de projecten bijzondere woonvormen	-	240	240

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen vrije sector huurwoningen die geschikt zijn voor speciale doelgroepen nog beter in kaart brengen. In 2016 willen we twee initiatieven in een project opnemen. We willen andere initiatieven matchen met een locatie. Ook willen we een appartementen project of patio-achtig woning project in de vrije sectorhuur faciliteren. We hebben de verwachtingen iets naar beneden bijgesteld omdat groepsprojecten een lange opstartfase hebben, er minder initiatieven specifiek van ouderen (bekend) zijn en er weinig geschikte locaties zijn.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben door Adviesbureau Companen een analyse Wonen en Zorg laten maken. We hebben intensief een initiatief ondersteund in het vinden van een woonlocatie voor dementerenden.

Conclusie

De analyse Wonen en Zorg willen we de komende tijd gebruiken in beleidskeuzes.

8.3.3 Mantelzorg en meer-generatiewoningen

Door grote veranderingen op het gebied van wonen en zorg, sluiten veel verzorgingstehuizen hun deuren. Ouderen en mensen die zorg nodig hebben, moeten hun zorgvraag steeds meer zelf en binnen hun directe omgeving oplossen. Zeker waar mensen op hun directe (sociale) omgeving zijn aangewezen, wordt de rol van de mantelzorg belangrijker. We willen eraan bijdragen dat mantelzorgers met speciale woonwensen deze gerealiseerd krijgen.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden beter zicht krijgen op de actuele en toekomstige behoefte aan mantelzorgwoningen en hoe we daar met onze partners het best in kunnen voorzien. We wilden daarbij bekijken hoe ook andere partijen, zoals het MKB, een rol kunnen spelen. Actuele en nieuwe initiatieven proberen we te ondersteunen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Er is aansluiting gezocht met mantelzorgers en organisaties die mantelzorgers vertegenwoordigen. De input willen we gebruiken om de behoefte en mogelijkheden beter in beeld te krijgen.

Conclusie

Het blijkt moeilijk grip te krijgen op behoefte en mogelijkheden. Het gaat met name om maatwerk.

Deelprogramma 8.4: Kwaliteit woningvoorraad

We willen dat het gemiddelde energielabel van corporatiewoningen over 5 jaar gemiddeld B of beter is. In 2020 heeft de bestaande particuliere woningvoorraad gemiddeld een energielabel C (vastgestelde energielabels).

Beleidsvelden

- Energieneutraal wonen
- Woonschepen- en havens

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Gasverbruik particulieren (woningen) in m ³		< 85 miljoen	-
Elektriciteitsverbruik particulieren (woningen) in kWh		165 miljoen	-
Totaal opgewerkte elektriciteit zonne-energie in kWh		8 miljoen	-
% woningen voorlopig energielabel C of beter		70%	-
% woningen definitief energielabel C of beter		-	-

8.4.1 Energieneutraal wonen

We maken ons sterk voor energieneutrale nieuwbouw en doen dat op meerdere fronten. In diverse ontwikkelingen zijn duurzame woningen gerealiseerd. Dit zijn projecten met onder andere all-electric woningen (Paddepoel-zuid en eerder al Meerstad), met collectieve installaties die voorsorteren op een warmtenet (Zonnelaan en Grote Beerstraat), een warmtenet (Europapark) en EPC-0-woningen met aardgasaansluiting (Reitdiep). Deze laatstgenoemde woningen bijvoorbeeld, zijn geschikt om all-electric (en energieneutraal) te worden waardoor ze toekomstbestendig zijn. In de fase van omslag waarin we nu verkeren, en gegeven de beperkte (juridische) mogelijkheden, is dit soms het maximaal haalbare. Energie-neutraal en geen aardgasaansluiting is nu echter het uitgangspunt. In ons beleid zijn we daar heel duidelijk over. Om het in planontwikkeling een plek te laten krijgen is het gewenst, en het meest effectief, deze inzet aan het begin van processen vast te leggen.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Begroting 2017	Behaald 2017
Aantal woningen dat jaarlijks energiebesparende of duurzame energiemaatregelen neemt via loket Groningen Woont Slim	-	1.000	111
% corporatiewoningen met energielabel B of beter	.	35%	31%

Wat wilden we bereiken in 2017?

Voortzetten van "Groningen woont SLIM", de publiek-private energiebesparingsaanpak van de gemeente en bedrijvenvereniging "SLIM wonen met energie". De gemeente Groningen voert hierbij ook de regie in 22 andere gemeenten die meedoen. In 2016 zijn we gestart met de opschaling van het loket "Groningen woont Slim". In 2017 gaan we de eerste resultaten zien van deze opschaling. Het loket moet bij meer Stadjsers bekend worden en meer particulieren ondersteunen bij het verduurzamen van hun woning. Er is vanuit het ministerie en de Vereniging Nederlandse Gemeenten een budget beschikbaar voor innovatieve voorbeeldprojecten voor energieloketten (versnellingsaanpak). Vanuit de regio Groningen wordt hiervoor een aanvraag ingediend in samenwerking met andere gemeenten. Intensievere samenwerking met de woningcorporaties met betrekking tot de prestatieafspraken en het realiseren hiervan.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 heeft het energieloket van de gemeente Groningen "Groningen Woont SLIM" de volgende stap gezet naar een volwassen markt voor energiebesparing: niet langer een marktplaats waar vraag en aanbod elkaar ontmoeten, maar op basis van Product Markt Combinaties (PMC's) het gat tussen vraag en aanbod echt overbruggen. De focus komt te liggen op het articuleren van de vraag en dit omzetten naar echte actie. Dit betekent niet alleen de klantreis begeleiden, maar ook nieuwe natuurlijke momenten creëren. Groningen Woont Slim (GWS) heeft als hoofddoelstelling het aanjagen van de verduurzaming bij particuliere woningeigenaren in Groningen.

In GWS werken drie partijen samen: Gemeente Groningen, Gasunie en Reimarkt. GWS werkt aan haar hoofddoelstelling met vier kernactiviteiten:

1. Het adviseren van particuliere eigenaren over de verduurzaming van hun woning: mogelijke maatregelen, kosten, baten, subsidies, financiering, stappenplan *energieloketfunctie;
2. Het verkopen aan en ontzorgen van eigenaren die daadwerkelijk de stap zetten naar verduurzaming door deze eigenaren de uitvoering rechtstreeks aan te bieden en te begeleiden. Deze eigenaren kunnen de geadviseerde en aangeboden maatregelen kopen bij en laten uitvoeren via GWS, maar kunnen uiteraard met het advies ook bij anderen inkopen;
3. Daarnaast heeft GWS een taak in de promotie van verduurzaming door deel te nemen aan diverse stedelijke en wijk-gebonden trajecten;
4. Tot slot ontwikkelt GWS nieuwe werkwijzen en producten die de verduurzaming helpen versnellen.

Advies

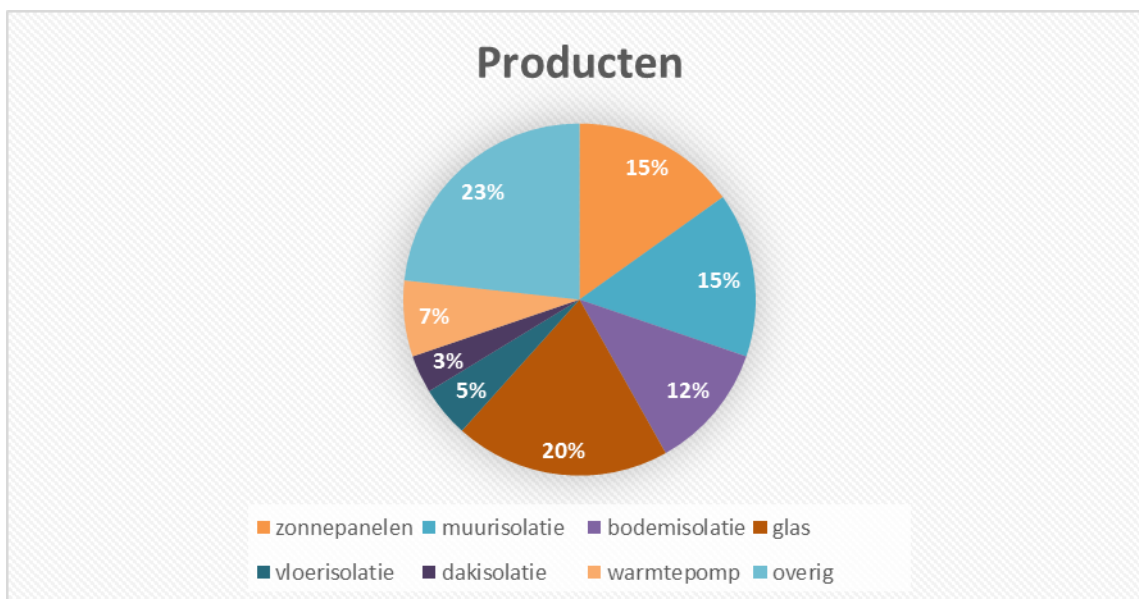
In 2017 werden de volgende vormen van advies verstrekt:

- Algemene informatie via de site www.groningenwoontslim.nl aantal bezoekers: 16.637;
- Vergelijken energiegebruik via de site (Energiecheck), aantal unieke gebruikers: 2655;
- Vergelijken energiegebruik via het platform Slimenergieinzicht (SEI) dat door Enpuls en GWS is ontwikkeld, aantal gebruikers permanent: ruim 2.600;
- Uitvoeren Quicksan (eerste advies over verduurzamingsmogelijkheden), aantal aanvragers van het complete adviesrapport: 1093;
- Aantal Stadgers dat zich abonneerde op de nieuwsbrief: ruim 4500;
- Aantal aangevraagde/besproken adviezen (leads): 698;
- Aantal aangevraagde en verstuurde thermocards: 277.

Verkoop:

Een deel van de Groningers die bij ons komen voor advies vragen ook om offertes:

- Aantal adviesgesprekken: 698;
- Uitgebrachte offertes: 422;
- Aantal eigenaren dat GWS-opdracht heeft verstrekt voor uitvoering en begeleiding: 135;
- Aantal eigenaren dat met advies van GWS bij andere bedrijven opdracht heeft gegeven: circa 300;
- Gemiddelde investering per eigenaar via GWS: 5.739 euro.



Totaal aantal verkochte maatregelen 315, gemiddeld aantal maatregelen 2,3/klant.

Samenvatting:

	Aantal	Opmerkingen
Gebruikers website	16.637	Bron: Google Analytics
FB Bereik	216.573	Bron: effectiviteitsoverzicht (incl. PPA's en advertenties)
Totaal in CRM	3787	
Contacten	1895	
Leads	585 Ggb, 113 VvE	Warmtepomp: 126
Uitgebrachte offertes	350 Ggb, 72 VvE	Warmtepomp: 70
Deals gewonnen	111 Ggb, 24 VvE,	Warmtepomp: 24
Lost	424	Waarvan circa 70% met gebruik van het GWS-advies bij andere aanbieders verduurzaamd

Conclusie

Om de verduurzamingsdoelstelling voor sociale huurwoningen te realiseren verwachten we dat intensivering van de aanpak noodzakelijk is. Dit wordt duidelijk als partijen dit jaar de maatregelen, die nodig zijn voor gemiddeld label B, in beeld hebben gebracht. Op landelijk niveau speelt dit ook daarom zijn door het ministerie verplichtende maatregelen aangekondigd voor een inhaalslag. Voor de periode tot 2020 bereidt Aedes een aanvullend pakket voor dat als alternatief kan dienen voor de verplichting.

Groningen woont SLIM komt op stoom, maar het is wel een proces van de lange adem. Het kost tijd het bedrijfsproces van GWS in te richten en de woningeigenaren hebben ook tijd nodig om een beslissing te nemen. GWS is opgezet als advies- en verkoopkanaal voor de Stad Groningen. Qua aantallen adviezen die via GWS verstrekt worden loopt GWS voor op de doelstelling. Qua aantallen verduurzamingen die via GWS worden verkocht lopen we achter op de doelstelling, met name op het vlak van VvE's en warmtepompen. Desalniettemin is het aantal aanvragers die met het advies van GWS elders offertes opvragen en daarmee hun verduurzaming uitvoeren zo'n 70% van de verloren offertes. Dit betreft zo'n 300 woningen. Daarmee komt het totale aantal verduurzamingen dat aangejaagd is door GWS circa 435.

Wij verwachten dat de doelstellingen voor 2018 gehaald worden.

8.4.2 Woonschepen- en havens

We geven ligplaatsen af via een wachtlijst. Bij verkoop van de woonboot mag de verkoper de vergunning overdragen. Voor woonwagenvoorzieningen voeren we geen actief programma. Daarnaast gaan we in 2017 starten met de uitvoering van de nieuwe watervisie (gereed eind 2016).

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden de nieuwe wetgeving implementeren voor wonen op het water waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen bouwwerken en varende schepen. Naast de bestaande overdraagbare ligplaatsvergunningen willen we voor nieuwe situaties een systeem van niet overdraagbare vergunningen. Tevens wilden we het aantal waterkavels in Meerstad uitbreiden en onderzoeken we de mogelijkheid voor nieuwe vormen van wonen op het water. Door andere plekken te ontwikkelen ontstaat ruimte, bijvoorbeeld binnen de Diepenring. Daarbij respecteren we de verworvenheden van de huidige vergunninghouders.

Er was geen sprake van een actief programma op het gebied van woonwagenvoorzieningen. Wel wilden we werken aan de normalisering en legalisering van een tweetal kermisexploitantenterreinen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Vanaf 1 januari 2017 is er een coördinator wonen op het water;
- We hebben de visie 'koersen op water' vastgesteld;
- We hebben onderzocht wat de nieuwe wet betekent voor de Groningse situatie;
- We hebben onderzocht waar er mogelijkheden zijn voor nieuwe ligplaatsen en waterkavels;
- We zijn gestart met het project Historische haven Hoogkerk;
- We zijn gestart met de herziening van het bestemmingsplan openbaar vaarwater, de verordening openbaar vaarwater;
- We zijn gestart met het project 'welstand op het water';
- We zijn gestart met het op orde brengen van alle vergunningen;
- We zijn gestart met het gericht handhaven op verwaarloosde situaties;
- We zijn gestart met het project Noorderhaven.

Conclusie

We hebben in 2017 nieuw beleid vastgesteld voor wonen op het water en zijn gestart met de uitvoering van het beleid.

Deelprogramma 8.5: Betaalbaarheid en beschikbaarheid

We willen dat er in Groningen voldoende betaalbare woningen zijn. We streven ernaar om mensen die zijn aangewezen op een sociale huurwoning, zo snel mogelijk aan een sociale huurwoning te helpen. In de stad werken de corporaties gezamenlijk met het woonruimte-verdeelmodel, met als streven om de verdeling van de vrijkomende huurwoningen zo transparant mogelijk en met zo min mogelijk regels te laten verlopen. Door het realiseren van een zo geschikt mogelijk woningaanbod, willen we de verschillende doelgroepen zo goed mogelijk huisvesten in de stad.

We willen:

- Een hogere slaagkans van jongeren (< 27 jaar) voor een sociale huurwoning;
- Een hogere slaagkans voor alle woningzoekenden voor een sociale huurwoning;
- Een toename van het totale aantal huurwoningen met een huurprijs beneden de liberaliseringsgrens van ongeveer 710 euro per maand in 2015 (dit zijn sociale huurwoningen; huurwoningen boven de liberalisatiegrens zijn vrije sector huurwoningen).

Beleidsvelden

- Betaalbaarheid en beschikbaarheid

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald	Beoogd*	Behaald
	2016	2017	2017
Slaagkans jongeren op Woningnet	18%	35%	17,4%
Slaagkans 65+ ers op Woningnet*	20%	70%	39,4%
Slaagkans huishouders > 2 personen op Woningnet	26%	35%	23,0%
Slaagkans gemiddelde op Woningnet	26%	35%	23,1%
Woningvoorraad corporaties	37.995	38.250	38.293
Mutatiegraad woningen (privaat/corporatief)	9,8%	10%	9,1%

*) De beoogde percentage zijn gebaseerd op een verouderde methode om de slaagkans te bepalen. De behaalde slaagkans in 2016 en 2017 zijn wel met elkaar vergelijkbaar.

8.5.1 Betaalbaarheid en beschikbaarheid

Samen met de corporaties zetten we ons in voor voldoende betaalbare woningen voor mensen met lagere inkomens. We maken met de corporaties afspraken over nieuwbouw, verkoop en sloop. Daarbij zetten we in op een zo helder mogelijke verdeling van huurwoningen, met zo min mogelijk regels. En willen we dat het aantal mensen dat een sociale huurwoning krijgt toegewezen gaat stijgen. Ons streven is dat er jaarlijks in ieder geval jaarlijks 10% van de totale voorraad van 36.000 woningen vrijkomt.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal uitgepande (verkochte) sociale huurwoningen naar type		241	174

Daarnaast verantwoordt we onder dit beleidsveld voor zover bekend zijn de volgende wettelijke indicatoren. Indien er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
% Demografische druk	45,1	45,3	45,0	45,0
Gemiddelde WOZ-waarde (x 1.000 euro)	157	152	154	157
Nieuw gebouwde woningen (aantal per 1.000 woningen)	5,9	-	-	-

Wat wilden we bereiken in 2017?

We blijven inzetten dat de slaagkans minimaal 30% is. Dit doen we door continue te kijken of de huidige woonruimteverdeelsystematiek afdoende werkt en daar waar nodig aan te passen en door via de prestatieafspraken af te spreken op welke wijze de corporaties investeren in de sociale huurvoorraad.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In de prestatieafspraken hebben we afspraken gemaakt over nieuwbouw, sloop en verkoop en de woonruimteverdeling. De woningvoorraad van corporaties is in 2017 toegenomen van 37.995 naar 38.293. Daarnaast hebben we met de corporaties onze woonruimteverdeling geëvalueerd. Op basis van deze evaluatie heeft de gemeenteraad de huisvestingsverordening aangepast. Met de aangepaste verordening kunnen we starten met een drietal experimenten om te werken aan betere woonruimteverdeling. De experimenten gaan over het meer kansen bieden aan starters, ruimte voor gezinnen en huisvesten van kwetsbare doelgroepen.

Conclusie

In 2017 hebben we op twee manieren gewerkt aan een betere beschikbaarheid: de sociale huurvoorraad is toegenomen, en we hebben verbeteringen in gang gezet om onze woonruimteverdeling slimmer in te richten. Hiermee zijn we op de goede weg, maar blijft een goed toegankelijke woningvoorraad een aandachtspunt.

Deelprogramma 8.6: Cultuurhistorie en archeologie

Ons doel is het beschermen, in stand houden en zorgvuldig beheren van het cultuurhistorisch erfgoed, zowel boven als onder het maaiveld. We willen cultuurhistorie zo goed mogelijk opnemen in stedenbouwkundige en bestemmingsplannen om de cultuurhistorische waarden te behouden. Zo willen we de identiteit en herkenbaarheid van plekken, locaties en gebieden in de gemeente vergroten.

Beleidsvelden

- Monumenten
- Archeologie

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal gebouwen Rijksmonumenten		637	637
Aantal archeologische Rijksmonumenten		32	32
Aantal gemeentelijke monumenten		774	774
Aantal gemeentelijke archeologische monumenten		22	22
Aantal beschermde stadsgezichten		8	8

8.6.1 Monumenten

We gaan zorgvuldig om met wat eerdere generaties Groningers ons nalieten. Via ons monumenten- en archeologiebeleid beschermen en behouden we ons cultuurhistorisch erfgoed; vanuit het besef dat de cultuurhistorie bijdraagt aan de kwaliteit van de leefomgeving van vandaag en morgen. We stellen randvoorwaarden bij verlening van omgevingsvergunningen en geven subsidies voor instandhouding. We verzorgen documentatie (bijvoorbeeld de Cultuurhistorische WaardenKaart op internet), organiseren publieksactiviteiten en communicatie (open monumentendag, Jaarboek Hervonden Stad) en werken samen met cultuurhistorische instellingen, zoals het Noordelijk Scheepvaartmuseum. Daarnaast streven we naar zo min mogelijk schade door de aardbevingen en de nieuwe regelgeving aan onze monumenten.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal adviezen met betrekking tot wijzigingsverzoeken bij rijks- en gemeentelijke monumenten		240	306*
Aantal vergunningaanvragen (verleend/geweigerd) bij wijziging van rijks- en gemeentelijke monumenten		130	116
Aantal bouwhistorische verkenningen en aantal bouwhistorische begeleidingen ten behoeve van vergunningverlening		50	50

Wat wilden we bereiken in 2017?

Eind december 2017 is de nieuwe erfgoednota 2017 vastgesteld. In 2018 maken we een start met het uitvoeringsprogramma van de nieuwe erfgoednota. Daarbij sorteren we zoveel mogelijk al voor op de toekomstige Omgevingswet.

Voorts hebben we onder meer onze wettelijke taken uitgevoerd, het bestedingsprogramma vastgesteld en uitgevoerd, verder aan de Cultuurhistorische waardenkaart gewerkt, de open Monumentendag georganiseerd en Hervonden Stad 2017 uitgebracht.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In een participatietraject hebben we deskundigen en wijkbewoners ingeschakeld om de Erfgoednota tot stand te brengen. Met behulp van een brede interne- en externe klankbordgroep werden deskundigen geraadpleegd. Meer dan 4000 Stadgers reageerden bovendien op de enquête via het Stadspanel waarin veel suggesties werden gedaan over het Erfgoedbeleid.

Conclusie

Voorgenomen werkzaamheden zijn in grote lijnen gerealiseerd, waarbij opgemerkt kan worden dat we de Stadgers zo veel mogelijk betrokken hebben via de sociale media en via de traditionele nieuwsmedia.

In een aantal adviezen zijn ook de zogenaamde integrale vooroverleggen (IVO) meegenomen. Hierin wordt geadviseerd vóórdat een vergunning wordt aangevraagd. Dit versoepelt de uiteindelijke vergunningsprocedure.

8.6.2 Archeologie

Onze ambities, doelen en instrumenten van ons archeologiebeleid zijn in grote lijnen dezelfde als van het monumentenbeleid. In de kern gaat het om het beschermen en het zoveel mogelijk in stand houden van het archeologische bodemarchief. Het bijhouden van documentatie van het bodemarchief, waar dat door werkzaamheden verloren gaat, en het geven van bekendheid aan de resultaten van archeologisch onderzoek. Ook wordt er steeds meer gestreefd naar het 'beleefbaar' maken van archeologische waarden door middel van inpassing in een goede ruimtelijke ordening.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal archeologische adviezen bij verleende omgevingsvergunningen		75	85
Aantal archeologische activiteiten (vooronderzoeken, begeleidingen, waarnemingen en opgravingen)		25	40

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We hebben een nieuwe erfgoednota gerealiseerd waarin de archeologische waarden ingebed zijn in het Gronings erfgoedbeleid;
- We hebben de archeologische kaart uitgebouwd met alle archeologische onderzoeken die in de gemeente Groningen zijn uitgevoerd. Deze zijn via de Cultuurhistorische Waardenkaart digitaal voor iedereen te raadplegen;
- We hebben de archeologische wettelijke taken uitgevoerd waarbij we nadrukkelijk de Stadgers, waar mogelijk, hebben betrokken.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben zoveel mogelijk gezocht naar mogelijkheden om archeologische waarden 'in situ' te behouden en die 'beleefbaar' te maken voor het publiek. Waar archeologische resten toch opgegraven moesten worden

hebben we de resultaten hiervan zoveel mogelijk gedeeld met het Gronings publiek en vervolgens op toegankelijke wijze opgenomen op de Cultuurhistorische Waardenkaart van Groningen.

Conclusie

Voorgenomen werkzaamheden zijn in grote lijnen gerealiseerd, waarbij duidelijk werd dat archeologisch erfgoed mag blijven rekenen op een breed draagvlak onder de Groningers.

Deelprogramma 8.7: Overig wonen

Binnen het programma Wonen worden vele reguliere taken en activiteiten uitgevoerd, die niet rechtstreeks aan een van de nieuwe beleidsvelden of deelprogramma's kunnen worden toebedeeld, maar wel een plek in de begroting moeten krijgen. Daarnaast verantwoorden wij de financiële middelen van het duurzaamheidsprogramma, inhoudelijk toegelicht in [Paragraaf 2: Duurzaamheid](#), financieel in dit deelprogramma.

Bijdrage(n) verbonden partijen

NV Groninger Monumentenfonds	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Vanwege de relatief lage liquiditeit van het fonds bestaat het risico dat doelstellingen op het gebied van herbesteding van monumenten mogelijk onder druk komen te staan. Er is een plan van aanpak aangenomen in 2017 en de GMF is hierover in gesprek met externe financiers.
Relevante beleidsinformatie	Het Groninger Monumentenfonds waarborgt door middel van een gezonde exploitatie het behoud van monumentaal erfgoed in Groningen stad en provincie. In een gezamenlijke aanpak met provincie, gemeenten en de private sector worden aanwezige kennis en financiële middelen op het terrein van de monumentenzorg gebundeld. De gemeente Groningen had 33% van de aandelen in haar bezit. Door de omzetting van de achtergestelde lening van de gemeente in aandelen, zal het aandelen bezit stijgen naar 57%.
GEMM CV en GEMM BV (Grond Exploitatie Maatschappij Meerstad)	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Meerstad is nog steeds een risicovol project (onder andere onzekere woningafzet, boekwaarde).
Relevante beleidsinformatie	Het doel van de CV en BV is de realisatie van een woonwijk en bedrijventerrein aan de oostkant van Groningen. De gemeente Groningen is 100% aandeelhouder.
Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Groningen	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	De bijdrage aan de begroting wordt elk jaar door de deelnemers toegezegd. De deelnemers zijn gezamenlijk als eigenaar verantwoordelijk voor de begroting en rekening.
Relevantie beleidsinformatie	De basisvoorzieningen bij de Omgevingsdienst zijn nog niet op orde. Er is inmiddels in 2016 een Verbeterplan opgesteld. De efficiëncykorting van 10% in de deelnemersbijdrage is teruggedraaid. Voor 2017 en 2018 bedraagt de korting 5%. Met de hogere deelnemersbijdrage worden (deels) de kosten voor het uitvoeren van het Verbeterplan bekostigd.
WarmteStad BV	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Na het staken van de ontwikkeling de geothermische bron in november 2017 is het noodzakelijk om 3 miljoen af te boeken ten aanzien van onze uitstaande investering in WarmteStad. Bovendien ligt er onder het warmtenet Noordwest nu geen fingerende Business Case meer. Medio 2018 moet er meer duidelijk worden over de nieuwe duurzame bron en de opbouw van nieuwe Business Case. Ondanks dat Warmtenetten in de energietransitie een essentiële rol gaan spelen, en daarmee een reguliere nutsvoorziening in onze

	<p>stad worden met dito vaste klantenkring en inkomsten een vaste waarde zal worden, is het zaak weer snel een sluitende Business Case te hebben voor warmtenet Noordwest. WarmteStad heeft daarom opdracht van haar aandeelhouders met prioriteit een nieuwe Business Case op te stellen inclusief het aantrekken van externe financiering en deze en de financiële betrokkenheid van de aandeelhouders daarin ter besluitvorming voor te leggen.</p>
Relevante beleidsinformatie	<p>Het openbaar belang betreft een zelfstandig warmtebedrijf dat zorgt voor duurzame warmte en/of koude voor de stad op een verantwoorde wijze en daarmee wezenlijk bijdraagt aan een energieneutraal Groningen in 2035. De kernwaarden van WarmteStad zijn duurzaam, betaalbaar en lokaal. In 2017 is de eerste fase van Warmtenet Noordwest gerealiseerd. En is het WKO pakket van NDEA overgenomen. Hiermee heeft WarmteStad naast Europapark nu ook in het Ebbingekwartier en Grunobuurt collectieve WKO's in handen.</p> <p>Het financieel belang van de gemeente Groningen in WarmteStad bedraagt 100 aandelen à 10 euro, totaal 1 duizend euro. Daarnaast is er een gemeentelijk rekening courant aan de BV (kredietfaciliteit) van 2,75 miljoen euro ten behoeve van WKO's. Tevens is er tot en met 2017 in totaal 6 miljoen euro kapitaal te verstrekt voor de realisatie van het warmtenet Noordwest aan WarmteStad.</p> <p>Conform het Financieel Meerjarenplan WarmteStad financiert de gemeente Groningen de komende jaren nog 1,85 miljoen extra voor de verdere ontwikkelingen van de WKO's. En begin 2018 volgt de laatste agiostorting van 1 miljoen euro voor het warmtenet Noordwest en is toegezegd een overbruggingskrediet voor het Warmtenet Noordwest in 2018 ter beschikking te zetten van 1,3 miljoen euro.</p>

Gemeenschappelijke regeling Meerstad te Slochteren	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Er zijn geen specifieke risico's.
Relevante beleidsinformatie	De grenscorrectie tussen de gemeenten Slochteren en Groningen is per 1 jan. 2017 geëffectueerd en daarmee maakt Meerstad deel uit van de gemeente Groningen. De gemeenschappelijke regeling is per 1 september 2017 opgeheven en vervangen door een Bestuursovereenkomst met de gemeente Slochteren.

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Vershil
08.1 Gezinnen	2.783	2.738	1.791	947
08.1.1 Bouwen in de uitleg	17	17	4	12
08.1.2 Bouwen in de bestaande stad	2.766	2.721	1.786	935
08.2 Jongerenhuisvesting	623	583	869	-285
08.2.1 Kwaliteit jongerenhuisvesting	365	385	617	-232
08.2.2 Kamerverhuurbeleid	258	198	252	-54

08.3 Wonen en zorg	31	31	325	-294
08.3.1 Ouderen- en zorghuisvesting	0	0	293	-293
08.3.2 Bijzondere woonvormen	0	0	21	-21
08.3.3 Mantelzorg en meergeneratiewo	31	31	11	20
08.4 Kwaliteit woningvoorraad	2.979	5.430	4.573	857
08.4.1 Energieneutraal wonen	2.584	5.034	4.043	992
08.4.2 Woonschepen- en wagens	395	396	531	-135
08.5 Betaalbaarheid en beschikbaarh	200	250	-174	424
08.5.1 Betaalbaarheid en beschikbaarh	200	250	-174	424
08.6 Cultuurhistorie en archeologie	802	827	1.116	-289
08.6.1 Monumenten	666	691	933	-242
08.6.2 Archeologie	136	136	183	-47
08.7 Overig wonen	9.915	15.518	19.543	-4.026
08.7.1 Gem. gronden en vastgoed	476	476	435	41
08.7.2 Vergunningverlening & handhav.	4.519	5.937	6.470	-533
08.7.3 Overig wonen	4.920	9.105	12.638	-3.534
Totaal Lasten	17.333	25.377	28.043	-2.666
08.1 Gezinnen	364	1.034	4.159	3.125
08.1.1 Bouwen in de uitleg	0	0	2.923	2.923
08.1.2 Bouwen in de bestaande stad	364	1.034	1.236	202
08.2 Jongerenhuisvesting	84	84	49	-35
08.2.1 Kwaliteit jongerenhuisvesting	0	0	0	
08.2.2 Kamerverhuurbeleid	84	84	49	-35
08.3 Wonen en zorg	31	31	252	221
08.3.1 Ouderen- en zorghuisvesting	0	0	241	241
08.3.3 Mantelzorg en meergeneratiewo	31	31	11	-20
08.4 Kwaliteit woningvoorraad	288	2.266	677	-1.589
08.4.1 Energieneutraal wonen	0	2.000	402	-1.598
08.4.2 Woonschepen- en wagens	288	266	274	8
08.5 Betaalbaarheid en beschikbaarh	2	2	1	-1
08.5.1 Betaalbaarheid en beschikbaarh	2	2	1	-1
08.6 Cultuurhistorie en archeologie	0	25	1	-24
08.6.1 Monumenten	0	25	1	-24
08.6.2 Archeologie	0	0	0	
08.7 Overig wonen	7.309	7.753	16.504	8.751
08.7.1 Gem. gronden en vastgoed	361	361	627	265

08.7.2 Vergunningverlening & handhav.	6.457	7.336	8.581	1.245
08.7.3 Overig wonen	490	55	7.296	7.241
Totaal Baten	8.078	11.195	21.643	10.447
Totaal Saldo voor bestemming	9.255	14.182	6.400	7.781

Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	334	3.684	3.684	0
Totaal onttrekkingen	1.276	4.286	4.286	0

Totaal saldo na bestemming	8.313	13.580	5.798	7.782
-----------------------------------	--------------	---------------	--------------	--------------

Financiële toelichting

Deelprogramma 08.1	Lasten	Baten	Saldo
Gezinnen			
Afwijking	947	3.125	4.072

Plankosten Stedelijke Vernieuwing (V 765 duizend euro)

In het kader van het Stedelijk Investeringsfonds (SIF) is een structureel plankostenbudget voor SIF-projecten opgenomen waarop in 2017, 765 duizend euro overblijft. In het kader Stedelijk Investeringsfonds (SIF), hetgeen begin 2018 aan uw raad is aangeboden, wordt verder ingegaan aan welke SIF-projecten het plankostenbudget wordt besteed.

Intensiveringsmiddelen Wonen (V 340 duizend euro)

In december 2016 stelde uw raad het meerjarenprogramma Structuurvisie Wonen 2017-2020 vast. Hierin is aangegeven hoe u de jaarlijks beschikbare middelen ad 2 miljoen euro intensiveringsmiddelen wonen extra beleid wenst te besteden. Onderdeel hiervan zijn de leningen aan het A-kwartier en stimuleren en versnellen woningmarkt cofinanciering. In 2017 hebben we 340 duizend euro niet uitgegeven.

Grondzaken (V 3,252 miljoen euro)

De in dit deelprogramma gepresenteerde voordeel van 3,252 miljoen euro bestaat voor 2,9 miljoen euro uit het toepassen van het percentage of completion methode op grondexploitaties, zoals door de commissie BBV is opgelegd. Bij het toepassen van deze methode dient winst te worden genomen naar rato van realisatie van de voortgang van de grondexploitatie. Een nadere toelichting op het resultaat grondzaken kunt u vinden in de paragraaf grondzaken.

Stedelijk Investeringsfonds (SIF) Wijkvernieuwing (N 223 duizend euro)

In 2017 is voor het uitvoeren van werkzaamheden ten behoeve van SIF-projecten wijkvernieuwing 223 duizend euro meer uitgegeven. Het gaat om diverse wijken in de stad, met name Selwerd.

Overige (N 62 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen tellen op tot een nadeel van 62 duizend euro

Deelprogramma 08.2	Lasten	Baten	Saldo
Jongerenhuisvesting			
Afwijking	-285	-35	-320

Intensiveringsmiddelen Wonen (N 237 duizend euro)

In december 2016 stelde uw raad het meerjarenprogramma Structuurvisie Wonen 2017-2020 vast. Hierin is aangegeven hoe u de jaarlijks beschikbare middelen ad 2 miljoen euro intensiveringsmiddelen wonen extra beleid wenst te besteden. Aan the Next City en maatregelen uitvoeren van de Woonvisie is in 2017 237 duizend euro meer uitgegeven dan begroot.

Overige (N 83 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen tellen op tot een nadeel van 83 duizend euro.

Deelprogramma 08.3 Wonen en zorg	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	-294	221	-73

Stimuleringsfonds Volkshuisvesting (N 52 duizend euro)

Het nadelig resultaat van per saldo 52 duizend euro op het Stimuleringsfonds Volkshuisvesting is ontstaan door meer rente-inkomsten (V 221 duizend euro) en door met name meer verstrekte leningen ten opzichte van begroot (N 273 duizend euro).

Overige (N 21 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen tellen op tot een nadeel van 21 duizend euro.

Deelprogramma 08.4 Kwaliteit woningvoorraad	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	858	-1.589	-731

Groningen geeft Energie (N 605 duizend euro)

De overschrijding op Groningen geeft Energie is na aftrek van de externe baten (362 duizend euro) en inkomsten uit de decembercirculaire van het gemeentefonds (363 duizend euro, in programma 12 opgenomen) uitgekomen op 242 duizend euro. Dit bedrag kan voor een groot deel verklaard worden door incidentele uitgaven die zijn gedaan voor de lobby het Gronings Bod en het Klimaatadaptatie instituut. Deze lobby heeft plaatsgevonden in het kader van de Tweede Kamerverkiezingen en heeft er toe geleid dat het Klimaatadaptatie instituut in Groningen wordt gevestigd en dat Groningen als potentiële koploper in de energietransitie wordt genoemd in het regeerakkoord.

WarmteStad (-)

Door uw raad is besloten tot kapitaalverstrekking aan WarmteStad BV van 2 miljoen euro ten behoeve van het verwerven van agio aandelen in Warmtenet Noordwest BV door WarmteStad BV en deze te dekken uit de risicodragende lening van de provincie Groningen. Deze transacties hebben in 2017 niet plaatsgevonden. Genoemde naar aanleiding van het on hold zetten van het project Geothermie door WarmteStad BV.

Intensiveringsmiddelen Wonen (N 166 duizend euro)

In december 2016 stelde uw raad het meerjarenprogramma Structuurvisie Wonen 2017-2020 vast. Hierin is aangegeven hoe u de jaarlijks beschikbare middelen ad 2 miljoen euro intensiveringsmiddelen wonen extra beleid wenst te besteden. Onderdeel hiervan is de Watervisie (Wonen op het water). In 2017 hebben hiervoor 166 duizend euro meer uitgegeven.

Overige (V 39 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen tellen op tot een voordeel van 39 duizend euro.

Deelprogramma 08.5 Betaalbaarheid en beschikbaarheid	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	424	-1	423

Intensiveringsmiddelen Wonen (V 250 duizend euro)

In december 2016 stelde uw raad het meerjarenprogramma Structuurvisie Wonen 2017-2020 vast. Hierin is aangegeven hoe u de jaarlijks beschikbare middelen ad 2 miljoen euro intensiveringsmiddelen wonen extra beleid wenst te besteden. Onderdeel hiervan is het actieplan sociale huur. Met het actieplan sociale huur zetten we in op voldoende aanbod van huurwoningen. In 2017 hebben we 250 duizend euro niet uitgegeven.

Besluit Woning-gebonden Subsidies (V 173 duizend euro)

Betreft een oude subsidieregeling Besluit Woning-gebonden Subsidies die in 2017 financieel is afgewikkeld en uit deze afrekening is een voordeel van 173 duizend euro ontstaan.

Deelprogramma 08.6	Lasten	Baten	Saldo
Cultuurhistorie en archeologie			
Afwijking	-289	-24	-313

Pomphoes (N 200 duizend euro)

Conform door uw raad besloten is 200 duizend euro in 2017 uitgegeven als kapitaalverstrekking voor het herbestemmen Pomphoes tot historisch museum. Hetgeen wordt gedekt uit de Stedelijk Investeringsfonds (SIF) reserve.

Overige (N 113 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen tellen op tot een nadeel van 113 duizend euro.

Deelprogramma 08.7 Overig	Lasten	Baten	Saldo
wonen			
Afwijking	-4.027	8.751	4.724

Resultaat bouwleges (V 872 duizend euro)

In 2017 is een meeropbrengst op de bouwleges gerealiseerd. Deze meeropbrengst met name gerealiseerd uit projecten bouwaanvragen tot een legesbedrag van 200 duizend euro. Verder is er 48 duizend euro minder aan overige opbrengsten gerealiseerd. De afwijking ten opzichte van de raming leges 2017 is als volgt:

Leges projecten tot 200 duizend euro	1,168 miljoen euro
Leges projecten 200 duizend euro en meer	100 duizend euro
Totaal	1,268 miljoen euro

Door meer ureninzet en hogere uitgaven op overige goederen en diensten en nadeel op ICT zijn de lasten per saldo 348 duizend euro hoger dan begroot.

Vrijval kapitaallasten (N 1,180 miljoen euro)

Bij het uitvoeren van diverse ruilacties van reserves ter dekking van de financiering van activa tegen structurele middelen voor kapitaallasten is de begroting op dit deelprogramma abusievelijk gewijzigd. Er zijn teveel middelen aan programma 2 toegevoegd. Daardoor ontstaat op dit programma een nadeel en op programma 2 een voordelig resultaat.

Plankosten CiBoGa (V 1,0 miljoen euro)

De beschikbaar gestelde middelen voor de plankosten grondexploitatie CiBoGa zijn in 2016 reeds vanuit de reserve Grondzaken voorgefinancierd, deze worden in 2017 weer toegevoegd aan deze reserve.

Afwaardering WarmteStad (N 2,929 miljoen euro)

Warmtestad BV heeft in 2017 het project Geothermie gestaakt. Dit betekent dat de boekwaarde van deze deelneming te hoog was gewaardeerd en dat we een verlies moeten nemen. Op de agiostortingen Warmtestad wordt 2,929 miljoen euro afgewaardeerd als gevolg van het niet doorgaan van het project Geothermie.

Grondzaken (V 6,624 miljoen euro)

Het voordeel op grondzaken bestaat voornamelijk uit vrijval op verliesvoorzieningen grondexploitaties en erfpachtinkomsten.

Rentebaten bijdragen projecten bekleemde reserve (V 486 duizend euro)

Het resultaat komt voort uit aanpassingen in de beginbalans die na het jaareinde 2017 in het boekjaar 2017 zijn uitgevoerd. Het betreft rente over eigen bijdragen ten behoeve van de projecten Eemspoort, Woonschepenhaven, maatregelen A-kwartier en Bessemoer. Deze moeten vervolgens worden gestort in een bekleemde reserve, waaruit de toekomstige kapitaallasten worden gedekt.

Stedelijk Investeringsfonds (SIF) (N 132 duizend euro)

In 2017 zijn in relatie tot het Stedelijk Investeringsfonds werkzaamheden uitgevoerd. Het gaat om lasten met betrekking tot aanpassingen LTC Hoogkerk en Kunst op Straat.

Overige (N 17 duizend euro)

Diverse voor- en nadelen tellen op tot een nadeel van 17 duizend euro.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitatie, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerste jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	

Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>
-------	--

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxenmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico	Uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties
Programma 2 en 8	Economie en werkgelegenheid en Wonen
Omschrijving	<p>Om de risico's die voortvloeien uit de grondexploitaties in uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties te kwantificeren wordt de risicoboxenmethode gehanteerd. Het risico op een plantekort kan voortvloeien uit vertraging in het uitgiftetempo van gronden, uitgifte van gronden tegen lagere grondprijzen dan in de exploitatiebegroting is voorzien, aanbesteding van civieltechnische werken, vertraging in het tempo van realisering, etc. De risico's zijn met behulp van de boxenrisicomethode gekwantificeerd. De minimale omvang van de risico's die verband houden met grondexploitaties en nog in exploitatie te nemen gronden bedraagt in 2017 113,087 miljoen euro en in 2018 114,963 miljoen euro. Dit risico heeft betrekking op alle lopende grondexploitaties inclusief Meerstad. Het risico van de grondexploitatie Meerstad is hierin het grootste risico. Het risico Meerstad in 2018 is 77,0 miljoen euro, dit is 67% van het totaal. De omvang van het totale risico bij grondexploitaties is gedaald ten opzichte van de begroting 2018. In 2018 is het risico bijna 8 miljoen lager. Dit wordt veroorzaakt door wijzigingen in de grondexploitatie Meerstad als gevolg van de volledige doorrekening van de verlaging van de boekwaarde van 72 miljoen euro als gevolg van de overheveling van bovenwijkse voorzieningen naar de gemeente.</p> <p>De uitkomst van de risicoboxensystematiek nemen we, conform de kadernota, geheel mee in onze bepaling van het benodigde weerstandsvermogen, vandaar dat de kans op 100% wordt gesteld.</p>
Risicobedrag 2018	114,963 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	115,668 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	114,916 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	112,712 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	2004
Actie	<p>De risicoboxenmethode is gebaseerd op het boxenmodel van de lopende grondexploitaties. Voor het bepalen van de noodzakelijke omvang van de egaliseringsreserve zijn de in box III aangegeven risico's van de lopende grondexploitatie relevant. Box III geeft inzicht in de risico's van het project welke niet opgenomen zijn in de projectbegroting/grondexploitatie. De risico's en het effect op het weerstandsvermogen van nieuwe (grote) projecten maken we afzonderlijk inzichtelijk.</p>

Naam risico Programma 8	Gemeentelijk aandeel risico project Warmtenet BV/Geothermie Wonen
Omschrijving	<p>WarmteStad heeft op dit moment 2 typen activiteiten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het ontwikkelen en exploiteren van het warmtenet Noordwest (waarvan de bedoeling was deze te voeden met warmte uit een geothermisch doublet op Zernike). • Het ontwikkelen en exploiteren collectieve Warmte en Koude-opslagsystemen in Europapark, Ebbingekwartier en Grunobuurt. <p>Warmtenet Noordwest</p> <p>WarmteStad heeft structureel aandacht gehad voor het identificeren, beheersen en financieel vertalen van risico's. Zo zijn veel risico's geminimaliseerd, gepasseerd en beheerst. Voor de resterende risico's is het weerstand vermogen versterkt. Met het raadsbesluit 'Investing geothermie en warmtenet Noordwest' op 8 juni 2016 is het weerstandvermogen versterkt met 1,3 miljoen euro. De dekking vond plaats voor 1 miljoen euro uit de in de begroting 2016 beschikbaar gestelde extra beleidsmiddelen en voor 0,3 miljoen euro uit het programma Groningen geeft Energie, jaarschijf 2016. Dit is 14% van de geïnvesteerde 7 miljoen euro. Destijds is beoordeeld of dit bedrag afdoende is. Met het raadsbesluit 'Vervolfinanciering WarmteStad' is op 31 mei 2017 het verzoek van WarmteStad voor een overbruggingskrediet 3,058 miljoen euro voor Geothermie gehonoreerd. Daarbij is het benodigde weerstandsvermogen ten behoeve van dit overbruggingskrediet op 566 duizend euro vastgesteld. Het risicoprofiel komt overeen met komt overeen risico Geothermie in juni 2016. Nieuwe realiteit voor Noordwest is dat op 29 november 2017 door de gemeenteraad en de RvC van het Waterbedrijf Groningen, is besloten om geothermie als warmtebron niet verder te laten ontwikkelen. Het besluit om de bron niet meer te ontwikkelen impliceert daarmee dat alle investeringen in planvorming en voorbereiding van realisatie moeten worden afgeboekt. Deze afboeking is 6 miljoen euro bepaald waarvan 3 miljoen euro ten laste komt van de gemeente Groningen.</p>
	<p>WKO-programma</p> <p>Op 19 februari 2015 is met het raadsbesluit Deelneming WarmteStad Holding BV 750.000 euro rekening-courant ter beschikking gesteld ten behoeve van WKO Europapark aan de warmteonderneming WarmteStad in oprichting. Daarvoor is destijds een bestemmingsreserve ingesteld ter grootte van 57 duizend euro van een rekening courantverhouding met WarmteStad BV en deze te voeden uit het programma Groningen geeft Energie. Dit is 8% van de uitstaande lening. Met het opstellen het financieel meerjarenplan (FMJP) is duidelijk geworden welke financieringsbehoefte van Warmtestad heeft de komende jaren om haar WKO verder te laten groeien. De gemeente is voornemens tot en met 2021 3,875 miljoen euro aan investeringen/financieringen te doen in haar WKO-programma. Conform raadsbesluit is 2 miljoen in 2017 ter beschikking gesteld aan WarmteStad. Het WKO-programma draait op een bewezen techniek en al bestaande bronnen is het benodigde weerstandsvermogen voor deze eerste 2 miljoen ten behoeve van het FMJP op 160 duizend euro vastgesteld. Risico is 8% van de lening.</p> <p>Huidige situatie</p> <p>WarmteStad heeft al klanten en het WKO-programma gaat verder. WarmteStad gaat een tijdelijk warmte opwek realiseren voor de al gecontracteerde klanten van warmtenet Noordwest voor 2,3 miljoen euro. En voor het Warmtenet Noordwest wordt nu een alternatieve duurzame warmtebron ontwikkeld inclusief een nieuwe business case. In 2018 is de laatste agio aan Noordwest volledig voldaan. Met de onzekerheid over de nieuwe warmtebron en de nieuwe business case zal met de provincie gesproken moeten worden over hun bijdrage.</p> <p>Op 13 februari 2018 is besloten om WarmteStad voor 2018 een lening verstrekken van 1,3 miljoen euro om de periode tot de nieuwe business case voor Noordwest te overbruggen. Dit overbruggingskrediet betekent een toevoeging aan het gemeentelijk weerstandsvermogen. Het risicoprofiel is daarbij gesteld op 8% van het uitgeleende bedrag.</p>
Risicobedrag 2018	884 duizend euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	884 duizend euro
Kans 2019	100%

Risicobedrag 2020	884 duizend euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	884 duizend euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2017
Actie	We monitoren voortdurend de stand van zaken

Naam risico	Bezwaarprocedures bouwleges
Programma 8	Wonen
Omschrijving	Er loopt op dit moment nog 1 procedure over de hoogte van de bouwleges. Het totale risico is gekwantificeerd op 414.000. De kans is geschat 50%. Rekening houdend met de kans op voordoen komen wij op een benodigd weerstandsvermogen van 207 duizend euro.
Risicobedrag 2018	
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	414 duizend euro
Kans 2019	50%
Risicobedrag 2020	
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2008
Actie	Inzet stadsadvocaat t.b.v. verweer in procedures

Programma 9: Onderhoud & beheer openbare ruimte

In het programma onderhoud & beheer openbare ruimte werken we aan een buurt, wijk en stad waar het prettig is om te zijn. Een stad die schoon, heel, mooi en groen is. Bij onderhoud en beheer is samenwerken met bewoners in Groningen een goede gewoonte. We zoeken naar nieuwe vormen van zelfbeheer en we staan open voor nieuwe initiatieven uit de wijken. Bewonersdeelname draagt ook bij aan de sociale samenhang in de buurt. Duurzaamheid is in alle onderdelen van dit programma bepalend.

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

We willen dat Groningen:

- Een schone, hele, groene en duurzame stad is;
- Een stad is waar we afval efficiënt inzamelen, verantwoord verwerken en maximaal hergebruiken.

Het programma is uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Groninger water en rioleringsplan 2014](#)

[Bomenstructuurvisie 'Sterke Stammen' \(2014\)](#)

[Borgrapportage 2016](#)

[Structuurvisie Een graf in Stad](#)

[Stad verdiept \(2012\)](https://groningen.raadsinformatie.nl/document/99535/2/Stad_Verdiept_1)https://groningen.raadsinformatie.nl/document/99535/2/Stad_Verdiept_1

[Meerjarenplan vervangingsinvesteringen en aanvullend lang cyclisch onderhoud 2017 – 2021](#)

[Uitvoeringsprogramma bodem en ondergrond 2015-2020](#)

[Programma bodem en ondergrond 2015-2020](#)

[Nota bodembeheer 2014 Groenstructuurvisie groene pepers 2019](#)

[Afvalbeheerplan 2016-2020 Op weg naar een afvalloze stad](#)

Relevante ontwikkelingen

Ook in 2017 hebben we onze doelstellingen voor de kwaliteit van de leefomgeving weten te realiseren. Met de uitvoering van het reguliere onderhoud en diverse projecten op het gebied van groot onderhoud en vervanging hebben we de beoogde BORG score opnieuw gehaald. We kunnen bovendien constateren dat het aantal bewoners dat actief betrokken is bij het onderhoud in 2017 weer is toegenomen. Participatie door schooljeugd speelde daarin een belangrijke rol. Onze inzet in duurzaam afvalbeleid heeft in 2017 geleid tot 58 % hergebruik van het huishoudelijk afval.

Deelprogramma 9.1: Kwaliteit van de leefomgeving

Dit deelprogramma bundelt alle activiteiten waarmee we zorgen voor het onderhoud van de openbare ruimte en de infrastructuur. We werken aan een schone, hele en groene en daardoor aantrekkelijke stad. We willen dat de Stadgers tevreden zijn over hun leefomgeving en een stadsnatuur van hoge kwaliteit. Zorgen voor een aantrekkelijke leefomgeving zien we als een gedeelde verantwoordelijkheid van burgers, bedrijven en gemeente. Die gedeelde verantwoordelijkheid vullen we praktisch in.

Beleidsvelden

- Kwaliteit van de leefomgeving
- Riolerings en water
- Ecologie

- Dierenwelzijn
- Bodem
- Begraven
- Bewonersparticipatie

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Effectindicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Tevredenheid van bewoners over het onderhoud	6,7	>6,5	-
Aantal storingen bij bruggen die langer dan 1 dag duren	0	0	0
% verhandingen met kwaliteit voldoende	93 %	93 %	93 %
Aantal bewoners actief in onderhoud	14.545	14.355	16.300

9.1.1 Kwaliteit leefomgeving

Dit beleidsveld behelst het beheer en onderhoud van verhardingen, verkeersvoorzieningen, groen, speelvoorzieningen, bruggen, tunnels en viaducten. We werken hierbij met vastgestelde kwaliteitsdoelen volgens onze Beheer Openbare Ruimte Groningen (BORG) systematiek. In de jaarlijkse borgschouw beoordelen we samen met burgers of we onze doelen halen. We streven er naar dat 90% van de stad voldoet aan de kwaliteitsdoelen BORG en dat ieder jaar minimaal 90% van de benodigde vervangingen en groot onderhoud is uitgevoerd.







Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% van de stad dat voldoet aan de BORG-kwaliteit	94 %	90 %	91 %
% van het programma groot onderhoud en vervanging dat is uitgevoerd	81 %	90 %	94 %

Wat wilden we bereiken in 2017?

We hebben ook in 2017 gestreefd naar het realiseren van de vastgestelde BORG kwaliteitsdoelen. Daarnaast wilden we een goed en veilig gebruik van voorzieningen in de openbare ruimte blijven waarborgen, onder andere door de uitvoering van alle noodzakelijke groot onderhoud en vervangingen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

-  Onderhoud en beheer van de openbare ruimte uitgevoerd volgens de doelen Beheer Openbare Ruimte (BORG);
-  Versleten voorzieningen in de openbare ruimte vervangen;
-  /  bomenbeheerplannen Beijum en Lewenborg uitgevoerd en een aantal projecten ter verbetering van de boomstructuur voorbereid;
-  In een aantal straten van de binnenstad gladde stenen opgeruwd om een veilig gebruik mogelijk te blijven maken;
-  Een begin gemaakt met het uitwerken van de ambitie om ook op stadsdeelniveau overal een BORG score van 90 procent te realiseren.

Conclusie

In 2017 hebben we met een stadsbrede BORG score van 91 % de beoogde onderhoudskwaliteit gerealiseerd. Daarnaast konden we met de uitvoering van 94 % van het programma groot onderhoud en vervangingen een goed en veilig gebruik van de voorzieningen in de stad blijven bieden. Een deel van dit programma wordt pas

in 2018 uitgevoerd door langere voorbereiding- of vergunningsprocedures en/of doordat meeliftende partners meer tijd nodig hebben. In de binnenstad hebben we door het opruwen van de gele stenen de gladste straten weer veilig gemaakt. Daarnaast hebben we een aanpak ontwikkeld waarbij we de huidige gele stenen in de komende jaren gefaseerd gaan vervangen door een nieuwe steen die ook op termijn stroef blijft.

9.1.2 Riolering en water

We zorgen voor een goed functionerend water- en rioleringsstelsel. Met dat stelsel hebben we respect voor mens, dier en milieu zoals vastgesteld in het Groninger water- en rioleringsplan 2014-2018. Met de waterschappen werken we lokaal en regionaal aan verdere samenhang van het waterbeleid in het Waterakkoord. Met deze samenwerking en het delen van onze expertise op dit vlak geven we invulling aan het streven om de stijging van maatschappelijke kosten binnen dit beleidsveld te beperken.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal meters riool dat is vernieuwd	6500	9.570	9.000*
Oppervlakte (ha) verharding waar regen- en afvalwater wordt gescheiden	0,65	7,4	3,2







* dit is inclusief de circa 3,5 kilometer riolering die is verlegd/vernieuwd in verband met de aanpak van de zuidelijke ringweg.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden in 2017 de verdere uitvoering van het Groninger water- en rioleringsplan (GWRP) 2014 – 2018 realiseren. Hiermee houden we de kwaliteit van het riool op peil en verbeteren we de scheiding tussen schoon en vuil water.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 hebben we

-  De verbeteringsmaatregelen voor de waterstructuur van het Stadspark opgestart;
-  Een begin gemaakt met diverse projecten voor het vervangen en herstellen van riolen;
-  Bij vervanging van riolen de scheiding van regen- en afvalwater verder uitgebreid;
-  Voor de aanpak van Ringweg Zuid het riool verlegd en geoptimaliseerd;
-  Een aantal vijvers gebaggerd;
-  Ongewenste waterplanten bij Hoornsedijk en Helperdiep verwijderd.

Conclusie

We hebben in 2017 weer diverse projecten uit het GWRP 2012- 2018 uitgevoerd en opgestart. Het is normaal dat de voorbereiding en uitvoering van dergelijke ingrijpende projecten niet binnen een jaar mogelijk is. Hierbij speelt de afstemming op werkzaamheden van nutsbedrijven een belangrijke rol. Zij kampen namelijk met een capaciteitsprobleem door een landelijk gebrek aan gekwalificeerd personeel voor het verleggen van kabels en leidingen. Hierdoor heeft het meer tijd gekost om de beoogde riool vernieuwing binnen dit beleidsveld te realiseren en blijven we achter bij de beoogde prestaties. Dit heeft ook gevolgen voor de gerealiseerde scheiding tussen regen- en afvalwaterafvoer.

De verlegging van het riool voor de aanpak van de zuidelijke ringweg hebben we dankzij een stevige inzet en goede afstemming met de andere betrokken partijen naar volle tevredenheid kunnen afronden.

9.1.3 Ecologie

We versterken de ecologische kwaliteiten in de stad, volgens onze groenstructuurvisie Groene Pepers. Ons doel is een optimaal functionerende soortenrijke stadsnatuur die de bewoners positief waarderen. Daarnaast willen we behoud van een kwalitatief hoogwaardig groenareaal, een goede ecologische inrichting en een daarbij passend beheer.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
% van het ecologisch areaal dat voldoet aan BORG*	89%	90%	78%
Oppervlakte (ha) ecologisch areaal**	868	873	874

* We onderzoeken de mogelijkheden voor een extra indicator waarmee we de jaarlijkse ontwikkeling van de groene en ecologische (biodiversiteit) kwaliteit van de stad gaan monitoren.

** De hier gepresenteerde ontwikkeling van ecologisch areaal betreft de bruto oppervlakte van de Stedelijke Ecologische Structuur (SES). Omdat de netto oppervlakte "ecologisch beheerd areaal" een betere indicatie geeft van de ecologische kwaliteit van de stad, gaan we deze indicator in het komende jaar daarop aanpassen.






Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden in 2017 zorgen voor:

- Een betere borging van het behoud van hoogwaardig groen;
- Verbetering van de ecologische kwaliteit van de stad;
- Consolideren van het bestaande ecologisch beheer.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 hebben we:

-  Het ecologisch beheer van een deel van de Stedelijke ecologische structuur (SES) voortgezet;
-  In een aantal projecten (waaronder Oostelijke ringweg, Meerstad, Bessemoerstraat, Stadspark) verbetering van de ecologische kwaliteit van de openbare ruimte gerealiseerd;
-  De groencompensatieregeling geïmplementeerd en toegepast;
-  Op zowel lokaal als nationaal niveau de afstemming met natuur- en milieuorganisaties voortgezet;
-  Samen met bewoners en organisaties gewerkt aan het beheerplan "Groene Long" en het project "Bloemenlint" en het bewonersinitiatief Kardings ontzet ondersteund.

Conclusie

We hebben in 2017 onze doelen binnen dit beleidsveld gerealiseerd. We hebben de groencompensatie geïmplementeerd en zo een belangrijke stap gezet in de borging van (hoogwaardig) groen in de stad. Met de voortzetting van het ecologisch beheer en door, waar mogelijk, ecologische verbeteringen in projecten mee te nemen, hebben we de ecologische kwaliteit van de stad behouden en versterkt. De ontwikkeling van een stedelijke prestatie-indicator voor de ecologische kwaliteit hebben we uitgesteld omdat we deze willen verbreden naar een indicator voor de totale groene kwaliteit van de stad. De lagere BORG score voor ecologie wordt veroorzaakt door de lagere waardering voor kleine ecologische plantvakken die soms een wat rommelige indruk geven. Het totale areaal van de Stedelijke ecologische structuur is in 2017 vooral gegroeid door de toename in Meerstad.

9.1.4 Dierenwelzijn

Dierenwelzijn raakt zowel dieren als mensen in onze stad. Wij zetten ons in om dierenleed, dieronvriendelijk beleid en dieronvriendelijke activiteiten in Groningen te voorkomen. We stimuleren diervriendelijk handelen. Gemeenten hebben wettelijke taken voor het verzorgen en opvangen van gevonden dieren en dieren in nood. We hechten er waarde aan dat deze dieren goed opgevangen en verzorgd worden.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden in 2017 blijven voldoen aan onze wettelijke taken voor het opvangen en verzorgen van gevonden dieren en dieren in nood.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 hebben we:

- Regie gevoerd op onze overeenkomst met de Dierenbescherming. In deze overeenkomst hebben we al onze wettelijke taken opgenomen;
- De kattenactie voortgezet. Deze actie voeren we samen uit, met bijna alle dierenartspraktijken in onze gemeente. Abonnees van de Stadjerspas krijgen hierbij korting op het steriliseren, castreren en/of chippen van hun kat;
- De Dierenbescherming voorlichting laten geven aan WIJ Groningen over het voorkomen van dierenleed en dieronvriendelijk handelen.

Conclusie

Met de uitvoering van deze activiteiten hebben we de doelstelling voor dit beleidsveld gerealiseerd.

9.1.5 Bodem

Binnen bodem werken we aan het duurzaam ontwikkelen, benutten en beheren van de bodem. Dat doen we binnen de Wet bodembescherming en het Besluit bodemkwaliteit. De landelijke kaders zoals beschreven in het bodemconvenant 2016-2020 zijn vertaald in het uitvoeringsprogramma bodem en ondergrond 2015-2020. Daarmee willen we een schone en veilige bodem die past bij het soort gebruik, voorkomen dat activiteiten in de ondergrond tot maatschappelijk onacceptabele effecten leiden en ondergrondse kansen optimaal afstemmen met bovengrondse ontwikkelingen zoals bodemenergie, ondergronds bouwen en waterhuishouding.



Wat wilden we bereiken in 2017?

In 2017 streefden we ernaar dat:

- We een schone en veilige bodem hebben die past bij de gebruiksfunctie. Er mogen geen risico's zijn voor de gezondheid van onze inwoners, het bodemleven en voor verspreiding van verontreinigingen in het grondwater;
- Activiteiten in de ondergrond niet tot maatschappelijk onacceptabele effecten leiden
- Voorbereid zijn op mogelijke areaaluitbreidingen voor de gemeente Groningen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 hebben we:

-  De bodem beschermd en zorg gedragen voor nazorglocaties. Hiertoe hebben we diverse vergunningaanvragen en meldingen binnen de daarvoor geldende kaders afgehandeld en ervoor gezorgd dat de lopende (na)zorg verplichtingen op het gebied van de bodemsanering worden uitgevoerd;
-  Uitvoering gegeven aan het programma bodem en ondergrond 2015-2020. Naast het uitvoeren van de wettelijke taken hebben we binnen het thema 'bodem en voedsel' gewerkt aan meer bewustwording en het belang van een gezonde bodem;
- Voorbereidingen getroffen voor de aanpassing van onze bodemkaarten in verband met de eventueel aanstaande gemeentelijke herindeling.

Conclusie

Er zijn geen spoedlocaties meer in de gemeente Groningen, waardoor we ons nu kunnen richten op een verdere verbetering van de bodemkwaliteit. De doorlopende activiteiten binnen dit beleidsveld leveren daaraan een continue bijdrage en leiden tot duurzaam bodembeheer. Na de eventuele gemeentelijke herindeling zal de nieuwe gemeente verantwoordelijk worden voor een groter grondgebied. Afgelopen jaar zijn de eerste voorbereidingen hiervoor getroffen.

9.1.6 Begraven

We willen kwalitatief goede en betaalbare begraafplaatsen met voldoende capaciteit en keuzevrijheid. We hebben een wettelijke taak in het verwerken van aangiftes van overlijdens en in het faciliteren van begrafenissen. Daarnaast verzorgen we uitvaarten van overledenen wanneer niemand anders daarin kan voorzien. We koesteren onze begraafplaatsen die door hun parkachtige inrichting vaak ook cultuurhistorische rustpunten zijn in de drukte van het stedelijk leven.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
% van de begraafplaatsen dat voldoet aan de beoogde beeldkwaliteit	90 %	90 %	90 %

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden in 2017 de onderhoudskwaliteit van de begraafplaatsen op peil houden en alle overlijdensaangiftes zo efficiënt mogelijk verwerken. We realiseren voldoende begraafcapaciteit voor de toekomst door het ruimen van graven.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Het onderhoud van de begraafplaatsen volgens de BORG-doelstellingen uitgevoerd;
- 2.255 overlijdensaangiftes verwerkt en 344 begrafenissen gefaciliteerd;
- Een zorgvuldige werkwijze en financiële dekking uitgewerkt en vastgesteld ter voorbereiding op het daadwerkelijke ruimen van graven;
- De beheers- en tarievenverordening voor begraafplaatsen geactualiseerd.

Conclusie

Met de activiteiten die we in 2017 hebben uitgevoerd, hebben we onze doelstellingen voor dit beleidsveld gerealiseerd.

9.1.7 Bewonersparticipatie

We ondersteunen bewonersinitiatieven. Voor een schone en hele stad zijn de bewoners zelf mede verantwoordelijk. Een grotere betrokkenheid van buurtbewoners leidt tot minder vervuiling en schade en tot meer tevredenheid. In het kader van participatie faciliteren we onder meer initiatieven van bewoners op het gebied van moestuin-tuinieren en stadslandbouw.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal gefaciliteerde participatieprojecten	379	405	439

Wat willen we bereiken in 2017?

We wilden in 2017 minstens net zoveel participatieprojecten faciliteren als in 2016.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 hebben we:

- 416 projecten ondersteund waarbij bewoners participeren in de schoonmaak van de openbare ruimte;

- 18 bewonersinitiatieven gefaciliteerd die gericht waren op aanpak van de woonomgeving (groenbeheer en sport- en spelvoorzieningen in de openbare ruimte, realisatie geveltuintjes, aanpak woonomgeving);
- In het kader van Eetbare stad zijn 5 initiatieven voor buurt-moestuinen gefaciliteerd en diverse promotieactiviteiten uitgevoerd;
- De jaarlijkse borgschouw uitgevoerd met de hulp van 77 bewoners;
- Via de gebiedsteams bewoners betrokken bij de afweging van onderhoud ten opzichte van andere prioriteiten in de wijk.

Conclusie

We zijn zeer content met het feit dat steeds meer mensen betrokken zijn bij het onderhoud van de woonomgeving. Met onze inzet in het regelen van ondersteuning op maat bij de verschillende bewonersinitiatieven leveren we daarin een belangrijke bijdrage. Het grote aantal participatieprojecten in 2017 was onder andere een gevolg van onze extra inzet in milieueducatielessen op scholen. Ook bij het onderhoud aan groen, speelvoorzieningen en verharding waarin nog keuzes mogelijk zijn, krijgt bewonersparticipatie heel concreet vorm. Bij circa 25 procent van dit onderhoud is door bewoners gekozen voor een andere invulling dan het oorspronkelijk geplande onderhoud.

Deelprogramma 9.2: Afvalinzameling en -verwerking

In dit deelprogramma gaat het over alle activiteiten die samenhangen met het inzamelen en verwerken van afval. We streven hierbij naar vermindering van de hoeveelheid afval per inwoner en zoveel mogelijk hergebruik.

Beleidsvelden

- Afval inzamelen en verwerken

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% afval dat wordt hergebruikt	58%	60%	58%

Daarnaast verantwoorden we onder dit deelprogramma voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website "[Waar staat je gemeente](#)". Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
Omvang fijn huishoudelijk restafval (kg/inwoner)	209	209	216	-

9.2.1 Afval inzamelen en verwerken

De gemeente Groningen zamelt het afval zelf in. De verwerking hebben we uitbesteed aan derden. We hebben een infrastructuur voor efficiënte en gescheiden inzameling. Daarnaast werken we met communicatie en participatie aan het verminderen van de hoeveelheid afval en het verder verbeteren van de gescheiden inzameling.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.










Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Tevredenheid bewoners over mogelijkheid om	6,4	> 7,3	-

gescheiden aan te leveren			
Kg papier per inwoner (bronscheiding)	36	44	36
Kg glas per inwoner (bronscheiding)	18	20	18
Kg kunststof & drankkartons per inwoner (nascheiding)	29	30	29
Kg organisch materiaal per inwoner (bronscheiding)	41	39	42

Wat wilden we bereiken in 2017?

- Vermindering van de vrijkomende hoeveelheid restafval per inwoner;
- Verbetering van de gescheiden inzameling door uitbreiding voorzieningen;
- Verbetering van de mate van hergebruik of nuttige toepassing van materialen;
- Wij willen dat onze afvalstromen zo hoogwaardig mogelijk worden hergebruikt en ons Groente, Fruit en Tuinafval (GFT) wordt gebruikt om biogas op te wekken en compost te maken (biobased economie);
- Wij oriënteren ons ook op innovaties en kansen op het gebied van afvalverwerking waarmee de circulaire economie lokaal en regionaal kan worden versterkt en personen op afstand van de arbeidsmarkt kunnen worden ingezet.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

-  /  Uitbreiding voorzieningen gescheiden inzameling:
 - Extra brengpunten glas, papier en textiel;
 - Inzet papiermini's bij huis (ca 500 woningen).
-  /  Communicatiecampagne "Haal alles uit je afval";
- Afvalpreventie: project 100/100/100;
-  /  Project afvalscheiding gericht op studenten,
-  Project aanpak zwerfafval/ bij plaatsingen rond ondergrondse containers,
-  /  In 2017 is een groot aantal initiatieven van bewoners en/of wijkorganisaties ondersteund op het gebied van afval, waaronder:
 - 115 milieueducatielessen op basisscholen rond het thema afval;
 - 18 tijdelijke Milieustraten op locaties in de wijken;
 - 60 zwerfafval-/snoeprouetteams (scholen);
 - 175 Lentekriebel-acties;
 - 200 zwerfafvalacties met bewoners.

In totaal zijn zo'n 16.000 bewoners betrokken geweest bij ondersteunde acties op het gebied van afval.

Conclusie

Door de aantrekkende economie is de hoeveelheid restafval in 2017 relatief sterk gestegen (+4,4%) ten opzichte van het voorgaande jaar. De hoeveelheden brongescheiden papier, textiel en GFT zijn licht gestegen in 2017 maar in mindere mate dan restafval. Ondanks onze inzet op het gebied van voorzieningen en communicatie hebben we hierdoor de doelstelling van 60% hergebruik in 2017 niet gehaald. We hebben huishoudelijk afval duurzaam en effectief ingezameld. Daarbij zijn de diverse deelstromen - al dan niet na scheiding achteraf - door diverse verwerkers gerecycled of in energie omgezet (groen gas/ elektriciteit). In 2017 is het aantal bewoners dat is gefaciliteerd in het kader van participatie opnieuw verder gestegen. De doelstellingen ten aanzien van afval hebben we hiermee in 2017 gedeeltelijk bereikt. De kosten die met dit beleidsveld gemoeid waren, konden geheel worden gedekt uit de opbrengsten afvalstoffenheffing en door een onttrekking te doen uit de voorziening afvalstoffenheffing.

Bijdrage(n) verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Afvalverwijdering Regio Centraal Groningen (ARCG)	
Beleidsrisico's in relatie tot de	Attero heeft gemeld dat de verwerkingsfabriek in Groningen in ieder geval tot

verbonden partij	het jaar 2022 openblijft. Vanaf 2022 zal de ARCG werken met een nieuwe overeenkomst voor het verwerken van het restafval. Dat zal bepalend zijn voor de locatie waarop het afval verwerkt wordt en zal dus ook bepalend zijn voor het besluit over de toekomst van de verwerkingsfabriek van Attero.
Relevante beleidsinformatie	Door participatie in de gemeenschappelijke regeling ARCG willen we regie hebben op het op milieu-hygiënisch verantwoorde wijze verwerken van (afval)stoffen afkomstig uit de gemeenten in de regio.

Gemeenschappelijke regeling Meerschap Paterswolde	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Geen.
Relevante beleidsinformatie	Met de Gemeenschappelijke regeling Meerschap Paterswolde behartigen we de belangen van recreatie, landschapsverzorging en natuurbescherming in het gebied. Dit doen we samen met de gemeenten Haren en Tynaarlo

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Vershil
09.1 Kwaliteit leefomgeving	53.896	54.945	52.548	2.397
09.1.1 Schone en hele leefomgeving	32.724	33.346	31.045	2.301
09.1.2 Riolering en water	17.847	18.043	18.092	-49
09.1.3 Ecologie en groen	540	540	528	12
09.1.4 Dierenwelzijn	0	228	226	2
09.1.5 Bodem	856	856	722	134
09.1.6 Begraven	1.928	1.931	1.934	-3
09.1.7 Bewonersparticipatie	0	0	0	
09.2 Afvalinzameling en -verwerking	28.750	31.270	31.709	-439
09.2.1 Afval inzamelen en verwerken	28.750	31.270	31.709	-439
Totaal Lasten	82.645	86.215	84.257	1.958
09.1 Kwaliteit leefomgeving	22.614	22.739	23.419	679
09.1.1 Schone en hele leefomgeving	4.965	5.004	5.147	144
09.1.2 Riolering en water	16.208	16.319	16.820	502
09.1.3 Ecologie en groen	0	0	0	
09.1.5 Bodem	56	56	155	99
09.1.6 Begraven	1.385	1.361	1.296	-65
09.1.7 Bewonersparticipatie	0	0	0	
09.2 Afvalinzameling en -verwerking	35.098	37.762	38.703	941
09.2.1 Afval inzamelen en verwerken	35.098	37.762	38.703	941
Totaal Baten	57.712	60.501	62.122	1.621
Totaal Saldo voor bestemming	24.934	25.714	22.136	3.579

Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	204	404	404	0
Totaal onttrekkingen	161	261	261	0
Totaal saldo na bestemming	24.976	25.857	22.278	3.579

Financiële toelichting

Deelprogramma 09.1	Lasten	Baten	Saldo
Kwaliteit van de leefomgeving			
Afwijking	2.405	679	3.084

Budgetten groot onderhoud openbare ruimte (V 1,856 miljoen euro)

Het resultaat op budgetten groot onderhoud openbare ruimte van 1,856 miljoen euro wordt met name veroorzaakt doordat diverse projecten die zijn gepland voor 2017 voor een deel niet (geheel) zijn uitgevoerd in 2017. Gedurende het jaar hebben we bijgestuurd door in 2018 geplande projecten in 2017 uit te voeren indien bleek dat een project dat gepland staat in 2017 pas kan worden uitgevoerd in 2018 of later. Desondanks lopen bepaalde projecten in de uitvoering vertraging op vanwege de afstemming met bewoners en/of samenvoeging met andere projecten. Enerzijds is er een voordeel van 1,651 miljoen euro op de programmabudgetten voor het groot onderhoud. Anderzijds is er een resultaat van 205 duizend euro als gevolg van een vrijval op het budget BORG kapitaallasten.

Extra beleid groot onderhoud kinderboerderij Stadspark (V 197 duizend euro)

In 2018 gaat de Natuur Duurzaamheid Educatie (NDE) verhuizen naar de locatie van de Kinderboerderij. Het in 2017 geplande groot onderhoud aan de Kinderboerderij is daardoor grotendeels verplaatst naar 2018. Dit leidt tot een resultaat in 2017.

Extra beleid gladheid gele stenen (V 47 duizend euro)

In de begroting 2017 is 320 duizend euro aan extra beleidsmiddelen beschikbaar gesteld voor de aanpak van de gladheid van de gele stenen in de binnenstad. Gekozen is voor een wijziging in de aanpak. Alle gele stenen worden de komende vijf jaar vervangen door een nieuwe steen die voldoende stroef blijft. Om de grootste risico's in 2017 te beperken, hebben we de gladste straten in de tussentijd opgeruwd. Het effect hiervan is dat de extra beleidsmiddelen niet volledig zijn uitgegeven. De raad heeft middels een begrotingswijziging reeds 200 duizend euro aan de reserve "extra beleid" toegevoegd. Van het restant budget van 120 duizend euro is 73 duizend euro uitgegeven.

Beheer openbare ruimte (V 559 duizend euro)

Het voordelig regulier resultaat van 559 duizend euro wordt voor 194 duizend euro veroorzaakt doordat de nieuwe wijk Meerstad pas per 1 juni is overgedragen aan de Gemeente Groningen. Hierdoor is het beschikbare budget niet geheel benut. Het restant resultaat ad 365 duizend euro is per saldo het resultaat op de onderdelen verkeersvoorzieningen, kunstwerken, groen- en speelvoorzieningen, wegen, beheer en stadsdelen.

Dit resultaat wordt met name veroorzaakt doordat de in 2017 geplande activiteiten wel zijn uitgezet maar nog niet daadwerkelijk in 2017 zijn uitgevoerd.

Onderhoud graven (V 8 duizend euro)

Voor het opvangen van het tijdsverschil in het ontvangen van de heffingen (begraven, grafonderhoud, grafhuur en afkoopsommen) en de daadwerkelijke uitgaven voor het onderhoud van de graven wordt het resultaat op de begraafexploitatie beschouwd als "bijzonder resultaat". Het resultaat in 2017 is 8 duizend euro.

Uitvoeringsprogramma bodem en ondergrond 2015-2020 (V 204 duizend euro)

Om te zorgen dat bodem en ondergrond een volwaardige plaats behouden zijn op landelijk niveau via de bodemconvenanten afspraken gemaakt. Hierin hebben de publieke partijen zich gecommitteerd aan een aantal doelen. Door de rijksoverheid zijn hier middelen aan gekoppeld. Het huidige bodemconvenant loopt van 2016 tot en met 2020. Het uitvoeringsprogramma bodem en ondergrond 2015-2020 (UP) koppelt de doelen uit het convenant aan de beschikbaar gestelde rijksmiddelen.

De kosten voor het programma worden gedekt uit de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen via de decentralisatie uitkering Bodem (jaarlijks 798 duizend euro per jaar). De raad heeft met het vaststellen van het voorstel "Eén integraal afwegingsmoment, kader op te nemen bestemmingsvoorstellen jaarrekening" besloten om het uitvoeringsprogramma bodem en ondergrond als meerjarig project aan te merken. Het resultaat 2017 bedraagt voor dit meerjarig project 204 duizend euro.

Overige (V 213 duizend euro)

Overige kleinere afwijkingen tellen op tot een voordeel van 213 duizend euro.

Deelprogramma 09.2	Lasten	Baten	Saldo
Afvalinzameling en-verwerking			
Afwijking	-439	941	502

Bedrijfsafval (V 502 duizend euro)

Ten opzichte van de begroting is er sprake van hogere baten van 570 duizend euro wegens een hoger afvalaanbod dan begroot. Hierdoor zijn meer tonnages bij de klanten in rekening gebracht. Echter door de hogere omzet zijn er ook hogere verwerking- en inzamelkosten (68 duizend euro). Het resultaat is per saldo 502 duizend euro.

Huishoudelijk afval (V - duizend euro)

Er zijn minder kwijtscheldingen verleend dan begroot. Dit heeft een positief effect op de lasten van 83 duizend euro. Waarschijnlijk leidt een gunstiger economisch klimaat tot een geringere noodzaak tot kwijtschelding van het betalen van de afvalstoffenheffing.

Bij de afvalstoffenheffing waren er hogere baten van 324 duizend euro wegens volume effecten. Daarnaast was er een voordeel van 47 duizend euro uit overige baten bij huishoudelijk afval. Hier tegenover staat een negatief effect op de lasten van 525 duizend euro. Dit komt hoofdzakelijk door hogere lasten uit een nacalculatie 2017 van het ARCG, een nacalculatie van voorgaande jaren met betrekking tot kunststoffen én gestegen kostenverbrandingsbelasting.

Voorziening afvalstoffenheffing

De voorziening afvalstoffenheffing is opgebouwd uit de voordelige resultaten op het taakveld huishoudelijk afval in achterliggende jaren.

Bij de begroting 2017 is, conform het raadsbesluit uit 2012, bij de vaststelling van de tarieven 2017 rekening gehouden met een onttrekking van 700 duizend euro aan de voorziening afvalstoffenheffing.

Mede door deze onttrekking is het mogelijk gemaakt om de tarieven afvalstoffenheffing 2017 met gemiddeld 7 euro te verlagen.

Wegens de per saldo hogere lasten (71 duizend euro) is in 2017 werkelijk 771 duizend euro onttrokken aan de voorziening afvalstoffenheffing om afgerond tot 100% kostendekkendheid te komen.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitaties, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxenmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico Programma 9	Aanpak spoedlocaties en overige risico's bodemsanering Onderhoud en beheer openbare ruimte
Omschrijving	In het convenant 'bodemonwikkelingsbeleid en spoedlocaties' is afgesproken dat in 2015 alle bodemverontreinigingen gesaneerd of beheerst zijn die een risico voor de mens vormen (humane spoedlocaties). Daarnaast is afgesproken dat de bodemverontreinigingen die onaanvaardbare risico's bevatten voor het ecosysteem en/of bijdragen aan de verspreiding van de verontreiniging (de overige spoedlocaties), ook zoveel mogelijk gesaneerd of beheerst zijn. Nagenoeg alle locaties zijn in 2015 beheerst of gesaneerd. Daarnaast kunnen zich, los van de spoedlocaties, nieuwe situaties aandienen waarbij sprake is van risico's (schadeclaims, saneringen en randvoorwaarden bodem). Er wordt een risicobedrag van 2,2 miljoen euro gehanteerd. Voor de kosten van bodemsaneringen, het afdekken van mogelijke schadeclaims en onvoorziene zaken is de bestemmingsreserve bodemsanering beschikbaar.
Risicobedrag 2018	2,2 miljoen euro
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	2,2 miljoen euro
Kans 2019	75%
Risicobedrag 2020	2,2 miljoen euro
Kans 2020	75%
Risicobedrag 2021	2,2 miljoen euro
Kans 2021	75%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	2001
Actie	We monitoren voortdurend de stand van zaken

Programma 10: Veiligheid

Groningen is een stad waarin mensen zich veilig voelen. Dat danken we aan inspanningen van verschillende partijen op het terrein van preventie, handhaving en zorg. In ons collegeprogramma leggen we de nadruk op een veilige woon- en leefomgeving, jeugd en veiligheid, integriteit en veiligheid en fysieke veiligheid.

Veiligheid is zeer verweven met de beleidsterreinen in [programma 4: Welzijn, gezondheid en zorg](#), [programma 9: Onderhoud en beheer openbare ruimte](#) en [paragraaf 1: Integraal gebiedsgericht werken](#). De aanpak van veiligheidsthema's is bij uitstek een zaak van samenwerken, afstemmen en informatie uitwisselen. Als gemeente verzorgen wij veelal de coördinatie en regie van deze samenwerking en afstemming.

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

We willen een stad zijn waarin:

- Alle Stadgers zich veilig voelen in hun woon- en leefomgeving;
- Zo weinig mogelijk geweld is, thuis en op straat;
- Kinderen en jeugdigen veilig en verantwoord opgroeien;
- Criminaliteit effectief wordt bestreden.

Het programma is uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Kadernota Veiligheidsbeleid 2015-2018](#)

[Handhavingsprotocol Horeca 2010](#)

[Nota integraal drugsbeleid 2016 \(inclusief Damoclesbeleid\)](#)

[Regionaal Beleidsplan Veiligheid Noord-Nederland 2015-2018](#)

[Regionaal Beleidsplan Veiligheidsregio Groningen 2016 - 2019 en Regionaal Risicoprofiel Veiligheidsregio Groningen 2016 - 2019](#)

[Brandbeveiligingsverordening \(2012\)](#)

[Nota prostitutie- en overige seksbedrijven \(2015\)](#)

[Gronings escalatiemodel aanpak woonoverlast 2017](#)

[Regiovisie huiselijk geweld en kindermishandeling \(2014-2018\)](#)

Relevante ontwikkelingen

Een belangrijk deel van onze activiteiten die bijdragen aan een veilige stad, met name die activiteiten die voortvloeien uit vastgestelde wetgeving of beleid, hebben we voortgezet in 2017. Ook over 2017 stelden we drie keer de monitor Veiligheidsbeleid op, op basis van de viermaandelijke cijfers van de politie en de uitkomsten van het veiligheidspanel waar circa 3000 Stadgers aan deelnemen.

In april 2017 is het Plan van Aanpak Woninginbraken definitief vastgesteld. We hebben de bestaande geïntensiveerde hotspotgerichte aanpak gecontinueerd. Het aantal inbraken was in 2017 lager dan de voorgaande jaren en lager dan beoogd: onze aanpak werpt vruchten af.

De gemeenteraad heeft halverwege 2017 het Gronings escalatiemodel aanpak woonoverlast vastgesteld. Verder is in het kader van de Wet aanpak woonoverlast de APVG gewijzigd. Op grond hiervan kan de burgemeester iemand die ernstige en herhaaldelijke hinder veroorzaakt voor omwonenden een gedragsaanwijzing opleggen - een gebod of verbod - teneinde de overlast te stoppen.

We zijn erin geslaagd om de integrale samenwerking met onze partners op het terrein van ondermijning te versterken. We hebben 30 drugspanden gesloten. We pakken casuïstiek integraal en (indien mogelijk) in regionaal verband op. In 2017 hebben we daarnaast onze Bibob-intake (Wet Bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur) versterkt.

De invoering van het nieuwe prostitutiebeleid in de vergunde branche is goed verlopen. Er zijn door adequaat toezicht en handhaving minder overtredingen van de nieuwe vergunningsvoorwaarden geconstateerd. In de niet-vergunde branche heeft ons toezicht geleid tot meer bestuursrechtelijke maatregelen.

Veiligheidskwesties worden niet opgelost met alleen strafrechtelijk optreden. Immers in veel gevallen is juist de inzet van zorg nodig om onveilige situaties of overlast te voorkomen en/of beëindigen. Zo hebben we in 2017 onder andere bij de problematische jeugdgroepen en de aanpak verwarde personen gewerkt aan het verbeteren van de verbinding tussen zorg en veiligheid.

Deelprogramma 10.1: Veilige woon- en leefomgeving

We willen veiligheid in wijken en buurten op peil houden en waar nodig vergroten. Het gaat om het voorkomen van overlast, verloedering en criminaliteit, in de openbare ruimte en in de huiselijke kring. Er zijn raakvlakken met [Paragraaf 1: Integraal gebiedsgericht werken](#) en [Programma 9: Onderhoud en beheer openbare ruimte](#). Juist omdat het voor iedere Stadjer belangrijk is zich buiten én binnen veilig te voelen, werken we aan een veilige woon- en leefomgeving vanuit verschillende beleidsterreinen.

Tweejaarlijks wordt de Wijkenquête Leefbaarheid gehouden. De laatste enquête heeft betrekking op 2016 en is in het voorjaar van 2017 gepubliceerd. Aan de Wijkenquête leefbaarheid 2016 namen ruim 8.000 inwoners deel.

Daarnaast stellen we drie keer per jaar de monitor Veiligheidsbeleid op, op basis van de viermaandelijke cijfers van de politie en de uitkomsten van het veiligheidspanel waar circa 3.000 Stadjers aan deelnemen.

Beleidsvelden

- Woninginbraken
- Geweld
- Toezicht en handhaving in de openbare ruimte
- Overlast
- Veilig ondernemen
- Radicalisering en Jihadisme

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
% onveiligheidsgevoel *)	17%	-	-
Overlastcijfer *)	3,2	-	-

*) cijfers uit wijkenquête Leefbaarheid, om de twee jaar gehouden.

Daarnaast verantwoorden we onder dit deelprogramma voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website ["Waar staat je gemeente"](#). Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
Winkeldiefstallen (aantal per 1.000 inwoners)	5,4	5,1	5,0	-

Geweldsmisdrijven (aantal per 1.000 inwoners)	9,0	8,4	8,2	8,1
Diefstallen uit woningen (aantal per 1.000 inwoners)	6,1	4,5	4,4	-
Vernielingen en beschadigingen in de openbare ruimte (aantal per 1.000 inwoners)	7,8	7,2	8,9	6,0

10.1.1 Woninginbraken

Woninginbraken hebben een grote impact op het veiligheidsgevoel van betrokkenen. De bestrijding ervan is een van de prioriteiten in ons integraal veiligheidsbeleid. Zoveel mogelijk betrekken we de burgers zelf erbij. We organiseren regelmatig voorlichtingscampagnes, workshops, acties (gericht op studentenhuizen), buurtschouwen en geven individuele preventieadviezen.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal aangiften van woninginbraken	879	850	546

Wat wilden we bereiken in 2017?

- Ons streven was om in 2017 uit te komen onder 850 aangiften van woninginbraken;
- We wilden doorgaan met de bestaande geïntensiveerde aanpak en experimenteren in delen van de stad met (nieuwe) maatregelen;
- We wilden bijzondere aandacht geven aan de eigen verantwoordelijkheid van de burger bij het voorkomen van woninginbraken (burgerparticipatie);
- We wilden aan de hand van opgedane ervaringen een integraal plan van aanpak vaststellen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- In april 2017 is het Plan van Aanpak Woninginbraken definitief vastgesteld;
- We hebben de bestaande geïntensiveerde hotspotgerichte aanpak gecontinueerd, waarbij we bijzondere aandacht gaven aan de eigen verantwoordelijkheid van de burger bij het voorkomen van woninginbraken (burgerparticipatie);
- De preventiemedewerkers woninginbraken hebben ter plekke gratis preventieadvies gegeven aan (omwonenden van) slachtoffers van een woninginbraak over de beveiliging van hun huis;
- We hebben gratis of tegen gereduceerd tarief preventiemateriaal aangeboden aan burgers, we hebben in hotspotgebieden 'besmettingsbrieven' (waarschuwingsbrieven) verspreid en op straat voorlichting gegeven;
- We hebben controles uitgevoerd op het registreren van tweedehands spullen in het Digitaal Opkopersregister (DOR), met als doel het tegengaan van heling;
- We hebben een deel van het sanctiebeleid voor het opkopersregister herzien, om striktere handhaving mogelijk te maken. Zie ook de paragraaf [Integraal gebiedsgericht werken](#).

Conclusie

Gelet op het dalende trend in het aantal woninginbraken concluderen we dat de geïntensiveerde integrale en hotspotgerichte aanpak zijn vruchten afwerpt.

10.1.2 Geweld

Onder het thema geweld vallen verschillende delicten zoals geweldsincidenten in het uitgaansgebied en huiselijk geweld. Onder huiselijk geweld verstaan we hier (ex)partnergeweld, ouderenmishandeling en oudermishandeling. Voor kindermishandeling verwijzen we naar [deelprogramma 4.2.3. Interventies veilig opgroeien](#). Groningen is als centrumgemeente samen met de andere Groninger gemeenten verantwoordelijk

voor het ontwikkelen en invoeren van beleid om huiselijk geweld te bestrijden. Onze ambities staan in [deelprogramma 4.2.4 Beschermd wonen, opvang en huiselijk geweld](#).

Gewelddelicten hebben een hoge impact op slachtoffers en hun omgeving. Daarom hebben we aandacht voor deze verschillende vormen van geweld. We streven daarbij naar zo weinig mogelijk geweld, thuis en op straat. Ook medewerkers met een publieke taak, zoals ambulancepersoneel, medewerkers van politie en gemeente kunnen in hun werk met geweld te maken krijgen. Er is een landelijk programma Veilige Publieke Taak (VPT). Dat moet eraan bijdragen dat werknemers met een publieke taak hun werk veilig en respectvol kunnen doen. We willen een structurele aanpak, via onder andere het ondersteunen van werkgevers, registratie, aangifte en nazorg. We hebben speciale aandacht voor een goede afhandeling van aangiften.

Wij willen:

- De objectieve en subjectieve veiligheid in het uitgaansgebied verbeteren;
- Geweld in afhankelijkheidsrelaties duurzaam beëindigen;
- Een veilige thuissituatie bevorderen;
- Slachtoffers van huiselijk geweld, direct veiligheid bieden.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal aangiften geweldsincidenten uitgaansgebied	540	< 550	543
Aantal meldingen huiselijk geweld	1016	800	907
Aantal opgelegde huisverboden	47	40	44
Aantal aangiften Veilige Publieke Taak (hulpverleners)	177	< 75	163

Wat wilden we bereiken in 2017?

- Op het terrein van veilig uitgaan wilden we een daling van het aantal geweldsincidenten binnenstad tot onder de 550;
- We wilden een gezamenlijke aanpak van huiselijk geweld en kindermishandeling. Daarom is ingezet op het faciliteren en waarborgen van informatiedeling;
- We wilden een afname van agressie en geweld tegen werknemers met een publieke taak. Omdat ook gewerkt wordt aan uitbreiding van het programma Veilig Publieke Taak lijkt het niet realistisch in 2017 een verdere daling van het aantal aangiften te verwachten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Veilig uitgaan: we hebben het cameratoezicht in het uitgaansgebied en het Panel Deurbeleid voortgezet. Verder hebben we in het uitgaansgebied ingezet op toezicht en handhaving conform het handavingsprotocol horeca;
- Huiselijk geweld: als centrumgemeente zorgden we voor het faciliteren van vrouwenopvang en Veilig Thuis. Het project intensief casemanagement is voortgezet;
- Het overleg tussen Veilig Thuis en het Veiligheidshuis over de gezamenlijke aanpak van kindermishandeling heeft geresulteerd in afspraken over informatiedeling en de participatie van het Veiligheidshuis in het reguliere overleg tussen Veilig Thuis, Politie en OM;
- Het Veilige Publieke Taak-traject is toegepast op aangiften van geweld door werknemers met een publieke taak.

Conclusie

We zien in de cijfers van Veilig Thuis een daling van het aantal meldingen huiselijk geweld; dit kan erop duiden dat huiselijk geweld minder gesignaleerd/gemeld wordt of dat de hulp in het voorliggend veld vaker tot stand komt en meer effect heeft. Tegelijkertijd zien we echter ook een hoog (en gestegen) percentage hermeldingen. De precieze oorzaak hiervan vraagt een nadere analyse en we zullen de mogelijkheden hiertoe bespreken met alle betrokken partners.

Het aantal aangiften van geweldsincidenten in het uitgaansgebied is onder het beoogde maximum van 550 gebleven. Het aantal aangiften Veilige Publieke Taak is licht afgenomen.

Blijvende inzet - samen met ketenpartners - is nodig om te streven naar zo weinig mogelijk geweld, thuis, op straat en tegen medewerkers met een publieke taak.

10.1.3 Toezicht en handhaving in de openbare ruimte

Met toezicht en handhaving bevorderen we dat mensen regels naleven. De politie kijkt vooral naar de openbare orde en veiligheid, wij richten ons op de leefbaarheid. Daartoe zijn wij zichtbaar, herkenbaar en aanspreekbaar aanwezig in de wijk. Wij functioneren als gastheer, maar als mensen de regels overtreden, treden wij stevig op. Wij hebben samenwerkingsafspraken met de politie over een samenhangende en gebiedsgerichte aanpak.

In Groningen vinden jaarlijks veel evenementen plaats. Daarnaast trekken wedstrijden van FC Groningen tweewekelijks vele bezoekers naar de Euroborg. Een bruisende (evenementen)stad kan niet zonder aandacht voor veiligheid, zowel in de voorbereiding als tijdens een evenement. Bij complexe evenementen, zoals Koningsdag en risicowedstrijden, maken we een veiligheidsplan op maat.

Wat wilden we bereiken in 2017?

Wij wilden in 2017 onze toezicht en handhaving consolideren door te blijven investeren in kennis, houding en gedrag van onze toezichthouders en handhavers en in de goede samenwerking met onze (gemeentelijke) ketenpartners zoals de politie.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben toezicht- en handhavingstaken uitgevoerd, onder andere bij evenementen, op basis van het handhavingsprogramma 2017;
- Tijdens enkele grote en meest risicovolle evenementen hebben we gewerkt met een multidisciplinair evenemententeam dat de veiligheidssituatie in de stad monitort en cruciale beslissingen neemt voor een veilig verloop van het evenement. Vanuit dit veiligheidsteam, waarin de verschillende onderdelen van de gemeentelijke, politie en organisatie zijn vertegenwoordigd, werd de burgemeester geadviseerd en werden beslissingen genomen in de overgang naar een eventuele crisisstructuur;
- We hebben extra ingezet op toezicht en handhaving op de gewijzigde venstertijden;
- Naar aanleiding van het onderzoek naar de toenemende vraag naar toezicht en handhaving in het fysieke domein zijn we gestart met implementatie van maatregelen die moeten leiden tot een organisatie waarbij de bestaande capaciteit meer doelgericht en trefzeker wordt ingezet;
- We hebben het nieuwe registratiesysteem voor Boa's ten behoeve van meer data- en risico gestuurde inzet geïmplementeerd, handhavingsinzet inzichtelijker gemaakt en de samenwerking met de politie verbeterd;
- Er was cameratoezicht op de Gele Loper.

Conclusie

Met de beschikbare middelen leveren we op een efficiënte manier een bijdrage aan een veilige en leefbare stad. In ons uitvoeringsprogramma hebben wij meer ruimte gemaakt om in te kunnen spelen op actuele ontwikkelingen in de wijken. Zo hebben wij in 2017 extra inzet gepleegd om de overlast op de Gele Loper terug te dringen. Wij zijn gestart met het ontwikkelen van een informatiesysteem ten behoeve van data- en risico-gestuurde handhaving.

10.1.4 Overlast

We willen overlast zoveel mogelijk voorkomen en verminderen. Waar overlast zich toch voordoet treden we adequaat op, waar mogelijk samen met bewoners en ondernemers. Overlast is een containerbegrip voor onder meer woonoverlast, geluidsoverlast, overlast door kamerbewoners, drugsoverlast en vervuiling. Plegers zijn oud, jong, individuen of groepen. Soms gaat overlast gepaard met criminaliteit, zoals op de Gele Loper. De diversiteit van overlast maakt bestrijding ervan ingewikkeld. Dit vereist nauwe samenwerking tussen zorg, veiligheidspartners en bewoners. Dat doen we onder andere met de Meldpunten Overlast & Zorg, het Veiligheidshuis en de WIJ-teams. Stadstoezicht speelt hierbij ook een belangrijke rol.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal meldingen overlast openbare ruimte afgehandeld door Stadstoezicht	---	2.000	2.700 *)

**) Het aantal meldingen overlast openbare ruimte dat door Stadstoezicht wordt afgehandeld, wordt pas sinds enkele jaren als prestatie-indicator opgenomen. Voor 2017 is hiervoor een voorzichtige inschatting gemaakt van het aantal meldingen dat Stadstoezicht beoogde of te handelen. Bij de afhandeling worden meldingen die betrekking hebben op dezelfde locatie waar mogelijk eerst geclusterd en vervolgens afgehandeld.*

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden de wisselwerking tussen zorg, veiligheid en bewoners bij het voorkomen en bestrijden van overlast versterken. Daartoe hebben we aan de hand van gedeelde kennis en informatie een gezamenlijke en persoonlijke aanpak ontwikkeld;
- In 2017 wilden we meer aandacht besteden aan verwarde personen en hiervoor een ketenaanpak opzetten. Er was een toename te zien in het aantal verwarde personen en het aantal acute situaties rond verwarde personen. Landelijk en lokaal werd geconstateerd dat de huidige aanpak niet voldoende voorziet in het adequaat (verder) begeleiden van verwarde personen. Gemeenten hebben de opdracht gekregen een sluitende aanpak op te leveren, in samenwerking met ketenpartners.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben de aanpak overlast-gevende personen in het gebied Gele Loper voortgezet en verbeterd (het gehele gebied tussen de Oude Kijk in't Jatbrug en het Centraal Station wordt aangeduid als de 'Gele Loper');
- Bij de aanpak van woonoverlast konden we gebruik maken van de mogelijkheden die de per 1 juli 2017 ingevoerde Wet aanpak Woonoverlast biedt. Bij ernstige en herhaaldelijke hinder voor omwonenden die niet op een andere manier kan worden opgelost, kan de burgemeester de veroorzaker van de overlast een gedragsaanwijzing opleggen. Dit is in 2017 nog niet nodig geweest;
- We hebben een begin gemaakt met de casustafels woonoverlast in samenwerking met de WIJ-teams;
- Binnen een regionale projectgroep, onder de regie van de gemeente Groningen, hebben we verder gewerkt aan de totstandkoming van een ketenaanpak voor verwarde personen. Binnen deze aanpak wordt gewerkt aan de negen (landelijke) bouwstenen, zijn verschillende pilots opgezet en zijn stappen gezet in de verbinding in de keten.

Conclusie

Voorkomen en verminderen van overlast vraagt blijvend aandacht. Er zijn verschillende ontwikkelingen in gang gezet die verder zullen worden opgepakt en geïntensiveerd. Hierbij is het nadrukkelijk verbinding leggen tussen zorg en veiligheid een belangrijke pijler.

10.1.5 Veilig ondernemen

In een aantrekkelijk ondernemersklimaat is veilig ondernemen vanzelfsprekend. Veilig ondernemen benaderen we breed. We hechten aan een binnenstad en bedrijventerreinen waar het schoon, heel en veilig is. Winkeldiefstal springt het meest in het oog, waarbij getroffen en vaak geen aangifte doen.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal aangiften diefstal/inbraak bedrijven en instellingen	473	475	313

Wat wilden we bereiken in 2017?

- In samenwerking met GCC (Groningen City Club) en Servicepunt Detailhandel (SPD) wilden we aandacht genereren voor veilig ondernemen en winkelgebieden die schoon, heel en veilig zijn;
- Op de bedrijventerreinen wilden we samenwerken met de Stichting Beveiliging Bedrijfsomgeving Groningen (BBOG) die zich richt op (de ondernemers op) de bedrijventerreinen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Groningen City Club, SPD en stichting BBOG zijn initiatiefnemers van diverse activiteiten tijdens de week van de veiligheid. De gemeente heeft hierbij een faciliterende en ondersteunende rol. Er zijn themagericht en op aanvraag een aantal activiteiten georganiseerd:

- In de Week van de Veiligheid zijn diverse activiteiten georganiseerd waaronder een training winkeldiefstalpreventie en voorlichting over brandveiligheid;
- Er is in samenwerking met het SPD een veiligheidsapp voor ondernemers geïntroduceerd waarmee "onderlinge alarmering" mogelijk is;
- We hebben de verkiezing Schoonste Winkelgebied van Groningen in de wijkwinkelcentra en binnenstad in het kader van Schoon, heel, veilig georganiseerd;
- Het onderwerp veiligheid is punt van aandacht geweest in de structurele overleggen met ondernemers en in nieuwsbrieven.

Conclusie

Veilig ondernemen is voor bedrijven een belangrijke voorwaarde om goed te kunnen functioneren. In 2017 en met name in de week van de veiligheid zijn verschillende activiteiten georganiseerd gericht op veilig ondernemen in brede zin. Hierbij wordt goed samengewerkt door de gemeente, ondernemers, politie en brandweer.

10.1.6 Radicalisering en Jihadisme

Radicalisering is een actueel thema in de bedreiging van de nationale en lokale veiligheid en rechtsorde. We kunnen te maken krijgen met uitreizigers, terugkeerders, geradicaliseerde inwoners, terroristische incidenten, opsporingsonderzoek naar terrorisme of arrestaties van terrorismeverdachten. Dit vereist samenwerking tussen bestuurlijke en strafrechtelijke partijen: gemeente, politie en justitie.

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden de voedingsbodem voor radicalisering wegnemen;
- We wilden het extremisme bestrijden en verzwakken;
- We wilden de bewustwording bij professionals, sleutelpersonen en relevante organisaties vergroten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben de trainingen 'Signaleren van radicalisering' en 'omgaan met extreme idealen' ook dit jaar aangeboden. Er hebben bijna 1.000 professionals deelgenomen aan de trainingen;
- Er zijn 12 professionals in de stad opgeleid om trainingen te geven voor het vergroten van weerbaarheid;
- Er is een start gemaakt met de voorbereidingen voor het ondertekenen van het convenant Persoonsgerichte Aanpak voorkoming radicalisering en extremisme (conform de richtlijn nationaal coördinator terrorismebestrijding en veiligheid, NCTV);
- We zijn begonnen met het werken via een casustafel op basis van het convenant Persoonsgerichte Aanpak Voorkoming radicalisering en extremisme.

Conclusie

Het netwerk van professionals en sleutelfiguren in de stad Groningen is verder versterkt en goed aangesloten op het Informatie Punt Polarisatie en Radicalisering. We hebben een goed lopende casustafel waarin met een persoonsgerichte multidisciplinaire aanpak samengewerkt wordt door de partners van de lokale driehoek.

Deelprogramma 10.2: Jeugd en veiligheid

We willen dat jongeren opgroeien in een veilige omgeving, thuis en daarbuiten. We willen dat jongeren de kennis en de vaardigheden hebben om goede keuzes te make. Jongeren die overlast veroorzaken of strafbare feiten plegen, volgen we nauwlettend en geven we waar mogelijk nieuw perspectief. Dit is ook verweven met het beleid in [programma 4: Welzijn, gezondheid en zorg](#).

Beleidsvelden

- Alcohol en drugsproblematiek
- Problematische jeugdgroepen

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicatoren	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal hinderlijke jeugdgroepen	1	0	-
Aantal overlast gevende jeugdgroepen	1	0	-
Aantal criminele jeugdgroepen	0	0	-
Aantal problematische jeugdgroepen *)	--	5	5**

*) met ingang van 2017 is (landelijk) afgestapt van de onderverdeling van problematische jeugdgroepen

***) we konden in 2017 groepen in de aanpak samenvoegen, aan het einde van het jaar waren er nog 3 groepen over, begin 2018 is hiervan 1 groepsaanpak beëindigd.

Daarnaast verantwoorden we onder dit deelprogramma voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. De gegevens halen wij conform wet en regelgeving van de website "[Waar staat je gemeente](#)". Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
Verwijzingen HALT 12 t/m 17 jaar (aantal per 10.000 jongeren)	169,4	235,3	197	-
Harde kern jongeren 12 t/m 24 jaar (aantal per 10.000 inwoners)	0,6	0,6	0,6	-

10.2.1 Alcohol en drugsgebruik

Het effect van drugs en alcoholgebruik onder jongeren manifesteert zich in schoolverzuim en -uitval, vandalisme, geweld, gezondheidsschade en instroom in de zorg. In de WIJ-teams werken onze leerplichtambtenaren, het schoolmaatschappelijk werk, de jeugdgezondheidszorg en het jongerenwerk nauw samen aan preventie en hulpverlening aan scholieren.

We willen:

- Dat jongeren goed geïnformeerd zijn over de risico's van alcohol- en druggebruik;
- Dat de gemiddelde leeftijd waarop jongeren beginnen met drinken omhoog gaat;
- Dat het overmatig gebruik van alcohol daalt;
- Dat jongeren onder de 18 jaar geen toegang hebben tot drugs.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal geconstateerde overtredingen alcoholverkoop aan jongeren (<18 jaar)	--	75	37
Aantal geconstateerde overtredingen verkoop en aanwezigheid jongeren in coffeeshops	--	5	0

Wat willen we bereiken in 2017?

- We wilden een verbetering van het naleefgedrag ten aanzien van het verbod op de verkoop van alcohol aan minderjarigen en meer toezicht op verkoop van softdrugs aan minderjarigen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben als gemeente samen met de politie twee integrale controles bij alle coffeeshops uitgevoerd; hierbij zijn geen overtredingen geconstateerd;
- We hebben controles uitgevoerd op verkoop van alcohol aan 18-minners, met name in supermarkten en sportkantines;
- We hebben preventie-activiteiten uitgevoerd uit 'Samen gezond in de stad'.

Conclusie

Gezien het feit dat er geen cijfers over de jaren 2016 en eerder zijn, is het nog te vroeg om iets te concluderen over het aantal overtredingen van het alcoholverkoopverbod aan 18-minners.

10.2.2 Problematische jeugdgroepen

Jeugdgroepen kunnen in wijken en buurten voor overlast zorgen. Het gaat in deze groepen vaak om kwetsbare jongeren. Wij willen de overlast verminderen en bestrijden en tegelijkertijd de jongeren ook perspectief bieden, voorkomen dat zij opnieuw in de fout gaan en hun weerbaarheid verhogen. Wij hanteren hierbij de aanpak problematische jeugdgroepen, die wij inzetten bij de eerste signalen van het ontstaan van een problematische jeugdgroep. Wanneer een dergelijke groep is 'afgeschaald' houden wij de risicojeugd in beeld. Daarbij richten wij ons op de jongere zelf, zijn (risico)gedrag, het sociale netwerk en de wijk.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal opgestarte begeleidingstrajecten voor jongeren door het Veiligheidshuis	97	150	54*

*Dit betreft het aantal trajecten verbonden op problematische jeugdgroepen.

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden een afname van problematische jeugdgroepen en snel blijven signaleren, aanpakken van groepen en het doorverwijzen van jongeren (en hun ouders) die dreigen af te glijden naar overlastgevend gedrag en criminaliteit;

- We wilden op basis van de evaluatie uit 2016 samen met de lokale samenwerkingspartners werken aan de vernieuwde landelijke aanpak problematische jeugdgroepen;
- We wilden inzetten op het verruilen van de methodiek straathoekwerkers en de jongerenstraatcoaches voor de meer flexibele jeugdstraatwerkers. Om op die manier meer nadruk te leggen op het contact leggen met (groepen) jongeren op straat, op school en bij activiteiten. Daarnaast zijn jeugdstraatwerkers een informatiebron voor ketenpartners als het gaat om jeugdigen, jeugdgroepen en de ontwikkeling van jongeren en eventuele obstakels hierbij.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben de aanpak problematische jeugdgroepen geïntroduceerd en gebruikt, inclusief de Plus-Min-Mee-methodiek en het gebruik van de groepsapplicatie in de wijken Beijum en Paddepoel; deze methodiek geeft meer grip op en inzicht in de groepsaanpak en de groepsdynamische werking;
- We hebben gewerkt met het landelijke zeven-stappen-model in de gebiedsgerichte aanpak, om toe te werken naar een eigen Groninger model, een model dat in alle wijken van de stad ingezet kan worden;
- De coördinator Jeugd heeft samen met de WIJ-teams risicojeugd in beeld gebracht en straathoekwerk/jongerenstraatcoaches en Halt ingezet voor preventieve activiteiten;
- We hebben de inzet van straathoekwerk/jongerenstraatcoaches omgezet naar de inzet van jeugdstraatwerk in 2018 vanuit de WIJ-organisatie;
- Met Halt is een begin gemaakt om interventies te ontwikkelen voor risicojongeren op bijvoorbeeld het voortgezet onderwijs.

Conclusie

Wij zijn positief over het landelijke zeven-stappen-model, het geeft structuur aan de aanpak van problematische jeugdgroepen. De prioritering, bijstelling en monitoring van de aanpak verloopt volgens een vast proces en de lokale vierhoek (lokale driehoek aangevuld met de wethouder jeugdbeleid) besluit hierover. Het werken met de Plus-Min-Mee-methodiek (en de bijbehorende groepsapplicatie) geeft houvast bij de aanpak van jeugdgroepen, inzicht in de groepsdynamiek en de positie van de jongere in de groep. Het was nodig om de methodiek straathoekwerk/straatcoaches te actualiseren; we gaan verder met zes jeugdstraatwerkers, die vanuit de WIJ-organisatie gaan opereren. De inzet van Halt voldoet goed en blijft noodzakelijk.

Deelprogramma 10.3: Integriteit en veiligheid

Handel in drugs, witwassen van zwart geld en uitbuiting zijn voorbeelden van criminele (economische) activiteiten die de samenleving en de rechtsorde kunnen ondermijnen. De onderwereld kan verweven raken in de bovenwereld. Wij willen de verbinding tussen onder- en bovenwereld aanpakken en voorkomen dat de overheid criminaliteit faciliteert. We willen de samenleving beschermen tegen deze vorm van criminaliteit door samen met onze partners in te zetten op het aanpakken van criminele infrastructuren in onze gemeente. We doen dat onder andere met het openbaar ministerie, de politie, de belastingdienst, het kadaster, de woningbouwcorporaties, maar ook met banken, energieleveranciers en andere partijen zoals makelaars.

Beleidsvelden

- Ondermijnende of georganiseerde criminaliteit
- Mensenhandel
- (Vergunde) prostitutie
- Hennepteelt en drugshandel
- Motorclubs (OMG's)

10.3.1 Ondermijnende of georganiseerde criminaliteit

Ondermijnende criminaliteit is een maatschappelijk probleem. Het zorgt niet alleen voor veel onveiligheid en overlast bij de bevolking, maar ook voor minder zichtbare, sluipende ontwrichting en ondermijning van de samenleving door de verwevenheid van de onder- met de bovenwereld. Deze criminaliteit is vaak onzichtbaar, maar kan zich ook manifesteren in onze wijken door intimidatie, geweld en de verwerving van machtsposities.

Waar daders vaak bovenregionaal of internationaal opereren, heeft ondermijnende criminaliteit tegelijkertijd op lokaal niveau veel uitingsvormen en verbindingen. Er is sprake van beroepscriminelen en facilitators die een (sleutel)rol spelen in samenwerkingsverbanden en netwerken die in toenemende mate fluïde van karakter zijn.

Georganiseerde criminelen weten vaak buiten beeld te blijven en vaak is er ook geen direct slachtofferschap. Er zijn daarom relatief weinig aangiften die de politie attendeert op deze vorm van misdaad. Een indicatie van de omvang is daarom moeilijk te geven. Binnen de geïntegreerde aanpak van ondermijnende criminaliteit ligt het accent op de regionaal bepaalde prioriteiten en op de in het Nationaal Dreigingsbeeld gesignaleerde dreigingen (drugscriminaliteit, witwassen/vastgoed, mensenhandel, fraude, milieucriminaliteit, motorbendes).

Een effectieve aanpak vereist daarom een georganiseerde overheid (politie, OM, gemeente, belastingdienst) die alle middelen en instrumenten inzet die tot haar beschikking staan om het criminele ondernemersklimaat te verslechteren. Gezamenlijk wordt bepaald hoe strafrechtelijke, bestuursrechtelijke en fiscale interventies ingezet kunnen worden.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal adviesaanvragen bij bureau Bibob	4	5	4
Aantal geweigerde vergunningen op grond van Bibobcriteria	4	8	4

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden georganiseerde misdaad en ondermijning in de Groningse samenleving tegengaan door nauwe samenwerking met onze ketenpartners.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben informatie vergaard over ondermijning op stadsdeel- en wijkniveau en de aanpak daarvan;
- We hebben de samenwerking in het kader van de integrale aanpak geïntensiveerd met het Regionaal informatie en expertisecentrum, de politie, het openbaar ministerie en de belastingdienst;
- We hebben de toepassing van de Wet bevordering integriteitsbeoordelingen door het openbaar bestuur (Bibob) op vergunningaanvragen voor prostitutie en horeca en enkele Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO) vergunningen voortgezet.

Conclusie

In 2017 zijn we erin geslaagd om de integrale samenwerking met onze partners te versterken. We pakken casuïstiek integraal en (indien mogelijk) in regionaal verband op. In 2018 zetten we dit verder voort en ontwikkelen we een Groninger ondermijningsbeeld. Dit stelt ons in staat beter te bepalen waar we onze activiteiten op moeten richten.

In 2017 hebben we daarnaast onze Bibob-intake versterkt. Daardoor zijn we beter in staat om aan de voorkant te screenen of een Bibob advies zinvol of noodzakelijk is. Voor twee reeds ingediende adviesaanvragen geldt dat we begin 2018 een advies van het Landelijk Bureau Bibob verwachten.

10.3.2 Mensenhandel

Mensenhandel betreft een vorm van georganiseerde criminaliteit waarbij mensen, veelal met list en bedrog, worden “verleid” arbeid te verrichten binnen bepaalde economische branches, waardoor zij echter geen sturing meer kunnen uitoefenen op hun eigen werk- en leefsituatie. Deze vorm van georganiseerde criminaliteit komt in Groningen vooral voor binnen de (vergunde en niet-vergunde) prostitutiebranche.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal in behandeling genomen potentiële casussen door de ketenregisseur *)	40	40	50**)

*) regio Groningen

***) voor de gemeente Groningen betrof het aantal casussen 28

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden mensenhandel tegengaan door het creëren van een onaantrekkelijk afzetgebied voor daders van mensenhandel. Daarbij beoogden we een afname van mensenhandel. Wij realiseren ons dat het grotendeels een onzichtbaar delict is met een zeer geringe aangiftebereidheid.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben de ketenaanpak mensenhandel Noord-Nederland voortgezet door het toepassen van dezelfde werkwijze door alle betrokken instellingen in Groningen, Friesland en Drenthe;
- We hebben ingezet op vroegtijdige herkenning en oppakken van signalen van mensenhandel;
- We hebben zo snel mogelijk interventies ingezet op daadwerkelijke signalen.

Conclusie

De toename van het aantal in behandeling genomen casussen is vermoedelijk het gevolg van een meer gerichte inzet van toezicht en handhaving bij de controle op illegale prostitutie. Betrokken ketenpartners raken steeds beter op elkaar ingespeeld.

10.3.3 (vergunde) prostitutie

Sinds 1 januari 2016 kent de stad Groningen nog één raamprostitutiegebied, de Nieuwstad, met in totaal 40 panden en 95 ramen. Per 1 juni 2016 is ons nieuw lokaal prostitutiebeleid van kracht geworden. We kiezen voor maximale barrières tegen mensenhandel en uitbuiting. De minimumleeftijd voor prostituees is verhoogd van 18 naar 21 jaar, prostituees zijn verplicht een intakegesprek te hebben alvorens zij in Groningen mogen werken, exploitanten van prostitutiebedrijven moeten een bedrijfsplan overleggen en prostituees mogen maximaal 11 uur per etmaal werken. Verder is een strafbaarstelling voor klanten van niet-vergunde prostitutiebedrijven in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) opgenomen. We hebben ook meer aandacht voor de mogelijkheden voor prostituees om “uit te stappen”, dit in samenhang met het streven om uiterlijk voorjaar 2019 de tippelzone te kunnen sluiten. Het toezicht op de naleving van de vergunningsvoorwaarden gebeurt door de bestuurlijk toezichthouders van de gemeente in samenwerking en afstemming met de politie.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
-------------------------	---------	--------	---------

	2016	2017	2017
Aantal bestuurlijke maatregelen in de vergunde prostitutie	10*	20	7
Aantal bestuurlijke maatregelen in de illegale prostitutie	10*	20	38

*Betrof 7 maanden; nieuwe beleid van kracht met ingang van 1 juni 2016.

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden een afname van de niet-vergunde en illegale prostitutie;
- We wilden adequaat toezicht en handhaving van de vergunde branche en consequente toepassing van het handhavingprotocol bij constatering van overtredingen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben toezicht en handhaving van de vergunde branche en consequente toepassing van het handhavingprotocol bij constatering van overtredingen in nauwe samenwerking met de politie uitgevoerd;
- We hebben een meer gerichte inzet op de aanpak van illegale thuisprostitutie met behulp van Web-IQ opgezet;
- We hebben op verzoek van hulpverlening de finale sluiting van de tippelzone gesteld op 31 maart 2019 en ervoor gezorgd dat alle betrokken dames beschikken over een plan op maat (uitstap-programma).

Conclusie

De invoering van het nieuwe beleid in de vergunde branche is goed verlopen. Er zijn door adequaat toezicht en handhaving minder overtredingen van de nieuwe vergunningsvoorwaarden geconstateerd dan verwacht en daardoor minder bestuurlijke maatregelen dan verwacht. In de niet-vergunde branche heeft ons toezicht geleid tot meer bestuursrechtelijk maatregelen.

10.3.4 Hennepteelt en drugshandel

Onze nota integraal drugsbeleid beslaat uit twee belangrijke onderdelen: beleid over coffeeshops en het damoclesbeleid (sluiten van panden na aantreffen handelshoeveelheid drugs of kwekerijen).

We willen hennepeteelt en handel in drugs ontmoedigen. Voor elk thema waar het drugsbeleid betrekking op heeft geldt dat de samenwerking in de keten een doorslaggevende factor is voor een succesvolle aanpak. Zo stellen we voor coffeeshops voorwaarden waaronder een coffeeshop kan worden gedoogd. Daarbij geldt een maximumstelsel en is de afstand van de coffeeshop tot scholen van belang.

De burgemeester is bevoegd om panden, waarbij drugs worden verhandeld en panden waarin hennepkwekerijen worden ontdekt, te sluiten. We werken hierin samen met onze partners zoals woningbouwcorporaties en energiemaatschappijen. Aanvullend op strafrechtelijke trajecten zetten we bestuursrechtelijke maatregelen in om het pand gedurende een bepaalde periode te sluiten.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal gesloten drugspanden	17	20	30

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden de samenwerking met al onze partners in de keten versterken zodat we beter hennepeteelt en drugshandel konden ontmoedigen en waar mogelijk aanpakken.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We hebben werkafspraken met de ketenpartners verbeterd;
- In 2017 hebben we 46 bestuurlijke rapportages ontvangen van de politie. Op basis hiervan hebben we 30 panden gesloten, in 8 gevallen afgezien van sluiting en hebben we in 8 gevallen een waarschuwing gegeven.

Conclusie

Er zijn korte lijntjes met de politie, woningcorporaties en andere ketenpartners. We kunnen concluderen dat de samenwerking met ketenpartners is verbeterd in 2017.

10.3.5 Motorclubs (OMG's)

In Nederland is het aantal Outlaw Motorcyclegangs (OMG's) de laatste jaren toegenomen. OMG's zijn motorclubs die zich met enige regelmaat normoverschrijdend en crimineel gedragen. In Groningen kennen we drie OMG's of supportclubs. We willen bereiken dat de OMG's of de daaraan gelieerde supportclubs geen "vaste voet aan de grond krijgen" in bestaande horecabedrijven of buurtgebouwen of een nieuw clubhuis kunnen starten.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden de informatievoorziening van de gemeente ten aanzien van OMG's en supportclubs, in samenwerking met ketenpartners, op peil houden.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Periodiek hebben we met politie, Openbaar Ministerie (OM), belastingdienst en het Regionaal Informatie en Expertise Centrum (RIEC) gesproken over de noodzaak en mogelijkheid om maatregelen te treffen ter voorkoming van vestiging van een OMG-clubhuis en/of het indringen van een OMG in de bovenwereld;
- Wanneer daartoe aanleiding was werden zogenoemde 'stopgesprekken' gevoerd met horecaondernemers/pandeigenaren waar OMG-leden waren gesignaleerd. In 2017 hebben we drie stopgesprekken gevoerd met horecaondernemers omdat in hun horecagelegenheid OMG-leden (in colors) waren gesignaleerd; Er was geen aanleiding om bestuursrechtelijke maatregelen op te leggen.

Conclusie

Er hebben zich geen OMG's met een clubhuis gevestigd in de stad. Evenmin zijn signalen bekend dat OMG's substantiële invloed hebben in bepaalde horecabedrijven en/of buurtgebouwen.

Deelprogramma 10.4: Fysieke veiligheid

Fysieke veiligheid omvat het voorkomen en beperken van risico's van ongevallen, branden en rampen, incidenten waarbij mensen gewond kunnen raken of kunnen overlijden of waarbij (grote) schade ontstaat. We zorgen voor een veilige woon- en leefomgeving, voor Groningers en bezoekers van de stad. Dit betekent in de eerste plaats dat we waar mogelijk risico's wegnemen of beperken, door onveilige situaties te voorkomen. Daarnaast moeten de hulpdiensten klaar staan, goed voorbereid zijn en voorzien zijn van de juiste middelen.

Beleidsvelden

- Veiligheidsregio Groningen
- Externe veiligheid
- Aardbevingen

10.4.1 Veiligheidsregio Groningen

We willen een fysiek veilige regio: adequaat optreden bij calamiteiten en brand. We werken met alle gemeenten in de provincie Groningen, de brandweer Groningen en de Geneeskundige

Hulpverleningsorganisatie in de Regio (GHOR) samen in de Veiligheidsregio Groningen. De Veiligheidsregio Groningen heeft als taken:

- Rampenbestrijding & crisisbeheersing;
- De complete keten voor de brandweezorg, samen met de meldkamer Noord-Nederland: van pro-actie, preventie, alarmering, incidentbestrijding tot aan nazorg;
- De regionale ondersteuning van de gemeentelijke Kolom (bevolkingszorg).

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Aantal gecontroleerde kamer-verhuurpanden	867	953	953
Aantal bestuurlijke maatregelen na controle van kamer-verhuurpanden	9	<10	8

Wat wilden we bereiken in 2017?

De actuele beleidsdoelen zijn vastgelegd in het Beleidsplan Veiligheidsregio Groningen 2016-2019. De focus ligt op de verbinding met de maatschappij en de lokale gemeenschap, de vakbekwaamheid en preventie door burgers zelf. Daarbij is het in 2017 beoogde aantal gecontroleerde kamerverhuurpanden bijgesteld van 1150 tot 953.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Cluster Stad van de Veiligheidsregio Groningen heeft zorg gedragen voor de uitvoering van de activiteiten uit het jaarplan en de werkzaamheden op het terrein van brandveiligheid uit het Handhavingsuitvoerings-programma;
- Om verbinding te houden met de gemeente is, gelijktijdig met de veiligheidsmonitor, een factsheet aangeleverd met een overzicht van de werkzaamheden van het cluster Stad.

Conclusie

De werkzaamheden zoals vermeld in het jaarplan van de brandweer en het Handhavingsuitvoerings-programma zijn uitgevoerd. In 2017 is het aantal afgesproken kamerverhuurpanden gecontroleerd, waarbij het aantal bestuurlijke maatregelen onder het beoogde aantal is gebleven.

10.4.2 Externe veiligheid

We willen zorgvuldig omgaan met de risico's die samenhangen met de productie, de opslag, het transport en het gebruik van gevaarlijke stoffen. De gemeente is het bevoegde gezag (op grond van de Wet milieubeheer) voor een aantal risicobedrijven, waaronder de LPG-tankstations. De Omgevingsdienst Groningen ziet er namens de gemeente op toe dat deze voldoen aan het Besluit externe veiligheid inrichtingen (BEVI) zowel bij de vergunningverlening als bij de handhaving. De Veiligheidsregio Groningen heeft een wettelijke adviesfunctie aan het bevoegd gezag op de vergunningverlening in dit kader.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We wilden de risico's die productie, opslag, transport en het gebruik van gevaarlijke stoffen met zich meebrengen beheersen en zoveel mogelijk verkleinen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben risicobedrijven gecontroleerd op naleving van de veiligheidsvoorschriften in de omgevingsvergunning.

Conclusie

De naleving van de veiligheidsvoorschriften bij de gecontroleerde bedrijven is op orde.

10.4.3 Aardbevingen

Onze stad bevindt zich in het gebied met aardbevingen ten gevolge van de gaswinning. We willen dat Groningen een veilige en blijvend aantrekkelijke stad is, dat er eerlijke en snelle schadeafhandeling en vergoeding van de kosten door de Nederlandse Aardolie Maatschappij (NAM) is. Daarnaast werken we aan een aanpak van aardbevingsbestendig (ver-)bouwen.

Wat wilden we bereiken in 2017?

- We wilden een dusdanig niveau van gaswinning waarbij de kans op aardbevingen zo klein mogelijk is;
- We wilden meer duidelijkheid over wat gaswinning en de effecten daarvan betekenen voor de schade aan huizen en panden in de gemeente Groningen;
- We wilden de tijdelijke nieuwbouwregeling onverkort voortzetten;
- We wilden een onafhankelijk kennisinstituut oprichten, verbonden aan de Groningse kennisinstellingen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We waren actief betrokken bij het bestuurlijk overleg met de regio, Nationaal Coördinator Groningen (NCG) en de minister van Economische Zaken over onder andere het schadeprotocol, de versterkingsopgave en een toekomstperspectief voor de regio;
- We leverden in samenspraak met de regio input op de Meerjarenprogrammacyclus (inclusief adviseren bestuurders in het bestuurlijk overleg). In 2017 heeft de regio het 1000-banenplan gepresenteerd, is een kennis- en innovatiecentrum voor toekomstbestendig bouwen van start gegaan op de Zernike campus (BuildinG) en is een Erfgoedloket geopend om eigenaren te ondersteunen bij het behoud van cultureel erfgoed bij schade en het versterken;
- We hebben bereikt dat er een onafhankelijke reflectie plaatsvindt op de door de NAM vastgestelde herijkte Nieuwbouwregeling;
- We hebben het programmteam gaswinning en aardbevingen uitgebreid en geprofessionaliseerd om de aanstaande versterkingsoperatie te kunnen coördineren;
- We hebben samen met de regio ingezet op verlaging van de gaswinning tot een niveau waarbij de veiligheid van onze inwoners voldoende gewaarborgd is. In 2017 heeft de minister het productieplafond met 10% verlaagd (ingaaend op 1 oktober 2017). We hebben bij de Raad van State met succes beroep aangetekend tegen het gaswinningsbesluit;
- We hebben deelgenomen aan diverse werkgroepen van de NCG om onze kennis en inbreng met betrekking tot de verschillende thema's en regelingen te waarborgen;
- We waren betrokken bij het vervolg van het scholenonderzoek in de stad (door het Centrum Veilig Wonen) en het monitoren van de aanpak van hoog risico bouwelementen, zoals schoorstenen en airco's;
- We gaven extra ondersteuning aan het college van Ten Boer met betrekking tot de versterkingsopgave. Naast beleidsadvisering namen we ook deel aan de verschillende lokale werk- en stuurgroepen ten behoeve van versterkingsopgave in Ten Boer. In het programmteam werkten Groningen en Ten Boer ambtelijk intensief samen;
- Parallel aan de versterkingsopgave liep het traject van dorpsvernieuwing. Het versterken c.q. slopen en herbouwen van woningen is zeer ingrijpend maar geeft ook (nieuwe) kansen. De door het college van Ten Boer vastgestelde dorpsvisies moeten samen met bewoners vertaald worden naar concrete en haalbare voorstellen. Ook moeten de financiële (on)mogelijkheden onderzocht worden. We zijn in 2017 na een inventarisatie van het bestaande beleid gestart met het opzetten van het project dorpsvernieuwing, waar het dorp samen met deskundigen en procesbegeleiders een dorpsvernieuwingsplan zal gaan opstellen.

Conclusie

Samen met de regio zetten we in op verdere verlaging van de gaswinning. Ons centrale uitgangspunt in de omgang met het gaswinning- en aardbevingsdossier is het bieden van toekomstperspectief. Zowel voor onze inwoners, die we een veilige en aardbevingsbestendige leefomgeving willen bieden, als voor onze bedrijven en kennisinstellingen, die volop moeten kunnen meedoen in de transitie naar een duurzame en gasloze toekomst. In aanloop naar onze fusie met de gemeente Ten Boer pakken we de regie in de versterkingsopgave, om de dorpen zo goed mogelijk te ondersteunen bij deze ingrijpende operatie en te komen tot integrale dorpsvernieuwing.

Bijdrage(n) verbonden partijen

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Groningen

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Geen
Relevante beleidsinformatie	De Veiligheidsregio Groningen behartigt de volgende belangen: brandweezorg (inclusief melding en alarmering meldkamer Noord-Nederland), geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en crisisbeheersing en bevolkingszorg. De Veiligheidsregio doet dit voor alle gemeenten in de provincie Groningen.

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Verschil
10.1 Veilige woon- en leefomgeving	5.100	4.708	4.621	86
10.1.1 Woninginbraken	2.435	1.591	1.490	101
10.1.2 Geweld	0	0	34	-34
10.1.3 Toezicht en handhaving Op. Ru	2.665	3.116	3.097	19
10.2 Jeugd en veiligheid	240	605	616	-11
10.2.1 Alcohol- en drugsgebruik	0	0	9	-9
10.2.2 Problematische jeugdgroepen	240	605	607	-2
10.3 Integriteit en veiligheid	907	1.073	849	223
10.3.1 Georganiseerde criminaliteit	23	43	48	-5
10.3.2 Mensenhandel	884	1.000	762	238
10.3.3 (Vergunde) prostitutie	0	25	39	-14
10.3.4 Hennepteelt en drugshandel	0	5	0	5
10.4 Fysieke veiligheid	17.296	16.491	16.145	346
10.4.1 Veiligheidsregio Groningen	17.296	16.488	15.926	562
10.4.2 Externe veiligheid	0	3	218	-215
10.4.3 Aarbevingen	0	0	1	-1
Totaal Lasten	23.543	22.876	22.231	645
10.1 Veilige woon- en leefomgeving	1.835	1.805	2.093	288
10.1.1 Woninginbraken	0	0	87	87

10.1.3 Toezicht en handhaving Op. Ru	1.835	1.805	2.006	201
10.2 Jeugd en veiligheid	0	0	0	
10.2.1 Alcohol- en drugsgebruik	0	0	0	
10.3 Integriteit en veiligheid	468	468	232	-236
10.3.1 Georganiseerde criminaliteit	0	0	0	
10.3.2 Mensenhandel	468	468	232	-236
10.4 Fysieke veiligheid	1.799	965	692	-273
10.4.1 Veiligheidsregio Groningen	1.799	965	503	-462
10.4.2 Externe veiligheid	0	0	189	189
Totaal Baten	4.102	3.237	3.016	-221
Totaal Saldo voor bestemming	19.441	19.639	19.215	424
Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen				
Totaal onttrekkingen				
Totaal saldo na bestemming	19.441	19.639	19.215	424

Financiële toelichting

10.1 Veilige woon- en leefomgeving	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	86	288	374

Precariobelasting (V 166 duizend euro)

Het voordelig resultaat is ontstaan doordat over de periode 2004 t/m 2014 in totaal 183 duizend euro aan waarborgsommen zijn ontvangen, die niet zijn terug betaald. Oorzaak hiervan is dat er door de "aannemer" geen gereed melding is ingediend. Deze baten zijn in 2017 in de exploitatie verantwoord.

Reclame-dragend straatmeubilair (V 172 duizend euro)

Het voordelig resultaat is ontstaan doordat er minder kosten zijn gemaakt voor de overname vanabri's en sanisettes dan verwacht.

De overige afwijkingen (V 36 duizend euro)

De overige kleinere afwijkingen tellen op tot een voordeel van 36 duizend euro.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitaties, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxenmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Programma 11: Stadhuis en Stadjer

We willen burgers, ondernemers en instellingen zoveel mogelijk betrekken bij het ontwikkelen en uitvoeren van gemeentelijk beleid. Daarom spelen we van tevoren in op hun informatiebehoeften, zijn we transparant en staan we open voor signalen uit de samenleving.

In de informatievoorziening aan burgers en instellingen besteden we veel aandacht aan onze digitale kanalen. De gemeentelijke kerntakenwebsite is hierbij belangrijk; deze is opgezet vanuit de vraag van burgers. We bundelen onze dienstverlening en voeren regie op de kwaliteit ervan.

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de relevante ontwikkelingen, de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

We willen in Groningen:

- Goede dienstverlening aan burgers en bedrijven bieden;
- Één gemeente, één organisatie zijn en dat laten zien;
- Actief, duidelijk en open communiceren met Stadjers.

Het programma is uitgewerkt in de volgende beleidsnota's:

[Visie Publieke dienstverlening](#)

[Voortgang KCC Groningen 2015](#)

[Sociale media in Groningen](#)

Relevante ontwikkelingen

Dienstverlening en visieontwikkeling

In 2017 is verder gewerkt aan de professionalisering van de gemeentelijke dienstverlening. Door het zaakgericht werken heeft de organisatie meer grip op de gemeentelijke terugbel-afspraken gekregen. Onverminderd hoog is de inzet rondom onze onlinecommunicatie. We zien een verdubbeling van mensen die online met ons de interactie zoeken. Met name het WhatsApp kanaal en Facebook zijn populair om het contact met de gemeente te zoeken. Het webcareteam van het KCC beantwoordt alle vragen binnen 24 uur op werkdagen.

Alle voorbereidingen zijn getroffen in 2017 om het Noordelijk Belastingkantoor op 1 januari 2018 van start te kunnen laten gaan.

In de zomerperiode zijn wekelijkse "Summerclasses" gehouden over dienstverlening en digitalisering. Deze trokken veel belangstelling, en leverden materiaal op voor de nieuw te ontwikkelen visie op dienstverlening en digitalisering waar in 2017 mee is begonnen.

Beleidscommunicatie

Op communicatief gebied is de samenwerking versterkt in de Newsroom, dit is de samenwerking van dienstverlening, communicatie en woordvoering. Het idee hierachter is dat we zo beter inzicht krijgen in wat er online speelt onder de Groningers en daar onze communicatie op afstemmen.

In 2017 is de wijkgerichte communicatie via mailnieuwsbrieven per wijk opgezet, dit is een groot succes mensen waarderen de toegesneden informatie over de wijk en abonneren zich in grote getale. Het bereik van onze onlinekanalen is groot. Belangrijker nog is dat we toenemende interactie zien als gevolg van onze (meer visuele) online communicatie.

Deelprogramma 11.1: Publieke dienstverlening

Dit deelprogramma bundelt de werkzaamheden en dienstverlening van het Klant Contact Centrum (KCC), Burgerzaken en de gemeentelijke belastingen.

Beleidsvelden

- Regie dienstverlening
- Klantcontact centrum (KCC)
- Burgerzaken
- Belastingen

Met de volgende indicatoren wordt de werking van ons beleid in dit deelprogramma gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Waardering inwoners algehele gemeentelijke dienstverlening	7,2	7,5	6,9 (*)

(*) landelijk is dit cijfer een 6,8

11.1.1 Regie dienstverlening

We willen de juiste dienstverlening bieden waarbij de vraag bepalend is voor ons aanbod. We doen dit vanuit het perspectief "we zijn één organisatie, één gemeente". Klantcontact organiseren we via het click, call, face principe (digitaal waar kan, persoonlijk waar het moet). We voeren actief regie op de dienstverlening en monitoren de kwaliteit. Hierbij gaat het om de kwaliteit van het Klant Contact Centrum (KCC) bij dienstverlening. Voor klantcontact hanteren we vijf aspecten:

- Één ingang voor het publiek (per kanaal);
- Gestandaardiseerde producten en diensten;
- Voldoen aan de gestelde servicenormen;
- Dienstverlening is vraaggestuurd en integraal;
- 80% zelfstandige afhandeling door het KCC.

In 2017 zijn we begonnen met de voorbereiding voor een nieuwe visie op dienstverlening en digitalisering.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Klanttevredenheid publieksbalie Harm Buitenplein	8,8	8	8,9
Klanttevredenheid publieksbalie Kreupelstraat	8,8	8	8,9
Klanttevredenheid Digitale dienstverlening Internet	5,9	8	7,2
Klanttevredenheid telefoonnummer 14 050	7,1	8	7,5

Wat wilden we bereiken in 2017?

De doorontwikkeling van de regiefunctie (monitoren en meten) is gericht op verbetering van de dienstverlening aan burgers en bedrijven. In 2017 zijn we gestart met de voorbereiding van een visietraject Publieke Dienstverlening en digitalisering om als organisatie beter toegerust te zijn voor nieuwe technologieën in relatie tot dienstverlening.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Regiescan 2017 gehouden op kwaliteit dienstverlening;
- Masterclasses digitalisering en dienstverlening (managementniveau);

- Summerclasses digitalisering en dienstverlening (medewerkersniveau, 240 deelnemers);
- Gestart met voorbereiden visievorming dienstverlening en digitalisering.

Conclusie

In 2017 is het traject gestart om de visie op dienstverlening en digitaliseren te actualiseren. Dit gaat in samenhang met de innovatieagenda en organisatieontwikkeling. In de toekomst zijn nieuwe technologieën niet meer weg te denken uit ons dagelijks leven. Door de nieuwe visie willen we hier in gezamenlijkheid aan werken zodat we optimaal de mogelijkheden van innovatie op het gebied van dienstverlening en organisatie kunnen gebruiken.

11.1.2 Klantcontact centrum (KCC)

Het Klant Contact Centrum (KCC) handelt het grootste deel van de eerstelijns klantcontacten af. Dit gebeurt via de telefoon, mail en sociale media (webcare voor Twitter, Facebook en WhatsApp). We willen de gemeentelijke bereikbaarheid verbeteren door de bundeling van telefonie (onder het centrale gemeentenummer 14 050), mail en het realiseren van centrale ontvangstbalies aan de Kreupelstraat en het Harm Buitenplein. Ook streven we er naar om het aantal doorverwijzingen en het aantal telefoontjes terug te brengen. Dit doen we door 80% van de vragen direct af te handelen en het verbeteren van de digitale informatieverstrekking. Als laatste zetten we in op het terugbrengen van het aantal publieksnummers en e-mailadressen.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
% vragen telefonisch antwoord	-	80 %	-
% beantwoorde gesprekken	90%	95%	92%
% opgenomen gesprekken binnen 30 seconden.	80%	80%	83%
% zelfstandig afgehandelde vragen	80%	80%	80%
% beantwoorde vragen via Twitter, Facebook en WhatsApp binnen 24 uur op werkdagen	100%	100%	100%

Wat wilden we bereiken in 2017?

In 2017 streefden we naar verdere kwaliteitsverbetering en het onderbrengen van meer telefoonnummers onder het centrale gemeentenummer 14 050. Door invoering van zaakgericht werken wilden we terugbelafspraken door de organisatie kunnen volgen. Daarnaast zorgde zaakgericht werken voor meer inzicht in lopende klantzaken. Hierdoor kunnen we in de eerstelijns klantcontacten van het Klant Contact Centrum (KCC) meer vragen zelfstandig beantwoorden (zonder daarvoor de backoffice te benaderen).

Wat gaan we hiervoor doen?

- Invoering zaakgericht werken;
- Newsroom - integraal samenwerken met Communicatie/Woordvoering.

Conclusie

Zaakgericht werken (vastleggen terugbelverzoeken in de Dimpact eSuite) heeft een positieve bijdrage aan de dienstverlening gegeven. Het KCC kan de klant direct meer (status)informatie geven.

De sterke stijging van het volume van de vragen die via social media binnenkomen (verdubbeld ten opzichte van 2016) is opgevangen door versterking van het webcareteam en participatie in de Newsroom. Er is geen vermindering in telefonievolume zichtbaar.

11.1.3 Burgerzaken

Als gemeente geven wij onder meer paspoorten, identiteitskaarten en rijbewijzen af. Ook voeren wij de burgerlijke stand en de basisregistratie personen (BRP) uit en organiseren wij verkiezingen. Jaarlijks ontvangen we ongeveer 172.000 klanten aan de Kreupelstraat, in de wijk servicecentra Hoogkerk en Lewenborg, het geboorteloket in het Martini Ziekenhuis en sinds 2013 ook aan de Eemshaven (registratie van niet-ingezetenen).

We doen ons werk volgens de voorschriften en de kwaliteitsnormen zoals verwoord in [11.1.1 Regie dienstverlening](#). De meeste frontofficetaken hebben te maken met de afgifte van documenten, burgerlijke stand en de basisregistratie personen. We voeren onze taken op tijd, juist en rechtmatig uit. We willen dat klanten tevreden zijn over publieke dienstverlening aan de balies. Als resultaat van het jaarlijks te houden klanttevredenheidsonderzoek streven we in 2017 naar een waardering van tenminste 8. We willen de kwaliteit van de basisregistratie personen (BRP) verder verbeteren en daarbij in 2017 minimaal voldoen aan de norm "goed".

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Klanttevredenheid burgerzaken Kreupelstraat	8,8	8	8,9
Kwaliteit Basisregistratie Personen (BRP)	goed	goed	onvoldoende

De kwaliteit basisregistratie personen scoort dit jaar onvoldoende. Voorheen kwam de beoordeling tot stand op grond van de beantwoording van de vragen in de kwaliteitsmonitor. De vragen bestonden uit vragen over de kwaliteit van gegevens en specifieke vragen over informatieveiligheid met betrekking tot deze basisregistratie.

De gemeente heeft een nieuwe landelijk voorgeschreven methodiek sinds 2017 om het gehele beeld te verkrijgen over de gemeentelijke staat van de informatieveiligheid. ENSIA heet deze methodiek en dat staat voor Eenduidige Normatiek Single Information Audit. Zie ook paragraaf 9: [Informatieveiligheid en privacy](#). ENSIA geeft kort gezegd vanuit gemeentebreed perspectief inzicht in onze staat van informatieveiligheid, waarbij getoetst is langs de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten. Door toepassing van de ENSIA methodiek wordt het toezicht *gebundeld*. Het gemeentebestuur krijgt zo meer overzicht over de stand van zaken van de informatieveiligheid en kan er daardoor ook beter risicogericht sturen. Dit betekent dat voor de BRP de informatieveiligheid op orde is, maar ENSIA geeft het beeld dat er gemeentebreed aandachtspunten zijn. De gemeente verbetert haar informatieveiligheid op grond van risico's. De feitelijke kwaliteit van de BRP is niet veranderd ten opzichte van vorige jaren. Toen kregen we telkens de kwalificatie "goed". Omdat nu vanuit breder perspectief wordt getoetst (en er gemeentebreed verbeterpunten zijn) krijgt de BRP daardoor de kwalificatie "onvoldoende".

De Rijksdienst voor IdentiteitsGegevens (RvIG), de toezichthouder, heeft dit vertekende beeld onderkend en benadrukt dat de uitkomsten over 2017 niet kunnen worden vergeleken met voorgaande jaren. 2017 moet gezien worden als een overgangsjaar.

Gemeentebrede aandachtspunten betreffen bijvoorbeeld de actualiteit van beleid en beveiligingsprocedures en de onafhankelijke controle op informatieveiligheid over de integrale naleving van de Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten. De onafhankelijke beoordeling heeft met ENSIA een eerste vorm gekregen. Alle wettelijke verplichtingen hieromtrent zijn nagekomen. Naast de wettelijke plicht wordt risicogericht de veiligheid van systemen vanaf 2018 onafhankelijk gecontroleerd. De informatieveiligheidsprocedures zullen mede in het kader van de outsourcing voor 31 mei 2018 zijn geactualiseerd. Met deze en andere maatregelen zijn alle wezenlijke tekortkomingen verholpen.

Wat wilden we bereiken in 2017?

In het klanttevredenheidsonderzoek wilden we een 8 halen. Wat betreft de kwaliteit van de basisregistraties streefden we naar de kwalificatie 'goed'.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In 2017 hebben we ingezet op de voorbereiding van de reorganisatie van de afdeling Burgerzaken, die als doel heeft de dienstverlening aan de burger verder te stroomlijnen en kwalitatief verder te verbeteren. Daarnaast is in 2017 de invoering van iBurgerzaken met betrekking tot de burgerlijke stand gerealiseerd. Een volledig vernieuwd pakket, dat dienstverlening 24/7 en verhoging van de selfservice mogelijk maakt. Momenteel zijn de onderdelen geboorte- en huwelijksaangifte 'live' gegaan. In 2018 volgen andere producten.

De kwaliteit basisregistratie personen: omdat het complete beeld over informatieveiligheid (ENSIA) niet het resultaat oplevert dat verwacht had mogen worden, is het eindoordeel "onvoldoende". Deze score is te verklaren uit het feit dat de gemeente de vragen (voor het eerst) heeft moeten beantwoorden vanuit gemeentebreed perspectief. Verbetermaatregelen op dit punt zijn inmiddels in voorbereiding. Overigens is de kwaliteit van de basisregistratie personen onveranderd ten opzichte van 2016.

Conclusie

De afdeling burgerzaken heeft ingezet op zaakgericht werken en invoering iBurgerzaken, waardoor de burger zelf steeds actiever de status van de afhandeling van zijn aangiften kan volgen en deze steeds meer op digitale wijze plaatsvinden. In de voorbereiding van de reorganisatie wordt veel aandacht geschonken aan een kwalitatieve verbetering van het personeel, om de ingewikkelder vragen die overblijven aan de loketten, adequater te kunnen beantwoorden.

11.1.4 Belastingen

Als gemeente leggen we de gemeentelijke belastingaanslagen op, innen we de belastingaanslagen en handelen we eventuele bezwaarschriften tegen de aanslagen af. We doen dit ook voor Ten Boer, Delfzijl, Appingedam en Loppersum. Hierbij werken we volgens de wettelijke betrouwbaarheids- en kwaliteitsnormen.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% realisatie belastingopbrengst	99,5%	100%	101,5%
% bezwaarschriften afgedaan binnen gestelde termijn	97%	100%	96%
Oordeel Waarderingskamer op basis van audit	goed	goed	goed
Aantal particuliere woningbezitters dat WOZ-wijzigingen voor eigen pand doorgeven	-	25%	19%

Wat wilden we bereiken in 2017?

In de tweede helft van 2017 starten we met de belastingsamenwerking met de noordelijke waterschappen in de vorm van de oprichting van een gezamenlijk Noordelijk Belastingkantoor.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

In de tweede helft van 2017 is de Gemeenschappelijke Regeling Noordelijk Belastingkantoor vastgesteld, is de belastingapplicatie geïmplementeerd en is het plaatsingstraject van de medewerkers afgerond.

Conclusie

De doelstellingen zijn gehaald. De belastingopbrengsten zijn gerealiseerd en het Noordelijk Belastingkantoor is op 1 januari 2018 van start gegaan.

Deelprogramma 11.2: Communicatie met de burger

Burgers en bedrijven komen op vele manieren in contact met de gemeente. Als ze zelf informatie zoeken of een dienst van ons afnemen. Of als de gemeente contact zoekt om burgers te informeren of iets te vragen, bijvoorbeeld over nieuw beleid. We willen in al die contacten herkenbaar en open zijn. In onze boodschappen maken we politieke keuzes zichtbaar.

Beleidsvelden

- Een herkenbare gemeente
- Faciliteren (digitale) informatievoorziening
- Faciliteren open, luisterende houding

11.2.1 Een herkenbare gemeente

We willen als gemeente zoveel mogelijk een herkenbare en toegankelijke organisatie zijn. We laten dit zien in onze uitingen, zowel bij ons eigen optreden als in samenwerkingsverband. Onze huisstijl is hierbij een belangrijk middel.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We besteden extra aandacht aan het communicatief en visueel ondersteunen van gebiedsgericht werken en de vernieuwingen in het sociale domein (WIJ-teams). Tevens oriënteren we ons verder op onze (stads)profilering.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

De huisstijl is flexibeler gemaakt. Zo is er meer ruimte voor campagnes en projecten om een eigen stijl te voeren. Met het gemeentelogo als 'branding' blijven we herkenbaar als betrouwbare overheid naar onze burgers.

Via een nieuw concept voor de Stadsberichten zorgen we dat gemeentelijke informatie duidelijker is onderscheiden van overige content in de Gezinsbode. Stadsberichten is aantrekkelijker om te lezen, we ondersteunen hier ook het gebiedsgericht werken mee.

Conclusie

Door onze flexibeler huisstijl zijn en blijven we goed herkenbaar als gemeente, ook in onze samenwerkingsverbanden. Stadsberichten is door de nieuwe opmaak en aanpak beter gericht op de behoefte van de lezer.

11.2.2 Faciliteren (digitale) informatievoorziening

Digitale informatie verstrekken we vooral via de [gemeentelijke website](#). De website van Groningen is een 'toptakenwebsite', met die producten waar de burger om vraagt en geschreven in gewoon Nederlands. Gemakkelijk te vinden, goed te begrijpen en ook toegankelijk voor mensen met een beperking. Aanvullend communiceren we via sociale media Twitter, Facebook en WhatsApp.

Met de volgende indicatoren wordt de voortgang van dit beleidsveld gemeten. Als er geen gegevens beschikbaar zijn/of één maal per twee jaar gemeten worden staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
Rapportcijfer digitale dienstverlening	5,9	7,5	7,2

Wat wilden we bereiken in 2017?

We optimaliseren onze website. We streven naar het halen van ten minste de waardering 7,5 voor onze digitale dienstverlening. We geven extra aandacht aan online communicatie en aan wijkgerichte informatie.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Ontwikkeling van 5 wijkgerichte mail nieuwsbrieven;
- Onze digitale communicatie wordt steeds meer gevisualiseerd, ook wordt veel gebruik van filmpjes gemaakt;
- We hebben ervaring opgedaan met berichtgeving naar specifieke doelgroepen (zoals via WhatsApp.)

Conclusie

We hebben extra aandacht besteed aan onlinecommunicatie, er is onder andere veel belangstelling voor de wijkgerichte nieuwsbrieven. Met onze meer visuele communicatie versterken we zowel het bereik als het effect van onze communicatie. We hebben de door ons gestelde norm van 7,5 voor digitale dienstverlening op drietiende punt na niet gehaald. Wel ligt ons cijfer boven het landelijke gemiddelde van 6,9 (waardering digitale dienstverlening gemeenten).

11.2.3 Faciliteren open, luisterende houding

In het collegeprogramma 2014-2018 kozen we ervoor zoveel mogelijk ruimte te bieden aan initiatieven vanuit de stad. Dit vereist van alle betrokkenen in de gemeentelijke organisatie een open, luisterende houding. Hierbij maken we onder andere gebruik van online webmonitoring.

Wat wilden we bereiken in 2017?

We willen onze luisterstrategie verder doorontwikkelen en inzetten bij beleidsontwikkeling. Daarbij kijken we ook naar de werking van Stadsbuzz als instrument. Met het vaker toepassen van de Factor C-methode verbeteren we onze communicatieaanpak in beleidsprocessen die voor burgers belangrijk zijn.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Newsroom is ingericht (newsroom050) - hier komt klantcontact, interactie en luisteren samen;
- Webmonitoring is ingebed in de Newsroom (continue activiteit) - monitoren van issues en inzet bij evenementen (inclusief duiding);
- 41 strategiesessies gehouden volgens Factor C-methodiek - waar onder grote projecten.

Conclusie

In 2017 is de Newsroom ingericht. Hier werken verschillende afdelingen (het webcareteam van het KCC, woordvoering en communicatie, waaronder de webredactie) samen aan klantcontact en interactie. Elke week wordt de Stadsbuzz gepubliceerd met daarin de (opkomende) issues van de week vanuit de onlinekanalen. We monitoren grote en kleine issues op dagelijkse basis en incidenteel bij evenementen. Het werken van buiten naar binnen wordt steeds sterker onderdeel van onze werkwijze.

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Vershil
11.1 Publieke dienstverlening	14.010	12.607	12.545	63
11.1.1 Regie dienstverlening	355	263	152	111
11.1.2 Klantcontact centrum(KCC)	1.925	1.968	1.910	57
11.1.3 Burgerzaken	6.092	6.486	6.232	254
11.1.4 Belastingen	5.638	3.891	4.251	-360
11.2 Communicatie met de burger	55	55	228	-173
11.2.1 Een herkenbare gemeente	55	55	228	-173

Totaal Lasten	14.065	12.662	12.773	-110
11.1 Publieke dienstverlening	6.494	6.422	6.112	-310
11.1.1 Regie dienstverlening	310	218	105	-113
11.1.2 Klantcontact centrum(KCC)	81	128	59	-69
11.1.3 Burgerzaken	4.124	4.429	4.294	-135
11.1.4 Belastingen	1.979	1.647	1.654	7
11.2 Communicatie met de burger	0	-24	60	84
11.2.1 Een herkenbare gemeente	0	-24	60	84
Totaal Baten	6.494	6.398	6.172	-226
Totaal Saldo voor bestemming	7.571	6.264	6.601	-336
Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	488	2.186	2.186	0
Totaal onttrekkingen	518	0	0	0
Totaal saldo na bestemming	7.541	8.450	8.787	-337

Financiële toelichting

11.1 Publieke dienstverlening	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	63	-310	-247

Salarissen (V 145 duizend euro)

Het voordeel op de post salarissen betreft vooral vacature-vrijval bij de afdelingen Publiekszaken, Belastingen en KCC. In verband met de ontstane vacatures, gedeeltelijk door de vorming van het Noordelijk Belastingkantoor, ziekte en uitgeleend personeel is deels extern personeel ingehuurd. De kosten van de inhuur liggen lager dan de vrijval vacatureruimte.

Projectkosten NBK (N 232 duizend euro)

Op 1 januari 2018 is het Noordelijk Belastingkantoor begonnen met het uitvoeren van de belastingtaken voor Groningen. In de aanloop daar naar toe zijn projectkosten gemaakt. Hiervoor zijn in 2016 tot en met 2019 incidentele middelen beschikbaar gesteld. Het project ligt op koers. Op 20 december 2017 heeft de raad besloten een bedrag van 2,186 miljoen euro te storten in de reserve extra beleid. Nadien zijn er nog voor 232 duizend euro meer kosten gemaakt.

Overig (N 160 duizend euro)

De overige afwijkingen tellen op tot een nadeel van 160 duizend euro.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitaties, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxenmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Programma 12: College, raad en gebiedsgericht werken

In het programma College, Raad en Gebiedsgericht werken richten we ons op de partners die College en Raad ondersteunen (zoals de griffie en de ombudsman). Daarnaast verantwoorden we in dit programma de financiën van gebiedsgericht werken. Het beleid van gebiedsgericht werken is opgenomen in [Paragraaf 1: Integraal gebiedsgericht werken](#).

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

Voor dit programma's zijn geen beleidsnota's.

Deelprogramma 12.1: College van Burgemeester en Wethouders en gemeenteraad

Het college van Burgemeester en Wethouders (B&W) komt met heldere voorstellen aan de gemeenteraad, waarin alternatieve scenario's zijn opgenomen. Er wordt goed geluisterd. De omgang in het college van B&W, in de gemeenteraad en met elkaar is collegiaal. Openheid, transparantie, en eerlijkheid kenmerken de houding en het gedrag van het college van B&W en gemeenteraad.

Beleidsvelden

- Gemeenteraad en griffie
- College van burgemeester en wethouders
- Gemeentelijke ombudsman
- Concernstelposten

12.1.1 Gemeenteraad en griffie

De griffie ondersteunt de gemeenteraad zo goed mogelijk bij diens werk, niet alleen in logistieke zin, maar ook procesinhoudelijk. Dan gaat het niet alleen over de vergaderingen en alles wat daarbij hoort, ook denkt de griffie mee over de wijze waarop de gemeenteraad zou moeten en kunnen meebewegen met diverse maatschappelijke ontwikkelingen.

Wat wilden we bereiken in 2017?

In de gemeentebegroting voor 2017 stelden we ons de volgende doelen:

- De raad heeft een helder beeld bij de eigen rol in de veranderende samenleving;
- De raad wordt op relevante besluitmomenten in stelling gebracht met adequate informatie, geschikt voor het voeren van een politiek debat op hoofdlijnen;
- De lange-termijnagenda biedt een goed overzicht van de te bespreken agendapunten voor de komende tijd, waarbij rekening is gehouden met zowel een evenredige verdeling van agendapunten als ruimte voor meer actieve input van de raad;
- De communicatie met de burgers krijgt nadere aandacht, zodat de rol en betekenis van de raad en de leden aan bekendheid winnen in de stad.

We namen ons met het oog daarop voor de volgende activiteiten te ontplooiën:

- De ondersteuning van de nieuwe agendacommissie en het wekelijks sturen van een zogenaamde piepmail aan de raad;

- Blijven toezien op inhoudelijk juiste aanlevering van stukken met voor de raad relevante informatie;
- Met de raad in gesprek gaan over het zelf meer invulling geven aan de lange-termijnagenda.

Nadere uitwerking van de uitkomsten van de onlangs gehouden publieksenquête Stad & Raad over de raadsleden en invulling geven aan verbeterpunten.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- Vanuit de inmiddels opgeheven commissie werkwijze raad is onder andere voorgesteld om in 2017 te beginnen met een agendacommissie en een wekelijkse piepmail. Beide zijn bedoeld om de raadsfracties een stem te geven voor wat op de agenda's van de raadscommissies moet komen te staan. Voorlopige conclusie na een jaar is dat dit goed bevalt en dat de raad beide instrumenten wil blijven hanteren;
- De basis op orde was in 2017 leidraad voor de griffie. Zorgvuldige en tijdige aanlevering van de juiste stukken was daarbij het streven. Jammer was dat de nieuwe versie van het raadsinformatiesysteem dat begin 2017 door de leverancier werd gelanceerd, daarbij niet altijd behulpzaam was en voor veel extra werkzaamheden zorgde;
- Vanuit de griffie is regelmatig aandacht geweest voor de kwaliteit van de informatievoorziening aan de raad door dit zelf te monitoren en anderzijds gesprekken te voeren met (vertegenwoordigers van) de gemeentesecretaris. De kwaliteit van de stukken aan de raad is over het algemeen vrij goed;
- De uitkomsten van de publieksenquête Stad & Raad uit 2016 zijn betrokken bij het debat over de toekomst van de lokale democratie dat de raad begin 2017 heeft gevoerd en heeft mede geleid tot meer duidelijkheid over de rol en functie van de raad ten aanzien van burgerbetrokkenheid. Concreet zijn er vijf experimenten met betrekking tot burgerbetrokkenheid van start gegaan, waar onder de wijkcoöperatie Oosterparkwijk.

Ook allerlei andere thema's heeft de griffie in 2017 opgepakt:

- Er is voor de tweede keer een Open Raad georganiseerd, waarbij Stadgers hun plannen voor de stad konden presenteren;
- Er zijn expertmeetings georganiseerd over verkeersveiligheid, over scooters en over WIJ en het veld;
- De griffie is vertegenwoordigd in de projectgroep en stuurgroep digitalisering A-Z binnen de organisatie;
- De griffie is samen met enkele andere gemeenten en Dimpact bezig geweest om te inventariseren hoe het raad-informatiesysteem verder verbeterd kan worden. In 2018 zal de raad zich op basis van een voorstel kunnen uitspreken over de vraag of er een aanbesteding moet plaatsvinden;
- Het proces ten behoeve van de komende herindeling met Ten Boer en mogelijk Haren wordt vanuit de griffie begeleid;
- De griffie participeert in de werkgroep renovatie stadhuis en kijkt naar tijdelijke huisvesting en vergaderruimte ten tijde van de renovatie;
- De griffie heeft diverse groepen leerlingen van MBO en HBO ontvangen op het stadhuis voor een nadere uitleg over de lokale politiek;
- Het gebruik van sociale media is geïntensiveerd voor een betere zichtbaarheid van raadsleden en het werk van de raad;
- Voor de raad zijn er diverse bijeenkomsten geweest over de nieuwe Omgevingswet.

Conclusie

Met de ondernomen activiteiten ten aanzien van de lange termijnagenda heeft de raad meer grip hierop gekregen. Met behulp van onder andere begeleidingscommissies en extra

informatiebijeenkomsten heeft de raad het afgelopen jaar over relevante onderwerpen tijdig het debat kunnen voeren.

12.1.2 College van Burgemeester en Wethouders

Het college van Burgemeester en Wethouders (B&W) werkt op basis van het coalitieakkoord en hanteert een bestuursstijl die ruimte geeft aan inbreng, wijziging, verbetering en coproductie met belangenorganisaties, bewoners, deskundigen, ondernemers. Voorstellen worden in een vroeg stadium aan hen voorgelegd. Het college van B&W is daarnaast lid van een aantal externe partijen en samenwerkingsverbanden.

12.1.3 Gemeentelijke Ombudsman

De gemeentelijke ombudsman behandelt ter uitvoering van de opdracht van de raad als externe klachtinstantie klachten van burgers over de gemeente Groningen. De gedragingen van de gemeente worden getoetst aan normen van behoorlijkheid. De ombudsman heeft oog en oor voor de burgers die er met de gemeente niet meer uitkomen en is onafhankelijk en onpartijdig.

Vanaf juni is er een Jongerenombudsman actief. Deze heeft tot taak een herkenbaar aanspreekpunt te worden voor jongeren en hun ouders, door zich te begeven in jongeren-netwerken, hen bewust te maken van hun rechten en hun ideeën, wensen en kansen bespreekbaar te maken. Voorts aan de hand van de opgedane kennis de gemeente een scherp en onafhankelijk beeld te presenteren van de stand van zaken in onze stad met betrekking tot de rechten van kinderen, zodat zij talentvol en veilig kunnen opgroeien. Tot slot heeft de jongerenombudsman de opdracht met een voorstel te komen om de 2^e-lijnsklachtafhandeling in het jeugd domein te verhelderen.

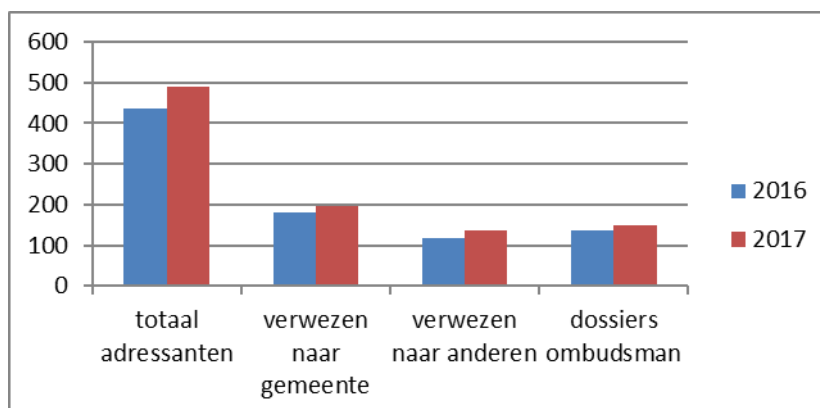
Wat wilden we bereiken in 2017?

Bij het optreden van de ombudsman staat herstel van betrekkingen en contact en oplossing van het probleem op de voorgrond. Indien dit niet mogelijk is zal een klachtonderzoek worden uitgevoerd, dat vaak resulteert in een oordeel van de ombudsman over de behoorlijkheid van de gedraging.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

De ombudsman heeft 76 (2016: 78) interventies gedaan en 74 (2016: 51) onderzoeken, waarvan er 8 (2016: 3) zijn afgerond met een rapport.

De verwijfsfunctie van de ombudsman is nog steeds een belangrijk onderdeel van het werk. Er zijn 196 mensen verwezen naar de gemeente (lijke klachtenfunctionaris). En 137 mensen zijn verwezen naar andere instanties zoals het Juridisch Loket of de Nationale ombudsman.



Ook in 2017 heeft de gemeentelijke ombudsman 2 keer per week spreekuur gehouden. Vanaf oktober houdt de Jongerenombudsman 1x per 2 weken spreekuur bij Jimmy's.

Conclusie

De gemeentelijke ombudsman is na 25 jaar nog steeds een noodzakelijk gebleken klachtinstantie. Het aantal mensen dat zich tot de ombudsman heeft gewend (490) lag 12% hoger dan in 2016 en was daardoor weer op het niveau van 2015. In deze cijfers is niet meegenomen het aantal mensen dat vaker dan eens de ombudsman benaderde in het kader van dezelfde kwestie.

De ombudsman heeft voor de gemeente Groningen in 2017 150 dossiers afgehandeld (instroom was 157). Dat is een verhoging van 14,6% ten opzichte van het jaar ervoor. Daarnaast is de complexiteit van zaken in 2017 opnieuw toegenomen ten opzichte van het jaar ervoor. Met de extra beleids capaciteit (eerste helft van het jaar 0,6 fte; na de komst van de Jongerenombudsman 0,4 fte) is deze kwantitatieve en kwalitatieve stijging het hoofd geboden.

De Jongerenombudsman is op 1 juni gestart met haar werkzaamheden (0,2 fte). Zij heeft hierbij 0,2 fte ondersteuning. Het jaar 2017 heeft in het teken gestaan van de opstart (website, spreekuur, kennismaking) en het genereren van bekendheid. In de 2^e helft van 2018 zal een evaluatie en verslaglegging plaatsvinden, waarin meer inhoudelijk op de opdracht wordt ingegaan.

Er zijn geen wijzigingen geweest in aangesloten gemeenten. Dat wil zeggen dat Ten Boer en De Marne evenals voorgaande jaren gebruik hebben gemaakt van het Groninger ombudsinstituut. De gemeenschappelijke regeling Meerstad bestaat sinds 1 januari 2017 niet meer. Dat houdt in dat de dienstverlening hiervoor automatisch is geëindigd. De nieuwe Regeling melden vermoeden misstand gemeente Groningen 2016 heeft de oude Klokkeluidersregeling van de gemeente vervangen. Dat betekent dat de gemeentelijke ombudsman sinds 24 mei 2017 geen extern meldpunt meer is voor klokkeluiders.

12.1.4 Concernstelposten

Begrotingsposten die nog niet direct aan een beleidsveld (kunnen) worden overgeheveld, worden eerst op het beleidsveld Concernstelposten begroot.

Deelprogramma 12.2: Gebiedsgericht werken

Het gebiedsgericht werken is één van de pijlers in het coalitieakkoord 'Voor de verandering'. Samen met het wijkwethouderschap is dit een waardevolle werkwijze waarin we actief bijdragen aan de wijk-specifieke opgaven en daarmee aan de ontwikkeling van de Stad. Dit doen we dichtbij én met bewoners, ondernemers, instellingen en andere partners in de wijk. In aansluiting hierop experimenteren we met nieuwe vormen van zeggenschap in de wijk.

Voor het beleid en de verantwoording van het programma van 5,07 miljoen euro verwijzen we naar [Paragraaf 1: Integraal gebiedsgericht werken](#).

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Vershil
12.1 College en Raad	3.555	5.135	5.541	-407
12.1.1 Raad en griffie	2.391	2.261	2.415	-154
12.1.2 College	3.086	4.061	4.038	22
12.1.3 Ombudsman	337	337	287	50
12.1.4 Concernstelposten	-2.259	-1.524	-1.199	-325

12.2 Gebiedsgericht werken	1.595	3.197	2.166	1.031
12.2.1 Algemeen	1.595	3.197	2.166	1.031
Totaal Lasten	5.150	8.332	7.707	624
12.1 College en Raad	1.303	1.287	1.180	-107
12.1.1 Raad en griffie	0	0	3	3
12.1.2 College	16	0	999	999
12.1.3 Ombudsman	7	7	9	2
12.1.4 Concernstelposten	1.280	1.280	168	-1.112
12.2 Gebiedsgericht werken	165	165	400	235
12.2.1 Algemeen	165	165	400	235
Totaal Baten	1.468	1.452	1.580	128
Totaal Saldo voor bestemming	3.682	6.880	6.127	752
Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	3.426	6.795	6.795	0
Totaal onttrekkingen	16.051	39.042	39.042	0
Totaal saldo na bestemming	-8.943	-25.367	-26.120	753

Financiële toelichting

Deelprogramma 12.1 College en Raad	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	-407	-107	-514

Nominale compensatie (N 850 duizend euro)

De nominale ontwikkelingen (loon- en prijsontwikkelingen) stellen we ten opzichte van de begroting bij. De loonkosten nemen in 2017 met 0,3 procent toe vanwege CAO-ontwikkeling en sociale lastenmutatie (pensioenpremie). Ook is in 2017 op basis van ramingen van het CPB sprake van een bijstelling van de prijsontwikkeling van 0,2 procent. Directies worden uit de algemene middelen voor deze nominale ontwikkelingen gecompenseerd. Deze compensatie is berekend op 662 duizend euro. Daarnaast is nog sprake van een nacalculatie over 2016 van 188 duizend euro. Het totaal aan directies te compenseren bedrag komt daarmee op 850 duizend euro. Dit leidt op dit programma tot een nadeel.

Bezuiniging op de organisatie (N 735 duizend euro)

In de begroting 2017 is een bezuinigingsopgave voor onze organisatie opgenomen. Op dit deelprogramma noteren wij een nadeel van 735 duizend euro. In het hoofdstuk over de bezuinigingen worden de totale resultaten gepresenteerd, dus inclusief de afwijkingen op de overige programma's.

Aanbestedingsvoordeel inleen (N 1,6 miljoen euro)

De bezuiniging op de organisatie willen wij voor een deel invullen door een aanbestedingsvoordeel op inleenkrachten. Het nieuwe contract is op 1 september ingegaan. De besparing geldt alleen voor nieuwe inleenovereenkomsten en niet voor diegene die nog doorlopen. De besparingen komen bij directies en daarmee op de andere programma's tot uitdrukking. Op dit programma boeken wij daarom een nadeel van 1,6 miljoen euro.

Uitvoeringskosten (V 600 duizend euro)

Om de bezuinigingen op de organisatie te kunnen realiseren is in de begroting 2017 een totaalbudget opgenomen van 600 duizend euro voor projectkosten. Dit budget is in 2017 niet besteed. Daarmee valt dit bedrag vrij in de rekening.

Weglek bezuinigingen (V 258 duizend euro)

In de begroting is een budget voor weglegeffecten bij tarieven als gevolg van bezuinigingen opgenomen. Het budget wordt in de jaren 2017 tot en met 2019 ingezet voor de weglek van de bezuinigingsmaatregelen als generatiepact en AOW-uitstroom. In 2017 is niet het volledige budget nodig. Dit leidt dit jaar tot een incidenteel voordeel van 258 duizend euro.

Overig (V 7 duizend euro)

Overige kleinere resultaten gerelateerd aan bezuinigingen, inclusief generatiepact.

Bezuiniging verhoging dekkingsgraad tarieven (N 125 duizend euro)

Eén van de bezuinigingsmaatregelen was de verhoging van de dekkingsgraad van de privaatrechtelijke tarieven. Van de oorspronkelijke taakstelling moet 125 duizend euro door de cultuursector concreet worden ingevuld. In 2017 hebben wij deze taakstelling niet kunnen invullen. Dat betekent een tekort van 125 duizend euro.

Opheffing GR Meerstad (V 323 duizend euro)

Als gevolg van de grenscorrectie waarbij Meerstad over is gegaan van Slochteren naar Groningen, is er geen gemeenschappelijke regeling (GR) meer nodig voor de publieke taken. Resterende afspraken tussen Slochteren en Groningen over de samenwerking worden vervat in een Bestuursovereenkomst. Dit leidt voor 2017 tot een voordeel van 323 duizend euro. Daarvan heeft 106 duizend euro betrekking op beschikbaar gestelde extra beleidsmiddelen.

BTW-compensatiefonds (V 193 duizend euro)

Op de kostenplaats BTW-Compensatiefonds wordt de BTW verantwoord die is begrepen in de exploitatie en investeringen in rioleringen. Daarnaast wordt op deze post de doorgeschoven BTW van enkele verbonden partijen begroot. Het voordeel ad 193 duizend euro wordt onder andere veroorzaakt door investeringen welke uit voorgaande jaren zijn doorgeschoven.

Vrijval pensioenvoorziening APPA (V 773 duizend euro)

Voor de berekening van de pensioenverplichting wordt uitgegaan van het meest recente rentetarief, namelijk die van 2018. Deze ligt hoger dan het rentetarief van 2017, op basis waarvan de pensioenverplichting aanvankelijk was gebaseerd. Hierdoor kan een bedrag van 773 duizend euro vrijvallen.

Flankerend beleid (N 331 duizend euro)

De besteding uit flankerend beleid kan van tijd tot tijd fluctueren. Dit jaar is er een hoger beroep op het budget gedaan dan verwacht. Dit betekent een nadeel van 388 duizend euro. Daarnaast heeft er een vrijval van de voorziening plaatsgevonden ad 57 duizend euro als gevolg van een herberekening van de stand per 31 december.

Extra Beleid: Trainees (V 304 duizend euro)

In 2017 was 475 duizend euro beschikbaar voor trainees. Dit zou worden ingezet voor beleid omtrent verjonging. Door de hoeveelheid uitvoerende activiteiten heeft dit echter vertraging opgelopen, waardoor er ruim 300 duizend euro niet is besteed.

Extra Beleid: uitrui incidenteel voor structureel (V 80 duizend euro)

In de begroting 2016 was structureel 800 duizend euro beschikbaar gesteld voor de uitrui incidenteel geld voor structureel. Doordat het rente omslag percentage lager lag dan berekend en er sprake was van een volumevoordeel, ontstond er bij de jaarrekening 2016 structurele vrijval van 80 duizend euro. Ook in 2017 levert dit een voordelig resultaat op. Vanaf begroting 2018 wordt dit voordeel in het meerjarenbeeld ingezet.

Overig (N 146 duizend euro)

Diverse overige posten tellen op tot een nadeel van 146 duizend euro.

Deelprogramma 12.2	Lasten	Baten	Saldo
Gebiedsgericht werken			
Afwijking	1031	235	1.266

Gebiedsgericht werken (V 1,262 miljoen euro)

Doorlopende exploitatie projecten gebiedszaken (V 446 duizend euro)

Door vertraging in de uitvoering met betrekking tot de projecten Buurtaccommodaties Oosterparkwijk en Herinrichting Coenderspark levert dit voor 2017 een voordeel in de exploitatie op. Deze zijn door de raad in de notitie 'één integraal afwegingsmoment' vastgesteld als meerjarige projecten.

Middelen uitvoering gebiedsprogramma 2017 (V 417 duizend euro)

De uitvoering van het gebiedsprogramma doen we samen met de burgers en andere belanghebbenden in de wijk. Voor een zorgvuldig participatieproces is in de notitie "één integraal afwegingsmoment" een bestedingstermijn van 2 jaar vastgesteld door de raad. Ten behoeve van enkele onderdelen van het gebiedsprogramma is in 2016 een bedrag van 1,3 miljoen euro aan de reserve extra beleid toegevoegd. In 2017 is er voor 830 duizend euro aan deze onderdelen besteed. Het gaat om "Burgerbegroting West", "Oosterpark in verbinding" en "Heerdenaanpak". Op de overige onderdelen is er een voordeel van 1,247 miljoen euro. Het betreft hier middelen die nog niet geleid hebben tot projecten of andersoortige uitgaven.

Toevoeging aan 'beklemde reserve kapitaallasten' (V 399 duizend euro)

Het betreft de bijdrage vanuit het gebiedsprogramma in de investeringen van speelvoorzieningen en herinrichting van "van Lenneplaan". Gemeentelijke bijdragen voor investeringen worden toegevoegd aan een beklemde reserve om toekomstige kapitaallasten te kunnen dekken.

Gemeentelijke herindeling (N 131 duizend euro)

In 2017 zijn voorbereidingen getroffen voor de eventuele gemeentelijke herindeling. Omdat de rijksbijdrage in 2018 beschikbaar komt, leiden de kosten in 2017 tot een resultaat en een onttrekking uit de AER. In 2018, wanneer de baten binnenkomen, zal de AER weer worden aangevuld

Overig (V 135 duizend euro)

Diverse overige posten tellen op tot een voordeel van 135 duizend euro.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitaties, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxenmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Programma 13: Algemene inkomsten en post onvoorzien

In dit programma verantwoorden we de inkomsten zoals het gemeentefonds, de belastingen, de rente reserves, dividenden en post onvoorzien.

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

We willende algemene inkomsten en onvoorziene uitgaven zo zorgvuldig mogelijk begroten.

Voor dit programma's zijn geen beleidsnota's.

Deelprogramma 13.1: Algemene inkomsten en post onvoorzien

We begroten onze onroerend zaakbelasting, de roerende zaakbelasting, de hondenbelasting, de logiesbelasting, het saldo van de financieringsfunctie, het gemeentefonds, de rente van reserves van voldoende omvang en de dividenden zo zorgvuldig mogelijk. In dit deelprogramma laten we het resultaat zien van deze onderdelen.

Voor een uitgebreide toelichtingen verwijzen we naar de volgende paragrafen:

- Voor belastingen verwijzen wij naar [Paragraaf 8: Lokale heffingen](#);
- Voor de rente-effecten en dividenden verwijzen wij naar [Paragraaf 5: Financiering](#);
- Voor het gemeentefonds verwijzen wij naar de [Financiële positie 1: Financieel Meerjarenbeeld](#).

Post Onvoorzien

Post Onvoorzien is in 2017 niet aangesproken.

Bestaand beleid (Bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017
Onroerendezaakbelasting	63.872	62.602	64.061
Roerendezaakbelasting	74	73	101
Hondenbelasting	863	947	954
Logiesbelasting	1.167	1.167	1.625
Saldo financieringsfunctie	1.617	3.174	4.341
Gemeentefonds	437.476	452.726	454.166
Post onvoorzien	-100	-100	-
Rente reserves	747	589	694
Dividenden	1.524	1.545	1.964
Totaal	507.240	522.723	527.906

Bestaand beleid (lasten) (Bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017
Te betalen VPB	0	0	0

Totaal	0	0	0
---------------	----------	----------	----------

Bijdrage(n) verbonden partijen

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Het risico met betrekking tot de waardering van de aandelen is zeer klein.
Relevante beleidsinformatie	De missie van de bank is duurzaam bij te dragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Het openbaar belang is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang.

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Verschil
13.1 Algemene inkomsten en post onv	42.688	41.184	46.127	-4.943
13.1.1 Onroerend zaakbelasting	2.112	2.042	2.000	42
13.1.3 Hondenbelasting	0	81	86	-5
13.1.5 Saldo financieringsfunctie	40.079	38.564	43.772	-5.208
13.1.7 Post onvoorzien	100	100	0	100
13.1.8 Rente reserves	0	0	0	
13.1.9 Dividend	397	397	269	128
Totaal Lasten	42.688	41.184	46.127	-4.943
13.1 Algemene inkomsten en post onv	547.939	560.784	571.949	11.165
13.1.1 Onroerend zaakbelasting	63.877	62.602	64.061	1.459
13.1.2 Roerend zaakbelasting	73	73	101	28
13.1.3 Hondenbelasting	861	947	954	7
13.1.4 Logiesbelasting	1.167	1.167	1.625	458
13.1.5 Saldo financieringsfunctie	41.796	41.738	48.113	6.375
13.1.6 Gemeentefonds	437.476	451.726	454.166	2.440
13.1.8 Rente reserves	747	589	694	105
13.1.9 Dividend	1.942	1.942	2.233	291
Totaal Baten	547.939	560.784	571.949	11.165
Totaal Saldo voor bestemming	-505.251	-519.600	-525.821	6.221
Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	0	0	0	0
Totaal onttrekkingen	0	1.750	1.750	0
Totaal saldo na bestemming	-505.251	-521.350	-527.572	6.222

Financiële toelichting

Deelprogramma 13.1 Alg. inkomsten en post onvoorzien	Lasten	Baten	Saldo
Afwijking	-4.943	11.165	6.222

Algemene uitkering (V 2,441 miljoen euro)

Algemene uitkering 2015 (N 42 duizend euro)

De verdeelmaatstaf OZB is definitief vastgesteld. Dit leidt tot een nadeel van 42 duizend euro over de jaarschijf 2015. Hiermee is de uitkering over het jaar 2015 definitief vastgesteld.

Algemene uitkering 2016 (N 144 duizend euro)

Uit de mei- en septembercirculaire 2017 blijkt, als gevolg van een hoger aantal bijstandsontvangers, een negatieve bijstelling van de uitkeringsfactor over 2016. Voor Groningen leidt dit tot een nadeel van 531 duizend euro. Actualisatie van de uitkeringsbasis (zoals het aantal lage inkomens en de omgevingsadressendichtheid) leidt tot een voordeel van 387 duizend euro.

Uit de meicirculaire 2017 blijkt een aantal mutaties in integratie en decentralisatie uitkeringen over 2016:

- Integratie uitkering Wmo + 73 duizend euro;
- Verhoogde asielinstroom + 656 duizend euro;
- Maatschappelijke opvang – 12 duizend euro;
- Bed, bad en brood + 2,114 miljoen euro.

Deze mutaties zijn in 2017 verrekend met de betreffende programma's en leiden hierdoor niet tot een concernresultaat op de algemene uitkering.

Uit de decembercirculaire 2017 blijkt een lagere uitkering uit de decentralisatie uitkering Maatschappelijke opvang voor de jaarschijf 2016 van 21 duizend euro. Aangezien het hier middelen betreft die de gemeente Groningen ontvangt in haar hoedanigheid als centrumgemeente wordt het nadeel van 21 duizend euro via de jaarrekening 2017 in de jaarschijf 2018 verrekend met het betreffende deelprogramma.

Landelijke ontwikkelingen (N 353 duizend euro)

Uit de decembercirculaire 2017 blijkt dat de uitkeringsfactor structureel met 2 punten wordt verlaagd ten opzichte van de begroting 2017. Dit levert een nadeel op van 353 duizend euro.

Plaatselijke ontwikkelingen (V 1,595 miljoen euro)

De plaatselijke ontwikkelingen zijn geactualiseerd ten opzichte van de ramingen zoals die zijn opgenomen in de primitieve begroting 2017. Op basis van actuele informatie vanuit onder andere het CBS, de waarderingskamer en de jaarrekening 2016 zijn de standen van een groot aantal verdeelmaatstaven geactualiseerd. Met name het aantal lage inkomens, het aantal minderheden en de omgevingsadressendichtheid vallen hoger uit dan ingeschat. Het aantal inwoners valt lager uit dan ingeschat. Deze actualisaties leiden per saldo tot een hogere uitkering van 1,595 miljoen euro.

Integratie- en decentralisatie uitkeringen (V 1,385 miljoen euro)

In totaal hebben we in 2017 voor 219,5 miljoen euro aan integratie- en decentralisatie uitkeringen ontvangen. De grootste uitkering betreft de integratie uitkering die we ontvangen voor het Sociaal Domein. In 2017 is hiervoor 177,5 miljoen euro ontvangen. Andere grote uitkeringen betreffen de integratie uitkering Wmo middelen (12 miljoen euro) en de uitkering voor Maatschappelijke opvang (18 miljoen euro). Deze uitkeringen zijn ingezet op de betreffende beleidsterreinen.

In de decembercirculaire 2017 zijn bij zeven decentralisatie uitkeringen mutaties geweest die vanwege het tijdstip waarop deze mutaties bekend zijn gemaakt niet meer verrekend konden worden met de betreffende programma's. Het betreft de volgende mutaties:

- Innovatieve aanpak energiebesparing + 363 duizend euro;
- Verhoogde asielinstroom + 297 duizend euro;
- Maatschappelijke opvang – 67 duizend euro;
- Arbeidsparticipatie mensen met psychische beperking + 83 duizend euro;
- Arbeidsmarktregio Groningen + 100 duizend euro;
- Frictiekosten Energieloket + 25 duizend euro;

- Vergoeding Tweede Kamer verkiezingen + 20 duizend euro.

Daarnaast zijn voor vier decentralisatie uitkeringen nog te ontvangen bijdragen opgenomen die betrekking hebben op 2017:

- Maatschappelijke begeleiding + 348 duizend euro;
- Verhoogde asielinstroom + 235 duizend euro;
- Bommenregeling + 178 duizend euro;
- Bonus beschut werken + 162 duizend euro.

De mutaties vanuit de decembercirculaire 2017 en de opgenomen nog te ontvangen bijdragen vallen in het concernresultaat 2017 van de algemene uitkering. Bij de jaarrekening 2017 worden deze mutaties betrokken bij de resultaatbepaling op de betreffende programma's en worden eventuele voorstellen gedaan voor verrekening met de betreffende deelprogramma's in 2018.

Daarnaast is duidelijk geworden dat de grenscorrectie Meerstad pas vanaf de jaarschijf 2019 wordt verwerkt in de integratie uitkering Sociaal domein. De begrote opbrengst van 408 duizend euro in 2017 wordt niet gerealiseerd.

Inclusief diverse kleinere afwijkingen ad 47 duizend euro wordt per saldo 1,383 miljoen euro meer ontvangen aan integratie en decentralisatie uitkeringen dan begroot.

Renteontvangsten (V 105 duizend euro)

Door een hoger saldo van de reserves is er een voordeel van 105 duizend euro. Overigens is 2017 het laatste jaar waarin rente over het eigen vermogen wordt gerekend, met uitzondering van bekleemde reserves waarvoor specifiek is vastgesteld dat er rente moet worden toegevoegd.

Dividend (V 419 duizend euro)

Op de dividenduitkeringen valt voor 2017 een voordeel te noteren van 419 duizend euro. Van Enexis en de BNG zijn vanwege hogere rendementen hogere dividenduitkeringen ontvangen dan geraamd. Dit voordeel bedraagt 291 duizend euro. Bij de begroting 2017 werd nog rekening gehouden met een interne rentelast voor de aandelen Wonen boven Winkels en de aandeelhouderslening Enexis Tranche D. Beide posities zijn bij de rekening 2016 komen te vervallen. Hierdoor is een voordeel ontstaan van 128 duizend euro.

Saldo financieringsfunctie (V 1,167 miljoen euro)

Korte mismatchfinanciering (V 392 duizend euro)

Er is gemiddeld 95 miljoen euro van de lange vermogensbehoefte, gefinancierd met kort vermogen. Deze korte mismatch benutting levert rentevoordeel op, omdat de korte rentetarieven gewoonlijk lager zijn dan de lange. Het rentetarief voor langlopende leningen is begroot op 1,50%. De korte rentetarieven liggen momenteel op of onder de nul procent. Dit levert een voordeel op van 392 duizend euro.

Rente kort vermogen en overig Treasury (V 558 duizend euro)

In 2017 is er voor gemiddeld 43 miljoen euro aan kasgeldleningen afgesloten. Dit is exclusief de kasgeldleningen voor derden. De negatieve rente bij het aantrekken van kortlopende leningen levert een voordeel op. Ook de kasgeldleningen die we ten behoeve van derden aantrekken, levert rentevoordelen op. Dit voordeel bedraagt 358 duizend euro. Daarnaast heeft de raad in 2016 besloten een Startersfonds in te stellen in samenwerking met de Triodosbank. Activering van dit fonds leidt tot een voordeel van 200K.

Rente grondexploitaties (V 143 duizend euro)

Het BBV schrijft de berekeningswijze voor de rente op grondexploitaties voor. Deze voorschriften zijn gewijzigd. Als basis voor de renteberekening geldt nu de stand per 1 januari in plaats van de gemiddelde stand. Daarnaast mag een aantal activa niet langer als grondexploitatie worden aangemerkt. Het naleven van de voorschriften leidt tot een voordelig rente-effect van 143 duizend euro bij Treasury.

Overig (V 74 duizend euro)

Overige voor- en nadelen binnen de financieringsfunctie tellen op tot een voordeel van 74 duizend euro.

Onroerendezaakbelasting (V 1,459 miljoen euro)

Er is 1,459 miljoen euro meer onroerendezaakbelasting ontvangen dan geraamd:

De economische waarde van de woningen en bedrijven in de stad (excl. grenscorrectie Meerstad) valt hoger uit dan ten tijde van de berekening van de tarieven werd voorzien. Op dat moment waren de taxaties van de woningen en bedrijven niet afgerond en voor het niet getaxeerde deel zijn aannames gedaan. In werkelijkheid vallen de taxaties hoger uit.

Daarnaast wordt bij de bepaling van de OZB-opbrengst rekening gehouden met een jaarlijkse volumegroei (saldo nieuwbouw en sloop). Door de huidige economische situatie valt deze groei hoger uit. De hogere taxatiewaardes en de volumegroei leiden in 2017 tot een meeropbrengst van 274 duizend euro voor woningen en 1,02 miljoen euro voor niet-woningen.

Voor de waardes van de woningen en niet woningen in Meerstad, die als gevolg van de grenscorrectie per 1 januari 2017 zijn toegevoegd aan de gemeente Groningen, is een inschatting gemaakt. Zowel voor de woningen als niet woningen valt de werkelijke waarde hoger uit. Voor woningen leidt dit tot een extra opbrengst van ongeveer 120 duizend euro en voor niet-woningen ongeveer 290 duizend euro. De hogere opbrengst niet-woningen bestaat bijna volledig uit de opbrengsten NAM-locatie.

Naast deze voordelen, leiden de afwikkeling van oude jaren en overige kleinere verschillen tot een negatief effect van 240 duizend euro. Dit nadeel wordt hoofdzakelijk verklaard door de afwikkeling van bezwaren en beroepszaken niet-woningen over oude jaren. Daarnaast is meer oninbaar geleden over oude jaren.

Afdracht Fonds Ondernemend Groningen (V 42 duizend euro)

In 2017 wordt op alle niet-woningen een opslag van 6 % op de OZB geheven ten behoeve van het Fonds Ondernemend Groningen (FOG). In 2017 is er minder OZB geïnd dan geraamd. Hierdoor valt de afdracht aan het FOG ook lager uit.

Logiesbelasting (V 458 duizend euro)

In 2017 zijn de aanslagen 2016 opgelegd. In 2016 zijn er meer overnachtingen geweest dan begroot. Hierdoor vertoont de logiesbelasting een meeropbrengst van 458 duizend euro.

Post onvoorzien (V 100 duizend euro)

Van het budget van 100 duizend euro is in 2017 geen gebruik gemaakt.

Overig (V 31 duizend euro)

Diverse overige posten tellen op tot een voordeel van 31 duizend euro.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitatie, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitatie en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico Programma 13	Gemeentefonds Algemene inkomsten en post onvoorzien
Omschrijving	<p>De hoogte van de algemene uitkering wordt bepaald door de omvang en verdeling van het gemeentefonds. De omvang is gekoppeld aan de groei van de rijksbegroting. De huidige raming van de hoogte van de algemene uitkering is gebaseerd op de decembercirculaire 2017.</p> <p>Vanaf 2015 is landelijk circa 10 miljard euro toegevoegd aan het gemeentefonds voor uitvoering van de decentralisaties in het sociaal domein. De omvang van het gemeentefonds stijgt hierdoor landelijk tot circa 28 miljard euro in 2017. Het gemeentefonds is hierdoor de vierde grootste uitgavenpost op de rijksbegroting. Groningen ontvangt voor de uitvoering van de decentralisaties 177,5 miljoen euro in 2017 (stand decembercirculaire 2017).</p> <p>In het Regeerakkoord 2017-2021 is opgenomen dat het integreerbare deel van de integratie uitkering Sociaal domein met ingang van 2019 opgaat in de algemene uitkering en daarmee deel uitmaakt van de normeringssystematiek ('trap op, trap af'). Momenteel wordt in overleg met de VNG verdere (technische) uitwerking gegeven aan de overheveling. Meer informatie hierover volgt uiterlijk in de meicirculaire 2018.</p> <p>Momenteel wordt gewerkt aan een herziening van de financiële verhoudingen. De laatste herziening van de financiële verhoudingen stamt uit 1997. Sindsdien is er veel veranderd in de opgaven voor gemeenten. Bijvoorbeeld de decentralisaties in het sociale domein en de toenemende regionale samenwerking op tal van terreinen. Juni 2017 is een rapport verschenen ('Rekening houden met het verschil') van de stuurgroep die de opdracht heeft gekregen om een probleemanalyse te maken van de toekomstbestendigheid van het stelsel van financiële verhoudingen tussen Rijk en gemeenten en mogelijke oplossingsrichtingen te verkennen. In dit rapport staan aanbevelingen die nader uitgewerkt dienen te worden. Een herziening van de financiële verhoudingen vraagt om een goed uitwerkingsproces en een zorgvuldige implementatie die enkele jaren zal duren. Een aanpassing zal waarschijnlijk leiden tot herverdeeld effecten tussen gemeenten. Om gemeenten de gelegenheid te geven zich hierop aan te passen zal een transitieperiode worden afgesproken. Eventuele financiële gevolgen voor gemeenten zijn op dit moment nog niet bekend.</p>

	<p>Het BTW-compensatiefonds (BCF) is in stand gebleven. Aan de omvang van dit fonds is een plafond gekoppeld. Overschotten of tekorten op het fonds worden verrekend met de algemene uitkering in het gemeentefonds. Tot dusver werd er in de meerjarenraming uitgegaan van een jaarlijks oplopende onderuitputting op het BCF en deze onderuitputting is meerjarig verwerkt in de raming van de algemene uitkering. In de meicirculaire 2018 is een nieuwe werkwijze geïntroduceerd hoe wordt omgegaan met de ruimte dan wel het tekort op het BCF vanaf 2018. Eerder heeft de VNG al aangegeven dat deze verwachte onderuitputting niet realistisch meer is gezien de toename van het aantal investeringen door gemeenten. In de meicirculaire 2018 wordt een gewijzigde systematiek doorgevoerd waarbij jaarlijks alleen de voorlopige afrekening van het huidige jaar in de algemene uitkering wordt verwerkt. Dit gebeurt jaarlijks bij de septembercirculaire. Dit leidt ertoe dat de meerjarige onderuitputting wordt verwijderd uit de meerjarenraming van de algemene uitkering.</p>
Risicobedrag 2018	We hanteren het uitgangspunt dat specifieke kortingen (en uitzettingen) vanuit het rijk één op één met de sector worden verrekend. Voor het overige hanteren we een maximale omvang van het risico van 5% van de ingeschatte algemene uitkering. Het risico bedraagt maximaal 22,7 miljoen euro (naar boven of naar beneden), waarbij de kans op een voordeel even groot is als de kans op een nadeel.
Kans 2018	We gaan er vanuit dat de kans op een voordeel even groot is als de kans op een nadeel, hierdoor reserveren we hiervoor geen specifiek weerstandsvermogen.
Risicobedrag 2019	
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	1995
Actie	Forse afwijkingen worden zoveel mogelijk voorkomen en verkleind door het realistisch en stabiel ramen van de uitkeringen.

Naam risico	Renterisico
Programma 13	Algemene inkomsten en post onvoorzien
Omschrijving	De renteveronderstellingen voor de begroting zijn gebaseerd op de in het voorjaar bij het meerjarenbeeld verwachte ontwikkeling van de rente. De werkelijke renteontwikkeling kan hoger of lager uitvallen. Een beperkte afwijking zal zich zeker voordoen. Mutaties in de rente hebben gevolgen voor het resultaat. Het risico op een netto voordelig resultaat is even groot als het risico op een netto nadelig resultaat.
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Doorlopend
Actie	De rente egaliseringsreserve is per 2018 opgeheven. De renteresultaten worden jaarlijks toegelicht en inzichtelijk gemaakt in de rekening.

Programma 14: Overhead en ondersteuning organisatie

In het programma Overhead, ondersteuning organisatie zijn de baten en lasten opgenomen van de bedrijfsvoering van de gemeente Groningen. Dit gaat om de concernstaf, het Groninger managementteam (GMT) en het shared service center (SSC). Daarnaast wordt in dit programma de overhead van de gemeente Groningen verantwoord. Het beleid voor de bedrijfsvoering en de (wettelijke) indicatoren worden beschreven in [Paragraaf 9: Bedrijfsvoering](#).

De doelstelling(en) en relevante beleidsnota's van het programma staan hieronder. Via het menu hiernaast kom je bij de bijdrage van verbonden partijen, de deelprogramma's met bijhorende beleidsvelden, de financiën en de financiële risico's.

Doelstellingen en relevante beleidsnota's

De doelstellingen en het beleid zijn opgenomen in [Paragraaf 9: Bedrijfsvoering](#).

Relevante ontwikkelingen

Voor de relevante ontwikkelingen verwijzen wij naar [Paragraaf 9: Bedrijfsvoering](#).

Deelprogramma 14.1: Overhead en ondersteuning organisatie

Vanaf 2017 moeten alle gemeenten in Nederland dezelfde definitie hanteren voor overhead en deze overhead op een plek binnen de begroting zichtbaar maken. Onder overhead wordt verstaan "Het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces"

Vanaf 2015 verantwoordden wij de overhead in dit deelprogramma met uitzondering van de personele overhead van directies. Deze overhead werd voorheen per programma toegerekend. Vanaf 2017 verantwoordden wij ook de personele overhead van directies op dit deelprogramma waardoor wij aansluiten bij de landelijke definitie en verplichting.

14.1.1 Overhead

Vanaf 2017 verantwoordden wij in dit beleidsveld de totale overheadkosten van de gemeente Groningen. De beleidsmatige context is te vinden in [Paragraaf 9: Bedrijfsvoering](#).

Bijdrage(n) verbonden partijen

Stichting Sociaal Fonds Groningen	
Beleidsrisico's in relatie tot de verbonden partij	Geen
Relevante beleidsinformatie	Het openbaar belang betreft de maatschappelijke belangenbehartiging van medewerkers van de gemeente Groningen, Politie Regio Noord, Veiligheidszorg, hun gezinnen en gepensioneerden.

Wat heeft het gekost?

In dit onderdeel geven wij per deelprogramma een toelichting op de afwijking in de baten en de lasten > 250 duizend euro.

Deelprogramma (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017	Verschil
14.1 Overhead en ondersteuning organisatie	119.223	106.474	116.351	-9.877
14.1.1 Overhead	116.596	101.603	108.477	-6.874

14.1.2 Ondersteuning organisatie	0	57	1.394	-1.337
14.1.3 Overige werken voor derden	-217	1.900	3.746	-1.847
14.1.4 Ten Boer	2.843	2.915	2.734	180
Totaal Lasten	119.223	106.474	116.351	-9.877
14.1 Overhead en ondersteun. organisa	24.447	14.384	16.932	2.547
14.1.1 Overhead	21.262	8.786	9.812	1.026
14.1.2 Ondersteuning organisatie	0	0	8	8
14.1.3 Overige werken voor derden	262	2.668	4.008	1.341
14.1.4 Ten Boer	2.923	2.931	3.104	173
Totaal Baten	24.447	14.384	16.932	2.547
Totaal Saldo voor bestemming	94.776	92.090	99.419	-7.330
Reserve mutaties				
Totaal toevoegingen	0	941	941	0
Totaal onttrekkingen	0	0	0	0
Totaal saldo na bestemming	94.776	93.031	100.360	-7.330

Financiële toelichting

14.1 Overhead en ondersteuning organisatie	Lasten	Baten	Saldo
	9.877	2.547	-7330

Bezuinigingen (N 1,1 miljoen euro)

In de begroting is een bezuinigingstaakstelling op vastgoed opgenomen van 2 miljoen euro. Het vraagt tijd om de noodzakelijke maatregelen effect te laten krijgen. Daarom hebben we de taakstelling in 2017 niet volledig gerealiseerd. Met incidentele maatregelen hebben we de taakstelling nog voor 1,166 miljoen euro kunnen invullen. Het tekort over 2017 bedraagt daarmee 834 duizend euro, waarvan 915 duizend euro nadelig op dit programma en een voordeel van 81 duizend euro op programma 3.

Verder is op dit programma de bezuinigingstaakstelling op de personeelsbudgetten voor een bedrag van 210 duizend euro niet gerealiseerd.

Frictiekosten (N 2,9 miljoen euro)

Het nadeel op de frictiekosten wordt veroorzaakt door een hoger beslag op het frictiebudget (658 duizend euro) en een dotatie in de voorziening voor toekomstige frictiekosten (2,3 miljoen euro, exclusief frictiekosten outsourcing ICT). Uitgangspunt is dat we een reorganisatievoorziening treffen als een uitvoeringsplan is vastgesteld door het college en de voorlopige plaatsing heeft plaatsgevonden. Op dat moment weten we welke medewerkers (waarschijnlijk) boventallig worden en kunnen we een nadere inschatting maken van de kosten die de reorganisatie met zich meebrengt. Voor het bepalen van de benodigde voorziening ultimo 2017 is een nieuwe berekening gemaakt.

Outsourcing ICT (N 1,0 miljoen euro)

De aanbesteding van de generieke ICT nadert zijn einde, in 2018 zal de transitiefase starten. De plannen voor het standaardiseren en reduceren van onze software zijn inmiddels opgeleverd. De uitvoeringsfase vind

veelal in 2018 plaats. Hierdoor ontstaat een voordeel van 1,2 miljoen euro. Daarnaast is er voor het programma Outsourcing een reorganisatievoorziening gevormd, dit levert in 2017 een nadeel op van 2,2 miljoen euro. Hiermee was in de business case later in het traject al rekening gehouden waardoor er sprake is van een verschuiving in jaren. In 2017 daardoor op het meerjarige project per saldo een nadelig resultaat van 1,0 miljoen euro.

ICT (N 705 duizend euro)

Bij ICT is sprake van een aantal positieve effecten (vrijval kapitaalslasten) en negatieve effecten (extra en duurdere inhuur gekoppeld aan de mobiliteitsbeweging als gevolg van het programma outsourcing). Per saldo vallen deze positieve en negatieve effecten grotendeels tegen elkaar weg. Het nadeel ICT van 705 duizend euro zit in de reguliere ICT-dienstverlening. De kosten voor onderhoud zijn hoger uitgevallen. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een administratieve correctie over vorig boekjaar (244k), de afrekening van een aantal projecten uit voorgaande jaren (zoals glasvezel verlengingen) en kleine tekorten op budgetten voor licenties. Anderzijds hebben we ook meer geld uitgegeven aan informatiebeveiliging als gevolg van gewijzigde wet- en regelgeving. Op basis van deze ontwikkelingen is er vanaf 2018 ook structureel meer budget voor informatiebeveiliging beschikbaar gesteld.

Personeelslasten/ extra dienstverlening (N 2,4 miljoen euro)

Het nadeel op personele lasten binnen dit programma kent een aantal oorzaken.

Hogere detachingsopbrengsten (V 0,7 miljoen euro)

De detachingsopbrengsten zijn hoger, omdat er meer medewerkers zijn gedetacheerd dan oorspronkelijk begroot. Hiertegenover staan hogere lasten door meer (ingeleend) personeel. Per saldo een voordeel van 716 duizend euro.

Extra inhuur ambtelijke ondersteuning (N 3,1 miljoen euro)

Naast inhuur vanwege de voorgenomen outsourcing ICT zoals eerder in dit programma is toegelicht, is er voor diverse ondersteunende afdelingen extra inhuur geweest in 2017. Binnen het programma Overhead en ondersteuning organisatie wordt zorgvuldig omgegaan met vacatures en het invullen hiervan in verband met te realiseren bezuinigingen. Hierdoor wordt er meer beroep gedaan op externe inhuur. Daarnaast is er door ziekte in verband met de continuering van de bedrijfsvoering meer ingehuurd dan gedacht. Hiermee is in totaal circa 2,3 miljoen euro gemoeid.

In de brief van het audit-committee van oktober 2017 bent u geïnformeerd over het Verbeterprogramma Financieel Administratieve Beheersing dat is opgesteld door de ambtelijke organisatie in samenspraak met de accountant naar aanleiding van de afkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2016. Om de jaarrekening 2017 goed te kunnen voorbereiden en de fouten en de onzekerheden te herstellen die de accountant heeft gesignaleerd bij de jaarrekening 2016, hebben we in 2017 en moeten we in 2018 extra capaciteit organiseren: bij Stadsontwikkeling/grondbedrijf, Financiën en met name bij team Auditing. Dit om onder meer de benodigde correcties op de beginbalans 2017 te bepalen en verwerken en om de grexen te herzien. Hiervoor is in 2017 externe capaciteit ingehuurd voor 0,2 miljoen euro. In het Verbeterprogramma zullen ook maatregelen worden opgenomen om op middellange termijn (2018-2020) de noodzakelijke verbeteringen te borgen. Verder heeft er extra inhuur plaatsgevonden in verband met de herhuisvesting aan het Zuiderdiep en in verband met de transitie van de archiefafdelingen (0,3 miljoen euro).

Diverse kleinere afwijkingen binnen de personeelslasten tellen op tot een nadeel van 0,3 miljoen euro.

Plankosten Zuidelijke Ringweg (V 470 duizend euro)

Bij de jaarrekening 2014 is 600 duizend euro beschikbaar gesteld voor de plankosten Zuidelijke Ringweg. Dit ter dekking van de tariefverschillen c.q. niet door de ZRW gefinancierde kosten. Ultimo 2017 is hier nog 470 duizend euro van beschikbaar voor de komende jaren.

Werken derden (V 463 duizend euro)

Een deel van de opbrengsten werken derden is begroot in programma 4 maar in de realisatie in dit programma terecht gekomen. Dit resulteert in een nadeel op de gerealiseerde baten in programma 4 en een voordeel op de gerealiseerde lasten in dit programma. We hebben meer werk voor derden uitgevoerd wat resulteert in hogere opbrengsten, maar tegelijkertijd in hogere lasten. Hierdoor ontstaat per saldo geen resultaat, maar wel hogere baten en hogere lasten ten opzichte van de begroting.

Overig (N 158 duizend euro)

Diverse afwijkingen tellen op tot een nadeel van 158 duizend euro, waaronder een voordeel op huisvesting van 130 duizend euro en diverse kleine voor- en nadelen.

Financiële risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.</p> <p>De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald.</p> <p>De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitaties, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen.</p> <p>Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	

Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.</p>
-------	--

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxenmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico Programma 14	Verzekeringen Algemene ondersteuning
Omschrijving	Binnen de Gemeente Groningen zijn er een aantal risico's welke niet afgedekt zijn door verzekeringen. De kans op het zich voordoen van deze risico's is dermate klein maar de impact ervan kan groot zijn. De risico's welke hieronder vallen zijn fraude/berovingsrisico, milieuschade, cybercrime, motorrijtuigen, computer en glas.
Risicobedrag 2018	pm
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	pm
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	pm
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	pm
Kans 2021	

Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	Begroting 2018
Actie	Door het nemen van interne beheersingsmaatregelen worden de risico's beperkt.

Paragrafen

het vergroten van de eigen regie en meedoen aan de Groninger samenleving. Per 1 januari 2018 zijn de WIJ-teams verzelfstandigd in de stichting WIJ Groningen.

Vijf experimenten in het gebiedsgericht werken

De vijf experimenten in het gebiedsgericht werken zijn in volle gang. De Coöperatieve Wijkraad Oosterparkwijk werd geïnstalleerd na een intensieve voorbereiding met de wijk en de gemeenteraad. In De Wijert kwam het levendige proces van De Wijkdeal tot een mooi slot met ruim 800 mensen die hun stem uitbrachten op programma's en projecten in de wijk. Met Golvend Lewenborg bepalen de bewoners de vorm en het tempo van het participatieproces. De uitvoering van de plannen van het A-kwartier is, samen met bewoners, in volle gang. Met ontwikkelingen als Wijkbedrijf Selwerd, Wijkcoöperatie de Goeie Buurt, de Wijk G100, de Coöperatieve Wijkraad en het *Right to Challenge* wordt bovendien nog een stap verder gezet in de zeggenschap van bewoners. Initiatiefnemers dagen de overheid uit om gemeentelijke taken over te dragen omdat ze dat beter, goedkoper of met meer betrokkenheid kunnen.

Als de wijk de ruimte pakt

Met het boekje [Als de wijk de ruimte pakt](#) lieten we een tussenstand zien van het gebiedsgericht werken. Voorbeelden en gebiedskaarten illustreren wat deze manier van werken oplevert. Het dient ter inspiratie voor bewoners, ondernemers, organisaties, gemeenteraadsleden en ambtenaren.

Nieuwsbrieven

Vanaf september zijn we gestart met het informeren van bewoners door middel van nieuwsbrieven met nieuws over wat er speelt in een gebied. Wekelijks verschijnen er vijf van deze nieuwsbrieven. De nieuwsbrieven komen tegemoet aan de vaak geuite vraag van burgers en uw raad om gerichte communicatie. Te vaak nog voelen burgers zich overvallen door ontwikkelingen in de stad. De Stadsnieuws-edities moeten daar verandering in gaan brengen. De gemeente blijft daarnaast andere communicatiekanalen inzetten.

Rekenkameronderzoek

De rekenkamer prees in het onderzoek naar Burgerbetrokkenheid in Groningen de Groningse experimentele aanpak, die zijn fundament vindt in een lange en degelijke traditie van gebiedsgericht werken. Deze aanpak past bij een moderne positie van de gemeente in de netwerksamenleving. Het leren en verbreden van de werkwijze, ook voor stedelijke vraagstukken, zijn aandachtspunten voor de doorontwikkeling. Onze werkwijze trok in 2017 veel belangstelling uit andere steden.

Wijkvernieuwing 3.0

In 2017 is samen met de woningcorporaties de koers bepaald om flinke ingrepen te doen in Selwerd, Beijum, Indische Buurt/De Hoogte en De Wijert. De vier plannen hebben elk hun eigen accent en tempo. Uitgangspunt is en blijft de ongedeelde en inclusieve stad: een stad voor iedereen en waar alle Stadgers mee kunnen doen. Corporaties, gemeente en andere partijen hebben binnen deze wijkvernieuwing oog voor andere thema's, zoals duurzaamheid, preventie/gezondheid en participatie. Een sterke verbinding tussen fysieke ingrepen en de sociale programma's is daarbij cruciaal. In alle vier de wijken wordt aangesloten bij bestaande contacten met inwoners en samenwerking met de wijkorganisaties. Betrokkenheid en participatie vanuit de wijk is voor de gemeente de belangrijkste randvoorwaarde voor succes.

Geld

Integraal gebiedsgericht (bedragen x1,000 euro)	Begroting 2017	Realisatie 2017	Resultaat/ reserve
Totaal Algemeen	1.070	1.261	-191
Totaal Centrum	600	526	74
Totaal Oude Wijken	800	309	491
Totaal Zuid	800	378	422

Totaal Oost	900	520	380
Totaal West	900	581	319
Totaal	5.070	3.576	1.494

Het programma gebiedsgericht werken 2017 heeft een resultaat van 1,5 miljoen euro. Sommige processen starten, door de vele betrokken partijen, pas laat in het jaar of een volgend jaar. Andere projecten en processen in de wijken doorlopen vaak meerdere jaren waardoor planning, uitvoering en financiering niet in hetzelfde jaar plaats vinden. Hierover heeft uw raad op 29 maart 2017 besloten dat hiervoor een bestedingstermijn van twee jaren geldt. Deze flexibiliteit past bij het integraal gebiedsgericht werken.

Naast het voordelige resultaat van 1,5 miljoen euro vanuit het programma 2017 is er nog een resultaat vanuit het programma 2016 voor de doorlopende meerjarenprojecten “Herinrichting Coenderspark” en “Buurtaccommodatie Oosterparkwijk” voor een bedrag van 0,2 miljoen euro voordelig.

Verder zijn er uitgaven gedaan voor de projecten “burgerbegroting west” en “Oosterpark in verbinding” voor een bedrag van 0,8 miljoen euro (nadelig resultaat) welke we conform afspraken verrekenen met de geormerkte middelen in de reserve extra beleid.

Tot slot zijn er middelen vanuit de gebiedsprogramma's beschikbaar gesteld ad 0,4 miljoen (V 0,4) euro voor gedane investeringen voor speelvoorzieningen in de openbare ruimte. Volgens wet-en regelgeving moet deze middelen worden toegevoegd aan een reserve om vanuit deze reserve de jaarlijkse kapitaallasten over deze investeringen te kunnen financieren.

Het totale voordelig resultaat komt hiermee op 1,3 miljoen euro.

Algemeen

Groningen staat er momenteel goed voor, zeker vergeleken met andere grote steden in Nederland. De stad heeft zich in de afgelopen jaren op veel terreinen gunstig ontwikkeld. Dit geldt vooral voor de ontwikkeling van veiligheid en overlast. De sociale leefomgeving en de waardering daarvan is gestegen. Wel zien we tussen de wijken in de stad verschillen. De waardering is met name lager in een aantal aandachtsgebieden met een relatief hoog percentage corporatiewoningen. Veel Stadgers in deze wijken zijn op enigerlei wijze afhankelijk van de overheid (bijvoorbeeld voor werk en inkomen, zorg en welzijnsvoorzieningen). Hoe de diverse wijken ervoor staan, zien we terug in de wijkcompassen van onze wijken.

Wat wilden we bereiken?

- Uitvoeren doorontwikkeling WIJS;
- Doorontwikkeling Basismonitor Wijkcompassen;
- Doorontwikkeling StadDoetMee;
- Bijdrage voor inzet ID-banen, Straathoekwerk, Buurtbemiddeling en Buurtconciërges;
- Tegengaan van verloedering en overlast in de wijken door middel van buurtconciërges;
- Vroegtijdige signalering en aanpakken van conflicten tussen buurtbewoners middels buurtbemiddeling;
- Uitwerking en uitvoering programma Positief Opgroeien, zodat kinderen in de stad gezond en veilig opgroeien en zich daarbij maximaal kunnen ontplooien. We willen preventie en jongerenparticipatie versterken en (daarmee) zwaardere jeugdhulp voorkomen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Doorontwikkeling wijkcompassen naar Basismonitor

We zijn in het afgelopen jaar verder gegaan met de doorontwikkeling van de basismonitor en de bijbehorende wijkkompassen. We werken aan de ontwikkeling van een nieuwe website waarin we de basismonitor presenteren als een soort “dashboard” en waarmee we ook de inzichtelijkheid en toepasbaarheid voor geïnteresseerden vergroten. Het aantal indicatoren dat onderdeel uitmaakt van de basismonitor en de wijkkompassen breiden we uit van 36 indicatoren naar ruim 200 indicatoren; dit levert nieuwe informatie op voor de stedelijke programma’s en de verbinding met het gebiedsgerichte werken.

StadDoetMee

Met StadDoetMee bieden we een fundament voor nieuwe, eigentijdse vormen van samenwerking met én tussen Stadlers. We werken eraan dat bewoners zelf meer zeggenschap krijgen over onderwerpen die hun eigen leefomgeving aangaan. We investeren hiervoor in innovatieve vormen van participatie en experimenteren met nieuwe methoden van lokale (directe) democratie. Dit doen we op het niveau van de buurt of wijk, maar ook binnen meer stedelijk georiënteerde netwerken. Ter voorbereiding op de eventuele herindeling is het afgelopen jaar de samenwerking met Ten Boer geïntensiveerd.

We organiseren het permanente gesprek over anders samenwerken tussen ambtenaren, politici en burgers. Zo voerden we in die constellatie een dialoog rond de theatervoorstelling van Lucas de Man, inclusief sprekers over de lokale democratie in Groningen. Met de vijf experimenten in het gebiedsgericht werken en de vele voorbeelden in het boekje [Als de wijk de ruimte pakt](#) laten we expliciet zien wat gebiedsgericht werken betekent. Ook op Let’s Gro was aandacht voor dit thema, en lieten wijkinitiatieven uit de Stad zich zien. Tenslotte prees de rekenkamer eind van het jaar in het onderzoek naar Burgerbetrokkenheid in Groningen de Groningse experimentele aanpak.

WIJS (Wijk Inzet door Jongeren en Studenten)

Met WIJS (Wijk Inzet door Jongeren en Studenten) timmeren we stevig aan de weg om studenten van Hanzehogeschool en Rijksuniversiteit Groningen in te zetten voor maatschappelijke wijkondersteuning. We richten ons hiermee op het samenleven van studenten en jongeren en overige wijkbewoners. WIJS heeft in 2017 de positieve inzet van studenten in Groningen bewezen en de doelen van WIJS lijken te worden nagestreefd. Met verschillende netwerkpartners is gekeken waar en hoe WIJS-diensten kan ontwikkelen in verschillende wijken. WIJS vindt het belangrijk dat er een duidelijke toegevoegde waarde is voor de wijken en maatwerk is hierbij noodzakelijk. Er is in 2017 gestart met verschillende pilots, waaronder in het Floreshuis (Korrewegwijk), het Wijkbedrijf (Selwerd), de Voedselbank (Oosterparkwijk), het Forum (Centrum), Backbone050 (Vinkhuizen) en de Innovatiewerkplaats Helpman/de Wijert (Wijert). Betreffende losse projecten is WIJS inmiddels actief geweest in 19 buurten, vaak door onderzoek. Meer informatie over WIJS in [Programma Wonen](#).

Geld

Integraal gebiedsgericht (bedragen x1,000 euro)	Begroting 2017	Realisatie 2017	Resultaat/ reserve
Doorontwikkeling Basismonitor Wijkkompassen	250	250	0
StadDoetMee	200	272	-72
Bijdrage ID-banen	200	200	0
Straathoekwerk	247	247	0
Buurtconciërges	60	60	0
Buurtbemiddeling	43	43	0
Contributie G32, Platform31	70	65	5
Organisatiekosten Wijkaanpak (voorfinanciering plankosten Koersdocument wijkvernieuwing)	0	124	-124
Totaalbudget Algemeen	1.070	1.261	-191

Centrum

De binnenstad is het boegbeeld van Groningen. De binnenstad is bruisend, levendig en dynamisch en dat zien we terug in het wijkkompas van de binnenstad. De binnenstad huisvest een grote groep jongeren (18-27 jaar), vooral studenten. Daarmee gepaard gaat een grote verhuisfrequentie. De sociale leefomgeving in de binnenstad staat al geruime tijd onder druk. De scores op overlast en (on)veiligheid zijn onverminderd hoog. De ervaren overlast is vergeleken met 6 jaar geleden en vergeleken met de stedelijke ontwikkeling toegenomen. De veiligheid heeft zich wederom verbeterd en ook de drugsoverlast is aanzienlijk afgenomen. De aanpak van het A-kwartier draagt hiertoe bij. Tenslotte blijft een goed beheer en onderhoud van de openbare ruimte van groot belang; de verloedering is in de afgelopen periode afgenomen.

Wijken en buurten

[Binnenstad](#), [Binnenstad-Oost](#), [A-Kwartier](#), [Binnenstad-West](#), [Hortusbuurt](#), [Ebbingekwartier](#), Universitair medisch centrum Groningen, Hoofdstation en omgeving. De sociale voorzieningen van WIJ-Groningen zijn georganiseerd in [WIJ Schilderswijk/Centrum](#) in de Oosterstraat.

Wat wilden we bereiken?

- Een levendige binnenstad met een prettig verblijfsklimaat;
- Een bruisende en bereikbare binnenstad voor diverse gebruikers;
- Goed wonen in een leefbare binnenstad;
- De binnenstad als motor van de economische en culturele ontwikkeling van stad en regio waarin Ruimte is voor ondernemerschap en waarin omzet en werkgelegenheid op peil blijven.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

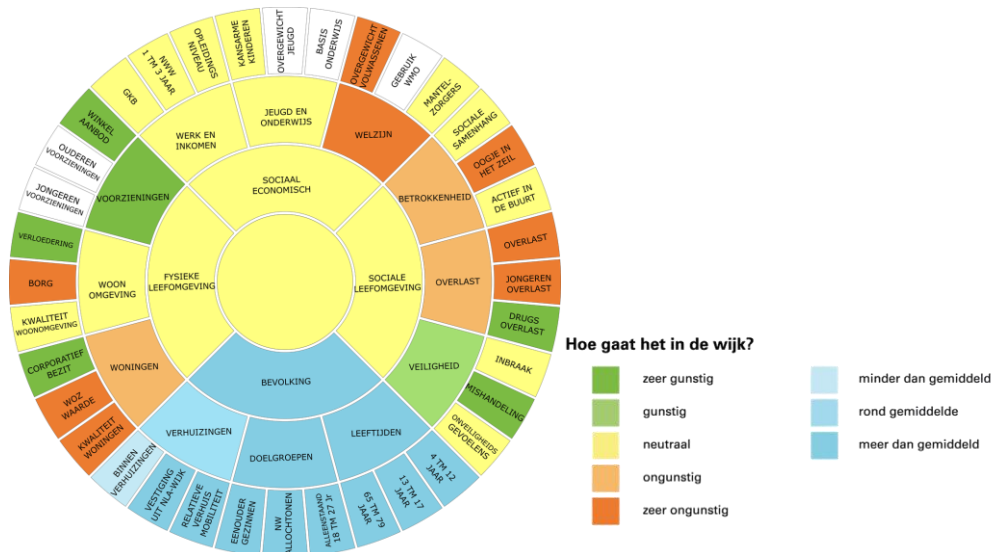
Bestemming Binnenstad: verbeteren verblijf- en woonklimaat Binnenstad

Met de vaststelling van de visie Bestemming Binnenstad en het uitvoeringsprogramma hebben we een belangrijke stap gezet naar een toekomstbestendige binnenstad. Er is verder gewerkt aan de Diepenring om ruimte te maken zodat de bus daar in de toekomst kan rijden. Ook zijn de zogenaamde 'koppen' van de Folkingestraat zodanig bestraat dat het gebruik door voetgangers én fietsers duidelijker is geworden. In de Grote Appelstraat is de inrichting van de straat aangepast en is er meer groen gekomen (leefstraat).

Aan de Westerhaven is het gebied gebruiksvriendelijker geworden door herinrichting en plaatsing van zitbanken. Ook is de nieuwe centrumhalte West gereedgekomen zodat de bus niet meer door de Munnekeholm, Brugstraat en A-straat rijdt. Daardoor kon vervolgens een begin worden gemaakt met de herinrichting van de A-straat. Tevens is gestart met een elektrische pendelbus tussen het Gedempte Zuiderdiep en de A-weg. Inrichtingsleidraad Nieuwe Stadsruimtes zorgt voor behoud van voldoende eenheid in de binnenstad.

In december is aan de hand van bovengenoemde leidraad het ontwerp voor de Brugstraat en Munnekeholm vastgesteld. Op de pleinlocaties voor de Der Aa-kerk en Minerva ontstaan verblijfsplekken. De ontwerpen hiervoor zijn in december 2017 nog in de schetsfase.

Wijkkompas



De ontwikkeling van de binnenstad in de periode 2010-2016

Fietsparkeren

In 2017 hebben wij een aanvalsplan fietsparkeren opgesteld. De grote aantallen fietsen in de stad noodzaken tot een grote, volgende stap in de aanpak. Daarin zijn we bezig met het bedenken van oplossingen voor kort stallen (vakken), middellang stallen (vaste voorzieningen op straat) en lang parkeren (in gebouwde voorzieningen langs de hoofdroutes). Voor de eerste maatregelen zijn al middelen beschikbaar vanuit de Fietsstrategie en het gebiedsprogramma. Najaar 2017 is een publiciteitscampagne gestart onder de noemer "Wees geen Fietsaso, wees sociaal en parkeer normaal". Het doel is een bijdrage te leveren aan gedragsverandering.

Informatievoorziening

In 2017 hebben we de informatievoorziening aan bewoners en bezoekers van Groningen over de ontwikkeling van de binnenstad, Oostwand en het Forum gecontinueerd, via het informatiecentrum op de Grote Markt, via www.ruimtevoorjou.groningen.nl, nieuwsbrieven en klankbordgroepen.

Toekomstvisie A-kwartier: uitvoeringsprogramma

We zijn samen met de bewoners in het A-kwartier volop bezig met de uitvoering van de Toekomstvisie A+ kwartier. In 2017 is er een inspiratieboek 'Samen A-kwaliteit maken, voor en door bewoners', gemaakt. In de Vishoek, Hoekstraat en Muurstraat heeft herinrichting plaatsgevonden en is de bestrating vervangen.

Economische agenda: samenwerking en evenementen

In 2017 hebben we het evenementenprogramma uitgevoerd, met als hoogtepunten Eurosonic Air, Zomerstad, City Stage (amateurkunst), de Nacht van de Mode, Winterwelvaart, de ijsbaan en digitaal vuurwerk in het kader van de vuurwerkvrije binnenstad. In 2017 hebben we samen met onze stakeholders weer gewerkt aan uitvoering van het jaarprogramma Binnenstad Management, waarin we onze individuele activiteiten delen, afstemmen en waar mogelijk samen optrekken. Gastvrijheid is een thema wat we, als onderdeel van de Groninger Retailagenda, verder hebben vormgegeven.

Conclusie

Er is volop gewerkt aan de uitvoering van zowel de visie voor de binnenstad als het A-kwartier, zodat de binnenstad nog aantrekkelijker wordt voor de bewoners, ondernemers en bezoekers.

Geld

Integraal gebiedsgericht (bedragen x1,000 euro)	Begroting 2017	Realisatie 2017	Resultaat/ reserve
Toekomstvisie A-kwartier	400	400	0
Wijkwethoudersbudget	200	126	74
Totaalbudget Centrum	600	526	74

Oude wijken

In dit gebied onderscheiden De Hoogte, de Indische buurt en de Oosterparkwijk zich. Deze wijken met relatief veel goedkope kleine huurwoningen kenmerken zich door lage scores op de sociaaleconomische positie van bewoners en een hoge druk op de kwaliteit van de sociale leefomgeving. Voor deze drie wijken geldt overigens wel dat er sprake is van een positieve ontwikkeling in de afgelopen zes jaar. De nieuwbouw die heeft plaatsgevonden werpt duidelijk zijn vruchten af op het gebied van sociaaleconomische ontwikkelingen. Dat neemt niet weg dat voor alle drie wijken zorg en aandacht geboden blijft. De concentratie van armoede- en opvoedingsvraagstukken is hier het hoogst. Voor De Hoogte in het bijzonder geldt dat de waardering voor de woonomgeving sterk is verminderd en dat onveiligheidsgevoelens bij bewoners blijvend te hoog zijn.

De overige wijken staan er goed op, in vergelijking met de hierboven genoemde drie wijken. Het gaat hier om Kostverloren, Schildersbuurt, Oranjebuurt, Noorderplantsoenbuurt en Professorenbuurt. Allemaal wijken met een hoge waardering voor de fysieke omgeving, een goeie sociaaleconomische positie en een gunstig oordeel over de sociale leefomgeving. Ook ontwikkelen deze wijken zich behoorlijk stabiel. Voor Kostverloren en de Schildersbuurt valt op dat de al lage waardering voor het basisonderwijs verder is verslechterd en dat overlast in brede zin, maar in het bijzonder jongerenoverlast, toeneemt.

Wijken en buurten

[Noorderplantsoenbuurt](#), [Oranjebuurt](#), [Schildersbuurt](#), [Kostverloren](#), [De Hoogte](#), [Indische buurt](#), [Professorenbuurt](#), [Oosterparkwijk](#), [Woonschepenhaven](#). In dit stadsdeel zijn drie WIJ-teams actief: [WIJ Schilderswijk/Centrum](#), [WIJ Korrewegwijk](#) en [WIJ Oosterparkwijk](#).

Wat wilden we bereiken?

- Realisatie herschikking buurtaccommodaties Oosterparkwijk;
- Gebiedsgerichte aanpak armoedebeleid, opvoeden en veiligheid in de Oosterparkwijk, Indische buurt/de Hoogte en Kostverloren;
- Ontwikkeling Aletta Jacobshuis als laagdrempelige buurtvoorziening in de Hoogte;
- Experimenteren met de Coöperatieve Wijkraad;
- Aanpak riolering en openbare ruimte Professorenbuurt;
- Ontwikkeling en ondersteuning/faciliteren van buurtinitiatieven.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Oosterparkwijk

De afgelopen jaren is de beoordeling door wijkbewoners van de woon- en leefomgeving (met uitzondering van het beheer) duidelijk verbeterd. Ook op sociaaleconomisch vlak zijn er verbeteringen zichtbaar. Samen met het WIJ-team is gestart met 'Oosterparkwijk in verbinding'. Dit uitvoeringsplan is een integraal sociaal programma, gericht op veiligheid, armoede en het opvoedingsklimaat.

Vanwege het verdwijnen van het Treslinghuis begin 2018 is gestart met de herverdeling van functies en accommodaties in de wijk. Het WIJ-team en WerkPro hebben een nieuwe tijdelijke plek gevonden. Samen met de Bewonersorganisatie, speeltuinverenigingen en accommodaties is een start gemaakt met de zoektocht naar een nieuw buurtcentrum. In 2018 krijgt dit vervolg in een haalbaarheidsonderzoek naar het gebruik van de Siebe Jan Boumaschool als gezamenlijke plek voor de wijk.

In 2017 is de prijsvraag Who Cares uitgeschreven door de Rijksbouwmeester. De Oosterparkwijk is één van de vier deelnemende wijken in Nederland. Het brengt antwoorden op de vergrijzing en de veranderingen in de zorg en ondersteuning en geeft een impuls aan de ruimtelijke vernieuwing van de wijk. Samen met bewoners onderzoeken we hoe het winnende plan gerealiseerd kan worden.

Coöperatieve Wijkraad

We hebben voorbereidingen getroffen voor het experiment van de Coöperatieve Wijkraad in de Oosterparkwijk. Hierin nemen zowel gelote wijkbewoners als raadsleden plaats. Vervolgens beslist de Coöperatieve Wijkraad over de wijkagenda en de inzet van budgetten voor de wijk. Het Wijkpanel is al gestart met een eerste onlinegesprek. Met de Coöperatieve Wijkraad investeren we op deze manier ook in nieuwe manieren van dialoog voeren in de wijk. De start van de Coöperatieve Wijkraad vindt plaats in januari 2018, het gereserveerde budget van 2017 voor de uitvoering van plannen wordt meegenomen naar 2018.

Indische buurt/de Hoogte

Vanwege de sociaaleconomische situatie en de gevolgen daarvan voor bewoners van de Indische buurt en De Hoogte is er reden om de inspanningen in deze wijken langdurig te intensiveren. We zijn gestart met de voorbereidingen voor het werkprogramma 'Wel moakt 't verschil?' en de voorbereidingen voor de wijkvernieuwing, die samen met de woningcorporaties weer wordt opgepakt. De plannen worden uitgevoerd in 2018 en financiering is gestart vanuit armoedebestrijding. Deze plannen worden nadrukkelijk samen opgesteld om de verbinding tussen 'sociaal' en 'fysiek' in de aanpak te bewerkstelligen. Met de buurtcoöperatie 'De goeie buurt' is een goede partner gevonden waarmee we in de voorbereiding en uitvoering van de plannen samenwerken. Ook WIJS (Wijk Inzet door Jongeren en Studenten) speelt hierbij een belangrijke rol.

In het Aletta Jacobshuis in De Hoogte is Edanz neergestreken. Een nieuw centrum voor ontmoeting en ontwikkeling. Edanz heeft een stedelijke doelgroep, maar richt zich nadrukkelijk ook op de bewoners in De Hoogte. Veel van de vrijwilligers komen uit de wijk. Het afgelopen jaar is met betrokkenen en mogelijke partners gesproken over de totstandkoming van een businessplan voor Edanz. Er is een doorstartplan voor Edanz als (deels) buurtgerichte locatie ontwikkeld. In 2018 verwachten we dat met een incidentele bijdrage uit het gebiedsteam hiermee kan worden gestart. Op deze manier behouden we dit gebouw als wijkvoorziening.

Wijkkompas



De ontwikkeling van De Hoogte in de periode 2010-2016



De ontwikkeling van de Indische Buurt in de periode 2010-2016

Aanpak riolering Professorenbuurt

In de Professorenbuurt is een groot deel van de riolering vervangen. In het gebiedsprogramma hebben we budget gereserveerd om bij te springen indien er wensen zijn om de straat anders in te richten. Dit budget nemen we mee naar 2018 en stellen we ook beschikbaar voor vergelijkbare ingrepen in De Hoogte, Noorderplantsoenbuurt en Oranjebuurt.

Kostverloren

In Kostverloren is gestart met het vervangen van kabels, leidingen en de riolering. Dit moment hebben we aangegrepen om de straten opnieuw in te richten. Dit hebben we samen met bewoners en instellingen gedaan. In 2018 gaan we hier mee door.

Daarnaast zijn we gestart met een haalbaarheidsonderzoek naar samenwerking tussen verschillende maatschappelijke partijen in Kostverloren. De Petteflet, De BSO en Stichting van Ostade onderzoeken onder de noemer Kostwinning naar samenwerkingsverbanden en uitbreidingsmogelijkheden.

WIJS

Financiering van de projectcoördinatie heeft zijn weg gevonden in het reguliere [Programma Wonen](#). Daardoor is minder uitgegeven dan begroot. Het gebiedsteam blijft echter bijdragen aan projecten van WIJS in de Oude Wijken, ook in 2018.

Conclusie

De samenwerking tussen bewoners, WIJ-teams en gemeente heeft in 2017 in het stadsdeel Oude Wijken steeds vastere vormen aangenomen. Een goed voorbeeld hiervan is de samenwerking met- en de activiteiten van De Goeie Buurt in Korrewegwijk/De Hoogte. Er is in samenhang met het 'Koersdocument Wijkvernieuwing Indische Buurt/De Hoogte' een programma gemaakt voor een gebiedsgerichte aanpak van armoedebeleid, opvoeden en veiligheid in deze wijken. De vorming van de Coöperatieve Wijkraad in de Oosterparkwijk heeft vorm gekregen in de loop van het afgelopen jaar en zal in 2018 op volle sterkte gaan opereren. Er is vooruitgang geboekt in de herschikkingsoperatie van accommodaties in de Oosterparkwijk. In de overige wijken zijn er veel bewonersinitiatieven in onderlinge samenwerking ontwikkeld en (deels) uitgevoerd. Een aantal grootschalige bewonersinitiatieven zijn in 2017 verder uitgewerkt en worden in 2018 uitgevoerd.

Geld

Integraal gebiedsgericht (bedragen x1,000 euro)	Begroting 2017	Realisatie 2017	Resultaat/ reserve
Armoede-problematiek en opvoedingsklimaat Kinderen en jeugd Oude Wijken	50	0	50
Doorontwikkeling Aletta Jacobshuis	25	7	18
Wijken voor Jeugd	175	140	35
Herinrichting Professorenbuurt	100	2	98
Coöperatieve wijkraad	200	3	197
WIJS	50	15	35
Wijkwethoudersbudget	200	142	58
Totaalbudget Oude Wijken	800	309	491

Zuid

De wijken in Zuid staan er bijna allemaal goed voor. De fysieke omgeving en de sociale leefomgeving worden voor het merendeel positief (boven het stedelijk gemiddelde) beoordeeld. Ook de sociaaleconomische positie van wijkbewoners scoort voor de meeste wijken beter dan in de stad. In het gebied zijn er drie wijken met relatief veel goedkope huurwoningen: de Grunobuurt, Corpus den Hoorn en De Wijert. In De Wijert is de wijkvernieuwing nog niet afgerond en blijft de sociaaleconomische positie van wijkbewoners, als enige wijk in Zuid, achter bij de stad. Voor het corporatieve bezit dat nog geen verbetering heeft gehad, blijft aandacht nodig. We zien het nog niet terug in de wijkcompassen, maar voor delen van Corpus den Hoorn en ook Hoornse Meer, Rivierenbuurt en Grunobuurt geldt dat zich op woningcomplexniveau concentraties voordoen van sociaal-maatschappelijke problemen.

Wijken en buurten

[Zeeheldenbuurt](#), [Badstratenbuurt](#), [Laanhuizen](#), [Grunobuurt](#), [Rivierenbuurt](#), [Herewegbuurt](#), [Oosterpoort](#), [Corpus den Hoorn](#), [Hoornse meer](#), [Hoornse Park](#), [Piccardthof](#), [De Wijert](#), [De Wijert-Zuid](#), [Helpman](#), [Coendersborg](#), [Villabuurt](#), [De Linie](#), [Europapark](#), [De Meeuwen](#), [Klein Martijn](#).

In dit gebied zijn drie WIJ-teams actief: [WIJ Rivierenbuurt](#), [WIJ De Wijert](#) en [WIJ Corpus den Hoorn](#).

Wat wilden we bereiken?

- Sociale programmering voor de Hoornse wijken;
- Faciliteren van bewonersbedrijf de Strooming in de Rivierenbuurt;

- Herinrichten Barestraat samen met bewoners;
- Freecafé de Wandeling in Stadspark realiseren samen met de initiatiefnemers;
- Het ontwikkelen van een burgerbegroting voortvloeiend uit het bewonersinitiatief rondom De Wijert-Helpman, zoals bekrachtigd met het convenant De Wijert-Helpman;
- Het realiseren van een nieuwe buurtaccommodatie gericht op preventie van sociale problematiek voor De Wijert;
- Wijkwethoudersbudget gedeeltelijk inzetten op een burgerbegroting, naast het oppakken van initiatieven, kansen, knelpunten en bedreigingen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Oosterpoort

Samen met het WIJ-team is het Poortershoes weer het kloppende hart in de wijk geworden. De ontwikkelingen in het Europapark rond woningbouw hebben extra investeringen noodzakelijk gemaakt rond de thema's Sport, Jeugd en Verkeer.

Rivieren- en Herewegbuurt

De ontwikkeling van De Stroming in samenwerking met DIG050 als algemene voorziening in de wijk verloopt voorspoedig. Het afgelopen jaar zijn er een tiental Participatiebanen ontstaan, zijn er tal van activiteiten georganiseerd voor en door bewoners en mensen die een dagbesteding zoeken. Vooral het mengen van groepen is vernieuwend en levert uitdagingen op voor zowel vrijwilligers als professionals. Samen met het programma Maatschappelijke Participatie is geïnvesteerd in de professionalisering van het initiatief.

De Barestraat is heringericht. De plannen hiervoor zijn gezamenlijk met bewoners en gemeente gemaakt. In het Stadspark was er sprake van een succesvolle pilot Discgolf die nu wordt uitgebouwd naar een permanent parcours. Freecafé De Wandeling krijgt langzaam maar zeker vorm en zal de komende jaren blijven groeien. De financiële afhandeling vindt plaats in 2018.

De Wijert

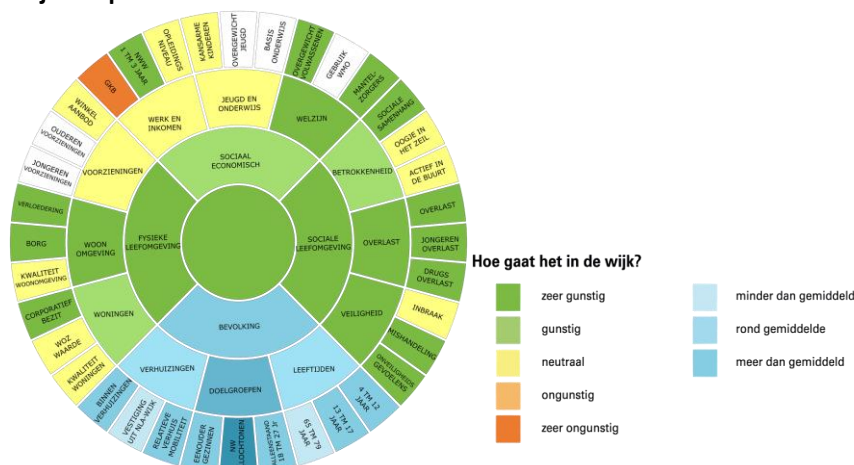
De buurtsamenwerking de Wijert/Helpman tussen Onderwijs Groep Noord (Terra) en de Gemeente Groningen is afgelopen jaar geformaliseerd in een convenant tussen de partijen. Tegelijkertijd is er door de gebiedscoöperatie Westerkwartier en Terra, met ondersteuning van Gebiedsteam het fruitcafé de Helpende Hand opgericht. Een ontmoetingsplek voor bewoners die een steuntje in de rug nodig hebben en een plaats waar studenten een praktijkinvulling van hun opleiding kunnen vinden. Op deze wijze wordt invulling gegeven aan een preventieve aanpak van sociale problematiek.

De Wijkdeal de Wijert heeft na 32 bijeenkomsten in en met de wijk tot een succesvolle stemronde geleid. De uitkomsten van de wijkdeal zijn op basis van een meerjarenprogramma voor de Wijert begroot, met bijzondere aandacht voor armoede en positief opgroeien. Voor de uitvoering van dit programma sluiten we aan bij de bestaande samenwerkingsstructuren met WIJ-team, corporaties, bewoners, scholen en ondernemers. Specifiek voor (startende) ondernemers hebben we samen met Werk en Inkomen geïnvesteerd in de opzet van een ondernemers community. Ondernemers en parttime ondernemers kunnen op deze manier bijdragen en onderdelen van de Wijkdeal uitvoeren.

In Helpman hebben we een aantal verkeersproblemen rond de Haydyschool en de Helperoostsingel opgelost. Samen met de speeltuincentrale hebben we geïnvesteerd in de speeltuin de Helpen en samen met het WIJ-team is er een activiteitenplan opgezet voor de speeltuinaccommodatie.

De herinrichting van de Van Lenneplan en de aanpak van het Coenderspark hebben we dit jaar grotendeels uitgevoerd.

Wijkkompas



De ontwikkeling van De Wijert in de periode 2010-2016

Corpus en Hoornse wijken

In Corpus en Hoornse wijken hebben we ingezet op jeugd door deze op sportieve wijze te benaderen. Stratenacties waarin huis aan huis het gesprek met bewoners werd aangegaan hebben geleid tot een grotere betrokkenheid bij de leefbaarheid van de wijk. Ervaringen die we hiermee hebben opgedaan in 2017 zijn hoopgevend. Daarom gaan we hiermee door. De financiële afhandeling vindt plaats in 2018. Op het gebied van veiligheid ontwikkelen de gebruikelijke overlast-hotspots zich positief. In de zomer zijn de overlastmeldingen nihil geweest en ook de nieuwjaarsviering kende geen incidenten.

Conclusie

Door het gebiedsteam is gewerkt aan de versterking van verbanden in de samenleving. We hebben dit versterkend, consoliderend en verkennend gedaan. We hebben samen met bewoners en andere partijen op basis van gelijkwaardigheid gewerkt aan de totstandkoming en de uitvoering van het meerjarenprogramma van de Wijkdeal De Wijert. Nieuwe allianties met bewoners, ondernemers, scholen, WIJ-team en gemeente zijn gestart. In het gebied als geheel hebben we door het wegnemen van knelpunten en bedreigingen, het benutten van kansen en mogelijkheden op sociaal, fysiek, economisch, educatief en het terrein van gezondheid bijgedragen aan de leefbaarheid in het gebied en gebouwd aan een fundament waarop we komende jaren samen met alle betrokken partijen verder kunnen bouwen.

Geld

integraal gebiedsgericht (bedragen x1,000 euro)	Begroting 2017	Realisatie 2017	Resultaat/ reserve
Bewonersbedrijf de Stroming/ WIJ	25	27	-2
Herinrichting Barestraat	50	4	46
Freecafé de Wandeling	25	17	8
Huis voor de buurt De Wijert	50	55	-5
Buurtsamenwerking De Wijert	400	137	263
Jeugd, Sport, initiatieven en innovatie in Corpus	50	16	34
Wijkwethoudersbudget	200	124	76
Totaalbudget Zuid	800	380	420

Heerdenaanpak

Met de heerdenaanpak worden kwetsbare heerden aangepakt in een gezamenlijke inzet door gemeente, WIJ-team, corporaties en politie. De opgave is om per heerd samen met bewoners, de woonkwaliteit, de openbare ruimte en de sociale problematiek in één aanpak te verbeteren. Kenmerkend is een koppeling van veiligheids- en sociale inzet aan het uitvoeren van ingrepen in de fysieke woonomgeving vanuit ontwikkelend beheer. Met de aanleg van de nieuwe riolering en de waterpasserende bestrating is de herinrichting in de Atensheerd in 2017 gestart. Deze werkzaamheden zijn gefinancierd vanuit de reserve 2016 voor meerjarige exploitatieprojecten (zie [Introductie](#)). Dit wordt in 2018 afgerond. Op deze schaal in een woonwijk is de waterpasserende bestrating een primeur voor Groningen. Daarnaast is er in de loop van 2017 gekozen om in de Godekenheerd verder te gaan en is er gestart met een schouw met bewoners in de Galkemaheerd. In de Godekenheerd is de kruising met het Koerspad aangepakt en een portiekafsluiting met woningcorporatie Nijestee gerealiseerd. Het vervolg voor de heerdenaanpak wordt onderdeel van de Wijkvernieuwing. Het gereserveerde bedrag uit 2017 voor de heerdenaanpak wordt hier ondergebracht en in 2018 uitgegeven aan voorbereiding en uitvoeringskosten.

Transitie maatschappelijk vastgoed Beijum

In 2017 is er een onderzoek verricht naar leegstand van het maatschappelijk vastgoed. De resultaten zijn opgenomen in het Koersdocument Wijkvernieuwing Beijum. Verpleeghuis Innersdijk wordt in kleinere vorm teruggebouwd. In 2017 is een start gemaakt met de bouw van het derdengebouw; verwachting is dat de bouw in 2018 wordt afgerond. Hier wordt onder andere WIJ Beijum gehuisvest.

Winkelpleinen Beijum-West en Beijum-Oost

Het Winkelplein Beijum-West functioneert met name voor fietsers en wandelaars problematisch. Bij een schouw is door bewoners en bezoekers aangegeven dat hier ingrepen nodig zijn. Een onderzoek naar het functioneren van de twee winkelpleinen in Beijum is meegenomen in het Koersdocument Wijkvernieuwing voor Beijum.

Armoedebeleid

In Beijum en Lewenborg is een hoog percentage van de bewoners aangewezen op bijstands- of minimumuitkering en een deel daarvan verkeert in armoede. Op basis van de voorzieningen in het armoedebeleid zijn we met de opgedane ervaring in Lewenborg ook in Beijum gestart met een gerichte samenwerking. Vanuit de Oude Bieb in Lewenborg is in 2016 een energiebesparingstraject opgestart. Dit project is gecontinueerd in 2017 en uitgebreid naar Beijum, mede als onderdeel van de Heerdenaanpak.

Jeugd in Oost

In zowel Beijum als Lewenborg is er jongerenproblematiek. Scholencomplex Kluiverboom in Lewenborg ontwikkelt een huiskamer, een veilige plek voor jongeren voor huiswerk en gesprekken. Thema's waaraan met wijkbewoners en -professionals wordt gewerkt zijn: De vreedzame wijk, welzijn en perspectief, opvoedingsondersteuning en preventie (soft)drugsgebruik van jongeren. We stimuleren initiatieven in preventieve zin en bevorderen participatie van jongeren hierbij. De Huiskamers en inzet van jongerenwerkers in Beijum en Lewenborg zijn hierin belangrijk. Vanuit de problematiek rondom jeugdoverlast is in samenwerking met de politie, WIJ en Veiligheidshuis, een nieuwe methodiek (Plus, Min, Mee) gestart.

Op initiatief van de lagere scholen in Lewenborg, Engelbert en Oosterhoogebrug zijn we, samen met het WIJ-team, verder gegaan met de ontwikkeling van Lewenborg XL. Dit is een samenhangend plan, onder de paraplu van Vreedzame Wijken, ten behoeve van de scholen en voor- en naschoolse opvang in deze wijken.

Oude Bieb Lewenborg

In het kader van het Armoedebeleid is in de Oude Bieb in Lewenborg een centrale locatie met steun van Lefier ingericht, die ruimte en mogelijkheden biedt aan lokale (bewoners-) initiatieven die van betekenis zijn voor armoedebestrijding voor de wijk. Spil in dit initiatief is Stichting De Oude Bieb, een laagdrempelige toegang, waarmee al snel de aansluiting is gevonden met verschillende andere wijkinitiatieven. Van daar uit wordt met een winkel, werkleertrajecten en initiatieven die bijdragen aan Golvend Lewenborg mensen met sociale en financiële problemen een perspectief geboden.

Bewonersbetrokkenheid

In Lewenborg is bijna als vanzelf een nieuwe beweging (Golvend Lewenborg) ontstaan van betrokken en actieve bewoners. Golvend Lewenborg is een experiment en het gebiedsteam ondersteunt dit proces actief om initiatieven te helpen organiseren en financieren.

De Sociale Long in Beijum is een nieuwe beweging van bewoners op de thema's: Levendig Ondernemend Natuurlijk en Gezond. Bewoners willen samen met gemeente en corporaties initiatieven gestalte geven. Er zijn inloopbijeenkomsten vanuit de Wegwijzer in Beijum waar bewoners pitchten voor hun onderwerp en daar medestanders bij zoeken. Deze sessies worden door bewoners georganiseerd en uitgewerkt.

In 2017 is gestart met het nieuwe speelplekkenbeleid. Voor Beijum en Lewenborg is door een werkgroep van bewoners, met ondersteuning van WIJ, onderzocht of er van meerdere kleine speelplekjes 'om de hoek' ook grotere plekken konden worden gemaakt die voor alle leeftijden geschikt waren en tevens als ontmoetingsplek konden dienen. De werkgroepen hebben diverse bijeenkomsten georganiseerd om de wijk erbij te betrekken.

Veiligheid in de wijk

Veiligheid en overlastbestrijding is van groot belang voor een goed woonklimaat. Om te voorkomen dat overlastgroepen zich ontwikkelen tot criminele bendes is het van belang dat we de nodige maatregelen uitvoeren. Preventie van afglijden van jongeren, tegen ondermijning door (drugs)criminaliteit en met positieve prikkels en voorzieningen voor specifieke groepen die aandacht nodig hebben om aangehaakt te blijven bij de maatschappij. Politie, WIJ, woningcorporaties en gemeente trekken gezamenlijk op om de veiligheid van de woonomgeving aan te pakken door middel van gerichte maatregelen.

Wijkontwikkeling Oosterhoogebrug

De wijkontwikkeling in Oosterhoogebrug ondergaat een grote koerswijziging. In Oosterhoogebrug wordt door woningstichting Wierden en Borgen gewerkt aan de realisatie van tachtig nieuwe woningen aan de Pop Dijkemaweg. Er is een haalbaarheidsonderzoek gaande naar nieuwe huisvesting inclusief gymzaal van wijkcentrum De Schakel, in samenwerking met de Oosterhoogebrugschool en een gebiedsherinrichting rond de bestaande supermarkt. De resultaten van het onderzoek worden met diverse partijen besproken.

Grenscorrectie Meerstad

Per 1 januari 2017 is de grenscorrectie Meerstad een feit en is de gemeente Groningen verantwoordelijk voor alle gemeentelijke zaken in Meerstad. In 2017 is er aandacht gevraagd voor de voorzieningenplanning met betrekking tot scholen in Meerstad en het effect daarvan op de omliggende wijken. Dit zal verder besproken worden in 2018. In Meerstad is er een actieve groep bewoners, die zelf een werkgroep hebben samengesteld voor de speelplekken.

Conclusie

Het Koersdocument Wijkvernieuwing Beijum is afgerond en zal begin 2018 door de gemeenteraad worden vastgesteld. De uitwerking krijgt vorm door aan te sluiten bij de doorgaande ontwikkeling van betrokkenheid van bewonersorganisaties en -bewegingen. In Beijum en Lewenborg zijn bewoners al jaren actief, onder andere in het onderhoud van het vele groen. Met Golvend Lewenborg, de Oude Bieb, de Sociale LONG, en

het wijkbedrijf krijgt de betrokkenheid en inzet van bewoners een nog bredere impact. Zij vormen een platform voor nieuwe initiatieven in de wijk. Golvend Lewenburg, één van de experimenten in het gebiedsgericht werken, is aan het onderzoeken of het overdragen van zeggenschap van de gemeente een ontwikkeling is die zij ambiëren. We zijn trots dat deze ontwikkeling zich voordoet, dat bewoners bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke problemen met hun initiatieven op het gebied van jeugd, armoede, groen en werk.

Geld

Integraal gebiedsgericht (bedragen x1,000 euro)	Begroting 2017	Realisatie 2017	Resultaat/ reserve
Jeugd in Oost	75	45	30
Armoede Beijum en Lewenburg	100	27	73
Groenbeheer (herprioritering)	150	177	-27
Heerdenaanpak	250	0	250
Golvend Lewenburg	50	4	46
Sociale Long	50	1	49
Sportpark Karding	25	0	25
Wijkwethoudersbudget	200	266	-66
Totaalbudget Oost	900	520	380

West

Vinkhuizen, Paddepoel en Selwerd zijn allen aangewezen als wijkvernieuwingswijken in de stad. In Vinkhuizen en Paddepoel is de wijkvernieuwing bijna afgerond. In Selwerd is in 2017 gestart met de wijkvernieuwing, waarin een belangrijke rol voor bewoners is weggelegd en de doelstellingen zich richten op healthy ageing. Uit de wijkcompassen van deze drie wijken wordt duidelijk dat vooral de sociaaleconomische positie van de wijkbewoners er in relatie tot de rest van de stad niet goed voorstaat. In Selwerd betreft dit vooral de jeugd en het onderwijs, terwijl in Paddepoel en Vinkhuizen vooral welzijnsaspecten in beeld komen. De laatste twee wijken kennen ook een vergrijsde bevolking die een relatief hoog gebruik van WMO-voorzieningen met zich meebrengt. In de wijkontwikkeling van beide wijken valt wel op dat het percentage 65-plussers in de afgelopen jaren aan het afnemen is. In Tuinwijk is de wijkvernieuwing afgerond en dat heeft erin geresulteerd dat de wijk er nu heel goed voorstaat. Het dorp Hoogkerk ontwikkelt zich stabiel, met daarbij de kanttekening dat de waardering voor de woningen aan het dalen is en dat de ervaren overlast aan het toenemen is, zowel in Hoogkerk zelf als ten opzichte van de stedelijke ontwikkeling vergeleken met zes jaar geleden. De nieuwe wijken De Held, Gravenburg, Reitdiep en de Buitenhof worden door de bewoners als aangename woonwijken ervaren. Alleen het ontbreken van (winkel)voorzieningen wordt door de bewoners aangegeven als zorgpunt.

Wijken

[Hoogkerk](#), [Gravenburg](#), [Leegkerk](#), [Reitdiep](#), [Dorkwerd](#), [De Held](#), [Buitenhof](#), [Vinkhuizen](#), [Selwerd](#), [Paddepoel](#), [Tuinwijk](#). In het stadsdeel opereren drie WIJ-teams: [WIJ Hoogkerk](#), [WIJ Vinkhuizen](#) en [WIJ Selwerd](#).

Wat wilden we bereiken?

- Uitvoering sociale programmering Vinkhuizen laat niet los;
- Sociale programmering in de Suikerbuurt, als continuering van de fysieke aanpak; Bewonersbeheer Tuinpad vraagt om nieuwe grondslag;
- Ontwikkeling en ondersteuning/faciliteren van buurtinitiatieven en co-creatieprocessen, waaronder Paddepoel, Gebiedsvisie West;
- Wijk-ontwikkelingsopgave Selwerd uitvoeren in en met het wijkbedrijf. Expliciet maken van de mogelijkheden die het wijkbedrijf biedt;
- Fysieke aanpak van woningen en leefomgeving, in samenwerking met de corporaties in Selwerd.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Diverse bewonersinitiatieven ondersteunen

Met de top 3 aanpak worden alle wijken in West gevraagd naar hun prioriteiten per kalenderjaar. Dit betekende een zoektocht naar nieuwe verantwoordelijkheid van bewoners en de legitimatie van hun voordracht. Ook gemeentelijk komen we ten opzichte van deze prioriteiten in een andere rol, er ontstaat een vorm van partnerschap met de wijk(organisaties). We zien dat vrijwel alle bewonersorganisaties zich rond deze vraagstelling zijn gaan herorganiseren en herbezinnen. We zien daarbij een beweging van kleinere wijkinterventies naar meer structuurversterkende samenhangende keuzes die meer opgavegericht zijn, zoals co-creatie in Paddepoel en Hoogkerk, Wijkvernieuwing in Selwerd, Bewonersbeheer in Tuinwijk, en Samen buurten in Vinkhuizen.

Hoogkerk: Groot onderhoud Suikerbuurt

Na de voltooiing van het groot onderhoud in de Suikerbuurt door de woningbouwcorporatie is de riolering in grote delen van de buurt aangepakt en is de openbare ruimte opnieuw ingericht. Het plan hiervoor is samen met de buurtbewoners opgesteld. Op enkele werkzaamheden na (groeninrichting) zijn deze werkzaamheden eind 2017 afgerond.

Wijktafels Vinkhuizen

De geplande wijktafels hebben in overleg met de wijk een andere invulling gekregen. In twee rondes hebben wijkbewoners zelf ideeën opgehaald waarmee de leefbaarheid in de wijk kon worden vergroot, deze zijn vervolgens teruggelegd in de wijk door middel van stemrondes. Er zijn meer dan 600 stemmen uitgebracht op de aangeleverde ideeën en deze zijn in uitvoering genomen door de wijk zelf, waarvan een deel in partnerschap met de gemeente.

Vinkhuizen laat niet los

Onder de noemer Vinkhuizen laat niet los hebben we in Vinkhuizen een langlopend sociaal programma geïntroduceerd. Dit programma richt zich op opvoeding, armoede en eenzaamheid. Samen met het WIJ-team en de wijkorganisaties wordt hieraan invulling gegeven, waarbij een actieve rol voor bewoners wordt gekoppeld aan een professionele inzet op die situaties waarin dat nodig en/of wenselijk is.

Driehoek in de wijk

In Vinkhuizen is onder grote belangstelling de eerste Veiligheidsdriehoek van de Stad georganiseerd. Bewoners waren ook zelf bereid om de daad bij het woord te voegen. Zo hebben jongeren samen met de Roege Boys een eigen jeugdthunk ingericht met activiteiten voor de jeugd. Ook waren er veel vragen en suggesties op het gebied van verkeer. Daarop zijn eerst meerdere kleinere maatregelen genomen als aangepaste verlichting en aanpassing van zebra's. Eind 2017 gevolgd door een ingrijpende aanpassing van de rotonde waardoor die voor verkeersdeelnemers overzichtelijker en veiliger is geworden.

Extra aandacht voor jeugd en armoede in Selwerd

Samen met de partners uit de wijk is een start gemaakt met het programma positief opgroeien waarin alle partners onder één aanpak samenwerken. Deze aanpak vormt onderdeel van het Koersdocument Wijkvernieuwing Selwerd waarmee we de komende tien jaar het welbevinden van de bewoners van Selwerd de hoogste prioriteit geven. Door het WIJ-team en het wijkbedrijf is geïnvesteerd in respectievelijk de Huiskamer 12+, opvoedingsondersteuning en Werk en Inkomen.

Verbeteren van de coöperatieve voorraad én de openbare ruimte

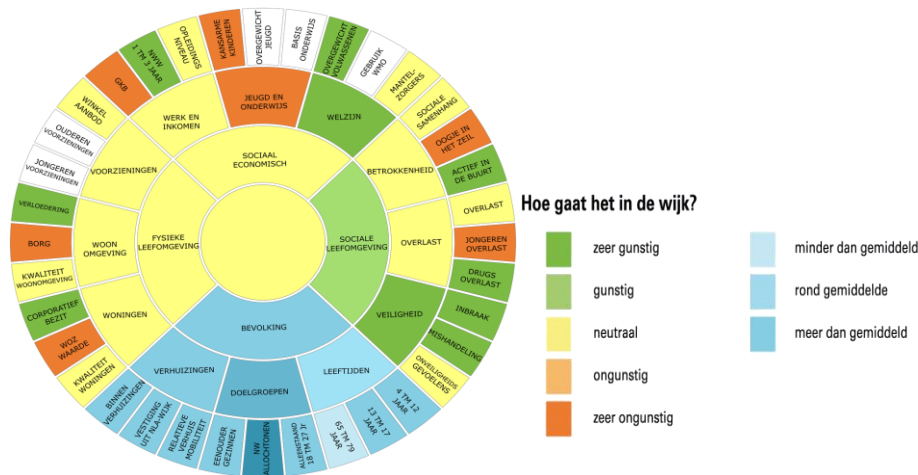
Afgelopen jaar zijn we met alle corporaties in het gebied een aanzienlijke wijkvernieuwingsopgave overeengekomen; duurzaamheid en wooncomfort zijn daarin de leidende principes. De nieuwbouw van Zorgcomplex 'de Es' is afgerond en met de bouw van het wooncomplex 'de Beuk' is begonnen. De openbare

ruimte rondom de nieuwbouw wordt op een aantrekkelijke wijze verbonden met het naastgelegen Winkelcentrum Selwerd.

Wijkbedrijf Selwerd verder ontwikkelen

Het Wijkbedrijf Selwerd is in 2017 verder gegroeid, zowel in activiteiten en participanten als in de rol als 'coproducent van leefbaarheid' van de wijk. Samen met het wijkplatform Selwerd vormt het wijkbedrijf de vertegenwoordiging in de projectgroep wijkvernieuwing en verzorgen zij een deel van de communicatie, voorlichting en participatie in de wijk. Het wijkwerkbedrijf wordt ingezet bij 'social return'-kansen op werk voor bewoners die zich in de wijk voordoen.

Wijkkompas



De ontwikkeling van Selwerd in de periode 2010-2016

Co-creatie Paddepoel

In 2017 is het co-creatieproces in de wijk vervolgd onder de hoede van een projectleider uit de wijk zelf. Er zijn actieve werkgroepen op het gebied van groen, verkeer, kunst, energie en duurzaamheid en rond de ingrepen in en rond het Winkelcentrum in het hart van de wijk. Samen met WIJS en het WIJ-team zijn sociale cohesie projecten uitgevoerd in de wijk. Onze gemeentelijke rol geven we vorm door een actieve deelname aan de werkgroepen. De bewonersorganisatie heeft in 2017 haar wijkbudget gekoppeld aan de prioriteiten die vanuit de Co-creatie Paddepoel zijn gesteld. Samen met de gebiedsbegroting heeft dat geresulteerd in onder andere de start van de aanpassing van het Venuspark, een bewoners- en energiespreekuur in het WIJS-pand, een kunstroute, en een duurzaamheidsmarkt.

Tuinpad, bewonerszelfbeheer in Tuinwijk

Het bewonersbeheer in Tuinwijk heeft na een voortvarende start een terugval gekend, waarbij de wijken zich uitspraken voor een steviger professioneel beheer dan voorzien. Met de wijk zijn we een aangepaste inzet vanuit gebiedsgeld overeengekomen. Met de werkgroep betaald parkeren wordt de invoering van het betaald parkeren in de wijk verder vormgegeven.

Conclusie

In de verschillende wijken in West zijn afgelopen jaar integrale plannen afgerond en gestart. In Vinkhuizen is het sociaal programma 'Vinkhuizen laat niet los' uitgevoerd. In Hoogkerk is het woonomgevingsplan Suikerbuurt afgerond. Plannen en buurtinitiatieven in co-creatieprocessen, waaronder in Paddepoel, Gravenburg en De Held zijn uitgevoerd. In deze wijken hebben we een tweejaarlijkse cyclus afgesproken, plannen worden opgehaald en in het jaar erna uitgevoerd en gefinancierd. Hierdoor zijn bewoners in staat wijkbelangen te agenderen in andere stedelijke programma's. Daarmee groeit hun invloed en ontstaat een multipliereffect. In Tuinwijk krijgt het bewonersbeheer van Tuinpad een nieuwe grondslag, de invulling hiervan volgt in 2018. Het Wijkontwikkelingsplan Selwerd is in goede afstemming met het Wijkplatform en het Wijkbedrijf opgesteld. De mogelijkheden die het Wijkbedrijf biedt vormen een belangrijke basis voor het plan. Nieuwe partijen in de wijkontwikkeling zoals de Rijks Universiteit Groningen (RUG) en het Universitair Medisch Centrum Groningen (UMCG) hebben zich hierbij aangesloten met een omvangrijk onderzoeksprogramma, medegefinancierd door ZONmW. In samenwerking met de woningcorporaties zijn vergaande plannen voor de fysieke aanpak van woningen en leefomgeving opgesteld.

Geld

Integraal gebiedsgericht (bedragen x 1.000 euro)	Begroting 2017	Realisatie 2017	Resultaat/ reserve
Vinkhuizen/Laat niet los (sociaal programma)	150	99	51
Hoogkerk	100	12	88
Bewonersbeheer Tuinwijk	30	11	19
Deelmaatregelen Gebiedsvisie West	130	48	82
Paddepoel/Co-creatie Paddepoel	150	84	66
Wijkbedrijf Selwerd	70	53	17
Wijkwethoudersbudget	200	247	-47
Participatie integrale projecten Stadsontwikkeling	70	27	43
Totaalbudget West	900	581	319

Paragraaf 2: Duurzaamheid

Wat wilden we bereiken in 2017?

In 2035 willen we een energieneutrale stad zijn. En verder willen we dat duurzaamheid een uitgangspunt is in alles wat we doen. Dit biedt tevens economische kansen voor Groningen, om groene energiehoofdstad van Nederland te zijn. Om dat te bereiken voeren we het in 2015 geactualiseerde programma 'Groningen geeft energie' uit. We realiseerden ons dat we ondanks de programmatische aanpak nog ver weg zijn van het beoogde einddoel. Daarom wilden we de lopende initiatieven versnellen en opschalen. Daarbij gaat het om het ontwikkelen van een warmtenet, de opschaling van zonne-energie, energiebesparing in woningen en bedrijven, en mogelijk ook windenergie op enige schaal.

Duurzaamheid gaat niet alleen over energie en economie, maar ook over onze leefomgeving, ons voedsel, grondstoffen en hoe we met elkaar omgaan. Daarom willen we duurzaamheid steviger verankeren in alle reguliere beleidsprogramma's. Een duurzame stad is een stad waar het goed toeven is voor bewoners en bezoekers. Maar ook een volhoudbare stad, waar overheid, burgers, bedrijven en kennisinstellingen gezamenlijk verantwoordelijkheid nemen voor 'duurzame ontwikkeling', een stad met een innovatieve economie die inspelt op duurzame kansen en werk biedt aan laag- en hoogopgeleiden.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

We hebben activiteiten uitgevoerd die gepland waren in "Groningen geeft energie" en het bijbehorende Werkplan 2015-2018. In 2017 hebben we daarbij onze focus gelegd op Groningen Aardgasloos 2035 en de bijbehorende wijkaanpak, de intensivering van energiebesparing bij particuliere woningeigenaren (Groningen Woont Slim), de ontwikkeling van een actieprogramma energiebesparing bij bedrijven en een flinke schaa sprong met zonne-energie. Met het energieprogramma hebben we in 2017 een stap voorwaarts gezet, maar zijn we ook teruggeslagen door het stopzetten van het geothermieproject Noordwest. Het stopzetten van dit project is een streep door de rekening van onze energieambities. Tegelijkertijd realiseren we ons dat we extra in moeten zetten op alternatieve vormen van warmte om de energietransitie te kunnen realiseren. Daarnaast hebben we het thema duurzaamheid versterkt in de programma's verkeer, economie en werkgelegenheid, wonen, onderhoud en beheer openbare ruimte en het programma bedrijfsvoering. Deze paragraaf bevat daarom twee delen: het energieprogramma en duurzaamheid in het reguliere beleid. Binnen deze twee delen vindt u de verschillende sporen die wij hebben ingezet en de specifieke projecten die daarbij horen.

Prestatie-indicatoren	Behaald 2014	Behaald 2015	Behaald 2016	Behaald 2017
Totale energiegebruik in Groningen	15.355 TJ	15.576 TJ	15.130 TJ <i>1)</i>	-
Totale hoeveelheid geproduceerde duurzame energie	637 TJ	699 TJ	821 TJ	-
Aandeel duurzame of hernieuwbare energie	4,1%	4,5%	5,4%	-
Totale CO ₂ -uitstoot in kton <i>2)</i>	1.192	1.172	1.116	-

- Afname is vooral het gevolg van een lager gebruik bij bedrijven en instellingen, ondanks de aantrekkende economie. Het verbruik van huishoudens en verkeer bleef ongeveer gelijk.
- Er is een nieuwe rekenwijze toegepast voor de totale CO₂-uitstoot. De uitstoot in 2014, 2015 en 2016 is daardoor hoger dan eerder werd gerapporteerd. Vanaf 2017 wordt in de rekenmethode ook de CO₂-uitstoot meegerekend ten gunste van elektriciteitsopwekking buiten de gemeentegrenzen, voor zover deze in de gemeente Groningen wordt benut. Dit betekent in 2014 dat de CO₂-uitstoot 1.192 kton is, in plaats van de eerder vermelde 766 kton. Hier staat tegenover dat bij de geproduceerde duurzame

energie nu ook een proportioneel aandeel van opgewekte stroom door windmolens op zee wordt meegerekend. Deze is in 2016 fors toegenomen ten opzichte van 2015.

Verdeling energiegebruik in 2016	Terajoule	%
Huishoudens	4.582	30,28%
Bedrijven en instellingen	7.191	47,53%
Verkeer en vervoer	3.357	22,19%
Totaal	15.130	100,0%

Hernieuwbare energie per bron in 2016	Terajoule	%
Biomassa (vergisting en verbranding)	562	68%
Bodemenergie	92	11%
Zonne-energie	62	8%
Windenergie *)	61	7%
Overige bronnen	44	6%
Totaal	821	100,0%

*) Veruit het grootste deel van de windstroom is opgewekt op zee. Deze wordt voor een deel (op basis van het gewicht van de gemeente Groningen in het landelijke energiegebruik) toegerekend aan de gemeente Groningen.

Conclusie

De snelheid van de ontwikkelingen in de energietransitie neemt toe door steeds meer maatschappelijk bewustzijn, politieke ontwikkelingen onder invloed van het nieuwe kabinet en de gaswinningsproblematiek. De transitie is een technische, financiële en sociaaleconomische opgave. En op alle onderdelen moet nog politieke discussie plaatsvinden om de transitie verder te brengen, bijvoorbeeld als het gaat om verschillen tussen wijken, het socialiseren van de kosten en de relatie tussen tempo van en draagvlak voor de transitie. Hoewel we als stad flink inzetten op de energietransitie, realiseren we ons ook dat de uitdaging zo groot is dat we dit als stad niet alleen voor elkaar kunnen krijgen. Daarnaast is CO₂-reductie niet ons enige doel. We zien ook economische kansen in de energietransitie. Ook daarom hebben we – samen met de provincie Groningen - flink ingezet op de lobby richting Den Haag in het kader van de Tweede Kamerverkiezingen. De lobby concentreerde zich op de thema's wind (op zee), waterstof en warmte. Met het Gronings Bod hebben we Groningen op de agenda gezet van de onderhandelingen voor het regeerakkoord. Zo is Groningen in het regeerakkoord benoemd als potentiële 'koploper in de energietransitie'.

Groningen geeft energie

Groningen Geeft Energie

Hieronder worden voor de sporen warmte, besparen, zon, wind, biobased economy en 'smart energy city' de bereikte resultaten beschreven. In 2017 hebben we de ontwikkeling van de Routekaart Groningen Energieneutraal 2035 voortgezet, door meer partijen aan te laten sluiten. De routekaart, de energiemonitor en het Gronings Bod vormen de context voor de sporen en beschrijven we daarom eerst. De Routekaart hebben we in samenspraak met maatschappelijke partners ontwikkeld. Parallel daaraan hebben we de Energiemonitor ontwikkeld, waarin de inzet en prestaties van ruim 40 bedrijven en instellingen zijn opgenomen. Deze hebben met elkaar afgesproken zich in te zetten voor versnelling van de energietransitie door specifieke Groningse kansen te benutten en daartoe een langjarige samenwerking aan te gaan. Eind 2017 zijn wij begonnen met het ontwikkelen van een routekaart, die specifiek gebaseerd is op het grondgebied van de gemeente Groningen. De uitkomsten van deze routekaart moeten ons helpen om de komende jaren de juiste keuzes te maken in het ontwikkelen van beleid en projecten.

Op 8 maart 2017 is door gemeente en provincie Groningen het Gronings Bod gedaan aan alle politieke partijen, de Minister van Economische Zaken, de Minister van Binnenlandse Zaken en de Staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu. Deze brief en krantenadvertentie was het startschot voor een lobbytraject tijdens de landelijke formatieonderhandelingen. Hoofdboodschap van de lobby is 'Groningen wordt de voorloper-regio op het gebied van energietransitie, wonen van de toekomst en slimme mobiliteit'. Tijdens de lobby is de kernboodschap versimpeld tot de drie W's: Wind, Warmte en Waterstof. Groningen stelt voor om versneld de overstap te maken naar een duurzaam energiesysteem. Een aardgas-arm systeem, maar met offshore wind, duurzame warmte en energieopslag door waterstof.

Hoewel het Gronings Bod niet expliciet genoemd wordt in het regeerakkoord, komen er meerdere aspecten uit het bod in terug. Zo stelden we in de lobby omtrent het Gronings bod voor om de volgende zin op te nemen in het regeerakkoord: 'Groningen wordt voorloper-regio op het gebied van energietransitie, wonen van de toekomst en slimme mobiliteit'. In het regeerakkoord staat: 'De provincie Groningen kan koploper worden bij de energietransitie en als kenniscentrum op dit gebied functioneren'.

In 2017 is het volgende gebeurd:

- De regionale routekaart heeft als basis gediend voor het Gronings Bod;
- De studies naar een routekaart Groningen Energieneutraal 2035 zijn gebruikt voor de ontwikkeling van de nieuwe omgevingsvisie voor de stad (Next City);
- Met de energieversnellingsstafels hebben we een concrete invulling gegeven aan de routekaart. Aan deze tafels zetten partijen zich in om aan oplossingen te werken van praktische problemen;
- Ontwikkeling van een permanent platform, met als communicatie-instrument www.groningenenergieneutraal.nl, inclusief nieuwsbrief. Met als doel partners bij elkaar te brengen en tot concrete acties te komen;
- Het aantal deelnemende bedrijven en instellingen is verdubbeld ten opzichte van 2016 (naar 40).
- In samenwerking met de woningcorporaties, Gasunie, Gasterra en Grunneger Power zijn dit jaar meer dan 200 hybride lucht warmtepompen geplaatst in sociale woningbouw en bij particuliere woningeigenaars in de provincie.
- In 2017 lagen er 114.227 zonnepanelen in Groningen. Dit is bijna een verviervoudiging ten opzichte van 2015. De forse groei is te verklaren door de oplevering van twee zonneparken; Vierverlaten (7.777 panelen) en Woldjerspoor (43.000 panelen). Daarnaast is het aantal zonnepalen op daken echter ook verdubbeld ten opzichte van 2015 (van 31.801 naar 63.451). De ambitie van 100.000 zonnepanelen in 2018 is daarmee al in 2017 ruimschoots behaald.
- In 2017 is P+R-terrein Reitdiep opgeleverd met een zonnedak van 958 zonnepalen en 100 drijvende zonnepanelen op het naastgelegen oppervlaktewater. Met deze stroom kunnen de elektrische bussen en auto's worden opgeladen. Daarmee is het een goede stap in de richting van het energieneutrale P+R-concept;
- Er zijn in 2017 111 woningen verduurzaamd via het energieloket Groningen Woont Slim, waaronder 24 in VvE-verband. Gemiddeld werd 5.739 euro in een woning geïnvesteerd en de totale omzet bedraagt bijna 445 duizend euro. In 2017 hebben 16.673 mensen de website van het loket bezocht, het facebook-bereik is 216.573 bezoekers.
- Met het Gronings Bod is Groningen op de kaart gezet als potentiële koploper in energietransitie en zijn resultaten behaald met betrekking tot wet- en regelgeving én financiering op het gebied van aardgasloos wonen.
- Na een succesvolle lobby is het besluit gevallen dat het Global Centre of Excellence on Climate Adaptation (GCECA) wordt gevestigd in Groningen en Rotterdam.

De vervolgstappen zijn:

- De Energiemonitor verder uitbreiden door het aantal actoren waarvan het energiegebruik wordt gemonitord te vergroten en zo zicht te krijgen op de volledige energiehuishouding van bedrijven en instellingen;
- Toevoegen van de indicator Co2 reductie aan de energiemonitor;
- Ontwikkelen van routekaart Groningen Energieneutraal 2035, specifiek voor gemeente Groningen;
- Samen met de provincie de lobby voortzetten in het kader van het Gronings Bod.

In 2017 kwamen de totale uitgaven van het programma Groningen Geeft Energie uit op 2,8 miljoen euro. Dat kon gedeeltelijk gefinancierd worden door middel van overgehevelde reserves uit voorgaande jaren en externe financiering voor verschillende projecten (bijv. Groningen Woont Slim). Voor een deel is er ook sprake van een tekort. Dat tekort kan deels verklaard worden door de extra inzet voor het Gronings Bod en de lobby voor het klimaatadaptatie-instituut. De hoeveelheid uitgaven toont echter ook aan dat het programma Groningen Geeft Energie op stoom is gekomen. Projecten komen tot ontwikkeling en er kunnen flinke stappen gezet worden de komende jaren. Voor 2018 zal het programma Groningen Geeft Energie een beroep doen op extra middelen uit het Stedelijk Investeringsfonds.

Spoor warmte

Wat wilden we bereiken?

Twee derde deel van het energieverbruik in de stad hangt samen met warmtevraag. Door in deze vraag op innovatieve manieren te voorzien kan een zeer grote bijdrage aan de CO₂-reductie worden geleverd.

Invalshoeken daarbij zijn:

- Benutten van aardwarmte (ondiepe, diepe en ultradiepe geothermie);
- Warmte koudeopslag (wko);
- De inzet van warmtepompen;
- Het benutten van restwarmte;
- Warmte uit het riool (riothermie);
- Warmte van de zon (zonthermische warmte).

We hadden daartoe al concrete activiteiten ondernomen zoals:

- Voorbereiden, aanbesteden en de aanleg van een deel van het warmtenet Noordwest(WarmteStad);
- Zoektocht alternatieve hernieuwbare warmtebronnen voor warmtenet Noordwest (WarmteStad);
- Regie voeren op warmte-koude-opslagsystemen (wko);
- Bevorderen collectieve wko-systemen;
- Voorbereiding uitbreiding bestaande collectieve systemen WarmteStad op Europapark, Grunobuurt;
- WarmteStad als bedrijfsmodel verder uitbouwen;
- Aanleg riothermiesysteem voor zwembad De Papiermolen;
- Oprichten van kenniscentrum warmte (Dutch Heat Centre);
- Ontwikkelen van beleid voor 'slimme' warmtenetten door samenvoegen van warmtesystemen.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Actieplan warmte

In 2017 zijn een groot aantal plannen op het gebied van warmte in uitvoering gekomen.

WarmteStad

WarmteStad is in de zomer 2017 begonnen met de aanleg van een warmtenet op Zernike. In juli kwam Staatstoezicht op de Mijnen met hun rapport 'Staat van de sector geothermie'. In dit rapport werd het geothermie project van WarmteStad op Zernike genoemd als een project waar extra aandacht aan besteed moet worden vanwege de ligging nabij het Groninger Gasveld. In augustus heeft de gemeente na een nadere

toelichting door Staatstoezicht op de Mijnen besloten om voorlopig niet verder te gaan met geothermie, door het ontbreken van duidelijke regelgeving rondom wat 'veilig' is. Pas als duidelijk is hoe 'veiligheid' precies geïnterpreteerd wordt en wat hiervan de consequenties voor de Stad zijn kan besloten worden om eventueel verder te gaan. WarmteStad zal in 2018, 2019 en 2020 een groot aantal gebouwen van de Rug en de Hanzehogeschool van warmte gaan voorzien uit een tijdelijke warmtevoorziening (warmtekrachtkoppeling). Door WarmteStad wordt gezocht naar een nieuwe hernieuwbare warmtebron voor het warmtenet. In de zomer van 2018 zal duidelijk worden welke bronnen hiervoor in beeld zijn. Naar verwachting zal het warmtenet in 2019 verder uitgebreid worden richting Paddepoel en Selwerd.

WarmteStad heeft daarnaast van Rendo Duurzaam de collectieve warmte-koudeopslag (wko)-systemen Grunobuurt en Ebbingekwartier overgenomen. Het bestaande wko systeem op Europapark moet door het aantrekken van meer klanten worden uitgebreid. Eind 2017 had WarmteStad meer dan 1000 klanten voor de levering van warmte en koude. In 2018 zijn meer uitbreidingen voorzien van de collectieve wko-systemen. WarmteStad denkt mee met een mogelijk collectief wko systeem voor het stationsgebied.

In samenwerking met de woningcorporaties, Gasunie, Gasterra en Grunneger Power zijn dit jaar meer dan 200 hybride lucht warmtepompen geplaatst in sociale woningbouw en bij particuliere woningeigenaars in de provincie. Doel hiervan is om kennis op te doen en ervaringen uit te wisselen. Met een hybride systeem wordt ongeveer 50 % op aardgasverbruik bespaard. Ook dit wordt in deze pilots gemonitord.

Ten tijde van het verleggen van een persriool in het kader van de Zuidelijke Ringweg is ter hoogte van zwembad de Papiermolen een zogenaamd riothermie systeem aangelegd. Dit is een soort warmtewisselaar rond het persriool. Met dit systeem kan het zwembadwater verwarmd worden. Na renovatie van het bad in 2017/ 2018 wordt minimaal 50 % bespaard op het energieverbruik en is het zwembad aardgasloos.

Voor de ontwikkeling van een collectief warmte en koude systeem binnen het stationsgebied is door de gemeente een masterplan bodemenergie gemaakt. Tezamen met een nog te maken warmteplan kan alle bebouwing in de toekomst op dit duurzame energiesysteem worden aangesloten. In zeven wijken in de stad is een start gemaakt met het maken van energietransitieplannen. Daarnaast hebben wij, samen met andere gemeenten, de Green Deal 'Aardgasvrije Wijken' ondertekend. In een energietransitieplan worden verschillende scenario's ontwikkeld naar een energieneutrale en aardgasvrije wijken in 2035. In de wijken Paddepoel, Noorderplantsoenbuurt en Reitdiep doen wij dit samen met actieve bewonersorganisaties. In de wijken Paddepoel Noord en de Noorderplantsoenbuurt is aan de hand van het Energietransitiemodel van Quintel samen met de wijkbewoners gemodelleerd hoe deze wijk energieneutraal kan worden en wat dat betekent voor de energie-infrastructuur in de wijk. Hetzelfde proces loopt momenteel ook in de wijk Reitdiep. Voor de wijken De Wijert, Selwerd, Vinkhuizen Noord en Driebond worden samen met Enexis en de Gasunie eveneens energietransitieplannen gemaakt. Voor deze laatstgenoemde wijken worden per wijk transitie scenario's gemaakt die later met de wijkbewoners, organisaties en ondernemers worden besproken en uitgewerkt. In de periode 2018 tot en met 2020 moet elke wijk, buurt, of dorp in de gemeente Groningen voorzien zijn van een energietransitieplan. Deze plannen worden door ons in 2021 geïntegreerd in het omgevingsplan (Omgevingswet). Hiermee geven wij ook invulling aan de motie 'Gas Terugnemen' (november 2016).

Om energieneutraal te worden in 2035 is de verduurzaming van de warmtevraag essentieel omdat warmte meer dan de helft van onze energiebehoefte vertegenwoordigt. Dit vraagt om een uitfasering van aardgas in onze warmtevoorziening in de komende 20 jaar. Deze opgave is enorm, in ogenschouw nemende dat ongeveer 90% van onze huidige warmtevraag nu nog met aardgas wordt ingevuld. De ontwikkelingen rondom WKO en gebruik aard-, bodemwarmte zijn stappen in de goede richting, maar er moet meer gebeuren. Het actieplan 'Groningen aardgasloos in 2035' omschrijft de benodigde stappen. De speerpunten van het plan zijn:

- Hernieuwbare warmte (zonthermie, bodemwarmte), slimme warmtenetten en WKO;
- Hernieuwbare gassen;
- Uutfasering cv-ketels.

Het soort warmte waarover het in onze stad gaat is voor het grootste deel z.g. ‘lage temperatuur warmte’. Technisch is verduurzaming daarvan goed mogelijk, maar deze ‘warmtetransitie’ vormt een grote operatie.

Conclusie

Warmte vormt op gemeentelijk niveau (naast besparen) de ruggengraat van de stedelijke energietransitie. In 2017 zijn een aantal warmteprojecten in uitvoering gegaan. We verwachten veel van de wijk energietransitieplannen, hiermee kunnen we samen met de betreffende wijkbewoners een blik werpen op een energie neutrale en aardgasvrije toekomst. En daarmee samen de noodzakelijke stappen gaan zetten. Hiervoor zullen via het nieuwe Klimaatakkoord aanvullende taken en bevoegdheden voor gemeenten nodig zijn, ook om de lasten voor bewoners met een smalle beurs te beheersen.

Spoor besparen

Grote besparingen zijn mogelijk in woningen en bij bedrijven en kantoren. De gemeente geeft zelf het goede voorbeeld met energiebesparing in het eigen vastgoed (Gresco). Besparingen zijn goed voor een derde van ons einddoel. Dit spoor valt uiteen in wonen (nieuwbouw, huursector, particuliere woningen), bedrijven en de eigen gemeentelijke organisatie. Voor woningen streven we naar energieneutrale nieuwbouw vanaf 2017. In de bestaande bouw willen we eigenaren stimuleren en faciliteren zoveel mogelijk energie te besparen. Voor de huursector maken we prestatieafspraken met woningcorporaties. Samen met het bedrijfsleven is in 2017 een actieplan Energiebesparing bij bedrijven opgesteld. De gemeentelijke gebouwen willen we voor 2035 energieneutraal maken.

Wat wilden we bereiken?

Wonen (zie ook onder het programma Wonen)

We streven naar energieneutrale nieuwbouw. Zo geven we ook aanvulling aan uw motie ‘Energie neutraal Bouwen is de norm’ (december 2016). Hiervoor wilden we voor particuliere bouwers, aannemers, projectontwikkelaars (en woningcorporaties) een menukaart ontwikkelen met als uitgangspunten aardgasloos bouwen. Ook worden in deze menukaart een aantal concrete maatregelen benoemd. Met de woningcorporaties maken we prestatieafspraken over de bestaande woningvoorraad. Voor particuliere woningen experimenteren we met vraaggestuurde modellen voor verduurzaming.

Bedrijven

Energiebesparing bij het bedrijfsleven organiseren wij sinds enkele jaren gebied- en branchegericht. Dat doen we in nauwe samenwerking met georganiseerde ondernemers. In 2017 hebben we ons ten doel gesteld om samen met het bedrijfsleven een actieprogramma energiebesparing bij bedrijven op te zetten.

Gemeentelijke organisatie

Met de Gresco beogen we om ongeveer 250 gemeentelijke gebouwen te verduurzamen. In 2015 stelde de raad daartoe het meerjarenplan 2015-2017 van de Gresco vast, wat is herzien in 2017. De Gresco zet de opbouw van de organisatie voort door het integrale energiemanagement van energieverbruikers op zich te nemen en door ook besparing op onderhoud en beheer in de aanpak mee te nemen. In 2017 is de Gresco geëvalueerd (‘Gresco, de eerste drie jaar’) waarbij de conclusie is getrokken dat we verder willen (en gaan) op de ingeslagen weg. De energie die we nog nodig hebben ná de besparingsopgave willen we vanaf 2019 duurzaam en lokaal inkopen. In de eerste helft van 2018 ronden we daar de aanbesteding van af. Geplande concrete maatregelen voor 2017 waren: Papiermolen (riothermie), verduurzamen van 24 energie slurpende gebouwen, het verder “verledden” van al ons vastgoed, en meer daken voorzien van zonnepanelen

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Wonen

- In het programma Wonen zijn de activiteiten beschreven met betrekking tot verduurzaming van sociale huurwoningen, verduurzamen van particuliere woningen, en 'Groningen aardgasloos'. In december 2016 is een nieuw actieplan voor het spoor warmte vastgesteld (zie ook onder het spoor Warmte). Dit heeft grote betekenis voor woningen. Het plan voorziet in uitfasering van aardgas in onze warmtevoorziening in de komende 20 jaar. Meer informatie over deze aanpak is te lezen onder het spoor Warmte. Stadjsers kunnen via het loket Groningen Woont Slim ondersteuning krijgen bij het toepassen van energiebesparende maatregelen.
- In 2017 heeft het energieloket van de gemeente Groningen "Groningen Woont SLIM" de volgende stap gezet naar een volwassen markt voor energiebesparing: niet langer een marktplaats waar vraag en aanbod elkaar ontmoeten, maar op basis van Product Marktcombinaties (PMC's) het gat tussen vraag en aanbod echt overbruggen. De focus komt te liggen op het articuleren van de vraag en dit omzetten naar echte actie. Dit betekent niet alleen de klantreis begeleiden, maar ook nieuwe natuurlijke momenten creëren. Daarmee streven we naar een opschaling in termen van aantallen. Bovendien wordt de aanpak uitgebreid naar meerdere categorieën, zoals gestapelde bouw, monumenten en studentenwoningen.
- Er zijn in 2017 111 woningen verduurzaamd, waaronder 24 in VvE-verband. Gemiddeld werd 5.739 euro in een woning geïnvesteerd en de totale omzet bedraagt bijna 445 duizend euro. In 2017 hebben 16.673 mensen de website bezocht, het facebook-bereik is 216.573 bezoekers.

Bedrijven

- In 2017 is in samenwerking met de bedrijvenverenigingen het actieprogramma Energiebesparing bij bedrijven opgesteld. Uit een analyse blijkt dat bedrijven en instellingen in de gemeente Groningen goed zijn voor 51% van het totale energiegebruik. In Groningen zijn 3.144 zakelijke verbruikers aanwezig en hiervan zijn 886 grootverbruikers. Deze verbruiken gezamenlijk meer dan 90% van het totale zakelijke energieverbruik. Het programma zal in 2018 worden uitgevoerd. We stimuleren en faciliteren projecten die door lokale partijen worden geïnitieerd.
- Uitvoering Wet milieubeheer (specifiek op grote energieverbruikers), en Europese regelgeving (EED);
- Onderwijsinstellingen: Vanuit de afdeling vastgoed wordt aan een projectplan gewerkt voor deze doelgroep en er wordt een pilot gestart met het versneld energieneutraal maken van de Bredero school.
- Ontwikkelingen "Groningen kennisstad": door de cross-over van de energiesector met de IT-sector, ontstaat nieuwe bedrijvigheid die de energiesector nieuwe impulsen geeft. Bijvoorbeeld het samengaan van Energy Valley met Energy Academy Europe en Energy Delta Institute op de Zernike Campus Groningen.
- Bedrijven Paddepoel; in 2017 is gestart met inzicht krijgen in het energieverbruik in winkelcentrum Paddepoel. Hieruit worden de wettelijke verplichtingen inzichtelijk gemaakt en naar synergie gezocht tussen vastgoedeigenaar en winkeleigenaar voor verduurzaming;
- Naar aanleiding van de motie 'convenant gebruik terrasverwarmers' (voorjaarsdebat 2017) worden - in samenwerking met de Koninklijke Horeca Nederland - de ondernemers gestimuleerd om terrasverwarmers duurzamer en energiebesparend te gebruiken.

Gemeentelijke organisatie

- Per 1 januari 2017 maakt de Gresco deel uit van het nieuwe Vastgoedbedrijf;
- Met het meerjarenplan 2015-2017 kon de uitvoering worden versneld. Intussen is een nieuw jaarplan 2017 vastgesteld. Voor 2018 komen we met een update daarvan.
- Gresco wil komende periode ook het verbruik van energie in de openbare ruimte terugdringen; Samen met stadsbeheer. Er is onderzocht of de Gresco methodiek ook provinciaal ingezet kan worden;
- Het energiemanagement is verder verbreed naar energieverbruikers als kunstwerken, bruggen en openbare verlichting;
- De Gresco onderzoekt mogelijkheden tot verdere verbreding van de Gresco-werkzaamheden.

Uitgevoerde projecten in 2017:

- Verduurzaming Stadsschouwburg; het energieverbruik is gedaald en het comfort is verhoogd;
- Isoleren van appendages (kranen, afsluiters waardoor warm water stroomt) in meerdere gebouwen;
- Vervangen van huidige verlichting door ledverlichting in de wijkpost Karding, diverse sporthallen en gymlokalen, Menno van Coehoornsingel en Hanzeplein (kernvastgoed);
- Kachels brugwachtershuisjes;
- Ketels vervangen door cascadeketels aan het Gedempte Zuiderdiep en de Menno van Coehoornsingel;
- Oplevering van Zonnepark Vierverlaten, een park van 2 MW waar Stadgers in 2018 eigenaar van kunnen worden via een lokale energiecorporatie;
- Hanzeplein voorzien van zonnecollectoren;
- Start met het project verduurzaming 24 gebouwen;
- Aanbesteding groene energie, samenwerking met diverse gemeenten en de provincie Groningen;
- Start verduurzaming Papiermolen.

Lopende projecten en in voorbereiding genomen:

- Informatieschermen met het energieverbruik in openbare gebouwen;
- Uitrol van een verbeterd energiemanagementsysteem;
- Verdere uitrol van vervanging huidige verlichting door ledverlichting bij alle sporthallen en sportvelden;
- Experimenten met kleinschalige windmolens;
- Het verder ontwikkelen van de combinatie van besparen op energie én onderhoud. Verder gaan met het leggen van zonnepanelen op gemeentelijke daken, inclusief subsidieaanvragen;
- Masterplan (lange termijnvisie) verduurzamen gemeentelijk vastgoed presenteren.

Conclusie

Energiebesparing bij woningen, bedrijven en in de gemeentelijke organisatie zelf staat volop in de aandacht. Het belang van energiebesparing bij bedrijven is extra duidelijk geworden en vormt een hoofdpoging voor de komende jaren. Hierbij zal een koppeling met de warmtestrategie van groot belang zijn.

Spoor zon

Wat wilden we bereiken?

In 'De Zonnewijzer' (2016) is de ambitie en strategie beschreven om in 2035 ten minste 500MW aan zonnepanelen in en rond de stad te hebben. Dit zijn ongeveer 1,7 miljoen zonnepanelen. De helft van dit grote vermogen kan op daken worden gerealiseerd en voor de andere helft zijn zonneparken nodig. We kunnen daarmee dan in 40% van de elektriciteitsbehoefte van de stad voorzien. Uit inventarisatie blijkt dat de potentie voor zonne-energie zelfs nog zou kunnen groeien naar het dubbele van deze 500 MW. Dit past goed in de verwachting dat ook de toekomstige warmtevoorziening van de stad verschuift naar elektrische warmtepompen die aardgas vervangen en het toenemende gebruik van elektrische auto's. De daarvoor benodigde extra elektriciteit kan mogelijk in de stad zelf worden opgewekt. In de begroting 2017 gaven wij aan hiertoe het aantal zonnepanelen zou moeten verdubbelen ten opzichte van 2015.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- We verwachtten in 2017 dubbel zoveel zonnepanelen te hebben als in 2015, te weten ongeveer 70.000 stuks. De werkelijkheid is dat de groei bijna verviervoudigd is ten opzichte van 2015. In 2017 lagen er 114.227 zonnepanelen in Groningen. De forse groei is te verklaren door de oplevering van twee zonneparken; Vierverlaten (7.777 panelen) en Woldjerspoor (43.000 panelen). Daarnaast is het aantal zonnepanelen op daken echter ook verdubbeld ten opzichte van 2015 (van 31.801 naar 63.451). De ambitie van 100.000 zonnepanelen in 2018 is daarmee al in 2017 ruimschoots behaald;

- De marktontwikkelingen zijn gunstig en ook in 2017 was er rijks subsidie beschikbaar (SDE). Daarmee zijn businesscases in principe rond te krijgen. Voor 33 locaties in Groningen is subsidie aangevraagd, ter waarde van 2,6 miljoen euro. De verwachting is dat hiermee binnen 2 jaar veel zonnedaken worden ontwikkeld op bedrijfspanden;
- In onze gemeente is eind 2016 de bouw gestart van het zonnepark Vierverlaten met 7.777 panelen. Dit park is in juni 2017 feestelijk geopend en is tot dusver het grootste collectieve park in Nederland;
- Het park Woldjerspoor op het ARCG is in september 2017 geopend en met 43.000 panelen is dit het grootste zonnepark in de gemeente. Het park levert de elektriciteit voor de productie van duurzame waterstof. Inmiddels rijden zes voertuigen van de gemeente Groningen op deze waterstof;
- Voor het park Roodehaan met 90.000 panelen is een omgevingsvergunning afgegeven. In maart 2018 start de bouw van dit project;
- In 'De Zonnewijzer' houden wij rekening met de gefaseerde ontwikkeling van een zeer groot zonnepark van 250MW in Meerstad-Noord. Dat komt overeen met een gebied ter grootte van ongeveer 360 voetbalvelden;
- In 2017 is P+R-terrein Reitdiep opgeleverd met een zonnedak van 958 zonnepalen en 100 drijvende zonnepanelen op het naastgelegen oppervlaktewater. Met deze stroom kunnen de elektrische bussen en auto's worden opgeladen. Daarmee is het een goede stap in de richting van het energieneutrale P+R-concept;
- Wij spelen actief in op kansrijke ontwikkelingen door als gemeente in te zetten op (1) actief informeren en ontzorgen van initiatiefnemers, (2) gunstige regels en beleid, (3) financiële belemmeringen wegnemen, en (4) projecten initiëren en uitvoeren. Tot de laatste behoren bijvoorbeeld de realisering van energieneutrale P+R's Reitdiep en Meerstad.

Conclusie

We staan aan de vooravond van een ongekennde opschaling van zonne-energie. Als gemeente spelen we daarop in zoals aangegeven is in 'De Zonnewijzer'. De aanzienlijke potentie voorbij de daarin opgenomen ambitie van 500MW (tot bijv. 1000MW) kan samen met warmte een hoofdrol gaan spelen in het scenario voor een energieneutrale stad in 2035.

Spoor wind

Wat wilden we bereiken?

In 2011 gingen we ervan uit dat windenergie voor 15% kan bijdragen aan een energieneutrale stad. Dit baseerden we op de bouw van tientallen grote windturbines. Het provinciale beleid blokkeert echter nog steeds het plaatsen van grote windturbines op andere plaatsen dan bij Delfzijl, de Eemshaven en bij de N33/A7. Het nieuwe provinciale omgevingsplan zet echter de deur op een kier voor initiatieven elders in de provincie. In 2013 deden we al een verkennend onderzoek naar de mogelijkheden van grootschalige windenergie in de gemeenten Groningen en Ten Boer. Daarbij brachten we belemmeringen en kansen in kaart. In mei 2016 heeft de gemeenteraad ingestemd met de uitgangspunten en het proces waarlangs wij windenergie in en nabij de stad verder willen ontwikkelen. Zorgvuldigheid, openheid, inspraak en financiële participatiemogelijkheden zijn hierin kernbegrippen. We willen laten zien welke kansen windenergie biedt, voor particulieren, maar ook voor onze buurten, wijken of bedrijventerreinen. We willen windenergie door en voor Stadgers.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

- In 2017 hebben we met name gewerkt aan de inhoudelijke invulling van ons beleidskader (na het participatieve proces in 2016);

- In 2016 en 2017 hebben hiertoe verschillende bijeenkomsten georganiseerd (een symposium en gebiedsbijeenkomsten) en een stadsbrede enquête uitgezet. Doel is het inventariseren van meningen, voorkeuren en ideeën die rondom dit thema leven in de stad. Deze inventarisatie vormt de basis voor een Windplan of beleidskader wind dat aan de gemeenteraad in 2018 ter besluitvorming wordt aangeboden;
- We hebben actief gezocht naar afstemming met onze strategische partners, waaronder de provincie;
- We zijn in de gemeente Ten Boer gestart met een participatief proces naar de mogelijkheden (voorwaarden) van de ontwikkeling van windenergie;
- Het College van Gedeputeerde Staten heeft in de provinciale omgevingsvisie 2016-2020 nieuw beleid aangekondigd om windinitiatieven mogelijk te maken. In 2017 is de provincie gestart met de voorbereidingen op dit nieuwe beleid. In 2017 organiseerde de provincie ‘energiedialogen’ in de provincie. Op basis van resultaten uit dat proces heeft de provincie een lijn uitgezet. Ten aanzien van wind op land wil de provincie gaan werken volgens een maatschappelijke tender om zo ook windprojecten buiten de bestaande gebieden mogelijk te maken. De provincie wil dit graag samen met medeoverheden en stakeholders doen. Wij willen deze nieuwe beleidsruimte benutten. De resultaten uit onze gebiedsverkenningen kunnen rechtstreeks input bieden voor deze maatschappelijke tender.

Conclusie

Wij spelen maximaal in op de beleidsruimte die door de provincie wordt geboden voor de bouw van grote windturbines, maar laten ook eigen randvoorwaarden daarbij een grote rol spelen. De doelstelling uit 2011 om aan windenergie een bijdrage van 15% toe te kennen voor een energieneutrale stad moet echter worden herzien, indien deze in de gemeente Groningen zouden moeten worden geplaatst. Ons beleidskader is in 2017 afgerond. Hierin hebben we de beschikbare ruimte en andere voorwaarden in onze gemeente (met input van uit ons participatieve proces) in beeld gebracht. In het voorjaar van 2018 worden de stukken ter besluitvorming aangeboden

Spoor biobased economie

Wat wilden we bereiken?

In 2013 stelden we de visie ‘Op weg naar een groene kringlooeconomie’ vast. Daarin hebben we het inzetten van biomassa als duurzame energiebron verbreed naar een “biobased economy”. Dit betekent het vervangen van fossiele grondstoffen door biomassa als grondstof of brandstof. Het inzetten van biomassa als grondstof levert het meeste op. We willen daarnaast dat biomassa voor 20% gaat bijdragen aan een energieneutrale stad. Voorgenomen activiteiten waren:

- Duurzaam benutten van eigen biomassa waarbij de energie-waardenpiramide leidend is;
- Voorwaarden creëren voor de biobased society en aantrekken van nieuwe biobased bedrijvigheid;
- Onderzoeken en experimenteren met benutten van biomassa en het inzetten van biomassa voor energieproductie;
- Stimuleren kennisontwikkeling door symposia en bijdragen aan haalbaarheidsonderzoeken en startups;
- Meewerken aan het initiatief ‘de groene loper’ om het vestigingsklimaat voor biobased bedrijven te verbeteren;
- Onderzoeken kansen van verbouw van biomassa op niet gebruikte bedrijventerreinen;
- Continuëren onderzoek naar het benutten van reststoffen en het opwekken van energie uit afvalwater.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Binnen het energieprogramma is ‘biobased economy’ een wat smaller spoor als dit strikt op de energietransitie wordt betrokken. Een aantal innovaties die in Groningen plaatsvinden zijn echter wel degelijk relevant voor de toekomstige energievoorziening. In Groningen als groengashoofdstad worden door verschillende partijen grote hoeveelheden groen gas geproduceerd uit organische reststromen en vaak is

energieproductie de eerste stap in het benutten van organische restproductie en leidt deze toepassing regelmatig tot hoogwaardiger toepassingen. Er is een sterke verwantschap tussen biobased en circulaire economie.

Projecten 2017

- Een belangrijk deel van de biomassa die vrijkomt uit het beheer van de stad wordt omgezet in energie;
- We hebben een kennistafel georganiseerd rond groen gas met deskundigen uit bedrijfsleven, kennisinstellingen en overheid;
- We hebben een bijdrage geleverd aan een aantal onderzoeken op Entrance op het gebied van energie uit biomassa;
- Ons afvalbeleid is erop gericht zoveel mogelijk deelstromen uit huishoudelijk afval in te zetten als bruikbare grondstof;
- De bouwrijp fase van Reitdiep fase 3 (200 woningen) is opgestart. In dit gebied wordt een vacuümriool aangelegd voor zwart water en organisch keukenafval. Het doel is om uit dit materiaal groen gas te maken en nutriënten terug te winnen.

Conclusie

In Groningen vindt zowel in laboratoria als op praktijkschaal zeer relevant onderzoek plaats op het gebied van de biobased en circulaire economie. Dit is tevens relevant voor 'Groningen aardgasloos in 2035' en de rol daarbij voor hernieuwbare gassen.

Spoor Groningen smart city

Wat wilden we bereiken?

We zijn al meerdere jaren actief in het verder uitbouwen van de 'Smart Energy City Groningen'. De sectoren Energie en ICT zijn sterk vertegenwoordigd en verankerd in de Groningse economie. Projecten waren: het uitbouwen van PowerMatchingCity, het uitwisselen van energiedata en het uitbouwen van energiekennis via de Energy Academy Europe. Ook kwamen er faciliteiten die het ontwikkelen van bedrijven versnellen. Voorbeelden zijn EnTranCe, bedrijvennetwerken, incubators en valorisatieprogramma's. De gemeente ondersteunt andere partijen bij innovatie en werkt als netwerker om samenwerking te stimuleren.

Wat hebben we hiervoor gedaan?

Projecten waar we in 2017 aan gewerkt hebben zijn:

- Green Deal Smart Energy City voortgezet. Noorderplantsoenbuurt fungeert hierbij als proefwijk die energieneutraal wil worden. In dit icoonproject is de bewonersorganisatie de trekkende partij, waarbij slimme manieren worden verzonden om bewoners te stimuleren energiebesparende maatregelen te treffen;
- Deelname in Project 'Community-flex Bedrijvenpark Zuidoost' voor de ontwikkeling van energieregelsystemen en -diensten op een bedrijvenpark;
- De gemeente Groningen doet in samenwerking met de gemeente Tilburg mee in het prioriteitsthema Energy Transition van de EU Urban Agenda. Doel van deze samenwerking met andere Europese steden is advies geven aan de Europese Commissie op het gebied van beleid, regelgeving en financiering;
- Nadruk op Groningen als Smart Energy City gelegd in de Europese belangenbehartiging, projectverwerving en profilering;
- Ondersteunen van onderzoeken van de Rijksuniversiteit Groningen, onder andere: Energysense (onderzoek gericht op het begrijpen van veranderingspatronen in houding, gedrag en energiegebruik) en ESI-POSE (onderzoek naar ontwikkeling van energiemanagementsysteem in relatie tot gedrag);
- EU project "Intensss PA, Integrated Sustainable Energy Planning". Hierin werken wij samen met de RuG en zeven steden en regio's aan ruimtelijke inpassingsvraagstukken van de energietransitie. Deze steden beogen op dit punt een voortrekkersrol in Europa te spelen. Ook bedrijven en bewoners spelen hierin een rol;
- Een nieuw thema binnen het energieprogramma is groene waterstof. Waterstof zal een rol gaan spelen in de energietransitie, echter is het nog onduidelijk hoe groot deze rol zal zijn. Afgelopen jaar zijn we concreet bezig geweest met het verder verduurzamen van ons eigen gemeentelijke wagenpark.

Dankzij het Europese Hytrec2 project zijn we in staat een zestal voertuigen op waterstof te laten rijden binnen de gemeente, waaronder een veegwagen, vuilniswagen, twee auto's en ook zullen nog twee bestelbusjes worden toegevoegd. Daarnaast kan waterstof een nieuwe economie aanboren waar we (met onze kennis van gassen) in Noord-Nederland veel profijt van kunnen hebben. We hebben Groningen op meerdere fronten gepromoot als kennis en innovatiestad, waarbij ook de waterstofeconomie nadrukkelijk benoemd is.

Conclusie

In Groningen zetten we niet alleen relevante stappen om fossiele energie terug te dringen, we verbinden dit ook met innovaties die juist in kennisstad Groningen worden ontwikkeld. We kiezen als stad daarmee ook een rol als living lab voor een groot aantal technische ontwikkelingen.

Duurzaamheid in het reguliere beleid

Een duurzame leefomgeving behelst naast een groene energievoorziening, ook een goede luchtkwaliteit, het omzetten van afval tot grondstof, verduurzamen van de voedselvoorziening of het versterken van de biodiversiteit. De afgelopen jaren hebben we al veel bereikt en blijven we werken aan een duurzame stad. In 2017 zijn we gericht aan de slag gegaan om duurzaamheid goed binnen de beleidsterreinen te verankeren. We zijn gestart met die beleidsterreinen, die zelf een versnelling willen maken en waar op het gebied van duurzaamheid grote winst is te behalen. De focus in 2017 lag op duurzaamheid bij grond-, weg en waterwerkzaamheden en duurzaam inkopen.

Speerpunten 2017: Duurzaam GWW en Maatschappelijk verantwoord inkopen

Duurzaam GWW

De Grond-, Weg- en Watersector (GWW) heeft een grote invloed (euro's, volume, energieverbruik en ruimtebeslag) op een duurzame leefomgeving. In onze gemeente zetten we bijvoorbeeld jaarlijks enkele tientallen miljoenen euro's om in deze sector. Door deze omvang heeft de GWW-sector potentie om duurzaamheidswinst te realiseren.

In januari 2017 hebben we ons aangesloten bij het samenwerkingsverband Duurzaam GWW2.0. De doelstelling van de samenwerking is kort en krachtig: "In 2020 is Duurzaam GWW-business as usual"! De Aanpak Duurzaam GWW is een praktische werkwijze om duurzaamheid een plaats te geven in de Grond-, Weg- en Waterbouwprojecten. Met de Aanpak Duurzaam GWW worden verschillende stappen doorlopen zoals het formuleren van ambities, onderzoek naar kansen, concreet maken van de kansen en vastleggen en doorgeven van de maatregelen binnen de verschillende projectfasen. De Aanpak Duurzaam GWW loopt dus van planvorming naar aanbesteden en vervolgens naar realisatie om te eindigen bij beheer, onderhoud en uiteindelijk sloop. Voor de aanpak zijn een aantal instrumenten beschikbaar: Omgevingswijzer, Ambitiweb, Dubocalc en CO2-prestatieladder. We hebben een Actie Jaarplan 2017 opgesteld en hierin aangegeven welke acties we moeten uitvoeren om invulling te geven aan de doelstelling. De belangrijkste acties die we in 2017 hebben uitgevoerd zijn:

- Introduceren Duurzaam GWW in de gemeentelijke organisatie;
- Werken met de Aanpak Duurzaam GWW bij vier pilotprojecten;
- Borgen Duurzaam GWW door het oprichten van een Stuurgroep en een Kerngroep.

Maatschappelijk verantwoord inkopen

In 2016 heeft de gemeente Groningen het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) ondertekend. Een belangrijk onderdeel van het manifest is de afspraak dat, na ondertekening, een actieplan MVI met specifieke doelstellingen voor beleid en praktijk wordt opgeleverd. In juli hebben we het actieplan opgeleverd en ingediend bij het ministerie. Om tot een goed actieplan te komen hebben we meerdere stappen ondernomen.

Organisatiebreed is een zo select mogelijke groep uitgenodigd om mee te denken over de aanpak en de huidige belemmeringen, (wat houdt ons momenteel tegen ten aanzien van MVI), in kaart te brengen. Met

deze groep zijn een drietal sessies belegd. Vervolgens zijn deze belemmeringen en tips ten aanzien van de aanpak gestructureerd en vertaald in het actieplan MVI.

Omdat de realisatie van MVI in de praktijk dient te gebeuren hebben we ervoor gekozen om het actieplan via het inkoopinstrument 'categoriemanagement' te laten verlopen. Het Shared service center-inkoop faciliteert daarbij de categoriemanagers. Onlangs hebben we de eerste actie ingezet door met de vijf belangrijkste categorieën (gezien vanuit MVI-impact) een sessie te organiseren. Het resultaat van deze eerste sessie is dat er per categorie 2 a 3 aanbestedingen zijn vastgesteld die in 2018 conform MVI zullen worden aanbesteed. Met deze aanpak zetten we in op een drietal onderdelen,

1. Bewustwording, Duurzaam werken, MVI is nog geen gemeengoed. Door concreet aan de slag te gaan werken we aan bewustwording bij de bij inkoop betrokken medewerkers.
2. Samenwerken. MVI vergt samenwerken, met afdelingen onderling, maar ook met externe partijen.
3. Kennis ontwikkelen. Voor diverse onderdelen die betrekking hebben op MVI zullen we kennis moeten ontwikkelen, denk hierbij aan Circulair Inkopen, inkopen op basis van gebruik in plaats van bezit, berekenen van Total Cost of Ownership etc. Door 'aan de slag' te gaan lopen we het snelst tegen deze onderdelen aan, waar we vervolgens de kennis voor ontwikkelen.

De resultaten van de eerste bijeenkomst worden binnen de categorieën verder ontwikkeld. De planning is dat deze resultaten in het tweede kwartaal van 2018 kunnen worden gepresenteerd.

Wat hebben we nog meer gedaan?

- In 2017 hebben we de eerste waterstofpomp op bedrijventerrein Westpoort gerealiseerd. Ons eigen wagenpark presenteerde dit jaar een Europese primeur met afvalwagens en veegauto's die op waterstof rijden. Met windenergie op zee in combinatie met infrastructuur voor 'stroom naar waterstof' zetten we Groningen op de kaart als groen stopcontact van Nederland;
- Samen met onze partners in het OV-bureau zetten we in op verduurzaming van vervoermiddelen. In 2017 is geëxperimenteerd met twee waterstofbussen op de lijn Groningen-Delfzijl. Per 10 december 2017 is de groene Qlink-lijn 1/2 geëlektrificeerd. Dit door inzet van elektrische bussen en de realisatie van bijbehorende laadinfrastructuur;
- We zijn een groene stad en willen dit graag blijven. In 2017 is een pakket aan groen- en andere klimaat-adaptieve maatregelen vastgesteld en wordt er voor de komende twintig jaar jaarlijks 150 duizend euro geïnvesteerd in groenmaatregelen in de stad. Daarnaast hebben we sinds september 2017 een groencompensatieregeling. Projecten waarbij groen niet behouden of gecompenseerd kan worden, leveren een financiële bijdrage aan het groenfonds. De stad kan dan zelf investeren in de aanleg van nieuw groen;
- Groningen heeft hoge ambities op het gebied van gezondheid. We beogen de verschillen in gezondheid tussen de inwoners te verkleinen en de gezonde levensjaren van Groningers te verhogen. In 2017 stelden we de visie Healthy Ageing op. Met de zes kernwaarden uit Healthy Ageing richten we onze openbare ruimte gezonder in. In Selwerd werken we aan een "man made blue zone" (een aanpak waarbij diverse organisaties samenwerken op meetbaar de sociaaleconomische gezondheidsverschillen te verkleinen). De prijsvraag Who Cares? laat ons zien hoe ouderen in de Oosterparkwijk zo lang mogelijk op een prettige manier thuis kunnen blijven wonen;
- In 2017 experimenteerden we met de Streekkantine. Lokaal geproduceerde producten werden aangeboden in ons bedrijfsrestaurant op het Harm Buitenplein. Door de verhalen achter de producten word je bewuster van wat je eet, waar je eten vandaan komt, hoe je gezonder zou kunnen leven en hoeveel eten we nu eigenlijk weggooien. Voor de afdeling Inkoop is de pilot een goede test voor de aanbesteding van de Catering;
- Twee vergaderkamers zijn duurzaam ingericht (Kreupelstraat en Gedempte Zuiderdiep) en dienen als experimenteeruimte om onze gebouwen duurzaam in te richten;

- Deelnemers van 100-100-100 hebben laten zien dat het mogelijk is om veel minder afval te produceren. In 100 dagen is het deelnemers gelukt om 66 % minder restafval te produceren dan het gemiddelde in de gemeente Groningen;
- Interne communicatie. De eerste editie van de Goed Bezig Krant kwam op 26 januari 2017 uit. Daarna volgde er ieder kwartaal een nieuwe editie. De Goed Bezig Krant (een initiatief van Gresco, programma leefomgeving en programma Groningen geeft energie) informeert medewerkers over wat de gemeente allemaal doet op het gebied van duurzaamheid, zowel in de stad als in eigen gelederen.

Paragraaf 3: Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Bij de uitvoering van onze taken worden we geconfronteerd met risico's en ontwikkelingen die mogelijke financiële gevolgen kunnen hebben voor de gemeente. Het is daarom belangrijk dat we beschikken over een buffer van voldoende omvang om onverwachte tegenvallers op te kunnen vangen. Deze buffer wordt gevormd door het beschikbare weerstandsvermogen.

Minstens zo belangrijk is dat een goede sturing en beheersing van de risico's plaatsvindt (risicomanagement). Risicomanagement geeft een organisatie inzicht in wat kan gebeuren en stelt organisaties zo in staat prioriteiten toe te kennen aan de onderkende risico's. Daardoor kunnen gestructureerd acties worden ondernomen en maakt het voor organisaties mogelijk om genomen beslissingen aangaande risico's te verantwoorden.

Risicomanagement en het weerstandsvermogen zijn daarmee onderling verbonden en vormen een belangrijk onderdeel van het (financiële) beleid van onze gemeente.

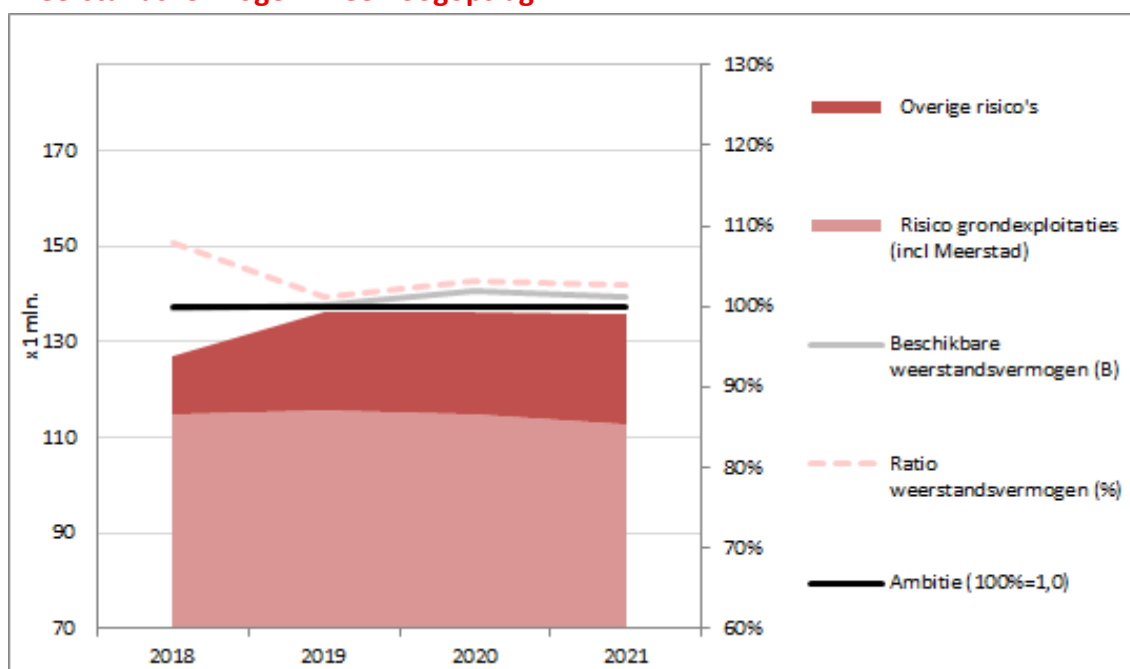
Weerstandsvermogen en Risicomanagement

Het kader voor het weerstandsvermogen en risicomanagement is vastgelegd in de op 6 juli 2016 door de raad vastgestelde [kadernota Weerstandsvermogen en Risicomanagement 2016 \(5714411\)](#). Daarnaast heeft de raad bij de begroting 2017 op 9 november 2016 via amendement bepaald dat het minimumniveau van de Algemene Egalisatie Reserve 20 miljoen euro is.

In het kader is aangegeven op welke wijze wij de risico's in beeld brengen en beheersen en op welke momenten wij de raad hierover informeren. Bij de begroting en de rekening rapporteren we integraal over de risico's in het weerstandsvermogen en belangrijke ontwikkelingen die effect hebben op het weerstandsvermogen. In de kadernota uit 2016 hebben we bepaald dat we een deel van de onbenutte belastingcapaciteit en de niet structureel ingezette middelen uit de vrije beleidsruimte rekenen tot het beschikbare weerstandsvermogen.

Onze grootste risico's doen zich voor bij de woningbouwlocaties en bedrijventerreinen. We herzien elk jaar de exploitatieopzetten van alle projecten. Om eventuele risico's op te kunnen vangen, kan een beroep worden gedaan op het gemeentelijk weerstandsvermogen.

Weerstandsvermogen in één oogopslag



Berekening weerstandsvermogen rekening 2017	2018	2019	2020	2021
Benodigde weerstandsvermogen (A)	126.899	136.251	136.341	135.780
Risico grondexploitaties (incl Meerstad)	114.963	115.668	114.916	112.712
Overige risico's	11.936	20.583	21.425	23.068
Beschikbare weerstandsvermogen (B)	137.107	137.729	140.647	139.599
Ratio weerstandsvermogen (%)	108%	101%	103%	103%
Vershil tussen beschikbaar en benodigd weerstandsvermogen	10.208	1.478	4.306	3.819
Ambitie (100%=1,0)	100%	100%	100%	100%

Opbouw beschikbare weerstandsvermogen

Onderdeel van het gemeentelijk weerstandsvermogen is de reserve Grondzaken. De verwachte omvang van de reserves grondzaken/grondbank eind 2018 voor het weerstandsvermogen bedraagt 24,8 miljoen euro. De verwachte stand van de Algemene Egalisatie Reserve eind 2018 voor het weerstandsvermogen is 20,1 miljoen euro.

Naast deze reserves bestaat het beschikbare weerstandsvermogen voor een belangrijk deel uit de stille reserve in de waarderingen van onze Enexis aandelen. We houden hier rekening met 50 miljoen euro. In het beschikbare weerstandsvermogen houden we rekening met de niet structureel ingezette intensiveringsmiddelen ad 12,950 miljoen euro en een onbenutte belastingcapaciteit van 6,2 miljoen euro. In onderstaand overzicht wordt de opbouw van het beschikbare weerstandsvermogen weergegeven. Ter vergelijking zijn de cijfers van de begroting 2018 opgenomen. In 2018 is 49% van het weerstandsvermogen direct aanspreekbaar als zich een risico voordoet. In de jaarschijven 2020 en 2021 is dat 50%. Bij de begroting 2018 was dat voor jaarschijf 2018 50%. Het verschil tussen de rekening 2017 en begroting 2018 wordt veroorzaakt doordat ten opzichte van de begroting 2018 het beschikbaar weerstandsvermogen per saldo met 8,1 miljoen euro is verlaagd. De grootste mutaties zijn:

- Per saldo een onttrekking van 9,8 miljoen euro uit de Algemene Egalisatiereserve. Het betreft diverse mutaties. De grootste mutaties zijn dekking van de bijdrage toekomst Groninger Airport Eelde (5,7 miljoen euro), voor dekking van de kosten Bed Bad Brood 2018 (3,6 miljoen euro) en de bijdrage voor de wijkontwikkeling Oosterparkwijk (1,3 miljoen euro). Zie onderdeel [beschikbaar weerstandsvermogen](#) voor meer details.
- Een toevoeging van per saldo 10,9 miljoen euro aan de reserve grondzaken. Bij de correcties beginbalans 2017 is 7,7 miljoen euro gedoteerd aan de reserve grondzaken. Bij de rekening 2017 stellen we voor per saldo 700 duizend euro aan de reserve te onttrekken. De onttrekking aan de reserve voor kapitaallasten investeringen bovenwijkse voorzieningen is met 3,9 miljoen euro verlaagd. Zie onderdeel [beschikbaar weerstandsvermogen](#) voor meer details.
- Een onttrekking van per saldo 1,6 miljoen euro aan de reserve parkeren. Zie onderdeel [beschikbaar weerstandsvermogen](#) voor meer details.
- Een onttrekking van 1,75 miljoen euro aan de rente egalisatiereserve omdat de reserve is opgeheven.
- een onttrekking van 3,2 miljoen euro aan de reserve bodemsanering. Zie onderdeel [beschikbaar weerstandsvermogen](#) voor meer details.

Beschikbaar weerstandsvermogen rekening 2017	aandeel in		Begr 2018 aandeel in	
	incidenteel	structureel wsv	wsv	wsv
1. Algemene Egalisatie Reserve (AER)	20.144	14,7%		20,6%
2. Overige reserves	46.613	34,0%	49%	29,2%
3. buffers in grondexploitaties (bovenop reguliere buffers)	1.000	0,7%		2,5%
4. stille reserves	50.000	36,5%		34,4%

5. structurele ruimte in intensiveringsbudgetten (bedrag x2)		12.950	9,4%		8,9%	
6. onbenutte bealsting capaciteit (bedrag x 2)		6.200	4,5%		4,3%	
7. post onvoorzien (bedrag x2)		200	0,1%	51%	0,1%	50%
Totaal beschikbaar weerstandsvermogen	117.757	19.350				
Beschikbaar weerstandsvermogen begroting 2018		137.107			145.219	

De afname van het beschikbaar weerstandsvermogen leidt niet tot een verslechtering van de ratio omdat het benodigd weerstandsvermogen meer afneemt als gevolg van afname van de risico's. Per saldo leidt dit tot een verbetering van de ratio met één punt..

Uitleg van onze berekeningswijze en gedetailleerde informatie over de risico's en de beschikbare weerstandsvermogen zijn in de volgende onderdelen van deze paragraaf opgenomen.

Risicomanagement

Risicomanagement en weerstandsvermogen zijn onderling nauw verbonden. Een goede sturing en beheersing van risico's is belangrijk. Risicomanagement geeft een organisatie inzicht in wat kan gebeuren en stelt organisaties in staat prioriteiten toe te kennen aan de onderkende risico's. Daardoor kunnen gestructureerd acties worden ondernomen en kunnen genomen beslissingen aangaande risico's worden verantwoord. Bij projecten, waarbij het risico voor de gemeente Groningen groot is, laten we een second opinion uitvoeren door een onafhankelijke partij. Dit geldt bijvoorbeeld voor situaties waarbij we als gemeente een lening verstrekken aan een derde of bij grotere projecten waar we als gemeente weinig ervaring mee hebben. In 2018 gaan wij verder op de ingeslagen weg om risicomanagement in onze organisatie te versterken met als doel:

1. Het verbeteren van de wijze waarop risicomanagement in onze organisatie wordt uitgevoerd. Gericht op een eenduidige en consistente aanpak en het identificeren en beheersen van risico's, aansluitend op de organisatieveranderingen ("één Groningen, één organisatie"). We gebruiken hiervoor onder andere de tool RiskID. We hebben het onder andere ingezet bij de projecten Oosterhamrikzone, vorming Noordelijk Belastingkantoor, outsourcing ICT en revitalisering Stadhuis;
2. Het verder ontwikkelen van strategisch risicomanagement waarbij risico's integraal onderdeel zijn van de strategie en de besluiten van ons college en de raad.

Ondanks de inspanningen op het gebied van risicomanagement kunnen zich risico's blijven voordoen. Met het beschikbare weerstandsvermogen zijn we in staat de financiële effecten van risico's op te vangen.

Dynamisch weerstandsvermogen

We laten de dynamische ontwikkeling van het weerstandsvermogen zien als gevolg van wijzigingen in de risico's en de reserves in de periode 2018-2021. Hiermee ontstaat een beter beeld van de meerjarige ontwikkeling van het weerstandsvermogen.

Wanneer voor risico's een meerjarige inschatting kan worden gemaakt (in effect en/of kans van optreden) nemen we deze meerjarig inschatting op in de dynamische ontwikkeling.

Het gaat bijvoorbeeld om de risico's bij grondexploitaties en het parkeerbedrijf. In de gevallen waar we geen meerjarige ontwikkeling kunnen inschatten, houden we rekening met een constante waarde van het risico voor de periode 2018-2021.

In het geval reservemutaties voor de komende jaren bekend zijn, houden we hier rekening mee in de dynamische ontwikkeling van het weerstandsvermogen. Het gaat onder andere om mutaties in de Algemene Egalisatiereserve en de reserve sociaal domein. Ook de meerjarige toevoeging aan de reserve Forum garage van 700 duizend euro, en een structurele onttrekking van 3,2 miljoen euro uit de reserve grondzaken zijn meegenomen bij het bepalen van het dynamisch weerstandsvermogen. Voor een juist beeld van het beschikbare weerstandsvermogen hebben we drie posten als één bedrag aan het beschikbare weerstandsvermogen onttrokken. Het gaat om:

- De incidentele opgave 2017-2020 bij het realiseren van bezuinigingen van in totaal 19,7 miljoen euro ten laste van de AER;
- De dekking van de kapitaallasten van de overgehevelde investeringen in bovenwijkse voorzieningen van Meerstad aan de gemeente Groningen voor de jaren 2017-2022 van in totaal 16,9 miljoen euro ten laste van de reserve Grondzaken;
- De voeding van het stedelijk investeringsfonds (17,6 miljoen euro) in 2018 en de dekking voor het tekort in het financieel perspectief in 2020 (4,7 miljoen euro).

Deze gegevens zijn verwerkt en leiden tot het volgende beeld voor het weerstandsvermogen voor de jaren 2018 tot en met 2021.

Rekening 2017				
	Jaarschijf			
Weerstandsvermogen	2018	2019	2020	2021
Benodigde weerstandsvermogen (A)	126.899	136.251	136.341	135.780
Beschikbare weerstandsvermogen (B)	137.107	137.729	140.647	139.599
Ratio weerstandsvermogen	108%	101%	103%	103%
Weerstandsvermogen B - A	10.208	1.478	4.306	3.819
Ratio weerstandsvermogen begroting 2018	107%	101%	100%	102%

Ten opzichte van de begroting 2018 is het weerstandsvermogen in de rekening 2017 verbeterd. In de begroting 2018 was het weerstandsvermogen 107%. In deze rekening verbetert het weerstandsvermogen in 2018 naar 108%.

In 2019 daalt de ratio naar 101% omdat de risico's in 2019 toenemen met 9,4 miljoen euro en de reserves vrijwel op hetzelfde niveau blijven. De toename van de risico's komt met name door:

- Risico financiering uitvoering wet Buig met 5,8 miljoen euro;
- Risico sociaal domein met 1,3 miljoen euro;
- Risico niet halen bezuinigingen met 0,9 miljoen euro;
- Risico grondexploitatie inclusief Meerstad met 0,6 miljoen euro;
- Risico parkeren met 0,7 miljoen euro;

In de jaren na 2019 blijft het weerstandsvermogen redelijk constant, doordat de meerjarige mutaties in het beschikbare weerstandsvermogen redelijk in evenwicht is met de mutaties in de risico's.

Ons streven is een ratio voor het weerstandsvermogen van 1,0. In 2018 bereiken we een ratio van 108%. Dat wordt met name veroorzaakt door een verdere verlaging van het risico bij Meerstad. Daarnaast wordt het beschikbare weerstandsvermogen 8,1 miljoen euro lager. Hierbij is sprake van een daling van de AER met 9,8 miljoen euro. Aan de andere kant neemt de reserve grondzaken toe met ruim 10,9 miljoen euro als gevolg van de effecten van de herziening 2017.

In 2019 is de verwachte ratio van het weerstandsvermogen het laagst met 101%. In de brief over de actualisatie van de grondexploitaties hebben we aangegeven dat toepassing van de BBV-voorschriften de

gevoeligheid van grondexploitaties vergroot omdat er geen algemene buffers meer in de grondexploitatie morgen worden opgenomen. Afwijkingen leiden dus sneller tot een resultaat. Met deze grotere gevoeligheid is bij het bepalen van het risico grondexploitaties volgens de risicoboxenmethode nog geen rekening gehouden. Vooralsnog houden we de ruimte boven de 100% beschikbaar in het weerstandsvermogen. We brengen in beeld hoe met de toegenomen gevoeligheid binnen de grondexploitaties kan worden omgegaan. Het zou bijvoorbeeld kunnen leiden tot het aanhouden van een extra buffer buiten de grondexploitaties of het verfijnen van de risicoboxenmethode, waarbij een inschatting wordt gemaakt van het risico van de grotere gevoeligheid. Bij een eventuele inzet van weerstandsvermogen kijken we ook naar de verhouding hard/ zacht in het weerstandsvermogen, omdat het van belang is dat er voldoende harde reserves in het weerstandsvermogen zitten. Op basis van de huidige cijfers is de verhouding 49% hard en 51% zacht.

Berekening weerstandsvermogen

Definitie weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen is een maatstaf voor de mate waarin een gemeente in staat is de nadelige gevolgen van risico's op te vangen. Het gaat hierbij om tegenvallers van enige omvang, tegenvallers die – als er geen weerstandsvermogen zou zijn – de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar kunnen brengen. In hoeverre een gemeente in staat is om financiële tegenvallers op te vangen hangt af van:

- De risico's die de gemeente loopt, deze bepalen het benodigde weerstandsvermogen
- De middelen die de gemeente vrij kan maken om risico's op te vangen, deze bepalen het beschikbare weerstandsvermogen.

De term weerstandsvermogen verwijst naar geld: enerzijds hoeveel geld nodig is (het benodigde weerstandsvermogen) en anderzijds hoeveel geld beschikbaar is (het beschikbare weerstandsvermogen). Er zijn geen wettelijke normen voor de hoogte van het benodigde weerstandsvermogen.

Berekening weerstandsvermogen

Het benodigde weerstandsvermogen kan worden afgezet tegen het beschikbare weerstandsvermogen. Dit drukken we uit in een ratio.

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandsvermogen}}{\text{Benodigde weerstandsvermogen}}$$

Om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen dient te worden vastgesteld welke ratio de gemeente Groningen nastreeft. Hiertoe wordt gebruik gemaakt van onderstaande waarderingstabel.

Waarderingscijfer	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Uitgangspunten ratio weerstandsvermogen

Twee keer per jaar, bij rekening en begroting, beoordelen we het niveau van het weerstandsvermogen. In het coalitieakkoord hebben we gezegd dat we op korte termijn een ratio van 0,8 willen realiseren en op langere termijn streven naar een ratio van 1,0.

Inmiddels hebben we een ratio van 1,0 bereikt. Voor de komende periode hanteren we daarom een ratio van 1,0 als ondergrens. Indien het noodzakelijk is een beroep op het beschikbaar weerstandsvermogen te doen, en de ratio onder de 1,0 komt, nemen we maatregelen om de ratio zo snel mogelijk weer op de 1,0 te krijgen.

Weerstandsvermogen	rekening 2017	begroting 2018
Benodigde weerstandsvermogen (A)	126.899	135.111
Beschikbare weerstandsvermogen (B)	137.107	145.219
Ratio weerstandsvermogen	108%	107%
Weerstandsvermogen A - B	10.208	10.108
Benodigde aanvulling wsv tot 0,8	0	0

Op basis van de actuele inschatting van de risico's en reserves in het weerstandsvermogen in deze rekening komt het weerstandsvermogen uit op een ratio van 108%. Dit is 1% hoger dan de ratio in de begroting 2018. De risico's zijn ten opzichte van de begroting 2018 verlaagd met 8,2 miljoen euro. De belangrijkste veranderingen worden toegelicht bij het onderdeel benodigd weerstandsvermogen. Omdat het beschikbare weerstandsvermogen in de rekening 2017 ten opzichte van de begroting 2018 daalt met 8,1 miljoen euro stijgt de ratio met 1%. De verlaging van het beschikbare weerstandsvermogen wordt toegelicht in het onderdeel beschikbare weerstandsvermogen.

Bij het bepalen van het weerstandsvermogen houden we rekening met lopende projecten, waar de raad een besluit over heeft genomen en waar een uitvoeringskrediet voor is vastgesteld. Achterliggende gedachte is dat we bij nieuwe projecten risico's kunnen vermijden door het project niet uit te voeren. In de paragraaf weerstandsvermogen anticiperen we op het effect van nieuwe (grote) projecten op het weerstandsvermogen.

Voor het project Zuidelijke Ringweg is geen risico in het weerstandsvermogen opgenomen. Het uitgangspunt bij de uitvoering van het project is dat het budget taakstellend is. Eventuele meerkosten moeten dus in eerste instantie worden opgevangen binnen het beschikbare budget.

Voor de aardbevingen hebben we geen risico opgenomen. In een bestuursakkoord is afgesproken dat de gevolgen van de aansprakelijkheid van de provincie, gemeenten of derde partijen zoals woningcorporaties en schoolbesturen niet voor hun rekening en risico kunnen komen indien aardbeving-gerelateerd en onverlet latend de normale zorgplicht van deze partijen.

De komende jaren is sprake van een grote stedelijke investeringsopgave. In het raadsvoorstel over het kader stedelijk investeringsfonds staat dat het de komende jaren (2019-2022) gaat om een investeringsbedrag van ruim 200 miljoen euro. Dit zal ook effect hebben op het risico en dus het benodigde weerstandsvermogen. Voor grote infrastructurele projecten wordt het risico bepaald op 10% van de investeringsomvang. Als we dit als indicatie gebruiken zal het risico de komende jaren met 20 miljoen euro toenemen.

Benodigd weerstandsvermogen

Het benodigde weerstandsvermogen wordt bepaald door:

- De verwachte impact van de aanwezige risico's;
- De gewenste mate van zekerheid dat de risico's kunnen worden opgevangen;
- De mate waarin de risico's al op andere wijze zijn afgedekt of beheerst.

De risico's zijn geïnventariseerd en de omvang van het risico (bedrag in euro's) is geschat. De weging van het risico met de kans van optreden leidt tot het geschatte risicobedrag.

De risico's van de grondexploitaties worden volgens de risicoboxenmethode berekend en integraal in het benodigde weerstandsvermogen opgenomen.

Omdat de kans klein is dat als de risico's zich daadwerkelijk voordoen, dit allemaal tegelijkertijd gebeurt, corrigeren we de totaalstelling met een waarschijnlijkheidsfactor van 90%.

	Risico's incidenteel			Risico's structureel		
	risico	kans	schatting	risico	kans	schatting
1. Grondexploitatie incl Meerstad	114.963	100%	114.963			
2. Lening Euroborg	7.234	25%	1.809			
3. Btw terugvordering reïntegratie trajecten	930	25%	233			
4. Bodemsanering	2.200	75%	1.650			
5. Parkeerbedrijf	2.859	100%	2.859			
6. Bezuinigingen	4.000	100%	4.000			
7. Gemeentelijk aandeel risico project Warmtenet BV	884	100%	884			
8. Vernieuwing sociaal domein				5.700	100%	5.700
9. Bedrijfsrisico werkmaatschappijen				1.420	25%	355
10. Financiering uitvoering wet BUIG				1.200	50%	600
11. Overige risico's	1.492	divers	1.099	129	divers	97
Totale risico's			127.496			6.752
Structureel maal factor 2						13.504
Waarschijnlijkheidsfactor 90%			114.746			12.153
Benodigde weerstandscapaciteit (afgerond)						126.899
benodigde weerstandsvermogen						126.899
beschikbare weerstandsvermogen						137.107
Ratio weerstandscapaciteit						108%

Het benodigde weerstandsvermogen is 126,9 miljoen euro en neemt ten opzichte van de risico's in de begroting 2018 af met 8,2 miljoen euro.

De belangrijkste veranderingen zijn:

- Daling risico grondexploitaties inclusief Meerstad in 2018 met 7,1 miljoen euro;
- Daling gemeentelijk aandeel risicoproject Warmtenet BV/Geothermie met 1,2 miljoen euro;
- Daling risico vernieuwing sociaal domein met 0,9 miljoen euro;
- Stijging risico financiering uitvoering wet Buig met 0,3 miljoen euro;
- Stijging per saldo van de overige veranderingen verklaren de rest (0,7 miljoen euro).

(Bij deze omvang van de veranderingen is rekening gehouden met het effect van structurele risico's (bedrag x 2) en het effect van de waarschijnlijkheidsfactor van 90%.)

Grondexploitatie inclusief Meerstad

De omvang van het totale risico bij grondexploitaties is gedaald ten opzichte van de begroting 2018. In 2018 is het risico 7,1 miljoen lager. Dit wordt veroorzaakt door wijzigingen in de grondexploitatie Meerstad als gevolg van de volledige doorrekening van de verlaging van de boekwaarde van 72 miljoen euro als gevolg van de overheveling van bovenwijkse voorzieningen naar de gemeente.

Gemeentelijk aandeel Warmtestad/ Geothermie

De raad heeft op 29 november 2017 besloten te stoppen met geothermie. Dit betekent dat een deel van de investeringen in planvorming en voorbereiding van realisatie moeten worden afgeboekt. Het gemeentelijk risico is gebaseerd op de door ons verstrekte financiering aan Warmtestad. De afboeking leidt tot een verlaging van het risico. Daarnaast is het risico lager omdat er minder onzekerheden zijn. Zo is een aanzienlijk deel van het warmtenet inmiddels gerealiseerd en zijn er voor 3.600 woningequivalenten warmtecontracten afgesloten.

Risico vernieuwing sociaal domein

Het risico sociaal domein is herijkt. We onderscheiden deze nu in een risico op zorggebruik WMO ZIN 18+, een risico op de transformatie van dure naar goedkopere zorg en een risico op hogere kosten jeugdzorg. Voorheen was er ook een risico huisvesting van de WIJ-teams. Die laatste kon vervallen gezien de stabilisatie van de huisvestingssituatie. Per saldo is het risico vernieuwing sociaal domein ten opzichte van de begroting 2018 gedaald met 0,9 miljoen euro.

Risico financiering uitvoering wet Buig

Bij de begroting 2018 is voor het verwachte tekort Buig, per saldo 7,2 miljoen euro extra beleid beschikbaar gesteld. Het risico op een hoger tekort in 2018 schatten we in op 1,1 miljoen euro (1,2x50%x2x0,9). In de begroting 2018 hebben we een verkeerd bedrag opgenomen voor het hoger tekort. Dat hebben we nu gecorrigeerd waardoor het risico in totaal 0,3 miljoen euro hoger wordt.

Diversen

- Diverse wijzigingen in de incidentele- en structurele risico's leiden per saldo tot een verhoging van de risico's met 0,7 miljoen euro.

Ten opzichte van de begroting 2018 zijn er geen risico's vervallen. De volgende risico's zijn ten opzichte van de begroting 2018 opgenomen:

- risico gelijk speelveld afboeking kleedkamers en clubgebouwen
- BTW beschermingsbewind
- Zernikepark
- Multi Functionele Accommodaties

Beschikbaar weerstandsvermogen

Het beschikbaar weerstandsvermogen wordt gevormd door de middelen die beschikbaar zijn om het nadelige effect van risico's te kunnen opvangen. Dit is de optelsom van alle elementen die daadwerkelijk kunnen worden ingezet om niet-begrote kosten te dekken.

De middelen die we tot de tot het beschikbare weerstandsvermogen rekenen, zijn:

- Algemene Egalisatiereserve;
- (Bestemmings-)reserves, voor zover de raad nog geen besluit heeft genomen over de inzet.
- Post onvoorzien in de begroting;
- Buffers in grondexploitaties;
- Niet structureel ingezette intensiveringsmiddelen;
- Stille reserves.

Vrij aanwendbare reserves, risicobuffers en overige (Bedragen x 1.000 euro)	Rekening 2017	Begroting 2018
1. Algemene Egalisatie Reserve (AER)	20.144	29.951
2. Grondzaken en grondbank	24.822	13.890
3. Bodemsanering	2.052	5.225
4. Martiniplaza	3.916	3.916
5 Kunst CBK	1.647	1.647
6. Exploitatierisico forum	2.321	2.321
7. Parkeren	2.289	3.880
8. Vernieuwing sociaal domein	500	500
9. Forum garage	5.600	5.600
10. Rente egalisatie reserve	0	1.750
11. Overige reserves	3.493	3.618
12. Post onvoorzien	200	200

13. Risicobuffer in grondexploitatie Grote Markt Oost	3.571	3.571
14. Structurele ruimte intensiveringsmiddelen	12.950	12.950
15. Stille reserve (aandelen Enexis)	50.000	50.000
16. Onbenutte belastingcapaciteit	6.200	6.200
Beschikbare weerstandscapaciteit	137.107	145.219

Het beschikbare weerstandsvermogen is 137,1 miljoen euro. Dit is 8,1 miljoen euro lager dan in de begroting 2018. Hierbij is rekening gehouden met de voorgestelde toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves in de rekening 2017. Deze per saldo verlaging wordt voornamelijk veroorzaakt door:

- Afname Algemene Egalisatiereserve met 9,8 miljoen euro;
- Toename reserve grondzaken/grondbank met 10,9 miljoen euro;
- Afname reserve parkeren met 1,6 miljoen euro;
- Vervallen rente egalisatiereserve met 1,75 miljoen euro;
- Afname reserve bodemsanering met 3,2 miljoen euro;
- Afname risicobuffer in grondexploitatie Grote Markt met 2,6 miljoen euro;

Algemene Egalisatiereserve (AER) (afname 9,8 miljoen euro)

De verwachte stand van de AER voor het weerstandsvermogen is bij de rekening 2017 9,8 miljoen euro lager dan bij de begroting 2018. Het betreft diverse mutaties. Bij de correcties op de beginbalans 2017 is 3,5 miljoen euro gedoteerd aan de AER. Bij de begroting 2018 was 1 miljoen euro hiervan al bekend dus per saldo is de AER 2,5 miljoen euro hoger. Voor de dekking van de bijdrage toekomst Groninger Airport Eelde is 5,7 miljoen euro onttrokken aan de AER. In de jaren 2019 tot en met 2037 wordt het programma G-kwadrant jaarlijks met 300 duizend euro verlaagd ten gunste van een toevoeging aan de AER. Voor dekking van de kosten Bed Bad Brood 2018 is of verwachten we in totaal 3,8 miljoen euro te onttrekken aan de AER. Voor de bijdrage wijkontwikkeling Oosterparkwijk is 1,3 miljoen euro onttrokken aan de AER. Ten laste van de AER is 300 duizend euro gebracht voor een bijdrage voor plankosten huisvesting Oosterpoort. Voor Koningsdag is 800 duizend euro onttrokken aan de AER. Voor dekking van de incidentele subsidie aan WIJ Groningen is 500 duizend euro onttrokken aan de AER. Er is 300 duizend euro toegevoegd aan de AER zijnde het resultaat project uitbreiding P+R Haren. Voor het compensatiepakket groen en duurzaam Eelde is 150 duizend euro onttrokken aan de AER. In 2019 wordt dit bedrag weer toegevoegd aan de AER. Het saldo van de vervallen rente egalisatiereserve ad 1,75 miljoen euro is gedoteerd aan de AER. Tot slot is rekening gehouden met een onttrekking van 1,862 miljoen euro ter dekking van de kosten van de Nieuwbouwschool Engelbert.

In deze rekening wordt de boekhoudkundige stand van de AER per 31 december 2017 weergegeven. Voor het weerstandsvermogen gebruiken we de stand per 31 december 2018. Op de stand per 31 december 2017 worden correcties uitgevoerd omdat bepaalde posten in de AER bestemd zijn voor een specifiek doel en niet mee kunnen tellen voor het weerstandsvermogen. Daarnaast zijn bepaalde bedragen die in latere jaren worden onttrokken voor een juist beeld voor het weerstandsvermogen in 2018 onttrokken.

In onderstaand overzicht geven we de wijzigingen weer.

Algemene Egalisatiereserve (bedragen x 1.000 euro)	
Boekhoudkundig saldo 31-12-2017	44.598
- Dekking knelpunten bezuinigingen 2018 - 2020	-10.298
- Dekking kosten 2018 bed, bad en brood	-3.780
- Onttrekking voor voeding SIF (zie ook reserve GZ is 12.000)	-5.558
- Reservering voor tekort 2020	-4.670

- Claim nacalculatie projecten	-632
- Aanvulling wsv	3.058
- Terug storting huurverplichting Europaweg	660
- Dekking tekort BUIG 2017	6.412
- Financiering incidentele subsidie WIJ Groningen	-500
- Compensatiepakket groen en duurzaam Eelde	-150
- Bijdrage toekomst GAE	-5.700
- Koningsdajg 2018	-797
- Onderzoek Geothermie Noordwest	-80
- Inv.fonds sport LTC Hoogkerk	-80
- Plankosten herhuisvesting Oosterpoort	-300
- Wijkontwikkeling Oosterparkwijk	-1.297
- MJOP-fase 2 Martiniplaza	45
- Vervroegde aflossing Royal Bank of Scotland	867
- Dekking premiekorting collectieve verzekering	224
- Begrotingsaldoten laste van wsv en afronding	-16
- Dekking school Meeroevers	-1.862
Saldo voor weerstandsvermogen per 31-12-2018	20.144

Grondzaken/grondbank (toename 10,9 miljoen euro)

De verwachte stand van de reserves grondzaken/grondbank voor het weerstandsvermogen is bij de rekening 2017 10,9 miljoen euro hoger dan bij de begroting 2018.

Bij de correcties van de beginbalans 2017 is per saldo 7,7 miljoen euro toegevoegd aan de reserve grondzaken. Bij de rekening 2017 doen we een voorstel om per saldo 700 duizend euro te onttrekken aan de reserve grondzaken. In 2017 is 700 duizend euro rente toegevoegd aan de reserve. Dit bedrag is bij de begroting 2018 ten onrechte niet als mutatie meegenomen bij bepaling van het saldo. Ter dekking van het verbeterprogramma financiën wordt 750 duizend euro onttrokken. Doordat de investeringen bovenwijkse voorzieningen Meerstad vanaf 2019 wijzigen van projectinvestering naar concerninvestering dalen de kapitaallasten (van 3,74% naar 2% rente).. Daardoor daalt vanaf 2019 ook de onttrekking aan de reserve grondzaken ter dekking van deze kosten met 3,9 miljoen euro.

In deze rekening wordt de boekhoudkundige stand van de reserves grondzaken/grondbank per 31 december 2017 weergegeven. Voor het weerstandsvermogen gebruiken we de stand per 31 december 2018. Op de stand per 31 december 2017 worden correcties uitgevoerd omdat bepaalde posten in de reserves grondzaken/grondbank bestemd zijn voor een specifiek doel en niet mee kunnen tellen voor het weerstandsvermogen. Daarnaast zijn bepaalde bedragen die in latere jaren worden onttrokken voor een juist beeld voor het weerstandsvermogen in 2018 onttrokken.

In onderstaand overzicht geven we de wijzigingen weer.

Reserves Grondzaken /grondbank	
boekhoudkundig saldo 31-12-2017	53.791
- Dekking kapitaallasten investeringen bovenwijkse voorzieningen Meerstad	-12.355
- Resultaat grondzaken rekening 2017	13.914
- Besteedbaar resultaat 2017	-14.602
- Dekking voor verbeterprogramma Financiën	-750
- Onttrekking voor voeding SIF (zie ook AER is 5.558)	-12.000

- Onttrekking rentekosten van gronden die niet in grexen zijn opgenomen	-3.176
Saldo voor weerstandsvermogen per 31-12-2018	24.822

Reserve parkeren (afname 1,6 miljoen euro)

Bij de correcties op de beginbalans 2017 is per saldo 2,7 onttrokken aan de reserve parkeren. Een onttrekking van 2,86 miljoen euro ter gedeeltelijke dekking van de afboeking boekwaarde parkeergarage Westerhaven (3,8 miljoen euro) en een correctie op het resultaat 2016 met + 140 duizend euro. Bij de rekening 2017 doen we een voorstel om 1,1 miljoen euro toe te voegen aan de reserve parkeren.

Rente egaliseringsreserve (afname 1,75 miljoen euro)

De rente egaliseringsreserve is opgeheven en het saldo is overgeboekt naar de AER.

Reserve bodemsanering (afname 3,2 miljoen euro)

In het raadsvoorstel over de voormalige vuilstortlocatie Woltersum stellen we voor een gemeentelijke bijdrage van 3,2 miljoen euro beschikbaar te stellen om de vuilstortlocatie te verwijderen en deze bijdrage ten laste van de reserve bodemsanering te brengen. Aangezien deze reserve onderdeel is van het gemeentelijk weerstandsvermogen, leidt de onttrekking tot een verlaging van het beschikbaar weerstandsvermogen. De raad moet hier nog een besluit over nemen.

Afname risicobuffer in grondexploitatie Grote Markt (afname 2,6 miljoen euro)

Bij het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen (risico) hielden we rekening met een risico van 3,6 miljoen euro voor het verkrijgen van subsidies in de bouw- en grondexploitatie Grote Markt. Dit risico kon worden opgevangen met de beschikbare buffer in de bouw- en grondexploitatie. Daarom namen we 3,6 miljoen euro van de buffer mee in het beschikbaar weerstandsvermogen. Nu het risico op het verkrijgen van de subsidie is vervallen, nemen we ook de buffer niet meer mee in het beschikbaar weerstandsvermogen. In het raadsvoorstel over de exploitatie van het Groninger Forum stellen we voor een tekort ten laste te brengen van de reserve aanloopkosten Groninger Forum. Indien dit niet voldoende is, verlagen we de bijdrage van het Groninger Forum aan de bouw- en grondexploitatie. Dit gaat dan ten laste van de beschikbare buffer in de bouw- en grondexploitatie. Vooral nog ramen we het effect voor de bouw- en grondexploitatie op 1 miljoen euro. Deze 1 miljoen euro nemen we mee in het beschikbaar weerstandsvermogen (tegenover het risico Groninger Forum).

Naar verwachting neemt de raad eind juni een besluit over dit voorstel.

Per saldo neemt de omvang van de buffer in de bouw- en grondexploitatie af met 2,6 miljoen euro.

Financiële kengetallen

Een deugdelijke en transparante rekening is in het belang van een goede controle door de raad op de financiële positie van onze gemeente. Kengetallen zijn getallen die de verhouding uitdrukken tussen bepaalde onderdelen van de rekening of de balans en kunnen helpen bij de beoordeling van de (ontwikkeling van de) financiële positie.

We hebben het kengetal grondexploitatie exclusief en inclusief Meerstad opgenomen.

Verloop van de kengetallen

Rekening 2017	Verloop van de kengetallen						
	actuele		rekening 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Kengetallen:	rekening 2016	begroting 2017					
netto schuldquote	122%	144%	133%	153%	151%	147%	140%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	86%	99%	96%	114%	113%	112%	108%
solvabiliteitsratio	14%	11%	15%	9%	8%	8%	9%
structurele exploitatieruimte	-1,2%	-0,4%	0,1%	1,6%	0,1%	0,7%	1,0%

grondexploitatie excl. Meerstad	11,7%	8,2%	8,2%	7,6%	7,6%	7,8%	6,3%
grondexploitatie incl. Meerstad	38,6%	47,9%	36,5%	37,5%	38,6%	38,4%	36,6%
belastingcapaciteit	104,5%	103,5%	103,5%	105,0%	105,0%	105,0%	105,0%

Onderstaand geven we een toelichting op de kengetallen. Onder de toelichting is het oordeel opgenomen.

Netto schuldquote

De netto schuldquote wordt bepaald door de verhouding van de gemeentelijke schuld ten opzichte van de gemeentelijke baten. Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Een hoge netto schuldquote hoeft niet direct probleem te zijn. Zo kan een hoge schuld worden veroorzaakt doordat er leningen zijn afgesloten, die worden doorgeleend aan derden zoals woningbouwcorporaties.

Om inzicht te krijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). De netto schuldquote van een gemeente ligt meestal tussen de 0% en 90%. Bij een hogere netto schuldquote is de gemeenteschuld relatief hoog (oranje). Als de netto schuldquote boven de 130% uitkomt, dan bevindt de gemeente zich in de gevarenzone (rood). De genoemde percentages zijn grove vuistregels.

Voor een genuanceerder beeld van de schuldpositie moet ook worden gekeken naar de voorraad bouwgronden en de uitgeleende gelden. Gemeenten met veel grond hebben meer schulden en dus een hogere schuldquote. Dit geldt ook voor de gemeente Groningen. Wij hebben grondposities voor woningbouw en bedrijventerreinen. Voor die gronden hebben we schulden gemaakt. Rente en aflossing van deze schuld drukt niet direct op de begroting, maar dient te worden opgevangen binnen de grondexploitaties met de opbrengsten uit de verkoop van de grond.

De gemeente Groningen heeft ook leningen voor derden aangetrokken, deze leningen worden één op één doorgegeven. Bij de schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen worden deze leningen geëlimineerd. Dit geldt dus ook voor de verstrekte leningen aan de CV Meerstad. De leningen voor de overige gemeentelijke grondexploitaties zitten wel in deze schuldquote. Onze schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen is 96%. Wij zitten daarmee in de hoge zone. De netto schuldquote (gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen) laat vanaf de rekening 2017 een stijgende lijn zien. De netto schuldquote neemt toe door inzet van de incidentele middelen in reserves, die zijn bestemd voor investeringen. We zetten de reserves in door ze te ruilen voor structurele kapitaallasten. Tot en met 2020 nemen de reserves af met 38 miljoen euro vanwege de ruil. De totale baten in de rekening 2017 (958 miljoen euro) zijn circa 36 miljoen euro hoger dan de totale baten in de begroting 2018 (921 miljoen euro). Dat komt met name door de resultaten 2017 die betrekking hebben op de baten. De grootste zijn, 18,6 miljoen euro op grondzaken, 6,4 miljoen euro Treasury resultaat en 2,4 miljoen euro op het gemeentefonds. Het verschil in de baten heeft een verlagend effect op de ratio.

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal wordt bepaald door de verhouding tussen het eigen vermogen en het vreemd vermogen. Het geeft inzicht in de mate waarin de gemeente in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De mate van weerbaarheid geeft in combinatie met de andere kengetallen een indicatie over de financiële positie van een gemeente. De solvabiliteitsratio rekening 2017 is 15% en is laag maar logisch gezien onze hoge schulden door de gemeentelijke grondposities. De solvabiliteitsratio is ten opzichte van de begroting 2018 gestegen met 6% omdat het eigen vermogen toeneemt. We hebben in voorgaande begrotingen en in de begroting 2018 voor de jaren 2018 en verder reserves ingezet ter dekking van de knelpunten. Ons eigen vermogen neemt daarom af. Het effect daarvan is dat de solvabiliteitsratio in de begroting 2018 en verder afneemt naar 8%.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het ook van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. De belangrijkste structurele baten zijn de algemene uitkering uit het gemeentefonds en de opbrengsten uit de onroerendezaakbelasting (OZB). Dit kengetal geeft het verschil tussen de structurele baten en lasten ten opzichte van de totale baten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. De structurele exploitatie ruimte van 0,3% geeft aan dat in de rekening 2017 onze structurele lasten geheel worden gedekt door de structurele baten. In de rekening 2017 zijn de structurele baten 2,6 miljoen euro hoger dan de structurele lasten. In de begroting 2018 en verder zijn onze structurele baten ook hoger dan onze structurele lasten.

We hebben na vaststellen van de begroting 2018 ontdekt dat we vanaf de introductie van de financiële kengetallen (begroting 2016) de berekening van het kengetal structurele exploitatie ruimte niet juist hebben gedaan. We hebben de incidentele reserve mutaties tweemaal meegenomen in de berekening zodat we een slechter beeld van de structurele exploitatieruimte hebben gepresenteerd dan wanneer we de berekening juist hadden uitgevoerd. Daarom zijn de % voor de begroting 2018 tot en met 2021 beter dan gepresenteerd in de begroting 2018.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale gemeentelijke baten. Het kengetal grondexploitatie inclusief Meerstad daalt in de rekening 2017 ten opzichte van de begroting 2018 met ongeveer 1% en dat wordt voornamelijk veroorzaakt doordat de baten in de rekening 2017 circa 36 miljoen euro hoger zijn dan in de begroting 2018.

Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit geeft inzicht in de mate waarin bij het voordoen van een financiële tegenvaller in het volgende begrotingsjaar deze kan worden opgevangen door het verhogen van tarieven. Hiervoor wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de landelijk gemiddelde tarieven/woonlasten (OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing).

De belastingcapaciteit ligt net iets boven het landelijk gemiddelde.

Overall kunnen we concluderen dat de ratio's in de rekening 2017 ten opzichte van der begroting 2018 een positiever beeld laten zien. Hierbij merken we op dat de werkelijkheid, dus de kengetallen rekening 2016 en rekening 2017, een positiever beeld laten zien dan de kengetallen in de begroting 2018 tot en met 2021. Dat kunnen we verklaren doordat in de regel in de begroting rekening wordt gehouden met investeringen en daarvoor benodigde financiering wordt opgenomen die in de praktijk achterblijven. Onze weerstandsratio laat een stijging zien.

Gezien het feit dat de kengetallen in de rekening 2017 en voor de komende begrotingen een stabiel beeld laten zien en ons weerstandsratio zich bevindt boven onze ambitie van 100%, beoordelen we onze financiële positie als voldoende. Wel is de boekwaarde van onze grondexploitaties ten opzichte van de totale baten hoog. Het risico dat we hiervoor hebben opgenomen in het weerstandsvermogen is 90% van ons totaal benodigd weerstandsvermogen.

Risico's

Naam risico Programma	Vennootschapsbelasting (Vpb) voor overheidsbedrijven Alle programma's
Omschrijving	<p>Vennootschapsbelasting is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald. De gemeente doet voor alle activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen. Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald. De gemeente Groningen heeft ter voorbereiding op de invoering haar Vpb activiteiten in beeld gebracht en heeft ondersteund door externe fiscale deskundigheid een inschatting gemaakt van de Vpb effecten. Op grond van deze inventarisaties hebben we onze aanvankelijke inschattingen van te betalen Vpb voor de grondexploitaties, het parkeerbedrijf, Stadsbeheer en overige gemeentelijke activiteiten nader aangescherpt.</p> <p>De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De juridische constructie van Meerstad (CV/BV) maakt dat Meerstad moet worden opgenomen in de aangifte VPB van de gemeente Groningen. Voor de aangifte over het boekjaar 2016 is uitstel aangevraagd. We verwachten als gemeente in totaliteit geen VPB te hoeven betalen in de eerst jaren. Het risico bestaat echter dat de Belastingdienst anders zal oordelen over de feiten. Het is derhalve wel van belang om dit risico te blijven volgen.</p>
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	<p>De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb effecten.</p> <p>Daarnaast hebben we samen met een externe fiscalist de consequenties voor de grondexploitaties en het parkeerbedrijf in beeld gebracht. Er hebben in 2016 gesprekken plaatsgevonden met de belastingdienst over de aanpak en gemaakte keuzes. We trachten hiermee een bepaalde mate van zekerheid te krijgen over het uiteindelijke effect van de invoering van de Vpb voor overheidsondernemingen.</p> <p>In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de</p>

	gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld.
--	---

Naam risico Programma	Niet halen bezuinigingen Alle programma's
Omschrijving	Om het tekort in het meerjarenbeeld 2014-2021 op te lossen is bij de begrotingen tot en met 2017 een pakket aan bezuinigingsmaatregelen opgesteld van gemiddeld 20 miljoen euro. We moeten er rekening mee houden dat we niet alle voorgenomen bezuinigingen volledig en/of in het gewenste tempo realiseren. We hebben bij de rekening 2017 het risico van elke bezuinigingsmaatregel afzonderlijk beoordeeld. Het risico komt daarmee in 2018 op 4 miljoen euro, in 2019 op 5 miljoen euro en vanaf 2020 op 4 miljoen euro. De kans in totaal is 100% omdat de kans van optreden per maatregel is bepaald. Dit is conform de werkwijze van de risicoboxenmethode.
Risicobedrag 2018	4 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	5 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2014
Actie	We sturen actief op realisatie van de maatregelen.

Naam risico Programma 1	Financiering uitvoering wet BUIG Werk en Inkomen
Omschrijving	In de begroting 2018 wordt een nadeel op de BUIG voorzien van 7,2 miljoen euro na de voorgenomen acties om het BUIG-tekort terug te dringen. Hiervoor is extra beleid 2018 beschikbaar gesteld. Bij de BUIG geldt dat relatief geringe afwijkingen in onder meer de hoogte van het aantal uitkeringen en de hoogte van de gemiddelde bijstandsuitkering in absolute bedragen tot substantiële afwijkingen kunnen leiden. Op grond van een inschatting van de kansen op de diverse mogelijke uitkomsten van het eigen risico op de BUIG schatten wij voor het jaar 2018 in dat rekening gehouden moet worden gehouden met een risico van 1,2 miljoen euro met een kans van 50% en met een risico van 5,1 miljoen euro vanaf 2019 met een kans van 75%.
Risicobedrag 2018	1,2 miljoen euro
Kans 2018	50%
Risicobedrag 2019	5,1 miljoen euro
Kans 2019	75%
Risicobedrag 2020	5,1 miljoen euro
Kans 2020	75%
Risicobedrag 2021	5,1 miljoen euro
Kans 2021	75%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	VGR 2014-2 en Begroting 2015
Actie	Juni 2017 hebben wij de raad geïnformeerd over de voorgenomen maatregelen om het BUIG-tekort terug te dringen. Hiervoor investeren wij in 2018 eenmalig 945 duizend euro waar tegenover verwachte opbrengsten staat ter grootte van 920 duizend euro in 2018, 2,1 miljoen euro in 2019, 1,8 miljoen euro in 2020 en 1,5 miljoen euro in 2021.

Naam risico	Risico loonstijgingen SW
Programma 1	Werk en Inkomen
Omschrijving	Op 22 december 2015 hebben de VNG en de bonden een onderhandelaarsakkoord bereikt over een nieuwe cao SW. De indexatie van de lonen wordt gekoppeld aan de indexatie van het wettelijk minimumloon. De afspraak is gemaakt dat, het kabinet in 2017 en 2018 de loon- en prijsontwikkeling doorgeeft aan de vakdepartementen. Deze compensatie wordt doorgegeven aan gemeenten ter dekking van de hogere loonkosten. Een loonsverhoging van 1% heeft een financieel effect van ongeveer 300 duizend euro. Voor de periode 2017-2018 is daarom het risico geschrapt. Na 2018 is de situatie onzeker.
Risicobedrag 2018	0
Kans 2018	0%
Risicobedrag 2019	300 duizend euro
Kans 2019	50%
Risicobedrag 2020	300 duizend euro
Kans 2020	50%
Risicobedrag 2021	300 duizend euro
Kans 2021	50%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	2012
Actie	Berichtgeving Rijk afwachten

Naam risico	Terugvordering BTW op re-integratietrajecten
Programma 1	Werk en Inkomen
Omschrijving	<p>De BTW op kosten voor re-integratietrajecten is vanaf de instelling van het BTW-compensatiefonds verrekend met de Belastingdienst. Naar aanleiding van een uitspraak van de rechtbank van 13 juli 2011 over het verrekenen van BTW op individuele re-integratieactiviteiten is sprake van een risico. In juni 2012 hebben wij informatie ontvangen dat de verrekening van btw wellicht voor een deel niet mogelijk is. Het niet verrekenbare deel zou mogelijk 2/3 deel uitmaken van het totaal. Als uiteindelijk blijkt dat de BTW ten onrechte is verrekend met het BTW-compensatiefonds, kan dit betekenen dat een deel van de btw over de jaren 2012-2016 moeten worden terugbetaald. Het totaal verrekenende bedrag over de genoemde periode bedraagt circa 2 miljoen euro.</p> <p>In het land tekent zich het beeld af dat terugvordering waarschijnlijk niet aan de orde zal zijn omdat de belastingdienst daarvoor onvoldoende grond heeft. Dit wordt door de fiscalisten bevestigd. Wij streven ernaar om de afrekening met de belastingdienst in 2018 af te ronden, maar zijn daarbij afhankelijk van de snelheid waarmee de belastingdienst dit punt gaat oplossen. Het oorspronkelijke risicobedrag is verlaagd omdat bij afwikkeling in 2018 de jaren 2011 en 2012 verjaard zijn</p>

	In middels heeft de Rechtbank Den Haag in november 2017 geoordeeld dat de btw die drukt op de betreffende re-integratietrajecten wel volledig compensabel is. Volgens de rechtbank vormen de re-integratiekosten in beginsel geen kosten die betrekking hebben op individuele derden. Dat een re-integratietraject activiteiten bevat die gericht zijn op de uitkeringsgerechtigde maakt dat niet anders. Volgens de rechtbank kan een uitkeringsgerechtigde ook zonder re-integratie mogelijk baat hebben bij die activiteiten, zoals trajectbegeleiding, werknemersvaardigheden, nazorg en sociale activering, maar dat betekent niet dat de re-integratietrajecten niet zijn bestemd voor het eigen gebruik van de gemeente. De gemeente neemt de re-integratiediensten af met als doel de uitkeringsuitgaven te verlagen waarmee de collectiviteit van inwoners van de gemeente is gediend. De Belastingdienst heeft hoger beroep ingesteld tegen de uitspraak van Rechtbank Den Haag. Zolang de procedure loopt beschouwen we dit nog als risico.
Risicobedrag 2018	930 duizend euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	0
Kans 2019	0%
Risicobedrag 2020	0
Kans 2020	0%
Risicobedrag 2021	0
Kans 2021	0%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	
Actie	Wij wachten het hoger beroep af wat de belastingdienst heeft ingesteld.

Naam risico	BTW Beschermingsbewind
Programma 1	Werk en Inkomen
Omschrijving	Voor de uitvoering van beschermingsbewind aan klanten die geen recht hadden op een vergoeding uit de Bijzondere Bijstand, verwachten wij nog de BTW over de afgelopen vijf jaar te moeten afdragen. Het totaalbedrag aan nog af te dragen BTW is op grond van de in rekening gebrachte kosten bedraagt 260 duizend euro. Het is nog niet bekend welk deel van deze groep gebruikt heeft gemaakt van beschermingsbewind omdat zij in een schuldsituatie verkeerden en daarvoor tot de doelgroep van schuldhulpverlening behoorden. In dat geval hoeft namelijk geen BTW afdracht plaats te vinden. We hebben een inschatting gemaakt en komen op een risico bedrag van 100 duizend euro. De belastingdienst mag over een periode van maximaal 5 jaar verrekenen. We gaan ervan uit dat belastingdienst haar onderzoek in 2018 afrondt.
Risicobedrag 2018	100 duizend euro
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2017

Naam risico	Lening Euroborg
Programma 2	Economie en Werkgelegenheid

Omschrijving	De Euroborg NV heeft één huurder, waardoor het risico bestaat dat de Euroborg NV niet aan haar financiële verplichtingen kan voldoen richting de gemeente Groningen. De omvang van het risico is gebaseerd op de omvang van de lening van de gemeente aan Euroborg NV.
Risicobedrag 2018	7,23 miljoen euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	6,95 miljoen euro
Kans 2019	25%
Risicobedrag 2020	6,65 miljoen euro
Kans 2020	25%
Risicobedrag 2021	6,34 miljoen euro
Kans 2021	25%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2006
Actie	Met het aflossen van de lening, loopt het risico jaarlijks terug. Als enig aandeelhouder van de Euroborg NV monitoren wij de NV. Daarnaast houden we toezicht op de financiële situatie bij de huurder van het stadion (FC Groningen). Hiertoe bespreken we twee keer per jaar de stand van zaken met de directie van FC Groningen.

Naam risico	
Uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties	
Programma 2 en 8	
Economie en werkgelegenheid en Wonen	
Omschrijving	<p>Om de risico's die voortvloeien uit de grondexploitaties in uitleg- en binnenstedelijke ontwikkelingslocaties te kwantificeren wordt de risicoboxenmethode gehanteerd. Het risico op een plantekort kan voortvloeien uit vertraging in het uitgiftetempo van gronden, uitgifte van gronden tegen lagere grondprijzen dan in de exploitatiebegroting is voorzien, aanbesteding van civieltechnische werken, vertraging in het tempo van realisering, etc.</p> <p>De risico's zijn met behulp van de risicoboxenmethode gekwantificeerd. De minimale omvang van de risico's die verband houden met grondexploitaties en nog in exploitatie te nemen gronden bedraagt in 2017 113,087 miljoen euro en in 2018 114,963 miljoen euro. Dit risico heeft betrekking op alle lopende grondexploitaties inclusief Meerstad. Het risico van de grondexploitatie Meerstad is hierin het grootste risico. Het risico Meerstad in 2018 is 77,0 miljoen euro, dit is 67% van het totaal. De omvang van het totale risico bij grondexploitaties is gedaald ten opzichte van de begroting 2018. In 2018 is het risico bijna 8 miljoen lager. Dit wordt veroorzaakt door wijzigingen in de grondexploitatie Meerstad als gevolg van de volledige doorrekening van de verlaging van de boekwaarde van 72 miljoen euro als gevolg van de overheveling van bovenwijkse voorzieningen naar de gemeente.</p> <p>De uitkomst van de risicoboxensystematiek nemen we, conform de kadernota weerstandsvermogen, geheel mee in onze bepaling van het benodigde weerstandsvermogen, vandaar dat de kans op 100% wordt gesteld.</p>
Risicobedrag 2018	114,963 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	115,668 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	114,916 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	112,712 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	2004

Actie	De risicoboxenmethode is gebaseerd op het boxenmodel van de lopende grondexploitaties. Voor het bepalen van de noodzakelijke omvang van de egaliseringsreserve zijn de in box III aangegeven risico's van de lopende grondexploitatie relevant. Box III geeft inzicht in de risico's van het project welke niet opgenomen zijn in de projectbegroting/grondexploitatie. De risico's en het effect op het weerstandsvermogen van nieuwe (grote) projecten maken we afzonderlijk inzichtelijk.
-------	--

Naam risico Programma 3	Verkoop panden voor dekking kapitaallasten VMBO Noordoost/West Onderwijs
Omschrijving	<p>De raad besloot op 29 september 2010 vijf percelen te verkopen en de opbrengst (geraamd op 6,1 miljoen euro) in te zetten voor de dekking van kapitaallasten van de nieuw gerealiseerde vmbo-scholen. Wij hebben in 2011 één van de percelen verkocht en één pand kreeg een voortgezet onderwijsgebruik. Het alsnog benutten van dit pand voor onderwijshuisvesting is gedaan om vanuit een breed perspectief de mogelijkheden optimaal te benutten en kosten te besparen. In 2015 is de Heinsiusstraat verkocht. Daarmee blijft alleen Travertijnstraat 12 nog over om te verkopen voor de dekking van dit risico.</p> <p>De opbrengst van het pand aan de Travertijnstraat van 2,3 miljoen euro kan de komende jaren niet worden gerealiseerd, omdat dit pand voor een periode van 5 jaar wordt verhuurd aan stichting Backbone voor onder meer de huisvesting en begeleiding van jongeren. De huuropbrengst wordt gebruikt voor de instandhouding van het gebouw en de zakelijke lasten. De kapitaallasten zijn niet gedekt en de huuropbrengst levert de komende 5 jaar geen bijdrage aan de dekking van de kapitaallasten van de investering in de nieuwe vmbo-scholen. Deze optie is ontwikkeld voor het onderbrengen van het Backbone-initiatief en omdat de marktomstandigheden voor verkoop van het pand Travertijnstraat op dit moment minder gunstig zijn.</p>
Risicobedrag 2018	129 duizend euro
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	129 duizend euro
Kans 2019	75%
Risicobedrag 2020	129 duizend euro
Kans 2020	75%
Risicobedrag 2021	129 duizend euro
Kans 2021	75%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Augustus 2014
Actie	<p>In 2015 hebben wij het gebouw aan de Canadalaan en in 2016 een gebouw aan de Helperwestsingel verkocht. Deze gebouwen stonden niet op de oorspronkelijke lijst van panden voor de dekking van vmbo-scholen. Na goedkeuring van de raad zijn deze verkoopopbrengsten gedoteerd aan de reserve VMBO. Na deze dotaties bedraagt de te realiseren verkoopopbrengst nog 2,1 miljoen euro hetgeen een resterend risico van 129 duizend euro structureel vanwege de jaarlijkse kapitaallasten betekent.</p> <p>Zoals eerder aan de raad gemeld willen we ook in de toekomst opbrengsten uit verkoop van onderwijspanden aan de raad voorleggen als dekking van dit risico. Daarmee willen wij dit risico verkleinen dan wel weg werken.</p> <p>Het gebouw aan de Travertijnstraat 12 is in gebruik gegeven aan Backbone tot 2020. Dat betekent dat een deel van het risico blijft bestaan tot Travertijnstraat 12 is verkocht. Dekking van de kapitaallasten wordt momenteel gevonden binnen het budget onderwijshuisvesting. Dat kan alleen zolang er nog reserve is. De reserve staat wel onder druk.</p>

Naam risico Programma 4	Risico's sociaal domein Welzijn, gezondheidszorg en Vernieuwing sociaal domein
Omschrijving	<p>Wij hebben omvangrijke bezuinigingen op de zorgkosten ingeboekt als gevolg van de decentralisaties die in 2015 naar de gemeente zijn overgekomen. In het Beleidsplan en het Uitvoeringsplan Vernieuwing Sociaal Domein hebben we de richting aangegeven hoe we deze Rijks-bezuinigingen structureel willen opvangen. Wij hebben daarbij nog steeds te maken met onzekerheden, omdat zorgaanbieders in een ontwikkel/groEIFase van dit veranderende sociaal domein zitten en wijzelf ook nog deels in opbouw zijn om optimaal uitvoering te geven aan deze extra taken. Denk daarbij aan verzelfstandiging van de Wij, het inrichten van een goede monitor voor het sociaal domein en de opzet van het GON. Op grond van gegevens over werkelijk verleende zorg door zorgaanbieders en de daarbij behorende kosten passen wij onze prognoses over de kosten regelmatig aan.</p> <p>Het risico sociaal domein is herijkt. We onderscheiden deze nu in een risico op zorggebruik WMO ZIN 18+, een risico op de transformatie van dure naar goedkopere zorg en een risico op hogere kosten jeugdzorg. Voorheen was er ook een risico huisvesting van de WIJ-teams. Die laatste kon vervallen gezien de stabilisatie van de huisvestingssituatie.</p> <p>Het risico op zorggebruik houdt in dat onzeker is hoeveel mensen zorg nodig hebben. Dat aantal kan toenemen en het type zorg dat nodig is kan intensiever zijn. Ook kunnen nieuwe aanbestedingen extra kosten met zich meebrengen. Ten slotte is onzeker in hoeverre afgegeven indicaties daadwerkelijk worden besteed. Bij de inschatting van dit risico houden we rekening met ontwikkeling van de zorgkosten. Het risico op transformatie houdt in dat het onzeker is dat de geraamde besparing van dure naar goedkopere zorg daadwerkelijk gerealiseerd wordt. De getroffen maatregelen om deze transformatie te realiseren betreffen investeringen in innovatie en de daarbij ingeboekte bezuinigingen. Of en in welke mate deze maatregelen het beoogde transformatie-effect opleveren hebben we in onderzoek. Ten slotte is een risico op kosten jeugdzorg meegenomen. Deze is gebaseerd op de scenario's die de RIGG heeft opgesteld.</p>
	<p>De risicobedragen van de genoemde onderdelen (zorggebruik, transformatie en huisvesting WIJ) zijn tot stand gekomen door voor verschillende bandbreedtes te bepalen wat de kans is dat het risico binnen de betreffende bandbreedte valt. Omdat daarbij al rekening wordt gehouden met de kans dat het risico binnen bepaalde bandbreedtes valt, wordt de uitkomst volledig meegenomen bij het bepalen van het benodigd weerstandsvermogen. Uiteraard wordt daarbij rekening gehouden met de in begroting 2018 opgenomen hogere budgetten. Het totale structurele risico VSD komt daarmee voor 2018 op 5,7 miljoen euro (kans * effect). Dat is iets minder dan in de jaarschijf 2017. Daarna loopt het risico iets verder op. Het meerjarig beeld kent geen grote afwijkingen ten opzichte van de begroting 2018.</p>
Risicobedrag 2018	5,7 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	6,4 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	6,8 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	7,0 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	Maart 2014

Actie	Wij nemen maatregelen om te zorgen dat de zorgkosten verder in control komen. Hierbij leggen we nadrukkelijk een koppeling tussen beleid, uitvoering en geld. Hierbij is de verdere ontwikkeling van de informatievoorziening van groot belang. We willen de ontwikkeling van het zorgverbruik, de substitutie van de verschillende sporen en de effecten van interventies beter in beeld krijgen. In het tweede kwartaal van 2018 zullen de eerste resultaten tot stand komen.
-------	---

Naam risico	MFA de Wijert
Programma 4	Welzijn, gezondheidszorg en Vernieuwing sociaal domein
Omschrijving	Voor de ontwikkeling van MFA DE Wijert (scholen, sporthallen, bijzondere objecten als het Groninger forum) hebben wij een bedrag van € 355.000 als benodigd weerstandsvermogen berekend. Het risico bestaat uit het niet of later realiseren van de verkoopopbrengsten die als dekking voor de investering wordt gevormd en het risico dat we een lagere bijdrage van derden realiseren. De vorming van benodigd weerstandsvermogen doen wij uit voorzichtigheid, de omvang van het budget is namelijk taakstellend. De risico's worden primair binnen de post onvoorzien van het project opgelost. De structurele risico's die samenhangen met de exploitatie van de MFA worden gedekt binnen de jaarlijkse begroting van het VGB.
Risicobedrag 2018	355 duizend euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	355 duizend euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	355 duizend euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	355 duizend euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Rekening 2017
Actie	

Naam risico	Bedrijfsrisico Sport050
Programma 5	Sport en bewegen
Programma	Sport en bewegen
Omschrijving	Sport050 kent een afhankelijkheid van de economische conjunctuur en het weer. Wij houden rekening met een specifiek bedrijfsrisico ter hoogte van circa 10% van de tarief-gerelateerde omzet. Die verwachte omzet 2018 is circa 5,7 miljoen euro.
Risicobedrag 2018	570 duizend euro
Kans 2018	25%
Risicobedrag 2019	570 duizend euro
Kans 2019	25%
Risicobedrag 2020	570 duizend euro
Kans 2020	25%
Risicobedrag 2021	570 duizend euro
Kans 2021	25%
Structureel/Incidenteel	Structureel
1e signaleringsmoment	
Actie	Het blijvend stimuleren van het gebruik van de voorzieningen.

Naam risico	Wijziging in BTW-regelgeving en sport: herziening oude investeringen.
Programma 5	Sport en bewegen

Omschrijving	<p>Het Rijk is van plan het Sportbesluit af te schaffen per 2019. Daardoor bestaat er een kans op herziening van de btw op oude investeringen. Voor wat betreft deze oude investeringen lopen we een incidenteel risico van geschat 1,5 miljoen euro in verband met de daarmee gemoeide btw. Het lijkt er op dat er geen herziening komt op (oude) investeringen. En als er een herziening komt is ook niet bekend hoe deze er uit gaat zien. Het bedrag van 1,5 miljoen is gebaseerd op een oude berekening. We kiezen er voor deze nu niet te herijken vanwege de verwachting dat de kans van voordoen gering is. Er is immers steeds aangegeven dat het kabinet met het vervallen van het sportbesluit geen bezuiniging beoogt, maar een aanpassing naar Europese regels. De verwachting is daarom dat voor de wijziging van de sportvrijstelling een overgangsregeling komt voor bestaande situaties zodat geen herzienings-btw hoeft te worden terugbetaald. Echter dat is nog lang niet zeker. Bovendien bestaat de kans dat er wordt gekeken of gemeenten niet vooraf aan de aanpassing per 2019 extra hebben geïnvesteerd om nog een btw-voordeel te behalen. In dat geval zou het sportcentrum Europapark in beeld komen. Daarom moeten we toch rekening houden met dit risico.</p> <p>Omdat het Rijk nog een wetsvoorstel moet indienen kan het risico zich op zijn vroegst voordoen vanaf 2019. De risicoparagraaf zal, als de overgangsregeling bekend is, moeten worden gewijzigd. Het is de verwachting dat dat voor de begroting 2019 helder is.</p>
Risicobedrag 2018	0
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	1,5 miljoen euro
Kans 2019	25%
Risicobedrag 2020	1,5 miljoen euro
Kans 2020	25%
Risicobedrag 2021	1,5 miljoen euro
Kans 2021	25%
Structureel/Incidenteel	1,5 miljoen euro incidenteel
1e signaleringsmoment	2014 VGR 2 en Begroting 2015
Actie	We hebben de financiële gevolgen aangeleverd bij het VNG. We volgen de ontwikkelingen op rijksniveau.

Naam risico	Gelijk Speelveld afboeking kleedkamers en clubgebouwen
Programma 5	Sport en bewegen
Omschrijving	Bij de uitvoering van het Gelijk speelveld dient een aantal gebouwen te worden afgewaardeerd naar 0 vanwege de gewijzigde eigendomssituatie (om niet verkrijging vereniging recht van opstal). De gesprekken met de verenigingen over de overdracht lopen nog.
Risicobedrag 2018	600.000
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	
Actie	

Naam risico	Exploitatie Groninger Forum
Programma	Cultuur

Omschrijving	Het Forum opent in 2019. Op dit moment bedraagt het berekende structurele tekort op de begroting vanaf 2020 van het Forum 829 duizend euro. Daarnaast is er nog sprake van incidentele frictiekosten van in totaal 1,1 miljoen euro vanaf 2020 t/m 2024. Het risico in 2020 bedraagt 1 miljoen euro en in 2021 2 miljoen euro. Het totale risico in 2024 is 4 miljoen euro. In het risico houden we ook rekening met het bedrag van 145 duizend euro dat het Forum zelf in de exploitatie moet oplossen.
Risicobedrag 2018	
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	1 miljoen euro
Kans 2020	75%
Risicobedrag 2021	2 miljoen euro
Kans 2021	75%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Rekening 2014
Actie	Samen met het Groninger Forum worden de ontwikkelingen in de exploitatie gevolgd.

Naam risico Programma 7	Parkeerbedrijf Verkeer
Omschrijving- hoger risico kosten en opbrengsten +/- 0,2 miljoen euro	<p>In de meerjarenprognose 2012 is een eerste aanzet gegeven voor een gevoeligheidsanalyse om inzicht te krijgen in de omvang van de risico's en het benodigde weerstandsvermogen. Door de toename van de omvang van de vastgoedportefeuille (vooral parkeergarages) nemen de risico's ook navenant toe. Voor het bepalen van het risico van het parkeerbedrijf wordt een risicoanalyse uitgevoerd voor de onderdelen: rente, opbrengsten en kosten, overbijdrage, bezettingsgraad parkeergarages en straatparkeren. Op basis van de meerjarenprognose 2017 is het incidentele risico gekwantificeerd op 2,86 miljoen euro voor de periode 2018-2021. Rekening houdend met de kans van optreden vraagt dit een weerstandsvermogen van 2,57 miljoen euro voor de periode tot en met 2021. Voor de gehele looptijd (doorgerekend tot en met 2027) bedraagt het risicobedrag circa 10,0 miljoen euro (2016 12,1 miljoen euro over de periode tot en met 2026). Rekening houdend met de kans van optreden komt dit neer op een benodigd weerstandsvermogen van 9 miljoen euro. De afname van 2,1 miljoen euro wordt verklaard door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Lagere ROP -/- 0,2 miljoen euro. • Hoger risico kosten en opbrengsten +/- 0,2 miljoen euro • Lager risico Damsterdiep -/- 2,3 miljoen euro • Hoger risico euroborg en forum +/- 0,3 miljoen euro • Lager risico boterdiep -/-0,5 miljoen euro • Hoger risico bij de naheffingen straatparkeren +/- 0,4 miljoen euro.
Risicobedrag 2018	2,85 miljoen euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	3,66 miljoen euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	4,25 miljoen euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	4,76 miljoen euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Al jaren in P&C-documenten

Actie	Wij zullen jaarlijks het benodigde weerstandsvermogen opnieuw berekenen.
-------	--

Naam risico	Project Zernikelaan
Programma 7	Verkeer

Omschrijving	<p>Risico's bij verkeer- en vervoersprojecten hebben voornamelijk betrekking op de hoogte van de investeringskosten. Vooraf worden deze risico's zover mogelijk teruggebracht en beheerst door voor de start van uitvoering zoveel mogelijk uitgewerkte ontwerpen en kostenramingen beschikbaar te hebben.</p> <p>Bij de grote verkeersprojecten (= investering meer dan 5 miljoen euro) bepalen we het risico op 10% van de investeringskosten. Daarbij beoordelen we de mogelijkheid om bij te sturen in het project (beheersmaatregelen). Op projectniveau kunnen dat bijvoorbeeld zijn: het werken met een plafondprijs in de aanbesteding, het rekening houden met een percentage onvoorzien in de kostenraming of het in beeld brengen van besparingsmogelijkheden.</p> <p>Risico's die niet binnen de beschikbare middelen van het project kunnen worden opgelost, worden meegenomen in het benodigde weerstandsvermogen voor verkeersprojecten.</p> <p>Voor projecten die voortvloeien uit de Netwerkanalyse 2013 (totale omvang gemeentelijke middelen 20 miljoen euro,) is besloten dat voor- en nadelen mogen worden verrekend binnen het totale programma (gesloten financiering). Financiële tegenvallers kunnen dus binnen het totaal beschikbare budget worden opgevangen. Dit kan effect hebben op de projecten die uitgevoerd kunnen worden, maar voor het geheel geldt dat geen sprake is van een financieel risico voor de gemeente Groningen.</p> <p>Voor het project Zernikelaan ramen we het risico op 10% van het gemeentelijk aandeel in de totale financiering (RUG en Hanzehogeschool nemen ook een deel van de kosten voor hun rekening en een deel van de dekking komt uit de middelen voor de Netwerkanalyse). De risico's worden gelijk verdeeld over gemeente, RUG en Hanzehogeschool.</p> <p>Dat betekent dat over een bedrag van € 4,37 miljoen een risicoberekening plaatsvindt. Het risico komt daarmee op € 437.000. De kans van optreden komt op 50%. Risico blijft constant gedurende de komende jaren. Project wordt naar verwachting in 2021 opgeleverd, dus risico kan dan theoretisch vervallen in 2022.</p>
Risicobedrag 2018	437 duizend euro
Kans 2018	50%
Risicobedrag 2019	437 duizend euro
Kans 2019	50%
Risicobedrag 2020	437 duizend euro
Kans 2020	50%
Risicobedrag 2021	437 duizend euro
Kans 2021	50%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Rekening 2017
Actie	

Naam risico	Gemeentelijk aandeel risicoproject Warmtenet BV/Geothermie
Programma 8	Wonen

<p>Omschrijving</p>	<p>WarmteStad heeft op dit moment twee soorten activiteiten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het ontwikkelen en exploiteren van het warmtenet Noordwest (waarvan de bedoeling was deze te voeden met warmte uit een geothermisch doublet op Zernike). • Het ontwikkelen en exploiteren van collectieve Warmte en Koude-opslagsystemen in Europapark, Ebbingekwartier en Grunobuurt. <p>Warmtenet Noordwest</p> <p>WarmteStad heeft structureel aandacht gehad voor het identificeren, beheersen en financieel vertalen van risico's. Zo zijn veel risico's geminimaliseerd, gepasseerd en beheerst. Voor de resterende risico's is het weerstand vermogen versterkt. Met het raadsbesluit 'Investering geothermie en warmtenet Noordwest' op 8 juni 2016 is het weerstandsvermogen versterkt met 1,3 miljoen euro. De dekking vond voor 1 miljoen euro plaats uit de in de begroting 2016 beschikbaar gestelde extra beleidsmiddelen en voor 0,3 miljoen euro uit het programma Groningen geeft Energie, jaarschijf 2016. Dit is 14% van de geïnvesteerde 7 miljoen euro. Destijds is beoordeeld of dit bedrag afdoende is. Met het raadsbesluit 'Vervolgfinanciering WarmteStad' is op 31 mei 2017 ingestemd met het verzoek van WarmteStad voor een overbruggingskrediet van 3,058 miljoen euro voor Geothermie. Daarbij is het benodigde weerstandsvermogen ten behoeve van dit overbruggingskrediet op 566 duizend euro vastgesteld. Het risicoprofiel komt overeen met het risico geothermie in juni 2016.</p> <p>Nieuwe realiteit voor Noordwest is dat op 29 november 2017 door de gemeenteraad en de RvC van het Waterbedrijf Groningen, is besloten om geothermie als warmtebron niet verder te laten ontwikkelen. Het besluit de bron niet meer te ontwikkelen impliceert daarmee dat alle investeringen in planvorming en voorbereiding van realisatie moeten worden afgeboekt. De omvang van de afboeking is 6 miljoen, waarvan 3 miljoen euro ten laste komt van de gemeente Groningen.</p>
	<p>WKO-programma</p> <p>Op 19 februari 2015 is met het raadsbesluit Deelneming WarmteStad Holding BV 750.000 euro rekening-courant ter beschikking gesteld ten behoeve van WKO Europapark aan de warmteonderneming WarmteStad in oprichting. Daarvoor is destijds een bestemmingsreserve ingesteld ter grootte van 57 duizend euro voor het risico van een rekening courantverhouding met WarmteStad BV en deze te voeden uit het programma Groningen geeft Energie. Dit is 8% van de uitstaande lening.</p> <p>Met het opstellen het financieel meerjarenplan (FMJP) is duidelijk geworden welke financieringsbehoefte van Warmtestad de komende jaren heeft om haar WKO verder te laten groeien. De gemeente is voornemens tot en met 2021 3,875 miljoen euro aan investeringen/financieringen te doen in haar WKO-programma. Conform raadsbesluit is 2 miljoen in 2017 ter beschikking gesteld aan WarmteStad. Het WKO-programma draait op een bewezen techniek en al bestaande bronnen is het benodigde weerstandsvermogen voor deze eerste 2 miljoen ten behoeve van het FMJP op 160 duizend euro vastgesteld. Risico is 8% van de lening</p> <p>Huidige situatie</p> <p>WarmteStad heeft al klanten en het WKO-programma gaat verder. WarmteStad gaat een tijdelijk warmte opwek realiseren voor de al gecontracteerde klanten van warmtenet Noordwest voor 2,3 miljoen euro. En voor het Warmtenet Noordwest wordt nu een alternatieve duurzame warmtebron ontwikkeld inclusief een nieuwe business case. In 2018 is de laatste agio aan Noordwest volledig voldaan. Met de onzekerheid over de nieuwe warmtebron en de nieuwe business case zal met de provincie gesproken moeten worden over hun bijdrage.</p> <p>Op 13 februari 2018 is besloten om WarmteStad voor 2018 een lening verstrekken van 1,3 miljoen euro om de periode tot de nieuwe business case voor Noordwest te overbruggen. Dit overbruggingskrediet betekent een toevoeging aan het gemeentelijk weerstandsvermogen. Het risicoprofiel is daarbij gesteld op 8% van het uitgeleende</p>

	bedrag.
Risicobedrag 2018	884 duizend euro
Kans 2018	100%
Risicobedrag 2019	884 duizend euro
Kans 2019	100%
Risicobedrag 2020	884 duizend euro
Kans 2020	100%
Risicobedrag 2021	884 duizend euro
Kans 2021	100%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Begroting 2017
Actie	We monitoren voortdurend de stand van zaken

Naam risico

Bezwaarprocedures bouwleges

Programma 8

Wonen

Omschrijving	Er loopt op dit moment nog 1 procedure over de hoogte van de bouwleges. Het totale risico is gekwantificeerd op 414.000. De kans is geschat 50%. Rekening houdend met de kans op voordoen komen wij op een benodigd weerstandsvermogen van 207 duizend euro.
Risicobedrag 2018	
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	414 duizend euro
Kans 2019	50%
Risicobedrag 2020	
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Jaarrekening 2008
Actie	Inzet stadsadvocaat t.b.v. verweer in procedures

Naam risico

Aanpak spoedlocaties en overige risico's bodemsanering

Programma 9

Onderhoud en beheer openbare ruimte

Omschrijving	In het convenant 'bodemonwikkelingsbeleid en spoedlocaties' is afgesproken dat in 2015 alle bodemverontreinigingen die een risico voor de mens vormen (humane spoedlocaties) gesaneerd of beheerst zijn. Daarnaast is afgesproken dat de bodemverontreinigingen die onaanvaardbare risico's bevatten voor het ecosysteem en/of bijdragen aan de verspreiding van de verontreiniging (de overige spoedlocaties), ook zoveel mogelijk gesaneerd of beheerst zijn. Nagenoeg alle locaties zijn in 2015 beheerst of gesaneerd. Daarnaast kunnen zich, los van de spoedlocaties, nieuwe situaties aandienen waarbij sprake is van risico's (schadeclaims, saneringen en randvoorwaarden bodem). Er wordt een risicobedrag van 2,2 miljoen euro gehanteerd. Voor de kosten van bodemsaneringen, het afdekken van mogelijke schadeclaims en onvoorziene zaken is de bestemmingsreserve bodemsanering beschikbaar.
Risicobedrag 2018	2,2 miljoen euro
Kans 2018	75%
Risicobedrag 2019	2,2 miljoen euro
Kans 2019	75%
Risicobedrag 2020	2,2 miljoen euro

Kans 2020	75%
Risicobedrag 2021	2,2 miljoen euro
Kans 2021	75%
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	2001
Actie	We monitoren voortdurend de stand van zaken

Naam risico	Gemeentefonds
Programma 13	Algemene inkomsten en post onvoorzien
Omschrijving	<p>De hoogte van de algemene uitkering wordt bepaald door de omvang en verdeling van het gemeentefonds. De omvang is gekoppeld aan de groei van de rijksbegroting. De huidige raming van de hoogte van de algemene uitkering is gebaseerd op de decembercirculaire 2017.</p> <p>Vanaf 2015 is landelijk circa 10 miljard euro toegevoegd aan het gemeentefonds voor uitvoering van de decentralisaties in het sociaal domein. De omvang van het gemeentefonds stijgt hierdoor landelijk tot circa 28 miljard euro in 2017. Het gemeentefonds is hierdoor de vierde grootste uitgavenpost op de rijksbegroting. Groningen ontvangt voor de uitvoering van de decentralisaties 177,5 miljoen euro in 2017 (stand decembercirculaire 2017).</p> <p>In het Regeerakkoord 2017-2021 is opgenomen dat het integreerbare deel van de integratie uitkering Sociaal domein met ingang van 2019 opgaat in de algemene uitkering en daarmee deel uitmaakt van de normeringssystematiek ('trap op, trap af'). Momenteel wordt in overleg met de VNG verdere (technische) uitwerking gegeven aan de overheveling. Meer informatie hierover volgt uiterlijk in de meicirculaire 2018.</p> <p>Momenteel wordt gewerkt aan een herziening van de financiële verhoudingen. De laatste herziening van de financiële verhoudingen stamt uit 1997. Sindsdien is er veel veranderd in de opgaven voor gemeenten. Bijvoorbeeld de decentralisaties in het sociale domein en de toenemende regionale samenwerking op tal van terreinen. Juni 2017 is een rapport verschenen ('Rekening houden met het verschil') van de stuurgroep die de opdracht heeft gekregen om een probleemanalyse te maken van de toekomstbestendigheid van het stelsel van financiële verhoudingen tussen Rijk en gemeenten en mogelijke oplossingsrichtingen te verkennen. In dit rapport staan aanbevelingen die nader uitgewerkt dienen te worden. Een herziening van de financiële verhoudingen vraagt om een goed uitwerkingsproces en een zorgvuldige implementatie die enkele jaren zal duren. Een aanpassing zal waarschijnlijk leiden tot herverdeeleffecten tussen gemeenten. Om gemeenten de gelegenheid te geven zich hierop aan te passen zal een transitieperiode worden afgesproken. Eventuele financiële gevolgen voor gemeenten zijn op dit moment nog niet bekend.</p> <p>Het BTW-compensatiefonds (BCF) is in stand gebleven. Aan de omvang van dit fonds is een plafond gekoppeld. Overschotten of tekorten op het fonds worden verrekend met de algemene uitkering in het gemeentefonds. Tot dusver werd er in de meerjarenraming uitgegaan van een jaarlijks oplopende onderuitputting op het BCF en deze onderuitputting is meerjarig verwerkt in de raming van de algemene uitkering. In de meicirculaire 2018 is een nieuwe werkwijze geïntroduceerd hoe wordt omgegaan met de ruimte dan wel het tekort op het BCF vanaf 2018. Eerder heeft de VNG al aangegeven dat deze verwachte onderuitputting niet realistisch meer is gezien de toename van het aantal investeringen door gemeenten. In de meicirculaire 2018 wordt een gewijzigde systematiek doorgevoerd waarbij jaarlijks alleen de voorlopige afrekening van het huidige jaar in de algemene uitkering wordt verwerkt. Dit gebeurt jaarlijks bij de septembercirculaire. Dit leidt ertoe dat de meerjarige onderuitputting wordt verwijderd uit de meerjarenraming van de algemene uitkering.</p>

Risicobedrag 2018	We hanteren het uitgangspunt dat specifieke kortingen (en uitzettingen) vanuit het rijk één op één met de sector worden verrekend. Voor het overige hanteren we een maximale omvang van het risico van 5% van de ingeschatte algemene uitkering. Het risico bedraagt maximaal 22,7 miljoen euro (naar boven of naar beneden), waarbij de kans op een voordeel even groot is als de kans op een nadeel.
Kans 2018	We gaan ervan uit dat de kans op een voordeel even groot is als de kans op een nadeel, hierdoor reserveren we hiervoor geen specifiek weerstandsvermogen.
Risicobedrag 2019	
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	1995
Actie	Forse afwijkingen worden zoveel mogelijk voorkomen en verkleind door het realistisch en stabiel ramen van de uitkeringen.

Naam risico	Renterisico
Programma 13	Algemene inkomsten en post onvoorzien
Omschrijving	De renteveronderstellingen voor de begroting zijn gebaseerd op de in het voorjaar bij het meerjarenbeeld verwachte ontwikkeling van de rente. De werkelijke renteontwikkeling kan hoger of lager uitvallen. Een beperkte afwijking zal zich zeker voordoen. Mutaties in de rente hebben gevolgen voor het resultaat. Het risico op een netto voordelig resultaat is even groot als het risico op een netto nadelig resultaat.
Risicobedrag 2018	nul
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	nul
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	nul
Kans 2020	
Risicobedrag 2021	nul
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	Incidenteel
1e signaleringsmoment	Doorlopend
Actie	De rente egaliseringsreserve is per 2018 opgeheven. De renteresultaten worden jaarlijks toegelicht en inzichtelijk gemaakt in de rekening.

Naam risico	Verzekeringen
Programma 14	Algemene ondersteuning
Omschrijving	Binnen de Gemeente Groningen zijn er een aantal risico's welke niet afgedekt zijn door verzekeringen. De kans op het zich voordoen van deze risico's is dermate klein maar de impact ervan kan groot zijn. De risico's welke hieronder vallen zijn fraude/berovingsrisico, milieuschade, cybercrime, motorrijtuigen, computer en glas.
Risicobedrag 2018	pm
Kans 2018	
Risicobedrag 2019	pm
Kans 2019	
Risicobedrag 2020	pm

Kans 2020	
Risicobedrag 2021	pm
Kans 2021	
Structureel/Incidenteel	
1e signaleringsmoment	Begroting 2018
Actie	Door het nemen van interne beheersingsmaatregelen worden de risico's beperkt.

Ontwikkelingen

Naam ontwikkeling	Kunstgrasvelden
Programma 5	Sport en bewegen
Omschrijving	Er lopen onderzoeken op het gebied van mogelijke milieurisico's van toepassing van SBR-rubbergranulaat in en onder de kunstgrasvelden. Afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek en het standpunt van de RIVM, kan dit gevolgen hebben voor nieuwe aanleg en vervanging van velden. Een alternatieve infill is duurder en mogelijk moeten ook bestaande onderlagen worden vervangen.
Actie	We wachten eerst de onderzoeksresultaten af. Ook lokaal dragen we actief bij aan het bijdragen van kennis, zodat een bestendig beeld ontstaat voor een afweging ultimo 2018.

Naam ontwikkeling	Verzelfstandiging GGD
Programma 4	Welzijn, gezondheid en zorg
Omschrijving	In 2018 vindt besluitvorming plaats over de verzelfstandiging van de GGD per 1 januari 2020
Actie	

Naam ontwikkeling	Verzelfstandiging CBK
Programma	6. Cultuur
Omschrijving	Bij het CBK zijn de mogelijkheden en consequenties van verzelfstandiging onderzocht. Op basis van dit onderzoek heeft het college een principe besluit genomen tot verzelfstandiging van het CBK met ingang van 2019.
Actie	Er wordt een transitieplan uitgewerkt. Definitieve besluitvorming zal naar verwachting circa oktober 2018 plaatsvinden.

Naam ontwikkeling	Aanpak achterstallig onderhoud en beveiliging de Oosterpoort
Programma	06.1 Culturele infrastructuur
Omschrijving	Door Draaijer en Partners is de staat van onderhoud van het gebouw de Oosterpoort onderzocht en zijn maatregelen uitgewerkt om geluidsoverlast te beperken en de (Brand)veiligheid van het gebouw te verbeteren. Op basis van dit onderzoek is besloten om de minimaal noodzakelijke maatregelen te treffen om het gebouw nog circa 10 jaar in gebruik te kunnen houden. Daarnaast is besloten een onderzoek te starten naar de locatie waar de activiteiten van de Oosterpoort in de toekomst kunnen worden voortgezet.
Actie	

Naam ontwikkeling	Noordelijk Belastingkantoor
Programma 11	Stadhuis en Stadler

Omschrijving	Op 1 januari 2018 is het Noordelijk Belastingkantoor begonnen met de uitvoering van de belastingtaken van Groningen. In februari zijn voor het eerst de gecombineerde belastingaanslagen van gemeente en waterschappen verstuurd. Daarmee is de belastingssamenwerking tussen de drie noordelijke waterschappen en de gemeente Groningen een feit en beëindigen we de informatieverstrekking over de oprichting van het Noordelijk Belastingkantoor.
Actie	Niet van toepassing

Naam ontwikkeling	Uitvoering motie 'Controleer uw WOZ-waarde'
Programma 11	Stadhuis en Stadjer
Omschrijving	In het najaar van 2017 is voor de tweede keer de actie 'Controleer uw WOZ-waarde' uitgevoerd. De woningeigenaren zijn via Berichtenbox, sociale media en advertenties op de actie geattendeerd. Ruim 3.000 woningeigenaren hebben hun WOZ-waarde op de speciale webpagina bekeken. Het aantal bezwaarschriften tegen de vastgestelde definitieve WOZ-waarde is iets afgenomen. Vanwege de positieve resultaten die met de interactieve WOZ zijn behaald, gaan wij deze vorm van dienstverlening jaarlijks uitvoeren.
Actie	Niet van toepassing

Naam ontwikkeling	Gemeentelijke herindeling
Programma	Stadhuis en Stadjer
Omschrijving	In de periode tot aan de herindeling vindt onderzoek en rapportage plaats over de effecten van de herindeling op tarieven, heffingen, leges en retributies en over de overige financiële consequenties. Onderzoek naar de manier waarop de belastingen het best geharmoniseerd kunnen worden maakt daar onderdeel van uit. Voorstellen voor definitieve besluitvorming door de nieuwe raad volgen na de herindelingsdatum.
Actie	Niet van toepassing

Naam ontwikkeling	Inzet binnen Stadsbeheer van mensen met een S.W.-indicatie
Programma 9	Onderhoud en Beheer openbare ruimte
Omschrijving	Momenteel zijn ongeveer 280 medewerkers van voormalig iederz gedetacheerd bij Stadsbeheer voor het reguliere onderhoudswerk in de openbare ruimte. Binnen deze groep mensen is de jaarlijkse uitstroom relatief hoog. Vanuit de Participatiewet ontstaat de verplichting om het aantal werknemers dat afkomstig is uit groepen met een afstand tot de arbeidsmarkt, op peil te houden of te verhogen. Toekomstige uitstroom van iederz medewerkers bij Stadsbeheer moet dan worden gecompenseerd met zogeheten "banenafpraak-banen". Op dit moment is nog onzeker in welke mate de medewerkers, die in deze banen terecht komen, een voldoende bijdrage kunnen leveren aan het onderhoud van de openbare ruimte. Verder is nog onduidelijk welke salaris- en begeleidingskosten dit voor Stadsbeheer met zich mee zal brengen. Daarnaast zijn wij in gesprek met Directie Werk/voormalig iederz over de ontwikkelingen in het kunnen bereiken van de participatie doelstellingen, en zien we ons geplaagd voor de uitdaging om actief op zoek te gaan naar alternatieven.
Actie	We brengen de ontwikkelingen in beeld en indien nodig geven we aan wat de gevolgen zijn voor het onderhoudswerk van Stadsbeheer.

Naam ontwikkeling	Herindeling gemeenten, waarmee een DVO is afgesloten
Programma 9	Onderhoud en Beheer openbare ruimte

Omschrijving	Met de gemeenten Bedum, Winsum, Loppersum heeft de gemeente Groningen DVO Dienstverleningsovereenkomsten afgesloten. Er worden mens en materieel ter beschikking gesteld voor het ophalen van huishoudelijk afval. Wegens de aanstaande gemeentelijke herindeling is het risico dat de DVO's worden opgezegd.
Actie	Wij zetten er actief op in om met accountmanagers in gesprek te blijven met de DVO partners in de nieuw te vormen gemeenten.

Naam ontwikkeling	Toetsing bouwplannen door derden
Programma 8	Wonen
Omschrijving	Vanaf 2016 wordt het mogelijk de toetsing aan het bouwbesluit en het toezicht op de bouw kwaliteit door private partijen te laten uitvoeren (afhankelijk van wetsvoorstel). Doelstelling is het verlagen van de regeldruk voor bedrijven, professionals en consumenten. In eerste instantie was sprake van overgangperiode van drie jaar. In deze overgangperiode zou de indiener van een aanvraag voor een omgevingsvergunning kunnen kiezen voor private of gemeentelijke toetsing (dual stelsel). In maart 2014 heeft de minister, na overleg met de Tweede Kamer, besloten dat er geen dual stelsel komt en dat de private kwaliteitsborging stapsgewijs wordt ingevoerd. Zo kunnen markt en overheid wennen aan de nieuwe situatie met het door partijen zelf laten borgen van de kwaliteit van 'eenvoudige' bouwwerken. De start was gepland in 2016, echter de wet Kwaliteitsborging is nog steeds niet van kracht. Dit ligt nog ter besluitvorming bij de Tweede Kamer.
Actie	De consequenties voor de gemeente Groningen worden nader uitgewerkt.

Paragraaf 4: Onderhoud kapitaalgoederen

In deze paragraaf geven wij inzicht in het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen. Er wordt ingegaan op het gewenste onderhoudsniveau, de hieruit voortvloeiende financiële consequenties en de vertaling daarvan in de begroting. Eerst komt het Beheerplan Openbare Ruimte Groningen (BORG) aan de orde. Vervolgens besteden we aandacht aan het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen.

Onderdelen

- Beheerplan Openbare Ruimte Groningen (BORG)
- Gemeentelijke gebouwen

Beheerplan openbare ruimte Groningen

De gemeente Groningen heeft een oppervlakte van 8.400 hectare. Een deel hiervan is in bezit en dus in onderhoud bij de gemeente. Het gaat om wegen, groen, riolering, kunstwerken en overige kapitaalgoederen (voornamelijk gebouwen). Het beleid voor het niveau van onderhoud van de openbare ruimte kapitaalgoederen is vastgelegd in het BORG. Voor kapitaalgoederen die niet onder BORG vallen, wordt door de verantwoordelijke directies een onderhoudsplan opgesteld.

Bij het plannen van onderhoud wordt zoveel mogelijk gezocht naar de samenhang met andere ontwikkelingen van elementen in de openbare ruimte. We streven ernaar een onderhoudsniveau te realiseren, waarbij 90% van de openbare ruimte voldoet aan het BORG-kwaliteitsdoel. We houden rekening met een beperkte daling van de tevredenheid van bewoners over het onderhoud, omdat we minder middelen beschikbaar hebben voor het onderhoud.

Voor een aantal voorzieningen in de openbare ruimte is onderhoud alleen niet meer toereikend. Deze voorzieningen hebben het einde van de technische levensduur bereikt, waardoor investeringen noodzakelijk zijn om deze kapitaalgoederen te vervangen of te reconstrueren. Het gaat bijvoorbeeld om de ondergrondse kabels voor de openbare verlichting en de oeverbeschoeiingen. Vanaf 2012 voeren we een meerjarenplan uit, waarbij deze voorzieningen worden vervangen. De kapitaalgoederen, waarvan vervanging na 2018 wordt voorzien, zijn vanaf 2017 opgenomen in de meerjarenbegroting. Onderhoud en beheer van een goed functionerend water- en rioleringsstelsel voeren we uit overeenkomstig het Groninger Water- en Rioleringsplan (GWRP) 2014-2018.

In 2017 hebben we onder andere:

- Het dagelijks onderhoud van de stad uitgevoerd conform de vastgestelde BORG kwaliteitsdoelen;
- Het overgrote deel van het jaarprogramma groot onderhoud en vervangingen in de openbare ruimte uitgevoerd;
- 9000 meter riolering vernieuwd;
- Bij 3,2 hectare verharding de afvoer van regen- en afvalwater van elkaar gescheiden;
- Het ecologische beheer van de Stedelijke Ecologische Structuur voortgezet;
- In een aantal projecten de ecologische kwaliteit van de openbare ruimte versterkt;
- Zorg gedragen voor bescherming van de bodem en nazorg op het gebied bodemsanering;
- Uitvoering gegeven aan het programma Bodem en ondergrond 2015 – 2020;
- Onderhoud van begraafplaatsen volgens de BORG doelstellingen uitgevoerd.

In het programmadeel in deze jaarrekening (programma 9) gaan we nader in op het beheer en onderhoud van de openbare ruimte en riolering.

Beheer gemeentelijke gebouwen

Omschrijving (bedragen x 1.000 Euro)	Verzekerde waarde 1-1-2017	Verzekerde waarde 31-12-2017	Meerjaren plan aanwezig ja/nee	Voorziening ultimo 2017	Onderhouds budget Begroting 2017	Onderhouds budget Rekening 2017
Oude stadhuis (boekwaarde = 0)	38.795	39.969	ja	338	22	6
Goudkantoor (boekwaarde = 0)	5.763	5.084	ja		0	2
Totaal herbouwwaarde	44.558	45.053		338	22	8

Omschrijving (bedragen x 1.000 Euro)	Boek- waarde 1-1-2017	Boek- waarde 31-12-2017	Meerjaren plan aanwezig	Voorziening ultimo 2017	Onderhouds budget Begroting 2017	Onderhouds budget Rekening 2017
Trompsingel	2.624	2.422	ja	0	24	46
Prefectenhof	11.574	10.999	ja	1.451	86	6
Peizerweg	1.383	1.330	ja	477	20	0
Gebouw Sontweg 10	3.737	3.737	ja	1.236	85	70
Gebouw Hanzeplein 120	5.386	5.622	ja	725	18	4
Gebouw Diamantlaan 168	1.038	1.027	ja	0	20	0
Duinkerkenstraat 45	3.102	2.901	ja	2.143	52	31
Duinkerkenstraat 47	1.906	1.860	ja	0	0	0
Van der Hoopstraat 3	0	880	ja	0	4	6
Wijkpost Vinkhuizen	905	890	ja	0	0	1
Oosterpoort/Stadsschouwborg	8.685	8.582	ja	206	567	887
Vensterscholen	10.849	10.568	ja	1.043	75	80
Muziekschool	19	18	ja	209	0	5
Voormalige schoolgebouwen	678	623	ja	0	80	60
Welzijnsaccommodaties	5.413	5.173	nee	0	220	257
Schoolgebouwen (economisch eigendom)	135.983	134.622	nee	0	233	499
Overige activa*	0	3.284		0	0	17
Activa in aanbouw**	154	8.796	nee	0	0	0
Huisvesting personeel begraafplaatsen	18	16	ja	0	5	36
Huisvesting Gothenburgweg	2.389	0	n.v.t.	0	0	0
Huisvesting Zuiderdiep	9.705	9.910	ja	1.896	48	17
Wijkposten (inclusief Havenkantoor)	1.325	1.394	ja	0	32	33
Harm Buitenplein	46.445	45.380	ja	1.130	70	82
Afvalbrenststation	525	478	nee	0	9	7
Gebouwen natuur en duurzaamheid (NDE)	584	560	nee	0	69	54
Groninger Museum	0	0	ja	1.827	1.075	459
Onderhoud Parkeren	0	0	ja	865	455	955
MIOP Sport en Recreatie	41.777	40.773	ja	0	3.020	3.012
Totaal boekwaarde	296.204	301.845		13.208	6.267	6.624
Totaal	340.762	346.898		13.546	6.289	6.632

* Hieronder valt onder andere duurzaamheid, Cibogaboot en verbouw activa derden ten behoeve van WIJ-teams.

** Dit betreft onder handen werk voor onderwijs (7,53 miljoen euro) en verbouw Noordelijk Belastingkantoor, Kunstwerf en Stadhuis (totaal 1,3 miljoen euro).

Algemeen

Uitgangspunt bij het onderhoud van de gemeentelijke gebouwen is het onderhoudsniveau 3 conform NEN 2767. De meetmethode die tijdens de inspectie wordt uitgevoerd, leidt tot een 'getal' dat beschrijft hoe het onderzochte voor wat betreft het onderhoud er voor staat. De uitslag uit de meting is een 'score'. De score 3,

op een schaal van 1 (nieuwbouw) tot 6 (zeer slecht) betekent: redelijk (geen nieuwbouw, beperkte onderhoudsschade of onderhoudsbehoefte).

Kernvastgoed

Het grootste deel van de gebouwen in de portefeuille kernvastgoed is redelijk tot goed onderhouden. Voor dit deel volstaat dan ook het normaal (cyclisch) onderhoud. Voor deze gebouwen is een passende voorziening voor de komende jaren opgenomen. Jaarlijks wordt daar het benodigde onderhoud uit gedekt. Zo zijn de gebouwen aan het Hanzeplein, Duinkerkenstraat, Van der Hoopstraat en Kreupelstraat relatief nieuw en hebben op korte termijn geen grote onderhoudsingrepen nodig. Voor één gebouw in deze categorie (aan het Harm Buitenplein) is met de bouwer ervan ook een onderhoudscontract voor meerdere jaren afgesloten. Die verricht het onderhoud.

Voor de Peizerweg wordt op middellange termijn voorzien dat er grote onderhoudsingrepen (zoals daken) noodzakelijk zijn. Voor dit complex wordt nu onderzocht of een andere locatie niet een beter alternatief is. De gebouwen aan de Sontweg 10 en de Diamantlaan 168 zullen volgens bestuurlijke afspraak worden verkocht aan de Veiligheidsregio Groningen (VRG). Het onderhoud wordt nu nog door onze organisatie verzorgd en de kosten daarvan worden doorberekend aan de VRG. Het Stadhuis aan de Grote Markt 1 wordt grondig gerenoveerd. Daarbij worden ook de onderhoudsmiddelen voor 2017, 2018 en 2019 ingezet. Dit betekent uiteraard een lagere onderhoudsbelasting voor de jaren daarna.

Schoolgebouwen

De verantwoordelijkheid voor het onderhoud en het up-to-date houden van de schoolgebouwen voor primair en voortgezet onderwijs ligt bij de schoolbesturen. De schoolbesturen krijgen daarvoor de middelen in de lumpsumfinanciering van het rijk. De gemeente heeft daarom geen verantwoordelijkheid (financieel en inhoudelijk) voor de technische en onderwijskundige staat van die gebouwen. Omdat de gemeente wel het claimrecht heeft, toetsen we de periodiek (voor het laatst in 2014, herijking in 2018 of 2019) de technische staat van de gebouwen. Praktisch alle schoolgebouwen bevinden zich in de categorie 'goed'. Dit is door de jaren heen redelijk constant gebleven.

De multifunctionele accommodaties/Vensterscholen zijn wel eigendom van de gemeente en worden daarom door ons onderhouden. Ook schoolgebouwen, die niet meer voor onderwijs in gebruik zijn en om die reden door het schoolbestuur zijn teruggegeven aan de gemeente, zijn een gemeentelijke verantwoordelijkheid. Dit geldt ook voor voormalige schoolgebouwen die een andere functie hebben gekregen. Voor deze gebouwen zijn meerjarige onderhoudsplannen opgesteld. Onze onderhoudsplanning wordt zoveel mogelijk afgestemd op eventuele aanpassingen aan (school)- gebouwen, daarbij rekening houdend met eventuele aanpassingen die nodig zijn voor aardbevingsbestendigheid.

Sociaal culturele en welzijnsaccommodaties

Voor het groot onderhoud aan alle sociaal culturele accommodaties, die onder de werking van de accommodatienota 'Met de blik op de wijk' (2013) vallen, is jaarlijks een bedrag voor onderhoud beschikbaar. Dat bedrag is voor het onderhoud aan gemeentelijke én niet gemeentelijke gebouwen. Besturen met een eigen accommodatie kunnen voor onderhoudswerk subsidie bij de gemeente aanvragen. Het onderhoudsniveau van de accommodaties is redelijk tot goed te noemen. Eén uitzondering daarop is het gebouw van speeltuinvereniging Oosterpark aan de Resedastraat 2a. Dit 'boomstammengebouw' wordt met tijdelijke maatregelen in stand gehouden. In de nota 'Met de blik op de wijk' is het voorstel opgenomen de huisvesting voor deze speeltuinvereniging met 230 m² te verkleinen tot 100 m². In overleg met de wijk is een visie ontwikkeld, waarbij voorzieningen in Oosterpark geherhuisvest worden. BSV Oosterpark maakt daar ook onderdeel van uit en is zijn huidig gebouw niet meer voor die vereniging nodig. Als het gebouw vervolgens in stand moet blijven, dan zijn forse ingrepen nodig.

Culturele gebouwen

In deze categorie gebouwen vallen het gebouw van Vrijdag aan de St. Jansstraat 7 en het cultuurcentrum De Oosterpoort aan de Trompsingel 27. De onderhoudsstaat van het gebouw van Vrijdag is redelijk tot goed te noemen. Het cultuurcentrum De Oosterpoort is 45 jaar oud. De kwaliteiten van het pand (alle zalen en foyers gelijkvloers) worden in toenemende mate overschaduwd door de gedateerdheid van pand en installaties. OPSB verlaat dit pand mogelijk binnen tien jaar. Nu worden alleen onvermijdbare maatregelen genomen om het gebouw nog circa 10 jaar in stand te houden. Hiervoor is een budget beschikbaar gesteld. Het gebouw wordt hiermee aangepast om te voldoen aan wet- en regelgeving (brandveiligheid, beperking geluidsoverlast) en veiligheid.

Sportaccommodaties

Onderhoudswerkzaamheden

Jaarlijks doen wij onderzoek naar de conditie van het vastgoed. We voeren gesprekken met sportverenigingen over de zeggenschap/inbreng van sportverenigingen in de planningen voor planmatig onderhoud (MOP) en de vervangingsinvesteringen (VIP), de mogelijkheden voor co-creatie en de zelfwerkzaamheden. De raad heeft kaders voor het onderhoudsniveau vastgesteld. De sportaccommodaties moeten voldoen aan de wettelijke eisen en eisen voor veilig en schoon. We hebben in 2017 een groot aantal onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd, variërend van schilderwerk tot cultuurtechnische werkzaamheden voor sportvelden en de bijbehorende infrastructuur. Uit het co-investeringsfonds zijn gerealiseerd:

- Het vervangen van een natuurgrasveld door een kunstgrasveld met verlichting op sportpark het Noorden;
- Het vervangen van een natuurgrasveld door een combi rugby-voetbal kunstgrasveld op sportpark Esserberg;
- De omzetting van het natuurgrasveld, dat verplaatst moest worden, in een kunstgrasveld op het sportpark Velocitas;
- De omzetting van een natuurtrainingsveld op het sportpark de Verbetering in een kunstgrasveld.

De verenigingen hebben hieraan bijgedragen met financiële middelen en/of zelfwerkzaamheid. Uit het incidenteel deel van het co-investeringsfonds zijn onder meer de kantine van sporthal De Brug samen met gebruikers meer verenigingsgericht ingericht, hebben roeiverenigingen mobiele vloten aangeschaft en is door een basketbalvereniging een nieuwe schotklok aangeschaft.

Verduurzaming

In 2017 zijn we verder gegaan met de verduurzaming van onze sportaccommodaties in samenwerking met de Gresco. Op een paar sportparken is de elektriciteitsvoorziening geschikt gemaakt voor Led- verlichting. In een aantal sporthallen is Ledverlichting aangebracht en zijn de installaties verduurzaamd. De renovatie van zwembad De Papiermolen is gestart. Daarvoor is de riothermie gerealiseerd. De renovatie wordt in 2018 afgerond. In 2018 worden de vier kleedkamers op sportpark Corpus den Hoorn gerealiseerd. De installaties worden gas-loos aangelegd.

Paragraaf 5: Financiering

In het Treasurystatuut staan de uitgangspunten en doelstellingen voor het treasurybeleid vermeld. De uitvoering en ontwikkelingen worden in deze paragraaf toegelicht.

Onderdelen

- Algemene ontwikkeling
- Rente-ontwikkeling 2017
- Rentelasten externe financiering en renteresultaat
- Risicobeheer
- Gemeentefinanciering

Relevante ontwikkeling

Treasurystatuut

Op 20 december 2017 heeft uw raad het Treasurystatuut 2018-2019 vastgesteld. De belangrijkste wijzigingen betreffen het wijzigen van de berekening van de omslag rente, de actualisatie van de limieten en de opheffing van de rente egaliseringsreserve. Met behulp van een goede rentevisie kunnen de schommelingen goed en op tijd worden vermeden.

Regelgeving en processen Treasury

Naast de hierboven genoemde omslagrente, heeft de wijze waarop rente toerekening moet worden uitgevoerd bij grondexploitaties invloed gehad op de financieringsfunctie.

Werkelijk aangetrokken leningen en prognose nieuw aan te trekken leningen

In 2017 hebben wij 145 miljoen euro nieuwe langlopende leningen aangetrokken. Dit volume was 51 miljoen hoger dan in 2016 begroot.

De bruto investeringen in 2017 bedroegen 85,5 miljoen euro. De desinvesteringen en de bijdragen van derden telden op tot 11,3 miljoen euro. Grote uitgaven waren er voor de Grote Markt en de aanpak Ring Zuid. De grondvoorraad bleef nagenoeg gelijk. In de begroting was een bijdrage van derden opgenomen van 31,5 miljoen euro, dat eind 2017 nog niet was ontvangen, waardoor meer moest worden geleend. Daarnaast is er een stijging geweest van de uitgaven. In 2016 is in totaal slechts 30 miljoen euro geleend, waar in de begroting werd uitgegaan van een bedrag van ongeveer 70 miljoen euro. Een groot deel van het hogere dan begrote bedrag aan aangetrokken leningen in 2017 bestaat uit leningen waarvan verwacht werd dat deze nog in 2016 zouden worden aangetrokken.

Deze financieringsbehoefte heeft zich in 2017 als volgt ontwikkeld:

Financieringsbehoefte (x 1 miljoen euro)	Bedrag	
Saldo geldleningen o/g tot en met 2017	779	
Beschikbare reserves en voorzieningen	324	
<i>Totaal lange financieringsmiddelen (A)</i>		1.103
Investeringen voorgaande jaren	1.160	
Gemiddelde Investeringsbehoefte 2017	38	
<i>Totaal benodigde financieringsmiddelen (B)</i>		1.198
<i>Korte geld financiering (saldo B-A)</i>		95

De in de tabel genoemde volumes zijn jaargemiddelden.

Het saldo van de geldleningen o/g is inclusief de nieuw aangetrokken langlopende leningen. Voor de volledigheid merken we op dat de hiervoor opgenomen onderbouwing niet geheel aansluit bij de Investerings- en Financieringsstaat. In deze staat worden beschikbare kredieten opgenomen in plaats van kasstromen.

Kritisch bankieren

Onder kritisch bankieren wordt verstaan het lenen bij banken die belegd geld gebruiken voor de financiering van projecten die in het teken staan van duurzaamheid, bescherming van het milieu en dergelijke. In Nederland kennen we twee banken die 'kritisch' genoemd kunnen worden: ASN en Triodos. Op 30 maart 2005 heeft uw raad besloten om met ingang van 2005 voor maximaal 25 miljoen euro per jaar 'kritische' leningen aan te trekken, waarbij de rente tot 0,15% hoger mag zijn dan bij marktconforme leningen. In 2017 zijn er goede contacten geweest en zijn de mogelijkheden verkend. Met de Triodos bank is een startersfonds opgericht. In 2017 zijn er door het fonds voor twee starters borgstellingen afgegeven. In 2017 is er geen 'kritische' lening aangetrokken. De reden hiervoor is dat de kritische banken offertes willen geven met een looptijd tot tien jaar. Omdat wij de komende tien jaar al veel aflossingsverplichtingen hebben is er gekozen voor leningen met een langere looptijd.

Beoordeling kredietwaardigheid tegenpartijen u/g

Aan de hand van jaarcijfers van de tegenpartijen wordt jaarlijks een analyse uitgevoerd voor de beoordeling van hun kredietwaardigheid. Bij de meeste partijen beperkt de beoordeling van de kredietwaardigheid zich tot het uitvoeren van een cijfermatige analyse.

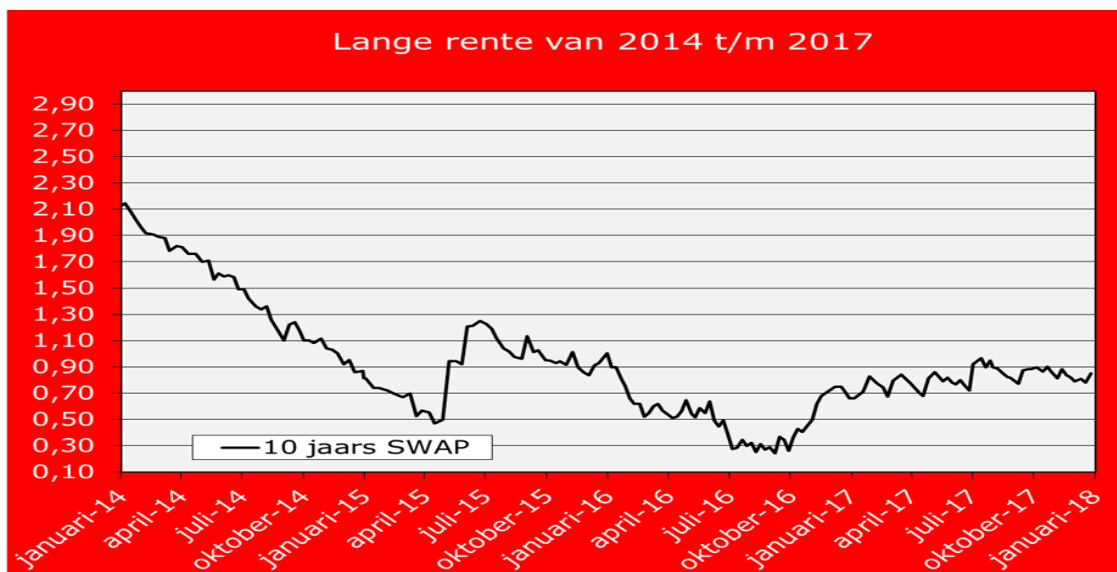
De beoordeelde uitgezette leningenportefeuille per 31 december 2017 bedraagt 344,2 miljoen euro (inclusief Meerstad). Van dit uitstaande saldo is 0,3% als mogelijk oninbaar beoordeeld. Alle leningen worden beoordeeld op kredietwaardigheid van de leningsnemer. Dit oordeel varieert van zeer kredietwaardig tot mogelijk oninbaar. In het laatste geval volgen er maatregelen en wordt er een verliesvoorziening ingesteld.

Renteontwikkeling

In 2017 is de rente iets gestegen ten opzichte van het lage niveau uit 2016. De Europese Centrale Bank voerde het opkoopprogramma voor (staats) obligaties het hele jaar uit, maar kondigde eind 2017 wel een afbouw aan. In 2017 zette de groei in de meeste economieën door. Het Nederlandse Bruto Binnenlands Product (BBP) groeide in 2017 met 3,2%. Deze groei en de aankondiging van de Europese Centrale Bank zorgde wel voor een iets oplopende rente, maar deze stijging was minder dan in de begroting 2017 was aangenomen.

Lange rente

De volgende grafiek laat het renteverloop van de lange rente (10-jaar SWAP) voor de periode 1 januari 2014 tot en met 31 december 2017 zien.



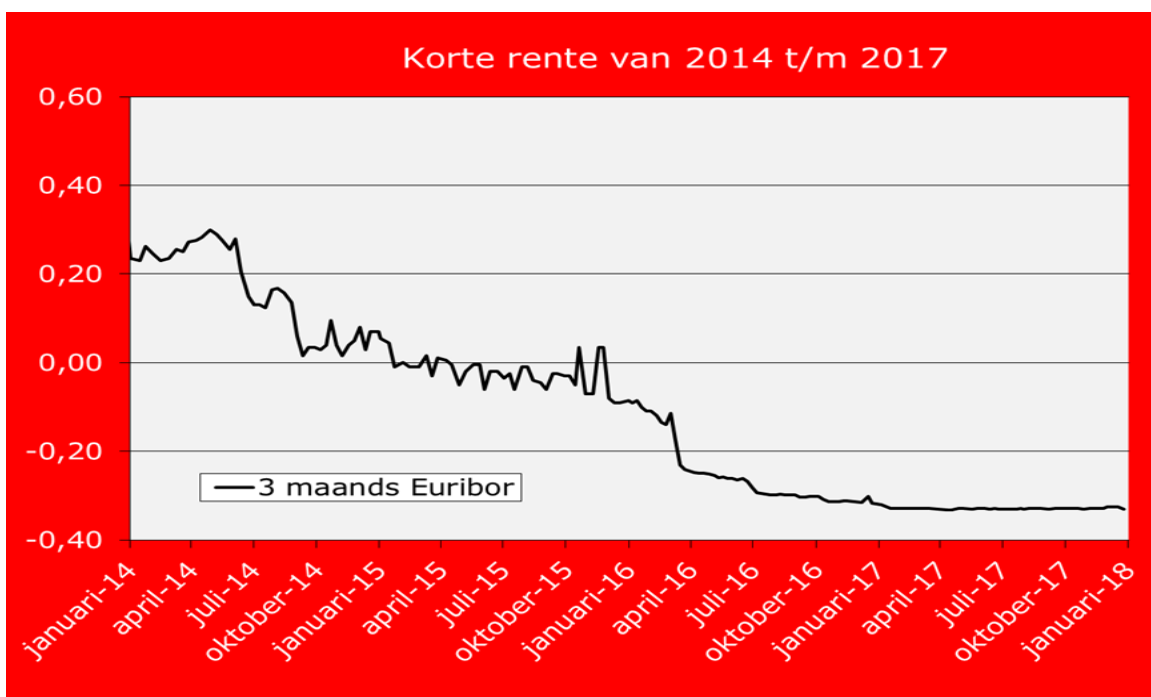
De lange rente is in 2017 gestegen van 0,66% begin 2017 tot 0,85% ultimo 2017. Deze stijging was lager dan voorzien en voltrok zich gelijkmatig.

De opslagen die gemeenten betalen boven de 10-jaars SWAP zijn gedaald en bedragen nog maar 0,15%. Er is nog steeds een groot aantal beleggers bereid leningen te verstrekken.

Gehanteerde rentepercentages 2017: lange rente	
Rente langlopende leningen	1,50%
Rente-omslagpercentage	2,30%
Rente grondexploitaties	2,15%
Rente reserves en voorzieningen	0,80%

Korte rente

Het beeld van de korte rente is gebaseerd op cijfers van de 3-maands EURIBOR (interbancaire rente). In de onderstaande grafiek zijn de gegevens vanaf 1 januari 2014 tot en met 31 december 2017 verwerkt.



Evenals in voorgaande jaren is in 2017 een (limitatief) deel van de lange financieringsbehoefte gefinancierd met beschikbare korte middelen. Bij deze vorm van financiering wordt een deel van de lange financieringsbehoefte gefinancierd met kasgeldleningen en andere kort beschikbare middelen. Dit levert rentevoordelen op. Het korte geld was veel goedkoper dan het lange geld. We hebben in 2017 in totaal 26 kasgeldleningen afgesloten, tegen een gemiddeld rentetarief van - 0,33%.

De saldi op de bankrekeningen schommelen veelvuldig. Overschotten worden overboekt naar onze rekening bij de BNG, die het ministerie kan afromen, hetgeen verplicht is in het kader van het schatkistbankieren. In 2017 is er regelmatig een tijdelijk overschot naar de schatkist overgeboekt. Gemiddeld vier a vijf keer per maand. Bij de betaalrekeningen van de ING en de ABN-AMRO houden wij uit praktische overwegingen een zeer beperkt tegoed aan. Hierover ontvangen wij geen rente.

Met de Bank Nederlandse Gemeenten is een overeenkomst afgesloten om over het tegoed c.q. tekort op de bankrekeningen van de gemeente Groningen een geldmarkt-conform tarief te betalen. In 2017 is er als gevolg van de lage Euribor geen rente in rekening gebracht.

Rente Omslag Percentage

Het rente omslagpercentage (ROP) bedroeg in 2017 2,30%. Ter vergelijking: in 2014 was dit percentage nog 3,00%. Voor 2018 is het ROP vastgesteld op 2,00%.

Rentelasten externe financiering en renteresultaat

In onderstaand overzicht geven we inzicht in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Overzicht rentelasten externe financiering (x 1.000 euro)	Bedrag	Bedrag
Externe rentelasten over de korte en lange financiering		35.278
Externe rentebaten		13.589
Totaal door te rekenen externe rente		21.689
Rente door te berekenen aan grondexploitaties	1.651	
Rente van projectfinanciering	2.693	
Minus toe te rekenen rente aan projecten (inclusief grondexploitaties)		4.344
Saldo door te rekenen externe rente (A)		17.345
Rente over eigen vermogen (B)		2.579
Rente over voorzieningen (gewaardeerd op contante waarde) (C)		500
Aan taakvelden (programma's inclusief overhead) toe te rekenen rente (A+B+C)		20.424
Werkelijk aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)		18.503
Renteresultaat op het taakveld Treasury		1.921

Leningen voor derden worden specifiek uit de markt aangetrokken en soms met een opslag door-verstrekt. De externe baten bestaan voornamelijk uit de ontvangen rente van de Woningbouwcorporaties en Meerstad.

De rente aan de grondexploitaties is doorberekend op basis van de stand per 1 januari 2017 en het in de begroting vastgestelde percentage van 2,15%. De BBV schrijft deze werkwijze voor.

De projectfinanciering betreft de aan de bovenwijkse voorzieningen Meerstad toegerekende rente.

Risicobeheer financieringsportefeuille

Dit onderdeel geeft een samenvatting van het risicoprofiel van de organisatie. Tevens wordt ingegaan op de gegevens die uit hoofde van de Wet Fido voor de toezichthouder nodig zijn.

Limieten financiering

Ter beperking van renterisico's gelden voor zowel de korte als de lange geldpositie limieten. Het betreft hier wettelijke limieten en eigen limieten. De limieten zijn omschreven in het Treasurystatuut.

Limietenoverzicht (bedragen x 1 miljoen euro)	2016	2017
Limieten kort geld		
Kasgeldlimiet	82,0	79,9
Korte mismatch	114,0	113,0
Drempelbedrag schatkistbankieren	4,4	4,6
Limieten lang geld		
Lange mismatch	39,0	38,0
Renterisiconorm	192,0	188,0
Vervroegde aflossing langlopende leningen	-	-

Leningenportefeuille, berekening kasgeldlimiet en risiconorm

Kasgeldlimiet

De kasgeldlimiet is een wettelijke limiet en bepaalt de maximale omvang van de externe kort-geldpositie in enig jaar. De zogenaamde netto vlottende schuld van de gemeente mag maximaal 8,5% bedragen van het begrotingstotaal van de gemeentebegroting. Daarboven moet lang geld worden aangetrokken. De kasgeldlimiet 2017 bedroeg 80 miljoen euro. De limiet is in 2017 éénmaal overschreden van 27 januari tot 7 februari. Uw raadscommissie F&V is daarover destijds geïnformeerd.

Modelstaat A: Kasgeldlimiet (bedragen x 1.000 euro)	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Omvang vlottende korte schuld (A)	52.260	57.980	37.811	62.106
Opgenomen gelden < 1 jaar	37.944	52.033	29.783	51.098
Schuld in rekening-courant	14.315	5.947	8.029	11.008
Gestorte gelden door derden < 1 jaar				
Overige geldleningen niet zijnde vaste schuld				
Vlottende middelen (B)	419	2.651	1.489	1.654
Contante gelden in kas	0	0	0	0
Tegoeden in rekening-courant	419	2.651	1.489	1.654
Overige uitstaande gelden < 1 jaar	0	0	0	0
Totaal netto vlottende schuld (A-B)	51.841	55.329	36.323	60.452
Toegestane kasgeldlimiet	79.914	79.914	79.914	79.914
Ruimte onder de kasgeldlimiet	28.073	24.586	43.592	19.462
Begrotingstotaal 2017 (C)	940.167	940.167	940.167	940.167
Percentageregeling (D)	8,50%	8,50%	8,50%	8,50%
Kasgeldlimiet (C x D)	79.914	79.914	79.914	79.914

Korte Mismatch limiet

Gedurende het jaar wordt een deel van de kortlopende middelen gebruikt voor dekking van het lange financieringstekort. Dit is voordelig, omdat de korte rente over het algemeen lager is dan de lange rente. Omdat deze mismatch-financiering leidt tot een vergroting van het renterisico (het risico dat bij een stijgende of hoge rente geconsolideerd moet worden) mag, rekening houdend met een ijzeren voorraad aan korte middelen, maximaal 12,5% van de netto vaste schuld (ofwel 113 miljoen euro) met kort geld worden gefinancierd. De gemiddelde benutting was 95 miljoen euro en de limiet is niet overschreden.

Renterisiconorm

De renterisiconorm is een wettelijke limiet en beperkt de vaste schuld die in enig jaar voor aflossing of renteherziening in aanmerking komt tot 20% van het begrotingstotaal. In modelstaat B wordt het renterisico op de vaste schuld berekend. Uit de berekening blijkt dat het renterisico op de vaste schuld in 2017 onder de wettelijke norm is gebleven.

Modelstaat B: Renterisiconorm en renterisico's vaste schuld 2017-2020				
(Bedragen x 1.000 euro)	2017	2018	2019	2020
1. Renteherziening		5.000		9.000
2. Aflossingen	63.000	35.000	50.000	115.000
3. Renterisico	63.000	40.000	50.000	124.000
4. Rente risiconorm	188.000	188.000	188.000	188.000
5. Ruimte onder renterisiconorm	124.000	147.000	137.000	63.000
4a. Het bij ministeriële regeling vastgestelde percentage	20%	20%	20%	20%
4b. Begrotingstotaal 2017	940.000	940.000	940.000	940.000
4. Rente risiconorm	188.000	188.000	188.000	188.000

Lange mismatch-limiet

Van de korte vermogensbehoefte mag een bedrag tot maximaal 5% van de netto opgenomen vaste schuld met langlopende leningen worden gefinancierd. In 2017 is hier geen gebruik van gemaakt.

Vervroegde aflossing langlopende leningen

In 2017 waren er geen leningen die voor vervroegde aflossingen in aanmerking kwamen.

Kredietrisico's op verstrekte gelden

Onderstaand onderdeel geeft de kredietrisico's op verstrekte gelden weer. Het betreft verstrekte leningen als uitgezet kasgeld en overige creditposities bij financiële instellingen. Hierbij zijn de uitgezette bedragen per risicogroep aangegeven.

Kredietrisico op verstrekte gelden		
Risicogroep	Restantschuld (x 1.000 euro)	%
Gemeenten/ Provincies		-
Gemeentelijke Grondexploitatie	203.000	58,6%

Overheidsbanken	-	-
Woningcorporaties met garantie WSW	108.056	31,2%
Semie overheidsinstellingen	-	-
Financiële instellingen (AA en hoger)	1.131	0,3%
Overige toegestane instellingen volgens Treasury statuut	34.046	9,8%
Niet toegestane instellingen volgens Treasury statuut	-	-
Totaal	346.233	100,0%

In 2017 is de portefeuille van Woningcorporaties verder teruggelopen met 12 miljoen euro. Bij de overige toegestane instellingen zijn twee nieuwe leningen verstrekt.

Overzicht opgenomen (en op te nemen) langlopende leningen

Dit onderdeel geeft inzicht in de samenstelling en de grootte van de opgenomen (OG) leningen.

Mutaties in Leningenportefeuille (OG)	Bedrag x 1.000 euro	Gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2017	1.147.162	3,05%
Nieuwe leningen	148.087	1,47%
Reguliere aflossingen	72.436	3,30%
Vervroegde aflossingen	0	p.m.
Renteanpassing (oud percentage)	4.189	5,02%
Renteanpassing (nieuw percentage)	4.189	1,19%
Totaal	1.222.814	2,97%

Overzicht uitgezette langlopende leningen

Dit onderdeel geeft inzicht in de samenstelling en de grootte van de uitgezette (UG) leningen.

Mutaties in Leningenportefeuille (UG)	Bedrag x 1.000 euro	Gemiddelde rente
Stand per 1 januari 2017	354.261	4,04%
Nieuwe leningen	3.907	2,42%
Reguliere aflossingen	13.066	3,83%
Vervroegde aflossingen		
Renteanpassing (oud percentage)	4.189	5,02%
Renteanpassing (nieuw percentage)	4.189	1,19%
Totaal	345.102	3,78%

Paragraaf 6: Verbonden partijen

Jaarlijks wordt in de begroting en jaarrekening aandacht besteed aan de verbonden partijen van de gemeente. De verbonden partijen zijn vennootschappen (NV's en BV's), stichtingen, verenigingen en gemeenschappelijke regelingen, waar de gemeente in deelneemt. Een partij geldt als verbonden partij indien de gemeente in die partij een bestuurlijk én een financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de gemeentemiddelen ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partij verhaald kunnen worden op de gemeente. Een gesubsidieerde instelling geldt als zodanig niet als een verbonden partij. Verbonden partijen voeren (voor een deel) beleid uit dat de gemeente in principe ook zelf zou kunnen doen. Echter, de gemeente blijft wel eindverantwoordelijk voor het realiseren van de beoogde doelstellingen van de programma's.

Gemeenschappelijke regelingen	Hoofdprogramma
Eems Dollar Regio (EDR)	2. Economie & Werkgelegenheid
Bedrijvenpark Rengers	2. Economie & Werkgelegenheid
Centrumregeling Beschermd Wonen Groningen	4. Welzijn, Gezondheid, Zorg
Publieke Gezondheid & Zorg Groningen	4. Welzijn, Gezondheid, Zorg
Meerschop Paterswolde	9. Onderhoud en Beheer Openbare Ruimte
Groninger Archieven	6. Cultuur
OV-bureau Groningen Drenthe	7. Verkeer
Meerstad te Slochteren	8. Wonen
Omgevingsdienst Groningen	8. Wonen
ARCG	9. Onderhoud en Beheer Openbare Ruimte
Veiligheidsregio Groningen	10. Veiligheid

Vennootschappen en coöperaties	Hoofdprogramma
Thermiek BV	1. Werk en Inkomen
Groningen Airport Eelde NV	2. Economie & Werkgelegenheid
Euroborg NV.	2. Economie & Werkgelegenheid
Waterbedrijf NV	2. Economie & Werkgelegenheid
Enexis Holding/Belang elektriciteitsproductie EPZ	2. Economie & Werkgelegenheid
Community Network Noord-Nederland BV	2. Economie & Werkgelegenheid
MartiniPlaza BV	6. Cultuur
GEMM CV en BV (Meerstad)	8. Wonen
WarmteStad Holding BV	8. Wonen
Bank Nederlandse Gemeenten NV	13. Algemene Inkomsten en Post Onvoorzien
Groninger Monumentenfonds	8. Wonen

Stichtingen	Hoofdprogramma
WeerWerk Groningen	1. Werk en Inkomen
SIG	2. Economie & Werkgelegenheid
Ondernemers-trefpunt	2. Economie & Werkgelegenheid
Sociaal Fonds Groningen	14. Algemene Ondersteuning

Financiële gegevens verbonden partijen

Gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke regeling Meerstad te Slochteren	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (vanaf 1 juli 2009)
Vestigingsplaats	Slochteren
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang van de gemeenschappelijke regeling Meerstad (GRM) is het nemen van besluiten over de beleidskaders voor het ontwikkelen van publieke voorzieningen in Meerstad. De GR werd ingesteld per 1 juli 2009, maar heeft geen publiekrechtelijke bevoegdheden meer. Het functioneert nu als politiek en bestuurlijk platform voor Meerstad. De bestuursstructuur is van GR is gewijzigd naar een lichtere vorm. Een vereenvoudiging was gewenst aangezien de taken en bevoegdheden zijn afgenomen door de aanpassing van de regeling in 2011. In 2017 is GR opgeheven.
Relatie met programma	8. Wonen
Deelnemende partijen	De gemeenten Groningen en Slochteren
Bestuurlijk belang	De GR heeft geen publiekrechtelijke bevoegdheden meer, maar functioneert als politiek en bestuurlijk platform voor Meerstad. De bestuursstructuur van de GR Meerstad is gewijzigd naar een lichtere vorm van gemeenschappelijke regeling.
Financieel belang	Financieel belang: de totale bijdrage van de gemeenten Slochteren en Groningen was voor 2017 begroot op 227 duizend euro. Het aandeel hierin van Groningen is ruim 35% (79 duizend euro).
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 84.268 euro en bedraagt op 31 december 2017 0 euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 27.398 euro en op 31 december 2017 0 euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 0 euro. Per 1 januari 2017 is de GR ontbonden. Het resultaat over 2016 is in 2017 verrekend met de gemeente Slochteren en Groningen.
Financiële risico's	Er zijn geen specifieke risico's.

Gemeenschappelijke regeling Groninger Archieven	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	De doelstelling is in gezamenlijkheid de belangen behartigen van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de gemeente Groningen betreffende de archiefbescheiden, collecties, individuele documenten, schilderijen en dergelijke die berusten in de rijksarchiefbewaarplaats in de provincie Groningen en in de gemeentelijke archiefbewaarplaats. Het openbaar belang is dat de wettelijke taken met betrekking tot de Archiefwet, alsmede de dienstverlening op het gebied van historische informatie over Stad en Lande op orde zijn.
Relatie met programma	6. Cultuur
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen en het Rijk (minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap)
Bestuurlijk belang	De gemeente is in het algemeen bestuur vertegenwoordigd door twee leden van het college en in het dagelijks bestuur door één collegelid.
Financieel belang	Financieel belang: de bijdrage in 2017 bedroeg 2,1 miljoen euro.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 646 duizend euro en bedroeg op 31 december 2017 702 duizend euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 1,393 miljoen euro en op 31 december 2017 1,398 miljoen euro.

Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 55 duizend euro.
Financiële risico's	Geen.

Gemeenschappelijke regeling Publieke Gezondheid & Zorg Groningen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft de bescherming en bevordering van de gezondheid van de bevolking, de rampenbestrijding en crisisbeheersing en het (doen) organiseren van zorg aan de bevolking. De GR PG&Z kent twee uitvoeringsorganisaties: de GGD en de Regionale Inkooporganisatie Groninger Gemeenten (RIGG) voor de inkoop van de jeugdhulp.
Relatie met programma	4. Welzijn, gezondheid, zorg en VSD
Deelnemende partijen	De 23 Groninger gemeenten
Bestuurlijk belang	Wethouder Gijsbertsen is voorzitter van het Dagelijks Bestuur en vertegenwoordigt de gemeente in het Algemeen Bestuur, dat gevormd wordt door de 23 portefeuillehouders Gezondheid van de Groninger gemeenten.
Financieel belang	Het financieel belang bestaat uit een aantal onderdelen. Ten eerste worden de taken voor de uitvoering van de publieke gezondheidszorg en jeugdgezondheidszorg uitgevoerd door GGD Groningen, onderdeel van de gemeente Groningen zelf. Ook de taken voor de RIGG en een deel van het jeugdhulpdomein (de 'Toegang') worden door personeel van de gemeente Groningen uitgevoerd. Daarnaast worden er middelen in de vorm van een gemeentelijke bijdrage verstrekt van bijna 4,8 miljoen euro en een lening voor de financiering van een Mobiele Röntgen Unit ad 1 miljoen euro. Jaarlijks wordt hierop 100 duizend euro afgelost. Per 31 december 2017 staat van deze lening nog 0,6 miljoen euro open
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 2,5 miljoen euro en bedraagt op 31 december 2017 2,9 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 0,7 miljoen euro en op 31 december 2017 0,6 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 0,3 miljoen euro.
Financiële risico's	Geen

Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Groningen

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	De Veiligheidsregio Groningen stelt zich ten doel om uitvoering te geven aan de behartiging van de volgende belangen: brandweerzorg, geneeskundige hulpverlening bij ongevallen en rampen, rampenbestrijding en crisisbeheersing, bevolkingszorg en melding, alarmering en coördinatie ambulancezorg en brandweer.
Relatie met programma	10. Veiligheid (deelprogramma Fysieke veiligheid, beleidsveld Veiligheidsregio)
Deelnemende partijen	De 23 Groninger gemeenten
Bestuurlijk belang	Burgemeester den Oudsten treedt op als voorzitter van de Veiligheidsregio in het Dagelijks Bestuur. Daarnaast vertegenwoordigt hij de gemeente in het Algemeen Bestuur dat gevormd wordt door de burgemeesters van de 23 Groninger gemeenten.
Financieel belang	Financieel belang: aansprakelijkheid indien de Veiligheidsregio Groningen niet aan haar verplichtingen kan voldoen. De geraamde gemeentelijke

	bijdrage aan de Veiligheidsregio bedroeg in 2017 15,6 miljoen euro. De bijdragen voor rampenbestrijding en crisisbeheersing, de GHOR en de Gemeentelijke Kolom Groningen zijn bepaald aan de hand van het aantal inwoners van de gemeente. Voor de bijdrage voor brandweezorg wordt een verdeelsleutel gebruikt die deels is gebaseerd op de (oude) bijdrage in 2014 en deels gebaseerd is op het fictief aandeel brandweezorg in het gemeentefonds. Met ingang van 2018 wordt alleen de verdeelsleutel gebruikt die is gebaseerd op het fictieve aandeel brandweezorg in het gemeentefonds.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 5,6 miljoen euro en bedraagt naar verwachting op 31 december 2017 4,8 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 bedroeg 18,9 miljoen euro en bedraagt op 31 december 2017 naar verwachting 30,4 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt naar verwachting 600 duizend euro.
Financiële risico's	Geen

Gemeenschappelijke regeling Afvalverwijdering Regio Centraal Groningen (ARCG)

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (openbaar lichaam)
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft het op milieu-hygiënisch verantwoorde wijze verwerken van (afval)stoffen afkomstig uit de gemeenten in de regio, het bevorderen van overheidsinvloed op de sturing van afvalstoffen en het ketenbeheer en mogelijke andere milieu- en reinigingstaken.
Relatie met programma	9. Onderhoud en beheer openbare ruimte.
Deelnemende partijen	Gemeenten Bedum, Grootegast, Haren, Leek, Marum, Ten Boer, Zuidhorn en Groningen. De kosten van de ARCG worden gedragen door de 8 deelnemende gemeenten.
Bestuurlijk belang	De gemeente Groningen is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur en in het Dagelijks bestuur door wethouder Van Keulen.
Financieel belang	De kosten van de ARCG worden gedragen door de 8 deelnemende gemeenten.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 1,019 miljoen euro en bedraagt op 31 december 2017 1,019 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 5,228 miljoen euro en op 31 december 2017 4,782 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 0.
Financiële risico's	ARCG heeft voldoende reserves als weerstandsvermogen om eventuele risico's op te vangen.

Gemeenschappelijke regeling Meerschop Paterswolde

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Haren
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft de behartiging van de belangen van recreatie, natuurbescherming en landschapsverzorging van het Paterswoldsemeer, het Hoornsemeer, de Hoornseplas en de omliggende recreatie- en natuurgebieden.
Relatie met programma	9. Onderhoud en Beheer openbare ruimte
Deelnemende partijen	De gemeente Groningen participeert samen met de gemeenten Haren en Tynaarlo in deze gemeenschappelijke regeling.
Bestuurlijk belang	AB bestaat uit 10 leden, waarvan 3 uit de respectievelijke colleges (Van Keulen), en 7 raadsleden. DB bestaat uit 3 leden, gekozen uit AB, op voordracht van de deelnemende gemeenten.

Financieel belang	De gemeente Groningen draagt 69,8 % (429 duizend euro) bij in het nadelig saldo. De gemeenten Haren en Tynaarlo dragen respectievelijk 14,5% en 15,7% bij in het nadelig saldo.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 728 duizend euro en bedraagt op 31 december 2017 694 duizend euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 1,467 miljoen euro en op 31 december 2017 1,501 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt nihil.
Financiële risico's	Geen

Gemeenschappelijke regeling Bedrijvenpark Rengers

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling (opgericht in 1994)
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	De GR Rengers is in 1994 samen met de gemeenten Slochteren en Hoogezand-Sappemeer opgericht met als doel het bevorderen van de economische ontwikkeling en werkgelegenheid rond het stedelijk knooppunt Groningen door middel van het gezamenlijk ontwikkelen en exploiteren van een kwalitatief hoogwaardige en uit financieel-economisch oogpunt aanvaardbaar intergemeentelijk bedrijvenpark Rengers (gelegen bij Hoogezand). Per 1 januari 2018 wordt GR opgeheven.
Relatie met programma	2. Economie en werkgelegenheid
Deelnemende partijen	De gemeenten Groningen, Hoogezand-Sappemeer en Slochteren
Bestuurlijk belang	De gemeente Groningen is vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur en in het Dagelijks Bestuur door wethouder Van Keulen.
Financieel belang	De gemeente Groningen is voor 1/3 deel risicodragend. De gemeenten Slochteren en Hoogezand-Sappemeer zijn ieder voor 1/3 deel risicodragend.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 0 euro en bedraagt op 31 december 2017 0 euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 3,68 miljoen euro en op 31 december 2017 3,81 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 131 duizend euro (verlies).
Financiële risico's	Geen

Gemeenschappelijke regeling Openbaar Lichaam 'Eems Dollard Regio'

Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling, Openbaar Lichaam.
Vestigingsplaats	Leer (Duitsland)
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang is gediend bij de doelstelling gericht op het realiseren en bevorderen van grensoverschrijdende samenwerking, op zowel regionaal als plaatselijk niveau, in de noordelijke grensstreek van Nederland en Duitsland.
Relatie met programma	2. Economie en Werkgelegenheid.
Deelnemende partijen	Duitse en Nederlandse gemeenten, alsmede andere regionale overheden, Kamers van Koophandel in de Eems Dollard Regio.
Bestuurlijk belang	De Gemeente heeft, net als ieder lid, recht op 2 vertegenwoordigers in het algemeen bestuur (de EDR-Raad). Wethouder van Keulen zit in het algemeen bestuur, de 2 ^e plek wordt op dit moment niet vervuld.
Financieel belang	Financieel belang: de gemeente Groningen betaalt jaarlijks een bijdrage op basis van haar inwonertal. In 2017 was dat 17.533 euro.
Vermogen	Er zijn nog geen cijfers over 2017 beschikbaar. Het eigen vermogen op 1 januari 2016 was 385 duizend euro en bedraagt op 31 december 2016 414 duizend euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2016 1,9 miljoen euro en op 31 december 2016 2,6 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2016 bedraagt 36 duizend euro.
Financiële risico's	Er zijn geen specifieke risico's.

Gemeenschappelijke regeling OV-bureau Groningen Drenthe	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Assen
Doelstelling en openbaar belang	<p>Het openbaar belang van het OV-bureau is het vormgeven van het openbaar vervoer en het aansturen van de vervoerders in het openbaar vervoer. De in de begroting van 2017 geformuleerde doelstellingen waren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Aantal reizigerskilometers (doelstelling 2017: 1% groei ten opzichte van 2017); • Klanttevredenheidsscore (doelstelling 2017: 7,5); • Mate van gebieds-dekkendheid van het vervoer-aanbod (doelstelling 2017: volledig van 7.00 -24.00 uur); • Kostendekkendheid (tussendoelstelling 2017: 48,3%).
Relatie met programma	7. Verkeer
Deelnemende partijen	Het OV-bureau is een initiatief van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Groningen.
Bestuurlijk belang	Wethouder De Rook is lid van het dagelijks bestuur. Het algemeen bestuur bestaat uit 9 leden, drie uit ieder betrokken overheidsorgaan. De Gemeente Groningen wordt hierin vertegenwoordigd door de wethouders De Rook, Van der Schaaf en Van Keulen.
Financieel belang	De jaarlijkse bijdrage van de gemeente aan het OV-bureau is 165 duizend euro. De gemeente is voor 21% risicodragend in het OV-bureau. De provincies Groningen en Drenthe zijn dit voor respectievelijk 44% en 35%.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 0 euro en bedraagt op 31 december 2017 eveneens 0 euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 17,9 miljoen euro en op 31 december 2017 20,7 miljoen euro. Het vreemd vermogen bestaat naast een langlopende lening (ontvangen waarborgsom) van 1 miljoen euro, vooral uit vooruit-ontvangen deelnemersbijdragen. Deze post vormt het weerstandsvermogen van het OV-bureau. Eind 2017 is deze post 18,3 miljoen euro (hierin is het resultaat over 2017 reeds meegenomen)
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 2,3 miljoen euro.
Financiële risico's	Het gevoerde beleid past binnen de financiële uitgangspunten die het OV-bureau hanteert. Deze uitgangspunten zijn vervat in de 'Notitie risicomanagement en weerstandsvermogen'. Voor de begrotingsopstelling zijn de belangrijkste bepalingen dat het OV-bureau 'conservatief' begroot en er wordt gestreefd naar een weerstandsvermogen van minimaal 4,1 miljoen euro. Zakt het weerstandsvermogen daaronder dan dienen – zo nodig per omgaande - aanvullende ombuigingsmaatregelen te worden getroffen.

Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Groningen	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats	Veendam
Doelstelling en openbaar belang	De Omgevingsdienst Groningen is ingesteld om vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers te gaan uitvoeren, waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.
Relatie met programma	8. Wonen 9. Onderhoud en beheer openbare ruimte
Deelnemende partijen	De provincie Groningen en de 23 Groninger gemeenten
Bestuurlijk belang	Wethouder van Keulen is lid van het Dagelijks Bestuur. Daarnaast vertegenwoordigt hij de gemeente in het Algemeen Bestuur dat bestaat uit 24 leden. Alle colleges van de 23 Groninger gemeenten en de provincie Groningen zijn vertegenwoordigd met één lid in het Algemeen Bestuur. Gedeputeerde Brouns is voorzitter van het Algemeen Bestuur.

Financieel belang	Financieel belang: de deelnemersbijdrage in 2017 gezamenlijk met de gemeente Ten Boer bedraagt 861 duizend euro (bron: Voorjaarsnota 2017). In 2017 zal deze bijdrage dalen tot een bedrag van 772 duizend euro. Deze daling wordt met name veroorzaakt door de verwerking van een 5% efficiencytaakstelling in de deelnemersbijdrage.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 1,825 miljoen euro en bedraagt op 31 december 2017 597 duizend euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 3,7 miljoen euro en op 31 december 2017 3,8 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 191 duizend euro.
Financiële risico's	Tegenvallers worden betaald uit de algemene reserve. Als tegenvallers hoger uitvallen dan de beschikbare algemene reserve, dan moet de deelnemersbijdrage worden verhoogd om de tegenvaller te financieren

Gemeenschappelijke regeling Centrumregeling Beschermd Wonen	
Rechtsvorm	Gemeenschappelijke regeling, centrumgemeente
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het doel van de Centrumregeling Beschermd Wonen is de taken en bevoegdheden van de regiogemeenten in het kader van de Wmo 2017 op het gebied van beschermd wonen, de inloop GGZ en de begeleiding maatschappelijke opvang en vrouwenopvang door mandaat en volmacht op te dragen aan de centrumgemeente Groningen. Hierdoor wordt beoogd: <ul style="list-style-type: none"> • Het behalen van schaalvoordelen; • Het stimuleren van de samenwerking tussen de deelnemers; • De beheersing van middelen en eventuele besparingen of aanvullende kosten; • De verevening van de risico's.
Relatie met programma	4. Welzijn, gezondheid, zorg, jeugd en VSD
Deelnemende partijen	Appingedam, Bedum, Bellingwedde, De Marne, Delfzijl, Eemsum, Groningen, Grootegast, Haren, Hoogezand-Sappemeer, Leek, Loppersum, Marum, Menterwolde, Oldambt, Pekela, Slochteren, Stadskanaal, Ten Boer, Veendam, Vlagtwedde, Winsum en Zuidhorn.
Bestuurlijk belang	Bestuurlijk is afgesproken deze regeling met ingang van 2017 voor onbepaalde tijd op te stellen en uit te breiden met opvang (voorheen maatschappelijke opvang en vrouwenopvang). Het betreft een lichte GR, zonder eigen bestuur en zonder een eigen uitvoeringsorganisatie. De portefeuillehouder is wethouder Schroor.
Financieel Belang	Financieel belang: De gemeente Groningen ontvangt als centrumgemeentegelden (geormerkte middelen voor Beschermd wonen en Opvang) als onderdeel van de Integratie Uitkering Sociaal Domein. Het budget is niet onderverdeeld naar de deelnemende gemeenten;
Vermogen	Op zowel 1 januari 2017 als 31 december 2017 was er geen sprake van eigen of vreemd vermogen.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 9,2 miljoen*. * Dit betreft het voorlopige resultaat en is dus aan verandering onderhevig.
Financiële risico's	Er zijn geen specifieke risico's.

Vennootschappen en Coöperaties

NV Waterbedrijf Groningen	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats	Groningen

Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft de levering van drinkwater aan ruim 280.000 woningen en bedrijven in de provincie Groningen en Tynaarlo (Drenthe).
Relatie met programma	2.Economie en Werkgelegenheid
Deelnemende partijen	De deelnemende partijen in het Waterbedrijf Groningen zijn de provincie Groningen en de gemeenten in het verzorgingsgebied.
Bestuurlijk belang	De gemeente wordt in de aandeelhoudersvergadering vertegenwoordigd door wethouder Van Keulen
Financieel belang	Het financieel belang: de gemeente Groningen heeft 80 aandelen van nominaal 500 euro. Dit is totaal 40 duizend euro. Het totaal gestort kapitaal bedraagt 138 duizend euro. In de statuten is bepaald dat het recht om aandelen te verwerven is gebaseerd op het aantal inwoners: 1 aandeel per 2.500 inwoners. De aandelen van de gemeente Groningen zijn op de balans onder de financiële vaste activa gewaardeerd voor 2,5 miljoen euro.
Vermogen	Het eigen vermogen bedraagt per 1 januari 2017 71 miljoen euro en per 31 december 2017 is dat 73 miljoen euro. Het vreemd vermogen bedraagt per 1 januari 2017 110 miljoen euro en is op 31 december 2017 119 miljoen euro (bron: concept geconsolideerde jaarrekening d.d. 23 februari 2018).
Financieel resultaat	Het resultaat over 2017 is 1,9 miljoen euro (bron: concept geconsolideerde jaarrekening d.d. 23 februari 2018).
Financiële risico's	Geen.

Martiniplaza BV

Rechtsvorm	Besloten Vennootschap met Rechtspersoonlijkheid
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft het bevorderen van cultuur in brede zin en het aanbieden van een theater en een zalencomplex voor (top)sportactiviteiten, theatervoorstellingen, muziek, congressen en evenementen.
Relatie met programma	6. Cultuur 2. Economie en Werkgelegenheid
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen is enig aandeelhouder.
Bestuurlijk belang	Wethouder van Keulen vertegenwoordigt de gemeente in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.
Financieel belang	Het geplaatst en gestort aandelenkapitaal bedraagt 1.800 aandelen à duizend euro (1.799 gewone aandelen en 1 prioriteitsaandeel van 1 duizend euro nominaal), zijnde 1,8 miljoen euro. De gemeente Groningen is enig aandeelhouder. De gemeente Groningen heeft leningen verstrekt met een restschuld per 31 december 2017 van 11,4 miljoen euro. Daarnaast ontvangt Martiniplaza een jaarlijkse bijdrage in de kapitaallasten van 1,85 miljoen euro.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 3,7 miljoen euro en bedraagt op 31 december 2017 3,9 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 11,8 miljoen euro en op 31 december 2017 11,4 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het resultaat 2017 bedraagt 155 duizend euro.
Financiële risico's	Geen.

Enexis Holding NV (netwerkbedrijf), Attero Holding NV (voorheen Essent Milieu) en Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV (EPZ Borssele)

Rechtsvorm	Naamloze vennootschap en Besloten vennootschap
Vestigingsplaats	

Doelstelling en openbaar belang	Het publieke belang van deze twee deelnemingen betreft het (doen) distribueren en het (doen) transporteren van energie, zoals elektriciteit, gas, warmte en (warm) water.
Relatie met programma	Economie en werkgelegenheid
Deelnemende partijen	Van het totaal 2.000.000 aandelen bezit de gemeente Groningen 23.736 aandelen. Dit is 1,1868 %. Diverse gemeenten en provincies zijn aandeelhouder.
Bestuurlijk belang	Wethouder Van Keulen vertegenwoordigt gemeente in AvA Enexis Holding Wethouder Schroor vertegenwoordigt de Gemeente Groningen in de aandeelhoudersvergadering van CBL Vennootschap en Claim staat vennootschap.
Financieel Belang	De gemeente Groningen heeft 1,1868% van de aandelen in Enexis.
	Enexis Holding NV Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 3.704 miljoen euro en bedraagt op 31 december 2017 3.808 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 3.580 miljoen euro en op 31 december 2017 3,860 miljoen euro. Financieel resultaat over 2017 bedraagt 207 miljoen euro.
	a. CBL Vennootschap B.V. Doelstelling: Doelstelling: De functie van deze vennootschap was de verkopende aandeelhouders van energiebedrijf Essent te vertegenwoordigen als medebeheerder (naast RWE, Essent en Enexis) van het CBL Escrow Fonds en te fungeren als "doorgeefluik" voor betalingen in en uit het CBL Escrow Fonds. Voor zover na beëindiging van alle CBL's (CBL: Cross Border Leases) en de betaling uit het CBL Escrow Fonds van de daarmee corresponderende voortijdige beëindigingvergoedingen nog geld was overgebleven in het CBL Escrow Fonds, is het resterende bedrag in de verhouding 50%-50% verdeeld tussen RWE en verkopende aandeelhouders. Beleidsvoornemens: Het initieel vermogen in het CBL Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009, \$ 275 mln. Eind juni 2016 is het CBL Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap. Ondanks dat het CBL Escrow fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd. Financiële risico's: Met de liquidatie van het CBL Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap (De gemeente Groningen loopt hier geen risico, behalve over de werkkapitaal). Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag 20 duizend euro, art 2.81 BW. In 2017 heeft een agio uitkering plaatsgevonden van 622 duizend euro. Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 787 duizend euro en bedraagt op 31

	<p>december 2017 145 duizend euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 148 duizend euro en op 31 december 2017 8 duizend euro.</p> <p>Het resultaat 2017 bedraagt 20 duizend euro (verlies)</p> <p>De vennootschap zal pas in 2019 kunnen worden geliquideerd.</p>
	<p><u>b. Vordering Enexis B.V.</u></p>
	<p>Doelstelling: Als gevolg van de invoering van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) in Nederland werd Essent per 30 juni 2009 gesplitst in een netwerkbedrijf (later Enexis) enerzijds en een productie- en leveringsbedrijf (het deel dat verkocht is aan RWE) anderzijds. Essent heeft eind 2007 een herstructurering doorgevoerd waarbij de economische eigendom van de gas- en elektriciteitsnetten binnen de Essent-groep zijn verkocht en overgedragen aan Enexis tegen de geschatte fair market value. Omdat Enexis destijds over onvoldoende contante middelen beschikte om de koopprijs hiervoor te betalen is deze omgezet in een lening van Essent.</p>
	<p>De vordering is vastgelegd in een leningovereenkomst bestaande uit vier tranches, waarvan de eerste drie tranches reeds zijn afgelost. Het aandeel van de Gemeente Groningen is 5,9 miljoen euro. Het resterende bedrag van 350 miljoen euro wordt in 2019 afgelost.</p>
	<p>Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 24 duizend euro en bedraagt op 31 december 2017 17 duizend. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 356 miljoen euro en op 31 december 2017 357 miljoen euro.</p> <p>Het resultaat 2017 bedraagt 15 duizend (verlies)</p>
	<p><u>c. Verkoop vennootschap B.V.</u></p>
	<p>Doelstelling: In het kader van de verkoop in 2009 van Essent aan RWE hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen gegeven aan RWE. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de verkopende aandeelhouders overgedragen aan Verkoop Vennootschap.</p> <p>Ter verzekering van de betaling van eventuele schadeclaims heeft RWE bedongen dat een deel van de verkoopopbrengst door de verkopende aandeelhouders gedurende een bepaalde tijd in het General Escrow Fonds werd aangehouden.</p> <p>Daarmee was de functie van Verkoop Vennootschap B.V. dus tweeërlei:</p> <ul style="list-style-type: none"> • namens de verkopende aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RWE; • het geven van instructies aan de Escrow agent (JP Morgan) wat betreft het beheer van het bedrag dat in het General Escrow Fonds is gestort. Het General Escrow Fonds wordt belegd conform de FIDO/RUDDO-regels, die gelden voor decentrale overheden. <p>Het vermogen in het General Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009, 800 miljoen euro.</p> <p>Voor zover na beëindiging van alle claims van RWE en de betaling uit het General Escrow Fonds nog geld was overgebleven in het General Escrow Fonds, is het resterende bedrag uitgekeerd aan de verkopende aandeelhouders.</p> <p>Beleidsvoornemens: Het initieel vermogen in het General Escrow Fonds was bij de oprichting van het fonds in 2009, 800 miljoen euro.</p>

	<p>Eind juni 2016 is het General Escrow Fonds geliquideerd. Het restantbedrag is volledig uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang in de vennootschap.</p> <p>Ondanks dat het General Escrow fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.</p> <p>Financiële risico's:</p> <p>Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap. Het financiële risico is na de liquidatie van het General Escrow Fonds relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag 20 duizend euro), art 2.:81 BW.</p> <p>In 2017 is een uitkering geweest van 1.025 miljoen euro.</p> <p>Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 1,2 miljoen euro en bedraagt op 31 december 2017 153 duizend euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 37 duizend euro en op 31 december 2017 20 duizend euro.</p> <p>Het resultaat 2017 bedraagt 65 duizend euro (verlies)</p>
<p><u>d. CSV Amsterdam B.V.</u></p>	
	<p><i>Doelstelling:</i></p> <p>Op 9 mei 2014 is de naam van Claim Staat Vennootschap B.V. gewijzigd in CSV Amsterdam B.V. De statuten zijn gewijzigd, zodat de nieuwe organisatie nu drie doelstellingen vervult:</p>
	<p>a. namens de verkopende aandeelhouders van Essent een eventuele schadeclaimprocedure voeren tegen de Staat als gevolg van de WON;</p> <p>b. namens de verkopende aandeelhouders eventuele garantieclaim procedures voeren tegen RECYCLECO B.V. ("Waterland");</p> <p>c. het geven van instructies aan de Escrow-agent voor wat betreft het beheer van het bedrag dat op de Escrow-rekening naar aanleiding van de verkoop Attero is gestort.</p>
	<p>(ad.a)</p> <p>In februari 2008 is Essent, met toestemming van de publieke aandeelhouders, een procedure begonnen tegen de Staat der Nederlanden waarin zij een verklaring voor recht vragen dat bepaalde bepalingen van de Wet Onafhankelijk Netbeheer (WON) onverbindend zijn. Als gevolg van de WON (en de als gevolg daarvan doorgevoerde splitsing tussen het productie- en leveringsbedrijf enerzijds en netwerkbedrijf anderzijds) hebben haar aandeelhouders schade geleden. Vanwege praktische moeilijkheden om de juridische procedure aan de verkopende aandeelhouders van Essent over te dragen, hebben de verkopende aandeelhouders en RWE afgesproken dat de onderliggende (declaratoire) procedure over de vraag of (delen van) de WON onverbindend zijn, ook na afronding van de transactie met RWE, door Essent zal worden gevoerd. De verkopende aandeelhouders en RWE zijn verder overeengekomen dat de eventuele schadevergoedingsvordering van Essent op de Staat der Nederlanden die zou kunnen ontstaan als de rechter inderdaad van oordeel is dat (delen van) de WON onverbindend is, wordt gecedeerd aan de verkopende aandeelhouders (en dus niet achterblijft bij Essent), die deze vordering gebundeld zullen gaan houden via de deelneming (de Claim Staat Vennootschap B.V.).</p> <p>De WON leidde ertoe dat het productie- en leveringsbedrijf enerzijds en het</p>

	<p>netwerkbedrijf anderzijds gesplitst moesten worden. De Rechtbank te 's-Gravenhage heeft de vordering van Essent in eerste instantie afgewezen. Essent is tegen deze uitspraak in hoger beroep gegaan. In juni 2010 heeft het Gerechtshof in Den Haag de WON onverbindend verklaard. De Staat is tegen de uitspraak in cassatie gegaan bij de Hoge Raad. De Hoge Raad heeft pre justitiële vragen gesteld aan het Europese Hof van Justitie. Het Europese Hof van Justitie heeft een reactie gegeven aan de Hoge Raad een uitspraak doen. De Hoge Raad heeft na reactie van het Europese Hof op 26 juni 2015 jl. uitspraak gedaan.</p> <p>De Hoge Raad heeft besloten dat de Splitsingswet niet in strijd is met het recht van de Europese Unie. Met deze uitspraak van de Hoge Raad zijn de vorderingen van Essent op de Staat definitief afgewezen. Voor de vennootschap is de procedure daarmee geëindigd.</p>
	<p>(ad. b)</p> <p>In juni 2017 is een compromis bereikt tussen Waterland en de vennootschap voor een bedrag van 5,5 miljoen euro over de belastingclaims tot en met de periode waarin Attero integraal onderdeel, als Essent Milieu, uitmaakte van de Essent-organisatie. Het bedrag is betaald uit het Escrow fonds van 13,5 miljoen euro. Daarnaast is door Attero een bedrag betaald aan de vennootschap van 3,4 miljoen euro voor de (eventuele) belastingteruggaven over deze periode. Het bedrag is toegevoegd aan de overige reserves van de vennootschap.</p>
	<p>(ad. c)</p> <p>Het resterend vermogen op de Escrow-rekening is 8,035 miljoen euro. De Escrow-rekening wordt aangehouden bij de notaris. De verkopende aandeelhouders en Waterland zijn niet zonder meer gerechtigd tot het voornoemde bij een notaris in Escrow gestorte bedrag. De verkopende aandeelhouders en Waterland hebben enkel een voorwaardelijke aanspraak op dat bedrag. Zodra aan de in de Escrow overeenkomst opgenomen voorwaarden is voldaan, zal de notaris het desbetreffende bedrag betalen aan hetzij de CSV Amsterdam B.V. (ten gunste van de verkopende aandeelhouders van Attero), hetzij aan Waterland. Het in Escrow gestorte bedrag maakt geen onderdeel van de balans van CSV Amsterdam B.V.</p> <p>Beleidsvoornemens:</p> <p>De looptijd van deze vennootschap is afhankelijk van de periode dat claims worden afgewikkeld. Eventuele claims kunnen door Waterland tot 5 jaar na completion (mei 2019) worden ingediend.</p> <p>Na afwikkeling van deze eventuele claims van Waterland zal de Escrow-rekening kunnen worden opgeheven en het restant op deze rekening kunnen worden uitgekeerd aan de aandeelhouders naar rato van het aandelenbelang.</p> <p>Naar verwachting zal de vennootschap eind 2019/begin 2020 kunnen worden geliquideerd.</p> <p>Financiële risico's:</p> <p>Het financiële risico is beperkt tot eventuele claims van Waterland als gevolg van garanties en vrijwaringen die door de verkopende aandeelhouders zijn afgegeven en tot het maximale bedrag van 13,5 miljoen euro op de Escrow-rekening. Momenteel is er een bedrag van 5,5 miljoen euro uitbetaald aan Waterland ten laste van de Escrow-rekening, en is er een bedrag van 3,4 miljoen euro terugbetaald door Waterland in verband met belastingteruggave. De terugbetaling is niet verrekend met de Escrow, waardoor het risico nu is afgenomen tot een maximum van 8,0 miljoen euro en voor het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap.</p> <p>Daarnaast is het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders relatief gering en beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag 20 duizend euro), art 2.:81 BW.</p>

	<p>In 2017 is een uitkering geweest ter grootte van 2,229 miljoen euro.</p> <p>Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 3,2 miljoen euro en bedraagt op 31 december 2017 870 duizend euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 170 duizend euro en op 31 december 2017 60 duizend euro.</p> <p>Het resultaat 2017 bedraagt 110 duizend euro (verlies).</p>
	<p><u>e. Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V.</u></p> <p><i>Doelstelling:</i></p> <p>Onderdeel van Essent in 2009 bij de verkoop aan RWE, was het 50% aandeel in N.V. Elektriciteit Productiemaatschappij Zuid-Nederland (EPZ), onder andere eigenaar van de kerncentrale in Borssele.</p> <p>Het bedrijf Delta N.V. (destijds 50% aandeelhouder, nu 70% aandeelhouder) heeft de verkoop van dit bedrijfsonderdeel van Essent aan RWE in 2009 bij de rechter aangevochten. Als consequentie op deze gerechtelijke procedure is in 2009 het 50% belang van Essent in EPZ tijdelijk ondergebracht bij Publiek Belang Elektriciteitsproductie B.V. (PBE).</p> <p>In 2010 is op gezamenlijk initiatief van de aandeelhouders van PBE en de provincie Zeeland als belangrijkste aandeelhouder van Delta N.V. een bemiddelingstraject gestart om het geschil tussen partijen op te lossen.</p> <p>In 2011 is dit bemiddelingstraject succesvol afgerond. Op 30 september 2011 is, 2 jaar na de verkoop van de aandelen Essent, het 50% belang in EPZ alsnog geleverd aan RWE.</p> <p>PBE is blijven bestaan met een beperkt takenpakket. PBE wikkelt de zaken af die uit de verkoop zijn voortgekomen. Daarnaast is PBE verplichtingen aangegaan in het kader van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele uit 2009. Hiermee is een termijn van 8 jaar na verkoop gemoeid.</p> <p>Na een statutenwijziging in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders op 14 december 2011 is de inrichting van PBE aangepast naar de status van een SPV, vergelijkbaar met onder andere Verkoop Vennootschap B.V.</p> <p>Conform de koopovereenkomst kon RWE tot uiterlijk 30 september 2015 potentiële claims indienen ten laste van het General Escrow Fonds (zie Verkoop Vennootschap B.V.). RWE had op 30 september 2015 geen potentiële claims ingediend met betrekking tot verkoop van het 50% belang in EPZ.</p> <p>Het General Escrow Fonds is in juli 2016 geliquideerd en uitgekeerd aan de aandeelhouders.</p> <p>Beleidsvoornemens:</p> <p>Ondanks dat het General Escrow fonds in juni 2016 is geliquideerd, dient de vennootschap als gevolg van contractuele verplichtingen nog in stand gehouden te worden. Het bestuur van de vennootschap is in overleg met de andere contractuele partijen om na te gaan wanneer de contractuele verplichtingen voortijdig kunnen worden beëindigd en de vennootschap vervolgens kan worden geliquideerd.</p> <p>Financiële risico's:</p> <p>Met de liquidatie van het General Escrow Fonds is alleen nog sprake van een risico en daarmee aansprakelijkheid voor de verkopende aandeelhouders ter hoogte van het bedrag dat als werkkapitaal wordt aangehouden in de vennootschap.</p> <p>Het risico en daarmee de aansprakelijkheid voor de aandeelhouders beperkt tot de hoogte van het nominale aandelenkapitaal van deze vennootschap (totaalbedrag 1,5</p>

	miljoen euro) (art 2.:81 BW).
	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 1,6 miljoen en bedraagt op 31 december 2017 1,6 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 51 duizend euro en op 31 december 2017 11 duizend euro.
	Het resultaat 2017 bedraagt 22 duizend euro (verlies)

NV Bank Nederlandse Gemeenten

Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap																		
Vestigingsplaats	Den Haag																		
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang is een bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. De missie van de bank is duurzaam bij te dragen aan het laag houden van de kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger.																		
Relatie met programma	13. Algemene inkomsten en post onvoorzien																		
Deelnemende partijen	De gemeenten en provincies in Nederland. Gemeente Groningen bezit 0,59% van de aandelen.																		
Bestuurlijk belang	Wethouder Schroor is vertegenwoordiger van de gemeente in de aandeelhoudersvergadering.																		
Financieel belang	Het belang bedraagt 329.199 aandelen à 2,50 euro. De boekwaarde bedraagt 823 duizend euro.																		
Vermogen	<table border="0"> <tr> <td>Eigen vermogen per</td> <td>01-01-2017</td> <td>4.486 miljoen</td> </tr> <tr> <td>Eigen vermogen per</td> <td>31-12-2017</td> <td>4.953 miljoen</td> </tr> <tr> <td>Vreemd vermogen per</td> <td>01-01-2017</td> <td>149.514 miljoen</td> </tr> <tr> <td>Vreemd vermogen per</td> <td>31-12-2017</td> <td>135.072 miljoen</td> </tr> <tr> <td>Achtergestelde schulden per</td> <td>01-01-2017</td> <td>31 miljoen</td> </tr> <tr> <td>Achtergestelde schulden per</td> <td>31-12-2017</td> <td>31 miljoen</td> </tr> </table>	Eigen vermogen per	01-01-2017	4.486 miljoen	Eigen vermogen per	31-12-2017	4.953 miljoen	Vreemd vermogen per	01-01-2017	149.514 miljoen	Vreemd vermogen per	31-12-2017	135.072 miljoen	Achtergestelde schulden per	01-01-2017	31 miljoen	Achtergestelde schulden per	31-12-2017	31 miljoen
Eigen vermogen per	01-01-2017	4.486 miljoen																	
Eigen vermogen per	31-12-2017	4.953 miljoen																	
Vreemd vermogen per	01-01-2017	149.514 miljoen																	
Vreemd vermogen per	31-12-2017	135.072 miljoen																	
Achtergestelde schulden per	01-01-2017	31 miljoen																	
Achtergestelde schulden per	31-12-2017	31 miljoen																	
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 393 miljoen euro.																		
Financiële risico's	Geen.																		

Thermiek BV

Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft het verrichten van re-integratieactiviteiten ten behoeve van personen met een achterstand op de arbeidsmarkt.
Relatie met programma	1. Werk en Inkomen.
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen
Bestuurlijk belang	Gemeente Groningen is 100% aandeelhouder en Solveg Snippe, ambtenaar bij de gemeente Groningen is Statutair directeur.
Financieel belang	Het financieel belang van de gemeente bedraagt 1.800 aandelen à 10 euro. De boekwaarde bedraagt 18 duizend euro.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 28,7 duizend euro en bedroeg op 31 december 2017 15,6 duizend euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 21,4 duizend euro en op 31 december 2017 34,9 duizend euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt negatief 13,1 duizend euro.
Financiële risico's	Geen.

NV Groningen Airport Eelde

Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft de mobiliteit en bereikbaarheid van Groningen door de lucht.

Deelnemende partijen	Gemeente Groningen bezit 26% van de aandelen.
Bestuurlijk belang	Wethouder Van Keulen vertegenwoordigt de gemeente in de aandeelhoudersvergadering.
Financieel belang	Het opgevraagd en gestort aandelenkapitaal bedraagt 4,17 miljoen euro (9.200 aandelen). De Gemeente Groningen heeft hiervan 2.392 aandelen à 453 euro nominaal. Het gestort kapitaal bedraagt 1,08 miljoen euro. De boekwaarde van de aandelen is 1 euro.
Vermogen	Er zijn nog geen cijfers 2017 beschikbaar. Het eigen vermogen op 1 januari 2016 was 13,2 miljoen euro en bedraagt op 31 december 2016 10,8 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2016 3,45 miljoen euro en op 31 december 2016 3,92 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2016 bedraagt 2,3 miljoen euro verlies (400 duizend euro positief, forecast 2017)
Financiële risico's	Verwijs naar programma 2.

Euroborg NV	
Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang van de Euroborg is de landmark in de ontwikkeling van het Europapark, de sportvoorziening voor betaald voetbal Groningen.
Relatie met programma	2. Economie en Werkgelegenheid 5. Sport en Bewegen
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen bezit 100% van de aandelen
Bestuurlijk belang	Wethouder Van der Schaaf vertegenwoordigt de gemeente in de aandeelhoudersvergadering
Financieel belang	Het geplaatst en gestort aandelenkapitaal bedraagt 48.000 aandelen van nominaal 1 euro, zijnde 48 duizend euro. De gemeente heeft een totaalbedrag aan annuïtaire leningen verstrekt van 19,3 miljoen euro. De restschuld hiervan bedraagt per 31 december 2017 15,9 miljoen euro.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 6,1 miljoen euro en op 31 december 2017 6 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 18,8 miljoen euro en op 31 december 2017 19,3 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2016 bedraagt 105 duizend euro (verlies).
Financiële risico's	In 2017 is besloten de oorspronkelijke stadionleningen voor de bouw van Euroborg te herzien. Door deze herziening van het leningenpakket is het debiteurenrisico voor gemeente van Euroborg NV verlaagd. Bij het bepalen van het weerstandsvermogen wordt rekening gehouden met dit risico.

Community Network Noord-Nederland BV	
Rechtsvorm	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Community Network Noord-Nederland is in 2004 opgericht met als doel laagdrempelig Dark Fiber (onbelichte glasvezel) aan te kunnen bieden aan, met name, grotere (veelal (semi) overheids-) organisaties die veel datatransport kennen. De private markt was en is niet erg geïnteresseerd in het aanbieden van deze infrastructuur terwijl de vraag naar een dergelijke voorziening bij met name (semi) overheden en maatschappelijke organisaties groot is. Het werkgebied van CNNN is initieel gericht op de noordelijke regio. Tegelijkertijd werd een dochter BV, CNG (Community Network Groningen, 100% dochter van CNNN) opgericht om de exploitatie voor haar rekening te nemen. Bij de oprichting is de helft van de, indertijd door de Gemeente Groningen aangelegde glasvezel structuur, in eigendom aan CNNN overgedragen.

Relatie met programma	2. Economie en Werkgelegenheid
Deelnemende partijen	A-aandeelhouder: Gemeente Groningen, Certificaathouders: UMCG, Hanzehogeschool, Alfa college (tot sept. 2017), Stichting Gerrit, RUG
Bestuurlijk belang	Wethouder Schroor vertegenwoordigt de gemeente in de aandeelhoudersvergadering
Financieel belang	Het maatschappelijk kapitaal bedraagt 2,475 miljoen euro en het geplaatst kapitaal 1,238 miljoen euro, bestaande uit 125 aandelen A van 8,9 duizend nominaal (TCN SIG 42 aandelen A en gemeente Groningen 83 aandelen A) en 125 aandelen B van 1 duizend nominaal, die in het bezit zijn van Administratiekantoor CANN. De aandeelhouders A hebben een goedkeuringsrecht ter zake specifiek genoemde besluiten van de directie en ter zake van de winstbestemming. De gemeente Groningen heeft de aandelen als financiële vaste activa gewaardeerd op 1,19 miljoen euro.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 2,3 miljoen euro en op 31 december 2017 2,5 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 was 395 duizend euro en op 31 december 2017 522 duizend euro
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2016 bedraagt 238 duizend euro.
Financiële risico's	Geen.

WarmteStad BV

Rechtsvorm	Besloten Vennootschap
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft een zelfstandig warmtebedrijf dat zorgt voor duurzame warmte en/of koude voor de stad op een verantwoorde wijze en daarmee wezenlijk bijdraagt aan een energieneutraal Groningen in 2035.
Relatie met programma	8. Wonen.
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen en Waterbedrijf Groningen, ieder voor 50%.
Bestuurlijk belang	De concerndirecteur Ruimte is vertegenwoordiger van de gemeente in de aandeelhoudersvergadering. Gezien de ontwikkelfase waarin WarmteStad zich bevindt, zeker met de totstandkoming van Geothermie en Warmtenet Noordwest, is er voor deze fase een stuurgroep ingesteld met bestuurders van het Waterbedrijf Groningen en Gasunie New Energy onder voorzitterschap van de wethouder Duurzaamheid en waarvan ook de wethouder Ruimte en Wonen lid is.
Financieel belang	Het financieel belang bedraagt 100 aandelen à 10 euro, totaal 1 duizend euro. Daarnaast is er een gemeentelijk rekening-courant aan de BV (kredietfaciliteit) van 1,973 miljoen euro (750 duizend euro bij aanvang van WarmteStad en 1,2 miljoen euro voor plankosten Geothermie). Het Waterbedrijf heeft een kredietfaciliteit van 1,158 miljoen euro beschikbaar gesteld aan WarmteStad.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 5.4 miljoen en bedraagt op 31 december 2017 4.6 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2017 2.2 miljoen euro en op 31 december 2017 6.2 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 6.7 miljoen (verlies).
Financiële risico's	Verwijs naar programma 2.

GEMM CV en GEMM BV (Grond Exploitatie Maatschappij Meerstad)

Rechtsvorm	Commanditaire vennootschap en besloten vennootschap
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang is de realisatie van een woonwijk en bedrijventerrein aan de oostkant van Groningen.
Relatie met programma	8.Wonen

	2.Economie en Werkgelegenheid
Bestuurlijk belang	De gemeente is 100% aandeelhouder van de GEMM CV en zorgt voor de financiering. Het aandelenkapitaal van de gemeente Groningen bedraagt 500 duizend euro.
Financieel belang	Het aandelenkapitaal van de gemeente bedraagt 500 duizend euro. Daarnaast heeft de gemeente voor 275 miljoen euro aan leningen verstrekt.
Vermogen	Het eigen vermogen CV op 1 januari 2017 was 500 duizend euro en bedraagt op 31 december 2017 500 duizend euro. Het eigen vermogen BV op 1 januari 2017 was 7.743 euro en bedraagt op 31 december 2017 8.435 euro. Het vreemd vermogen CV op 1 januari 2017 249,9 miljoen euro en op 31 december 2017 238,5 miljoen euro. Het vreemd vermogen BV op 1 januari 2017 was 0 euro en bedraagt op 31 december 2017 0 euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 van CV bedraagt 0. Het financieel resultaat 2017 van de BV bedraagt 692 euro
Financiële risico's	Verwijs naar programma 8.

NV Groninger Monumentenfonds

Rechtsvorm	Naamloze Vennootschap
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	<p>Het publieke belang voor de gemeente Groningen is: De doelstelling van het Groninger Monumentenfonds is het beheer, aankopen, restaureren en herbestemmen van monumentaal vastgoed in de provincie Groningen.</p> <p>Het publieke belang voor de gemeente Groningen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Door het wegvallen van de ISV-middelen waarmee gemeente uitvoering gaf aan het monumentenbeleid, dient het GMF die taak op zich te nemen waarop gemeente mederegievoering heeft op herbestemming van het monument; 2. Gemeente kan gemeentelijk monumentaal bezit conform doelstellingen van het GMF afstoten en herbestemmen; 3. GMF wil in het aardbevingsdossier de bepalende monumenten beschermen en verstevigen.
Relatie met programma	8. Wonen
Deelnemende partijen	Waterschap Noorderzijlvest, TCN-SIG, de gemeente Veendam, Stichting Libau, Stichting Groninger Kerken en Jan Menze van Diepen Stichting
Bestuurlijk belang	Wethouder Van der Schaaf vertegenwoordigt de gemeente in de aandeelhoudersvergadering
Financieel belang	De gemeente bezit 570 (33%) van de 1.760 aandelen: boekwaarde 457 duizend euro. Daarnaast heeft de gemeente Groningen een converteerbare achtergestelde lening verstrekt van 1 miljoen euro. Hier tegenover staat een bestemmingsreserve van 932 duizend euro.
Vermogen	Er zijn nog geen cijfers 2017 beschikbaar. Het eigen vermogen op 1 januari 2016 was 1,617 miljoen euro en bedraagt op 31 december 2016 1,627 miljoen euro. Het vreemd vermogen op 1 januari 2016 2,02 miljoen euro en op 31 december 2016 1,9 miljoen euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2016 bedraagt 10 duizend euro.
Financiële risico's	Vanwege de relatief lage liquiditeit van het fonds bestaat het risico dat doelstellingen op het gebied van herbestemming van monumenten mogelijk onder druk komen te staan.

Stichtingen en verenigingen

Stichting Sociaal Fonds Groningen

Rechtsvorm	Stichting
Vestigingsplaats	Groningen

Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft de maatschappelijke belangenbehartiging van medewerkers van de gemeente Groningen, Politie Noord, hun gezinnen en gepensioneerden.
Relatie met programma	14. Algemene Ondersteuning
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen en Politie Noord
Bestuurlijk belang	De wethouder P&O (van Keulen), een raadslid (van Gijlswijk), 2 afgevaardigden namens de vakbond hebben zitting in het bestuur van de stichting.
Financieel belang	Financieel belang: de bijdrage in 2017 was 23 duizend euro.
Vermogen	Het eigen vermogen op 1 januari 2017 was 233.322 euro en bedraagt op 31 december 2017 239.458 euro. De Stichting heeft geen vreemd vermogen.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2017 bedraagt 6.136 euro.
Financiële risico's	Geen.

Stichting SIG te Groningen	
Rechtsvorm	Stichting
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	De gemeente Groningen heeft de Stichting SIG opgericht met als doel het beheren en ontwikkelen van bedrijfsgebouwen. De stichting beheert de aandelen van de SIG Real Estate BV.
Relatie met programma	2. Economie en Werkgelegenheid
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen
Bestuurlijk belang	De heer J. Haks, is enig bestuurder.
Financieel belang	De vorderingen op de TCN-groep zijn ingediend bij de curator. Het boedeltekort is echter zo groot dat gezien de achtergestelde aard van de gemeentelijke vorderingen, de gemeente hier waarschijnlijk niets meer van terug krijgt. Daarom zijn de vorderingen in 2013 afgeboekt.
Vermogen	Er zijn geen cijfers 2017 beschikbaar. De jaarrekening 2011 is in 2013 opgesteld. De stichting heeft geen vermogen. In 2013 heeft de financiële afwikkeling plaatsgevonden.
Financieel resultaat	Het resultaat is overgeboekt naar de gemeente Groningen.
Financiële risico's	Geen.

Stichting Ondernemerstrefpunt	
Rechtsvorm	Stichting
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang hangt samen met de doelstelling om het overleg tussen organisaties en instellingen in het onderwijs, het bedrijfsleven en de lokale overheid te bevorderen, waardoor het onderwijs en de behoeftes van het bedrijfsleven beter op elkaar worden afgestemd, zowel in de stad als in de regio.
Relatie met programma	Economie en Werkgelegenheid.
Deelnemende partijen	Vanuit het Onderwijs: Christelijke Scholengemeenschap Groningen (CSG) (VO) Openbaar Onderwijsgroep Groningen (O2G2) (VO) De Bolster Alfa College (MBO) Noorderpoortcollege (MBO) Gomarus College (VO) Menso Alting College (MBO) Unipartners (WO) Samenwerking met (HBO) studieverenigingen HVM Actis, HSV en KIC Vanuit het bedrijfsleven: Vereniging Bedrijvenpark Zuidoost (VBZO)

	Vereniging Bedrijvenpark Noordoost (VBNO) Vereniging Bedrijvenpark Groningen West (VBGW) Groningen City Club GCC MKB Noord VNO-NCW Kamer van Koophandel Gemeente Groningen. Provincie Groningen
Bestuurlijk belang	De teamleider van de afdeling Economische Zaken van onze gemeente is lid van het bestuur van de stichting OTP.
Financieel belang	Financieel belang: jaarlijks 80 duizend euro als gemeentelijke bijdrage uit G-Kwadraat.
Vermogen	Er zijn nog geen cijfers 2017 beschikbaar. Het eigen vermogen op 1 januari 2016 was 180 duizend euro en bedraagt op 31 december 2016 263 duizend euro. Het vreemd vermogen was op 1 januari 2016 92 duizend euro en op 31 december 2016 49 duizend euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2016 bedraagt 35 duizend euro.
Financiële risico's	Geen.

Stichting WeerWerk Groningen	
Rechtsvorm	Stichting
Vestigingsplaats	Groningen
Doelstelling en openbaar belang	Het openbaar belang betreft het aanbieden van re-integratievoorzieningen aan personen omschreven in de Wet Werk en Bijstand, de Re-integratieverordening van de gemeente Groningen, evenals in de bij deze verordening behorende uitvoeringsbesluiten, en voorts het verrichten van al wat tot het vorenstaande bevorderlijk kan zijn of daarmee verband houdt. De stichting tracht de doelstellingen te bereiken onder meer door het aanbieden van een dienstverband aan hiervoor bedoelde personen op basis van door de gemeente Groningen vast te stellen arbeidsvoorwaarden, zoals het detacheren van werknemers bij werkgevers, zowel in de markt- als in de collectieve sector.
Relatie met programma	1. Werk en Inkomen
Deelnemende partijen	Gemeente Groningen is enig deelnemer.
Bestuurlijk belang	Statutair worden de bestuurders benoemd door het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Groningen.
Financieel belang	Het financieel belang valt samen met de vergoeding die de gemeente Groningen aan de stichting verstrekt voor de loon-en overige personeelskosten van de personen die een dienstverband zijn aangegaan met de stichting. In 2016 was hiermee een bedrag van 882 duizend euro gemoeid.
Vermogen	Er zijn nog geen cijfers 2017 beschikbaar. Het eigen vermogen op 1 januari 2016 was 297 duizend euro en bedroeg op 31 december 2016 40 duizend euro. Het vreemd vermogen was op 1 januari 2016 144 duizend euro en op 31 december 2017 259 duizend euro.
Financieel resultaat	Het financieel resultaat 2016 was 256 duizend euro (verlies).
Financiële risico's	Geen.

Paragraaf 7: Grondbeleid

In de paragraaf Grondbeleid geven wij onze visie op het grondbeleid en maken we inzichtelijk hoe we het grondbeleid uitvoeren. Daarnaast geven we inzicht in de resultaten en de reserve grondzaken. We bespreken de risico's van het grondbedrijf, de risicobeheersing en de wijze van sturing en verantwoording.

Visie Grondbeleid

Het grondbeleid biedt instrumenten om de door de Raad vastgestelde doelen op het gebied van wonen, werken, natuur, sport, cultuur, recreatie, zorg en onderwijs te ondersteunen.

De kaders voor het grondbeleid worden gevormd door:

- De gemeentelijke doelstellingen op het gebied van ruimtelijke ordening en andere beleidsvelden met ruimtelijke implicaties die zijn vastgesteld in visies en plannen;
- De nota's grondbeleid 2010-2014/de nota grondbeleid 2017-2023;
- Het grondprijzenbeleid 2014-2018;
- De verordening Grondbank 2012;
- De richtlijnen herziening grondexploitaties en resultaatbepaling;
- De Notitie Grondexploitaties 2016 (Commissie BBV.)

De nota Grondbeleid 2017 (RV nr. 6463995) is vastgesteld in de raadsvergadering van 18 oktober 2017. Met deze paragraaf willen dan ook geen nieuw grondbeleid vast laten stellen, maar willen wij meer actuele ontwikkelingen ten aanzien van het grondbeleid nader toelichten en toekomstige ontwikkelingen, waarmee grondbeleid een relatie heeft, nader duiden.

Uitvoering van het grondbeleid

Met het grondbeleid richten we ons op het gebruik van de grond als bepalende factor voor de kwaliteit van de leefomgeving. Daarbij hanteren we de volgende doelstellingen die ons legitimeren om in te grijpen in de grondmarkt:

- Het bevorderen van een maatschappelijk gewenst ruimtegebruik;
- Het verhogen van de kwaliteit van het ruimtegebruik;
- Het bevorderen van een rechtvaardige verdeling van kosten en opbrengsten over gebruikers, grondeigenaren, ontwikkelaars, corporaties en de overheid.

Een belangrijke voorwaarde hierbij is transparantie. Wij moeten aan de markt duidelijk kunnen maken waarom publiekrechtelijke middelen worden ingezet of waarom in andere gevallen als marktpartij wordt geopereerd.

Het grondbeleid kan actief, passief of door middel van een tussenvorm (samenwerking) worden gevoerd. Bij actief grondbeleid wordt de grond voor eigen rekening en risico aangekocht, bouw- en woonrijp gemaakt en in eigen beheer uitgegeven. In de passieve rol draagt de marktpartij het volledige risico. Bij samenwerking is er sprake van locatieontwikkeling in samenwerking met de markt, waarbij het risico, de winst en de zeggenschap gedeeld worden op grond van datgene wat is overeengekomen.

De huidige situatie in Groningen laat een mix zien van actief grondbeleid, faciliterend grondbeleid en samenwerking. Projecten waarvoor de gemeente een actief grondbeleid heeft gevoerd zijn onder meer Grote Markt, CiBoGa en het Suikerfabriekterrein. Een project waarbij de gemeente heeft gefaciliteerd, door middel van aanpassing van het bestemmingsplan, is bijvoorbeeld Hoendiep. Het inzetten van grondbeleid om door de raad gestelde doelen te realiseren is afhankelijk van de opgave.

Actieve inzet van het grondbeleid kan zich onder meer voordoen:

- Voor toekomstige gebiedsontwikkeling of transformatie;
- Om een positie in een gebied veilig te stellen en zo langs privaatrechtelijke weg invloed te hebben op de ontwikkeling;
- Voor een concreet doel;
- Om over ruilobjecten te beschikken;
- Om ongewenste ontwikkelingen op een locatie te voorkomen;
- Om gewenste ontwikkelingen te stimuleren of aan te jagen;
- Om belemmeringen (bijv. milieuocontouren of verkeer aantrekkende functie) voor de omgeving weg te nemen en daarmee ontwikkelingen mogelijk te maken;
- Vanwege aansluiting aan huidig bezit (buurmans grond);
- Om in geval van marktfalen mogelijkheden te hebben;
- Als zich een gelegenheid voordoet.

Het ruimtelijk ordeningsbeleid in Nederland is naast de goede ruimtelijke ordening gestoeld op economische uitvoerbaarheid. Actief grondbeleid werd gevoerd, omdat dit voor de betaalbaarheid van de ruimtelijke ontwikkeling de volgende voordelen had. Overschotten op het ene plan (veelal uitleg) kunnen via het grondbedrijf worden ingezet voor ontwikkeling van niet rendabele (binnenstedelijke) locaties. Binnen het ruimtelijke domein vindt een verschuiving plaats van grote ontwikkeling in uitleggebieden naar meer kleinschalige binnenstedelijke ontwikkelingen. Ook zal de herontwikkeling van bestaand vastgoed meer prominent op de agenda staan. Bij deze ontwikkelingen ontstaat veelal een tekort op de grondexploitatie door onder meer de inbrengwaarde van bestaand vastgoed. Daarnaast zijn er veelal extra kosten verbonden door inpassing van de nieuwe ontwikkeling in bestaand stedelijk gebied, door onder meer de aanleg van wegen, bruggen, tunnels, parken etc. De verwachting is dat grondexploitaties als inkomstenbron voorlopig voor de ruimtelijke ordening beperkt zijn.

Desalniettemin zal naar verwachting grondbeleid nodig zijn. Alle prognoses geven aan dat de stad de komende jaren fors zal blijven groeien. Om deze groei op te kunnen vangen heeft de stad een acute woningbouwopgave van 20.000 woningen tot 2030. Die groei is alleen te realiseren als we randvoorwaardelijk investeren. Niet alleen in de stadsuitleg (Meerstad, Reitdiep, de Held) en inbreiding door transformaties binnen bestaand stedelijk gebied (Oosterhamrikzone, Eemskanaal-zone, Suikerfabrieksterrein, Stationsgebied-Zuid), maar ook in de bereikbaarheids-opgave (Oosterhamrikzone, Emmaviaduct en Westelijke Ringweg).

De rol van gemeente is daarbij afhankelijk van de opgave en situatie. Voor de komende jaren maken wij per locatie opnieuw de afweging welk instrument (passief, faciliterend of actief) het beste ingezet kan worden met welk doel en welke randvoorwaarden daarbij van belang zijn. Deze benadering vertalen we voor het grondbeleid in situationeel grondbeleid.

Strategisch vastgoed

Het strategische vastgoed bestaat voornamelijk uit onroerende zaken die aangekocht zijn ten behoeve van (her)ontwikkeling. In de periode tussen aankoop en de start van de (her)ontwikkeling beheren en exploiteren wij de gekochte gronden en bebouwde onroerende zaken. De gronden die ingezet worden voor de uitvoering van het grondbeleid zijn geclassificeerd in diverse categorieën. Wij hanteren de volgende indeling (verordening grondbedrijf van 6 februari 1986):

- Materiële vaste activa – nog te ontwikkelen bouwgronden;
- Niet in exploitatie te nemen eigendommen;
- In erfpacht of anderszins uitgegeven eigendommen;
- In (bouwgrond)exploitatie genomen eigendommen (grondexploitaties en bouwrijpe kavels);

Naast deze categorieën bestaat de categorie “verhuurde kavels”. Deze categorie is later om administratieve en beheerstechnische redenen toegevoegd en bestaat uit eigendommen uit de vier categorieën zoals benoemd in de verordening. Dit is een verzamelcategorie waarin alle verhuurde eigendommen worden

opgenomen voor de periode waarin ze worden verhuurd. Onderstaand zal per onderdeel de ontwikkeling worden weergegeven.

Materiële vaste activa – nog te ontwikkelen gronden

Door een wetswijziging wordt vanaf 1 januari 2016 de strategische grondvoorraad ondergebracht onder de Materiële vaste activa – gronden en terreinen en bedrijfsgebouwen (slooppanden). Per 1 januari 2017 heeft er een beginbalanscorrectie plaatsgevonden. Deze correctie is opgebouwd uit twee onderdelen. Ten eerste is door voortschrijdend inzicht, nieuwe wet- en regelgeving en de economische en financiële crisis van de afgelopen jaren de oude visie Eemskanaalzone en daarmee ook de financiële onderbouwing niet meer toereikend om op de toekomst te kunnen anticiperen voor de deelgebieden Eemskanaalzone Noordzijde en Containerterminal. Per 1 januari 2017 zijn deze grondexploitaties dan ook geliquideerd en zijn de gronden teruggegaan naar de Strategische Grondvoorraad. Ten behoeve van de terugname moeten de gronden worden gewaardeerd op basis van bestaande bestemming. De boekwaarde van deze locaties in de grondexploitatie was zeer gering. De terugname in de strategische grondvoorraad heeft geleid tot een toename van de boekwaarde van 7,1 miljoen euro. Daarnaast is een marktwaardetoets uitgevoerd voor een drietal percelen. Dit zijn de Alo Locatie, voormalig bioscoop Hereplein en Schuitemakerstraat. Per saldo heeft de marktwaardetoets voor deze drie locaties geleid tot een verhoging van de boekwaarde met 117 duizend euro. Na toepassing van de correcties bedroeg per 1 januari 2017 de boekwaarde 78,9 miljoen euro onderverdeeld naar gronden en terreinen ad 61,9 miljoen euro en slooppanden ad 17 miljoen euro.

In 2017 hebben zich de volgende mutaties voorgedaan:

Omschrijving (bedragen x 1 miljoen euro)	Bedrag
Verkoop Grote Markt 30-33	-2,7
Resultaten uitvoering Marktwaardetoets voor NIEGG aanwezig voor 1 januari 2018 (Bezittingen Eikenlaan en Eemskanaalzone)	1,8
Verwerving Tromphuis verminderd met verliesvoorziening	2,7
Verwerving Parkweg (RB 27-09-2017)	1,6
Verwerving Martinikerkhof /St Jansstraat	2,2
Overige mutaties	0,1
Totaal	5,7

Per 31 december 2017 bedraagt de boekwaarde van de nog te ontwikkelen materiële vaste activa 84,6 miljoen waarvan 61,9 miljoen gronden en terreinen en 22,7 miljoen euro slooppanden. Deze boekwaarde komt tot stand door een voorziening van 27,8 miljoen euro bij de gronden en terreinen en 29,6 miljoen euro voor de slooppanden.

De boekwaarde van de Suikerfabrieklocatie is opgenomen onder gronden en terreinen. De omvang van de boekwaarde bedraagt 40,317 miljoen euro per 31 december 2017 (2016: 40,315 miljoen euro). De Suikerfabrieklocatie is in 2010 verworven waarbij tot circa 2025 de locatie tijdelijk beheerd wordt en daarna een permanente invulling gaat krijgen. Voor de tijdelijke invulling en exploitatie van de gronden van de Suikerfabriek hebben wij 20 april 2015 een samenwerkingsovereenkomst en het huurcontract met Exploitatie Suikerunie Terrein BV (Ploeg id3) gesloten. Met deze overeenkomsten is Exploitatie SuikerunieTerrein bv-huurder geworden van het ruim 14 hectare grote voorterrein, met uitzondering van schoorsteen en daarmee opdrachtnemer voor de invulling en het beheer.

Verder is in 2014 ongeveer 20 hectare grond in bruikleen gegeven bij de agrarische onderwijsinstelling Terra om praktijkonderwijs te geven.

Per 1 januari 2016 worden gronden en onroerende zaken gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs dan wel lagere marktwaarde. Voor nog te ontwikkelen materiële vaste activa, die in bezit waren voor 1 januari 2016, geldt een overgangstermijn van 4 jaar. In het afgelopen jaar hebben wij voor de bezittingen aan de Eikenlaan en een gedeelte van de bezittingen aan de Eemskanaalzone een marktwaarde toets uitgevoerd. Dit heeft geleid tot een vrijval van de voorziening voor de eikenlaanflats met 0,6 miljoen euro en bij de Eemskanaalzone met 1,2 miljoen euro. Deze vrijval leidt per saldo tot een positief resultaat in 2017.

Dit voordeel wordt (deels) tenietgedaan door stijging van het benodigd weerstandsvermogen als gevolg van een groter risico, stijging van de toekomstige exploitatielasten, mogelijke waarde fluctuaties die ten laste komen van de reserve grondzaken en hogere aanvangstekorten doordat de inbrengwaarde niet goed gemaakt kan worden door de herontwikkeling. Deze nadelen kunnen worden ondervangen door het resultaat toe te voegen aan een bestemmingsreserve, waaraan rente wordt toegerekend. Dit nemen we mee bij de resultaatbestemming. Wij gaan in de komende periode de waardering van de strategische voorraad tegen het licht houden en de overgangstermijn gebruiken om de nieuwe waarderingsregels toe te passen. In de komende rapportage zullen we u op de hoogte houden van de voortgang.

Een andere consequentie van deze wetswijziging is dat de regels om exploitatielasten toe te rekenen aan gronden verder zijn aangescherpt. De mogelijkheid om exploitatielasten van gronden die niet zijn opgenomen in een grondexploitatie te activeren, is vervallen. Deze lasten moeten worden meegenomen in het bijzonder resultaat Grondzaken. In de begroting 2017 hebben wij een exploitatienadeel exclusief de locatie Suikerfabriek opgenomen van ongeveer 2,9 miljoen euro en voor de Suikerfabriek 1,6 miljoen euro. De omvang van de gerealiseerde lasten onder aftrek van de opbrengsten bedraagt 1,7 (2016: 2,3) miljoen euro nadelig en voor de Suikerfabriek 1,6 miljoen euro nadelig. Per saldo is het resultaat nog te ontwikkelen materiële vaste activa 1,2 miljoen euro voordelig (2016; 0,2 miljoen euro nadelig) ten opzichte van de begroting en voor de Suikerfabriek is er geen resultaat. Voor de jaarlijkse exploitatielasten van het Suikerfabrieklocatie is een structureel budget van 1,6 miljoen euro beschikbaar.

De verordening op de grondbank geeft ons de mogelijkheid om vooraf op basis van het grondbeleid 2017 strategische aankopen te verrichten en hierover achteraf verantwoording af te leggen. De omvang van de aankopen die ten laste van de grondbank zijn gebracht per 31 december 2017 bedraagt 18,5 miljoen euro. In 2017 is de verwerving van het Martiniekerkhof/St Jansstraat, Parkweg en Oliemulderweg ten laste gebracht van de Grondbank. Enige uitname in 2017 was de Grote Markt 30-33.

Bouwrijpe kavels

De categorie bouwrijpe kavels betreft gronden die na het afsluiten van een grondexploitatie nog niet verkocht zijn en beschikbaar zijn om te verkopen. De boekwaarde per 31 december 2017 bedraagt ruim 4,8 miljoen euro.

Erfpacht

De boekwaarde per 31 december 2017 bedraagt 21,8 miljoen euro (2016: 20,7). De toename van de boekwaarde komt met name doordat in 2017 de uitgifte van erfpacht heeft plaatsgevonden van het Topsport Zorg Centrum aan Laan Corpus den Hoorn (1,1 miljoen euro) en een bedrijfskavel op het bedrijventerrein Zernike (0,2 miljoen euro). Eind december 2017 is het Tromphuis aangekocht. Hierdoor is het erfpachtrecht verloren gegaan en is de boekwaarde met 0,3 miljoen euro verlaagd.

In september 2013 heeft de gemeenteraad besloten dat particuliere woning-bezittende erfpachters de keuzemogelijkheid krijgen om het blote eigendom te verwerven. Tot en met 31 december 2015 hebben 42 erfpachters het blote eigendom gekocht, waarvan de totale koopsom circa 702 duizend euro bedroeg. Inmiddels is de rente op staatsleningen gedaald. Hierdoor is de jaarlijkse erfpachtcanon verlaagd en is het financieel niet aantrekkelijk om het blote eigendom te kopen. In 2016 en 2017 hebben geen verkopen plaatsgevonden.

Op 1 januari 2015 heeft de vijfjaarlijkse canonherziening plaatsgevonden. Afhankelijk van de van toepassing zijnde erfpachtvoorwaarden is de canon verlaagd doordat te hanteren rentepercentages in de afgelopen jaren zijn gedaald. Hierdoor zijn de opbrengsten en het resultaat afgenomen ten opzichte van voorgaande jaren. De gerealiseerde opbrengsten minus kosten in 2017 bedragen 0,2 miljoen euro voordelig.

Verhuurde kavels/Binnenbezittingen

De categorie verhuurde kavels betreft gemeentelijke panden en percelen grond die binnen het grondbeleid nog geen directe bestemming hebben en die voor langere tijd worden verhuurd of verpacht. Het beleidsmatige uitgangspunt voor deze panden is: 'het op commerciële basis beheren van al dan niet tijdelijke, bij de gemeente in eigendom zijnde, onroerende zaken, met inachtneming van de gewenste bestemmingsflexibiliteit.' De boekwaarde van deze kavels per 31 december 2017 bedraagt 3,7 miljoen euro (2016: 3,8 miljoen euro). Jaarlijks wordt het exploitatieresultaat bepaald en verrekend met de reserve grondzaken. De gerealiseerde opbrengsten minus kosten bedragen 0,2 miljoen euro negatief in 2017.

Grondexploitaties

De commissie BBV heeft op 5 maart 2016 de nieuwe Notitie Grondexploitaties 2016 gepubliceerd. Deze notitie bevat wijzigingen die vanaf 1 januari 2016 van kracht zijn voor de verslaggeving van grondexploitaties. De belangrijkste wijzigingen zijn:

- Er is een meer duidelijke definitie tussen een grondexploitatie en een investeringsproject. Een grondexploitatie zijn gronden die zich in het transformatieproces bevinden waarbij in bezit zijnde grond en (eventueel) aanwezige opstallen worden omgevormd naar bouwrijpe grond met als oogmerk (opnieuw) te worden uitgegeven.
- De voortschrijdende richttermijn voor grondexploitaties is maximaal 10 jaar. Hier kan goed gemotiveerd bij raadsbesluit en toegelicht in de jaarstukken van afgeweken worden. Voor langer durende grondexploitaties moeten aanvullende beheersmaatregelen worden genomen. Een van de beheersmaatregelen is dat geen indexering meer mag worden toegepast voor opbrengsten later dan 10 jaar;
- Bij de kostentoekening aan de grondexploitaties binnen het BBV wordt het verplicht aan te sluiten op de kostenverhaalmogelijkheden zoals benoemd in de Wet op de ruimtelijke ordening (Wro) en het Besluit ruimtelijke ordening (Bro);
- De rente die wordt toegerekend aan grondexploitaties moet worden gebaseerd op de werkelijke rente over het vreemd vermogen en de disconteringsvoet moet gelijk gesteld worden aan de bij projecten met een positief resultaat en 2% bij projecten met een verwacht tekort;
- Voorzieningen ter bestrijding van verwachte tekorten in grondexploitaties moeten worden gepresenteerd als waardecorrectie op de post Bouwgrond in exploitatie en
- Jaarlijkse herziening van de grondexploitaties.

Deze wijzigingen beogen een scheiding aan te brengen tussen publieke investeringen in de openbare ruimte en de investeringen die verband houden met de aankopen van gronden, het bouwrijp maken van grond en de uitgifte van bouwgronden. Een deel van de publieke investeringen kan worden toegerekend, voor zover ze voldoen aan de criteria van proportionaliteit, profijt en causaliteit. De voorinvesteringen in de publieke ruimte worden niet langer volledig gefinancierd uit de grondexploitaties. Hierdoor worden de risico's die samenhangen met grondexploitaties kleiner en is er daardoor minder benodigd weerstandsvermogen en minder reserves benodigd. Daarnaast komt de (meerjaren) begroting structureel beter op orde doordat er rekening wordt gehouden met de rentelasten en afschrijvingen en waardoor er ruimte ontstaat voor

vervanging. In de herziene grondexploitaties 2016 zijn deze effecten meegenomen met uitzondering van het apart verwerken van de verliesvoorziening grondexploitatie. In 2017 zijn de grondexploitaties herzien. Uit de herzieningen 2017 en de correcties op de beginbalans, die we gelijktijdig hebben doorgevoerd volgt een wijziging van 25 miljoen euro in de omvang van de verliesvoorzieningen van 196,6 miljoen euro per 31 december 2016 naar 171,5 miljoen euro per 31 december 2017. De vrijval van 25,1 miljoen euro is op te splitsen in 13,3 miljoen euro als correctie op de beginbalans, rentetoerekening minus mutaties in 2017 van 2,8 miljoen en een vrijval van de voorziening ten gunste van het resultaat van 14,6 miljoen euro in 2017.

Omschrijving (bedragen x 1 miljoen euro)	Bedrag
Correctie beginbalans (van 196,6 naar 183,3 miljoen euro)	-13,3
Rente en mutaties 2017	2,8
Vrijval voorziening 2017 (exclusief correctie Westpoort)	-14,6
Totaal	25,1

De totale omvang van de boekwaarde van de gemeentelijke grondexploitaties bedraagt per 31 december 2017 circa 82 miljoen euro (Bruto Boekwaarde van 253,5 miljoen euro minus 171,5 miljoen euro Verliesvoorziening). Grote, complexe of risicovolle (grond)exploitaties zijn Europapark (inclusief station en Kempkensberg), CiBoGa, Westpoort, Grote Markt en de Oosterhamrikzone. Daarnaast zijn er een aantal kleinere grondexploitaties zoals Reitdiep fase 3 en 4, de Velden, Eemspoort en Eemspoort Zuid (Roodehaan). In de rapportage grondbedrijf is een uitgebreide toelichting opgenomen over de actuele stand van zaken van de grondexploitaties.

De boekwaarde van het project Meerstad bedraagt circa 271 miljoen euro. Dit project is niet opgenomen in de administratie van de gemeente behalve de verstrekte leningen aan Meerstad C.V. De omvang van de leningen is vergelijkbaar met de boekwaarde. Een eventueel toekomstig verlies heeft direct effect op de waardering en het rekeningresultaat. Uit dien hoofde loopt de gemeente Groningen risico over dit bedrag en dat is de reden dat we het project Meerstad meenemen in de bepaling van het gemeentelijk weerstandsvermogen als totaal. Naast het financiële risico door de verstrekte leningen hebben we daarnaast ook het aansprakelijkheidsrisico voor de resultaten van Meerstad als verbonden partij.

De grondexploitaties worden jaarlijks herzien. Bij de herzieningen van de grondexploitaties staat de aanpak centraal zoals is opgenomen in het Meerjaren Uitvoeringsprogramma Structuurvisie 2011 (RO10.2469411). Deze aanpak is erop gericht om de financiële gevolgen van programmawijzigingen zoveel mogelijk te beperken, beheersbaar en inzichtelijk te houden. Deze aanpak bestaat uit de volgende stappen:

- Een analyse in regioverband van de marktvraag naar woningen, kantoren en bedrijventerreinen, om op basis daarvan te komen tot een her-prioritering en sanering van het aanbod;
- Een kritische herwaardering van onze grond en grondexploitaties;
- Bijstelling van de programma's op de kansrijke ontwikkellocaties (meer marktgericht), in combinatie met een andere manier van gebiedsontwikkeling die meer ruimte biedt voor flexibiliteit en waarbij we zoveel mogelijk samenwerken met potentiële gebruikers en marktpartijen.

Op basis van deze drie stappen worden per exploitatie of locatie beargumenteerde keuzes gemaakt en blijft het geheel voor de gemeenteraad transparant. Op grond van de uitkomsten van de herziening van een exploitatie of herwaardering blijkt of het noodzakelijk is om gemeentelijke middelen in te zetten voor de voorziening. Daarnaast willen we de prikkel om verliezen te beperken zo groot mogelijk houden.

Ook in 2017 is deze aanpak gehanteerd bij de jaarlijkse herzieningen van de grondexploitaties. In de herzieningen van grondexploitaties komen we terug op de gevolgen hiervan voor de betreffende grondexploitaties en op de mogelijkheden die ontstaan door het benutten van kansen. Ook hebben we bij de herziening de ontwikkeling van de risico's van de grondexploitaties betrokken. Bijzondere aandachtspunten hierbij zullen met name de voortgang in de uitgifte van kavels voor bedrijventerreinen en woningbouw zijn, maar ook een aantal bijzondere risico's zoals de samenwerkingsovereenkomst Oosterhamriktracé tussen de gemeente Groningen en Nijestee en het effect hiervan op de grondexploitatie Oosterhamrikzone.

Voor de ontwikkeling van de stad zijn inmiddels forse investeringen gedaan in het verwerven en bouwrijp maken van gronden zowel binnenstedelijk als ook in de uitleggebieden. Voor de toekomst zijn een viertal grondexploitaties te typeren:

1. Gebiedsontwikkeling binnenstad (Oosterhamrikzone, CiBoGa, Europapark, Eemskanaalzone);
2. Gebiedsontwikkeling wonen uitleglocaties (Meerstad, Reitdiep fase III en IV de toekomstige Suikerfabrieklocatie);
3. Bedrijventerreinen (Westpoort, Zernike, Eemspoort en Eemspoort-Zuid);
4. Speciale ontwikkelingen zoals de Grote Markt en mogelijk ook het Stationsgebied in de nabije toekomst.

De focus in de komende jaren ligt met name op de afzet van gronden in de gebiedsontwikkeling binnenstad en de bedrijventerreinen. Om de risico's te managen van deze investeringen is het noodzakelijk om de investeringen te koppelen aan de afzetverwachting van gronden in de komende periode. Verder zal in de komende jaren de investeringsomvang in het bouw- en woonrijp maken van gronden binnen de grondexploitaties substantieel dalen ten opzichte van voorgaande periode. De investeringen zijn met name gericht op het verder bouwrijp- en woonrijp maken van de gronden, zodat de gronden verkocht kunnen worden.

Het verwachte verloop van de grondexploitaties ziet er als volgt uit:

Omschrijving	Bruto boek- waarde 1-1-2017	Kosten	Opbrengsten	Saldo 31-12-2017
Mutaties 2017	257.346	36.098	39.970	253.474
Kosten en opbrengsten na 2017		148.771	182.134	-33.363
Saldo				220.111
Verwachte winst				-3.755
				216.356
Benodigde renteaangroei voorziening				-44.837
Benodigde voorziening 31-12-2017				171.519
Verwachte winst op eindwaarde				
Eemspoort			743	
Helpermaar			31	
Reitdiep fase 3 en 4			450	
De Velden			412	
Topsportzorgcentrum			6	
Paddepoel zuidoost			382	
Hoendiep			1.461	
Reitdiepzone			270	

			3.755
Voorzieningen			
Ciboga		37.545	
Oosterhamrilzone		16.647	
Eemspoort-rode haan		241	
Zernike		174	
Westpoort		31.514	
Europapark		32.183	
Europapark Station		17.624	
Kemkesberg		10.108	
Grote markt		25.483	
			171.519

Resultaten grondexploitaties en reserve grondzaken

Het doel van de bestemmingsreserve Grondzaken is het vormen van een toereikende buffer voor het opvangen van schommelingen in de resultaten op de grondexploitaties en op het strategisch grondbezit. Winsten en verliezen worden ten gunste of ten laste van de reserve Grondzaken gebracht. Het gerealiseerde resultaat 2017 bedraagt 18,6 miljoen euro positief. Hieronder volgt een specificatie en, indien het resultaat groter is dan 100.000 euro, een toelichting hierop.

Omschrijving	Begroting	Realisatie	Resultaat	V/N
Plankosten				
Plankosten	-125.000	-83.400	41.600	V
Grondexploitaties				
1.Begroting 2017 - Peizerweg		350.000	350.000	V
1.Begroting 2017 - Ciboga		1.000.000	1.000.000	V
2.Resultaat de Velden		228.000	228.000	V
2.Afgesloten complexen- Piccardthof		2.923.000	2.923.000	V
3.Voorziening grondexploitaties		15.095.000	15.095.000	V
4.Afgesloten complexen		-395.900	-395.900	N
Slotcalculatie 2017	670.000	670.000	0	
OZB Grexen		21.300	21.300	V
5.Parkeergarage Boterdiep		334.000	334.000	V
6.Europapark		-6.200.000	-6.200.000	N
Grondbezit				
7.Exploitatie erfpacht	-96.000	96.800	192.800	V
8.Exploitatie binnenbezittingen	-9.000	-235.000	-226.000	N
Exploitatie Niet in exploitatie te nemen gronden(NIEEG)	-10.000	-16.400	-6.400	N
Motie erfpacht	-55.000	-20.200	34.800	V
Bouwrijpe kavels	0	-9.600	-9.600	N
9.Rente en exploitatie NIEEG	-1.270.000	-914.700	355.300	V
10.Voorz. Aankoop te ontwikkelen onroerende zaken	-1.725.000	-793.000	932.000	V
Vrije afkoopsom erfpacht Tromphuis				
11.Martwaardetoets NIEEG		1.785.900	1.785.900	V
12.Verkoop gronden		2.293.900	2.293.900	V
Erfpacht		80.000	80.000	V
13.Rente reserve grondzaken en renteversillen	789.000	483.000	-306.000	N

14.Meerstad	-4.569.000	-4.459.100	109.900	V	
Totaal	-6.400.000	12.233.600	18.633.600	V	

- 1 Voor de grondexploitaties CiBoGa en Peizerweg zijn in de begroting 2017 middelen beschikbaar gesteld voor het nadeel uit de herziene exploitatiebegroting 2016. Dit nadeel is in 2016 ten laste gebracht van de reserve grondzaken.
- 2 Voor het berekenen van de jaarlijkse winst uit de grondexploitaties wordt door de BBV de Percentage Of Completion methode voorgeschreven. De methode houdt in dat naar rato van de gerealiseerde opbrengsten en kosten de jaarwinst wordt berekend. De berekende jaarwinst voor de Velden is 228 duizend euro en voor het reeds administratief afgesloten complex Piccardthof (verkoop kavels Kuifeend) is dit 2,923 miljoen euro.
- 3 In 2017 zijn de grondexploitaties herzien. Deze herzieningen hebben samen met een correctie op Westpoort geleid tot een vrijval van de verliesvoorziening van in totaal circa 15,1 miljoen euro. De wijzigingen in 2017 komen, naast technische effecten van de BBV-wijzigingen, voort uit inhoudelijke ontwikkelingen. Dit kunnen verkooptransacties zijn, hernieuwde ramingen van kosten en opbrengsten of gewijzigde inzichten van het plan. In onze brief van "vaststellen grondexploitaties" d.d.18 april 2018 en de afzonderlijke raadsvoorstellen bij de grondexploitaties zijn de wijzigingen per grondexploitatie nader toegelicht.
- 4 In de afgesloten complexen Damsterdiep (nadeel 223.000 euro) en Hoendiep-Westpark (nadeel 201.000 euro) zijn meer kosten gemaakt dan bij de afsluiting van het project waren voorzien. Deze kosten hebben betrekking op planschade (Damsterdiep) en herinrichting c.q. niet gerealiseerde grondverkoop (Hoendiep-Westpark). Tezamen met per saldo een positief resultaat ad 28.100 euro resteert een nadelig resultaat van 395.900 euro
- 5 Ter dekking van deze kosten voor parkeergarage Boterdiep wordt jaarlijks een bijdrage beschikbaar gesteld vanuit de begroting. Tot en met 2016 waren deze bijdrage en de daar tegenoverstaande kosten opgenomen in de grondexploitatie. Omdat toekomstige gemeentelijke bijdragen niet meer mogen worden ingerekend in een grondexploitatie wordt vanaf 2016 het saldo jaarlijks rechtstreeks verrekend met het resultaat grondzaken.
- 6 In 2016 is een additionele EFRO/EZ-kompassubsidie verkregen voor het Europapark. Hierdoor is een vrijval van verliesvoorziening Europapark ontstaan. Deze vrijval van ca 6,2 miljoen euro is verwerkt als voordeel in de correctie beginbalans ten gunste van de reserve grondzaken. In de jaarbegroting 2017 is de vrijval van 6,2 miljoen verwerkt als inkomsten. Om deze inkomsten in het jaarresultaat 2017 te verwerken is een onttrekking nodig van 6,2 miljoen euro aan de reserve grondzaken en is in het resultaat grondzaken een nadeel ontstaan van 6,2 miljoen euro.
- 7 Op de reguliere erfpachten is een exploitatienadeel ontstaan van 29.600 euro door de daling van de rente en de verwerking daarvan in de erfpachttarieven. Uit de exploitatie van commerciële erfpacht is een (jaar) voordeel behaald van 222.400 euro. Per saldo een positief resultaat van 192.800 euro.
- 8 Bij exploitatie van de binnenbezittingen is een nadeel ten opzichte van de begroting ontstaan van 226 duizend euro. Het nadeel is groter doordat er meer exploitatielasten zijn gerealiseerd dan vooraf was ingeschat. In 2017 is meer onderhoud uitgevoerd aan de panden Bloemstraat 38 (NNT-pand), Wall house en Nieuwe Boteringestraat 38.

- 9 Bij exploitatie van de nog te ontwikkelen onroerende zaken is een voordeel ten opzichte van de begroting ontstaan van 355 duizend euro.
- 10 Eind 2017 hebben we het Tromphuis kunnen verwerven. De aankoopwaarde van deze strategische verwerving was hoger dan de taxatiewaarde. Omdat de taxatiewaarde lager is dan de aankoopwaarde hebben we een voorziening getroffen op de aankoopwaarde van 776.000 euro. Daarnaast is een kleine voorziening getroffen voor verwervingen aan de Parkweg (raadsbesluit oktober 2017)
- 11 Door een wetwijziging wordt vanaf 1 januari 2016 de strategische grondvoorraad ondergebracht onder de Materiële vaste activa – gronden en terreinen. Deze wijziging heeft met name impact op de waardering van de gronden. Gronden en onroerende zaken moeten gewaardeerd worden tegen verkrijgingsprijs dan wel lagere marktwaarde op basis van taxaties. In 2017 hebben de marktwaardetoets uitgevoerd voor de Eikenlaanflats en nog her te ontwikkelen bezittingen in de Eemskanaalzone. Op grond van de taxatie uitkomsten moet een gedeelte van de reeds getroffen voorzieningen vrijvallen.
- 12 In 2017 zijn opbrengsten verminderd met eventuele boekwaarde verkregen ad 2,294 miljoen euro uit de verkoop van opstalrecht (Westpoort) en gronden aan de Melisseweg, Boteringesingel, Hoek Osloweg en Cortingborgh.
- 13 Het rentenadeel van in totaal 306.000 euro is ontstaan doordat in de begroting aanvankelijk met een hoger rentepercentage en een hoger beginsaldo is gerekend.
- 14 Op 21 december 2016 jl. heeft u besloten om 80% van de gerealiseerde investeringen (72 miljoen euro) en 50% van de nog te realiseren investeringen (30 miljoen euro) te activeren respectievelijk in de toekomst te activeren. De kapitaallasten komen in 2017 ten laste van de reserve grondzaken. Vanwege de vertraging in aanleg van de nog te realiseren bovenwijkse investeringen die ten laste van de 30 miljoen komen is in 2017 een voordeel behaald ten opzichte van de begroting.

De omvang van de reserve grondzaken en grondbank in de balans per 31 december 2017 bedraagt 53,8 miljoen euro (2016: 53,9 miljoen euro). Indien conform de bij deze jaarrekening voorgestelde resultaatsbestemming wordt besloten zal de reserve grondzaken 67,7 miljoen euro gaan bedragen. Daarnaast is in de begroting 2018 rekening gehouden met een afname van de reserve door een verwacht nadeel: het verwachte resultaat van 7,2 miljoen euro inclusief kapitaallasten bovenwijkse voorzieningen Meerstad en een onttrekking ten behoeve van het SIF en AER van 22,2 miljoen euro. De verwachte eindstand per 31 december 2018 is 38,2 miljoen euro.

Bij bepaling van het verwachte resultaat zijn de uitgangspunten gebruikt zoals deze zijn neergelegd in de nota resultaatbepaling. De uitgangspunten zijn als volgt:

- Goed koopmansgebruik;
- Gerealiseerde winsten worden verantwoord in de exploitatie onder aftrek van de nog te verwachten kosten. De nog te verwachten opbrengsten worden buiten beschouwing gelaten;
- Winsten worden bepaald op jaarbasis;
- Verliezen die op enig moment benoembaar, kwantificeerbaar, onontkoombaar en voorzienbaar zijn, worden als verlies genomen in het betreffende boekjaar;
- De waardering van het actief geschiedt tegen historische kostprijs of lager verwachte opbrengstwaarden. De afwaardering wordt ten laste van de exploitatie gebracht.

Per 1 januari 2016 is de vennootschapsbelasting voor overheidsbedrijven ingevoerd. Met het uitvoeren van grondexploitaties opereert de gemeente als een ondernemer voor de vennootschapsbelasting. Op basis van de huidige inzichten wordt Meerstad (BV/CV) en de overige grondexploitaties van de gemeente als twee verschillende fiscale grondbedrijven beschouwd. Beide organisaties hebben immers een eigen projectteam én aansturing en zijn in die zin verschillende entiteiten. Beide entiteiten zijn apart beoordeeld voor de vennootschapsbelasting. Het saldo van de ondernemingstoets voor de grondexploitaties binnen de gemeentelijke organisatie is negatief en het voorlopige oordeel is dat er geen belastingplicht ontstaat. Voor Meerstad is de uitkomst van de ondernemingstoets positief, waardoor de grondexploitatie Meerstad door de ondernemingspoort gaat en daarmee belastingplichtig is. Het fiscale resultaat van Meerstad is meegenomen in de fiscale winst 2016.

Meerstad

In december 2015 hebben wij besloten om de impact van de verwachte wijzigingen van het BBV en de Vpb hiervan te laten onderzoeken voor Meerstad. De nieuwe regels zijn vooral gericht op het beperken van de risico's in grondexploitaties. Wij begrijpen de achterliggende gedachte van de gewijzigde regels. We hebben onder meer gekeken naar het beperken van de toerekening van bovenwijkse voorzieningen. In het geval van Meerstad gaat dat om investeringen in groen, water en infrastructuur. Gezien de omvang van Meerstad gaat het om grote bedragen. De totale investeringen in bovenwijkse voorzieningen zijn 150 miljoen euro, waarvan inmiddels 90 miljoen euro is gerealiseerd en 60 miljoen euro in de komende jaren nog geïnvesteerd moet worden. De gerealiseerde investeringen hebben vooral betrekking op de aankoop van grond voor groen en water. We hebben beoordeeld in welke mate de bovenwijkse voorzieningen aan de grondexploitatie kunnen worden toegerekend.

Voor de gerealiseerde investeringen hebben we dit voorlopig bepaald op 20% en voor de nog te realiseren investeringen gaan we vooralsnog uit van 50%. Op 21 december 2016 jl. heeft u besloten om 80% van de gerealiseerde investeringen en 50% van de nog te realiseren investeringen te activeren respectievelijk in de toekomst te activeren. De kapitaallasten hiervan moeten worden gedekt uit de algemene middelen. In de komende jaren worden de kapitaallasten vooralsnog ten laste van de reserve grondzaken gebracht volgens het volgende schema.

	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Bedragen x 1 miljoen euro	4,6	4,6	4,7	4,8	1,5	0,7

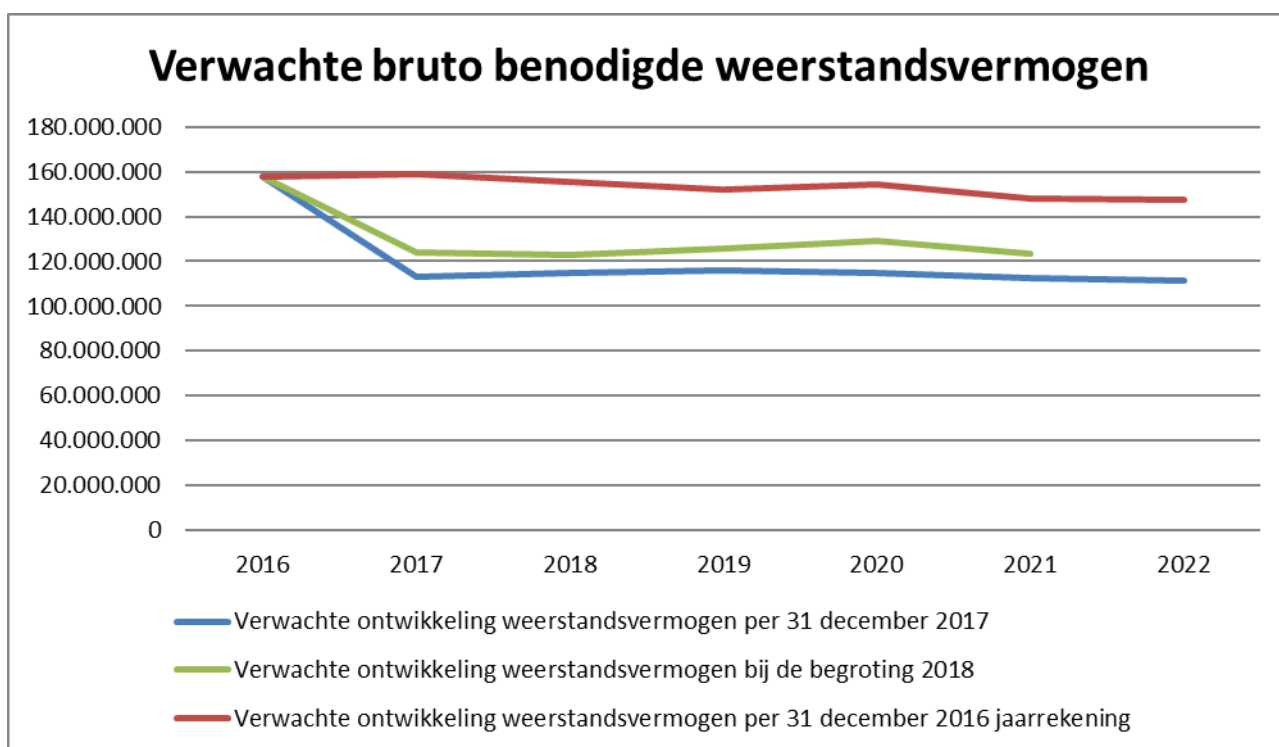
Risico's van het grondbedrijf in relatie tot de reserve grondzaken en risicobeheersing

Om de toereikendheid van de reserves van het grondbedrijf te beoordelen wordt de geprognosticeerde omvang van de reserve van het grondbedrijf vergeleken met de benodigde omvang. De geprognosticeerde omvang van de reserve bestaat uit het actuele saldo van de reserve grondzaken en groundbank en de verwachte toekomstige resultaten en onttrekking die ten gunste of ten laste komen van de reserve grondzaken en groundbank. Zowel de benodigde als geprognosticeerde omvang van de reserves van het grondbedrijf worden meegenomen bij het bepalen van het gemeentebrede weerstandsvermogen.

Het risico op een plantekort kan onder meer voortvloeien uit vertraging in het uitgiftetempo van gronden, uitgifte van gronden tegen lagere grondprijzen dan in de exploitatiebegroting is voorzien, aanbesteding van civieltechnische werken en vertraging in het tempo van realisering. Vanwege de complexiteit en omvang van het grondexploitatieproces en de beheersing hiervan wordt vanaf 2003 de risicoboxmethode gebruikt voor de beheersing van de risico's binnen de grondexploitatie. Voor het bepalen van de noodzakelijke omvang van de egaliseringsreserve zijn de in box 3 aangegeven risico's van de lopende grondexploitatie relevant. In de kadernota herijking weerstandsvermogen en risicomangement is aangegeven dat de risicoboxmethode

gehanteerd zal gaan worden als de methode voor het bepalen van het weerstandsvermogen en is de methode nader toegelicht. De [geactualiseerde kadernota](#) is op 6 juli 2016 vastgesteld.

In de kadernota weerstandsvermogen en risicomanagement hebben we ervoor gekozen om geen wijzigingen aan te brengen in de risicoboxenmethode. Dit komt doordat vanaf 2016 andere regels van toepassing zijn op de grondexploitaties en bij de besluitvorming van de kadernota 2016 het nog te vroeg was om uitspraken te doen over de impact van de regels op het weerstandsvermogen. Ten behoeve van de begroting 2018 is de berekeningsmethodiek herijkt en zijn de te hanteren rentepercentages en kostenindex aangepast voor de gemeentelijke grondexploitatie en de grondexploitatie Meerstad. Dit heeft geleid tot een afname van het weerstandsvermogen van circa 25 miljoen euro, die in de begroting 2018 is verwerkt. Vervolgens hebben wij ten behoeve van de jaarrekening 2017 de grondexploitaties inclusief Meerstad geactualiseerd en verwerkt in de meerjarenprognose. In onderstaande grafiek hebben wij de ontwikkeling uit de jaarrekening 2016, verwachte ontwikkeling in de begroting 2018 en geactualiseerde meerjarenprognose bij de jaarrekening 2017 weergegeven. De berekening is gebaseerd op verwachtingen en aannames met betrekking tot toekomstige ontwikkelingen. Op voorhand is niet aan te geven welk risico zich uiteindelijk zal voordoen en zal leiden tot een tekort in de grondexploitatie.



* Inclusief grondexploitatie Meerstad

De omvang van de risico's op 31 december 2017 bedraagt 113.087 miljoen euro. De benodigde risicobuffer zal zich naar verwachting als volgt ontwikkelen:

Bedragen x 1,000 euro	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Begroting 2018	157.678	124.156	122.904	125.472	128.975	123.568	NV
Jaarrekening 2017	157.678	113.087	114.963	115.668	114.916	112.712	111.117
Verschil	0	11.069	7.941	9.804	14.059	10.856	

De afname ten opzichte van de begroting 2018 komt onder meer door:

- Afname van het benodigde weerstandsvermogen van Meerstad door verwerking van de actualisatie 2017 waarin onder meer een doorrekening van de boekwaardeverlaging heeft plaatsgevonden.

De omvang van het weerstandsvermogen wordt voor meer dan de helft bepaald door de grondexploitatie Meerstad (circa 68%) Het aandeel van de nog te ontwikkelen materiële vaste activa is 6%, bedrijventerreinen bedraagt circa 15 % en projecten CiBoGa, Europapark inclusief station en Kempkensberg, Grote Markt, Oosterhamriktracé in de berekening bedragen circa 11%. De omvang van het benodigde weerstandsvermogen voor de grondexploitaties en gronden wordt meegenomen bij de bepaling van het totaal gemeentebrede benodigde weerstandsvermogen.

De risicoboxenmethode is gebaseerd op het boxenmodel van de lopende grondexploitaties. Voor de (grond) exploitaties waarvoor nog geen uitvoeringskrediet beschikbaar is gesteld wordt aangenomen dat er voldoende bijsturingmogelijkheden aanwezig zijn dan wel subsidiebronnen of nieuwe beleidsmiddelen om een eventueel tekort af te dekken.

Sturing en verantwoording

Gedurende het jaar wordt in de diverse planning en control documenten zoals de begroting, de tussenrapportages en de jaarrekening gerapporteerd over de afzonderlijke onderdelen van het grondbeleid. Daarnaast wordt jaarlijks over het gevoerde grondbeleid gerapporteerd middels de rapportage Grondbank en één keer per jaar middels de rapportage Grondbedrijf met de bijlage Staat P. In de rapportage Grondbedrijf wordt een samenvatting gegeven van de stand van zaken en ontwikkelingen van het grondbedrijf inclusief het grondbezit. De Staat P geeft de stand van zaken per grondexploitatie weer. De bestaande regels over de winstafroming worden gevolgd en in de Staten P/ rapportage Grondbedrijf wordt hierover verantwoording afgelegd. Jaarlijks worden de grondexploitaties herzien en de herziene grondexploitatiebegroting wordt ter besluitvorming aan u voorgelegd. Voor de slotcalculaties wordt jaarlijks op basis van de geldende regelgeving een planning opgesteld. De slotcalculaties van de af te sluiten complexen worden aan het einde van het desbetreffende kalenderjaar ter besluitvorming aangeboden.

Paragraaf 8: Lokale heffingen

Beleid lokale heffingen

Lokale heffingen betreffen zowel publiek- als de privaatrechtelijke heffingen. De publiekrechtelijke heffingen worden onderscheiden naar belastingen en rechten:

- Belastingen: de opbrengsten van belastingen komen toe aan de algemene middelen en kunnen vrij worden besteed. Dit zijn onder meer de onroerendezaakbelasting (OZB), de logiesbelasting en de hondenbelasting. Het criterium kostendekkendheid is hier niet aan de orde;
- Rechten: een recht is een vergoeding voor een concrete prestatie door de gemeente geleverd. De opbrengst van de rechten is niet vrij besteedbaar: de opbrengsten moeten aangewend worden voor de gerelateerde prestaties. Voorbeelden zijn de afvalstoffenheffing, rioolheffing en de leges burgerzaken. Hier geldt een wettelijke norm van maximaal 100% kostendekkendheid.

De privaatrechtelijke heffingen hebben betrekking op tarieven voor economische activiteiten die verricht worden in het algemeen belang.

In de jaarlijkse Tarievennota wordt een toelichting gegeven op de ontwikkeling van de gemiddelde jaarlijkse woonlasten. De woonlasten is een optelling van de OZB, rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een gemiddeld (meerpersoons) huishouden.

Op grond van de Financiële verordening gemeente Groningen 2013 moet om de vier jaar een tarievenonderzoek plaatsvinden en wordt de kostendekkendheid van de publiek- en privaatrechtelijke tarieven doorgelicht en aan de gemeenteraad gerapporteerd. In verband met de herindeling zal het eerstvolgende tarievenonderzoek in 2019 plaatsvinden.

Beleid publiekrechtelijke heffingen

Hieronder geven we een beknopte uiteenzetting van het gemeentelijke beleid met betrekking tot de publiekrechtelijke tarieven.

Kwijtscheldingsbeleid

Met het hanteren van een kwijtscheldingsregeling geeft de gemeente een deel van zijn burgers de mogelijkheid om voor een lager tarief in aanmerking te komen. De ruimte om een eigen gemeentelijk kwijtscheldingsbeleid te voeren is beperkt. De criteria waaraan kwijtscheldingsverzoeken getoetst worden, zijn op rijksniveau vastgesteld. We mogen wel zelf bepalen voor welke belastingen en heffingen we kwijtschelding verlenen en welk deel van de belastingaanslag of heffing we kwijtschelden. We verlenen kwijtschelding voor:

- Hondenbelasting, alleen voor de eerste hond en tot 60%;
- Afvalstoffenheffing. Mensen die vijf jaar of langer op het sociale minimum zitten, krijgen volledige kwijtschelding van de afvalstoffenheffing. De andere kwijtscheldingsgerechtigden krijgen 57% van het aanslagbedrag kwijtgescholden;
- Leges gehandicaptenparkeerplaats en -kaart en huwelijksleges (volledig).

Onroerendezaakbelasting

De onroerendezaakbelasting is de belangrijkste gemeentelijke belasting, niet alleen qua omvang, maar ook omdat de opbrengst tot de algemene middelen behoort en dus naar eigen inzicht besteed kan worden. De belangrijkste functie is het genereren van inkomsten. De hoogte van een aanslag is afhankelijk van de waarde van een pand en van de door de raad vastgestelde tarieven. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de heffing voor eigenaren van woningen, eigenaren van niet-woningen en gebruikers van niet-woningen. De waarde van de woningen en bedrijven in de stad wordt ieder jaar opnieuw bepaald.

Afvalstoffenheffing

De afvalstoffenheffing wordt als bestemmingsheffing aangemerkt, omdat de opbrengst niet naar de algemene middelen vloeit, maar dient ter dekking van de kosten van afvalinzameling en -verwerking. Het uitgangspunt is dat deze kosten inclusief de kosten van kwietscheldingen volledig gedekt worden uit de opbrengst van de afvalstoffenheffing. Het aantal bewoners van een woning bepaalt de hoogte van het tarief. Er wordt gedifferentieerd naar vier categorieën, namelijk eenpersoonshuishoudens, tweepersoonshuishoudens, huishoudens van drie tot en met zeven personen en huishoudens van acht personen of meer. Hiermee wordt invulling gegeven aan het principe 'de vervuiler betaalt'. De tariefdifferentiatie heeft dus niet gedragsbeïnvloeding ten doel, de belangrijkste functie is het genereren van inkomsten om de voorziening mogelijk te maken.

Rioolheffing

De kosten voor het beheren en in stand houden van het rioolstelsel worden door een heffing verhaald. Gemeenten hebben naast de zorgplicht voor stedelijk afvalwater en hemelwater ook de zorgplicht voor grondwater. De opbrengst van de rioolheffing, met als uitgangspunt 100% kostendekkendheid, is geormerkt. De belangrijkste functie is dus het genereren van inkomsten om de voorziening mogelijk te maken. De rioolheffing kan zowel van de eigenaar (aansluitrecht) als van de gebruiker (afvoerrecht) worden geheven. Wij kennen alleen het aansluitrecht, waarbij een vast bedrag per aansluiting in rekening wordt gebracht.

Bouwleges

Bouwleges worden geheven om de kosten van het proces van bouwvergunningverlening te dekken. De belangrijkste functie is dus het genereren van inkomsten om de voorziening mogelijk te maken. Het tarief wordt bepaald door de hoogte van de bouwkosten (aanneemsom exclusief BTW). Ook voor de bouwleges is ons beleid een kostendekkendheid van 100%. Een complicatie daarbij is dat door een wisselende omvang van de bouwprojecten de opbrengst van jaar tot jaar sterk kan fluctueren. Verder is vooraf moeilijk te schatten hoeveel de opbrengst in enig jaar zal bedragen.

Parkeergelden publiekrechtelijk deel

Het publiekrechtelijk deel wordt ook wel parkeerbelasting genoemd en daaronder vallen de tarieven voor het parkeren bij parkeermeters en parkeerautomaten, de boetes voor het rood staan bij parkeermeters en parkeerautomaten, de kosten van het (gratis) fiets parkeren en de tarieven voor parkeervergunningen. Voor de publiekrechtelijke parkeergelden (parkeerbelasting) is de doelstelling van regulering expliciet in de wet vastgelegd. In de tariefstelling mag onderscheid gemaakt worden naar parkeerduur (kort/lang), het moment waarop wordt geparkeerd (dag/avond/weekend), het gebied waar wordt geparkeerd en het type vergunning. In Groningen maken we gebruik van de toegestane differentiatiemogelijkheden. We sturen zowel met tarieven, de duur van parkeren als met de beschikbaarheid van parkeerplaatsen.

Baten en kruissubsidiëring publiekrechtelijke leges

Voor elk van de verordeningen waarbij sprake is van kostenverhaal moet inzichtelijk gemaakt worden dat de totale geraamde baten van de verordening niet uitgaan boven de totale lasten van de verordening. Deze opbrengstnorm ziet op de verordening in haar totaliteit maar anders dan in bijvoorbeeld de Verordening rioolheffing of de Verordening afvalstoffenheffing worden in de Legesverordening heel veel verschillende diensten van een tarief voorzien. Voorbeelden zijn paspoorten, rijbewijzen, huwelijksvoltrekkingen, omgevingsvergunningen, evenementenvergunningen en drank- en horecavergunningen. De diensten waarvoor leges worden geheven zijn in de Legesverordening op samenhang geclusterd. Dit heeft geleid tot een onderverdeling in drie clusters van samenhangende diensten:

Titel 1 Algemene dienstverlening;

Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning/Wabo;

Titel 3 Dienstverlening vallend onder de Europese Dienstenrichtlijn.

Onder titel 1 vallen met name de legestarieven voor diensten van Burgerzaken (paspoorten, rijbewijzen en huwelijksvoltrekkingen). Onder titel 2 vallen de legestarieven voor diensten die verleend worden onder de noemer 'omgevingsvergunning' (voorheen bouwvergunning) en onder titel 3 vallen de legestarieven voor diensten die uitsluitend verleend worden aan ondernemers zoals de drank- en horecavergunning, de evenementenvergunning en de vergunning voor seksbedrijven.

Binnen titel 1 is kruissubsidiëring toegestaan. Zo mag bijvoorbeeld het tarief voor huwelijksvoltrekkingen meer dan kostendekkend worden vastgesteld ter compensatie van een niet kostendekkend tarief voor paspoorten. Ook binnen titel 2 is kruissubsidiëring toegestaan. Bij de invoering van de omgevingsvergunning in 2010 was het weliswaar de wens van de wetgever dat alleen binnen de omgevingsvergunning kruissubsidiëring zou worden toegepast en niet met dienstverlening daarbuiten. Maar inmiddels heeft de rechter geoordeeld dat kruissubsidiëring tussen titel 1 en titel 2 niet verboden is. Niet kostendekkende tarieven voor de diensten die vallen onder titel 1 mogen dus gecompenseerd worden door meer dan kostendekkende tarieven voor de omgevingsvergunning. Op grond van de Europese Dienstenrichtlijn is binnen titel 3 kruissubsidiëring niet toegestaan. Voor elk van de tarieven van titel 3 geldt de norm van maximaal 100% kostendekking. Indien er een wettelijk maximumtarief geldt of indien een product (deels) kosteloos verstrekt moet worden, is dit in de paragraaf lokale heffingen aangegeven. Ook indien de raad niet uitgaat van het uitgangspunt "volledige kostendekking" is dit aangegeven (criterium kostendekking: beperkt).

Beleid privaatrechtelijke heffingen

Hieronder geven we een beknopte uiteenzetting van het gemeentelijke beleid met betrekking tot de privaatrechtelijke tarieven.

Privaatrechtelijke tarieven

In Groningen maken we onderscheid tussen algemene tarieven die vooraf zijn bepaald en voor iedere afnemer gelden en commerciële tarieven. Bij de laatste opereert de gemeente als marktpartij in een concurrerende omgeving. Medio 2014 is de Wet Markt en Overheid in werking getreden. Op grond van deze wet moeten we voor onze producten en diensten de integrale kostprijs in rekening brengen. Daarnaast heeft de gemeente voor een aantal producten zelf een beleid voor kostendekking.

Parkeergelden privaatrechtelijk

Onder het privaatrechtelijk deel vallen de tarieven voor parkeergarages en buurtstallingen. Het uitgangspunt is dat het in totaal (samen met het publiekrechtelijk deel) kostendekkend is.

Berekening lokale heffingen

Voor het berekenen van de kostendekking en hoogte van de lokale heffingen maken wij gebruik van een kostenverdeelstaat. In deze kostenverdeelstaat rekenen wij directe lasten en baten, indirecte lasten en baten en de algemene interne dienstverleningskosten toe aan de verschillende lokale heffingen.

Toerekening directe lasten

De centrale activiteiten van een heffing staan op een taakveld. Riolering en Afval zijn voorbeelden van taakvelden waarvan de kosten toe te rekenen zijn aan respectievelijk de rioolheffing en de afvalstoffenheffing. De taakvelden vormen de kern van de directe lasten van de kostenonderbouwing. Daarnaast moet de vraag beantwoord worden of er op andere taakvelden lasten staan die te maken hebben met de uitvoering van de taak waarvoor de heffing in rekening gebracht wordt. Is dat het geval dan moet worden bepaald in welke mate die lasten toerekenbaar zijn.

Toerekening indirecte lasten

Alle kosten voor overhead staan apart begroot op taakveld 0.4. Een deel van de overhead mag als opslag op de directe lasten meegenomen worden in de tarieven. De overhead wordt niet door belast aan de taakvelden waar de directe lasten op staan. Dit betekent dat het niet mogelijk is om uit de taakvelden alle aan de tarieven toe te rekenen kosten af te leiden. De overhead moet extracomptabel aan de tarieven worden toegerekend. In de Financiële verordening gemeente Groningen 2017 is de methodiek voor de toerekening van overhead opgenomen.

Enkel voor de publiekrechtelijke leges geldt dat indirecte lasten die geen enkel verband hebben met een dienst waarvoor een tarief in rekening wordt gebracht, niet verhaalbaar zijn. Het gaat bijvoorbeeld om de kosten van:

- Beleidsvoorbereiding;
- Inspraak-, bezwaar- en beroepsprocedures;
- Handhaving, toezicht en controle (behoudens de eerste controle).

Opbrengstontwikkeling lokale heffingen

In de begroting en rekening geven we jaarlijks een overzicht van de opbrengsten van de *belangrijkste* belastingen, rechten en heffingen (leges). In onderstaande tabel wordt een samenvatting gegeven van de gerealiseerde opbrengsten in 2017 en de oorspronkelijke geraamde opbrengsten van 2017 en de actuele begroting 2017.

Soort opbrengsten belasting of heffing (Bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting 2017 (1)	Actuele begroting 2017 (2)	Opbrengsten rekening 2017 (3)	Vershil (3-2)
Belastingen				
Onroerendezaakbelasting (OZB)	63.872	62.602	64.061	1.459
Roerende zaakbelasting (RZB)	74	74	101	27
Hondenbelasting	863	947	954	7
Logiesbelasting	1.167	1.167	1.625	458
Precariobelasting	676	676	825	149
Parkeerbelasting	8.681	9.228	9.512	284
Rechten en heffingen				
Afvalstoffenheffing	26.498	28.943	28.935	-8
Marktgeden	782	782	737	-45
Rioolheffing	16.241	16.214	16.468	254
Begrafenisrechten	1.337	1.317	1.212	-105
Leges Burgerzaken	3.568	4.051	3.828	-223
Leges Bouwactiviteiten	6.271	7.126	8.346	1.220
Leges Huisvestingswet	64	64	42	-22
Instemmingsbesluit				
Telecommunicatie- verordening en Graafverordening	220	216	234	18
Leges Drank & Horeca	123	123	145	22
Leges Prostitutie	7	7	20	13
Havengelden	139	139	138	-1
Parkeergelden (privaatrechtelijk)	7.875	8.053	7.723	-330

Hieronder worden de grotere afwijkingen ten opzichte van de actuele begroting toegelicht. Voor de rechten en heffingen wordt daarbij ingegaan op de ontwikkeling van de kostendekkendheid.

Onroerendezaakbelasting

In 2017 hebben we afgerond 1,5 miljoen euro meer onroerendezaakbelasting ontvangen dan geraamd. Dit komt door een aantal oorzaken. Enerzijds doordat de economische waarde van de woningen en bedrijven in de stad (exclusief grenscorrectie Meerstad) hoger is dan ten tijde van de berekening van de tarieven werd voorzien. Op dat moment waren de taxaties van de woningen en bedrijven niet afgerond en voor het niet getaxeerde deel hebben we aannames gedaan. In werkelijkheid vallen de taxaties hoger uit. Daarnaast wordt bij de bepaling van de OZB-opbrengst rekening gehouden met een jaarlijkse volumegroei (saldo nieuwbouw en sloop) van 300 duizend euro. Door de huidige economische situatie valt de volumegroei hoger uit. Deze hogere taxatiewaardes en volumegroei leiden in 2017 tot een meeropbrengst van 0,3 miljoen euro voor woningen en 1 miljoen euro voor niet woningen.

Anderzijds voor de waardes van de woningen en niet woningen in Meerstad, die als gevolg van de grenscorrectie per 1 januari 2017 zijn toegevoegd aan de gemeente Groningen, is een inschatting gemaakt. Zowel voor de woningen als niet woningen valt de werkelijke waarde hoger uit. Voor woningen leidt dit tot een extra opbrengst van ongeveer 0,1 miljoen euro en voor niet woningen ongeveer 0,3 miljoen euro. De hogere opbrengst niet woningen bestaat bijna volledig uit de opbrengsten NAM-locatie.

Tot slot resulteert de afwikkeling van oude jaren en overige kleinere verschillen tot een negatief effect van 0,2 miljoen euro. Dit nadeel wordt hoofdzakelijk verklaard door de afwikkeling van bezwaren en beroepszaken niet woningen over oude jaren. Daarnaast is meer oninbaar geleden over oude jaren.

Logiesbelasting

In 2017 zijn de aanslagen 2016 opgelegd. In 2016 zijn er meer overnachtingen geweest dan begroot. Hierdoor vertoont de logiesbelasting een meeropbrengst van 458 duizend euro.

Precariobelasting

In 2017 zijn er meer opbrengsten in relatie tot precariobelasting ontvangen. Dit komt hoofdzakelijk doordat over de periode 2004 t/m 2014 in totaal 183 duizend euro aan waarborgsommen zijn ontvangen, die niet zijn terugbetaald. Oorzaak hiervan is dat er door de "aannemer" geen gereed melding is ingediend. Deze opbrengsten zijn in 2017 in de exploitatie verantwoord.

Parkeerbelasting

De gerealiseerde opbrengsten parkeerbelasting 2017 zijn 9,512 miljoen euro. In de actuele begroting is uitgegaan van 9,228 miljoen euro. De meeropbrengst wordt vooral veroorzaakt door een sterke stijging van de inkomsten uit het straat parkeren in verband met de parkeerautomaten Card Only, de uitbreiding van betaald parkeren (waaronder parkeren op zondag) en parkeerhandhaving (exclusief de inkomsten uit de gehandicaptenparkeerkaart).

Marktgeden

In 2017 zijn er minder opbrengsten uit marktgeden gerealiseerd dan begroot. Dit komt doordat de geplande verhuur van extra m2 verhuur heeft opgelopen. Daarnaast zijn er extra incidentele kosten voor het uitwerken van de marktvisie gemaakt. De kostendekkendheid is 86%. Begroot was 100%.

Leges Burgerzaken

De gemeente mag niet voor alle producten zelf het tarief bepalen. Het rijk stelt voor een aantal producten een maximumtarief vast. Bij de kostendekkendheid gaat het over de beïnvloedbare en niet- beïnvloedbare tarieven bij elkaar. Door een afname van de afgifte van het aantal documenten Burgerzaken is er ten opzichte van de actuele begroting 223 duizend euro minder aan opbrengsten gerealiseerd. Het gaat om

gemeenteleges en rijksleges. Bij de gemeenteleges gaat het om een afname van 7 duizend euro. Dit bedrag is het saldo van:

- Meer afgifte van reisdocumenten (64 duizend euro);
- Minder huwelijksleges doordat er een verschuiving is van het "duurdere stadhuis huwelijk" naar de goedkopere administratieve huwelijken aan de balie (-/- 11 duizend euro);
- Lagere afgifte verklaringen omtrent gedrag, burgerlijke stand afschriften en afschriften Basisregistratie personen afschriften (voorheen GBA) (-/- 60 duizend euro).

De afnames leidt ook tot minder rijksleges van 216 duizend euro. De ontvangen rijksleges worden afgedragen aan het rijk. De kostendekkendheid van de leges Burgerzaken wordt in 2017 positief beïnvloed doordat er ten opzichte van de begroting 215 duizend euro minder aan kosten is toegerekend. De totale kostendekkendheid van de producten Burgerzaken komt uit op 92%, begroot was 87%.

Leges bouwactiviteiten

In 2017 hebben we een meeropbrengst op de bouwleges gerealiseerd. Deze meeropbrengst is met name gerealiseerd uit projecten bouwaanvragen tot een legesbedrag van 200 duizend euro (V 1,168 miljoen euro). De legesinkomsten uit projecten bouwaanvragen boven de 200 duizend euro waren nagenoeg conform begroot (V 100 duizend euro). Verder is er 48 duizend euro minder aan overige opbrengsten gerealiseerd. Het dekkingspercentage bedraagt op realisatiebasis 117%, begroot was 105%. De leges bouwactiviteiten beïnvloedt in grote mate de kostendekkendheid van de titel omgevingsvergunning.

Kostendekkendheid lokale heffingen

In 2014 heeft de gemeenteraad het uitgangspunt vastgesteld dat de gebruikers de volledige kostprijs voor onze producten en diensten betalen. Op dit uitgangspunt gelden de volgende uitzonderingen:

- Indien de toegankelijkheid tot een voorziening of marktwerking daartoe aanleiding geeft, kan en nader te bepalen lager tarief worden vastgesteld;
- Indien het handhaven van de openbare orde en veiligheid dat wenselijk maakt, kan een nader te bepalen lager tarief worden vastgesteld.

Kostendekkendheid publiekrechtelijke heffingen

Onderstaande tabel geeft inzicht in de kostendekkendheid van de publiekrechtelijke heffingen. De tabel is gesplitst naar rechten en heffingen die onder de legesverordening vallen en rechten en heffingen die onder overige verordeningen vallen. Indien er een wettelijk maximumtarief geldt of indien een product (deels) kosteloos verstrekt moet worden, is dit aangegeven. Ook indien de gemeenteraad niet uitgaat van het uitgangspunt "volledige kostendekking" is dit aangegeven (criterium kostendekkendheid: beperkt).

Bedragen (x 1.000)	Criterium kosten dekkendheid	Legesverordening van toepassing dan art. vermeld	Opbrengste rekening 2017	Toerekening kosten rekening 2017	Dekkingspercentage rekening 2017	Dekkingspercentage begroting 2017	Dekkingspercentage rekening 2016
Titel 1. Algemene dienstverlening							
I. Afgifte gerelateerd met wettelijk maximum:							
a. Reisdocumenten	Deels Kosteloos en wet.max	1.3	2.474	2.480	100%	91%	93%
b. Overige documenten/VOG		1.6	163	277	59%	64%	66%
c. Inlichtingen/afschriften BS		1.7	81	185	44%	65%	44%
d. Rijbewijzen	Max. Tarief	1.4	831	621	134%	118%	128%

Totaal afgifte gerelateerde leges en wettelijk maximum			3.549	3.563	100%	90%	93%
II. Afgifte gerelateerd zonder wettelijk maximum:							
a. Huwelijksvoltrekkingen		1.2	148	100	147%	144%	169%
b. Inlichtingen/Afschriften GBA	Deels kosteloos	1.5	132	496	27%	36%	28%
Totaal afgifte gerelateerde leges zonder wettelijk maximum			279	597	47%	64%	50%
Totaal afgifte gerelateerde leges			3.829	4.160	92%	87%	87%
Naturalisaties		1.6.3	213	291	73%	62%	81%
Leges Leegstandswet		1.10	7	11	66%	79%	57%
Toegangspasje ondergrondse container	100%	1.16.8	0	0	0%	0%	100%
Instemmingsbesluit Telecommunicatieverordening en Graafverordening.	100%	1.14	234	269	87%	100%	97%
Leges APV - Winkeltijdenwet		1.11	0	2	0%	100%	0%
Leges Ligplaatsvergunning voor woonschepen		1.16.2	6	49	12%	26%	31%
Leges Kansspelen		1.12	29	12	247%	186%	255%
Leges APV - Verkeer	Beperkt	1.15.1/1.15.2	56	102	55%	67%	20%
Leges Gehandicapten parkeerkaart		1.15.3	52	162	32%	41%	42%
Leges Makelaarsfaxen		1.9.6	7	15	48%	54%	40%
Totaal Algemene dienstverlening			4.433	5.072	87%	83%	84%
Titel 2 Dienstverlening vallend onder fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning							
Omgevingsvergunning							
Leges Bouwactiviteiten		2.2.1	8.352	7.127	117%	105%	113%
Leges Aanlegactiviteiten		2.2.2	5	4	130%	60%	69%
Leges Handelsreclame		2.2.4	5	4	119%	79%	74%
Leges In gebruik nemen of gebruiken bouwwerken in relatie tot brandveiligheid		2.2.3	19	19	99%	80%	73%
Leges vellen van de houtopstand		2.2.5	189	99	191%	82%	87%
Totaal leges omgevingsvergunning	100%		8.569	7.252	118%	105%	112%
Totaal Titel 1 en Titel 2			13.002	12.324	106%	95%	99%

Titel 3 Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn							
Hoofdstuk 1 Horeca							
Leges APV - Drank en Horeca		3.1	145	155	93%	87%	80%
Hoofdstuk 3 Prostitutie							
Leges APV - Prostitutie		3.3	20	38	52%	49%	205%
Hoofdstuk 2 Organiseren evenementen							
Leges Evenementen inclusief diversen muziekvergunningen	Beperkt	3.2	97	723	13%	17%	13%
Hoofdstuk 4 Huisvestingswet 2014							
Leges Splitsingsvergunning		3.4.2/3.4.3	7	24	31%	100%	79%
Leges Huisvestingswet		3.4	42	80	52%	77%	41%
Totaal Dienstverlening vallend onder Europese dienstenrichtlijn			311	1.021	30%	35%	35%
Totaal Legesverordening			13.312	13.344	100%	90%	95%
Overige verordeningen:							
Afvalstoffenheffing	100%		29.359	29.530	99%	100%	100%
Marktgeden	100%		739	864	86%	100%	101%
Rioolheffing	100%		16.563	16.673	99%	100%	100%
Havengelden	100%		138	146	95%	100%	94%
Begrafenisrechten	100%		1.260	1.245	101%	100%	89%
Precariobelasting			825	645	128%	100%	138%
Totaal overige verordeningen			48.885	49.103	100%	100%	100%
Totaal publiekrechtelijk			62.197	62.448	100%	98%	99%

De leges uit de legesverordening hebben in 2017 totaal een kostendeckendheid van 100%. Ten opzichte van de rekening 2016 is de kostendeckendheid 2017 met 5% toegenomen. Bij de clusters binnen de legesverordening komt één cluster boven de 100% kostendeckendheid. Het gaat om het cluster omgevingsvergunning. De heffingen uit de overige verordeningen inclusief precariobelasting komen uit op een gezamenlijke kostendeckendheid van 100%.

Overhead

Overhead is het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van het primaire proces.

Overhead bestaat uit:

- Leidinggevenden primair proces;
- Managementondersteuning primair proces;
- Personeel en Organisatie;
- Inkoop;
- Juridische zaken (uitgezonderd primaire taken als vergunningverlening);
- Financiën, toezicht en controle gericht op de (eigen) gemeentelijke organisatie; informatievoorziening en automatisering (ICT);
- Communicatie;
- Facilitaire zaken en Huisvesting;
- DIV.

De totale kosten overhead staan vermeld in programma 14. De toerekening van de overhead aan de tarieven gebeurt hoofdzakelijk op basis van de formatie.

(Bedragen x 1.000 euro)	
Soort heffing (publiekrechtelijk)	Toegerekende overhead 2017
Reisdocumenten	485
Overige documenten/VOG	59
Inlichtingen\afschriften BS	74
Rijbewijzen	121
Huwelijksvoltrekkingen	45
Inlichtingen \ Afschriften GBA	141
Naturalisaties	56
Leges Leegstandswet	4
Toegangspasje ondergrondse container	0
Instemmingsbesluit Telecommunicatieverordening en Graafverordening	78
Leges APV - Winkeltijdenwet	0
Leges Ligplaatsvergunning voor woonschepen	18
Leges Kansspelen	4
Leges APV - Verkeer	10
Leges Gehandicapten parkeerkaart	77
Leges Makelaarsfaxen	9
Leges Bouwactiviteiten	2.088
Leges Aanlegactiviteiten	1
Leges Handelsreclame	2
Leges In gebruik nemen of gebruiken bouwwerken in relatie tot brandveiligheid	8
Leges vellen van de houtopstand	41
Leges APV - Drank en Horeca	46
Leges APV - Prostitutie	5
Leges Evenementen inclusief diversen muziekvergunningen	385
Leges Splitsingsvergunning	8
Leges Huisvestingswet	28
Afvalstoffenheffing	3.122
Marktgeden	239

Rioolheffing	895
Havengelden	37
Begrafenisrechten	258
Totaal	8.346

Kostendekkendheid privaatrechtelijke heffingen

Het uitgangspunt van de gemeente is dat de privaatrechtelijke tarieven minimaal kostendekkend zijn. Voor een aantal tarieven geldt echter dat toegankelijkheid van voorzieningen en marktwerking ertoe kunnen leiden dat een lager dan kostendekkend tarief wordt gehanteerd. Het gaat hierbij om tarieven voor economische activiteiten die verricht worden in het algemeen belang. De wet Markt en Overheid staat in deze gevallen een lager dan kostendekkend tarief toe. De kostendekkendheid van de verschillende privaatrechtelijke heffingen wordt in het volgende overzicht weergegeven:

Soort heffing (privaatrechtelijk) (bedragen x 1.000 euro)	Toerekening		Dekkings- percentage rekening2017	Dekkings- percentage begroting 2017	Dekkings- percentage rekening 2016
	Opbrengsten rekening 2017	kosten rekening 2017			
Inzameling bedrijfsafval	9.411	9.131	103%	100%	118%
Commerciële straatreiniging	1.04 1	1.25 9	83%	100%	99%
Onderhoud en reparaties derden	474	453	105%	120%	113%
Verkoop brandstof	731	721	101%	101%	101%
Leasen	76	37	203%	109%	130%
Kermissen	211	120	176%	156%	159%
Stadsschouwburg/Oosterpoort					
Zakelijke tarieven	751	776	97%	99%	95%
Culturele tarieven	7.973	16.238	49%	46%	50%
CBK-kunstuitleen	296	376	79%	86%	78%
Sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges					
- Totaal lasten incl. kapitaallasten	5.729	19.397	30%	30%	32%
- Totaal lasten excl. kapitaallasten	5.729	14.933	38%	39%	42%
- <i>Samenstelling sportaccommodaties, zwembaden en Kardinges excl. kapitaallasten:</i>					
Sporthallen	867	2.054	42%	40%	49%
Sportparken	978	2.738	36%	45%	38%
Gymlokalen	454	1.365	33%	27%	47%
Zwembaden	2.412	6.541	37%	37%	36%
IJsbanen	1.018	2.235	46%	48%	59%
Parkeergelden privaatrechtelijk	8.155	8.011	102%	94%	100%

Bij de prijsstelling van de tarieven voor de Stadsschouwburg en Oosterpoort wordt onderscheid gemaakt in zakelijke tarieven (die marktconform zijn) en culturele tarieven (gedeeltelijk kostendekkend). De zakelijke tarieven gelden voor de 'bedrijfsmatige' activiteiten, zoals de horeca en vergaderarrangementen. Hieraan ligt ten grondslag dat de Oosterpoort en de Stadsschouwburg marktconform moet werken, dit onder meer ter voorkoming van concurrentievervalsing met andere aanbieders in Groningen. In de begroting gaan wij voor de zakelijke tarieven uit van volledige kostendekkendheid. Voor de culturele tarieven wordt een prijstabel gehanteerd. Deze prijstabel geeft per cultuursoort een bandbreedte voor de prijsstelling en daarmee de onderhandelingsruimte voor de programmeurs. De uiteindelijke entreeprijs van een kaartje is maatwerk per voorstelling.

Lokale lastendruk

Om een beeld te geven van de lokale lastendruk in vergelijking met andere grote gemeenten in Nederland maken we gebruik van gegevens uit de publicatie 'Kerngegevens belastingen grote gemeenten 2017' van de stichting COELO. In het overzicht zijn de woonlasten (de som van OZB-eigenaar, rioolheffing en afvalstoffenheffing) 2017 voor een meerpersoonshuishouden in een woning met gemiddelde waarde van de gemeente Groningen afgezet tegen die van de andere gemeenten. Groningen stond in 2016 qua hoogte van woonlasten op de elfde plaats. In 2017 staat Groningen op de dertiende plaats, zie de laatste kolom.

	Gemeente (jaar = 2017)	OZB-Eigenaar	Afvalstoffenheffing	Rioolheffing	Woonlasten
1	Delft	285,65	342,70	216,73	845,08
2	Zaanstad	263,64	281,09	280,48	825,21
3	Deventer	288,30	358,28	174,48	821,06
4	Enschede	265,40	288,33	221,40	775,13
5	Sittard-Geleen	296,96	298,29	179,50	774,74
6	Arnhem	350,36	246,00	171,41	767,78
7	Leiden	355,24	280,20	124,80	760,24
8	Lelystad	321,70	295,28	142,64	759,62
9	Emmen	313,79	276,09	168,96	758,85
10	Westland	311,92	213,84	230,38	756,13
11	Helmond	325,56	198,96	225,96	750,48
12	Almere	279,60	325,93	141,26	746,79
13	Groningen	265,99	327,60	151,00	744,59
14	Breda	232,25	308,64	202,56	743,45
15	Maastricht	248,74	312,81	181,43	742,98
16	Nijmegen	519,07	58,39	162,59	740,04
17	Alphen a/d Rijn	263,08	253,08	220,08	736,24
18	Haarlem	272,33	321,72	142,00	736,05
19	Venlo	362,44	190,78	172,98	726,20
20	Haarlemmermeer	276,02	322,20	124,60	722,82
21	Zoetermeer	347,03	264,55	102,48	714,05
22	Rotterdam	191,05	322,90	189,90	713,85
23	Apeldoorn	311,31	265,61	130,57	707,48
24	Utrecht	233,50	248,50	220,22	702,22
25	Assen	297,12	213,74	189,59	700,45

26	Amersfoort	324,07	252,00	121,88	697,95
27	Middelburg	208,07	291,20	186,51	685,78
28	Oss	270,63	241,80	168,48	680,91
29	Ede	260,59	248,52	166,49	675,60
30	Leeuwarden	223,48	252,26	173,54	649,28
31	Dordrecht	204,37	271,32	172,88	648,57
32	Zwolle	266,34	269,72	105,18	641,24
33	Eindhoven	230,25	227,11	144,00	601,36
34	Amsterdam	144,70	313,00	128,40	586,10
35	's-Hertogenbosch	229,96	228,00	125,28	583,24
36	Alkmaar	182,18	261,12	129,99	573,29
37	Tilburg	195,07	236,93	130,73	562,73
38	's-Gravenhage	126,72	284,76	137,05	548,53
	Gemiddelde	237	277	163	678

Paragraaf 9: Bedrijfsvoering

De wereld om ons heen verandert in snel tempo. Wij willen ons als overheid aanpassen aan de veranderende vraag van burgers, decentralisatie van taken en technologische ontwikkelingen met minder geld en middelen. Dat vraagt aanpassing van onze organisatie voor de Stad en een bedrijfsvoering die daarbij past. Met onze bedrijfsvoering zorgen we er voor dat de dienstverlening die we leveren aan onze burgers, bedrijven en andere belanghebbenden zo optimaal mogelijk kan plaatsvinden. We zorgen dat we de opgaven voor onze Stad zo goed mogelijk realiseren.

Het afgelopen jaar is een vervolg gegeven aan organisatieontwikkeling en zijn er concern brede opgaven gedeeld die logisch samenhangen en elkaar versterken. Vanuit een ontwikkelgerichte aanpak, werken we stapsgewijs en onderzoeken we welke interventies en vernieuwende initiatieven nodig zijn. Doel hierbij is om de gemeentelijke organisatie wendbaar en flexibel te maken, met aandacht voor daadkracht en resultaatgerichtheid.

We werken aan een strategische bedrijfsvoeringsagenda voor 2020 om voorbereid te zijn op de toekomst. Dit doen we in samenhang met de visie op de toekomst van Groningen en omgeving (Next City). In deze paragraaf schetsen we de stand van zaken en gewenste ontwikkelingen van onze gemeentelijke bedrijfsvoering voor 2017.

De thema's uit het coalitieakkoord op het gebied van bedrijfsvoering zijn:

- Eén integraal werkende organisatie;
- Dienstbaar aan en samenwerkend met stadgers, ondernemers en instellingen;
- Gebruikmaken van technologische innovatie;
- Mobiliteit, ontwikkeling van medewerkers en diversiteit van onze organisatie;
- Deregulering.

Eén integraal werkende organisatie

Samen met Stadgers en organisaties

De organisatieontwikkeling stond in 2017 in het teken van verbinden, verduidelijken en volhouden (verder gaan op de ingeslagen weg).

De veranderlabs hebben gediend als motor voor andere vormen van ontwikkeling. De leerervaringen hebben we binnen de organisatie verder vergroot. We werken vanuit vier concernbrede thema's en hebben daarom gekozen voor een aanpak die zich laat kenschetsen als 'horizontaal veranderen'. De vier thema's zijn:

1. Van buiten naar binnen: weten we als organisatie voldoende hoe de buitenwereld verandert en maken we dat dusdanig concreet dat we er mee aan de slag kunnen?
2. Naar innovatieve werkwijzen en processen: als de buitenwereld verandert, zijn we dan innovatief genoeg om onze werkwijzen en processen hierop aan te passen?
3. Persoonlijk leiderschap: als de buitenwereld en onze werkwijzen en processen veranderen, zijn we dan in staat om ook persoonlijk leiderschap op basis hiervan vorm te geven?
4. Naar effectieve organisatie, samenwerking en (be)sturing: als de buitenwereld verandert, we onze werkwijzen en processen innoveren en onze medewerkers zich ontwikkelen, hoe komen we dan tot een bijpassende, adaptieve wijze van organiseren, samenwerken en (be)sturen?

Om op de veranderende buitenwereld in te spelen, zijn we bijvoorbeeld concreet aan de slag gegaan met het toepassen van blockchain-technologie (Stadgerspas) en hebben we een app voor schuldhulpverlening ontwikkeld. Ook willen we medewerkers blijvend stimuleren te komen met

vernieuwende ideeën om onze manier van werken en onze dienstverlening te verbeteren. Eén van de manieren om dit te doen was het ophalen van ideeën via de verkiezing van het gouden idee en het uitreiken van het Gouden Ei. Daarnaast willen we het persoonlijk leiderschap vergroten. Dit doen we door in onze opleidingsweek allerlei opleidingen aan te bieden die hier specifiek op zijn gericht. Om naar een effectieve organisatie te komen hebben we bijvoorbeeld voor “The next city” via een uitgebreid participatieproces ideeën opgehaald bij onder andere Stadgers, ondernemers, en bestuurders van buurgemeenten. Daarmee willen we komen tot een nieuwe omgevingsvisie voor stad en regio in 2030. Ook bij het gebiedsgericht werken hebben we samen met Stadgers en organisaties in de stad opgave-gericht gewerkt aan een gebiedsagenda en -programma. Van ons vraagt dat zichtbaar zijn in de wijken, weten wat er speelt, integraal werken en burgerinitiatieven faciliteren. We organiseerden excursies, wijk safari's, leeractiviteiten en uitwisseling (intern en met andere gemeenten en organisaties) om hier aan te werken. Het inspiratiefestival Let's Gro zorgt voor een platform voor initiatieven van Stadgers, een marktplaats voor creativiteit en een proeftuin voor nieuw beleid. Het is draagt bij aan plannen en initiatieven met maatschappelijke meerwaarde.

Omgevingswet

De Omgevingswet vervangt tientallen wetten en ministeriële regelingen die belangrijk zijn voor de leefomgeving. De invoeringsdatum is opgeschoven van 1 juli 2019 naar 1 januari 2021. Ook hier streven we naar laagdrempelige, integrale dienstverlening en één loket. In 2017 wilden we een eerste impactanalyse gereed hebben. In september hebben we deze samen met het Implementatieplan Omgevingswet vastgesteld. Hiermee hebben we meer inzicht gekregen in de gevolgen van de Omgevingswet voor de gemeente Groningen.

Verbeterprogramma financieel administratieve beheersing

De veranderende samenleving, nieuwe regelgeving, IT ontwikkelingen en de nieuwe rol van de overheid vraagt steeds meer een andere houding van overheid én accountant. Ook scherpere regelgeving en toezicht door de Autoriteit Financiële Markten maakten de accountantscontrole over 2016 scherper. Waar we jarenlang gewend waren zaken op een bepaalde wijze te administreren en te presenteren en daar in het verleden altijd een goedkeuring voor hebben ontvangen, is dat dit langer niet (meer) houdbaar. Dit geldt bijvoorbeeld voor het onderscheid dat we moeten maken tussen een grondexploitatie en een investeringsproject, zoals bij het project Grote Markt en Eemskanaalzone. Ook de wijze waarop we gewend waren om te gaan met activeren van eigen bijdragen in projecten en de wijze van administratie van onze erfpachten is op grond van de toepassing van de wet niet (meer) toegestaan.

We hebben de gemeenterekening 2016 hierop zo veel als mogelijk aangepast; niet voor alle posten was dit meer mogelijk gezien de complexiteit. Ook hebben we ervoor gekozen de beginbalans niet aan te passen, gezien de goedkeuring over de jaarrekening 2015 van de vorige accountant. Daarnaast hadden we, net als alle andere gemeenten, te maken met de landelijke problematiek rondom de PGB lasten bij de Sociale Verzekeringsbank, die vanwege de hoge omvang in Groningen een grote impact had op de controletolerantie. Dit heeft geresulteerd in een afkeurende accountantsverklaring bij de jaarrekening 2016. Naar aanleiding daarvan zijn we direct na de zomer 2017 een verbeterprogramma gestart. Opdracht is: voer zodanige verbeteringen door dat de gemeente Groningen structureel een goedkeurende verklaring van de accountant krijgt. Daarmee grijpen we het Verbeterprogramma ook aan om onze financiële sturing en beheersing te verbeteren, zodat we als gemeente financieel meer in control komen.

We hebben als organisatie veel werk verzet, met veel energie en focus. We zijn gestart met een gezamenlijke startnotitie met de accountant en een vrijwel nieuw team, waarin de organisatie

breed vertegenwoordigd is. We hebben een korte termijn programma ingesteld, werkten aan het herstel van de beginbalans en aan de opzet van een middellange termijn verbeterprogramma. De eerste resultaten van de verbeteringen waren zichtbaar in de managementletter van de accountant over 2017 (1 februari 2018, zie ook de collegebrief met kenmerk 6775950). Deze interim rapportage was voor ons een belangrijke bevestiging dat we met de juiste stappen bezig zijn. Het herstel van de beginbalans (waarover de raad in april integraal zal besluiten) was een omvangrijk traject waarbij we nog meer zicht hebben gekregen op de omvang van de verbeteringen; deze hebben een plek gekregen in het Verbeterprogramma voor de middellange termijn.

Financiële en HR-processen

We willen integraal en wendbaar zijn. Hiervoor wilden we onze processen vereenvoudigen en de basis op orde hebben. Onze focus lag op de financiële en HR-processen. Om te voldoen aan nieuwe wetgeving, zijn we gestart met E-facturering. We verwachten dat we in het voorjaar van 2018 de eerste leverancier kunnen aansluiten om facturen geautomatiseerd te kunnen verwerken. Daarnaast zijn we gestart met het digitaliseren van uitgaande facturen, zodat we ook dit uiteindelijk geautomatiseerd en centraal kunnen doen. We betalen 95% van onze facturen binnen de wettelijke termijn (zie tabel 1). De streefwaarde was 90%.

Ten aanzien van HR wilden we technologische hulpmiddelen inzetten om ons menselijk talent optimaal te benutten. Ook wilden we de kwaliteit van de ondersteuning en sturing omhoog brengen.

We hebben meer inzicht gekregen in onze HRM processen en de sturing is makkelijker gemaakt. Hiervoor hebben we onze kerncijfers betrouwbaar gemaakt en we hebben onze HRM-processen gedigitaliseerd via het nieuwe eHRM systeem. Per 1 januari is de salarisadministratie overgezet naar eHRM. Aansluitend hebben we nog 7 modules van eHRM in gebruik genomen: declaraties, opleidingsmanagement, rapportages, in- door & uitstroom, managementinformatie, Individueel Keuze Budget, verzuim en verlof. We lopen op schema en we verwachten rond de zomer van 2018 te kunnen afronden.

Huisvesting

Wendbaarheid en integraliteit zijn de uitgangspunten bij de huisvesting van onze medewerkers. We zijn gestart met de inrichting van de werkplekken op basis van activiteit gerelateerd werken. Daarmee richten we de werkomgeving in op de activiteiten en taken in de organisatie. Dit loopt door in 2018. Tussentijds en na afloop evalueren we. Daarna maken we een plan van aanpak voor een vervolg op de invoering van activiteit gerelateerd werken.

Eén vastgoedorganisatie

We hebben een reorganisatie uitgevoerd, waarmee we ons gemeentelijk vastgoed in één vastgoedorganisatie hebben gebundeld. Hiermee kunnen we breed sturen op al ons maatschappelijk en kernvastgoed. Ook is een deel van het vastgoed intern overgedragen aan de nieuwe vastgoedorganisatie. In 2018 krijgt dit een vervolg.

WIJ-Groningen

We hebben de voorbereidingen getroffen zodat de Stichting WIJ Groningen per 1 januari 2018 kan starten. Vanuit onze organisatie kwam 29,7 fte aan personeel in dienst bij Stichting WIJ-Groningen. Hiervoor hebben we een sociaal plan gemaakt. De stichting regelt zelf de HRM en financiële ondersteuning. Een aantal diensten blijven we leveren vanuit onze organisatie (diensten in de uitvoering van het ketenproces van de Wet Maatschappelijke ondersteuning, Jeugdwet en

deel Participatiewet, huisvesting, ICT, informatievoorziening en communicatie). Hiervoor stellen we een dienstverleningsovereenkomst op.

Noordelijk Belasting Kantoor

Op 1 januari 2018 start de belastingssamenwerking tussen de gemeente en de drie noordelijke waterschappen in de vorm van het Noordelijk Belastingkantoor. Dit leidt tot een structurele krimp in onze bedrijfsvoering van 2,6 miljoen euro. Ter compensatie hebben we afgesproken dat wij de dienstverlening voor ICT en huisvesting leveren. Deze afspraken zijn gerealiseerd. Ook hebben we afgesproken dat tenminste 12,3 fte vaste medewerkers (ondersteunend personeel) naar het Noordelijk Belastingkantoor overgaan. Dit krijgt een vervolg in 2018.

Prestatie indicatoren bezwaarprocedures, financiële administratie en zaakgericht werken

We verantwoorden in dit onderdeel de indicatoren. Als er geen gegevens beschikbaar zijn staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
% betalingen binnen wettelijke termijn	95%	>90%	95%
% bezwaarprocedures afgehandeld binnen de wettelijke termijn	78%	>80%	76%
% bezwaarschriften via informele weg	44%	40%	38%
% dienstverlening dat zaakgericht wordt uitgevoerd	-	*	20%
% oninbare facturen sociale zekerheid (ten opzichte van totale vorderingen)	-	<19%	19%
% oninbare facturen belastingen	-	<1,1%	1,1%
% oninbare facturen overig privaatrechtelijk**	-	<0,1%	0,6%

*we streven naar het uiteindelijk zaakgericht uitvoeren van 90% van onze dienstverlening

**Inclusief publieke facturen

Het percentage bezwaarprocedures dat is afgehandeld binnen de wettelijke termijn, is 76%. Mede oorzaak was een procedure aan het begin van het jaar met 40 bezwaren. Deze procedure duurde langer dan de wettelijke termijn. We hebben bijgestuurd door onze processen efficiënter te maken, waardoor we de bezwaren sneller kunnen afhandelen. Hiermee hebben we een groot deel van de achterstand die we aan het begin van het jaar hebben opgelopen, kunnen wegwerken. Bij de overige indicatoren zijn geen grote afwijkingen.

Dienstbaar aan en samenwerkend met Stadjers, ondernemers en instellingen

We willen een overheid zijn die dienstbaar is aan stadgers, ondernemers en instellingen. Steekwoorden hierbij zijn: vergroting invloed, betrokkenheid, ruimte geven en laten, co-productie, open en transparant, actiegericht, professioneel. We geven samen met anderen invulling aan de doelstellingen.

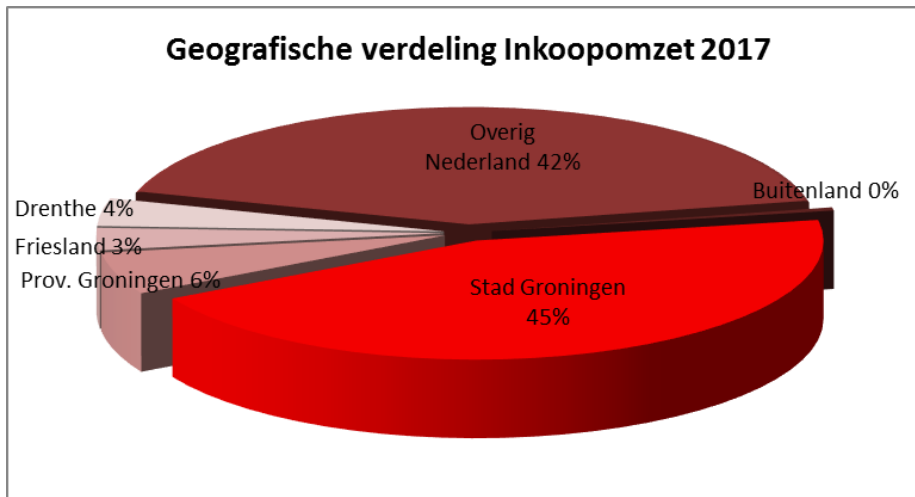
Toegankelijkheid

We willen toegankelijk zijn voor ál onze burgers. Daarbij gaat het om zowel de fysieke toegankelijkheid van onze gebouwen als de toegankelijkheid van onze website en stukken. Zo willen we dat onze website en stukken ook toegankelijk zijn voor bijvoorbeeld blinden en slechtzienden en mensen die laaggeletterd zijn. Om de toegankelijkheid te verbeteren hebben we een actieplan toegankelijkheid opgesteld waar in staat hoe we de stad de komende jaren toegankelijker kunnen maken. Die afspraken zijn gemaakt in samenspraak met de doelgroep. In het actieplan staan ruim 30 actiepunten. We hebben twee aanjagers aangesteld die aanspreekpunt zijn en zorgen voor de uitvoering van deze actiepunten.

Lokale economie, duurzaamheid en social return

Vanuit ons inkoopbeleid hebben we ingezet op het versterken van de lokale economie, duurzaamheid en social return. Door vroegtijdig de samenwerking te zoeken, kunnen we gericht communiceren. Bijvoorbeeld via de Groninger Ondernemers Courant en bij het opstellen en publiceren van een aanbestedingskalender. Daardoor zijn aanbestedingen vroegtijdig bekend bij het (lokale) bedrijfsleven. Voor ondernemers is het daarnaast mogelijk geworden om zich via de gemeentelijke website in te schrijven in de leveranciersdatabank. Verder hebben we samen met het Inkoopplatform Groningen ondernemersbijeenkomsten georganiseerd.

In grafiek 1 is de verdeling van de inkoopomzet over alle regio's weergegeven. De inkoopuitgaven in de stad zijn ten opzichte van het voorgaande jaar gestegen (44,7% tegen 33,6%), het resultaat van de focus op de regionale economie en MKB uit het inkoopbeleid. Ook de regionale uitgaven zijn gestegen, naar 57,3%.



Regionale inkoopomzet

🔗 Bij duurzaamheid lag onze focus op het wegnemen van belemmeringen die de ontwikkeling van duurzaamheid vertragen. Na ondertekening van het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI) hebben we de doelstellingen omgezet in een actieplan. Dit actieplan is vanuit de praktijk, organisatiebreed opgesteld. De aanpak is gericht op:

- Bewustwording; MVI is nog geen gemeengoed binnen de organisatie.
- Samenwerken; door kennis uit te wisselen tussen afdelingen onderling, maar ook met externe partijen.
- Kennis ontwikkelen; over bijvoorbeeld Circulair Inkopen en kosten van de totale levensloopcyclus (Total Cost of Ownership).

We nemen in al onze aanbestedingen duurzaamheidseisen op. (

In het kader van social return hebben we 867 plaatsingen gerealiseerd als resultaat van aanbestedingen. We hebben in 43% van onze aanbestedingen social return toegepast. Voor de verdere resultaten van social return verwijzen we naar programma 1 (Werk en inkomen), deelprogramma 1.1 (Werk en activering).

Naast de aandacht voor de lokale economie, duurzaamheid en social return hebben we ook ingezet op innovatie via de Startup in Residence. Met dit programma worden challenges binnen de gemeente opgehaald die bij startups worden neergelegd. De ontwikkeling past binnen de transitie om bij aanbestedingen meer vraag-gestuurd te gaan uitvragen.

Prestatie indicatoren lokale economie, duurzaamheid en social return inkoop

We verantwoorden in dit onderdeel de indicatoren. Als er geen gegevens beschikbaar zijn staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald	Beoogd	Behaald
	2016	2017	2017
% duurzame inkoop (bij aanbestedingen boven 50 duizend euro)	100%	100%	100%
% lokale inkoop (binnen gemeente Groningen) - inkoopwaarde besteed bij leveranciers binnen de gemeente ten opzichte van de totale inkoopwaarde	33,6%	30%	44,7%
% regionale inkoop	46,5%	50%	57,3%
Aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt geplaatst via inkooptrajecten (social return)	-	37%	43%

ICT en technologische innovatie

We maken gebruik van veel grote computersystemen met veel data. Om voorbereid te zijn op de toekomst willen we onze werkwijze vernieuwen door informatietechnologie in te zetten. Dat vraagt om (big) data technologie en de ontwikkeling van deskundigheid in het nieuwe vakgebied van data science. In Groningen hebben de Rijksuniversiteit Groningen en de Hanzehogeschool de opleiding Data Science ontwikkeld, waarvoor enkele onderzoekers van onze gemeente zijn aangemeld.

Informatiesamenleving

Uit een verkenning in 2016 bij het sociaal domein bleek dat er behoefte is aan inzicht in de dynamiek en verschillen per gebied in de stad. Dit ter ondersteuning van een omgevingsgerichte aanpak. De gevolgen van de informatiesamenleving op de gemeente zijn groot. Via masterclasses Digitalisering en Innovatie voor directeuren en een summerschool voor medewerkers hebben we het bewustzijn in de organisatie vergroot. Hiermee is de basis gelegd voor een integrale visieontwikkeling. Daarnaast zijn we gaan samenwerken met het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) in het regionale Urban Data Center. Het Urban Data Center creëert met behulp van CBS-data een beter inzicht in de feitelijke situatie van stad en regio. In 2017 stond daarbij het functioneren van wijken en van armoede en schulden centraal. Tot slot kunnen we melden dat we flinke stappen hebben gezet in het gebruiken van innovatieve toepassingen:

- De Stadspas (blockchain-technologie);
- Een app voor schuldhulpverlening;
- Digitalisering van Akten Burgerlijke Stand (geboorte, overlijden en huwelijk). De digitalisering van geboorteakten is eind 2017 afgerond, huwelijk en overlijden wordt medio 2018 afgerond. Hiermee verbeteren we onze dienstverlening en werken we efficiënter;
- We zijn gestart met de digitalisering van Persoons- en Archiefkaarten van Burgerzaken. Dit wordt medio 2018 afgerond;
- In het kader van Samen Organiseren zijn we gestart met de voorbereiding van het aanbieden van de digitale verhuisservice via een landelijke voorziening (MijnOverheid.nl)
- We zijn gestart met de voorbereiding van Open Vraag Spraak Herkenning (OVSH) en de invoering van een Chatbot. Hiermee willen we de dienstverlening aan burgers verbeteren;
- Het afhandelen van publieksmail loopt nu via een gestructureerd contactformulier met zaakgerichte afhandelingsprocedure.
- Nieuwe apps voor meldingen in de openbare ruimte en afvalinzameling zijn in voorbereiding.

Zaakgericht werken

Burgers maken niet langer de gang van het ene loket naar het andere. Onze dienstverlening wordt steeds laagdrempeliger. Zowel in wijken als door middel van digitale dienstverlening. In 2016 hebben wij ondermeer

de registratie van klantcontacten en meldingen overlast op de manier van zaakgericht werken ingericht. In 2017 hebben we zaakgericht werken ingevoerd bij burgerzaken en inkomensdienstverlening. Inwoners kunnen nu bijvoorbeeld een geboorte online aangeven en melding van een huwelijk doen via internet. Ook kunnen de eerste sociale voorzieningen digitaal worden aangevraagd, zoals de bijzondere bijstand. Daarnaast zijn we gestart met voorbereidingen om onze vergunningen, waaronder de omgevingsvergunning, zaakgericht af te kunnen handelen. In het meerjarenbeeld streven we ernaar dat we uiteindelijk 90% van de publieke dienstverlening zaakgericht afhandelen. In 2017 hebben we bereikt dat we 20% van onze dienstverlening zaakgericht afhandelen (zie tabel 1).

Uitbesteding ICT

We zijn een Europese aanbesteding gestart voor de uitbesteding van onze generieke ICT (zoals werkplek, telefonie en de (interne) servicedesk). In de preselectie zijn vijf partijen geselecteerd op basis van onder andere geschiktheids- en selectiecriteria. De vijf geselecteerde partijen hebben we vervolgens uitgenodigd om een offerte in te dienen. Deze hebben we eind 2017 ontvangen. We zijn begonnen met de beoordeling, gebaseerd op de beste prijs-kwaliteit verhouding. Begin 2018 gaan we hierover met twee aanbiedende partijen verder in onderhandeling.

Standaardiseren software

We wilden verder werken het standaardiseren en reduceren van onze software, door plannen per informatiedomein te maken. Daarbij wilden we zoveel mogelijk inzetten op software die als een online dienst wordt aangeboden (SaaS). De plannen voor het standaardiseren en reduceren van onze software hebben we ondertussen gereed. Het uitvoeren hiervan is echter niet eenvoudig doordat de juiste oplossingen nog niet altijd in de markt beschikbaar zijn.

Informatieveiligheid en privacy

Informatieveiligheid

We hebben verder gewerkt aan het basisbeveiligingsniveau van onze informatievoorziening. Dit was gericht op de besturing van informatieveiligheid, de techniek en gedrag. Daarbij hebben we uitvoering gegeven aan het verantwoordingsprogramma Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). Doel van ENSIA is het professionaliseren van het verantwoordingsproces over informatieveiligheid bij gemeenten. Onderdeel was het uitvoeren van de zelfevaluatie op de informatiebeveiliging. De zelfevaluatie voor DigiD en Suwi-net (Structuur Uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen) moesten door een onafhankelijke auditor worden vastgesteld. Voor SUWI zijn geen tekortkomingen geconstateerd door de auditor, voor DigiD enkele. Die tekortkomingen hadden betrekking op administratieve verplichtingen. Het risico op incidenten is daardoor beperkt. De auditor heeft daarbij vastgesteld dat de zelfevaluatie waarheidsgetrouw zijn uitgevoerd. Op 24 april jl. heeft het College de collegeverklaring over de zelfevaluatie van DigiD en SUWI, het verbeterprogramma en het oordeel van de auditor vastgesteld. De collegeverklaring wordt separaat verstrekt aan de Raad. De uitkomsten van de zelfevaluatie worden gebruikt voor het herijken van het informatieveiligheidsbeleid en het opstellen van jaarplannen.

Verder hebben we:

- Ons netwerk en de beveiligingsmonitoring op de meest kritische systemen heringericht;
- Nieuwe beveiligingsprojecten gestart: (verder) beveiligen van het netwerk tegen hackpogingen van binnenuit en de invoering van secure e-mail voor de gemeente;
- Bewustwording van het management en medewerkers vergroot via nieuwsberichten, het spelen van een "Crisisgame" en afdelingssessies over "Veilig werken met informatie";
- Diverse Mystery Visits (onderzoek naar de menskant) uitgevoerd. In 2018 zullen we aan de hand van de resultaten ons beleid aanpassen;
- De vereisten voor informatieveiligheid geborgd in verband met de uitbesteding van ICT.

Ook onze organisatie kreeg te maken met wereldwijde ransomware aanvallen. We hebben hierbij geen schade opgelopen.

Privacy

In 2017 is de nieuwe privacywetgeving, de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) van kracht geworden. Met betrekking tot informatieveiligheid zorgen we dat we de beveiligingsafspraken met leveranciers op orde krijgen, de meldplicht datalekken borgen, zorgen voor een passend beveiligingsniveau en dat we zorgdragen voor het security-by-design principe. Uiterlijk 25 mei 2018 moeten we aan de vereisten voldoen.

Voor het borgen van de privacy hebben we een Functionaris Gegevensbescherming aangesteld. We zijn gestart met de voorbereidingen, zoals het opstellen van een privacybeleid. Daarin komen onderwerpen zoals het nemen van risico beperkende maatregelen, het maken van een digitaal register persoonsgegevens en de communicatie en transparantie en de rechten van betrokkenen. In 2018 volgt bestuurlijke besluitvorming over dit beleid.

We hebben een meldplicht voor datalekken. Het aantal geregistreerde meldingen over mogelijke datalekken bedroeg in 2017 dertien. Eén melding is beoordeeld als meldplichtig en gemeld aan de Autoriteit Persoonsgegevens. We zien een toename van bewustwording rondom de meldplicht. In 2018 willen we de herkenning in de organisatie van een datalek nog meer verbeteren.

Prestatie indicatoren privacy

We verantwoorden in dit onderdeel de indicatoren. Als er geen gegevens beschikbaar zijn staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017
Aantal jaarlijks geregistreerde meldingen over (mogelijke) datalekken	6	<6	13

Personeel

In dit onderdeel geven wij inzicht in onze visie op het personeelsbeleid, onze formatie en onze arbeidskosten gerelateerde verplichtingen.

Mobiliteit, ontwikkeling en diversiteit

We hebben de thema's mobiliteit, ontwikkeling van medewerkers en management en diversiteit benadrukt. Dit doen we om flexibel en wendbaar te zijn en om de kracht van een divers personeelsbestand te optimaliseren. Een belangrijke uitdaging was en blijft om in een moeilijker wordende arbeidssituatie de nieuwe en huidige medewerkers optimaal inzetbaar te houden.

Mobiliteit

We bewegen naar een organisatie waar mobiliteit gewoon wordt. Mobiliteit biedt kansen voor iedereen. Kansen in termen van persoonlijke ontwikkeling, verbreding van inzetbaarheid en daarmee ook in termen van flexibiliteit en (de eigen) toekomstbestendigheid. Onder mobiliteit verstaan we niet alleen interne mobiliteit maar ook doorstroom naar buiten. Dit hebben we gedaan door medewerkers te stimuleren over grenzen heen te kijken. We hebben andere instrumenten aangeboden waarmee medewerkers zich konden ontwikkelen richting groeifuncties. Van leidinggevenden hebben we daarin een sturende en faciliterende rol gevraagd waarbij er over de muren van de eigen afdeling is gekeken. We zien dat er veel beweging is ontstaan. Het afgelopen jaar waren er intern 242 vacatures, waarvan er intern 69 zijn vervuld. De formele interne mobiliteit is daarmee 2,1%. Van de overige vacatures zijn er 23 nog in behandeling en voor 150 vacatures was geen geschikte, interne kandidaat te vinden. De echte mobiliteit is veel hoger. We hebben een mobiliteitspool met 40 medewerkers. Deze medewerkers zijn in de praktijk heel mobiel, doordat ze ingezet

worden op allerlei klussen binnen de hele organisatie. Deze medewerkers zijn niet zichtbaar in de mobiliteitscijfers, doordat ze wel een vaste plek in de organisatiestructuur hebben. We zijn ook gestart met een Klussenbank. Daarmee bieden we medewerkers de kans andere werkzaamheden te verkennen en uitwisseling mogelijk te maken. In 2017 zijn 32 klussen aangeboden, waarvan de helft intern is ingevuld. Bij klussen van korter dan 6 maanden wordt een medewerker niet meteen overgezet naar de afdeling waar de klus is, maar blijft toegedeeld bij de afdeling van oorsprong. Ook dit is niet zichtbaar in de formele cijfers.

Doelgroep tot en met schaal 7

In aanvulling op de strategische personeelsplanning was een personeelsschouw gepland voor de doelgroep tot en met schaal 7. De toenemende digitalisering raakt juist de medewerkers in deze schalen in het bijzonder. Doel was vergroten van de mobiliteit. In plaats van een concern brede personeelsschouw hebben we besloten om per directie maatwerk toe te passen. Strategische personeelsplanning is daarom opgenomen in de directieplannen. We hebben aandacht besteed aan de knelpunten die we voorzien door krimp in de schalen tot en met schaal 7. We ondersteunden de directies met maatwerk in hun aanpak bij de directieplannen. Het project Krimp Interne Arbeidsmarkt is gestart om de krimp in de schalen tot en met schaal 7 te inventariseren en verbindingen te maken met aanpalende onderwerpen als strategische personeelsplanning, flankerend beleid, gestuurde mobiliteit en rechtspositionele consequenties.

Externe inhuur

Ons uitgangspunt was het vast aanstellen van medewerkers bij structureel werk. Een flexibele schil blijft nodig om als organisatie flexibel en wendbaar te kunnen zijn, bij fluctuaties in de hoeveelheid werk, voorzienbare krimp, seizoenswerk of ziektevervangings. Werving vindt in eerste instantie plaats binnen de groep herplaatsers, gevolgd door deelnemers aan de mobiliteitspool. De mobiliteitspool hebben we verder vormgegeven. Dit is een pool van mobiele medewerkers die beschikbaar zijn voor tijdelijk werk en projecten. We hebben medewerkers geworven die voldoen aan een profiel dat is gericht op groeifuncties en moeilijk vervulbare functies. In 2018 gaan we de mobiliteitspool verder ontwikkelen en stemmen dit af op bestaande projectonderdelen van het sociale en fysieke domein.

We hebben de basis neergelegd voor meer inzicht en sturing op externe inhuur. Ook zijn mobiliteit en externe inhuur centrale thema's bij het maken van de directieplannen voor 2018 en verder. De totale externe inhuur (14,9%) is licht gedaald. Het aandeel reguliere externe inhuur (7,9%) is gedaald. Dit is inhuur van tijdelijk personeel voor inzet in verband met ziekte, (seizoens)pieken, (subsidie)projecten of moeilijk vervulbare vacatures. Een relatief groot deel is extra inhuur (7%), bedoeld om boventaligheid bij reorganisatie of outsourcing te voorkomen en flexibel om te kunnen gaan met verandering/nieuwe taken. Dit is hoger dan eerdere jaren vanwege een aantal grote veranderingen in de organisatie of in de omgeving:

- De verzelfstandiging van de WIJ-organisatie.
- De directie Maatschappelijke Ontwikkeling heeft in haar laatste jaar van reorganisatie externe inhuur gebruikt om flexibel te blijven bij de invulling van vacatures en om flexibel in te kunnen spelen op de nieuwe taken. In de loop van 2017 zijn met het zicht op het afronden van de lopende fase reorganisatie op verschillende posities al tijdelijke invullingen omgezet naar vast werk.
- De outsourcing ICT (meer vaste medewerkers hebben sneller een andere baan dan verwacht) en de bundeling van belastingtaken bij het Noordelijk Belasting Kantoor. Vacatureruimte binnen deze onderdelen vullen we op met tijdelijke inhuur.
- Door de dynamiek in de economische groei moet de flexibele schil in het ruimtelijk domein meebewegen met de toenemende vraag aan capaciteit. Een tweede ontwikkeling is de komst van de omgevingswet waardoor op vrijvallende vacatures externe inhuur meer in beeld is gekomen.

Matchpunt

Via een zoek en matchingssysteem (Matchpunt) konden we snel en tegen minder kosten zowel in- als extern potentieel scannen en mobiliseren voor (tijdelijke) vacatures. Mede hierdoor kwamen eerder interne kandidaten in beeld voor vacatures. We hebben de afspraak gemaakt dat elke capaciteitsvraag via Matchpunt gaat. We hebben zoveel mogelijk eigen medewerkers ingezet op tijdelijke vacatures en klussen. Naast het Matchpunt hebben we daartoe een intranet-klussenbank opgericht waar laagdrempelig vraag en aanbod voor kortdurende (minder dan 6 maanden) werkzaamheden bij elkaar komen.

Ontwikkelen medewerkers en leidinggevenden

Medewerkertevredenheid

In plaats van elke drie jaar een volledig medewerkertevredenheidsonderzoek (MTO) te houden, onderzochten we in 2017 de methode van het medewerkertevredenheidsonderzoek: hoe kunnen we deze op een frequente manier inzetten, zodat we snel en adequaat kunnen inspelen op verbeterpunten die zich concern-breed en/of ergens in een afdeling voordoen. In 2018 gaan we de tevredenheid van medewerkers gedurende het jaar vaker op een aantal onderwerpen peilen (voorbeelden van onderwerpen zijn werkdruk, werkplezier, informatievoorziening, samenwerking).

Duurzame inzetbaarheid

Het belang van duurzame inzetbaarheid van medewerkers groeit. Vitaal blijven is een thema van alle leeftijden, onder meer door de groeiende aandacht voor gezondheid en de balans tussen werk en privé. Voor onze medewerkers is het van toenemend belang dat zij zich blijven ontwikkelen in hun vakgebied of naar een volgende loopbaanstap en vitaal blijven. Immers de uitgestippelde loopbaanpaden of functies 'voor het leven' bestaan niet meer. In snel tempo veranderen onze rollen en taken. Dat vereist flexibiliteit, weten wat je wilt en kunt, kansen zien en creëren en zelf de regie nemen op je gezondheid, loopbaan en professionaliteit.

Opleidingen

Eén van de speerpunten van ons opleidingsbeleid was het bereiken van een professionele manier van (samen)werken. We streefden naar een evenwichtige verbinding tussen persoonlijke ontwikkelingsdoelen en organisatiedoelen. Bovendien moest het opleidingsaanbod aansluiten bij de mobiliteit van medewerkers van krimpfuncties naar groeifuncties. We investeerden in vakmanschap en professioneel gedrag, brede (duurzame) inzetbaarheid en flexibiliteit. We wilden de verantwoordelijkheid voor de professionele ontwikkeling meer bij onze medewerkers neerleggen. Hiervoor hebben we aan al onze medewerkers een professioneel opleidingsbudget verstrekt. We organiseerden een opleidingsweek (ruim 1100 bezoekers) en medewerkers kregen toegang tot een centrale opleidingsportal. Dit gaf medewerkers inzicht in het aanbod aan opleidingen en er was een laagdrempelige manier van aanmelden. Daarnaast werden medewerkers via de werkbegeleidingscyclus uitgenodigd om in gesprek te gaan hoe zij het opleidingsbudget willen besteden. Op die manier konden gezamenlijke opleidingswensen omgezet worden in teamtrajecten, die gefinancierd werden vanuit het professioneel opleidingsbudget. De opleidingen werden, waar dat kon en wenselijk was, 'in company' georganiseerd en de kennis en ervaring binnen de organisatie werd benut (meer met minder).

We stelden een centraal opleidingsbudget vast waarop (gemotiveerd) een beroep gedaan kon worden voor overstijgende opleidingsactiviteiten. Dit budget werd ingezet voor concern-brede activiteiten en voor grote verandertrajecten binnen een aantal directies. Begin 2017 startte het Management Development traject "Groninger Management Boost". Kern van dit traject is de verbinding tussen de centrale organisatieontwikkeling ambitie, de concern-brede en directie opgaven, persoonlijk leiderschap (en leerpunten) en de manier van sturing naar de afdelingen. Alle leidinggevenden worden (verdeeld over drie jaar) uitgenodigd deel te nemen.

Werkbegeleiding

We wilden een nieuwe vorm van werkbegeleiding ontwikkelen. Hiervoor hebben we verschillende vernieuwende vormen van werkbegeleiding uitprobeerde. In de zomer hebben we een werkconferentie georganiseerd waar de deelnemers ervaringen hebben uitgewisseld en waar we de succes- en leerpunten hebben verzameld. Deze gaan we opnemen in de 'toolbox' die innovatie van de gesprekken gaat ondersteunen. In de tussentijd zijn we gaan werken aan de digitale inrichting van de werkbegeleidingscyclus in eHRM. Hierin registreren we de gesprekken. In 2018 implementeren we de nieuwe gesprekkencyclus en wordt de inrichting in eHRM verder afgemaakt en voor iedereen beschikbaar gemaakt. Belangrijkste vernieuwingen zijn de toolbox, het feit dat medewerkers (meer) eigen regie gaan nemen en de vrijheid om te variëren in het aantal gesprekken, de gespreksonderwerpen en de vorm.

Verzuim

Het verzuimmanagement heeft tot doel om de organisatie vitaler te maken en te zorgen voor een duurzamere inzetbaarheid van de medewerkers. Met een integrale verzuimaanpak hebben we alle activiteiten op dit terrein, zoals verzuimpreventie en de nieuwe Wet Gedeeltelijke Arbeidsongeschiktheid, in samenhang ingezet. Hierdoor hebben we het verzuim weten terug te dringen van 6,7% in 2016 naar 5,3% in 2017 (tabel 5). De nadruk lag op een toename van de eigen regie bij de leidinggevenden en medewerkers. Hiervoor hebben we:

- Meer eigen regie van de leidinggevende in het ziekteproces (proactief handelen);
- Trainingen en begeleiding georganiseerd voor leidinggevenden in hun rol van casemanager verzuim;
- Scherpere afspraken met de bedrijfsarts gemaakt en borging in de organisatie gerealiseerd;
- De focus gericht op preventie via inzet op duurzame inzetbaarheid en workshops voor medewerkers (onder andere gezondheidsweek, instelling van de werkplek);
- Meer gestuurd op houding en gedrag. Met het oplossingsgericht verzuimmanagement is er bij beïnvloedbaar verzuim meer gestuurd op “wat kan je wel” in plaats van “wat kan je niet”;
- Ondersteuning van leidinggevenden door een verzuimcoach in de eerste 6 weken van verzuim;
- Diverse workshops gehouden voor de medewerkers op het gebied van vitaliteit, werk en privé in balans, Mindfulness, energiek aan het werk, voeding en beweging, ontspanningstechnieken, slapen kun je leren, KANS (klachten aan armen, nek, schouders) preventie.

Diversiteit

We blijven zorgen voor voldoende diversiteit in de organisatie. We hebben diversiteit onderdeel gemaakt van de afweging en invulling van de HRM-agenda 2018-2021. Deze sluit aan bij bestaande instrumenten of ontwikkelingen die al gaande zijn.

Verjonging

Om een betere afspiegeling van de maatschappij in de organisatie te realiseren én vanwege de bijdrage die jongeren leveren aan vernieuwing staat verjonging van onze organisatie voorop. We hebben 36 trainees aangetrokken en boden 193 stageplekken aan voor verschillende opleidingsniveaus. Dat is minder dan de beoogde 250 stagiaires en trainees. Door de aantrekkende economie zijn er meer stageplaatsen beschikbaar in het bedrijfsleven. Hierdoor zijn er minder stagiaires beschikbaar die een stageplek binnen onze organisatie vinden. Via het Generatiepact zijn 12 Stadstalenten aangesteld. Daarnaast bieden we voor jongeren op mbo-niveau werk-leerbanen. Waar mogelijk vulden we vacatureruimte in met jongeren (90 in de afgelopen anderhalf jaar). Daar waar externe inhuur nodig is, richten we ons zo veel mogelijk op jongeren. We hebben 272 jongeren in vaste dienst (8,2%).

Interne arbeidsmarkt

Daar waar krimp of groei in de organisatie aan de orde is, wilden we tijdig medewerkers naar andere functies begeleiden. Om voldoende kansen voor deze mensen te bieden zijn we gestart met project Krimp Interne Arbeidsmarkt. Ook liep programma Fitoal om duurzame inzetbaarheid te stimuleren. Tegelijkertijd creëerden

we mogelijkheden voor medewerkers met een afstand tot de arbeidsmarkt via afspraakbanen. We hebben de doelstelling van 10 afspraakbanen in 2017 gehaald. In totaal hebben we nu 46 afspraakbanen gerealiseerd. We hebben doelgericht samengewerkt met UWV, arbeidsbemiddelingsorganisaties (zoals Randstad) en Noorderlink. Zo zijn we aangesloten bij het initiatief Lef'! Up van Noorderlink om doorgroeimogelijkheden van mbo- naar hbo-niveau te faciliteren door middel van competentieontwikkeling en opleiding. Er zijn 317 medewerkers uitgestroomd. Vanwege de oprichting van de Stichting WIJ en het Noordelijk Belasting Kantoor zijn 95 medewerkers uitgestroomd. De rest (222 medewerkers) is reguliere uitstroom.

Culturele en etnische diversiteit.

We vinden het belangrijk dat het personeelsbestand van de gemeente een afspiegeling van de maatschappij is. In ons streven naar meer culturele diversiteit werkten we met een pool waar werkzoekenden met een migratieachtergrond zich voor kunnen aanmelden. Zij krijgen bij sollicitaties voorrang boven externe kandidaten. Ook onder de externe inhuur, stadstalenten, trainees, BBL-ers en stagiaires bevinden zich mensen met een migratieachtergrond. De wet op de privacy staat ons niet toe ze als zodanig te registreren. Op verzoek van uw raad is een proef gestart met anoniem solliciteren. Doel van het experiment was te onderzoeken of de kansen voor sollicitanten met een migratie achtergrond worden vergroot wanneer de sollicitatiebrieven worden geanonimiseerd. Er bleek een minimaal verschil te zijn tussen uitgenodigden anoniem en niet anoniem. Ook bleek dat niet alle sollicitanten even blij zijn met het anonimiseren; ze zijn juist trots op kennis en ervaring vanuit de migratieachtergrond. Mensen met een migratieachtergrond die gebruik willen maken van extra voorrang kunnen van de pool gebruik maken. Daarom zullen we de pilot niet verder continueren.

Vrouwen op sleutelposities

We voerden een actief beleid om meer vrouwen op sleutelposities te krijgen. Zo waren we alerter bij de formulering in de vacatureteksten. We vroegen werving en selectiebureaus vrouwelijke kandidaten te presenteren. De selectiecommissies die betrokken zijn volgden vooraf een training genderdiversiteit, waarin de bewustwording van de verschillen in gedrag en aanpak van vrouwen en mannen zijn belicht. Het percentage vrouwen op sleutelposities is 36,3%.

Prestatie indicatoren mobiliteit en ontwikkeling medewerkers

We verantwoorden in dit onderdeel de indicatoren. Als er geen gegevens beschikbaar zijn staat er een streepje.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2016	beoogd 2017	Behaald 2017
Instroom – aantal medewerkers in dienst	-	-	276
Uitstroom – aantal medewerkers uit dienst	-	-	317
- <i>Waarvan regulier</i>			222
- <i>Waarvan WIJ en Noordelijk Belasting Kantoor</i>			95
Uitgaven persoonlijke ontwikkeling per medewerker (bedrag x 1 euro)	1.574	-	1021
Medewerkerstevredenheidscijfer gemeentebreed (MTO)		7	Niet gemeten
Ziekteverzuim	6,7%	5,6%	5,3%
Meldingsfrequentie	1,2	1,1	0,9
Aantal stagiairs en trainees	-	250	229
Interne mobiliteit - % medewerkers dat veranderd is van functie of afdeling ten opzichte van het totaal aantal medewerkers aan het begin van het jaar	-	Rapportage achteraf	2,1%
Aantal mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt geplaatst in een afspraakbaan	36	10	10

% vrouwen in leidinggevende posities	-	Rapportage achteraf	36,3%
% medewerkers onder 35 jaar (vergroening)	-	Rapportage achteraf	8,2%

Tot en met 2016 wilden we werken aan het verminderen van autokilometers van onze medewerkers. Hierover hebben we verantwoord in de gemeenterekening van 2016. Eind 2016 is dit traject afgerond. Daarom verantwoordten we hier met ingang van 2017 niet meer over.

Opbouw personeelskosten en formatie

De personeelskosten van de gemeente Groningen bedroegen 271,573 miljoen euro in 2017. Hiervan waren 198,719 miljoen euro kosten (salaris en vergoedingen) voor het ambtelijk personeel, 33,928 miljoen euro voor het WSW-personeel en 6,344 miljoen euro overige personeelskosten.

OPBOUW KOSTEN SALARISSEN EN VERGOEDINGEN (bedragen x1.000 euro)	Primitieve begroting 2017		Actuele begroting 2017		Rekening 2017	
	Toegestane (begrote) formatie		Toegestane (begrote) formatie		Personele bezetting	
	Bedrag	fte	Bedrag	fte	Bedrag	fte
Salarissen ambtelijk personeel	201.453	2.948	201.692	2.960	198.719	2.845
Vergoedingen burgemeester en wethouders	741	6	741	6	890	6
Vergoedingen gemeenteraadsleden	989	39	989	39	1.028	40
Salarissen medewerkers Wet sociale werkvoorziening (WSW)	34.493	1.022	34.493	1.022	33.928	1.036
Salarissen medewerkers Wet werk en bijstand (WWB)	732		728		640	
Vergoedingen stagiaires	360	-	360		253	
Kosten externe inhuur	8.579	-	14.370		35.052	
Vergoedingen voormalig personeel	909	-	1.009		1.063	
Subtotaal salarissen en vergoedingen	248.256	4.015	254.382	4.027	271.573	3.927
Minus vergoedingen gedetacheerd ambtelijk personeel	-2.805	-	-2.799		-5.441	
Minus verhaalde salarissen	-98	-	-65		-765	
Totale kosten salarissen en vergoedingen	245.353	4.015	251.518	4.027	265.367	3.927

De overige personeelskosten zijn als volgt opgebouwd:

OVERIGE PERSONEELSKOSTEN (Bedragen x1.000 euro)	Primitieve begroting 2017	Actuele begroting 2017	Rekening 2017
Vorming en opleiding	3.858	3.909	3.374
Werving en selectie	79	10	75
Bedrijfsgezondheidszorg	553	503	649
Personele vergoedingen en verstrekkingen	1.473	1.520	1.905
Overig	3.539	2.759	341
Totaal overige personeelskosten	9.502	8.701	6.344

We verantwoorden in dit onderdeel voor zover bekend de volgende wettelijke indicatoren. Als er geen gegevens beschikbaar zijn staat er een streepje.

Wettelijke indicator(en)	2014	2015	2016	2017
Apparaatskosten (kosten per inwoner)	898	909	872	918
Formatie (fte per 1.000 inwoners)	11,6	11	12,0	11,8
Bezetting (fte per 1.000 inwoners)	-	10,7	11,1	11,3
Externe inhuur (kosten als % van totale loonsom + totale kosten externen)	10,8%	13,2%	15,2%	14,9%
- Waarvan reguliere inhuur			10,3%	7,9%
- Waarvan extra inhuur			4,9%	7%
Overhead (% van de totale formatie)	30,6	29,8	28,2%	27,9%

De apparaatskosten zijn gestegen ten opzichte van 2016. De formatie per 1000 inwoners is iets gedaald van 12,0 naar 11,8. De bezetting laat een kleine stijging zien (van 11,1 naar 11,3 fte per 1000 inwoners).

Onze overhead daalt al meerdere jaren, van 30,6% in 2014 naar 27,9% in 2017. Dit is het gevolg van bewust beleid. We organiseren de interne ondersteuning efficiënter en hebben minder leidinggevenden.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

We hebben jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen zoals wachtgelden, pensioenen van huidig en voormalig personeel (zoals oud-wethouders en burgemeesters). Deze kosten moeten we jaarlijks meenemen bij het opstellen van de begroting. Als we onverwachte uitgaven hebben, dan maken we hier een voorziening voor.

Wachtgelden (oude verplichtingen) en pensioenen ambtenaren

De verplichtingen aan ambtenaren worden jaarlijks op basis van de in- en uitstroom becijferd. Omdat de jaarlijkse lasten nagenoeg gelijk blijven, nemen we de lasten mee in de begroting en hoeven we geen voorziening te treffen.

WW-conforme uitkeringen en bovenwettelijke WW-uitkeringen (vervangen wachtgeld)

Sinds 1 januari 2001 kunnen ambtenaren aanspraak maken op een bovenwettelijke WW-conforme uitkering voor de duur van de werkloosheid. Sinds 1 juli 2008 zijn de uitkeringen qua duur en hoogte versoepeld, dit geldt dus bij ontslagen van na die periode. In 2017 is er geen stijging van deze kosten geweest. Deze kosten nemen we mee in de post voormalig personeel gemeente Groningen.

Wachtgelden en pensioenen wethouders

De jaarlijks soms aanzienlijke fluctuatie in verplichtingen door mogelijke (tussentijdse) wethouderwisselingen is een belangrijke wegingsfactor voor pensioenen en wachtgelden wethouders. Het betreft verder wisselingen binnen een relatief kleine groep; de jaarlijkse schommelingen in de verplichtingen in verband met pensioenen en wachtgelden van wethouders kunnen aanzienlijk zijn. Daar de pensioenen van de wethouders na 2007 zijn verzekerd hebben wij hiervoor geen voorziening gevormd; de jaarlijkse pensioenpremies worden als last in de exploitatie verantwoord. Voor pensioenen van voor 2007 is wel een voorziening ingesteld.

De gerealiseerde wachtgelden/uitkeringen in het kader van de Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers zijn als kosten meegenomen in de begroting 2017.

Opgebouwde vakantierechten

Als gevolg van de invoering van het Individueel Keuzebudget per 1 januari 2017 verandert de wijze waarop het vakantiegeld ten laste van de exploitatie wordt gebracht. Vanaf 1 januari 2017 wordt al het in een jaar opgebouwde vakantiegeld in hetzelfde jaar uitbetaald. Dit betekent dat het volledige bedrag in 2017 is gerealiseerd. De invoering van het individueel keuzebudget heeft in 2016 tot een éénmalige extra last van 7 maanden vakantiegeld (juni 2016 – december 2016). Deze last is in 2016 als kortlopende schuld verantwoord

op de balans en uitbetaald in mei 2017. Omdat er geen grote mutaties in de totale omvang van het personeelsbestand zijn, heeft dit weinig tot geen effect op de uitkomst van de exploitatie over de jaren heen.

Levensloopregeling

De levensloopregeling biedt mogelijkheden om voor (onbetaald) verlof te sparen. Uitgangspunt is dat de deelnemer zelf spaart voor het verlof. De werkgever dient aan elke medewerker (ook niet-deelnemers aan de levensloopregeling) jaarlijks een "levensloopbijdrage" uit te betalen, ten bedrage van 1,5% van het geldende jaarsalaris, met een minimum van 400 euro. De kosten van deze bijdrage zijn constant en worden als kosten in de begroting geraamd. In 2017 is dit een van de bronnen van het Individueel Keuzebudget. De levensloopregeling is beëindigd per 01-01-2012. Werknemers die op 31-12-2011 3.000 euro of meer hadden opgebouwd kunnen tot aan het einde van het dienstverband gebruik blijven maken van de levensloopregeling.

Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten (WGA)

De gemeente Groningen is per 1 januari 2008 eigenrisicodragers geworden in het kader van de regeling Werkhervatting Gedeeltelijk Arbeidsgeschikten (WGA). Hiertoe is besloten omdat de instroom van medewerkers in de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA) in de gemeente Groningen laag is. De uitvoering van de WGA is vervolgens in 2008 door ons zelf ter hand genomen. Door het eigenrisicodragerschap mogen we, indien er hoge instroom in de WGA plaats vindt, de helft van de WGA-lasten verhalen op de werknemers. In 2015 is besloten dat er tot 2020 geen verhaal in het kader van de WGA op de werknemers plaatsvindt omdat de lasten van de bijdrage zeer gering zijn. De lasten van bijdrage zijn laag, komen zelden voor en zijn om die reden in de exploitatie opgenomen.

Verlofstuwmeer

Verlofstuwmeren ontstaan door niet opgenomen verlofuren van ambtenaren jaar in jaar uit mee te nemen naar het volgende jaar. De financiële gevolgen van het toekennen en opnemen van verlof moeten gerekend worden tot de jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen. Vanwege de omvang van onze organisatie mogen zulke verplichtingen beschouwd worden als van een jaarlijks vergelijkbaar volume. Hierdoor hoeven we hier geen voorziening in te stellen.

Deregulering

We willen betere dienstverlening bieden: transparanter, doelmatiger, doeltreffender en sneller. Daarbij willen we meer ruimte geven aan inwoners en ondernemers die initiatieven willen ontplooiën. Daar waar regels en procedures belemmerend werken, nemen we deze weg of innoveren we als dat mogelijk is. Zodat we de omgang met burger en ondernemer verbeteren en wij, ondernemers of burgers tijd en geld kunnen besparen. Vertrouwen schenken heeft de voorkeur boven controle.

Deregulering en innovatie van beleid en uitvoering voltrekt zich inmiddels op veel beleidsterreinen en in verschillende vormen in onze gemeente (zie collegebrief 18 april 2017, kenmerk 6271545).

Op uiteenlopende beleidsterreinen zijn initiatieven in uitvoering en is de voorbereiding van besluitvorming of implementatie gereed voor 2018. Voorbeelden zijn de herziening van het welstandsbeleid, het terrassenbeleid en het gelijk speelveld voor sportverenigingen. Ook werken we met beleidsexperimenten die deregulering met zich meebrengen, bijvoorbeeld in de sfeer van de sociale zekerheid. Binnen de vernieuwing van het sociaal domein willen we de administratieve lasten zoveel mogelijk beperken. We hebben verkenningen uitgevoerd naar mogelijkheden hiertoe.

Het realiseren van nieuwe, directere omgangsvormen met inwoners, instellingen en bedrijven is soms net zo belangrijk als het wegnemen van onnodige regels. Innovaties in de beleidsvorming en de uitvoering spelen eveneens een belangrijke rol, in relatie met een mede daarop gerichte organisatie ontwikkeling. We hebben vijf experimenten met het vergroten van de lokale democratie opgezet: herontwikkeling A-kwartier,

wijkbedrijf Selwerd, golvend Lewenborg, buursamenwerking De Wijert-Helpman en de coöperatieve wijkraad Oosterparkwijk.

De nieuwe omgevingswet biedt een natuurlijk speerpunt voor deregulering en innovatie. Een versnelling en integratie van de huidige breed geschakeerde en tijdrovende processen van vergunningverlening kan veel betekenen voor een efficiëntere omgang met inwoners en bedrijven in stad en regio. Deze opgave pakken we programmatisch op. Ook digitalisering is hierin een belangrijk speerpunt. We hebben een eerste stap gezet in het verbeteren van het proces van vergunningverlening waardoor we eenvoudige aanvragen sneller kunnen verstrekken.

Landelijke vergelijking

We willen onze indicatoren vergelijken met het landelijk gemiddelde van andere 100.000+ gemeenten (zie onderstaande tabel). Hiervoor hebben we de resultaten van de benchmark Vensters voor Bedrijfsvoering 2017 gebruikt (met de resultaten over 2016). Als er geen gegevens beschikbaar zijn staat er een streepje.

We zien dat we onze betalingen vaker dan gemiddeld binnen de wettelijke termijn doen. Dit komt doordat we hier actief op sturen en onze processen efficiënt hebben ingericht. Duurzaamheid en regionale inkoop zijn speerpunten van ons inkoopbeleid. We scoren dan ook hoger dan gemiddeld op deze onderwerpen.

Onze overhead laat al jaren een dalende trend zien en we hebben een lagere overhead dan gemiddeld. Dit komt doordat we onze intern dienstverlening steeds efficiënter organiseren.

Het ziekteverzuim is iets hoger dan het landelijk gemiddelde. We hebben actief beleid gevoerd om het ziekteverzuim naar beneden te brengen. Ten opzichte van 2016 is het ziekteverzuim dan ook flink gedaald.

Het cijfer voor interne mobiliteit is lager dan gemiddeld. Naast de medewerkers die daadwerkelijk op een andere afdeling gaan werken of van functie veranderen, hebben we bijvoorbeeld ook een mobiliteitspool. Deze 40 medewerkers zijn vast ondergebracht in een afdeling. Daardoor tellen ze volgens de definitie niet mee in de cijfers. Maar deze medewerkers werken in verschillende klussen door de hele organisatie.. Daarnaast voeren veel medewerkers klussen van korter dan 6 maanden uit bij een andere afdeling. Dus in de praktijk is de mobiliteit groter dan zichtbaar in de cijfers

Het aantal vrouwen in leidinggevende posities is lager dan gemiddeld. We blijven dan ook actief beleid voeren om meer vrouwen op sleutelposities te krijgen.

Ook het aantal medewerkers onder de 35 jaar is lager dan gemiddeld. Het gaat hier om medewerkers in vaste dienst. Naast de 272 jongeren in vaste dienst hebben we ook 12 Stadstalenten aangesteld. Daarnaast bieden we voor jongeren op mbo-niveau werk-leerbanen. Waar mogelijk vulden we vacatureruimte in met jongeren (90 in de afgelopen anderhalf jaar). Daar waar externe inhuur nodig is, richten we ons zo veel mogelijk op jongeren. Deze medewerkers dragen bij aan de verjonging van de organisatie. Ze tellen niet mee in de cijfers omdat ze niet in vaste dienst zijn.

Prestatie indicator(en)	Behaald 2015	Behaald 2016	Beoogd 2017	Behaald 2017	Landelijk gemiddelde 2016
% betalingen binnen wettelijke termijn	94%	95%	90%	95%	87,4%
% duurzame inkoop (aanbestedingen > €50.000)	100%	100%	100%	100%	69,7%
% lokale inkoop (binnen gemeente Groningen) - inkoopwaarde besteed bij leveranciers binnen de gemeente ten opzichte van de totale inkoopwaarde	26,5%	-	30%	44,7%	32,7%
Overhead	30,6	28,2%	Rapportage	27,9%	30,9%

(% van de totale formatie)			achteraf		
Ziekteverzuim	6,6%	6,7%	5,6%	5,3%	5,1%
Meldingsfrequentie	1,2	1,2	1,1	0,9	1,2
Interne mobiliteit - percentage medewerkers dat veranderd is van functie of afdeling ten opzichte van het totaal aantal medewerkers aan het begin van het jaar	-	-	Rapportage achteraf	2,1%	6,4%
% vrouwen in leidinggevende posities	-	-	Rapportage achteraf	36,3%	38,2%
% medewerkers onder de 35 jaar (vergroening)	-	-	-	8,2%	10,5%

Paragraaf 10: Interbestuurlijk toezicht

Huisvesting van vergunninghouders

Waarom moet de gemeente voldoen?

De rijksoverheid bepaalt elk half jaar het aantal vergunninghouders dat gemeenten moeten huisvesten. Het Centraal orgaan Opvang Asielzoekers (COA) heeft de verantwoordelijkheid om deze taakstelling uit te voeren in samenwerking met de gemeenten. Een vergunninghouder moet binnen 14 weken na aanmelding een passende woning aangeboden krijgen, met daaraan gekoppeld een traject om uitkering, onderwijs en inburgering te organiseren. Wij voeren als gemeente de regie op dit traject. Huisvesting gebeurt voornamelijk door de woningcorporaties, begeleiding van de individuele vergunninghouders gebeurt in onze gemeente door vrijwilligers van Humanitas.

Wat hebben we gerealiseerd?

Het afgelopen jaar hebben we onze samenwerking met de gemeente Ten Boer bij het huisvesten van vergunninghouders geïntensiveerd: we willen onze beide taakstellingen in gezamenlijkheid realiseren. De taakstelling voor de gemeente Groningen voor 2017 was 269. Inclusief een achterstand van 23 uit 2016 zorgde dit voor een huisvestingsopgave van 292 vergunninghouders. De taakstelling voor de gemeente Ten Boer was 31 (inclusief achterstand uit 2016).

Door gezamenlijke inspanningen van beide gemeenten, onze vijf grootste corporaties en Humanitas hebben we inclusief nareizigers in 2017 374 vergunninghouders in Groningen en 18 in Ten Boer gehuisvest. Hiermee hebben we ruim voldaan aan onze huisvestingsopgave: we hebben het jaar afgesloten met een voorsprong van 69 vergunninghouders op onze (gezamenlijk) taakstelling.

Financiën

Het financiële toezicht valt niet onder de Wet revitalisering generiek toezicht. Wel is het de bedoeling van zowel de provincie als de gemeente om de invulling van het toezicht zoveel mogelijk aan te laten sluiten bij de geest van de wet (vertrouwen en vereenvoudiging). Voor het begrotingsjaar 2017 stonden wij onder repressief toezicht.

Waarom moet de gemeente voldoen?

Voor de beoordeling van de financiële situatie per gemeente wordt door de provinciale toezichtambtenaren gebruik gemaakt van een zevental criteria. Twee criteria, namelijk het begrotingsjaar is structureel en reëel in evenwicht en de laatste jaarschijf van de meerjarenraming is structureel en reëel in evenwicht, worden door de provincie bij de begroting getoetst. De stand van zaken omtrent de overige vijf criteria komen hierna achtereenvolgens aan de orde.

Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt uitgedrukt in een ratio. Het is de verhouding tussen het beschikbare weerstandsvermogen en de op basis van risico's berekende benodigde weerstandsvermogen. In het coalitieakkoord hebben we gezegd dat we op korte termijn een ratio van 0,8 willen realiseren en op langere termijn streven naar een ratio van 1,0. Op dat moment is het beschikbare weerstandsvermogen gelijk aan het benodigde weerstandsvermogen.

Inmiddels hebben we een ratio van 1,0 bereikt. Voor de komende periode hanteren we daarom een ratio van 1,0 als ondergrens. Indien het noodzakelijk is een beroep op het beschikbaar weerstandsvermogen te doen, en de ratio onder de 1,0 komt, nemen we maatregelen om de ratio zo snel mogelijk weer op de 1,0 te krijgen.

Ratio weerstandsvermogen (bedragen x 1.000 euro)

Omschrijving	2015	2016	2017
Benodigde weerstandsvermogen (A)	201.847	163.454	126.899

Beschikbare weerstandsvermogen (B)	192.517	161.409	137.107
Ratio weerstandsvermogen	95%	99%	108%

Bron: gemeenterekeningen betreffende jaren

In de jaarrekening 2017 verbetert onze ratio weerstandsvermogen.

In de paragraaf weerstandsvermogen is een toelichting opgenomen over de ontwikkelingen in het weerstandsvermogen en is een waarderingstabel opgenomen om het weerstandsvermogen te kunnen beoordelen. Op basis van die tabel is de kwalificatie van de ratio weerstandsvermogen voldoende. Daarnaast staat in deze paragraaf de verplichte basisset van vijf financiële kengetallen weergegeven.

Onderhoud van onze kapitaalgoederen

Het beleid voor het niveau van onderhoud van de kapitaalgoederen in de openbare ruimte is vastgelegd in het BORG (Beheer Openbare Ruimte Groningen). Het gaat dan om wegen, groen, riolering, kunstwerken en water. Voor kapitaalgoederen die niet onder BORG vallen, wordt door de organisatieonderdelen een onderhoudsplan opgesteld.

In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen wordt inzicht gegeven in het onderhoud van de gemeentelijke kapitaalgoederen.

Grondexploitatie

In 2017 bedraagt het totale resultaat grondzaken 18,6 miljoen euro voordelig. In de paragraaf grondbeleid wordt nader ingegaan op onder andere de opbouw van dit resultaat, de stand van de reserve grondzaken en risico's bij de grondexploitaties.

Toepassing van het BBV

De gemeentewet schrijft voor dat gemeenten een begroting, meerjarenraming, jaarrekening en jaarverslag maken en geven enkele vereisten waaraan de genoemde documenten dienen te voldoen. Het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten 2004 (BBV) bevat de regelgeving daarvoor. De jaarstukken van de gemeente Groningen voldoen aan de BBV.

Tussentijdse informatievoorziening aan de raad

De gemeentewet geeft de regels over het tijdig aanbieden van de begroting, de meerjarenraming, de jaarrekening en het jaarverslag aan de raad. Daarnaast heeft de gemeente de Financiële Verordening gemeente Groningen 2017, waarin wordt geregeld op welke wijze de raad tussentijds op de hoogte gehouden wordt. In artikel 3a Planning- en controlcyclus wordt geregeld dat het college de raad de Voorjaarsbrief aanbiedt voor 1 juni. Tevens biedt het college de raad de voortgangsrapportage van het voorjaar op een zodanig tijdstip aan dat deze kan worden betrokken bij het voorjaarsdebat. Het college biedt de voortgangsrapportage van het najaar op een zodanig tijdstip aan dat deze kan worden betrokken bij de begrotingsbehandeling.

In de raadsvergadering van 19 juli 2017 is de Voorjaarsbrief en het Financieel Meerjarenbeeld 2018 – 2021 door de raad behandeld.

In 2017 zijn twee Voortgangsrapportages (VGR) aan de raad aangeboden:

- VGR 2017-I: 8-07-2017;
- VGR 2017-II: 14-9-2017.

Saldo jaarrekening

Hieronder treft u de saldi van afgelopen drie jaarrekeningen aan. In de gemeenterekening 2017 wordt de opbouw van het resultaat 2017 nader toegelicht. Voor een volledig beeld van de samenstellende delen van het resultaat van de overige jaarrekeningen verwijzen we naar de respectievelijke jaarrekeningen.

Rekening resultaten (bedragen x 1.000 euro)	2015	2016	2017
	36.052	53.557	12.865

Conclusie

In het kader van IBT is afgesproken dat op basis van bovenstaande kenmerken een kwalificatie wordt gegeven over de financiën van de gemeente Groningen. De kwalificatie kan goed, matig of slecht zijn.

Te zien is dat ons weerstandsvermogen ten opzichte van de rekening 2016 verbeterd. Daarnaast kunnen we constateren dat het onderhoud van kapitaalgoederen in beeld is, onze BORG score op peil blijft en er sprake is van een positieve structurele exploitatieruimte. Op basis van deze indicatoren en het positieve jaarrekeningsaldo zouden we de financiën van de gemeente Groningen als voldoende kunnen kwalificeren. De boekwaarde van onze grondexploitaties is ten opzichte van de totale baten hoog. Het risico dat we hiervoor hebben opgenomen in het weerstandsvermogen is 90% van ons totaal benodigd weerstandsvermogen. Ondanks de verbetering van het risicoprofiel van de gemeente Groningen blijft dit een punt van aandacht.

Archief

Waarom moet de gemeente voldoen?

Voor de uitvoering van de horizontale verantwoording heeft de VNG een handreiking met Kritische Prestatie Indicatoren (KPI's) ontwikkeld. Deze archief-KPI's omvatten tien indicatoren die een beeld geven van de mate waarin de gemeente aan de archiefwettelijke eisen voldoet en daarmee indirect ook van de kwaliteit van de informatiehuishouding. De KPI's zijn ingedeeld in de volgende vier cruciale thema's:

1. Er is een werkend kwaliteitssysteem voor het beheer van archiefbescheiden;
2. Archiefbescheiden worden in goede, geordende en toegankelijke staat gebracht;
3. Archiefbescheiden worden tijdig vernietigd of overgebracht/openbaar gemaakt;
4. Er is een duurzame en adequate beheer- en bewaaromgeving.

Wat zijn de verbeterpunten?

Mede door de invoering van digitaal en zaakgericht werken en het Programma Transitie DIV is ervoor gekozen om in 2017 in te zetten op drie verbeterpunten:

1. Opstellen en implementeren van een kwaliteitssysteem informatiebeheer/archiefbeheer;
2. Completeren van archievenoverzicht;
3. Formuleren en vaststellen van een bewaarstrategie voor digitale archiefbescheiden en het toetsen van de digitale beheeromgeving.

Het kwaliteitssysteem is een hulpmiddel om het informatiebeheer te verbeteren zoals de wet vraagt van zorgdragers. Daarnaast is een volledig archievenoverzicht voorwaardelijk voor het uitoefenen van efficiënt informatiebeheer. Om de duurzaamheid van digitale archiefbescheiden te kunnen waarborgen zal de beheeromgeving getoetst moeten worden en een bewaarstrategie vastgesteld moeten worden. Door deze verbeterpunten te realiseren wordt het kwaliteitsniveau van de gemeentelijke informatiehuishouding verbeterd. Dit draagt ook bij aan het voldoen aan de wettelijke vereisten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De basis die er lag voor het kwaliteitssysteem is in 2017 verder uitgewerkt. Zo is er een model geselecteerd voor het doen van risico-analyse. Tevens zijn adequate beheerregimes voor het informatiebeheer en een normenkader met toetsbare eisen opgesteld. De planning is om het kwaliteitssysteem in 2018 daadwerkelijk te implementeren en door de gemeentesecretaris te laten vaststellen. We beschikken over een actueel geïntegreerd overzicht van alle papieren archieven alsmede een overzicht van de digitale archieven die zich in onze archiefapplicatie eDocs bevinden. Het overzicht is in 2017 niet gecompleteerd met een overzicht van alle digitale archiefbescheiden die zich in andere (proces)applicaties bevinden. Wel is er een begin gemaakt met de opzet hiervan. Hierover wordt in 2018 besloten.

Voor de borging van digitale archiefbescheiden is een digitale bewaarstrategie geformuleerd. Hiervoor lag in 2017 een basis. In 2018 wordt de bewaarstrategie verder uitgewerkt en vastgesteld. In 2018 laten we eenmalig de digitale beheeromgeving toetsen aan RODIN.

Hoewel er stappen gezet zijn, zijn de verbeterpunten niet (geheel) gerealiseerd. Op dit moment wordt er een zware wissel getrokken op DIV. Onder andere de invoering van digitaal en zaakgericht werken, de lopende Transitie DIV en personele mobiliteit zijn bepalend geweest voor het niet realiseren van de verbeterpunten.

Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Waarom moet de gemeente voldoen?

Gemeente voldoet voor wat betreft risicovolle vergunningverlening-toezicht en handhaving (vth)-taken in voldoende mate aan de beoordelingscriteria:

Beleid, probleem-/risicoanalyse

Het Besluit omgevingsrecht is in 2017 gewijzigd. Voor het onderdeel *Beleid, probleem-/risicoanalyse* zijn nadere eisen gesteld aan uniforme kaders voor tenminste de werkzaamheden die door de regionale uitvoeringsdienst worden uitgevoerd. Daar voldoet dit onderdeel nog niet aan. Om dat te bereiken wordt met alle deelnemers in de regionale uitvoeringsdienst, onder regie van de provinciale deelnemer, gewerkt aan de invulling van de eisen op dit onderdeel.

Jaarprogramma

Jaarlijks wordt een uitvoeringsprogramma vth-taken vastgesteld door Burgemeester en wethouders en beschikbaar voor Gedeputeerde staten. Het programma wordt bij de begroting aangeboden aan de raad (het uitvoeringsprogramma 2017 is op 24 november 2016 vastgesteld door Burgemeester en wethouders en aansluitend naar de raad en Gedeputeerde staten gestuurd).

Jaarverslag

Bij het jaarverslag behorend bij de jaarrekening wordt de evaluatie van het uitvoeringsprogramma en rapportage (art. 7.7 Bor) aangeboden aan de raad en is het beschikbaar voor GS (het jaarverslag over het programma 2016 is door Burgemeester en wethouders op 16 mei 2017 vastgesteld en aansluitend naar de raad en Gedeputeerde staten gestuurd).

Wat zijn de verbeterpunten?

De beoordeling vindt plaats vanuit het beschikbaar hebben van een actueel beleid, een jaarprogramma en vervolgens een evaluatie over het uitgevoerde programma. Daarnaast wordt beoordeeld of de raad en Gedeputeerde staten van de provincie (tijdig) zijn geïnformeerd over bovenstaande onderdelen. Op basis van deze criteria komen wij tot de conclusie dat wij goed scoren.

Wet ruimtelijke ordening (Wro)

Het interbestuurlijk toezicht (IBT) op het gebied van de Wet ruimtelijke ordening richt zich in eerste instantie op de actualiteit van beheersverordeningen en bestemmingsplannen. Het toezicht op het op tijd vaststellen van het uitvoeringsprogramma en jaarverslag vindt plaats in het kader van de Wabo.

Het interbestuurlijk toezicht op het terrein van de ruimtelijke ordening gaat nadrukkelijk niet over het toezicht op de naleving van de provinciale belangen zoals deze zijn verwoord in het Provinciaal omgevingsplan en Provinciale omgevingsverordening (POP en POV). Voor zover sprake is van provinciale belangen worden de mogelijkheden van de Wet ruimtelijke ordening en Besluit ruimtelijke ordening ingezet en niet het middel van interbestuurlijk toezicht.

Uitvoering Wro-taken

De gemeente werkt continu aan actuele bestemmingsplannen voor de gehele gemeente. Volgens de Wet ruimtelijke ordening zijn bestemmingsplannen actueel wanneer deze niet ouder zijn dan 10 jaar. In het jaar 2013 is een groot aantal nieuwe bestemmingsplannen vastgesteld en één beheersverordening. Daarmee is het overgrote deel van het grondgebied van de gemeente belegd met actuele plannen. Van een aantal van de resterende bestemmingsplannen is de geldigheid door de gemeenteraad op basis van artikel 3.1, derde lid, Wro verlengd. De geactualiseerde en verlengde bestemmingsplannen dekken de risico's af. Bij de gebieden die nog niet belegd zijn met een (actueel) bestemmingsplan doen de risico's zich niet voor.

Vanaf 1 juli 2013 geldt een financiële sanctie wanneer een gemeente de bestemmingsplannen niet op tijd heeft geactualiseerd. De gemeente mag dan bij een aanvraag om een omgevingsvergunning geen leges meer invorderen. In 2017 heeft het kabinet een wetsvoorstel in procedure gebracht dat de afschaffing van de actualiseringsplicht betreft. Daarmee zal ook de financiële sanctie verdwijnen. Achtergrond van de wetswijziging is dat op die manier gemeenten meer tijd en geld beschikbaar krijgen om zich voor te bereiden op de komst van de Omgevingswet, die de Wet ruimtelijke ordening gaat vervangen. Vermoedelijke inwerkingtreding van die nieuwe wet is 2021. De verwachting is dat in het voorjaar van 2018 de wetswijziging in werking zal treden. Vooruitlopend daarop is de actualiseringsintensiteit verlaagd. Alleen bestemmingsplannen die nieuwe ontwikkelingen moeten faciliteren of die moeten worden gemaakt vanwege wet- of beleidswijzigingen, worden nog nieuwe bestemmingsplannen gemaakt.

Volgens de normen van de provincie voldoet de gemeente matig aan de wettelijke verplichtingen uit de Wro. Dit komt omdat de provincie de lat heel hoog legt voor het oordeel 'goed'. Daarvoor moet namelijk echt volledig aan alle eisen voldaan zijn: het gehele gemeentelijke grondgebied moet belegd zijn met actuele bestemmingsplannen en beheersverordeningen waarin alle risico's voor gezondheid (geurhinder, geluidhinder, luchtkwaliteit), (externe) veiligheid en cultuurhistorie/archeologie afgedekt zijn.

WRO

Matig

Bestemmingsplan en beheersverordening:

- De gemeente beschikt nagenoeg voor het gehele grondgebied over één of meer bestemmingsplannen of beheersverordeningen. Het overgrote deel daarvan is actueel (minder dan 10 jaar oud of geldigheid verlengd). De geactualiseerde en verlengde bestemmingsplannen dekken de risico's af. Bij de gebieden die nog niet belegd zijn met een (actueel) bestemmingsplan doen de risico's zich niet voor.

In het licht van de aanstaande wetswijziging zal de status Matig niet veranderen omdat de gemeente prioriteit geeft aan de voorbereidingen op de komst van de Omgevingswet.

Monumenten en archeologie

Omdat de gemeente Groningen nog niet in het 'maatwerkpak' traject zit, wordt de verstrekte informatie als systematische informatievoorziening beschouwd. Hiervoor geldt dat de provincie Groningen eens per jaar informatie beoordeelt op basis van de gevraagde informatie die is beschreven in de Brochure Toetskaders. De provincie heeft hiervoor een handreiking opgesteld (GS-besluit 2 mei 2017, bijlage 2).

Het toezicht voor het domein Gebouwd Erfgoed & Archeologie richt zich op twee thema's:

1. De plaats in de ruimtelijke ordening;
2. Zorgvuldige advisering.

De gemeente Groningen voorziet in de informatie door middel van het toetskader uit de Brochure Toetskaders. De vragen worden puntsgewijs beantwoord en de antwoorden geven inzicht in de processen rond de wettelijke taken. De gemeente stipt zelf het capaciteitsprobleem rond het opvolgen van incidenten aan, maar geeft tevens inzicht in de nodige, reeds geldende, maatregelen met betrekking tot toezicht en handhaving. Een concrete actie hiervoor is het aanstellen van een monumenteninspecteur die sinds 2016 actief is. Het proces rond de inventarisatie van karakteristieke- en beeldbepalende panden wordt niet toegelicht.

Op basis van de geleverde informatie geeft de gemeente voldoende inzicht in het uitvoeren van haar wettelijke taken, behalve op het onderwerp karakteristieke en beeldbepalende panden.

Jaarrekening 2017

Hoofdstuk 1. Financieel beeld

Het resultaat voor bestemming over 2017 bedraagt 12,9 miljoen euro positief. Dit resultaat bestaat uit diverse afwijkingen die in de rekening per programma zijn toegelicht. De belangrijkste resultaten betreffen:

Omschrijving resultaat (bedrag x 1,0 miljoen euro)	Bedrag
Afwaardering Warmtestad	-2,9
Belastingen en Leges	2,6
Bezuinigingen	-1,9
Extra Beleid	5,8
Dividenden	0,4
Gebiedszaken	1,3
Saldo Financieringsfunctie	1,2
Gemeentefonds	2,4
Nominale compensatie	-0,9
Grondzaken	18,6
SIF	-0,2
MVA nr. bekleemde reserve	2,7
Bijdrage regio Groningen Assen netwerkanalyse	-4,3
Autobereikbaarheid	-1,0
Parkeerbedrijf	1,1
Groningen Geeft Energie	-0,6
Inzameling bedrijfsafval	0,5
Onderhoud openbare ruimte	1,9
Onderwijshuisvesting	0,4
Schuldhelpverlening	0,4
Ind. Studietoelage	0,5
Bijzondere bijstand	-0,5
Verhoogde asielinstroom	1,3
BUIG	-1,3
WIJ teams	-0,8
Wmo	-6,2
Maatschappelijke Opvang	0,7
Jeugd	-8,8
ESF-subsidie	1,8
Vrouwenopvang	0,3
Werk in Zicht	0,6
Armoede- en minimabeleid	0,3
Leerling vervoer	0,4
Opvoedkracht	0,3
Openbare gezondheidszorg	0,3
Vrijval pensioenvoorziening APPA	0,8
Frictie/flankerend beleid	-3,3
Personeelslasten/extra dienstverlening	-2,4
Outsourcing ICT	-1,0

ICT	-0,7
Vrijwillig mobiel	-0,3
Overig	3,5
Totaal resultaat rekening 2017	12,9

Afwaardering Warmtestad (N 2,9 miljoen euro)

Warmtestad BV heeft in 2017 het project geothermie gestaakt. Dit betekent dat de boekwaarde van deze deelneming te hoog was gewaardeerd en dat we een verlies moesten nemen. Op de agiostortingen Warmtestad wordt 2,9 miljoen euro afgewaardeerd als gevolg van het niet doorgaan van het geothermieproject.

Belastingen en leges (V 2,6 miljoen euro)

Dit voordeel wordt voor het grootste deel veroorzaakt door:

Bouwleges (V 0,9 miljoen euro)

De meeropbrengst bouwleges is veroorzaakt door meer grote bouwaanvragen van boven de 7 miljoen euro, daarnaast zijn ook de kosten hoger omdat hiervoor meer ureninzet nodig is geweest. Per saldo geeft dit een voordeel van 0,9 miljoen euro.

OZB (V 1,5 miljoen euro)

Er is 1,5 miljoen euro meer onroerendezaakbelasting ontvangen dan geraamd:

De hogere taxatiewaardes en de volumegroei (saldo nieuwbouw/ sloop) leiden in 2017 tot een meeropbrengst van 274 duizend euro voor woningen en 1,02 miljoen euro voor niet-woningen.

Voor de waardes van de woningen en niet-woningen (onder andere NAM-locatie) in Meerstad, die als gevolg van de grenscorrectie per 1 januari 2017 zijn toegevoegd aan de gemeente Groningen, is een inschatting gemaakt. Zowel voor de woningen als niet-woningen valt de werkelijke waarde hoger uit. Voor woningen leidt dit tot een extra opbrengst van ongeveer 120 duizend euro en voor niet-woningen ongeveer 290 duizend euro. De hogere opbrengst niet-woningen bestaat bijna volledig uit de opbrengsten NAM-locatie. Naast deze voordelen, leiden de afwikkeling van oude jaren en overige kleinere verschillen tot een negatief effect van 240 duizend euro. Dit nadeel wordt hoofdzakelijk verklaard door de afwikkeling van bezwaren en beroepszaken niet-woningen over oude jaren. Daarnaast is meer oninbaar gebleken over oude jaren.

Een uitgebreide toelichting op belastingen en leges is opgenomen in de paragraaf Lokale Heffingen.

Bezuinigingen (N 1,9 miljoen euro)

In de begroting 2017 zijn dekkingsbronnen opgenomen van 59,4 miljoen euro. Daarvan is 57,5 miljoen euro gerealiseerd. Dat betekent dat we over de bezuinigingen in 2017 een nadelig resultaat hebben van 1,9 miljoen euro. Daarvan heeft 945 duizend euro betrekking op de organisatie en 959 duizend euro op bestuurlijke bezuinigingen. Een uitgebreide toelichting op de bezuinigingen is opgenomen in hoofdstuk 3 van de gemeenterekoning 2017.

Vrijval Extra Beleid (V 5,8 miljoen euro)

Jaarlijks ontstaat in de rekening een resultaat onder beschikbare middelen omdat extra beleid niet (geheel) wordt uitgegeven. In principe dienen de beschikbare incidentele middelen extra beleid binnen twee jaar te worden besteed. Het voordeel op vrijval van incidenteel beleid bedraagt in 2017 1,9 miljoen euro en betreft:

Omschrijving resultaat (bedrag x 1.000 euro)	Bedrag	V/N
Groot onderhoud kinderboerderijen (best voorst rek 2016)	197	v
Interne plankosten ZRW (best voorstel rek 2016)	470	v

Gladheid gele stenen (best voorstel rek 2016)	47	v
Extra trainees (bestemming rek 2015)	304	v
Noordelijk Scheepvaartmuseum (bestemming rek 2015)	94	v
Transitievergoeding bij ontslag SW-medewerkers	208	v
Basisadministraties	276	v
Aanpak kindermishandeling	112	v
Professionalisering evenementen	19	v
Implementatiekosten grenscorrectie Meerstad	106	v
Uitbreiding formatie ombudsman	20	v
	1.853	v

Daarnaast is sprake van incidentele vrijval van structureel beschikbaar gesteld extra beleid. In 2017 is 4,0 miljoen euro van het structureel beschikbare beleid niet ingezet. Het gaat om:

(bedrag x 1.000 euro)	Omschrijving resultaat	Bedrag	V/N
Uit 2015	Schuldhelpverlening	70	v
Uit 2015	Stoppen ISV gelden	170	v
Uit 2015	Thema bewegen	175	v
Uit 2015	Meerjarenprogr Structuurvisie Wonen 2015	209	v
Uit 2015	Meerjarenprogr Verkeer en Vervoer	1.246	v
Uit 2015	Intensiveren leren	187	v
Uit 2016	Nieuw economisch programma	559	v
Uit 2016	Ruil incidenteel/structureel	80	v
Uit 2016	Onderhoud Papiermolen	123	v
Uit 2016	Actualisatie tekort WIMP	276	v
Uit 2016	Extra kleedkamers sportpark Corpus den Hoorn	35	v
Uit 2016	Bouw sportcentrum Europapark	300	v
Uit 2017	Thema Verrijken	178	v
Uit 2017	Spaarregeling Ringwegen	354	v
		3.962	v

Dividenden (V 0,4 miljoen euro)

Van Enexis en de BNG zijn vanwege hogere rendementen hogere dividenduitkeringen ontvangen dan geraamd. Dit voordeel bedraagt 291 duizend euro. Bij de begroting 2017 werd nog rekening gehouden met een interne rentelast voor de aandelen Wonen boven Winkels en de aandeelhouderslening Enexis Tranche D. Beide posities zijn bij de rekening 2016 komen te vervallen. Hierdoor is een voordeel ontstaan van 128 duizend euro.

Gebiedszaken (V 1,3 miljoen euro)

Het resultaat op gebiedszaken bestaat uit de volgende onderdelen:

Doorlopende exploitatie projecten gebiedszaken (V 446 duizend euro)

Door vertraging in de uitvoering met betrekking tot de projecten Buurtaccommodaties Oosterparkwijk en Herinrichting Coenderspark levert dit voor 2017 een voordeel in de exploitatie op.

Middelen uitvoering gebiedsprogramma 2017 (V 417 duizend euro)

De uitvoering van het gebiedsprogramma doen we samen met de burgers en andere belanghebbenden in de wijk. Voor een zorgvuldig participatieproces is in de notitie "één integraal afwegingsmoment" een bestedingstermijn van 2 jaar vastgesteld door de raad. Ten behoeve van enkele onderdelen van het gebiedsprogramma is in 2016 een bedrag van 1,3 miljoen euro aan de reserve extra beleid toegevoegd. In 2017 is er voor 830 duizend euro aan deze onderdelen besteed. Het gaat om "Burgerbegroting West", "Oosterpark in verbinding" en "Heerdenaanpak". Op de overige onderdelen is er een voordeel van 1,247 miljoen euro. Het betreft hier middelen die nog niet geleid hebben tot projecten of andersoortige uitgaven.

Toevoeging aan 'beklemd reserve kapitaallasten' (V 399 duizend euro)

Het betreft de bijdrage vanuit het gebiedsprogramma in de investeringen van speelvoorzieningen en herinrichting van "van Lennepaan". Gemeentelijke bijdragen voor investeringen worden toegevoegd aan een beklemd reserve om toekomstige kapitaallasten te kunnen dekken.

Saldo financieringsfunctie (V 1,2 miljoen euro)

Korte mismatchfinanciering (V 392 duizend euro)

Er is gemiddeld 95 miljoen euro van de lange vermogensbehoefte, gefinancierd met kort vermogen. Deze korte mismatch benutting levert rentevoordeel op, omdat de korte rentetarieven gewoonlijk lager zijn dan de lange. Het rentetarief voor langlopende leningen is begroot op 1,50%. De korte rentetarieven liggen momenteel op of onder de nul procent. Dit levert een voordeel op van 392 duizend euro.

Rente kort vermogen en overig Treasury (V 558 duizend euro)

In 2017 is er voor gemiddeld 43 miljoen euro aan kasgeldleningen afgesloten. Dit is exclusief de kasgeldleningen voor derden. De negatieve rente bij het aantrekken van kortlopende leningen levert een voordeel op. Ook de kasgeldleningen die we ten behoeve van derden aantrekken, levert rentevordelen op. Dit voordeel bedraagt 358 duizend euro. Daarnaast heeft de raad In 2016 besloten een Startersfonds in te stellen in samenwerking met de Triodosbank. Activering van dit fonds leidt tot een voordeel van 200K.

Rente grondexploitaties (V 143 duizend euro)

Het BBV schrijft de berekeningswijze voor de rente op grondexploitaties voor. Deze voorschriften zijn gewijzigd. Als basis voor de renteberekening geldt nu de stand per 1 januari in plaats van de gemiddelde stand. Daarnaast mag een aantal activa niet langer als grondexploitatie worden aangemerkt. Het naleven van de voorschriften leidt tot een voordelig rente-effect van 143 duizend euro bij Treasury.

Overig (V 74 duizend euro)

Overige voor- en nadelen binnen de financieringsfunctie tellen op tot een voordeel van 74 duizend euro.

Gemeentefonds (V 2,4 miljoen euro)

De algemene uitkering is 2,4 miljoen hoger uitgevallen dan we verwachtten. Het voordeel wordt met name veroorzaakt door plaatselijke ontwikkelingen in aantal inwoners, klantenpotentieel en dergelijke, (V 1,6 miljoen euro), enkele voordelen in de integratie- en decentralisatie uitkeringen (V 1,4 miljoen euro), een nadeel van per saldo 0,1 miljoen euro naar aanleiding van hoger aantal bijstandsgerechtigden en actualisatie van de uitkeringsbasis. Een aantal overige voor- en nadelen tellen op tot een nadeel van 0,5 miljoen euro. In programma 13 is een uitgebreide toelichting op de algemene uitkering opgenomen.

Nominale compensatie (N 0,9 miljoen euro)

De nominale ontwikkelingen (loon- en prijsontwikkelingen) stellen we ten opzichte van de begroting bij. De loonkosten nemen in 2017 met 0,3 procent toe vanwege cao-ontwikkeling en sociale lastenmutatie (pensioenpremie). Ook is in 2017 op basis van ramingen van het CPB sprake van een bijstelling van de prijsontwikkeling van 0,2 procent. Directies worden uit de algemene middelen voor deze nominale

ontwikkelingen gecompenseerd. Deze compensatie is berekend op 662 duizend euro. Daarnaast is nog sprake van een nacalculatie over 2016 van 188 duizend euro. Het totaal aan directies te compenseren bedrag komt daarmee op 850 duizend euro.

Grondzaken (V 18,6 miljoen)

Dit resultaat bestaat uit een 15-tal onderdelen, zoals in onderstaande tabel weergegeven:

Omschrijving resultaat (bedrag x 1,0 miljoen euro)	Bedrag
CiBoGa en Peizerweg	1,4
De Velden en Piccardthof	3,1
Vrijval verliesvoorziening	15,0
Afgesloten complexen	-0,4
Parkeergarage Boterdiep	0,3
Exploitatie erfpacht	-0,2
Exploitatie binnenbezittingen	-0,2
Rente en exploitatie NIEGG-gronden en panden	0,4
Voorziening aankoop nog te ontw. Onroerende zaken	0,9
Markwaardetoets NIEGG	0,6
Eemskanaal zone	1,2
Verkoop gronden	2,3
Rente reserve grondzaken	0,3
Rente bovenwijkse voorzieningen Meerstad	0,1
Taakstelling Europapark	-6,2
Totaal resultaat Grondzaken	18,6

De resultaten groter dan 500 duizend euro worden hieronder toegelicht. Een uitgebreide toelichting op het resultaat grondzaken is opgenomen in de paragraaf Grondbeleid en in de desbetreffende programma's.

CiBoGa en Peizerweg (V 1,4 miljoen euro)

Voor de grondexploitaties CiBoGa en Peizerweg zijn in de begroting 2017 middelen beschikbaar gesteld voor het nadeel uit de herziene exploitatiebegroting 2016. Dit nadeel is in 2016 reeds ten laste gebracht van de reserve grondzaken.

De Velden en Piccardthof (V 3,1 miljoen euro)

Voor het berekenen van de jaarlijkse winst uit de grondexploitaties wordt door de BBV de Percentage Of Completion methode voorgeschreven. De methode houdt in dat naar rato van de gerealiseerde opbrengsten en kosten de jaarwinst wordt berekend. De berekende jaarwinst voor de Velden is 213 duizend euro en voor het reeds administratief afgesloten complex Piccardthof (verkoop kavels Kuifeend) is dit 2,923 miljoen euro).

Vrijval verliesvoorziening (V 15,0 miljoen euro)

In 2017 zijn de grondexploitaties herzien. Deze herzieningen hebben geleid tot een vrijval van de verliesvoorziening. De wijzigingen in 2017 komen, naast technische effecten van de BBV-wijzigingen (waaronder het overhevelen van de Zernikelaan uit de grex naar het infrastructurele deel), voort uit inhoudelijke ontwikkelingen. Dit kunnen verkooptransacties zijn, hernieuwde ramingen van kosten en opbrengsten of gewijzigde inzichten van het plan.

Voorziening aankoop nog te ontwikkelen onroerende zaken (V 0,9 miljoen euro)

Eind 2017 hebben we het Tromphuis kunnen verwerven. Op de aankoopwaarde is een voorziening noodzakelijk van 776 duizend euro en daarnaast is een kleine voorziening getroffen voor verwervingen aan de Parkweg (raadsbesluit oktober 2017). Hiervoor was meer budget dan nodig beschikbaar in 2017.

Marktwaardetoets NIEGG (V 0,6 miljoen euro)

Door een wetswijziging wordt vanaf 1 januari 2016 de strategische grondvoorraad ondergebracht onder de Materiële vaste activa – gronden en terreinen. Deze wijziging heeft met name impact op de waardering van de gronden. Gronden en onroerende zaken moeten gewaardeerd worden tegen verkrijgingsprijs dan wel lagere marktwaarde op basis van taxaties. In 2017 hebben de marktwaardetoets uitgevoerd voor de Eikenlaanflats en nog her te ontwikkelen bezittingen in de Eemskanaalzone. Op grond van de taxatie uitkomsten moet een gedeelte van de reeds getroffen voorzieningen vrijvallen.

Eemskanaal Zone (EKZ) (V 1,2 miljoen euro)

Als gevolg van de wijziging van de waarderingsregels van het BBV is er een resultaat van 1,198 miljoen euro ontstaan op nog te ontwikkelen onroerende zaken in de Eemskanaalzone. Dit leidt tot een hogere boekwaarde c.q. inbrengwaarde in de toekomst. Hierdoor stijgen de lasten in de toekomst (hogere kapitaallasten) en is de gevoeligheid groter voor waarde-fluctuaties. Daarnaast leidt de hogere boekwaarde tot een hogere inbrengwaarde in de grondexploitaties en naar verwachting hogere aanvangstekorten.

Verkoop gronden (V 2,3 miljoen euro)

In 2017 zijn opbrengsten, verminderd met eventuele boekwaarde, verkregen ad 2,294 miljoen euro uit verkoop van opstalrecht (Westpoort) en gronden aan de Meliseweg, Boteringesingel, Hoek Osloweg en Cortingborgh.

Taakstelling Europapark (N 6,2 miljoen euro)

In 2016 is een additionele EFRO/EZ-kompassubsidie verkregen voor het Europapark. Hierdoor is een vrijval van verliesvoorziening Europapark ontstaan. Deze vrijval van circa 6,2 miljoen euro is verwerkt als voordeel in de correctie beginbalans ten gunste van de reserve grondzaken. In de jaarbegroting 2017 is de vrijval van 6,2 miljoen verwerkt als inkomsten. Om deze inkomsten in het jaarresultaat 2017 te verwerken is een onttrekking nodig van 6,2 miljoen euro aan de reserve grondzaken en is in het resultaat grondzaken een nadeel ontstaan van 6,2 miljoen euro.

Stedelijk Investerings Fonds (SIF) (N 0,2 miljoen euro)

Het resultaat SIF bestaat uit de volgende onderdelen:

Plankosten Stedelijke Vernieuwing (V 765 duizend euro)

In het kader van het Stedelijk Investeringsfonds (SIF) is een structureel plankostenbudget voor SIF-projecten opgenomen waarop in 2017, 765 duizend euro overblijft. In het kader Stedelijk Investeringsfonds (SIF), hetgeen begin 2018 aan uw raad is aangeboden, wordt verder ingegaan aan welke SIF-projecten het plankostenbudget wordt besteed.

Stedelijk Investeringsfonds (SIF) Wijkvernieuwing (N 223 duizend euro)

In 2017 is voor het uitvoeren van werkzaamheden ten behoeve van SIF-projecten wijkvernieuwing 223 duizend euro meer uitgegeven. Het gaat om diverse wijken in de stad, met name Selwerd.

Pomphoes (N 200 duizend euro)

Conform door uw raad besloten is 200 duizend euro in 2017 uitgegeven als kapitaalverstrekking voor het herbestemmen Pomphoes tot historisch museum.

Stedelijk Investeringsfonds (SIF) (N 132 duizend euro)

In 2017 zijn in relatie tot het Stedelijk Investeringsfonds werkzaamheden uitgevoerd. Het gaat om lasten met betrekking tot aanpassingen LTC Hoogkerk en Kunst op Straat.

SIF-variantenanalyse aanpak Oosterhamrikzone (N 294 duizend euro)

Uw raad heeft vanuit het Stedelijk Investeringsfonds (SIF) voor de variantenanalyse aanpak Oosterhamrikzone middelen beschikbaar gesteld. De kosten van deze analyse zijn hoger uitgevallen dan begroot.

Uitvoeringsprogramma Binnenstad (N 131 duizend euro)

Het nadeel heeft betrekking op het uitvoeringsprogramma Bestemming Binnenstad. Het gaat om een meerjarig project. De kosten worden uit het Stedelijk Investeringsfonds (SIF) reserve voorgefinancierd.

MVA naar bekleemde reserve (V 2,7 miljoen euro)

Onderstaande resultaten tellen op tot een voordeel van 2,7 miljoen euro en worden verrekend met de daarvoor bestemde bekleemde reserve.

Rente reserve Grote Markt (V 551 duizend euro)

Met betrekking tot de grondexploitatie van de Grote Markt zijn diverse noodzakelijke aanpassingen in de beginbalans doorgevoerd. Dit leidt tot een voordelig renteresultaat van 551 duizend euro. Deze moeten vervolgens worden gestort in een bekleemde reserve, waaruit de toekomstige kapitaallasten worden gedekt.

Rentebaten bijdragen projecten bekleemde reserve (V 486 duizend euro)

Het resultaat komt voort uit aanpassingen in de beginbalans die na het jaareinde 2017 in het boekjaar 2017 zijn uitgevoerd. Het betreft rente over eigen bijdragen ten behoeve van de projecten Eemspoort, Woonschepenhaven, maatregelen A-kwartier en Bessemoer. Deze moeten vervolgens worden gestort in een bekleemde reserve, waaruit de toekomstige kapitaallasten worden gedekt.

Bijdrage in MVA naar bekleemde reserve (V 292 duizend euro)

In de Materiële Vaste Activa (MVA) was in een aantal gevallen sprake van een negatieve boekwaarde. Dit is niet mogelijk op basis van regelgeving. Deze negatieve boekwaarden zijn ontstaan doordat bijdragen in de MVA ingeboekt zijn terwijl er nog niet voor datzelfde bedrag aan kosten is gemaakt. Om te voldoen aan de regelgeving worden de eigen middelen die in deze projecten zijn ingeboekt voor het deel waardoor een negatieve boekwaarde ontstaat, overgeboekt naar de exploitatie en verantwoord als resultaat. Deze bedragen moeten vervolgens worden gestort in een bekleemde reserve, waaruit de toekomstige kapitaallasten worden gedekt.

Groningen Spoorzone en Oosterhamriktracé (V 1,33 miljoen euro)

Voor het project Groningen Spoorzone en het Oosterhamriktracé zijn respectievelijk 1,2 miljoen euro en 130 duizend euro aan eigen middelen bijdragen ter dekking van de kapitaallasten beschikbaar gesteld. Deze bedragen moeten worden gestort in een bekleemde reserve, waaruit de toekomstige kapitaallasten worden gedekt.

Bijdrage aan Regio Groningen Assen voor uitvoering netwerkanalyse Bereikbaarheid (N 4,3 miljoen euro)

In 2013 hebben we, vanwege hernieuwde inzichten, samen met onze partners Provincie Groningen en Regio Groningen Assen een actualisatie gemaakt van de netwerkanalyse Bereikbaarheid en een uitvoeringsprogramma vastgesteld. Over de financiering van het uitvoeringsprogramma zijn diverse afspraken gemaakt. Eén van deze afspraken behelst een additionele (naast jaarlijkse) bijdrage van in totaal 10,3 miljoen euro van de Gemeente Groningen aan de Regio Groningen Assen. De totale bijdrage van 10,3 miljoen is overgemaakt in 2 tranches; 6 miljoen euro in 2015 en 4,3 miljoen euro in 2017. De bijdrage uit 2017 kan vanaf 2017 uit structureel beschikbare middelen worden gedekt.

Taakstelling Autobereikbaarheid (N 1,0 miljoen euro)

Bij de begroting is uitgegaan van een incidentele vrijval van 1 miljoen euro binnen het programma autobereikbaarheid ter invulling van een verlaging van het investeringsvolume met betrekking tot automaatregelen. Hoewel daadwerkelijk investeringen in automobilititeit zijn geschrapt kan deze incidentele vrijval niet in de exploitatie worden gerealiseerd omdat het om kredietruimte verlaging gaat.

Parkeerbedrijf (V 1,1 miljoen euro)

Het resultaat parkeerbedrijf bedraagt 1,1 miljoen euro positief en bestaat uit de volgende onderdelen:

Parkeren (V 1,3 miljoen euro)

De lasten vallen per saldo 1,329 miljoen euro lager uit. Voor het aanleggen van toegangscontrole apparatuur in buurtstallingen zijn kosten uitgesteld omdat de aanbesteding meer tijd vergt.

Fiets parkeren (N 0,2 miljoen euro)

Het nadeel van 189 duizend euro wordt hoofdzakelijk veroorzaakt door hogere beheerkosten van het parkeren van fietsen in stallingen Stationsgebied hetgeen onderdeel uit maakt van het resultaat parkeerbedrijf.

Groningen geeft Energie (N 0,6 miljoen euro)

De overschrijding op Groningen geeft Energie is na aftrek van de externe baten (362 duizend euro) en inkomsten uit de decembercirculaire van het gemeentefonds (363 duizend euro, in programma 12 opgenomen) uitgekomen op 242 duizend euro. Dit bedrag kan voor een groot deel verklaard worden door incidentele uitgaven die zijn gedaan voor de lobby het Gronings Bod en het Klimaatadaptatie instituut. Deze lobby heeft plaatsgevonden in het kader van de Tweede Kamerverkiezingen en heeft er toe geleid dat het Klimaatadaptatie instituut in Groningen wordt gevestigd en dat Groningen als potentiële koploper in de energietransitie wordt genoemd in het regeerakkoord.

Inzameling bedrijfsafval (V 0,5 miljoen euro)

Ten opzichte van de begroting is er sprake van hogere baten van 569 duizend euro wegens een hoger afvalaanbod dan begroot. Hierdoor zijn meer tonnages in rekening gebracht. Echter door de hogere omzet zijn er ook hogere verwerkings- en inzamelkosten (68 duizend euro). Het resultaat is per saldo 501 duizend euro.

Groot Onderhoud openbare ruimte (V 1,9 miljoen euro)

Het resultaat op budgetten groot onderhoud openbare ruimte van 1,856 miljoen euro wordt met name veroorzaakt doordat diverse projecten die zijn gepland voor 2017 niet (geheel) zijn uitgevoerd in 2017. Gedurende het lopende jaar hebben we bijgestuurd door voor 2018 geplande projecten naar voren te halen. Desondanks lopen bepaalde projecten in de uitvoering vertraging op vanwege de afstemming met bewoners en/of samenvoeging met andere projecten. Enerzijds is er een voordeel van 1,7 miljoen euro op de programmabudgetten voor het groot onderhoud. Anderzijds is er een resultaat van 205 duizend euro als gevolg van een vrijval op het budget BORG kapitaallasten.

Onderwijshuisvesting (V 0,4 miljoen euro)

De gemeente heeft een wettelijke taak om huisvesting te verzorgen voor scholen in de primaire en secundaire onderwijs. In het kader hiervan hebben wij beschikkingen afgegeven aan scholen om bepaalde werkzaamheden uit te voeren in de schoolgebouwen. De werkzaamheden zijn eind 2017 nog niet uitgevoerd, waardoor wij de kosten niet hebben gemaakt. Resultaten op onderwijshuisvesting worden verrekend met de reserve onderwijshuisvesting. Wanneer de scholen de werkzaamheden hebben uitgevoerd, worden de bedragen weer onttrokken aan de reserve onderwijshuisvesting.

Schuldhelpverlening (V 0,4 miljoen euro)

In 2017 zien we een voordelig resultaat van 0,4 miljoen euro op de schuldhelpverlening. Dit wordt veroorzaakt door vacaturevrijval. Ook zijn de beschikbare middelen voor projecten in de loop van het jaar ingezet en is er vrijval op een aantal bedrijfsvoeringsbudgetten.

Individuele studietoelage (V 0,5 miljoen euro)

In juni hebben wij de raad geïnformeerd over het Scholingsplan voor personen aan de onderkant van de arbeidsmarkt. De activiteiten in het Scholingsplan worden bekostigd door een bedrag van 543 duizend euro in 2017 in te zetten uit het budget Individuele studietoelage. Hiervoor is in de begroting 2017 een totaalbedrag van 716 duizend euro opgenomen. Doordat de projecten pas in de loop van de tweede helft van 2017 zijn opgestart zijn niet alle beschikbare middelen ingezet in 2017. In 2017 is 52 duizend euro uitgegeven aan de doelgroep en 152 duizend euro voor het scholingsproject.

Bijzondere bijstand (N 0,5 miljoen euro)

De afwijking op de bijzondere bijstand, waaronder ook de individuele inkomensvoorziening, de wet kinderopvang en de overige armoederegelingen bedraagt per saldo 0,5 miljoen euro nadelig.

Op de individuele bijzondere bijstand zien we een afwijking van 0,7 miljoen euro nadelig, vooral veroorzaakt door de toegenomen kosten van beschermingsbewind en het beroep dat statushouders doen op de voorzieningen van de bijzondere bijstand.

In dit tekort hebben we rekening gehouden met de voor 2017 beschikbaar gestelde middelen vanuit het programma VAS (Vluchtelingen, asielzoekers en statushouders) van 0,63 miljoen euro.

Daarnaast zien we enkele kleinere afwijkingen op de Bijzondere Bijstand, waaronder:

Individuele inkomensvoorziening (N 0,2 miljoen euro)

Het aantal uitkeringen individuele inkomensvoorziening is sinds 2015 met gemiddeld 6 % per jaar gestegen. De meeste uitkeringen worden in de eerste maand van het nieuwe jaar verstrekt. Op grond van de verstrekte uitkeringen in januari 2018 voorzien we een verdere stijging van de uitgaven in 2018.

Wet Kinderopvang (V 0,2 miljoen euro)

Ook in 2017 hebben we een positief resultaat van 0,2 miljoen euro. In 2017 is er nieuw beleid ontwikkeld voor studerende ouders en tienermoeders. Dit is in de tweede helft van 2017 ingevoerd. Dit nieuw beleid is binnen het bestaande budget uitgevoerd.

Overige armoederegelingen (V 0,2 miljoen euro)

Het totale resultaat op de overige posten van de bijzondere bijstand (waaronder de collectieve ziektekostenverzekering) is 181 duizend euro voordelig. Dit resultaat wordt veroorzaakt onder andere door een afrekening van Menzis over 2016 van 47 duizend euro. De afrekening heeft betrekking op de voorschotbedragen die wij voor de aanvullende verzekering betalen en het gebruik daarvan. Ook hebben we een vrijval op de frictiekosten premies Menzis en de Vergoeding Ouderbijdrage Schoolfonds.

Verhoogde Asielinstroom (V 1,3 miljoen euro)

Voor de jaren 2016 en 2017 zijn extra rijksmiddelen beschikbaar gesteld, de zogenaamde Decentralisatie-uitkering Verhoogde asielinstroom. Deze verhoogde asielinstroom was de aanleiding om het programma Vluchtelingen, Asielzoekers en Statushouders op te starten. Doel van het programma is een vlotte Inburgering en toeleiding naar Werk of Onderwijs te bewerkstelligen. Hoewel de instroom sterk is verminderd, is de huisvesting en inburgering van statushouders binnen de Gemeente Groningen nog volop

aan de gang. Inmiddels is hiervoor een convenant met onderwijspartners gesloten en een nieuwe werkwijze ontwikkeld. De werking van het convenant en de nieuwe werkwijze zijn in 2017 stapsgewijs uitgevoerd. Hierdoor is de verwachting dat er overloop is over het jaar heen en dat een deel van het budget uit 2017 in 2018 zal worden uitgegeven.

BUIG (N 1,3 miljoen euro)

Binnen dit deelprogramma verantwoordt een nadeel van 1,7 miljoen euro op uitkeringen die onder de BUIG vallen. Het resultaat op de loonkostensubsidie (0,4 miljoen euro voordeel), dat onderdeel is van het BUIG-resultaat, verantwoordt binnen deelprogramma 1.1 Werk en activering. In totaal bedraagt de afwijking op de BUIG ten opzichte van de begroting 1,3 miljoen euro nadelig. Dit is inclusief een vangnetuitkering en dekking vanuit de reserves.

Wat betreft de financiering is het Rijk voor de bepaling van het macrobudget uitgegaan van een landelijke daling van het bijstandsvolume in 2017 met 3,4 %. Zowel landelijk als in Groningen is het gemiddeld aantal bijstandsuitkeringen in 2017 echter gestegen met 1 %. De nadelige afwijking ten opzichte van de begroting wordt dan ook grotendeels verklaard door een ontoereikend macrobudget. Daarnaast is het aandeel dat Groningen uit het landelijk budget ontvangt lager dan het aandeel van de bijstandsuitgaven in Groningen in de landelijke uitgaven. Groningen ontvangt derhalve minder budget dan het uitgaven heeft, ook wanneer het macrobudget toereikend zou zijn geweest. Dit negatief verschil wordt aangeduid als herverdeeleffect en vloeit voort uit het objectief verdeelmodel dat het Rijk hanteert. Belangrijkste oorzaak voor het negatief herverdeeleffect bij Groningen is dat de gemiddelde bijstandslasten in Groningen aanmerkelijk hoger liggen dan de gemiddelde bijstandslasten waarop het verdeelmodel is gebaseerd.

Wij teams (N 0,8 miljoen euro)

Met de overgang van het tijdelijk toegangsteam naar de WIJ-organisatie is er geen budgettaire ruimte meer voor extra inzet van de consultants. Gelet op de ervaringen uit 2016 was de doelstelling niet reëel om in 2017 en verder geen gebruik meer te maken van de extra inzet van deze consultants. Daarom is ook in 2017 de extra inzet van consultants (11 fte) noodzakelijk gebleken.

Zoals in eerdere voortgangsrapportages gemeld hebben we een deel van deze kosten gedekt uit bestaande VSD-budgetten. Deze budgetten zijn opgenomen binnen diverse programma's van de rekening. Binnen dit deelprogramma leidt dit tot een aanvullend nadeel van 0,2 miljoen euro. In totaal ontstaat hierdoor per saldo een nadeel van 0,8 miljoen euro.

Wmo (N 6,2 miljoen euro)

Aan het eind van 2017 bedraagt het totale nadelige resultaat op de WMO 6,2 miljoen euro nadelig. Dit resultaat wordt gevormd door de volgende onderdelen:

Wmo begeleiding (N 5,8 miljoen euro)

We zien een nadelig resultaat ontstaan op de Zorg In Natura (ZIN) 18+ van 6,6 miljoen euro ten opzichte van de begroting. Als gevolg van een toenemend aantal afgegeven indicaties en het aantal unieke cliënten vanaf juli, stijgt de indicatiewaarde sterk door tot 32,5 miljoen euro. De indicatiewaarde komt tot stand door de toegekende zorg te vermenigvuldigen met het tarief van de betreffende zorgvorm. Het verzilveringspercentage blijft stabiel op 68%. Het verzilveringspercentage is het percentage dat uitdrukt in welke mate de geïndiceerde zorg daadwerkelijk verleend is.

Er is sprake van een lichtere stijging van de kosten dan in de begroting opgenomen op de PGB uitgaven voor WMO 18+. Dit levert een voordelig resultaat op van 0,3 miljoen euro. Daarnaast hebben we aan eigen bijdragen Wmo 18+ 0,5 miljoen euro meer ontvangen vanwege de sterk gestegen kosten voor Wmo begeleiding ZIN 18+.

Beschermd Wonen (-)

De gemeente Groningen voert de centrumregeling beschermd wonen uit voor de regio in de vorm van een lichte Gemeenschappelijke Regeling.

In lijn met de afgegeven prognoses zien we een lichte stijging van zowel de indicatiewaarde ZIN als de uitgaven PGB. De indicatiewaarde bedraagt 44 miljoen euro. Het verzilveringspercentage bedraagt 97,1%.

We houden in 2017 een bedrag van 9,5 miljoen euro over op dit budget voor de gehele regio. Daarvan hebben we 1,7 miljoen euro nodig om de continuïteit van de zorgaanbieders te kunnen bekostigen in 2018. De resterende 7,8 miljoen euro verdelen we op basis van inwoneraantallen. Doordat de stad Groningen al geanticipeerd heeft op een resultaat van 2,6 miljoen euro, hebben we geen extra voordelig resultaat.

3) Algemene voorziening Huishoudelijke Hulp (V 0,9 miljoen euro)

Er was ruim begroot voor 2017. Daarom zien we, ondanks een trendmatige stijging van het aantal cliënten, per saldo een voordeel ten opzichte van die begroting van 0,9 miljoen euro.

Overige Wmo voorzieningen (N 1,3 miljoen euro)

De stijging van de tarieven voor hulpmiddelen (rolstoelen e.d.) zorgt voor extra uitgaven op de taken die met de introductie van de Wet op de maatschappelijke ondersteuning 2007 naar de gemeenten zijn overgeheveld. Het aantal verstrekte hulpmiddelen is op hetzelfde niveau gebleven.

Maatschappelijke Opvang (V 0,7 miljoen euro)

Het resultaat op Maatschappelijke Opvang valt in twee delen uiteen: een incidenteel resultaat van 355 duizend euro als gevolg van lagere vaststellingen en terugvorderingen bij gesubsidieerde instellingen en een resultaat van 365 duizend euro als resultaat op in 2017 verstrekte subsidies die in 2018 worden afgerekend, anticiperend op toekomstige Rijks-bezuinigingen.

Jeugd (N 8,8 miljoen euro)

Enerzijds bestaat dit resultaat uit het nadeel op de gecontracteerde Jeugdhulp via de RIGG. Als gevolg van de stijging van het aantal verwijzingen naar de Jeugdhulp sinds de transitie, met name naar ambulante jeugdhulp en dagbesteding/dagbehandeling, nemen de kosten exponentieel toe. Dit is een regionaal, maar ook zeker een landelijk probleem. Het huidige door de RIGG afgegeven resultaat voor de totale zorgkosten Jeugd in de regio Groningen bedraagt 30,3 miljoen euro. Voor de stad Groningen komt daarmee het tekort uit op 8,9 miljoen euro. De RIGG heeft aangegeven dat er voor Groningen over 2015 en 2016 nog een voordeel wordt verrekend van 0,6 miljoen euro. Hiermee is nu een totaal tekort van 8,3 miljoen euro in de jaarrekening voor de gecontracteerde Jeugdhulp via de RIGG opgenomen. Daarnaast hebben we te maken met aanvullende kosten voor niet-gecontracteerde zorgaanbieders van 0,5 miljoen euro.

ESF-subsidie (V 1,8 miljoen euro)

In 2016 heeft het Agentschap SZW de subsidieaanvraag voor de Arbeidsmarktregio over de periode 2015-2016 verlengd tot en met 31 maart 2017. In 2017 is de einddeclaratie ingediend en heeft er controle plaats gevonden waarbij het maximale subsidiebedrag is toegekend.

Dit leidt tot een voordelig resultaat voor de gemeente Groningen van 1,8 miljoen euro (na aftrek van uitvoeringskosten).

Vrouwenopvang (V 0,3 miljoen euro)

Het resultaat op Vrouwenopvang bedraagt bijna 0,3 miljoen euro door vertragingen in het uitvoeringsprogramma.

Werk in Zicht (V 0,6 miljoen euro)

Werk in Zicht (WIZ) is een regionaal samenwerkingsverband voor de arbeidsmarktregio Groningen, bestaande uit 27 gemeenten uit Groningen, Noord-Drenthe en UWV. De regio is opgedeeld in vier sub-regio's. Eén van de sub-regio's is Centraal. De stad Groningen maakt hiervan deel uit naast nog een aantal andere gemeenten in de directe omgeving. Gemeente Groningen is centrumgemeente voor regionale samenwerking en voor de sub-regio Centraal.

Binnen het samenwerkingsverband loopt een aantal projecten waarvan de middelen toebehoren aan de regio.

Hieronder vatten we de verschillende projectresultaten samen:

- *WIZ-samenwerking (V 165 duizend euro)*. Het samenwerkingsverband wordt ondersteund door team regio ondersteuning WIZ. De kosten voor dit team worden gefinancierd uit bijdragen van de deelnemers, ESF-subsidie en bijdragen van derden (zoals provincie Groningen). Niet alle regiomiddelen zijn besteed in 2017;
- *Sectorplannen SW Organisaties rapportage en coördinatie Centrumgemeente (V 63 duizend euro)*. Landelijk zijn er middelen beschikbaar gesteld voor de innovatie en transformatie van de sociale werkvoorziening. Eind 2017 resteert er een bedrag van 63 duizend euro;
- *Vorbereiding 1000-banenplan (N 63 duizend euro)*. Dit betreffen de voorbereidingskosten 2017 op het 1000-banenplan dat loopt van 2018 tot en met 2021. Deze kosten worden verrekend met de te ontvangen rijksmiddelen;
- *Vorming regionaal Werkbedrijf (V 242 duizend euro)*. Als centrumgemeente voor de arbeidsmarktregio heeft Groningen voor de inrichting van het Werkbedrijf in totaal 1 miljoen euro ontvangen. Eind 2017 is van dit budget 242 duizend euro nog niet besteed;
- *Aanpak jeugdwerkloosheid (V 49 duizend euro)*. Ook voor de aanpak van Jeugdwerkloosheid hebben we als centrumgemeente van de arbeidsmarktregio middelen ontvangen voor de uitvoering van regionale plannen om meer jongeren met een kwetsbare arbeidsmarktpositie actief naar werk te bemiddelen. Van de resterende middelen worden de activiteiten voortgezet;
- *Grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling met Duitsland (V 99 duizend euro)*. Door het Ministerie van SZW is aan de 14 arbeidsmarktregio's langs de grens, een bedrag van 100 duizend euro ter beschikking gesteld. Het betreft een éénmalige bijdrage die ingezet dient te worden voor de samenwerking.

Armoede en Minimabeleid (V 0,3 miljoen euro)

Diverse projecten in relatie tot het armoede- en minimabeleid zijn later in het jaar opgestart. Dit zorgt voor een vrijval van 199 duizend euro. Voor wat betreft het armoede- en minimabeleid gericht op ouderen vallen de door het Rijk beschikbaar gestelde middelen in 2017 vrij (81 duizend euro). Deze aanpak loopt door in 2018.

Leerlingenvervoer (V 0,4 miljoen euro)

De belangrijkste oorzaak van dit voordelig resultaat is het nieuwe contract dat wij in 2014 hebben afgesloten. Daarnaast leiden de aanpassingen uit de Verordening Leerlingenvervoer 2014 tot lagere kosten, nu de overgangsbepalingen zijn uitgewerkt.

Opvoedkracht (V 0,3 miljoen euro)

Vanaf 2016 worden een groot deel van de activiteiten, die eerder binnen het programma Opvoedkracht uitgevoerd werden, uitgevoerd door WIJ-Groningen. Dit heeft tijdelijk geleid tot onderbenutting van het voor het programma Opvoedkracht beschikbare budget.

Openbare gezondheidszorg (V 0,3 miljoen euro)

Voor een aantal projecten uit het jaarplan gezondheidsbeleid zijn de kosten in 2017 lager uitgevallen. Bij sommige projecten hield dit verband met de noodzakelijke voorbereidingstijd om het project te kunnen opstarten. Ook zijn uitgaven voor enkele projecten onder de uitgaven voor de WIJ-teams verantwoord.

Vrijval pensioenvoorziening APPA (V 0,8 miljoen euro)

Voor de berekening van de pensioenverplichting wordt uitgegaan van het meest recente rentetarief, namelijk die van 2018. Deze ligt hoger dan het rentetarief van 2017, op basis waarvan de pensioenverplichting aanvankelijk was gebaseerd. Hierdoor kan een bedrag van 773 duizend euro vrijvallen.

Friciekosten en flankerend beleid (N 3,2 miljoen euro)

Het nadeel van 3,2 miljoen op frictiekosten en flankerend beleid bestaat uit de volgende onderwerpen:

Friciekosten (N 2,9 miljoen euro)

Het nadelige resultaat is ontstaan door een hoger beslag op het frictiebudget uit exploitatie (658 duizend euro) en een dotatie in de voorziening voor toekomstige frictiekosten (2,3 miljoen euro). De voorziening is herberekend waarbij rekening is gehouden met de gemaakte afspraken per medewerker.

Flankerend beleid (N 0,3 miljoen euro)

Eind 2017 is de stand van de reserve 3,351 miljoen euro. Jaarlijks wordt bij de begroting een bedrag onttrokken aan de reserve om de begrote kosten voor flankerend beleid te dekken. Naast de reserve is er ook een voorziening voor de herplaatsers welke aanspraak kunnen maken op het flankerend beleid. Na herberekening van de voorziening heeft dit in 2017 geleid tot een vrijval van 57 duizend euro.

Naast de vrijval de voorziening is er het afgelopen jaar door de voorgenomen ICT-outsourcing een hoger beroep op het flankerend beleid gedaan dan begroot, dit leidt tot een nadeel van 388 duizend euro.

Personeelslasten/ extra dienstverlening (N 2,4 miljoen euro)

Het nadeel op personele lasten kent een aantal oorzaken.

Hogere detachingsopbrengsten (V 0,7 miljoen euro)

De detachingsopbrengsten zijn hoger, omdat er meer medewerkers zijn gedetacheerd dan oorspronkelijk begroot. Hiertegenover staan hogere lasten door meer (ingeleend) personeel. Per saldo een voordeel van 716 duizend euro.

Extra inhuur ambtelijke ondersteuning (N 3,1 miljoen euro)

Naast inhuur vanwege de voorgenomen outsourcing ICT, is er voor diverse ondersteunende afdelingen extra inhuur geweest in 2017. Er wordt zorgvuldig omgegaan met vacatures en het invullen hiervan in verband met te realiseren bezuinigingen. Hierdoor wordt er meer beroep gedaan op externe inhuur. Daarnaast is er door ziekte in verband met de continuering van de bedrijfsvoering meer ingehuurd dan gedacht. Hiermee is in totaal circa 2,3 miljoen euro gemoed.

In de brief van het audit-committee van oktober 2017 bent u geïnformeerd over het Verbeterprogramma Financieel Administratieve Beheersing dat is opgesteld door de ambtelijke organisatie in samenspraak met de accountant naar aanleiding van de afkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2016. Om de jaarrekening 2017 goed te kunnen voorbereiden en de fouten en de onzekerheden te herstellen die de accountant heeft gesignaleerd bij de jaarrekening 2016, hebben we in 2017 en moeten we in 2018 extra capaciteit organiseren: bij Stadsontwikkeling/grondbedrijf, Financiën en met name bij team Auditing. Dit om onder meer de benodigde correcties op de beginbalans 2017 te bepalen en verwerken en om de grexen te herzien. Hiervoor is in 2017 externe capaciteit ingehuurd voor 0,2 miljoen euro. In het Verbeterprogramma zullen ook maatregelen worden opgenomen om op middellange termijn (2018-2020) de noodzakelijke

verbeteringen te borgen. Verder heeft er extra inhuur plaatsgevonden in verband met de herhuisvesting aan het Zuiderdiep en in verband met de transitie van de archiefafdelingen (0,3 miljoen euro).

Diverse kleinere afwijkingen binnen de personeelslasten tellen op tot een nadeel van 0,3 miljoen euro.

Outsourcing ICT (N 1,0 miljoen euro)

De aanbesteding van de generieke ICT nadert zijn einde, in 2018 zal de transitiefase starten. De plannen voor het standaardiseren en reduceren van onze software zijn inmiddels opgeleverd. De uitvoeringsfase vindt veelal in 2018 plaats. Hierdoor ontstaat een voordeel van 1,2 miljoen euro. Daarnaast is er voor het programma Outsourcing een reorganisatievoorziening gevormd, dit levert in 2017 een nadeel op van 2,2 miljoen euro. Hiermee was in de business case later in het traject al rekening gehouden waardoor er sprake is van een verschuiving in jaren. In 2017 daardoor op het meerjarige project per saldo een nadelig resultaat van 1,0 miljoen euro.

ICT (N 705 duizend euro)

Bij ICT is sprake van een aantal positieve effecten (vrijval kapitaalslasten) en negatieve effecten (extra en duurdere inhuur gekoppeld aan de mobiliteitsbeweging als gevolg van het programma outsourcing). Per saldo vallen deze positieve en negatieve effecten grotendeels tegen elkaar weg. Het nadeel ICT van 705 duizend euro zit in de reguliere ICT-dienstverlening. De kosten voor onderhoud zijn hoger uitgevallen. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door een administratieve correctie over vorig boekjaar (244k), de afrekening van een aantal projecten uit voorgaande jaren (zoals glasvezel verlengingen) en kleine tekorten op budgetten voor licenties. Anderzijds hebben we ook meer geld uitgegeven aan informatiebeveiliging als gevolg van gewijzigde wet- en regelgeving. Op basis van deze ontwikkelingen is er vanaf 2018 ook structureel meer budget voor informatiebeveiliging beschikbaar gesteld.

Vrijwillig mobiel (N 0,3 miljoen euro)

Door stimulering binnen de organisatie is de groep interne medewerkers binnen vrijwillig mobiel gegroeid, de hiermee gemoeide detacheringsinkomsten vallen tegen door onder meer ziekte.

VERSCHILLEN TUSSEN REKENING 2017 EN VOORTGANGSRAPPORTAGE 2017 - II

In Voortgangsrapportage 2017-II (VGR 2017-II) verwachtten we een nadeel van 1,5 miljoen euro. Daarmee is het rekeningresultaat 2017 ten opzichte van de prognose in de voortgangsrapportage 14,4 miljoen voordeliger.

Het bedrag van 14,4 miljoen euro gerelateerd aan het lastentotaal in de actuele begroting van 963 miljoen euro betekent een afwijking van afgrond 1,5%. Daarmee is deze afwijking op totaalniveau binnen onze norm (3% van het lastentotaal) voor begrotingsbeheer. Op regelniveau zijn er wel de nodige verschillen ten opzichte van het verwachte resultaat bij de VGR 2017-II. De verschillen groter dan 0,5 miljoen euro worden hieronder toegelicht.

Afwaardering Warmtestad (N 2,9 miljoen euro)

Op de agiostortingen Warmtestad wordt 2,9 miljoen euro afgewaardeerd als gevolg van het niet doorgaan van het geothermieproject. De hoogte van de afwaardering was ten tijde van het opstellen van de VGR 2017-II nog niet bekend. Daarmee was dit resultaat niet voorzienbaar.

Belastingen en leges (V 1,6 miljoen euro)

Het voordeel bij de rekening 2017 is 1,6 miljoen hoger dan de prognose bij de VGR 2017-II. Voor het voordelige resultaat op de OZB van 1,5 miljoen was een onzekerheid opgenomen bij de VGR 2017-II in verband met de latere aanslagoplegging van niet-woningen. Daarnaast was er nog geen betrouwbaar beeld

van de ontwikkeling van de grote bouwaanvragen ten tijde van het opstellen van de VGR 2017-II en daarmee slechts deels te voorzien.

Vrijval Extra Beleid (V 4,9 miljoen euro)

De vrijval bij de rekening 2017 op extra beleid is 5,8 miljoen euro. Bij de VGR 2017-II is een voordeel van 0,9 miljoen euro gemeld. De grootste posten met betrekking tot vrijval incidenteel extra beleid die niet bekend waren bij de VGR 2017-II betreffen:

Interne plankosten zuidelijke ringweg V 0,5 miljoen euro

Bij de jaarrekening 2014 is 600 duizend euro beschikbaar gesteld voor de plankosten Zuidelijke Ringweg. Dit ter dekking van de tariefverschillen c.q. niet door de ZRW gefinancierde kosten. Ultimo 2017 is hier nog 470 duizend euro van beschikbaar voor de komende jaren. Dit resultaat was bij de VGR 2017-II voorzienbaar.

Extra trainees (verjonging) V 0,3 miljoen euro

Bij VGR 2017-II is onvoldoende in beeld gebracht dat het geld voor verjonging niet volledig besteed zou worden.

Vanuit de structureel beschikbaar gestelde middelen extra beleid zijn de grootste posten waarvan de vrijval niet bekend was bij de VGR 2017-II:

G-Kwadraat V 0,6 miljoen euro

G-Kwadraat is het economische programma voor de periode 2015 tot en met 2019 voor de versterking van het ondernemersklimaat. De omvang van de vrijval wordt met name bepaald door het tijdstip waarop de aanvragen door externen worden ingediend. Aangezien dit buiten de invloedssfeer van de gemeente is, was dit ten tijde van de VGR 2017-II lastig in te schatten en dus niet te voorzien.

Meerjarenprogramma Verkeer en vervoer V 1,2 miljoen euro

Onderdeel van het extra beleid intensiveringsmiddelen verplaatsen meerjarenprogramma verkeer en vervoer is de fietsstrategie. Voor veel fietsprojecten hebben we meer tijd nodig dan aanvankelijk gedacht voor voldoende draagvlak bij omwonenden. De hierdoor ontstane vrijval van 1,0 miljoen euro was bij de VGR 2017-II nog niet goed te bepalen en daarmee (deels) niet voorzienbaar. Dit zelfde geldt voor de overige vrijval van 0,2 miljoen euro vanuit de meerjarige projecten Verkeer en vervoer.

Spaarregeling Ringwegen V 0,3 miljoen euro

Samen met de provincie sparen we voor de verbetering van de Noordelijke, Oostelijke en Westelijke Ringweg, in de verhouding 2/7 stad en 5/7 provincie. Dit bedrag is via extra beleid beschikbaar gesteld, deze vrijval was bij de VGR 2017-II te voorzien.

Bouw sportcentrum Europapark V 0,3 miljoen euro

De bouw van het sportcentrum is nog niet voltooid, de daardoor ontstane vrijval van kapitaallasten was voorzienbaar bij de VGR 2017-II.

Overige vrijval extra beleid wat niet gemeld was bij de VGR 2017-II telt op tot 1,7 miljoen. Dit bestaat uit een aantal kleinere posten welke deels voorzienbaar waren.

Gebiedszaken (V 0,8 miljoen euro)

Een tweetal resultaten waren bij de VGR 2017-II nog niet bekend. De bijdrage vanuit het gebiedsprogramma in investeringen in speelvoorzieningen van 0,4 miljoen euro dient conform BBV-regelgeving te worden toegevoegd aan een bekleemde reserve ter dekking van kapitaallasten. Dit loopt administratief gezien via het rekeningresultaat. Bij de VGR 2017-II was dit te voorzien. Daarnaast kent het gebiedsprogramma een

bestedingstermijn van twee jaar. De vrijval van 0,4 miljoen euro op het gebiedsprogramma was bij de VGR 2017-II deels voorzienbaar.

Gemeentefonds (N 1,5 miljoen euro)

De afwijking ten opzichte van de VGR 2017-II is 1,5 miljoen euro nadelig. Dit wordt veroorzaakt door mutaties na de VGR 2017-II en was niet voorzienbaar. De uitkomsten van de septembercirculaire 2017, decembercirculaire 2017 en actuele informatie vanuit onder andere het CBS leiden tot een neerwaartse bijstelling van het verwachte resultaat op het gemeentefonds over 2017 met 1,5 miljoen euro. Bij de VGR 2017-II werd een positief resultaat verwacht op het gemeentefonds van 3,9 miljoen euro, bij de jaarrekening 2017 wordt dat neerwaarts bijgesteld tot 2,4 miljoen euro.

Grondzaken (V 18,6 miljoen euro)

Per saldo bedraagt het voordelige resultaat op grondzaken 18,6 miljoen euro. Dit wordt bij de deelprogramma's waar dit betrekking op heeft, toegelicht en komt uitgebreid aan de orde in de paragraaf grondbeleid. Een groot deel van het resultaat grondzaken bestaat uit vrijval van de verliesvoorziening. De bepaling van de hoogte van de verliesvoorziening was ten tijde van het opstellen van VGR 2017-II nog niet afgerond, en daarmee dus grotendeels niet voorzienbaar.

MVA naar bekleemde reserve (V 2,7 miljoen euro)

Wijzigingen in BBV-regelgeving hebben ook in 2017 tot vrijval geleid wat gestort moet worden in een bekleemde reserve ter dekking van toekomstige kapitaallasten. Voor 2017 telt deze vrijval op tot 2,7 miljoen euro. De bepaling van de hoogte van deze vrijval was ten tijde van het opstellen van VGR 2017-II nog niet afgerond, en daarmee dus deels niet voorzienbaar.

Vergoeding compensatie Tram (N 4,3 miljoen euro)

In 2015 zijn afspraken gemaakt met de regio Groningen-Assen over compensatie van de regiotram middelen. Onderdeel van de afspraken was het betalen van bovengenoemde compensatie in 2017. Hetgeen vanaf 2017 uit structureel beschikbare middelen kan worden gedekt. Dit nadeel was bij de VGR 2017-II deels voorzienbaar.

Parkeerbedrijf (V 0,8 miljoen euro)

Het resultaat voor het parkeerbedrijf is voor 2017 uitgekomen op 1,1 miljoen euro voordelig. Bij de VGR 2017-II werd nog uitgegaan van een prognose van 0,3 miljoen euro. Het resultaat was wel grotendeels voorzienbaar.

Groningen geeft energie (N 0,6 miljoen euro)

De uitgaven die tot de overschrijding hebben geleid, alsook de toegekende middelen zijn in het derde en vierde kwartaal van 2017 tot stand gekomen en waren dus niet voorzienbaar bij de VGR 2017-II.

Onderhoud openbare ruimte (V 1,6 miljoen euro)

Het resultaat op budgetten groot onderhoud openbare ruimte van 1,856 miljoen euro wordt met name veroorzaakt doordat diverse projecten die zijn gepland voor 2017 voor een deel niet (geheel) zijn uitgevoerd in 2017. Bij de VGR 2017-II is een resultaat gemeld van 0,3 miljoen euro. Dit resultaat was deels wel voorzienbaar.

Verhoogde asielinstroom (V 0,8 miljoen euro)

Er is een convenant met onderwijspartners gesloten en een nieuwe werkwijze ontwikkeld met betrekking tot huisvesting en inburgering van asielzoekers. De werking hiervan is in 2017 stapsgewijs uitgevoerd. Hierdoor is er overloop van het grootste gedeelte van het budget naar 2018. Bij de VGR 2017-II gingen we nog uit van

een nog niet besteed bedrag van 0,5 miljoen. Uiteindelijk bleek bij de rekening een voordeel van 1,3 miljoen euro. Dit was deels voorzienbaar.

BUIG (V 0,5 miljoen euro)

Ten opzichte van VGR 2017-II valt het resultaat 0,5 miljoen euro voordeliger uit. Dit wordt verklaard uit een hogere van het Rijk ontvangen vergoeding voor loon- en prijscompensatie dan verwacht, een sterkere daling van de bijstandsuitgaven in de tweede helft van het jaar dan verwacht en een lagere vangnetuitkering die het gevolg is van beide voorgaande voordelige afwijkingen. Daarmee was het resultaat deels voorzienbaar ten tijde van het opstellen van de VGR 2017-II.

Wmo (N 2 miljoen euro)

Het totale resultaat op de WMO-budgetten bedraagt een nadeel van 6,2 miljoen euro waarvan 4,2 miljoen gemeld bij de VGR 2017-II. Deze afwijking ten opzichte van de VGR 2017-II wordt met name verklaard door de gestegen indicatiewaarde na juli en door gestegen tarieven voor verstrekte hulpmiddelen.

Maatschappelijke opvang (N 0,7 miljoen euro)

Het resultaat op Maatschappelijke Opvang valt in twee delen uiteen: een incidenteel resultaat van 355 duizend euro als gevolg van lagere vaststellingen en terugvorderingen bij gesubsidieerde instellingen en een resultaat van 365 duizend euro als resultaat op in 2017 verstrekte subsidies die in 2018 worden afgerekend, anticiperend op toekomstige Rijks-bezuinigingen. Dit resultaat was ten tijde van de VGR 2017-II deels voorzienbaar.

Jeugd (N 4,7 miljoen euro)

In de VGR 2017-II was de resultaatprognose 4,1 miljoen nadelig. Vanwege achterstanden in afrekeningen en productieverklaringen is pas laat zicht op de daadwerkelijke ontwikkeling van de zorgkosten gedurende het jaar. Hiervoor is bij de VGR 2017-II een onzekerheid opgenomen. Voor de gecontracteerde zorg is op basis van definitieve cijfers van de RIGG het resultaat 8,3 miljoen euro nadelig. Deze verslechtering in het resultaat ontstaat vooral door de stijging van het aantal verwijzingen naar de Jeugdhulp sinds de transitie, met name naar ambulante jeugdhulp en dagbesteding/dagbehandeling. Daarnaast hebben we na VGR 2017-II te maken met aanvullende kosten voor niet-gecontracteerde zorgaanbieders van 0,5 miljoen euro. In totaal een verslechtering van het resultaat van 4,7 miljoen euro.

ESF-subsidie (V 1,8 miljoen euro)

In 2016 heeft het Agentschap SZW heeft de subsidieaanvraag voor de Arbeidsmarktregio over de periode 2015-2016 verlengd tot en met 31 maart 2017. In 2017 is de einddeclaratie ingediend en heeft er controle plaats gevonden waarbij het maximale subsidiebedrag is toegekend. Deze toekenning was na het opstellen van de VGR 2017-II, daarom was dit resultaat niet voorzienbaar.

Vrijval pensioenvoorziening APPA (V 0,8 miljoen euro)

Voor de berekening van de pensioenverplichting wordt uitgegaan van het meest recente rentetarief, namelijk die van 2018. Deze ligt hoger dan het rentetarief van 2017, op basis waarvan de pensioenverplichting aanvankelijk was gebaseerd. Hierdoor kan een bedrag van 773 duizend euro vrijvallen. Deze vrijval kon ten tijde van de VGR 2017-II nog niet berekend worden en was daarom niet voorzienbaar.

Frictiekosten en flankerend beleid (N 3,2 miljoen euro)

Het nadeel op frictiekosten op de frictiekosten is ontstaan door een hoger beslag op het frictiebudget en een dotatie aan de voorziening frictiekosten. Berekeningen hiervoor zijn uitgevoerd in het 4^e kwartaal. Dit resultaat was niet voorzien bij de VGR 2017-II.

Het resultaat op flankerend beleid bestaat uit een stukje vrijval van de voorziening flankerend beleid en er is een hoger beroep gedaan op flankerend beleid vanwege de outsourcing ICT. Beide waren bij de VGR 2017-II voorzienbaar.

Hoofdstuk 2. Financiële knelpunten

In dit hoofdstuk zijn de financiële knelpunten opgenomen waarvoor bij de begroting 2017 extra beleidsmiddelen beschikbaar zijn gesteld. Daarmee zijn deze knelpunten voor 2017 opgelost. In de doorlopende cyclus van de begroting, najaarsnota, voorjaarsbrief en rekening worden de financiële knelpunten continu beoordeeld en bewaakt en wordt indien nodig over de knelpunten besloten.

In onderstaande overzichten staan voor welke knelpunten extra beleidsmiddelen beschikbaar gesteld zijn. Het betreffen knelpunten die niet binnen bestaande budgetten opgelost kunnen worden of waar dit onwenselijke consequenties heeft. In het eerste overzicht zijn alle knelpunten opgenomen waarvoor in voorgaande begrotingen middelen zijn gereserveerd. In het volgende overzicht staan alle knelpunten opgenomen die geïnventariseerd zijn bij de begroting 2017.

Knelpunten (reeds middelen voor gereserveerd in voorgaande begrotingen)				
Omschrijving (bedragen x 1.000 euro)	2017	2018	2019	2020
1.Intensiveringen coalitieakkoord 2014-2018				
Thema Werken/ Sociaal				
<i>Activering</i>	-4.600	-5.100	-5.100	-5.100
Thema Bezoeken				
<i>Aanpak Diepenring</i>	-1.000	-1.000	-1.000	-1.000
Thema Verrijken	-750	-750	-750	-750
2. Interne plankosten ZRW, spoorse projecten, bereikbaarheid en Stationsgebied	-200	-200		
3.Groot onderhoud en vervangingen		-337	-337	-337
4.Gladheid gele stenen binnenstad (opruwen)	-170	-170		
5.Tekort Stadstoezicht	-620	-620	-620	-620
6.Regionalisering brandweer	-219	-449	-449	-449
7.Basisadministraties	-600			
8.Frictiekosten bezuinigingen	-3.416	-1.100		
9.VSD				
Programmakosten niet meerjarig meegenomen	-600	600	600	
Daling macrobudget door Rijkskorting regionaal transitiearrangement	-250			
Toegang jeugd		700		
10.Invoering vennootschapsbelasting overheden per 2016	-275	-275	-275	-275
11.Veiligheidsregio	-482	-582	-642	-642
12.Digitaal controleren eigen WOZ-waarde	-80	-80	-80	-80
13.Continuering spaarregeling ringwegen na 2016		-454	-454	-454
14.Transitievergoeding bij ontslag voor SW-medewerkers	-400			
15.Verhogen egalatiereserve VSD (voorheen reserve Wet maatschappelijke ondersteuning)	-1.350			
16.Geothermie	-150	-150	-150	-150
17.Financiering gebiedsgericht werken	-1.000	-1.000	-1.000	
18.Aanvulling weerstandsvermogen	-2.202	-3.058	-1.848	-1.848
	-18.364	-14.025	-12.105	-11.705

Knelpunten 2017 (bedragen x 1.000 euro)	2017	2018	2019	2020
19. Financiering teamleider OOV	-1	-1	-1	-1
20. Verhoging Energiebelasting	-	-	-	-

21. Netwerkgereguleerorganisatie Gemeenschappelijke Backoffice Inkomens	-			
22. Bijzondere Bijstand	-1.4			
23. Schuldhulpverlening	-3	-3	-3	-3
24. Verbeterplan Veilig thuis Groningen	-1	-1	-1	-1
25. Groot onderhoud en vervangingen (incidenteel)			-3	-7
Groot onderhoud en vervangingen (structureel)			-2	-5
26. Campusdiep	-1	-1	-	
27. Plankosten Spoorse projecten en Oosterhamrikzone/ Gerrit Krolbrug	-1.3			
28. Terugloop omzet detachering SW			-1	-2
29. Bijdrage in uitvoeringstekort oud iederz	-4	-4	-4	-4
30. Onderhoud Martiniplaza	-9	-1.4	-1.4	-1.4
31. Aanpak kindermishandeling	-3			
32. Grondexploitaties	-1.3			
33. Tekort Sociaal domein	-2.3	-3.1	-2.1	-1.0
34. Doorwerking bezuiniging Outsourcing ICT naar tarieven			-7	-1.1
Doorwerking bezuinigingen op de organisatie naar tarieven	-4	-8	-1.0	-1.0
35. Implementatiekosten grenscorrectie Meerstad	-1			
36. Ruil incidenteel/ structureel	-1	-1	-1	-1
37. Halveren taakstelling MKBA		-1.0	-1.0	-1.0
Knelpunten	-9.7	-7.9	-8.5	-8.5

Knelpunten tlv weerstandsvermogen (bedragen x 1.000 euro)	2017	2018	2019	2020
38. Outsourcing ICT	-3.978	-5.969	-2.661	-1.348
39. Noordelijk Belastingkantoor	-750			
Gemeentelijke aandeel frictiekosten Noordelijk belastingkantoor	-2.655	-160	-160	
40. Niet realiseren verlaging uitgaven door uitvoering MKBA	-2.000			
Knelpunten ten laste van weerstandsvermogen	-9.383	-6.129	-2.821	-1.348

Ambities (bedragen x 1.000 euro)	2017	2018	2019	2020
41. Financiering extra capaciteit zware criminaliteit	-180	-180	-180	-180
42. Professionalisering evenementen	-50	-50		
43. Uitbreiding formatie ombudsman	-58	-58		
44. Bevrijdingsfestival	-50	-50	-50	-50
45. Nieuwjaarsfeest	-50	-50	-50	-50
46. Toevoeging Stedelijk investeringsfonds	-1.526			
47. Aanvullen egalisatiereserve VSD	-2.000	-500	-500	-2.000
48. Gebiedsgericht werken	-1.000	-500	-500	-500
49. Verrekening weerstandsvermogen	-93	13	59	-311
Ambities	-5.007	-1.375	-1.221	-3.091
Totaal knelpunten en ambities	-24.175	-15.422	-12.572	-13.002

Hoofdstuk 3. Bezuinigingen

In de begroting 2017 zijn dekkingsbronnen opgenomen van 59,4 miljoen euro. Daarvan is 57,5 miljoen euro gerealiseerd. Dat betekent dat we over de bezuinigingen in 2017 een nadelig resultaat hebben van 1,9 miljoen euro.

Maatregelen (bedragen x 1.000 euro)	Opgave 2017	Realisatie	Resultaat
Dekkingsbronnen 2014-2017	14.613	13.668	-945
Dekkingsbronnen 2015-2018	11.450	11.325	-125
Dekkingsbronnen 2016-2019	12.323	11.489	-834
Dekkingsbronnen 2017-2020	21.027	21.027	0
Totaal	59.413	57.509	-1.904

Hierna worden de afwijkingen op de diverse onderdelen nader gespecificeerd en toegelicht.

Dekkingsbronnen 2014-2017 (bedragen x 1.000 euro)	Opgave 2017	Realisatie	Resultaat
Vrijval bijdrage BCF	1.200	1.200	0
Mismatchvoordeel	500	500	0
Bezuiniging op de organisatie	12.913	11.968	-945
Totaal	14.613	13.668	-945

Bezuiniging op de organisatie (N 945 duizend euro)

In de begroting 2017 is een bezuinigingsopgave voor onze organisatie opgenomen. Over 2017 noteren wij een nadeel van 945 duizend euro. Dit tekort verklaren wij als volgt.

Bezuinigingen door directies (N 210 duizend euro)

Voor 2017 is de taakstelling voor onze directie bepaald op 4,14 miljoen euro. Daarvan kon 210 duizend euro niet worden gerealiseerd omdat het doorvoeren van de maatregelen op onderdelen meer tijd vraagt.

Aanbestedingsvoordeel inleen (N 1,6 miljoen euro)

De bezuiniging op de organisatie willen wij voor een deel invullen door een aanbestedingsvoordeel op inleenkrachten. De nieuwe voorwaarden zijn ingegaan op 1 september 2017 ingegaan en zijn van toepassing op nieuwe inleenovereenkomsten. Omdat de meeste overeenkomsten voor die datum zijn afgesloten is de besparing over 2017 minimaal. Vanwege de administratieve lasten om de berekende besparing van 134 duizend euro over 2017 daadwerkelijk in te boeken, kunnen wij de rechtmatigheid onvoldoende borgen. De besparing boeken wij daarom in 2017 niet in. Voor 2018 speelt die onrechtmatigheid niet omdat wij de voorstellen om de begroting te wijzigen tijdig aan de raad kunnen voorleggen. Voor 2017 kon dat niet. In de tweede voortgangsrapportage gingen wij als alternatieve dekking nog uit van een voordeel op de bedrijfsvoering van het Shared Service Center. Dat voordeel is in de rekening niet meer aan de orde. Om de bedrijfsvoering op peil te houden moesten we meer kosten maken.

Uitvoeringskosten (V 600 duizend euro)

Om de bezuinigingen op de organisatie te kunnen realiseren is in de begroting 2017 een totaalbudget opgenomen van 600 duizend euro voor projectkosten. Dit budget is in 2017 niet besteed. Daarmee valt dit bedrag vrij in de rekening.

Weglek bezuinigingen (V 258 duizend euro)

In de begroting is een budget voor wegkeffeffecten bij tarieven als gevolg van bezuinigingen opgenomen. Het budget wordt in de jaren 2017 tot en met 2019 ingezet voor de weglek van de bezuinigingsmaatregelen als generatiepact en AOW-uitstroom. In 2017 is niet het volledige budget nodig. Dit leidt dit jaar tot een incidenteel voordeel van 258 duizend euro.

Overig (V 7 duizend euro)

Overige kleinere resultaten gerelateerd aan bezuinigingen, inclusief generatiepact.

Dekkingsbronnen 2015-2018 (bedragen x 1.000 euro)	Opgave 2017	Realisatie	Resultaat
Vrijval P-budget/omzetting tekort iederz	5.000	5.000	0
Uitstel vervanging Herewegviaduct	1.200	1.200	0
Verhoging dekkingsgraad tarieven	250	125	-125
Outsourcing ICT	5.000	5.000	0
Totaal	11.450	11.325	-125

Verhoging dekkingsgraad tarieven (N 125 duizend euro)

Eén van de bezuinigingsmaatregelen was de verhoging van de dekkingsgraad van de privaatrechtelijke tarieven. Van de oorspronkelijke taakstelling moet 125 duizend euro door de cultuursector concreet worden ingevuld. In 2017 hebben wij deze taakstelling niet kunnen invullen. Dat betekent een tekort van 125 duizend euro.

Dekkingsbronnen 2016-2019 (bedragen x 1.000 euro)	Opgave 2017	Realisatie	Resultaat
Rechtmatigheid	1.000	1.000	0
Onderwijsachterstandenbeleid	100	100	0
Plankosten	500	500	0
Autobereikbaarheid	1.000	0	-1.000
Vrijval HOV-budgetten en kapitaallasten	0	1.000	1.000
Parkeervergunning	150	150	0
ISV/SIF	1.000	1.000	0
Belastingkantoor	750	750	0
MKBA-subsidies	2.000	2.000	0
Vrijval RSP-middelen	2.000	2.000	0
Vrijval areaaluitbreiding	323	323	0
Vrijval frictiebudget	1.500	1.500	0
Vastgoed	2.000	1.166	-834
Totaal	12.323	11.489	-834

Autobereikbaarheid, budgetten openbaar vervoer en kapitaallasten

De taakstelling autobereikbaarheid hebben wij in 2017 niet gerealiseerd. Het betreft een investeringskrediet waarop we geen bezuiniging kunnen doorvoeren. Wij voorzien in alternatieve invulling met een vrijval op de budgetten HOV en kapitaallasten binnen het programma vervoer.

Taakstelling vastgoed (N 834 duizend euro)

In de begroting is een bezuinigingstaakstelling op vastgoed opgenomen van 2 miljoen euro. Het vraagt tijd om de noodzakelijke maatregelen effect te laten krijgen. Dat betekent dat we de taakstelling in 2017 niet volledig hebben gerealiseerd. Met incidentele maatregelen hebben we de taakstelling nog voor 1,166 miljoen kunnen invullen. Het tekort over 2017 bedraagt daarmee 834 duizend euro.

Dekkingsbronnen 2017-2020 (bedragen x 1.000 euro)	Opgave 2017	Realisatie	Resultaat
Aanvullende subsidie Europapark	6.200	6.200	0
Vrijval voeding fonds bodemsanering	258	258	0
Knelpunten ten laste van weerstandsvermogen	9.383	9.383	0
Vrijval areaaluitbreiding	986	986	0

Investeringsruimte verkeer	400	400	0
Opbrengst ruil incidenteel-structureel	3.700	3.700	0
Herfinanciering gemeentefinanciering	100	100	0
Totaal	21.027	21.027	0

Hoofdstuk 4. Investerings- en financieringsstaat

In 2017 is, exclusief grondexploitaties, voor 85,5 miljoen euro geïnvesteerd. Hier gaan wij nader in op die investeringen in relatie tot de daarvoor beschikbaar gestelde kredieten. De basis hiervoor is bijlage 4 Overzicht Investerings. De investeringen in grondexploitaties worden in staat P van de rekening toegelicht.

De kredieten voorgaande jaren zijn verhoogd met 4,8 miljoen met een 2-tal projecten waarvoor in 2016 al krediet was beschikbaar gesteld, maar die nog niet in het overzicht verantwoording Investerings waren opgenomen. Het betreft de volgende projecten:

- Plankosten Stationsgebied 4,3 miljoen euro;
- Tunnel Paterswoldseweg 0,5 miljoen euro.

[Overzicht 4 Investerings](#) kan als volgt worden samengevat:

Bedragen x 1 miljoen euro	
Beschikbare kredieten:	
Restantkredieten oude jaren	360,6
In 2017 nieuw gevoteerde kredieten	45,5
Totaal beschikbaar aan kredieten	406,1
Investerings in 2017 (-/-)	85,5
Saldo van afgesloten kredieten (-/-)	1,8
Restantkredieten over naar 2018	318,7

Begin 2017 stond voor 360,6 miljoen euro aan kredieten open uit voorgaande jaren. In 2017 stelde de raad voor 45,5 miljoen euro aan nieuwe kredieten beschikbaar. In totaal was daardoor in 2017 voor 406,1 miljoen euro aan investeringskredieten beschikbaar. Met deze kredieten is in 2017 voor 85,5 miljoen euro aan investeringen verricht. Bij in 2017 afgesloten kredieten is per saldo voor 1,8 miljoen euro aan onderschrijvingen geweest. Als uitkomst staat daardoor eind 2017 nog voor 318,7 euro aan kredieten open die overgaan naar 2018 om in 2018 of latere jaren afgewikkeld te worden. Dit beeld wordt hieronder verder toegelicht.

Openstaande kredieten begin 2017

Begin 2017 stond voor 360,6 miljoen euro aan kredieten open uit 2016 of oudere jaren. Deze vallen als volgt onder te verdelen.

Restantkredieten voorgaande jaren	
Stadsontwikkeling	264,1
Stadsbeheer	55,7
Vastgoedbedrijf	32,1
Nieuwbouw Harm Buitenplein	2,5
Sport 050	0,9
Oosterpoort/Stadsschouwburg	1,1
Overig	4,2
Totaal	360,6

De 264,1 miljoen euro eind 2016 openstaande kredieten bij Stadsontwikkeling betreft onder andere:

- 14,9 miljoen euro Post NL-locatie;
- 12,5 miljoen euro HOV-maatregelen netwerkanalyse Groningen-Assen;
- 12,3 miljoen euro Sporthal Europapark;
- 7,0 miljoen euro Transferium Hoogkerk;
- 4,6 miljoen euro voor Gresco Jaarkrediet;
- 1,2 miljoen euro Bessemoerstrook;
- 120,9 miljoen euro Grote Markt;

- 25 miljoen euro Eemskanaalzone;
- 3,8 miljoen euro Winschoterdiep/Eemskanaal.

Bij de 55,7 miljoen euro bij Stadsbeheer gaat het om:

- 24,2 miljoen euro kredieten voor sanering riolering;
- 19,1 miljoen euro verleggen riolering aanpak ringweg Zuid;
- 3,9 miljoen euro kredieten voor vervangingsinvesteringen in materieel;
- 6,1 miljoen euro krediet voor vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte.

De 32,1 miljoen euro voor Vastgoedbedrijf betreft een hele serie kredieten onderwijs huisvesting met als grootste:

- Reitdiep vervangende bouw van Hasselt 1,4 miljoen euro;
- Sporthal Zuid 1,2 miljoen euro;
- Uitbreiding capaciteit Zernikecollege 1,6 miljoen euro;
- Gomarusschool gymzaal 1,0 miljoen euro;
- Gravenburg gymzaal 1,0 miljoen euro;
- Nieuwbouw Tamarisk 1,9 miljoen euro;
- Nieuwbouw Reitdiep College 1,2 miljoen euro;
- Borgmanschool 2,3 miljoen euro;
- S.J Boumaschool 2,3 miljoen euro.

De 0,9 miljoen euro bij Sport 050 betreft voornamelijk renovatie en vervanging diverse sportvelden.

De 1,1 miljoen euro bij Oosterpoort/Stadsschouwburg betreft restantkredieten vervangingsinvesteringen.

De 4,2 miljoen euro Overig betreft onder andere: 2,2 miljoen euro restantkredieten voor ICT-investeringen.

Nieuwe kredieten

In 2017 voteerde de raad, exclusief grondexploitaties, voor 45,5 miljoen euro aan nieuwe kredieten. Deze vallen als volgt onder te verdelen.

Nieuwe kredieten	
Stadsontwikkeling	15,8
Stadsbeheer	8,8
Vastgoedbedrijf	8,8
Sport 050	6,3
Oosterpoort/Stadsschouwburg	2,3
Overig	3,5
Totaal	45,5

De 15,8 miljoen euro nieuw krediet bij Stadsontwikkeling betreft onder andere:

- 4,3 miljoen euro aanvullend krediet Binnenstadvisie Bestemming Binnenstad;
- 4,2 miljoen euro Nieuwbouw huisvesting culturele instellingen Ebbingekwartier;
- 4,0 miljoen euro Fietstunnel Papiermolen.

De 8,8 miljoen euro nieuwe krediet bij Stadsbeheer bestaat uit 15,1 miljoen euro aan nieuwe krediet en 6,3 miljoen euro verlaging van krediet bij de Sanering Riolering.

De 15,1 miljoen euro betreft:

- 5,5 miljoen euro voor vervangingsinvesteringen in het materieel en het wagenpark;
- 4,9 miljoen euro voor vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte;
- 4,7 miljoen euro voor het rioleringsprogramma 2017.

De 6,3 miljoen euro bij Sport 050 betreft voornamelijk:

- 2,4 miljoen Voorbereidingskrediet Papiermolen.
- 3,9 miljoen euro verschillende kredieten voor voornamelijk vervanging van kunstgrasvelden.

De 2,3 miljoen euro bij Oosterpoort en Stadschouburg betreft een krediet voor routine investeringen.

De 3,5 miljoen euro overig bestaat onder andere uit:

- 2,3 miljoen euro routine investeringen voor ICT.

Investeringsen.

Met al deze kredieten is in 2017 voor 85,5 miljoen euro geïnvesteerd. Deze vallen als volgt onder te verdelen.

Investeringsen 2017	
Stadsontwikkeling	38,3
Stadsbeheer	30,8
Vastgoedbedrijf	10,4
Sport 050	3,1
Oosterpoort/Stadsschouburg	0,7
Overig	2,2
Totaal	85,5

De 38,3 miljoen euro investeringen bij Stadsontwikkeling betreft voornamelijk de volgende projecten:

- 16,7 miljoen euro voor Grote Markt;
- 4,6 miljoen euro voor Binnenstadvisie Bestemming Binnenstad;
- 2,1 miljoen euro voor Transferium Hoogkerk;
- 2,1 miljoen euro P+R Reitdiep;
- 1,1 miljoen Plankosten Stationsgebied Groningen;
- 1,4 miljoen euro voor HOV-maatregelen netwerkanalyse Groningen-Assen;
- 0,6 miljoen euro voor Fietsmaatregelen netwerkanalyse Groningen-Assen.

De 30,8 miljoen euro aan investeringen bij Stadsbeheer betrof:

- 13,5 miljoen verleggen riolering aanpak ringweg Zuid;
- 6,0 miljoen euro aan vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte;
- 5,9 miljoen euro aan investeringen in riolering;
- 5,3 miljoen euro vervangingsinvesteringen voor voertuigen en materieel.

De 10,4 miljoen euro investeringen bij Vastgoedbedrijf betrof onder andere:

- 1,9 miljoen euro voor Zonneweide Vierverlaten;
- 1,0 miljoen euro voor Gomarusscollege capaciteitsuitbreiding gymzaal;
- 1,0 miljoen euro voor Gresco;
- 0,9 miljoen euro voor Huisvesting Noordelijk Belastingkantoor Trompsingel.

De investeringen van 3,0 miljoen euro bij Sport 050 betrof voornamelijk:

- 2,7 miljoen euro vervanging/renovatie diverse sportvelden.

De 0,7 miljoen euro investeringen bij Oosterpoort/Stadsschouburg betrof:

- 0,7 miljoen euro vervangingsinvesteringen.

De 2,2 miljoen investeringen bij overig betrof:

- 1,8 miljoen euro vervangingsinvesteringen;
- 0,4 miljoen euro herinrichting van Lenneplan.

Restantkredieten, over te boeken naar 2018

Investeringsprojecten strekken zich vaak over langere perioden uit en kredieten kennen daardoor vaak een looptijd van meerdere jaren. Om een beeld te geven van de looptijden van kredieten wordt in het Overzicht Investeringsprojecten ook de tijdsplanning van het krediet vermeld. Dat is het jaar waarin het krediet is toegekend tot en met het verwachte jaar van de financiële afwikkeling. Te zien valt dat sommige kredieten looptijden hebben van wel acht tot tien jaar. Gedurende die jaren blijven kredieten dus openstaan. Verder is het zo dat het overgrote deel van de in enig jaar (nieuw) verstrekte kredieten pas in de loop van dat jaar beschikbaar wordt gesteld. Zelfs tot in december worden door uw raad kredieten gevoteerd. Van de door de raad in enig jaar gevoteerde kredieten gaat dan ook meestal het overgrote deel als restantkrediet over naar het volgende jaar. Eind 2017 stond 318,7 miljoen euro aan restantkredieten open.

Restantkredieten eind 2017		
Stadsontwikkeling		240,6
Stadsbeheer		33,8
Vastgoedbedrijf		30,5
Nieuwbouw Harm Buitenplein		2,5
Sport 050		4,0
Oosterpoort/Stadsschouwburg		2,7
Overig		4,6
Totaal		318,7

De 240,6 miljoen euro eind 2017 openstaande kredieten bij Stadsontwikkeling betreft onder andere:

- 104,2 miljoen euro Grote Markt;
- 29,4 miljoen euro voor Groningen Spoorzone Fiets;
- 14,2 miljoen euro Post NL-locatie;
- 11 miljoen euro HOV-maatregelen netwerkanalyse Groningen-Assen;
- 10,8 miljoen euro Sporthal Europapark;
- 7,0 miljoen euro Transferium Hoogkerk.

Bij de 33,8 miljoen euro bij Stadsbeheer gaat het om:

- 18,9 miljoen euro kredieten voor sanering riolering;
- 5,7 miljoen euro verleggen riolering aanpak ringweg Zuid;
- 5,0 miljoen euro krediet voor vervangingsinvesteringen in de openbare ruimte;
- 4,0 miljoen euro kredieten voor vervangingsinvesteringen in materieel.
- 0,1 miljoen euro afstandsbedieningen bruggen.

De 30,5 miljoen euro voor vastgoedbedrijf betreft onder andere:

- 3,6 miljoen euro Gresco jaarkrediet;
- 2,5 miljoen euro MFA De Wijert;
- 2,3 miljoen euro Nieuwbouw Borgmanschool;
- 2,3 miljoen euro Onderwijshuisvesting S.J. Boumaschool;
- 1,9 miljoen euro Nieuwbouw Tamarisk.

De 4,0 miljoen euro bij Sport 050 betreft:

- 2,3 miljoen euro voorbereidingskrediet Papiermolen;
- 1,7 miljoen euro renovatie en vervanging diverse sportvelden.

De 2,7 miljoen euro bij Oosterpoort/Stadsschouwburg betreft restantkredieten vervangingsinvesteringen.

De 4,6 miljoen euro Overig betreft onder andere:

- 4,2 miljoen euro restantkredieten voor ICT-investeringen;

- 0,3 miljoen euro Paslezers WIJ Teams.

Kredietoverschrijdingen

Eind 2017 is er sprake van een drietal kredietoverschrijdingen. Het betreft onderstaande projecten:

- *Sanering riolering 2013 (15 duizend euro).* Het oorspronkelijke krediet dat voor sanering riolering 2013 dat beschikbaar was 14,315 miljoen euro. Op grond van de opgestelde nacalculatie is het krediet verlaagd met 3,112 miljoen euro. In 2017 zijn er echter alsnog kosten gemaakt voor de sanering riolering Hortensiastraat. Wij willen in april 2018 de raad voorstellen het krediet met 15 duizend euro te verhogen. Daarmee komt het totale krediet op 11,218 miljoen euro;
- *Uitbreiding St. Michael (3 duizend euro).* Op 26 november 2014 onder nr. 6f heeft de raad een krediet van 316 duizend euro beschikbaar gesteld voor de aanpassing van de Sint Michaelschool. Om diverse redenen heeft de uitvoering vertraging opgelopen waardoor het project pas in 2017 is afgerond. Door die vertraging hebben wij te maken gehad met prijsontwikkelingen; de kosten zijn gestegen. Dit leidt tot een overschrijding van het krediet. Wij willen de raad vragen om dit oorspronkelijk krediet te verhogen met 3 duizend euro. Daarmee komt het totaal krediet op 319 duizend euro;
- *Omzetten natuurgrasveld rugby naar kunstgras combi rugby/voetbalveld Esserberg (86 duizend euro).* De nacalculatie van de 4 projecten in het kader van het co-investeringsfonds zullen in de eerste helft van 2018 aan de raad worden voorgelegd. Op 1 van de projecten is een tekort, echter totaal van deze 4 projecten is positief. Bij de nacalculatie zal voor het overschreden project een aanvullend krediet worden gevraagd.

Zernikelaan

De grondexploitatie Zernike is in de beginbalans, als gevolg van BBV-regelgeving, alsnog gesplitst in een grondexploitatie deel en een infrastructureel deel (aanleg Zernikelaan). De gemaakte kosten ad 515 duizend euro waren uitgegeven onder het bestaande krediet van de grondexploitatie Zernike. Door het nu afzonderlijk presenteren van Zernikelaan in het overzicht investeringen lijkt het een kredietoverschrijding. In de herziene grondexploitatie Zernike (voorjaar 2018) wordt voor de Zernikelaan een krediet aangevraagd.

Hoofdstuk 5. Reserves

In dit onderdeel verantwoorden wij het verloop van onze reserves in 2017. Daarnaast geven wij inzicht in de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves.

Verloopoverzicht reserves

Naam reserve (bedragen x 1.000 euro)	Saldo 01-01-2017	Resultaat vorig jaar	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31-12- 2017
Algemene Egalisatiereserve (AE)	38.718	31.588	6.795	32.503	44.598
Aandelen Essent NV	1.262				1.262
Afkoopsommen onderhoud graven	0		36	36	0
Bijdrage MFA de Wijert	800				800
Bodemsanering	5.346	-164	168	125	5.225
Bouwleges	663	-663			0
Bovenwijkse infrastructuur gro	10.254	-1.784	236	6.600	2.106
BR Cofin. Investering	0	767		680	87
BR Eemskanaalzone	0	6.836			6.836
BR ESF Subsidie	0	656		150	506
BR GrESCo aanp.24 geb.	0		141	8	133
BR Kapitaallasten	0	51.408	1.856		53.264
BSV Paddepoel	27			8	19
BWS	157	-157			0
Egalisatiereserve instellingen	0		5.708	5.557	151
Egalisatiereserve VSD	3.162	-2.362	3.350	4.150	0
Erfpacht	0	12.888			12.888
Esserberg 2014	42		165	3	204
Exploitatierisico Forum	2.321				2.321
Extra Beleid	1.686		2.387	446	3.627
Flankerend beleid	3.473	378		500	3.351
Fonds Economische Ontwikkeling	155				155
Forum garage	4.200		700		4.900
Frictiekosten bezuinigingen 11	156	-156			0
Frictiekosten Reorganisatie	9.073	303	941	3.684	6.633
Geluidsreducerend asfalt	400	-25			375
Gemeentegaranties	150	-150			0
Gresco	0	341			341
Grondbank	4.239		34		4.273
Grondzaken	49.689	6.210	1.459	7.840	49.518

Groninger Monumentenfonds	932				932
Hergebruik grond	0	778			778
Kosten dualisme	27	-27			0
Kunst op straat	650			59	591
Kunstvoorraad CBK	1.647				1.647
Martiniplaza BV	3.916				3.916
Nieuwbouw VMBO	1.717	225		275	1.667
Onderwijshuisvesting	2.125	-203	17	217	1.722
Parkeren	1.251	-1.251	1.158		1.158
Personeel in balans	147	-147			0
Recreatiegebied Kardinge	569			22	547
Regio Specifiek Pakket ZZL	0	9.400			9.400
Rente egalisatiereserve	1.750			1.750	0
Stedelijk investeringsfonds	22.601	7.836	3.998	4.145	30.290
Stimuleringsfonds Vhv	14.816	-14.816			0
Ten Boer	325	79		125	279
Verkiezingen	658	-658			0
Wachtgeld en Mobiliteit	42	-42			0
WarmteStad	58		1		59
WGA	1.000	-1.000			0
Wonen Boven Winkels	1.000	-1.000			0
Totaal	191.206	105.087	29.150	68.883	256.560

Hoofdstuk 5.2 Toelichtingen op reserves

Omschrijving	Doel	Maximale omvang	Saldo 31-12-2017	Toelichting mutaties	Beoordeling niveau
Algemene Egalisatiereserve (AER)	Deze reserve dient voor het opvangen van onvoorziene verliezen op de korte en lange termijn.		44.598	Vanuit de primitieve begroting is in totaal 2,295 miljoen euro toegevoegd voor versterking van het weerstandsvermogen. Ook is er 1,132 in de AER teruggestort in verband met de huurverplichting Europaweg. Ter dekking van in de begroting opgenomen knelpunten is in de primitieve begroting 9,383 miljoen euro aan de AER onttrokken en ook is 354 duizend euro onttrokken ten behoeve van de ringwegen. Bij de jaarrekening 2016 is besloten om diverse reserves op te heffen en het saldo naar de AER over te hevelen. Het gaat in totaal om 18,511 miljoen euro. Onttrekkingen zijn er gedaan voor de volgende onderwerpen: Dekking premiekorting collectieve verzekering (224 duizend euro), OZB-tarieven niet-woningen (900 duizend euro), Meerjarig Onderhoudsplan Martiniplaza (1,585 miljoen euro), plankosten Stationsgebied (500 duizend euro), financiering Bed, Bad en Brood (1,357 miljoen euro) en dekking tekort BUIG (7,412 miljoen euro). Het niet voor andere doeleinden ingezette resultaat van het project Uitbreiding P+R Haren is toegevoegd (338 duizend euro) en eveneens is het saldo van de opgeheven reserve Rente Egalisatie aan de AER toegevoegd (1,75 miljoen euro). Tenslotte zijn er nog 2 toevoegingen gedaan die te maken hebben met Ten Boer. 27 duizend euro in verband met de uitvoering van maatregelen inzake de financiële positie en 15 duizend euro in verband met de Toekomstvisie Koopmansplein. In de dienstverlenings-overeenkomst met Ten Boer is opgenomen dat de reserve Ten Boer afgeroomd dient te worden op basis van de verhouding 2/3 voor opdrachtgever Ten Boer en 1/3 voor opdrachtnemer Groningen.	Voldoende
Aandelen Essent NV	Deze reserve dient voor de tegenwaarde van ontvangen aandelen EGD bij overgang EGG naar EGD (nu: Essent).		1.262	Er hebben geen mutaties plaats gevonden.	Voldoende
Afkoopssommen onderhoud graven	Deze reserve dient voor het reserveren van ontvangen afkoopssommen van nabestaanden. Aanwending vindt plaats ten behoeve van het onderhoud van graven.		0	De mutatie op deze voorziening heeft betrekking op de omzetting van de reserve afkoopssommen graven naar de voorziening. Deze reserve kan worden opgeheven.	n.v.t

Bijdrage MFA de Wijert	Deze reserve dient ter dekking van de kapitaallasten van het project Multifunctionele Accommodatie De Wijert.		800	Er hebben geen mutaties plaats gevonden.	Op basis van projectraming is de omvang van deze reserve bepaald. Momenteel wordt de raming geactualiseerd. De uitkomst daarvan zal de werkelijke omvang daarvan geven. Dat kan leiden tot een aanpassing van dit bedrag.
Bodemsanering	Deze reserve dient voor de dekking van kosten van bodemsaneringen die niet uit andere bronnen gefinancierd kunnen worden. Daarnaast is deze reserve specifiek bestemd voor het afdekken van eventuele schadeclaims betreffende in het verleden door de gemeente uitgegeven grond, alsmede claims van de rijksoverheid in verband met ongerechtvaardigde verrijking en de slibsanering.		5.225	Bij de jaarrekening 2016 is het nadeel van werkzaamheden ten behoeve van bodemsanering ad 164 duizend met de reserve verrekend. Verder wordt er jaarlijks een bedrag van 125 duizend euro gestort en wordt ook de rente toegevoegd (43 duizend euro). Een bedrag van 125 duizend euro wordt jaarlijks onttrokken ter dekking van onder andere personele kosten.	Voldoende
Bouwleges	Deze bestemmingsreserve dient om risico's voor tegenvallende inkomsten leges bouwactiviteiten (omgevingsvergunning), op te kunnen vangen. Voeding vindt plaats uit eventuele meeropbrengsten leges bouwactiviteiten.	907	0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo ad 663 duizend euro is volgens besluit overgeheveld naar de AER.	Voldoende
Bovenwijkse infrastructuur grondexploitaties	Deze reserve dient voor het reserveren van middelen die vrijkomen door activering van bovenwijkse voorzieningen in de grondexploitaties		2.106	In de primitieve begroting is een rentetoevoeging van 236 duizend euro opgenomen alsmede een onttrekking van 2,0 miljoen euro voor de ruil van incidentele voor structurele middelen. Bij de jaarrekening 2016 is besloten om het nadeel over dat jaar ad 1,784 miljoen euro met de reserve te verrekenen. Verder is 3,7 miljoen euro onttrokken om door middel van een ruil tegen structurele middelen de begroting 2017 te dekken. Tenslotte is 900 duizend euro onttrokken voor de dekking van de ICT-businesscase.	Voldoende
BR. Cofinanciering Investeringsfondsen	Deze reserve dient om de noodzakelijke uitbreiding en vervanging van gemeentelijke sportaccommodaties mogelijk te maken en om als gemeente via cofinanciering bij te kunnen dragen aan investeringen van sportverenigingen in		87	De vrijval over 2016 ad 767 duizend euro is aan deze reserve toegevoegd. In 2017 zijn onttrekkingen gedaan voor de kleedkamers Kids United (400 duizend euro), LTC Hoogkerk (192 duizend euro) en ten behoeve van het subsidiebudget cofinanciering sport (88 duizend euro).	De besteding is hier juist afhankelijk van het niveau en daardoor altijd van voldoende omvang (op=op). Bij echt noodzakelijke investeringen met onvoldoende dekking zal extra krediet

	sportaccommodaties				worden gezocht/aangevraagd
Br. Eemskanaalzone	Deze reserve dient voor het aanhouden van middelen als gevolg van marktwaardetoetsen. Middelen die vrijkomen doordat waardering van de strategische gronden en gebouwen worden opgeplust naar de waarde bij huidige bestemming op basis van een taxatie. .		6.836		
BR. ESF Subsidie	De gemeente Groningen is aangewezen als centrumgemeente voor het aanvragen van ESF-subsidies. De vrijval van de subsidie wordt toegevoegd aan deze reserve en wordt zoveel als mogelijk weer ingezet ter dekking van projecten		506	Het resultaat over 2016 ad 656 duizend euro is aan deze nieuwe reserve toegevoegd. Voor de bekostiging van het experiment 'Bijstand op maat 2017-2019' is 150 duizend euro onttrokken.	Voldoende
BR. Gresco aanpak 24 gebouwen	Deze reserve dient voor de gedeeltelijke dekking van de kapitaallasten integrale aanpak 24 gebouwen.		133	Voortvloeiend uit de rapportage 'Gresco, integrale aanpak 24 gebouwen' is ter bekostiging van kapitaallasten een bijdrage uit MJOP 2017 van 141 duizend euro toegevoegd. Een bedrag van 8 duizend euro is voor dit doel onttrokken.	De raming van toekomstige investering is bepalend geweest voor de omvang. Er is momenteel geen andere gronden die wijzen op ontoereikendheid van de reserve.
BR. Kapitaalslasten (diversen)	Middelen die zijn ingezet voor projecten mogen niet meer in mindering worden gebracht op het project zelf als hierdoor een negatieve boekwaarde ontstaat (als er meer middelen ingeboekt zijn dan er aan kosten is verantwoord), maar moeten worden opgenomen op de creditzijde van de balans. Deze eigen middelen worden, voor het deel waardoor een negatieve boekwaarde ontstaat, gestort in deze (beklemd) reserve ter dekking van de kapitaallasten.		53.264	Voor dit onderwerp is bij de jaarrekening 2016 voor diverse meerjarige projecten in totaal 30,625 miljoen in de nieuw gevormde reserve gestort. Uit het resultaat van project Uitbreiding P+R Haren wordt 53 duizend euro voor het project Beter Benutten Fietsparkeren beschikbaar gesteld en aan deze reserve toegevoegd. Hetzelfde geldt voor een bedrag van 35 duizend euro ten behoeve van het project Reconstructie Noordelijke-Westelijke Ringweg/Reitdiepplein. Voor hetzelfde onderwerp wordt nog eens 38 duizend euro toegevoegd, zijnde de nog beschikbare eigen gemeentelijke middelen. Verder is 192 duizend euro toegevoegd ter dekking van de kapitaallasten voor LTC Hoogkerk en 400 duizend voor de ontwikkeling van het A-kwartier. Een bedrag van 400 duizend euro wordt toegevoegd om de kapitaallasten van de	Voldoende.

				bouw van de kleedkamers voor Kids United op Sportpark De Kring te dekken. Voor de ontwikkeling van de Grote Markt is 738 duizend euro aan deze reserve toegevoegd.	
BSV Paddepoel	Deze reserve dient voor de dekking van de kosten aanbouw BSV (Buurt en Speeltuinvereniging Paddepoel).	83	19	Jaarlijks wordt 8 duizend euro aan deze reserve onttrokken ten behoeve van de exploitatie van de buurt- en speelvoorziening Paddepoel.	Voldoende
BWS	Deze reserve dient voor rente voorziening BWS		0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo ad 157 duizend euro is volgens besluit overgeheveld naar de AER.	Voldoende
Egalisatiereserve Instellingen in verband met concernaccres	De egalisatiereserve dient om verschillen tussen beschikbare nominale compensatie voor instellingen en daadwerkelijk aan instellingen verstrekte nominale compensatie op te vangen. In jaar t wordt de beschikbare nominale compensatie aan de reserve toegevoegd, terwijl aan de instellingen de compensatie over het jaar t - 2 wordt verstrekt. Doel van deze zogenaamde t-2-systematiek is om instellingen niet te confronteren met als gevolg van tussentijdse wijzigingen steeds wijzigende vergoedingen voor nominale compensatie.		151	Conform de t-2-systematiek is in de primitieve begroting zowel een bedrag van 5,557 miljoen euro toegevoegd als onttrokken. In verband met bijstelling nominale compensatie is in 2017 per saldo 151 duizend euro meer aan de reserve toegevoegd dan onttrokken.	De ondergrens voor de reserve is 0. De stand per 31-12-2017 is derhalve voldoende.
Egalisatiereserve VSD	Deze reserve dient als buffer voor het opvangen van schommelingen bij de uitvoering van de WMO en Jeugdzorg		0	In de primitieve begroting is 3,35 miljoen euro uit extra beleid aan deze reserve toegevoegd. Dit houdt verband met de uitgaven in het kader van het sociaal domein. Eveneens in de primitieve was voor dit doel een onttrekking van 4,15 miljoen euro opgenomen. Over 2016 was er voor VSD een nadeel van 3,1 miljoen euro. Bij de jaarrekening 2016 is besloten om het beschikbare saldo van de reserve hiermee te verrekenen. Het gaat om een bedrag van 2,362 miljoen euro, waarna de stand van de reserve nul is.	
Erfpacht	Deze reserve dient voor het reserveren van afkoopsommen erfpacht. De ontvangen afkoopsom erfpacht wordt toegevoegd aan deze reserve tot maximaal de waarde van de uitgegeven kavel.		12.888		

Esserberg 2014	Deze reserve dient voor de dekking kapitaallasten deel investering 'renovatieplan sportpark Esserberg'.		204	De onttrekking in de primitieve begroting ad 3 duizend euro betreft een deel van de kapitaallasten. Voor een aanvullende deel van de renovatie is in 2017 165 duizend euro toegevoegd. Van dat extra deel zal in de komende jaren ook een onttrekking plaatsvinden voor kapitaallasten. Daarvoor moet nog een begrotingswijziging in 2018 worden doorgevoerd.	Voldoende
Exploitatierisico Forum	Deze reserve dient ervoor om de financiële risico's van de exploitatie van het Groninger Forum te dekken, die ontstaan zijn door de verwachte latere opening van het gebouw.	3.500	2.321	Er hebben geen mutaties plaats gevonden.	Voldoende.
Extra beleid	Deze reserve dient voor de dekking van frictiekosten inzake de oprichting van het Noordelijk Belastingkantoor (NBK).		2.186	In de begroting van 2017 is een bedrag van 2,655 miljoen euro voor implementatie- en frictiekosten van het Noordelijk Belastingkantoor beschikbaar gesteld. Een groot deel van de frictiekosten wordt naar verwachting in 2018 gemaakt. Een bedrag van 2,186 miljoen euro is naar de reserve Extra beleid overgeheveld om het voor 2018 beschikbaar te houden.	Voldoende
Extra beleid	Deze reserve dient voor het opnemen van nog te besteden extra beleidsmiddelen.		200	Voor aanpak gladheid gele stenen wordt jaarlijks extra beleidsgeld beschikbaar gesteld. De vrijval over 2017 van 200 duizend euro is in deze reserve gestort, zodat dit beschikbaar blijft voor het beoogde doel.	Voldoende.
Extra beleid	Deze reserve dient voor het opnemen van nog te besteden extra beleidsmiddelen.		0	Vanuit het onderwerp 'Duurzaamheid/ Diversen' was nog 87 duizend in deze reserve beschikbaar. Deze is ingezet om het programma 'Groningen geeft Energie' uit te voeren. Daarnaast bestond het saldo van deze reserve nog uit 152 duizend euro, resterend uit de budgetten voor cofinanciering kennisprojecten. Deze is alsnog voor het beoogde doel onttrokken, waarna de reserve leeg is.	Voldoende
Extra beleid INB Wijkwethouderschap	Deze reserve dient om middelen die worden ingezet voor het wijkwethouderschap hetgeen onderdeel is van de gemeente brede beweging om meer gebiedsgericht, dichterbij de burger en partijen, te gaan werken.		1.241	Om het huurcontract met gezondheidscentrum Beijum af te kunnen kopen is 100 duizend euro aan deze reserve onttrokken.	
Flankerend beleid	Deze reserve dient om de kosten te dekken die voortvloeien uit de herplaatsing van medewerkers in het kader van de bezuinigingsoperatie.		3.351	In de primitieve begroting is een onttrekking van 500 duizend euro opgenomen voor de plaatsing van boventallige medewerkers. Daarnaast is bij de jaarrekening 2016 het resultaat ad 378 duizend euro aan de reserve toegevoegd.	Deze reserve wordt meegenomen in een nieuw voorstel richting de raad

Fonds Economische Ontwikkelingen	Deze reserve dient voor het stimuleren van de economische ontwikkelingen in de stad.		155	Er hebben geen mutaties plaats gevonden.	Toereikend.
Forum garage	Deze reserve dient voor het afdekken van het risico parkeergarage Forum		4.900	Jaarlijks wordt aan deze reserve 700 duizend euro aan deze reserve toegevoegd.	Toereikend.
Fricatiekosten bezuinigingen 11-14	Deze reserve dient om incidentele kosten te dekken die voortvloeien uit vastgestelde maatregelen van de bezuinigingstaakstelling.		0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo ad 156 duizend euro is volgens besluit overgeheveld naar de reserve Fricatiekosten Reorganisatie.	n.v.t.
Fricatiekosten Reorganisatie	Deze reserve dient voor het dekken van frictiekosten als gevolg van een aantal organisatie wijzigingen.		6.633	Bij de jaarrekening 2016 zijn de reserves Fricatiekosten bezuinigingen 11-14 en Personeel in Balans opgeheven. De saldi, respectievelijk 156 duizend en 147 duizend euro, zijn naar deze reserve overgeheveld. In de primitieve begroting is een onttrekking van 3,684 miljoen euro opgenomen om de doorlopende loonkosten van herplaatsers te kunnen dekken. Tenslotte is de vrijval van het frictiebudget ad 941 duizend euro bij de jaarrekening 2016 aan deze reserve toegevoegd.	Deze reserve wordt meegenomen in een nieuw voorstel richting de raad
Geluid-reducerend asfalt	Deze reserve dient voor de dekking van de meerkosten van asfaltering door middel van geluidswerend asfalt ten opzichte van de gebruikelijke asfaltering.		375	Bij de rekening 2016 is het negatieve resultaat ad 25 duizend euro met de reserve verrekend.	Voldoende.
Gemeentegaranties	Deze reserve dient ervoor om eventuele claims gemeente garantie te kunnen opvangen.		0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo ad 150 duizend euro is volgens besluit overgeheveld naar de AER.	Voldoende
Gresco	Deze reserve dient als egaliseringsreserve voor de resultaten van Gresco		341	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om het positieve resultaat aan deze reserve toe te voegen.	
Grondbank	Deze reserve dient ter dekking van risico's en financiering van door de grondbank uitgevoerde aankopen.		4.273	In de primitieve begroting is een rentetoevoeging van 34 duizend euro opgenomen.	Voldoende
Grondzaken	Deze reserve dient voor de vorming van een toereikende buffer voor het opvangen van schommelingen op de grondexploitaties.		49.581	In de primitieve begroting zijn de volgende posten opgenomen: een rentetoevoeging van 728 duizend euro en een toevoeging van exploitatieresultaat ad 61 duizend euro, onttrekkingen voor afboeking boekwaarde en resultaat op exploitatie strategische gronden (3 miljoen euro), resultaat exploitatie erfpacht (96 duizend euro), uitvoeren motie erfpacht (55 duizend euro), afboeken plankosten complexen (125 duizend euro). Het negatieve resultaat over 2016 ad 1,522 miljoen euro wordt eveneens met de reserve verrekend. Tenslotte wordt voor dekking van kapitaalslasten 4,569 miljoen euro onttrokken en wordt het positieve resultaat van het afgeronde project grondexploitatie Vuursteenlocatie ad 670 duizend euro aan de	Voldoende

				reserve toegevoegd.	
Groninger Monumentenfonds	Deze reserve dient als buffer voor de lening die verstrekt is aan het Groninger Monumentenfonds.	1.000	932	Er hebben geen mutaties plaats gevonden.	Voldoende.
Hergebruik grond	Dit is een bijzondere constructie, In december 2017 heeft de raad nog een herziene begroting vastgesteld. Dit werd vroeger altijd als complex (grondexploitatie) beschouwd, maar is dit ten diepste niet. Daarom nu een andere verwerkingswijze. Soms komt er eerder geld binnen, voor de toekomstige te maken kosten wordt deze reserve dan gebruikt. Jaarlijks zal het exploitatieresultaat dan ook moeten worden verrekend met deze reserve.		778		
Kinderfonds Armoede	Betreft een bestemmingsreserve voor het verstrekken van pc's aan kinderen van minimagezinnen.		0	In de primitieve begroting is een rentetoevoeging van 1 duizend euro opgenomen en een onttrekking van 1 duizend euro ter dekking van de kosten voor internetaansluitingen. Ook is er 106 duizend euro onttrokken voor de dekking van de premiekorting van de collectieve verzekering van Menzis. Hiermee komt het saldo van de reserve op nul.	
Kosten dualisme	Het afdekken van incidentele lasten vanaf 2003 over de gewenste ondersteuning voor de raad (raadsgriffie) als gevolg van de invoering van het dualisme.		0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo ad 27 duizend euro is volgens besluit overgeheveld naar de AER.	
Kunst op straat	Deze reserve dient voor het financieren van kunst bij nader te bepalen kunstprojecten in de openbare ruimte. Het fonds wordt beheerd door het Centrum Beeldende Kunst (CBK).		591	Er is 59 duizend euro onttrokken aan de reserve Kunst Op Straat en ingezet voor financiering van projecten in 2017, zoals. Made in Grunn, MARKER, Forum, Meerstad en Noorderzon	Er zijn al enkele jaren geen toevoeging gedaan aan de reserve. Om te borgen dat er ook in de toekomst kunstprojecten te kunnen worden realiseren bij toekomstige bouwprojecten zullen er in 2018 nieuwe afspraken moeten

					worden gemaakt over de wijze waarop de reserve wordt verhoogd.
Kunstvoorraad CBK	Deze reserve dient voor het dekken van kosten welke voortvloeien uit schade of verlies van kunstwerken, waarvoor geen verzekering is afgesloten, van het Centrum Beeldende Kunst (CBK).	2.516	1.647	Er hebben geen mutaties plaats gevonden.	Voldoende
Martiniplaza BV	Deze reserve dient voor de herwaardering van de aandelen van Martiniplaza BV.		3.916	Er hebben geen mutaties plaats gevonden.	Voldoende
Nieuwbouw VMBO	Deze reserve dient ter dekking van kapitaallasten		1.667	Bij de jaarrekening 2016 is de opbrengst voor de verkoop van het gebouw aan de Helperwestsingel ad 225 aan deze reserve toegevoegd. Voor het programma onderwijshuisvesting is 275 duizend euro aan de reserve onttrokken.	Het niveau van deze reserve is onvoldoende. Er moet nog een bedrag van 2,1 miljoen bijgestort worden. Daarvoor moeten wij het voormalige schoolgebouw aan de Travertijnstraat 12 verkopen. Zodra het pand verkocht is voor het bedoelde bedrag, voegen wij de opbrengst aan deze reserve. Daarmee zou de reserve voldoende zijn. Dit is ook verwoord in het risico.
Onderwijshuis vesting	Deze reserve dient voor het opvangen van risico's en het mogelijk maken van toekomstige investeringen.	5.000	1.722	Via de primitieve begroting wordt de rente toegevoegd (17 duizend euro). Bij de rekening 2016 is besloten om het negatieve resultaat ad 128 duizend euro met de reserve te verrekenen. Voor het programma onderwijshuisvesting is 217 duizend euro aan de reserve onttrokken.	De omvang van deze reserve wordt bepaald aan de hand van het doorkijken naar de aangegane verplichtingen en de ambitie voor de toekomst. Dit wordt vervat in een meerjarenbeeld van het Integraal Huisvestingsplan. Dat wordt mogelijk in 2018 opgesteld
Parkeren	Deze reserve dient als egaliseringsreserve voor de resultaten van het parkeerbedrijf		1.158	In de primitieve begroting wordt het begrote resultaat ad 1,158 miljoen euro aan de reserve toegevoegd. Bij de rekening 2016 is besloten om het resultaat over dat jaar aan de reserve toe te voegen (1,471 miljoen	Voldoende

				euro).	
Personeel in balans	Deze reserve dient voor het dekken van kosten van: <ul style="list-style-type: none"> • Het programma 'Personeel in Balans'; • Het nieuw op te richten Loopbaancentrum; • De resterende frictiekosten uit de bezuinigingen 2004-2006. 		0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo ad 147 duizend euro is volgens besluit overgeheveld naar de reserve Frictiekosten Reorganisatie.	N.v.t.
Recreatiegebied Kardingede	Deze reserve dient voor de dekking van toekomstige uitgaven van de herinrichting van het kerngebied van het recreatiegebied Kardingede.		547	Om de kapitaalslasten te kunnen dekken wordt jaarlijks 22 duizend euro onttrokken.	Voldoende
Regio Specifiek Pakket ZZL	Deze reserve dient voor diverse projecten uit het Regio Specifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL). Deze projecten dienen hieruit te worden gefinancierd.		9.400	De gemeentelijke bijdrage aan de provincie voor Budget Knoop Groningen was voor 2016 begroot op 14,9 miljoen euro, maar realisatie heeft niet plaats gevonden. Bij de jaarrekening 2016 is het voordeel daarom aan deze reserve toegevoegd, zodat het beschikbaar blijft. Inclusief de besparing van 5,5 miljoen euro, doordat er in plaats van een lange tunnel met een korte tunnel kan worden volstaan, gaat het per saldo om 9,4 miljoen euro.	Voldoende
Rente egalisereserve	Deze reserve dient voor het opvangen van renteschommelingen	1.750	0	De raad heeft besloten om deze reserve op te heffen en het saldo over te boeken naar de AER.	N.v.t.
Stedelijk Investeringsfonds	Deze reserve dient voor nog niet uitgegeven rijksmiddelen voor toekomstige projecten.		30.290	Behalve een rentetoevoeging van 214 duizend euro is in de primitieve begroting ook een storting van 1,526 miljoen euro opgenomen voor uitvoeringsprogramma binnenstad en een onttrekking van 1,13 miljoen euro voor gebiedsgericht werken. Bij de jaarrekening 2016 is besloten om het resultaat op projecten Stedelijk Investeringsfonds (SIF) ad 6,161 miljoen euro aan de reserve toe te voegen. Verder zijn aan deze reserve toegevoegd een bedrag van 2,05 miljoen euro ten behoeve van het Ebbingekwartier, 156 duizend euro voor het uitvoeringsprogramma binnenstad en 52 duizend euro in verband met de afboeking van de balanspost Rotte Kiezen Gelkingestraat. De 2,05 miljoen euro voor het Ebbingekwartier is in 2017 ook weer onttrokken. Overige onttrekkingen zijn 500 duizend euro voor Wijkvernieuwingsprojecten, 200 duizend euro inzake de variantenanalyse Oosterhamrikzone, 165 duizend euro voor Renovatie tribune Esserberg en 100 duizend euro voor Toren Natuurmonumenten Onlanden.	Voldoende

Stimuleringsfonds Vhv	Deze reserve dient er voor om personen of instellingen de kans te geven onder aantrekkelijke voorwaarden geld te lenen voor initiatieven betreffende aanschaf van een pand, renovaties, woningaanpassingen, groot onderhoud, activiteiten in de gebouwde omgeving.		0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo ad 14,816 miljoen euro is volgens besluit overgeheveld naar de AER.	Voldoende.
Ten Boer	Deze reserve dient voor de verrekening van voordelen en nadelen in de samenwerking met de gemeente Ten Boer.		279	Bij de rekening 2016 is het resultaat ad 79 aan de reserve toegevoegd. Om de maatregelen behoeve van de financiële positie van Ten Boer uit te kunnen voeren is 80 duizend euro onttrokken. Voor de dekking van een projectleider die de toekomstvisie van het Koopmansplein uit gaat voeren is een bedrag van 45 duizend euro onttrokken.	Voldoende
Vastgoed verk.opbr. tbv bez	De opbrengsten van het afstoten van vastgoed in enig jaar toerekenen aan een bezuinigings-taakstelling van een volgend jaar en tijdelijk te reserveren.		0	Er hebben geen mutaties plaats gevonden.	
Verkiezingen	Deze reserve dient voor de egalisatie van de kosten van verkiezingen		0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo ad 658 duizend euro is volgens besluit overgeheveld naar de AER.	n.v.t.
Wachtgeld en Mobiliteit	Deze reserve dient voor de dekking van wachtgelduitkeringen en kosten van mobiliteit.		0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo van 42 duizend euro is volgens besluit overgeheveld naar de AER.	
WarmteStad	Deze reserve dient voor het afdekken van het risico van een rekening-courant-verhouding met WarmteStad BV.		59	In de primitieve begroting is een toevoeging van 1 duizend euro opgenomen.	Voldoende.
WGA	Deze reserve dient voor het afdekken van het eigen risico op de WGA (Regeling werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten)	1.000	0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo ad 1,0 miljoen euro is volgens besluit overgeheveld naar de AER.	
Wonen Boven Winkels	Deze reserve dient als weerstandsvermogen voor de oprichting van de NV Wonen boven Winkels Groningen waar de gemeente in participeert.		0	Bij de jaarrekening 2016 is besloten om deze reserve op te heffen. Het saldo ad 1,0 miljoen euro is volgens besluit overgeheveld naar de AER.	Voldoende.
Totaal reserves			256.560		

Hoofdstuk 5.3 Structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves

Naam reserve (Bedragen x 1.000 euro)	2017		2018		2019		2020		2021	
	Toe-voeging	Ont-trekking	Toe-voeging	Ont-trekking	Toe-voeging	Ont-trekking	Toe-voeging	Ont-trekking	Toe-voeging	Ont-trekking
Onderwijshuisvesting	17		18		18		18		18	
WarmteStad	1		1		1		1		1	
Kapitaallasten, rentetoevoeging.			77		77		77		77	
Grondzaken		125		125		125		125		125
Grondzaken		2.995		2.995		2.995		2.995		2.995
Esserberg 2014		3		11		11		11		11
Nieuwbouw VMBO		275		238		238		238		238
Gresco aanp 24 geb		8		29		29		29		29
Kapitaallasten, spp De Kring				13		13		13		13
Totaal	18	3.406	96	3.411	96	3.411	96	3.411	96	3.411

Hoofdstuk 6. Voorzieningen

In dit onderdeel verantwoorden wij het verloop van onze voorzieningen in 2017.

Verloopoverzicht voorzieningen

Naam Voorziening (bedragen x 1.000 euro)	Saldo 01-01-2017	Toevoeging	Onttrekking	Vrijval	Saldo 31-12- 2017
Afkoop OH begraven	1.475		132		1.343
Afvalstoffenheffing	4.577		771		3.806
Ambulancedienst	64				64
Expl Euvelgunnerweg	351				351
Fonds sanering Beckerweg	457		169		287
Groot onderhoud gebouwen	7.586	2.759	949		9.396
Groot onderhoud Oosterpoort	299			93	206
Grote Steden Beleid III	137		71	66	0
Legaat Andrea Elkenbracht	216				216
Onderhoud museum	1.618	351	142		1.827
Onderhoud Muziekschool	200	48	39		209
Onderhoud parkeergarages	484	432	51		865
Onderhoud vensterscholen	573	593	122		1.043
Onderhoud voormalig onderwijs	220			220	0
Pensioenen wethouders	5.278		135	773	4.370
Reorganisatie	1.382	4.487	832	57	4.981
Riolering groot onderhoud	889		863		26
Riolering vervangingsinvesteringen	1.960	2.253	1.200		3.014
Voorziening risico BTW	358	94	334		118
Reorganisatie casusregie	0	1.340			1.340
Totaal	28.124	12.358	5.810	1.208	33.464

Hoofdstuk 6.2 Toelichtingen op voorzieningen

Omschrijving	Doel	Saldo 31-12- 2017	Toelichting mutaties	Beoordeling niveau
Afvalstoffenheffing	Deze voorziening dient voor het opvangen van prijsschommelingen in het tarief van de afvalstoffenheffing. De voeding van deze voorziening komt uit de overdekking van meer dan 100% in enig jaar van de afvalstoffenheffing.	3.806	De afvalstoffenheffing wordt als bestemmingsheffing aangemerkt, omdat de opbrengst niet naar de algemene middelen vloeit maar ter dekking van de kosten van afvalinzameling en -verwerking dient. Er dient sprake te zijn van 100% kostendekkendheid. Om in 2017 te komen tot 100% kostendekkendheid is een onttrekking aan de voorziening nodig van 771 duizend euro. In de begroting was de onttrekking geraamd op 700 duizend euro. In VGR 2 gingen we uit van een onttrekking van 300 duizend euro omdat de opbrengst van de afvalstoffenheffing inclusief kwijtscheldingen 400 duizend euro positiever werd ingeschat. In de realiteit is het voordeel daarop 340 duizend euro. Er is daarnaast sprake van diverse nadelige resultaten die uiteindelijk leiden tot een noodzakelijke onttrekking aan de voorziening van genoemde 771 duizend euro. Die nadelen betreffen onder andere nacalculatie van de bijdrage 2017 aan het ARCG. Verder gaat het om nacalculatie voorgaande jaren op de kosten van kunststof en zijn de kosten van verbrandingsbelasting hoger dan begroot.	Gestreefd wordt naar een stand per 31/12/2021 van 1,7 miljoen euro (8% van de opbrengst). Dit is een niveau waarbij onvoorziene kostenontwikkelingen nog goed opgevangen kunnen worden. Bij een jaarlijkse onttrekking van 700 duizend euro in de periode 2018 t/m 2020 en in 2021 van 160 duizend euro kan dit worden gerealiseerd. In 2022 zal een nieuw afvalverwerkingscontract naar verwachting leiden tot lagere afvalverwerkingskosten. Met genoemde onttrekkingen verwachten we aan te kunnen sluiten op de situatie in 2022 zodat het nieuwe afvalverwerkingscontract niet hoeft te leiden tot een grote tariefverandering in 2022.
Ambulancedienst	Deze voorziening dient voor het opvangen van kosten die voortvloeien uit de saneringsprocedure, die met het indienen van een saneringsaanvraag in december 2002 is ingezet.	64	Er zijn geen mutaties geweest	Voldoende
Exploitatie Euvelgunnerweg 17	Deze voorziening dient voor dekking van de compensatie voor de huur van pand Euvelgunnerweg overeengekomen met de stichting het Viaduct voor de eerste vijf jaar	351	Er zijn geen mutaties geweest	Voldoende
Fonds sanering Beckerweg	Deze voorziening dient voor de dekking van kosten nazorg van diverse locaties bodemsanering (onder meer de Beckerweg).	287	Er is 170 duizend euro onttrokken ten behoeve van beheer en onderhoud van diverse locaties bodemsanering.	Voldoende

Groot onderhoud gebouw Stadhuis/Goudkan toor	Deze voorziening dient om het onderhoud van kapitaalgoederen te waarborgen. Voor het opvangen van overschrijdingen door onregelmatig gespreide kosten voor groot onderhoud wordt jaarlijks een dotatie aan deze voorziening gedoteerd.	338	Op basis van het meerjarig onderhoudsplan zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd aan het gebouw. De kosten hiervan hebben wij ten laste van deze voorziening gebracht.	Voldoende
Groot onderhoud gebouwen Duinkerkenstraat	Idem	2.143	Op basis van het meerjarig onderhoudsplan zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd aan het gebouw. De kosten hiervan hebben wij ten laste van deze voorziening gebracht.	Voldoende
Groot onderhoud gebouwen Prefectenhof/Trompsingel	Idem	1.451	Op basis van het meerjarig onderhoudsplan zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd aan het gebouw. De kosten hiervan hebben wij ten laste van deze voorziening gebracht.	Voldoende
Groot onderhoud Hanzeplein	Idem	725	Op basis van het meerjarig onderhoudsplan zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd aan het gebouw. De kosten hiervan hebben wij ten laste van deze voorziening gebracht.	Voldoende
Groot onderhoud Harm Buitenplein	Idem	1.130	Op basis van het meerjarig onderhoudsplan zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd aan het gebouw. De kosten hiervan hebben wij ten laste van deze voorziening gebracht.	Voldoende
Groot onderhoud Oosterpoort	Idem	206	Het meerjarenonderhoudsplan van het gebouw Trompsingel 27 is geactualiseerd. Op basis van het door het college vastgestelde Scenario II uit het rapport van Draaijer en Partners is de gewenste hoogte van de voorziening bepaald op 206 duizend euro. Er is 93 duizend euro vrijgevallen ten gunste van de exploitatie	Voldoende
Groot onderhoud Peizerweg	Idem	477	Op basis van het meerjarig onderhoudsplan zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd aan het gebouw. De kosten hiervan hebben wij ten laste van deze voorziening gebracht.	Voldoende
Groot onderhoud Sontweg	Idem	1.236	Op basis van het meerjarig onderhoudsplan zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd aan het gebouw. De kosten daarvan hebben wij ten laste van deze voorziening gebracht.	Voldoende
Groot onderhoud Zuiderdiep	Idem	1.896	Op basis van het meerjarig onderhoudsplan zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd aan het gebouw. De kosten hiervan hebben wij ten laste van deze voorziening gebracht.	Voldoende
Grote Steden Beleid III	Deze voorziening dient ervoor om niet bestede middelen van het Rijk, voor de uitvoering van GSB III (pijler Economie), hieraan te doteren. Hiervoor is een meerjarig EBP-programma opgesteld.	0	Deze voorziening is in 2017 afgewikkeld door de laatste onttrekking van 71 duizend euro en een vrijval van 66 duizend euro. De voorziening kan worden opgeheven.	N.v.t.

Legaat Andrea Elkenbracht	Deze voorziening dient er voor dat begaafde (oud) leerlingen van het stedelijk conservatorium in de gelegenheid worden gesteld een voortgezette muziekstudie in het buitenland te volgen.	216	Er zijn in 2017 geen mutaties geweest.	Voldoende
Onderhoud museum	Deze voorziening dient voor het opvangen van schommelingen in de kosten van groot onderhoud van het Groninger Museum.	1.827	Dotaties aan de voorziening in 2017: 351 duizend euro. Onttrekking groot onderhoud in 2017: 142 duizend euro.	Voldoende
Onderhoud Muziekschool	Deze voorziening dient voor het opvangen van toekomstig onderhoud aan de Muziekschool.	209	Op basis van het meerjarig onderhoudsplan zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd aan het gebouw. De kosten hiervan hebben wij ten laste van deze voorziening gebracht.	Voldoende
Onderhoud parkeergarages	Deze voorziening dient voor het opvangen van schommelingen in de kosten van het planmatig onderhoud van het parkeerbedrijf.	865	Er is in 2017 per saldo 381 duizend euro toegevoegd aan de voorziening. Dit is conform de systematiek van de afgelopen jaren. In 2018 zullen de mutaties plaatsvinden op basis van geactualiseerde meerjarig-onderhoudsplan. .	Voldoende
Onderhoud vensterscholen	Idem	1.043	Op basis van het meerjarig onderhoudsplan zijn diverse werkzaamheden uitgevoerd aan het gebouw. De kosten hiervan hebben wij ten laste van deze voorziening gebracht.	Wij hebben deze voorziening voor de komende 10 jaar getoetst en wij gaan, conform BBV met ingang van 2018 extra doteren om de voorziening op een voldoende niveau te brengen
Onderhoud voormalig onderwijs gebouwen	Deze voorziening dient voor de dekking van onderhoudskosten dat ten doel heeft de voormalig onderwijsgebouwen in goede staat te houden voor andere bestemmingen	0		
Pensioenen wethouders	Deze voorziening dient voor de dekking van de pensioenlasten van voormalig wethouders (voor 2006) Waarschijnlijk zal er in de komende jaren een landelijk fonds voor pensioenen wethouders in het leven worden geroepen. Ten behoeve van de pensioenvoorziening van wethouders die ingaande 2006 politieke ambtsdragers zijn/waren, is een	4.370	De onttrekking van 135 duizend euro onttrekkingen heeft betrekking op een waardeoverdracht en premie-uitkeringen. De vrijval is het gevolg van de vernieuwde waardering.	Voldoende

	verzekeringspolis afgesloten.			
Reorganisatie	Deze voorziening dient voor de dekking van kosten van boventaligheid als gevolg van de vorming van het SSC.	4.981	De voorziening is eind december opnieuw berekend hetgeen tot een forse storting (in de voorziening heeft geleid. Daarnaast hebben wij de personele consequenties inzake de ICT Outsourcing in kaart gebracht en de voorziening hiermee opgehoogd (4,5 miljoen euro) De onttrekking van 832 duizend euro houdt verband met de dekking van frictiekosten. De vrijval van 57 duizend euro heeft betrekking op kosten flankerend beleid.	Voldoende
Riolering groot onderhoud	Deze voorziening dient als dekking voor het onderhoud op de langere termijn zoals herijking overstortmuren, inmeten rioolstelsel, uitbaggeren en nog meer.	26	In 2017 is 446 duizend euro onttrokken voor niet gerealiseerde baggerprojecten uit de rekening 2016, (hiervoor is in de rekening 2016 ook de voorziening opgehoogd). Daarnaast is 417 duizend euro resultaat exploitatie onttrokken uit de voorziening.	Voldoende
Riolering vervangingsinvesteringen	Deze voorziening dient om spaarbedragen riolering aan deze voorziening toe te voegen. De kosten van toekomstige investeringen mogen in het riooltarief worden opgenomen als de eerste aanleg van uitbreidingsinvesteringen en uit de grondexploitatie is gefinancierd.	3.014	In 2017 is conform de GWRP 2,3 miljoen euro in de voorziening gestort en 1,2 miljoen onttrokken voor de afboeking van de boekwaarde. Daarnaast is 35 duizend euro als resultaat exploitatie 2017 toegevoegd aan de voorziening.	Voldoende
Voorziening Casusregie	Opvangen frictiekosten van voormalig medewerkers Bureau jeugdzorg.	1.340	Opvangen frictiekosten van voormalig medewerkers Bureau jeugdzorg. De medewerkers zijn werkzaam bij de gemeenten in de toegang (toewijzing jeugdzorg). Deze medewerkers zijn in 2015 overgegaan naar de gemeente Groningen en met ingang van 2018 in de dienst komen van de 23 Groningse gemeenten. Een aantal medewerkers worden niet overgenomen door gemeenten en blijven achter. Hier is een voorziening voor frictie gevormd. Deze voorziening komt volledig voor rekening van de 23 Groningse Gemeenten via de GR PG&Z. Er is dan ook voor hetzelfde bedrag een nog te ontvangen bedrag van de PG&Z opgenomen.	Voldoende

Voorziening risico BTW	Deze voorziening dient voor de mogelijke suppletie 2012	118	In 2017 zijn de suppleties over de periode 2012 t/m 2016 verwerkt van de clusters: Gymzalen, Sportparken, Sporthallen en overhead Sport050. Definitieve afwikkeling volgt eerst nadat de fiscus definitieve naheffingsaanslagen heeft opgelegd. In 2018 worden de suppleties over de periode 2013 t/m 2017 betrekking hebbende op de clusters: Kardinges, Recreatiegebieden en Multifunctionele accommodaties ingediend. Hiervoor is in 2017 een aanvullend bedrag in de voorziening gestort.	Voldoende
Afkoopsommen onderhoud graven	Deze voorziening dient voor het reserveren van ontvangen afkoopsommen van nabestaanden. Aanwending vindt plaats ten behoeven van het onderhoud van graven.	1.343	De mutatie op deze voorziening heeft betrekking op de omzetting van de reserve afkoopsommen graven naar de voorziening	
Totaal voorzieningen		33.464		

Hoofdstuk 7. Baten en lasten in de jaarrekening

Hoofdstuk 7.1 Overzicht baten en lasten 2017

Baten en Lasten (bedragen x 1.000 euro)	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening
01 Werk en inkomen	72.153	89.077	85.230
01.1 Werk en activering	47.361	53.053	48.866
Lasten	60.452	62.859	59.281
Baten	7.399	15.498	10.415
01.2 Inkomen en armoedeverlichting	24.792	36.024	36.364
Lasten	196.891	186.901	193.385
Baten	160.867	162.109	157.021
02 Economie en werkgelegenheid	12.331	5.803	-4.529
02.1 Groningen Kennisstad	1.482	2.680	2.016
Lasten	3.368	1.988	2.638
Baten	688	506	622
02.2 Aantrekkelijke stad	2.021	1.287	919
Lasten	3.126	3.018	3.124
Baten	1.838	997	2.205
02.3 Bedrijvige stad	855	855	596
Lasten	889	889	613
Baten	34	34	17
02.4 Overig econ en werkgelegenheid	7.973	980	-8.060
Lasten	23.861	21.690	22.395
Baten	22.881	13.717	30.455
03 Onderwijs	18.885	19.548	18.585
03.1 Onderwijskansen	17.098	17.760	17.191
Lasten	26.981	22.696	26.618
Baten	9.221	5.599	9.427
03.2 Voorkomen schooluitval	1.787	1.788	1.394
Lasten	2.388	2.422	2.232
Baten	600	635	838
04 Welzijn, gezondheid en zorg	204.263	212.474	226.102
04.1 Sociaal klimaat	26.567	29.234	28.761
Lasten	55.993	58.663	55.079
Baten	26.760	32.096	26.317
04.2 Passende ondersteuning en zorg	177.696	183.240	197.340

Lasten	201.181	195.760	217.491
Baten	17.940	18.064	20.151
05 Sport en bewegen	14.429	15.085	14.022
05.1 Sportieve infrastructuur	13.174	13.818	12.947
Lasten	21.052	19.884	19.478
Baten	7.234	6.710	6.530
05.2 Jeugd in Beweging en Ruim Baan	1.255	1.267	1.075
Lasten	1.465	1.453	1.292
Baten	198	198	217
06 Cultuur	28.516	33.883	33.467
06.1 Culturele infrastructuur	13.327	18.668	18.263
Lasten	31.128	25.699	32.192
Baten	12.460	12.373	13.929
06.2 Deelname aan cultuur	15.189	15.215	15.204
Lasten	15.215	15.189	15.228
Baten			24
07 Verkeer	8.616	10.290	11.512
07.1 Fiets	1.462	2.680	1.719
Lasten	2.680	1.462	1.732
Baten			14
07.2 Openbaar vervoer	1.909	2.264	105
Lasten	2.464	1.909	410
Baten	200		305
07.3 Auto	-600	4	1.423
Lasten	1.004	400	1.913
Baten	1.000	1.000	490
07.4 Parkeren	-2.741	-3.263	-4.576
Lasten	14.529	14.343	13.189
Baten	17.792	17.084	17.765
07.5 Verkeersveiligheid	60	60	53
Lasten	60	60	53
07.6 Overig verkeer	8.526	8.545	12.788
Lasten	10.056	10.427	14.406
Baten	1.511	1.902	1.617
08 Wonen	8.313	13.580	5.798
08.1 Gezinnen	2.419	1.204	-2.868
Lasten	2.738	2.783	1.791

Baten	1.534	364	4.659
08.2 Jongerenhuisvesting	539	499	820
Lasten	583	623	869
Baten	84	84	49
08.3 Wonen en zorg	0	0	73
Lasten	31	31	325
Baten	31	31	252
08.4 Kwaliteit woningvoorraad	2.692	3.078	3.810
Lasten	5.431	2.980	4.574
Baten	2.353	288	764
08.5 Betaalbaarheid en beschikbaar	198	248	-175
Lasten	250	200	-174
Baten	2	2	1
08.6 Cultuurhistorie en archeologie	802	802	1.115
Lasten	827	802	1.116
Baten	25		1
08.7 Overig wonen	1.663	7.748	3.023
Lasten	19.201	10.248	23.226
Baten	11.452	8.585	20.203
09 Onderh & Beheer Openb Ruimte	24.977	25.857	22.278
09.1 Kwaliteit leefomgeving	31.325	32.349	29.272
Lasten	55.349	54.100	52.952
Baten	23.000	22.775	23.680
09.2 Afvalinzameling en -verwerking	-6.348	-6.491	-6.994
Lasten	31.270	28.750	31.709
Baten	37.762	35.098	38.703
10 Veiligheid	19.441	19.639	19.215
10.1 Veilige woon- en leefomgeving	3.266	2.903	2.528
Lasten	4.708	5.100	4.621
Baten	1.805	1.835	2.093
10.2 Jeugd en veiligheid	240	605	616
Lasten	605	240	616
10.3 Integriteit en veiligheid	439	605	618
Lasten	1.073	907	849
Baten	468	468	232
10.4 Fysieke veiligheid	15.497	15.526	15.453
Lasten	16.491	17.296	16.145

Baten	965	1.799	692
11 Stadhuis en stadjer	7.541	8.450	8.786
11.1 Publieke dienstverlening	7.486	8.371	8.619
Lasten	14.793	14.498	14.731
Baten	6.422	7.012	6.112
11.2 Communicatie met de burger	55	79	168
Lasten	55	55	228
Baten	-24		60
12 College, raad en gebiedsg.werk	-8.943	-25.368	-26.120
12.1 College en Raad	-10.243	-28.170	-27.656
Lasten	11.929	6.981	12.336
Baten	40.099	17.224	39.991
12.2 Gebiedsgericht werken	1.300	2.802	1.536
Lasten	3.197	1.595	2.166
Baten	395	295	630
13 Algemene Dekkingsmiddelen (excl. post onvoorzien)	-505.351	-521.450	-527.571
13.1 Algemene Dekkingsmiddelen (excl. post onvoorzien)	-505.351	-521.450	-527.571
Lasten	41.084	42.588	46.127
Baten	562.534	547.939	573.699
14 Ondersteuning organisatie (excl. 14.1.1 overhead)	-558	-727	755
14.1 Ondersteuning organisatie (excl. 14.1.1 Overhead)	-558	-727	755
Lasten	4.872	2.626	7.875
Baten	5.598	3.185	7.120
Overhead (14.1.1)	95.334	93.758	99.606
Overhead (14.1.1)	95.334	93.758	99.606
Lasten	102.544	116.596	109.418
Baten	8.786	21.262	9.812
Heffing VPB			
Heffing VPB			
Post Onvoorzien	100	100	0
Post Onvoorzien	100	100	0
Lasten	100	100	0
Totaal	47	0	-12.865

Baten en lasten totaal	Primitieve Begroting	Actuele Begroting	Rekening
Lasten totaal	956.812	991.912	1.014.248
Lasten totaal (exclusief reserve mutaties)	938.992	962.762	985.098
Baten totaal	956.764	991.912	1.027.113
Baten totaal (exclusief reserve mutaties)	926.022	923.029	958.229

Toelichting op overzicht baten en lasten in de jaarrekening

De Toelichting op baten en lasten hebben wij opgenomen bij het onderdeel financiën van de desbetreffende programma's.

Hoofdstuk 7.2 Incidentele baten en lasten

Programma	Incidentele baten 2017 (bedrag x 1.000 euro)	Bedrag
1. Werk en Inkomen	Subsidie ESF	1.832
2. Economie en Werkgelegenheid	Verkoop gronden	2.462
2. Economie en Werkgelegenheid	Vrijval verliesvoorziening Grondzaken	14.571
7. Verkeer	Spoorzone en Oosterhamrikzone	1.330
8. Wonen	Meeropbrengst bouwleges	1.220
12. College, raad en gebiedsgericht werken	Vrijval voorziening Wethouderspensionen	773
13. Alg. inkomsten en post onvoorzien	Extra dividend	297
13. Alg. inkomsten en post onvoorzien	Gemeentefonds: Bed, Bad en Brood	2.114
13. Alg. inkomsten en post onvoorzien	Gemeentefonds: Verhoogde asielstroom	2.078
13. Alg. inkomsten en post onvoorzien	Gemeentefonds: Innovatieve aanpak energiebesparing	634
Diverse	Rente-effecten correctie beginbalans	1.329
Diverse	Onttrekkingen reserves	65.477
	Totaal incidentele baten	94.117

Programma	Incidentele lasten 2017 (bedrag x 1.000 euro)	Bedrag
2. Economie en Werkgelegenheid	Aankoop gronden	3.027
4. Welzijn, gezondheid en zorg	Bed, Bad en Brood	3.471
4. Welzijn, gezondheid en zorg	Verhoogde asielstroom	1.357
4. Welzijn, gezondheid en zorg	Dotatie voorziening Casusregie	1.271
6. Cultuur	Onderhoud Oosterpoort	320
6. Cultuur	Onderhoud Martiniplaza	2.500
7. Verkeer	Vergoeding compensatie tram	4.280
8. Wonen	Afwaardering Warmtestad	2.929
8. Wonen	Implementatie Omgevingswet	491
8. Wonen	Innovatieve aanpak energiebesparing	634
11. Stadhuis en Stadjer	Projectkosten Noordelijk Belastingkantoor	3.255
14. Overhead en ondersteuning organisatie	Dotatie voorziening Friciekosten	4.487
Diverse	Toevoegingen reserves	29.132
Diverse	Incidenteel extra beleid	25.055
	Totaal incidentele lasten	82.209

Hoofdstuk 7.3 Melding wet topinkomens

Op 1 januari 2013 is de Wet normering topinkomens (WNT) in werking getreden. De WNT is van toepassing op gemeente Groningen. Het voor gemeente Groningen toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2017 181.000 euro.

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen, gewezen topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling

Bedragen x 1 euro	PJLM Teesink	AJM Dashorst
Funcctiegegevens	Gemeentesecretaris	Griffier
Aanvang en einde functievervulling in 2017	01/01 – 31/12	01/01-31/12
Deeltijdfactor in fte	1	1
Gewezen topfunctionaris?	Nee	Nee
(Fictieve) dienstbetrekking?	Ja	Ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	144.601,65	112.794,34
Beloningen betaalbaar op termijn	17.543,40	16.681,68
<i>Subtotaal</i>	<i>162.145,05</i>	<i>129.476,02</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum ¹	181.000	181.000
-/- Onverschuldigd betaald bedrag ¹	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	162.145,05	129.476,02
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.
Gegevens 2016		
Aanvang en einde functievervulling in 2016	01/01 – 31/12	01/01-31/12
Deeltijdfactor 2016 in fte	1	1
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	133.671,08	96.544,12
Beloningen betaalbaar op termijn	15.238,35	14.372,91
Totale bezoldiging 2016	148.909,43	110.917,03

3. Overige rapportageverplichtingen op grond van de WNT

Naast de hierboven vermelde topfunctionarissen zijn er geen overige functionarissen met een dienstbetrekking die in 2017 een bezoldiging boven het individueel toepasselijke drempelbedrag hebben ontvangen.

Hoofdstuk 8. Balans

Hoofdstuk 8.1 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Algemeen

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV).

Grondslagen voor waardering en resultaat

De waarderingsgrondslagen van de jaarrekening van de gemeente Groningen zijn gebaseerd op het BBV en vastgelegd in de Financiële Verordening. De activa worden gewaardeerd op basis van verkrijgings- of vervaardigingsprijs, dan wel nominale waarde. De passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, met uitzondering van voorzieningen die tegen contante waarde zijn gewaardeerd. Voor de jaarrekening is het lasten-batenstelsel gebruikt. Dat betekent dat we lasten en baten hebben toegerekend aan het jaar waarin de diensten of goederen zijn geleverd. Winsten worden alleen in aanmerking genomen als ze gerealiseerd zijn. Verliezen en risico's die hun oorsprong hebben in het boekjaar, worden opgenomen als zij bekend zijn geworden voor opstelling van de jaarcijfers.

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa zijn te onderscheiden in:

- Kosten sluiten geldleningen
- Kosten onderzoek en ontwikkeling/ plankostenkredieten
- Bijdragen aan activa van derden

De immateriële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs- (bijdragen aan activa van derden) dan wel de directe kosten en rente (plankostenkredieten). Op de bijdragen aan activa in eigendom van derden wordt lineair afgeschreven. De afschrijvingstermijn is dezelfde als die wordt gehanteerd voor soortgelijke eigen materiële activa. Op Kosten onderzoek en ontwikkeling/ plankostenkredieten van voorgenomen grondexploitaties wordt niet afgeschreven. Op het moment dat de raad (na maximaal vijf jaar) tot een grondexploitatie besluit worden de plankosten ingebracht in de desbetreffende grondexploitatie. Als er geen grondexploitatie komt wordt het actief afgeboekt ten laste van het resultaat.

Materiële vaste activa

Alle materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) of vervaardigingsprijs (de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige directe kosten), verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief en verminderd met afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Deze duurzame waardeverminderingen worden onafhankelijk van het resultaat van een boekjaar in aanmerking genomen.

Materiële vaste activa zijn fysiek aanwezige activa. De materiële vaste activa zijn naar de volgende categorieën in te delen:

- Activa met een economisch nut;
- Activa met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven (heffings-gerelateerd economisch nut);
- Activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut.

Activa met een economisch nut

In erfpacht uitgegeven gronden.

De in erfpacht uitgegeven gronden zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs. De Gemeente heeft een stelselwijziging doorgevoerd: De jaarlijks ontvangen afkoopsommen bij voortdurende erfpacht worden toegevoegd aan de bestemmingsreserve afkoopsommen. Aan zowel de bestemmingsreserve afkoopsommen als aan de erfpachtgronden waarvoor afkoopsommen zijn ontvangen wordt geen rente toegerekend, Aan erfpachtgronden waarvoor jaarlijkse een canon wordt ontvangen wordt wel rente toegerekend.

Overige activa met economisch nut en maatschappelijk nut.

Op de overige activa met een economisch nut of maatschappelijk nut wordt afgeschreven. Behoudens enkele uitzonderingen wordt lineair afgeschreven. De afschrijvingsduur is bepaald op de verwachte economische levensduur en is per soort activa in de Financiële Verordening vastgelegd.

Uitgezonderd van lineaire afschrijving zijn:

- Investerings in publieke parkeervoorzieningen (gesloten financieringsstructuur)
- Investerings met een specifieke (rijks)regelgeving

Deze investeringen worden annuïtair afgeschreven.

Overige bijzonderheden ten aanzien van de afschrijving:

- In alle gevallen gaat de afschrijving in vanaf de maand volgend op de maand van ingebruikname.
- Bij publieke parkeergarages en gebouwen die behoren tot het kernvastgoed wordt rekening gehouden met een restwaarde.
- Op gronden en terreinen wordt niet afgeschreven.

Activa met heffing gerelateerd economisch nut

Dit betreft investeringen in riolering, inzameling van huishoudelijk afval en investeringen voor activiteiten waarop begraafrechten kunnen worden geheven.

Op activa met heffing gerelateerd economisch nut wordt lineair afgeschreven met uitzondering van de investeringen in (aanleg) riolering; deze worden conform de Financiële Verordening annuïtair afgeschreven.

Financiële vaste activa

De waardering van de financiële vaste activa is gebaseerd op de historische kostprijs c.q. aanschafprijs, verminderd met - voor wat de geldleningen betreft - de aflossingen op de geldleningen. Indien de marktwaarde van een financieel vast actief duurzaam lager is dan de aanschafwaarde vindt afwaardering tot de lagere marktwaarde plaats. Bij (dreigende) oninbaarheid van leningen wordt een voorziening gevormd die in mindering wordt gebracht op de boekwaarde van de lening. Op deelnemingen en effecten wordt niet afgeschreven. De werkelijke waarde kan afwijken van de nominale waarde.

Vlottende activa

Voorraden

De voorraden worden gewaardeerd op basis van de verkrijgingsprijs De verkrijgingsprijs bestaat uit de inkoopprijs en de bijkomende kosten Indien de marktwaarde duurzaam lager is dan de verkrijging- of vervaardigingsprijs worden de voorraden gewaardeerd tegen de marktwaarde. De waardevermindering wordt gerealiseerd door de vorming van een verliesvoorziening (grondexploitatie), of voorziening voor incurantheid, die in mindering wordt gebracht op de boekwaarde van de voorraad.

De als onderhanden werken opgenomen bouwgronden in exploitatie zijn gewaardeerd tegen de vervaardigingsprijs dan wel de lagere marktwaarde. De vervaardigingsprijs omvat de kosten die rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend (zoals grondaankopen en kosten van bouw- en woonrijp maken). Rente op grondexploitaties wordt geactiveerd en is daarmee ook onderdeel van de

vervaardigingsprijs. Voor tussentijdse winstneming wordt de Percentage of Completion methode toegepast. Deze methode houdt in dat naar rato van de gerealiseerde opbrengsten en kosten de winst wordt berekend.

Vorderingen <1 jaar

De vorderingen worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid wordt een voorziening gevormd die in mindering wordt gebracht. Volgens de gekozen beleidslijn wordt er voor de vordering op openbare lichamen geen voorziening getroffen. Inzake het saldo "overige debiteuren" wordt op basis van de ouderdomsanalyse een percentage van de hoofdsom als voorziening berekend.

Liquide middelen en overlopende activa

Deze activa worden tegen nominale waarde opgenomen.

Vaste passiva

Eigen vermogen

Reserves worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Voorzieningen

Volgens het BBV mag er een voorziening worden gemaakt in deze vier gevallen:

- Er zijn verplichtingen en verliezen waarvan de hoogte op de balansdatum niet zeker is, maar die wel redelijk ingeschat kunnen worden;
- Er zijn op de balansdatum risico's die kunnen leiden tot verplichtingen of verliezen, waarvan de hoogte al redelijk in te schatten is;
- Er zullen kosten worden gemaakt in een volgend begrotingsjaar. Hiervoor mag een voorziening worden gevormd als het maken van die kosten zijn oorsprong mede in het huidige of in voorafgaande begrotingsjaren vindt en de voorziening is bedoeld om de lasten gelijk te verdelen over een aantal begrotingsjaren;
- Er worden bijdragen verstrekt aan toekomstige vervangingsinvesteringen, waarvoor een heffing wordt geheven als bedoeld in artikel 35, eerste lid, onder b.

De voorzieningen worden gewaardeerd tegen nominale of contante waarde.

Vaste schulden > 1 jaar

Onder vaste schulden worden verstaan de schulden met een rente typische looptijd van 1 jaar of langer. De vaste schulden worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met de aflossingen.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

In de categorie niet uit de balans blijvende verplichtingen worden de niet-bedrijfsvoeringcontracten opgenomen voor de volledige contractwaarde, tenzij expliciet anders vermeld.

Balans

Activa	Gecorrigeerd		
	31-12-2017	01-01-2017	31-12-2016
Vaste Activa			
Immateriële vaste activa	1.246	834	4.615
Kosten onderzoek en ontwikkeling voor een bepaald actief	748		
Bijdragen aan activa in eigendom van derden	499	834	4.615
Materiële vaste activa	1.119.782	1.080.696	1.053.219
waarvan economisch nut	593.438	565.401	543.836
waarvan economisch nut heffing gerelateerd	162.787	155.638	154.715
waarvan maatschappelijk nut	363.557	359.657	354.668
Financiële vaste activa	372.390	382.974	382.567
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen	13.277	13.025	13.014
Leningen aan woningbouwcorporaties	108.056	120.087	119.692
Leningen aan deelnemingen	235.751	234.522	234.522
Leningen aan verbonden partijen	1.600	1.700	2.140
Overige langlopende leningen	13.705	13.639	13.199
Vaste Activa	1.493.418	1.464.504	1.440.401
Vlottende Activa			
Voorraden	89.402	87.639	83.097
Overige grond- en hulpstoffen	437	431	431
Onderhanden werk (incl. bouwgronden in exploitatie)	86.763	84.991	80.449
Gereed product en handelsgoederen	2.201	2.217	2.217
Uitzettingen	163.992	135.634	128.914
Vorderingen op openbare lichamen	41.043	39.354	39.354
Overige verstrekte kasgeldleningen	53.500	41.050	41.050
Overige vorderingen	69.449	54.322	47.602
Uitzettingen in Rijks schatkist met een looptijd < 1 jaar		909	909
Liquide middelen	651	562	562
Overlopende activa	63.289	51.589	50.428
Nog te ontvangen bijdragen van de EU	61	67	67
Nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	6.332	19.784	18.613
Nog te ontvangen bijdragen van overige overheden	37.750	15.545	15.633
Overige overlopende activa	19.145	16.193	16.115
Vlottende Activa	317.334	275.424	263.001

TOTAAL ACTIVA	1.810.751	1.739.928	1.703.402
----------------------	------------------	------------------	------------------

Passiva	Gecorrigeerd		
	31-12-2017	01-01-2017	31-12-2016
Vaste Passiva			
Eigen vermogen	269.424	296.153	246.239
Algemene reserve	44.598	38.718	38.718
Bestemmingsreserve	211.962	152.488	153.963
Saldo van rekening	12.864	104.947	53.558
Voorzieningen	33.464	28.125	26.133
Vaste schuld	1.223.599	1.147.973	1.147.973
Obligatieleningen	162.500		
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen	917.813	1.084.662	1.084.662
Onderhandse leningen van openbare lichamen	142.500	62.500	62.500
Onderhandse leningen van overige binnenlandse sectoren	1	1	1
Waarborgsommen	785	811	811
Totaal vaste passiva	1.526.487	1.472.251	1.420.345
Vlottende schuld	243.415	222.875	224.007
Overige Kasgeldleningen	109.500	71.050	71.050
Bank- en girosaldo	25.844	33.160	33.160
Overige vlottende schulden	108.071	118.665	119.797
Overlopende passiva	40.850	44.802	59.050
Verplichtingen	20.729	25.751	26.997
Vooruit ontvangen bijdragen van de EU	920	59	59
Vooruit ontvangen bijdragen van het Rijk	13.001	8.737	16.673
Vooruit ontvangen bijdragen van overige overheden	988	2.079	6.513
Overige vooruit ontvangen bedragen	5.212	8.176	8.808
Totaal vlottende passiva	284.265	267.677	283.057
TOTAAL PASSIVA	1.810.751	1.739.928	1.703.403

Totaal borg en garantstellingen 2.698.222 2.731.772

Toelichting Correctie beginbalans

Op 12 juli van het vorige jaar heeft de raad de Gemeenterekening 2016 besproken en vastgesteld. Onze accountant heeft een afkeurende verklaring bij deze jaarrekening afgegeven. De belangrijkste oorzaak voor de afkeuring lag in het niet altijd juist toepassen van -soms gewijzigde- verslagleggingsregels (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten; verder BBV).

Veel van de bevindingen van de accountant zijn nog in de Gemeenterekening 2016 verwerkt. Een aantal aanpassingen is in de afgelopen periode in de eindbalans 2016/beginbalans 2017 gedaan. Deze aanpassingen zijn door de raad op 18 april 2018 vastgesteld. Financiële consequenties naar aanleiding van deze

aanpassingen zijn vastgesteld en verwerkt in de eindbalans 2016/beginbalans 2017. De gemeenterekening 2017 geeft daarmee een zuiver beeld met betrekking tot het eigen vermogen en het resultaat over 2017 weer.

Het totale resultaat vanuit de correcties op de beginbalans bedraagt 51,4 miljoen euro voordelig. Deze resultaten leiden tot een stijging van het eigen vermogen. De grootste onderdelen van dit resultaat komen voort uit correcties op eigen bijdragen en bijdragen van derden (21 miljoen euro), een aangepaste administratieve verwerking van (afkoopsommen) erfpacht (17,6 miljoen euro), aanpassingen in grondexploitaties (9,2 miljoen euro) en diverse overige posten. Waar nodig zijn hiervoor nieuwe reserves ingesteld.

Daarnaast zijn presentatiecorrecties doorgevoerd op diverse balansposten en heeft een opschoonactie plaatsgevonden op de materiele vaste activa.

Stelselwijziging

Ten aanzien van de erfpachten geldt dat tot en met 2016 de ontvangen afkoopsommen op erfpachten in mindering waren gebracht op de boekwaarde van de erfpacht. Conform de notitie Erfpacht is hier een wijziging op doorgevoerd. Dit heeft geleid tot een stelselwijziging op de waarderingsgrondslag voor de verwerking van afkoopsommen op voortdurende erfpacht. Deze stelselwijziging is op 18 april 2018 door de raad vastgesteld en is geldig vanaf primo 2017. In lijn met het financieringsmodel worden de afkoopsommen voor maximaal de grondwaarde waarvan de erfpacht is afgekocht via resultaatbestemming toegevoegd aan een nieuw ingestelde bestemmingsreserve afkoopsommen erfpacht. Daarnaast wordt de boekwaarde van de erfpachtgronden verantwoord tegen eerste uitgifteprijs.

In de balans geeft de kolom "balans 31-12-2016" de bedragen weer zoals opgenomen in de op 12 juli 2017 vastgestelde gemeenterekening 2016. Daarnaast staat in de kolom 01-01-2017 de beginbalans die volgt uit de aanpassingen die uw raad middels het voorstel "correcties Beginbalans 2017" op 18-4-2018 heeft vastgesteld. De toelichtingen op de balans betreffen de mutaties tussen de beginbalans per 01-01-2017 en de balans per 31-12-2017.

In de beginbalans per 01-01-2017 is aanvullend een technische wijziging doorgevoerd in de presentatie van de afkoopsommen onderhoud graven. Deze verantwoordden wij tot dusver als reserve. Conform BBV regelgeving hebben wij deze reserve in de beginbalans 01-01-2017 omgezet naar een voorziening. Daarmee komt de reserve afkoopsommen graven te vervallen.

Naast deze omzetting hebben er ook nog twee technische herrubriceringen plaatsgevonden. Een lening was gerubriceerd onder lening verbonden partijen terwijl dit onder de overige langlopende leningen. Daarnaast is een vooruit ontvangen bedrag van de uitzettingen overige vorderingen gecorrigeerd naar de overlopende passiva.

Immateriële vaste activa

Boekwaarde 1-1-2017

De parkeergarage Westerhaven stond als een bijdrage aan activa in eigendom van derden op onze balans. Als we kijken naar de criteria waaraan een bijdrage aan activa in eigendom van derden moet voldoen, is dit onjuist. Er is namelijk geen sprake van een recht om de bijdrage terug te vorderen. Daarmee moet de boekwaarde van dit activum afgeboekt worden. De bijdrage is in de beginbalans daarom gecorrigeerd ten laste van het eigen vermogen.

Bijdrage aan Activa van derden (bedragen x 1.000 euro)	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 01-01-2017	Vermeerdering 2017	Afschrijving 2017	Boekwaarde 31-12-2017	Rente 2017	Totaal kapitaallasten
Omschrijving							

Parkeergarage Westershaven	3.781	0			0	0	0
Schouwburg	525	525		27	499	12	39
Stripmuseum	309	309	-296	13	0	7	20
Totaal	4.615	834	-296	39	499	19	59

Eind 2017 is geconstateerd dat er geen recht op terugvordering meer bestaat in de sfeer van de BBV criteria inzake de bijdrage activa eigendom derden stripmuseum. Daarom is deze bijdrage gecorrigeerd.

De plankosten voor het Stationsgebied zijn verantwoord onder de immateriële vaste activa.

Materiële vaste activa

Boekwaarde 1-1-2017

Volgens het BBV is het niet toegestaan om eigen middelen in mindering te brengen op de investeringen in Materiële Vaste Activa. De eigen middelen zijn daarom uit de boekwaarde per 1-1-2017 gehaald en overgeheveld naar de bekleemde reserve voor de dekking van de kapitaallasten.

Daarnaast geldt dat de ontvangen afkoopsommen bij voortdurende erfpacht in de beginbalans zijn gecorrigeerd naar de bestemmingsreserve afkoopsommen (via resultaatbestemming).

Materiële vaste activa (Bedragen x 1.000 euro)	Boekwaarde 31-12-2016	Boekwaarde 1-1-2017	Herrubri- eringen	Investe- ringen	Desinveste- ringen	Bijdragen		Boekwaar de 31-12- 2017
						van derden	Afschrijving 2017	
Gronden en terreinen	96.653	117.319	326	1.937	918	42	2	118.620
Woonruimten	100	100					50	50
Bedrijfsgebouwen	376.609	373.692	-68	40.884	4.550	701	9.149	400.108
Grond, weg & waterbouwkundige werken	155.428	162.574		22.747	1.200	9.515	4.370	170.236
Vervoersmiddelen	12.204	8.510		2.424	-7	25	1.905	9.011
Machines, apparaten en installaties	35.074	39.890	-464	6.062	-6	0	6.199	39.295
Totaal overige materiële vaste activa	377.150	378.613	206	29.218	347	10.948	14.280	382.462
Totaal materiële vaste activa	1.053.218	1.080.698	0	103.272	7.002	21.231	35.955	1.119.782
waarvan economisch nut	543.836	565.403		55.153	5.460	780	20.878	593.438
waarvan economisch nut heffinggerelateerd	154.715	155.638		22.701	1.195	9.503	4.854	162.787
waarvan maatschappelijk nut voor 2017	354.668	346.561					10.099	336.462
waarvan maatschappelijk nut vanaf 2017		13.096		25.418	347	10.948	124	27.095

Vanaf 2017 moeten alle investeringen opgenomen worden bij de Materiële Vaste Activa en naar gebruiksduur worden afgeschreven. Dus ook de investeringen met maatschappelijk nut. Tot 2017 mochten de investeringen met maatschappelijk nu in één keer ten laste van de rekening worden gebracht. Vanaf 2017 moeten deze investeringen volgens de nieuwe BBV regelgeving geactiveerd worden. Om die reden is er voor de maatschappelijk nut investeringen onderscheid gemaakt tussen investeringen voor 2017 en vanaf 2017. In 2017 is totaal voor een bedrag van 103,3 miljoen geïnvesteerd. Daarnaast is er een bedrag van 36,0 miljoen euro afgeschreven op Materiële Vaste Activa.

Onder de categorie gronden en terreinen zijn ultimo 2017 1.073 in erfpacht uitgegeven gronden voor een bedrag van 21,8 miljoen euro opgenomen.

Financiële activa

KAPITAALVERSTREKKING							
(bedragen x 1.000 euro)	Boek- waarde	Boek- waarde	Vermeer- dering	Vermin- dering	Boekwaarde	Rente	Totaal
Omschrijving	31-12-2016	1-1-2017	2017	2017	31-12-2017	2017	Kapitaal lasten
Aandelen Waterbedrijf Groningen	2.458	2.458			2.458	57	57
Aandelen Martiniplaza	3.916	3.916			3.916	90	90
Enexis	783	783			783	18	18
EPZ	328	328			328	8	8
Vordering op Vordering Enexis BV							0
Vordering op Verkoop Vennootschap BV	0				0		0
Vordering op CBL Vennootschap BV	0				0		0
BNG	824	824			824	19	19
Aandelen kapitaal CNG BV	1.190	1.190			1.190	28	28
NV Wonen boven winkels	0	0			0		0
Euroborg	48	48			48	1	1
Airport Eelde	1	1			1	0	0
Warmtestad BV	3.001	3.001	3.000		6.001	89	89
Voorziening Warmtestad			-2.929		-2.929		
Aandelen Groninger Monumentenfonds	448	448			448	10	10
Aandelen Oikocredit		12			12		
Aandelen Startersfonds			180		180		
Thermiek BV	18	18			18		
Totaal deelnemingen	13.013	13.025	251	0	13.276	320	320

Met het raadsbesluit op 8 juni 2016 over 'Investering geothermie en warmtenet Noordwest' ligt er goedkeuring om te investeren in het project geothermie en warmtenet Noordwest en de onderneming die dit bouwt en exploiteert. De in 2017 uitgevoerde agiostortingen aan Warmtestad zijn op basis van dit raadsbesluit gedaan.

Op basis van een door een externe accountant uitgevoerd onderzoek naar de afwaardering die Warmtestad zelf moet uitvoeren op haar activa hebben wij reeds ons aandeel daarin verwerkt als duurzame waardevermindering door het treffen van een voorziening op de kapitaalverstrekking.

LENINGEN							
(bedragen x 1.000 euro)	Boekwaarde	Boekwaarde	Uitgeleend	Aflossing	Boekwaarde	Rente	Rente en
Omschrijving	31-12-2016	1-1-2017	2017	2017	31-12-2017	2017	aflossing
Openbare lichamen							
Woningbouwcorporaties							
- Gem. woningbouw (tot 1985)	2.206	2.206		131	2.075	159	290
- Gem. woningbouw (na 1985)	117.881	117.881	4.189	16.089	105.981	4.304	20.393
Voorziening Volkshuisvesting	-395						0
Totaal woningbouwleningen	119.692	120.087	4.189	16.220	108.056	4.463	20.683
Deelnemingen							
- Martiniplaza BV	11.962	11.962		499	11.463	273	772
- Euroborg NV	15.406	15.406		272	15.134	676	948

- Warmtestad BV			2.000		2.000	17	17
- Meerstad	203.000	203.000			203.000	7.595	7.595
- Enexis	4.154	4.154			4.154	96	96
Totaal deelnemingen	234.522	234.522	2.000	771	235.751	8.657	9.428
Overige verbonden partijen							
- Monumentenfonds	1.000	1.000			1.000	47	47
- Gem. regeling VGR	700	700		100	600	15	115
- Groninger Museum	440				0		0
Overige verbonden partijen	2.140	1.700	0	100	1.600	62	162
Overige langlopende leningen							
- Bejaardenhuizen (Patrimonium & Huismeesters)	1.131	1.131		51	1.080	54	105
- Zwembad Hoogkerk	51	51		25	26	2	27
- Multifunctioneel Centrum Engelbert	284	284		36	248	11	47
- Meerhoven (Rizoem)			1.087		1.087	26	26
- Grunneger Power	200	200		7	193	8	15
- Zernike Triade			820	0	820		0
Onderwijshuisvesting	16	16		9	7	1	10
Instellingen sport en welzijn	311	311		44	267	8	52
Stichting stimulering Volkshuisvesting	11.299	11.299		1.236	10.063		1.236
Leningen GKB	1.678	1.678	857	1.468	1.067		1.468
- Groninger Museum		440		45	395	24	69
Startersfonds EM2			20		20		0
Voorziening langlopende leningen	-1.770	-1.770	203		-1.567		
Overige langlopende leningen	13.199	13.639	2.987	2.921	13.705	110	3.055
Totaal geldleningen	369.553	369.948	9.176	20.012	359.112	13.292	33.328

De nieuwe leningen zijn in 2017 verstrekt op basis van een collegebesluit. Uw raad is daarover geïnformeerd en gevraagd naar wensen en bedenkingen. De nieuwe lening Woningbouw betreft een herfinanciering op basis van oude contractuele verplichtingen.

Meerstad

Met ingang van 2012 is Gemeente Groningen volledig aandeelhouder van Gemm CV Meerstad geworden. Op 25 januari 2012 is ten aanzien van de leningen het volgende besloten:

- De bestaande leningen van in totaal 160 miljoen over te nemen en onder nog overeen te komen condities opnieuw te verstrekken aan GEMM CV en het restant van 0 euro tot 205 miljoen euro aan geldleningen in de komende jaren in een mix van lang en kort aanvullend op te nemen tot dit maximale bedrag en te verstrekken aan GEMM CV.
- De omvang van de verstrekte leningen aan Meerstad per 31 december 2017 is 203 miljoen euro.

De waardering van de deelneming en de verstrekte leningen aan Gemm CV Meerstad zijn gebaseerd op de inschatting van de risico's parameters en uitgangspunten van de grondexploitatie Meerstad.

Op 18 oktober 2017 heeft uw raad de laatste herziening van de grondexploitatie van Meerstad vastgesteld. Onderdeel van de grondexploitatie zijn de reeds gemaakte kosten en gerealiseerde opbrengsten en daarnaast

de toekomstige verwachte opbrengsten en kosten. De raming van de kosten van verwerving, sloop, sanering, bouw- en woonrijp maken en andere kosten zijn mede gebaseerd op de uitgangspunten in de diverse ruimtelijke plannen voor Meerstad en de gebruikelijk uitgangspunten van de desbetreffende kostensoort.

De raming van de afzetverwachtingen zijn gebaseerd op de meest recente interne en externe onderzoeken. Voor de woningbouw is rekening gehouden met de afzetverwachting uit het woningmarktonderzoek naar de kwantitatieve en kwalitatieve woonvraag 2013-2030. De verwachte afzet bedrijfsterrinen is gebaseerd op de actualisatie marktanalyse werklocaties 2014. Voor het verloop van tijd is rekening gehouden met de volgende parameters

- Rekenrente 3,75%
- Opbrengstenstijging 2,25%
- Kostenstijging: 2,25 %

De rente is de gemiddelde rente van de thans lopende projectfinanciering voor Meerstad. De huidige rente voor vergelijkbare leningen ligt in de markt overigens aanzienlijk lager. Gezien de langjarige looptijd van de grondexploitatie is de index van de kostenstijging gebaseerd op het langjarig gemiddelde prijsindex van het CBS. De opbrengstenstijging is gebaseerd op het langjarig gemiddelde van de loonontwikkeling. Dit omdat de marktprijs met name wordt bepaald door de leencapaciteit en dat de ontwikkeling van de leencapaciteit voor het overgrote deel wordt bepaald door het inkomen en de stijging van het inkomen en prijzen.

In de herziening van oktober 2017 is uw besluit van 21 december 2016 om de bovenwijkse voorzieningen van Meerstad over te hevelen naar de balans van de gemeente Groningen verwerkt. Uw raad heeft in december 2016 besloten om van de reeds gerealiseerde investeringen het niet toerekenbare deel van de bovenwijkse investeringen van 72 miljoen over te hevelen. Daarnaast heeft u besloten om in de toekomst van de nog te realiseren bovenwijkse investeringen 50 % (30 miljoen euro) over te hevelen naar het concern en 50% toe te rekenen aan grondexploitatie Meerstad. Deze overheveling heeft tot gevolg dat het geprognosticeerde eindresultaat van de grondexploitatie Meerstad sterk is verbeterd. In het verlengde daarvan is het risico van de grondexploitatie Meerstad aanzienlijk beperkt door het verlagen van de boekwaarde.

In de grondexploitatie Meerstad 2011 werd al aangegeven dat het risicoprofiel van de grondexploitatie hoog is. Door de overheveling van de bovenwijkse voorzieningen is de omvang van het risicoprofiel lager geworden. Het risicoprofiel is hoger dan gemiddeld doordat ten eerste de boekwaarde (de al gerealiseerde investeringen minus de al gerealiseerde opbrengsten) hoog is. Ten tweede blijft het onzeker in welke mate de toekomstige geraamde opbrengsten uit de verkoop van kavels voor woningbouw en bedrijventerreinen kunnen worden gerealiseerd. Zowel wat betreft de geraamde hoeveelheden als ook het prijsniveau. Daarnaast zijn specifieke risico's en opgaven ten aanzien van de beoogde waardevermeerdering ten aanzien van het plandeel Noord en de opbrengsten uit subsidies benoemd en gewaardeerd.

Het risico is deels voorzien binnen de grondexploitatie Meerstad waarin buffers aanwezig zijn om de risico's op te vangen. Daarnaast hebben we in het benodigde weerstandsvermogen het risico gekwantificeerd 73,9 miljoen euro per 31 december 2017.

Toelichting voorziening langlopende leningen			
	saldo		saldo
	31-12-2016	mutaties 2017	31-12-2017
St. stimulering Volkshuisvesting	1.395	-134	1.261
Lening U/G	225	-69	156
Gron.Monumenten Fonds	150		150
Totaal	1.770	-203	1.567

Vorraden

Grondexploitaties

In de post onderhanden werk zijn grondexploitaties in uitvoering, slot gecalculeerde complexen, bouwrijpe kavels en plankostencomplexen opgenomen.

Per 1 januari 2017 zijn er 15 grondexploitaties in uitvoering, waaronder de 5 sleutelprojecten (Ciboga, Westpoort, Europapark inclusief station en Kempkensberg, Oosterhamriktracé en Grote Markt). In 2017 zijn geen nieuwe grondexploitaties vastgesteld.

De bruto boekwaarde van deze grondexploitaties per 31 december 2017 bedraagt 253,5 miljoen euro en na aftrek van de voorziening voor grondexploitaties is de netto boekwaarde 81,9 miljoen euro. In de komende jaren verwachten wij 148,8 miljoen euro aan kosten te maken ten behoeve van deze grondexploitaties. Aan de opbrengsten kant verwachten wij 2,9 miljoen euro subsidies en of bijdragen van derden 179,2 miljoen grondopbrengsten te realiseren. Het verwachte verloop van de grondexploitaties ziet er als volgt uit

	Bruto boekwaarde 1-1-2017	Kosten	Opbrengsten*	Saldo 31-12
Mutaties 2017	257.346	36.098	39.970	253.474
Toekomstige kosten		148.771	182.134	-33.363
Saldo				220.111
Verwachte winst >2017				-4.008
				216.103
Benodigde renteaangroei voorziening				-44.584
Benodigde voorziening 31 december 2017				171.519

De waardering van de grondexploitaties is gebaseerd op de inzichten van 31 december 2017 en de daarbij behorende inschatting van uitgangspunten.

De verwachte looptijd van de grondexploitaties loopt uiteen van 2 tot 25 jaar. Onderdeel van de grondexploitatie zijn de reeds gemaakte kosten en gerealiseerde kosten en daarnaast de toekomstige verwachte opbrengsten en kosten. De raming van de kosten van verwerving, sloop, sanering, bouw- en woonrijp maken en andere kosten zijn mede gebaseerd op de uitgangspunten van de diverse ruimtelijke c.q. bestemmingsplannen, die behoren bij de grondexploitatie en de gebruikelijk uitgangspunten van de desbetreffende kostensoort. De gehanteerde grondprijzen in de grondexploitaties zijn gebaseerd op het meeste recente grondprijzenbeleid (2014-2018).

Voor het verloop van tijd en de hiermee samenhangende kosten van rente en inflatie is rekening gehouden met de volgende parameters:

- Rekenrente 2,5%
- Opbrengstenstijging woningbouw: 2% vanaf 2018 tot en met 2026
- Opbrengststijging bedrijventerreinen 1% vanaf 2019 tot en met 2026
- Kostenstijging: 2%

De looptijd van de grondexploitaties binnen de gemeentelijke organisatie beweegt zich binnen de bandbreedte van 5 - 15 jaar (met uitzondering van Westpoort). Voor deze projecten wordt een percentage voor de kostenindex gehanteerd, die recht doet aan de ontwikkeling van de afgelopen 10 jaar én de

langjarige ontwikkeling. De gemiddelde prijs - en loonindex bedroegen de afgelopen 10 jaar respectievelijk 1,58% en 1,73%. Het langjarig gemiddelde (25 jaar) van de prijs- en loonindex bedraagt 2,06% en 2,02%. In de afgelopen periode bedraagt de kosteninflatie circa 1,5% (oktober 2017), de GWW-index 1,2% juli 2017, en de loonindex 1,9% (oktober 2017). Voor het komende jaar is de verwachting dat de prijzen met circa 1,4% gaan stijgen en de lonen met 2,0%. In 2017 hebben we het inflatiepercentage aan te houden van 2% voor onze grondexploitaties omdat dit aansluit bij het langjarig gemiddelde en het meerjarig gemiddelde van de groei en inflatieverwachting van de ECB. Met dit percentage verwachten wij ook de verwachte kostenstijging op korte termijn te kunnen afdekken.

Opbrengstenindex

Voor de opbrengstenindex hanteren wij een onderscheid tussen woningbouwlocaties en de bedrijventerreinen. Voor wat betreft de woningbouwlocaties gaan we uit van een opbrengstenstijging van 2% hetgeen overeenkomt met de kostenindex.

Voor de bedrijventerreinen hanteren we 1% opbrengstenstijging. Dit door de vertraging van investeringen in nieuwe bedrijvigheid op de bedrijventerreinen in combinatie met de te hanteren grondprijzen en om ongeveer gelijke tred te houden met gehanteerde opbrengstenindexeringen in de regio.

De ramingen van de afzetverwachtingen zijn gebaseerd op de meest recente interne en externe onderzoeken. Voor de woningbouw is op stedelijk niveau rekening gehouden met de afzetverwachting uit het woningmarktonderzoek naar de kwantitatieve en kwalitatieve woonvraag 2013-2030 en voor de kantoren zijn de uitgangspunten gehanteerd uit de structuurvisie kantorenmarkt 2010-2012. De verwachte afzet bedrijfsterreinen is gebaseerd op de actualisatie marktanalyse werklocaties 2014 van bureau Stec.

De verwachte marktvoor de bedrijventerreinen wordt ingeschat op 5 ha per jaar tot en met 2037. De totale omvang van de uit te geven voorraad is 100 ha. Na herijking van het programma per grondexploitatie is dat het uit te geven areaal 91,3 hectare bedraagt voor Eemspoort/Roodehaan, Zernike en Westpoort.

Uiteraard betreft de waardering van het onderhanden werk een inschatting die omgeven is door onzekerheden, die periodiek wordt herzien en waarbij de waardering in het komende jaren zowel positief als negatief kan uitvallen. Met name de afzetverwachting van gronden voor woningbouw- en bedrijfsterreinen is omgeven met onzekerheden welke aanzienlijke impact kunnen hebben op de waardering. De nog te realiseren opbrengsten en kosten in de exploitatiebegrotingen zijn grotendeels bepaald op inschattingen, die mede het uiteindelijke verwachte exploitatieresultaat bepalen. Daarnaast zijn er bijzondere risicofactoren. Per project worden de bijzondere risicofactoren benoemd en gekwantificeerd. De risico's worden ingeschat met behulp van het boxenmodel. Het boxenmodel is een model voor het beheersen van een grondexploitatie. Er wordt onderscheid gemaakt in de grondexploitaties tussen boekwaarde en aangegane verplichtingen (box 1), de nog te realiseren opbrengsten en investeringen waarover reeds besluitvorming door de Raad heeft plaatsgevonden (box 2) en kansen en risico's waarmee geen rekening is gehouden in de grondexploitatie (box 3). Het totaal van box 1 en box 2 bepalen het resultaat van de grondexploitatie. Box 3 geeft inzicht in de kansen en risico's van het project welke niet opgenomen zijn in de projectbegroting. Het gaat om kansen en risico's waarvan de kans dat het zich voordoet kleiner dan 50% is. Wordt de kans op voordoen van een risico groter dan 50% ingeschat, dan wordt de kosten die samenhangen met het risico opgenomen in de grondexploitatie. Is de kans kleiner dan 50% dan wordt het risico meegenomen in het benodigde weerstandsvermogen.

De boekwaarde per 31 december 2017 is de som van gemaakte kosten minus gerealiseerde opbrengsten. Deze boekwaarde maakt onderdeel uit van de grondexploitaties en is onomkeerbaar. De volgende factoren bepalen de risico's een grondexploitatie en hebben grote invloed op het uiteindelijke resultaat:

- Uitkomsten van aanbesteding van civiel- en cultuurtechnische werken en van invloed zijn op de omvang van de uitvoeringskosten.
- Marktomstandigheden die de omvang van de grondprijzen bij uitgifte van gronden bepalen en van invloed zijn op de verkoopopbrengsten.
- Marktomstandigheden die het gronduitgifte tempo bepalen en uiteindelijk van invloed zijn op de exploitatielasten.
- Juridische en planologische procedures die van invloed zijn op de omvang van de planontwikkelingskosten en eventuele vertraging veroorzaken.
- Algemene prijs- en renteontwikkelingen alsmede de ontwikkeling van het rente-omslagpercentage van de gemeente Groningen
- Project specifieke risico's die verbonden zijn aan subsidies, verwervingen, saneringen etc.

Het college is van mening dat op basis van de huidige informatie en inzichten de beste schatting is gemaakt voor de waardering van de voorraden. In de paragraaf weerstandsvermogen zijn de risico's met betrekking tot grondexploitaties opgenomen. Dit risico is berekend op basis van de risicoboxmethode zoals vastgesteld door de Raad. Het berekend risico is berekend op basis een combinatie van vertragingsrisico, voorraadrisico en de projectgebonden risico's. Op basis van deze methode bedraagt het gewogen risico inclusief de risico's van de grondexploitatie Meerstad 113,0 miljoen euro. Het risico is voor 100% meegenomen in de benodigde weerstandscapaciteit van de gemeente Groningen. Een nadere toelichting hierop is meegenomen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Vorderingen

Vorderingen op openbare lichamen

Vorderingen op openbare lichamen			
(Bedragen x 1.000 euro)	31-12-2017	Gecorrigeerd 01-01-2017	31-12-2016
Te vorderen ondernemers BTW	2.988	3.142	3.142
Te vorderen BTW compensatiefonds	34.475	31.886	31.886
Debiteuren openbare lichamen	3.580	4.326	4.326
Totaal	41.043	39.354	39.354

Overige kasgeldleningen

De kasgeldleningen ad 53,5 miljoen euro worden voornamelijk verstrekt aan Meerstad. Het te financieren volume wordt elke 2 maanden beoordeeld.

Schatkistbankieren

In 2017 is er regelmatig een tijdelijk overschot naar de schatkist overgeboekt. Gemiddeld vier a vijf keer per maand. Bij de betaalrekeningen van de ING en de ABN-AMRO houden wij uit praktische overwegingen een zeer beperkt tegoed aan. Hierover ontvangen wij geen rente.

Per 31-12-2017 is het saldo van de rekening voor Schatkistbankieren 0.

Met de Bank Nederlandse Gemeenten is een overeenkomst afgesloten om over het tegoed c.q. het tekort op de bankrekeningen van de gemeente Groningen een geldmarkt-conform tarief te betalen. In 2017 is er als gevolg van de lage Euribor geen rente in rekening gebracht.

Schatkistbankieren				
Bedragen x 1.000 euro	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Vlottende middelen	625	2.651	1.489	1.654

-tegoeden in rekening-courant ABN-AMRO	212	173	183	337
-tegoeden in rekening-courant ING	207	372	262	300
-tegoeden in rekening BNG	0	2.107	1.043	1.017
Drempel schatkistbankieren	4.630	4.630	4.630	4.630
Ruimte onder de drempel	4.005	1.979	3.141	2.976
Begrotingstotaal	940.167	940.167	940.167	940.167
Grondslag variabele drempel	440.167	440.167	440.167	440.167
Vaste drempel schatkistbankieren	3.750	3.750	3.750	3.750
Variabele drempel schatkistbankieren	880	880	880	880

Overige vorderingen

Overige vorderingen			
(Bedragen x 1.000 euro)	31-12-2017	Gecorrigeerd 01-01-2017	31-12-2016
Debiteuren	58.530	62.070	62.070
Dubieuze debiteuren - Voorziening	-23.523	-25.055	-25.055
Externe rekening courant verhoudingen	7.929	6.302	6.783
Fiets privé	93	98	98
Overige vorderingen	26.420	10.906	9.444
Totaal	69.449	54.322	47.602

De post "debiteuren" is opgebouwd uit belasting- en uitkeringsdebiteuren (42,298 miljoen euro), overige debiteuren (16,126 miljoen euro) en incasso onderweg (106 duizend euro).

Voorziening dubieuze debiteuren

Inzake het saldo "overige debiteuren" wordt gekeken naar de ouderdom van de vorderingen, en op basis van een vastgesteld percentage een bedrag voor oninbaarheid berekend. Het saldo naar ouderdom is als volgt opgebouwd:

Voorziening dubieuze debiteuren (Bedragen x 1.000 euro)	Openstaand	Correctie beleidslijn*	Saldo	%	Voorziening
< 3 maanden	10.816	926	9.890	0%	0
3-6 maanden	1.108	408	700	5%	35
6-12 maanden	303	148	155	10%	16
1-2 jaar	366	172	194	50%	97
> 2 jaar	703	408	297	100%	297
Totaal	13.296	2.062	11.236		445

*Voor de berekening wordt een correctie op het saldo doorgevoerd voor de vorderingen van de afdeling Vergunning en Handhaving, conform beleidslijn.

Voorziening dubieuze debiteuren uitkeringsdebiteuren

De voorziening dubieuze debiteuren voor uitkeringsdebiteuren wordt bepaald op basis van ouderdom in combinatie met het aantal ontvangsten dat hier gedurende het jaar op heeft plaatsgevonden. Bij uitkeringsdebiteuren wordt voor een deel (6,092 miljoen) het risico door het Rijk gedragen. De onderverdeling van de debiteurenpositie met de voorziening is als volgt:

Voorziening dubieuze uitkeringsdebiteuren (bedragen x 1.000 euro)		
	Openstaand saldo	Benodigde voorziening
< 2 maanden	963	231
2-3 maanden	349	114
3-6 maanden	818	488
6-12 maanden	2.444	1.733
> 1 jaar	23.644	20.273
	28.218	22.839

Het saldo van de belastingdebiteuren betreft 7,988 miljoen euro. Op basis van ouderdomsanalyse over de jaren heen wordt een percentage als oninbaar beschouwd waarbij rekening wordt gehouden met de incidentele afwijkingen in opgelegde aanslagen. Het saldo van de voorziening dubieuze belastingdebiteuren bedraagt 239 duizend euro op 31-12-2017.

De post "overige vorderingen" bestaat voor 4,8 miljoen euro uit nog te ontvangen belastingen en heffingen 2017, voor 2,0 miljoen euro uit afrekening parkeergarages en buurtstallingen, voor 8,6 miljoen uit af te rekenen met verbonden partijen en voor 2,0 miljoen uit af te rekenen voor afvalverwerking.

Liquide middelen

Liquide middelen			
(Bedragen x 1.000 euro)	31-12-2017	Gecorrigeerd 01-01-2017	31-12-2016
Kassaldo	113	187	187
Banksaldi	538	375	375
Totaal	651	562	562

Overlopende activa

Overlopende activa			
(Bedragen x 1.000 euro)	31-12-2017	Gecorrigeerd 01-01- 2017	31-12-2016
Nog te ontvangen bijdragen van de EU	61	67	67
Nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	6.332	19.784	18.613
Nog te ontvangen bijdragen van overige overheden	37.750	15.545	15.633
Overige overlopende activa	19.145	16.193	16.115
Totaal	63.289	51.589	50.428

NOG TE ONTVANGEN BEDRAGEN VAN RIJK EN EU (ex art.40a)						
Omschrijving (bedragen x € 1.000)	Saldo 31-12-2016	mutatie begin balans	begin balans	Toevoe- gingen	Ontrek- kingen	Saldo 31-12-2017
REFRAME (interreg)	67	-	67	-	67	0
REFRAME (interreg)	-	-	-	29	-	29
Hytrec (interreg)	-	-	-	32	-	32
Wet Inburgering	8	-	8	-	8	0
ESF 2017-2018	210	-	-	163	210	163

			210			
Gemeentefonds 2017	879	-	879	1.175	937	1.118
Verg. inz. kunststoffen en dranken (Nedvang)	1.159	-	1.159	-	1.159	0
Borgstelling verfafval	21	-	21	-	21	0
Nationale Politie	8	-	8	-	8	0
CAK WMO	681	62	619	132	681	70
Beschermd wonen ZIN	28	-	28	-	-	28
PGB BW 2015	1.223	1.073	150	4.529	4.679	0
PGB 18+	644	33	677	2.449	3.126	0
Zin Jeugd (18-)	500	159	341	-	341	0
APVV Steunhuisvesting	54	-	54	-	54	0
Vangnetregeling 2016-2017	987	972	1.959	1.143	-	3.102
BBZ 2016	498	-	498	-	427	71
Verkoop Viaduct (RWS)	133	-	133	-	133	0
AZC Ulgersmaweg	30	-	30	-	30	0
AZC Energieweg	103	-	103	-	103	0
ESF 2017	-	-	-	7	-	7
DUO Detachering	-	-	-	25	-	25
RIVM vacinaties	-	-	-	53	-	53
PGB 18-	-	1.405	1.405	2.449	3.854	0
Lage-inkomensvoordeel (LIV) 2017	-	-	-	435	-	435
CAK beschermd wonen	-	-	-	381	-	381
ESF 2017 (2e tranche)	-	-	-	214	-	214
RWS Zuidelijke Ringweg	-	156	156	617	156	617
VAS Ten Boer	-	-	-	48	-	48
Grote Markt/Forum	-	11.345	11.345	-	11.345	0
Totaal	7.233	12.617	19.850	13.881	27.339	6.393

Nog te ontvangen bedragen

Op de post nog te ontvangen bedragen staan de opbrengsten die we in 2017 als baten hebben opgenomen in de exploitatie, maar die we nog niet hebben ontvangen. De nog te ontvangen bedragen hebben we verdeeld over de diverse overheden. Nog te ontvangen bedragen van andere instellingen worden onder de overige overlopende activa verantwoord.

Overige overlopende activa

Onder de overige overlopende activa vallen, naast de hiervoor vermelde nog te ontvangen bedragen van andere instellingen, de bedragen die we vooruit hebben betaald. Dat zijn betalingen die we in 2017 hebben gedaan, maar die we in 2017 niet in de exploitatie hebben meegenomen. We 'parkeren' deze betalingen op de balans en verantwoorden deze in de exploitatie van 2018.

Toelichting onzekerheid eigen bijdrage Wmo en Jeugd/ ouderbijdrage Wmo

Een aanvrager van een voorziening, hulp in de huishouding of een financiële tegemoetkoming (persoonsgebonden budget) is op grond van de Wmo en de Jeugdwet een bijdrage verschuldigd.

De wetgeving heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van deze eigen bijdrage wordt uitgevoerd door het CAK. De informatievoorziening van het CAK naar ons is om privacy-redenen beperkt. Hierdoor kunnen wij niet de juistheid en volledigheid op persoonsniveau en op totaal niveau van de eigen bijdragen vaststellen. In de kadernota rechtmatigheid 2015 van de commissie BBV geeft de commissie aan dat de wetgever in feite bepaald heeft dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdrage geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat de gemeente geen zekerheid omtrent de omvang en de hoogte van de eigen bijdrage kan krijgen. In de jaarrekening is dus sprake van een onzekerheid ten aanzien van deze eigen bijdrage, ook al ligt de oorzaak hiervan niet bij ons.

Eigen vermogen

Eigen Vermogen					
(bedragen x 1.000 euro)	Saldo 31-12-2016	Resultaat vorig jaar	Toevoeging	Onttrekking	Saldo 31-12-2017
Algemene reserve	38.718	31.588	6.795	32.503	44.598
Bestemmingsreserve	153.963	73.500	22.355	36.381	211.962
Totaal	192.681	105.087	29.150	68.883	256.560

Voor een uitgebreide detaillering en beschrijving van de reserves wordt verwezen naar [Hoofdstuk 5: Reserves](#).

Het totaal saldo van de reserves is toegenomen van 192,7 miljoen euro naar 257,9 miljoen euro. De reserves zijn onderverdeeld in de algemene egaliseringsreserve en diverse bestemmingsreserves.

Gerealiseerd resultaat (Bedragen x 1.000 euro)	Gecorrigeerd		
	31-12-2017	01-01-2017	31-12-2016
Gerealiseerd resultaat	12.864	104.947	53.558

Dit is het voordelig resultaat over 2017. Voor een specificatie wordt verwezen naar het onderdeel Financieel perspectief, Hoofdstuk 1: [Financieel beeld](#).

Vanuit de doorgevoerde correcties op de beginbalans is het gecorrigeerde resultaat per 01-01-2017 gestegen naar 104,9 miljoen euro.

Voorzieningen

Voor een uitgebreide detaillering en beschrijving van voorzieningen wordt verwezen naar hoofdstuk 6: [voorzieningen](#).

Langlopende schulden

Geldleningen

GELDENINGEN					
Bedragen x 1.000 euro	Boekwaarde	Herrubricering	Opgenomen	Aflossing	Boekwaarde
Omschrijving	1-1-2017	2017	2017	2017	31-12-2017
Obligatie leningen					
- Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	-	162.500			162.500
Totaal binnenlandse pensioenfondsen en verzekeraars	-	162.500	-	-	162.500
Binnenlandse banken en ov. financiële instellingen					
- ABN AMRO Bank NV	76.877			88	76.789
- Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	693.826	-162.500	71.189	45.765	556.750
- Triodos Bank	45.000				45.000
- Nederlandse Waterschaps Bank	268.931		1.087	30.744	239.274
- St. Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Ned.Gemeenten	28			28	-
Totaal binnenlandse banken en overige financiële instellingen	1.084.662	-162.500	72.276	76.625	917.813
Totaal binnenlandse bedrijven	0				0
Openbare lichamen					
- Gemeente Meerssen	2.500		0	0	2.500
- Provincie Noord Brabant	60.000		80.000	0	140.000
Totaal openbare lichamen	62.500		80.000	0	142.500
Overige binnenlandse sectoren					
- Overig (Wichers Hoeth Laken)	1				1
Totaal overige binnenlandse sectoren	1		0	0	1
Totaal buitenlandse instellingen	0		0	0	0
Totaal geldleningen	1.147.163		152.276	76.625	1.222.814

Van de door de BNG verstrekte leningen valt 30 miljoen euro onder het Medium Term Note programma. Sinds de invoering van het Schatkistbankieren is het ook voor Provinciale overheden aantrekkelijk geld te verstrekken aan Gemeenten

De rentelasten verbonden met alle vaste schulden bedraagt 34,9 miljoen euro over 2017.

Waarborgen

Waarborgsommen	Boekwaarde	Opgenomen	Aflossing	Boekwaarde
(bedragen x 1.000 euro)	31-12-2016	2017	2017	31-12-2017
- Gemeente grond/ vergunningspas parkeren	686	1.165	1.152	699

- Benzinepasjes	22	16	22	16
- Toegangspasjes	103	58	91	70
Totaal waarborgsommen	811	1.239	1.265	785

De gemeente vraagt voor diverse werkzaamheden waarborgsommen, die na afloop met de werkelijk gemaakt kosten worden verrekend. Ook wordt bij tijdelijk gebruik van gemeentegrond een waarborg verlangd en worden borggelden gevraagd voor toegangspasjes bij Sport050.

Kortlopende schulden

Kortlopende schulden			
Netto vlottende schulden < 1 jaar			
(bedragen x 1.000 euro)	31-12-2017	Gecorrigeerd 01-01-2017	31-12-2016
Overige kasgeld leningen	109.500	71.050	71.050
Bank- en girosaldo	25.844	33.160	33.160
Overige vlottende schulden	108.071	118.665	119.797
Vlottende schuld	243.415	222.875	224.007

Overige kasgeldleningen

Dit betreft kortlopende leningen (< 1 jaar) waarbij de rente gedurende de looptijd vast staat.

Banksaldi

Deze post bestaat hoofdzakelijk uit het saldo van de bankrekening die wordt aangehouden bij de Bank Nederlandse Gemeenten. Binnen banksaldi zijn ook saldi opgenomen van bankrekeningen die op naam van de Gemeente Groningen staan, maar die beheerd worden voor derden.

Overige schulden

Hieronder worden de kortlopende schulden aan publiekrechtelijke lichamen, aangegane verplichtingen en crediteuren derden opgenomen.

Overlopende passiva

Overlopende passiva			
(Bedragen x 1.000 euro)	31-12-2017	01-01-2017	31-12-2016
Verplichtingen	20.729	25.751	26.997
Vooruit ontvangen bijdragen van de EU	920	59	59
Vooruit ontvangen bijdragen van het Rijk	13.001	8.737	16.673
Vooruit ontvangen bijdragen van overige overheden	988	2.079	6.513
Overige vooruit ontvangen bedragen	5.212	8.176	8.808
Totaal	40.850	44.802	59.050

Verloopoverzicht passiva ex. art.49B Omschrijving (bedragen x 1.000 euro)	Saldo 31-12-2016	corr. Begin balans	saldo 1-1-2017	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Saldo 31-12-2017
CCC reloaded Crealab	30		30		30	0
Like! Gemeente Groningen	0		0	41		41
European Local Energy Assistance (ELENA)	0		0	828		828

Horizon 2020 subsidie	29		29	51	29	51
Organisatie Inburgering (waaronder Generaal Pardon)	137		137	1.138	797	478
ESF 2014-2020	278		278	4.598	4.876	0
ESF 2015-2016 scholen	425		425	3.015	1.770	1.670
OAB bestuursakkoord 2012	439		439	3.450	3.272	617
aanv OAB HBO ers	6		6	22	6	22
VSV17-20 RMC MBO	82		82	18	70	30
VSV17-20 Personele inzet	149		149	3	152	0
VSV17-20 Maatwerk 18+	11		11	21	15	17
VSV17-20 Toeleid onderw werk	6		6	7		13
VSV17-20 Beheer	24		24		24	0
BW BLS subsidies	1.675	-1.675	0	3.351	3.351	0
FES-subsidie 2010	12.000	-12.000	0			0
Polka	92		92	325	367	50
BSV projecten	680		680	1.177	1.144	713
Aanv OAB ouders ond				25		25
Beschermd wonen ZIN				1.744		1.744
Reg.Geld.SteunHuisvesting APVV				104	77	27
Monumentenbudget				25		25
BBZ				6.443		6.443
Volwasseneneducatie regio				103		103
VSV conv 2012-2016				13		13
Heroïne verstrekking Bel				238		238
Inzet experts coach oud VSV				37	7	30
Uren Regionaal Energieloket	197		197	5	197	5
WVD Centrale Werkplaats	11		11		11	0
Jeugdwerkloosheid	68		68		68	0
BDU 2013-37005	4.434	-4.434	0			0
BDU	216	-216	0			0
Bijdrage BB Fietspad Helperzoom	387		387		241	146
Bijdrage Quick Win / Regiofonds	431		431		431	0
NetwA provinciale bijdrage HOV	985		985		985	0
Bereikbaarheid stad			0	238		238
(vordering) RSP			0	83		83
RSP subsidie P+R			0	116		116
Bijdrage Groningen Bereikbaar			0	105	18	87
Rijkswaterstaat aanpak Ring Zuid				259		259
Bijdrage BB Slimme route hoofdst				493	180	313
Totaal	23.461	-18.325	5.136	30.173	20.400	14.909

Overige overlopende passiva

Hieronder vallen onder andere bedragen die we nog moeten betalen. Het zijn kosten voor leveringen en diensten die in 2017 zijn geleverd, maar waarvoor we de factuur nog niet hebben ontvangen. We hebben de kosten wel in de exploitatie 2017 opgenomen. Afhandeling van deze bedragen vindt in 2018 plaats.

In de post overige overlopende passiva zit een bedrag ad 5,2 miljoen euro met betrekking tot vooruit ontvangen bedragen en deze bestaat voornamelijk uit:

- 1,1 miljoen euro inzake spaartegoeden voor aankoop kunstwerk CBK;

- 1,6 miljoen euro voor parkeervergunningen 2018 welke in 2017 zijn gefactureerd;
- 1,4 miljoen euro houdt verband met in 2017 vooruit gefactureerde bedragen welke betrekking hebben op 2018.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

In de balans zijn alle bezittingen en schulden toegelicht. Wij kennen ook verplichtingen die niet in de balans zijn opgenomen. In onderstaand overzicht zijn deze verplichtingen inzake niet bedrijfsvoering contracten opgenomen.

Meerjarige raamcontracten > 250 duizend euro		
Bedragen x 1.000 euro)		
Omschrijving Leverancier	contractwaarde	einde contract
A. Mauritz & Zonen B.V.	1.400	2018
Aannemingsmaatschappij van Gelder B.V.	3.131	2018
Aarsleff Leidingrenovatie	1.500	2018
ARCADIS Nederland B.V.	800	2019
Attero BV	3.200	2021
Autobedrijven Esa van	250	2019
BAM Infra Energie&Water B	1.500	2018
BAM Techniek	34.700	2018
Boer Speeltoestellen B.V.	400	2019
Bouwbedrijf Kooi	8.920	2018
Boot & Co. Boomkwekerijen	1.200	2018
Broekema Wegenbouw B.V.	1.776	2018
Bylandt B.V.	900	2023
Croonwolver&dros B.V.	250	2019
Croonwolver&dros B.V.	250	2021
CWF B.V.	280	2023
Delftechniek	300	2020
Dynniq Nederland B.V.	4.000	2019
Dynniq Nederland B.V.	3.500	2019
eibe Benelux B.V.	400	2019
Goudappel Coffeng B.V.	800	2019
GroeNoord Ag&Turf B.V.	1.217	2020
Hanzevast projectrealisat	1.031	2018
Havik Auto	250	2019
Heicom B.V.	272	2019
HR Groep	340	2018
HPB Diensten	907	2021
Hyundai Motor Netherlands	250	2019
Interparking	1.500	2020
IP Paraking	1.300	2021
Ippel Dredging B.V.	1.949	2018
Janssen Fritsen	450	2018
Kompan B.V.	400	2019

KTK B.V.	600	2018
Kuil Banden	640	2019
Landbouwwerktuigenhandel	625	2020
Lichtpunt Theatertechniek	267	2018
Louwman Groningen	250	2019
Medipoint	1.792	2018
Niestijl Mechanisatie	1.292	2020
Nonak	1.462	2018
Otoloift	400	2021
PinkRocade Local Governm	570	2018
Renewi	800	2021
Roelofs Advies en Ontwerp	800	2019
Schmit Parkeersysteem B.V	800	2019
Sigmax Law Enforcement B.	400	2018
Suez Recycling en Recovery	1.520	2021
Stichting Werkpro	848	2019
Strukton WorkSphere	283	2023
Sweco Nederland B.V.	400	2019
Sweco Nederland B.V.	800	2019
Sweco Nederland B.V.	800	2019
Tauw B.V.	1.200	2018
Tauw B.V.	800	2019
Terwolde Groningen	250	2019
Van Bergen B.V. Mechanisa	1.317	2020
Van Venrooy B.V.	1.320	2022
Vandervalk+Degroot	672	2018
Wegenbouwbedrijf De Wilde	328	2018
Wijkcentrum Het Dok	610	2021
Witteveen+Bos	800	2019

Renteswap (bedragen x 1.000 euro)					
Tegenpartij	Onderliggende lening *	Variabel rente percentage	Vast rente percentage	Eind datum contract	Marktwaaarde
ABN-AMRO	1.788	6 mnds euribor	4,7525%	2031	-586
* Hoofdsom per balansdatum	1.788				

Ten behoeve van het afdekken van het renterisico op een langlopende lening met een variabele rente (zijnde de 6-maands Euribor) heeft de gemeente Groningen een renteswap afgesloten. Op grond van dit contract dient de gemeente Groningen over de hoofdsom van de langlopende lening een vaste rente te betalen en ontvangt de gemeente Groningen een variabele rente over de hoofdsom van de Interest Rate Swap Vanilla. Het contract kent geen verplichting om een onderpand voor de negatieve marktwaarde aan te houden (margin call). Ook is er geen sprake van een clause waarbij de tegenpartij het contract kan opzeggen. De

hedge-relatie is volledig effectief. Het betreft hier een ABN-AMRO Single A-rating met een negatieve marktwaarde van 586 duizend euro.

Gewaarborgde geldleningen

Omschrijving (bedragen x 1.000 euro)	Hoofdsom	Restant 31-12-2016	Nieuwe gewaarborgde geldleningen	Totaal van de gewone en buitengewone aflossing	Restant 31-12-2017	Dekking
Garantie sociale woningbouw (WSW)	1.587.051	1.528.689	47.000	80.742	1.494.947	-
Garantie aankoop eigen woning (WEW)		1.203.000		PM	1.203.000	-
Garantie Startersfonds Triodos	160		160	8	152	100%
Garantie Sportverenigingen	127	83	45	5	123	50%
Totaal gewaarborgde geldleningen		2.731.772	47.205			

De Stichting Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) is in 1983 opgericht met als doel de toegang tot de kapitaalmarkt voor de deelnemende woningcorporaties te bevorderen. Tegen betaling van een borgstellingsvergoeding door de betreffende woningcorporaties biedt het WSW-zekerheid aan geldgevers van die woningcorporaties voor de rente- en aflossingsverplichtingen van de geborgde geldleningen. Om te voorkomen dat het WSW wordt aangesproken op zijn borgstelling zijn er verschillende vangnetten en buffers. Een corporatie die niet voldoet aan de kredietwaardigheidseisen van het WSW komt in beginsel voor sanering in aanmerking. Daarbij ontvangt deze corporatie saneringssteun, opgebracht door de sector en geaccordeerd door de minister. Het fondsvermogen van het WSW (ongeveer 0,6 miljard euro) is daarna de eerste buffer om aanspraken van geldgevers op te kunnen vangen. Deze reserve kan het WSW zo nodig aanvullen door het onderpand van de noodlijdende corporatie uit te winnen. De tweede buffer is de onderlinge waarborg van corporaties (het obligo). Corporaties voldoen op eerste verzoek 3,85% van hun geborgde schuldrestant aan het WSW. De derde en laatste buffer bestaat uit de achtervang van Rijk en gemeenten, die indien nodig het WSW voorzien van renteloze leningen. Deze renteloze leningen worden terugbetaald als het vermogen van het WSW weer op voldoende peil is. De renteloze leningen worden verdeeld volgens de verhouding 50% Rijk, 25% schadegemeenten en 25% alle gemeenten op basis van het relatieve aandeel. De meest recente opgave van het WSW geeft aan dat, van het totaal van 82,2 miljard euro door het WSW geborgde bedrag, 1,45 miljard euro betrekking heeft op de achtervang van de gemeente Groningen.

De Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW) is in 1993 opgericht. Dit naar aanleiding van de wens van het Rijk en de gemeenten om te komen tot verzelfstandiging van het instrument gemeentegarantie met rijksdeelneming. Per 1 januari 1995 was deze verzelfstandiging een feit met de introductie van de Nationale Hypotheek Garantie (NHG). Tegen betaling van een premie kan een huizenkoper (de hypotheekgever) via NHG een rentevoordeel op een hypothecaire geldlening verkrijgen en worden de financiële risico's die samenhangen met deze lening beperkt. Het WEW biedt via de NHG aan de geldgevers zekerheid voor het geval de hypotheekgever niet aan zijn financiële verplichtingen voldoet. Bij gedwongen verkoop van de woning van de hypotheekgever kan de opbrengst van de woning lager zijn dan de restwaarde van de uitstaande hypotheekschuld. Als dat zo is en de geldgever heeft voldaan aan de door het WEW vastgestelde algemene voorwaarden, dan kan de geldgever het WEW aanspreken voor de restschuld. Het WEW beschikt hiervoor over een fondsvermogen (1,0 miljard euro) dat is gevormd door de ontvangen premies. Indien dit fondsvermogen ontoereikend is, wordt aanspraak gemaakt op de achtervang van Rijk en gemeenten. Deze dienen het fondsvermogen aan te vullen met renteloze leningen, die door het WEW worden terugbetaald als het fondsvermogen door nieuwe premieontvangsten weer op peil is gebracht. Voor nieuwe garanties vanaf 1 januari 2011 is sprake van 100% achtervang van het Rijk. Voor garanties die zijn afgegeven tot en met 31 december 2010 is sprake van 50% achtervang van het Rijk, 25% achtervang van de schadegemeenten en 25%

achtervang van alle gemeenten op basis van het relatieve aandeel. Aangezien er geen nieuwe leningen onder Groningse achtervang meer worden aangegaan en er op bestaande leningen wordt afgelost, zal dit bedrag jaarlijks verder afnemen.

In juni 2016 heeft de raad besloten tot oprichting van een startersfonds in samenwerking met de Triodosbank. Door dit fonds worden initiatieven in de stad mogelijk gemaakt voor tijdelijk ruimtegebruik. Daardoor wordt de economische kracht van de stad versterkt. De Triodosbank verstrekt kredieten, met behulp van gemeentelijk geld worden zekerheden afgegeven. In 2017 zijn 2 garanties afgegeven.

In juni 2016 heeft de raad de regeling garantstelling leningen breedtesport vastgesteld. Deze regeling wordt uitgevoerd in samenwerking met de Stichting Waarborgfonds Sport. Onder deze regeling zijn 2 garanties afgegeven.

WarmeStad

Op 8 juni 2016 heeft uw raad besloten om 7 miljoen euro beschikbaar te stellen voor het verwerven van aandelen in Warmtenet NoordWest BV door WarmteStad. Er is inmiddels in 2017 6 miljoen euro ter beschikking gesteld. De structurele kapitaallasten worden gedekt uit Nieuw Beleid 2016 en het programma Groningen geeft Energie.

Tevens heeft uw raad besloten om 2 miljoen euro beschikbaar te stellen voor het verwerven van agio aandelen in Warmtenet NoordWest BV door WarmteStad. Met het on-hold zetten van Geothermie, vindt op dit moment een strategische heroriëntatie en besprekingen plaats in relatie tot een alternatieve duurzame bron. Dit bedrag wordt gedekt uit de risicodragende lening van de provincie Groningen.

Hoofdstuk 9. Overige gegevens

Overzichten

1. Jaarrekening op taakveld

Baten en Lasten	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening
01 Bestuur	4.765	4.648	3.959
Lasten	4.788	4.655	4.780
Baten	23	7	821
010 Mutaties reserves	-12.926	-40.471	-39.733
Lasten	17.935	29.150	29.150
Baten	30.861	69.621	68.883
02 Burgerzaken	3.813	3.920	3.800
Lasten	8.075	8.511	8.203
Baten	4.263	4.591	4.404
04 Overhead	95.334	92.817	98.665
Lasten	116.596	101.603	108.477
Baten	21.262	8.786	9.812
05 Treasury	-4.092	-5.391	-7.058
Lasten	40.395	38.880	43.983
Baten	44.487	44.271	51.042
061 OZB woningen	2.391	-23.205	-24.204
Lasten	2.644	2.697	2.792
Baten	253	25.902	26.996
062 OZB- niet woningen	-61.765	-34.972	-35.364
Lasten	2.112	2.042	2.000
Baten	63.877	37.014	37.364
063 Parkeerbelasting	-5.996	-6.036	-6.009
Lasten	1.894	1.769	2.103
Baten	7.891	7.806	8.111
064 Belastingen Overig	1.167	-647	-581
Lasten	2.801	1.069	1.305
Baten	1.634	1.716	1.885
07 Algemene uitkering en overige	-437.476	-451.726	-454.166
Baten	437.476	451.726	454.166
08 Overige baten en lasten	-905	465	1.309
Lasten	9.165	11.331	10.051

Baten	10.071	10.865	8.742
11 Crisisbeheersing en Brandweer	15.497	15.523	15.423
Lasten	17.296	16.488	15.926
Baten	1.799	965	503
12 Openbare orde en Veiligheid	3.272	2.787	2.562
Lasten	3.913	3.378	3.026
Baten	641	591	464
21 Verkeer en vervoer	24.312	27.381	29.744
Lasten	27.837	30.717	34.155
Baten	3.526	3.335	4.411
22 Parkeren	2.256	1.859	879
Lasten	11.552	11.872	10.518
Baten	9.296	10.013	9.639
24 Economische Havens en waterweg	723	755	814
Lasten	973	974	1.045
Baten	250	219	231
25 Openbaar vervoer	2.056	2.803	502
Lasten	2.056	2.803	574
Baten			72
31 Economische ontwikkeling	-378	1.429	5.029
Lasten	6.500	8.377	9.167
Baten	6.877	6.948	4.138
32 Fysieke bedrijfsinfrastructuur	7.884	8.829	-3.839
Lasten	9.065	10.010	9.590
Baten	1.181	1.181	13.428
33 Bedrijvenloket en bedrijfsrege	1.927	2.731	2.139
Lasten	2.742	3.657	2.956
Baten	815	927	817
34 Economische promotie	-7	46	-482
Lasten	1.166	1.264	1.340
Baten	1.173	1.218	1.821
42 Onderwijshuisvesting	9.994	10.316	10.492
Lasten	10.429	10.751	11.168
Baten	435	435	676
43 Onderwijsbeleid en leerlingzak	12.960	13.173	11.527
Lasten	17.801	21.028	19.586
Baten	4.841	7.855	8.059

51 Sportbeleid en activering	1.101	1.214	1.083
Lasten	1.109	1.222	1.112
Baten	8	8	29
52 Sportaccommodaties	11.409	11.791	11.203
Lasten	17.884	18.116	17.048
Baten	6.475	6.325	5.845
53 Cultuurpresentatie, cultuurpro	12.136	15.914	15.770
Lasten	20.425	24.228	25.304
Baten	8.289	8.314	9.535
54 Musea	15.787	15.872	15.762
Lasten	15.787	15.872	15.779
Baten			17
55 Cultureel erfgoed	435	435	569
Lasten	442	467	577
Baten	7	32	8
56 Media	0	0	-35
Lasten	49	49	11
Baten	49	49	45
57 Openbaar groen en (openlucht)	16.858	18.052	16.319
Lasten	18.504	19.732	18.901
Baten	1.646	1.680	2.582
61 Samenkracht en burgerparticipa	21.646	28.247	25.537
Lasten	23.212	29.410	26.617
Baten	1.566	1.163	1.080
62 Wijkteams	18.725	16.975	18.134
Lasten	24.167	21.964	24.473
Baten	5.442	4.988	6.339
63 Inkomensregelingen	20.659	34.510	35.509
Lasten	181.188	193.692	190.815
Baten	160.529	159.182	155.306
64 Begeleide participatie	21.949	27.045	24.595
Lasten	34.596	33.544	33.538
Baten	12.647	6.499	8.944
65 Arbeidsparticipatie	22.158	22.353	22.027
Lasten	22.448	22.394	22.743
Baten	290	41	716
66 Maatwerkvoorzieningen (WMO)	5.690	6.233	6.122

Lasten	5.726	6.357	6.206
Baten	36	124	84
671 Maatwerkdienstverlening 18+	21.384	25.982	31.977
Lasten	28.340	28.593	35.162
Baten	6.956	2.611	3.185
672 Maatwerkdienstverlening 18-	56.133	56.167	62.696
Lasten	56.133	56.167	62.702
Baten			6
681 Geëscaleerde zorg 18+	75.770	72.412	74.984
Lasten	76.118	77.392	80.512
Baten	348	4.980	5.528
71 Volksgezondheid	5.739	7.715	7.169
Lasten	37.131	34.415	33.613
Baten	31.392	26.700	26.444
72 Riolering	-839	-837	-2.215
Lasten	15.514	15.471	14.527
Baten	16.354	16.308	16.742
73 Afval	-6.889	-9.396	-9.824
Lasten	28.409	28.418	28.941
Baten	35.299	37.814	38.765
74 Milieubeheer	2.152	2.132	1.927
Lasten	2.308	2.331	2.680
Baten	156	199	753
75 Begraafplaatsen en crematoria	546	574	628
Lasten	1.946	1.949	1.951
Baten	1.400	1.376	1.323
81 Ruimtelijke Ordening	6.762	7.580	7.556
Lasten	11.381	12.170	11.495
Baten	4.619	4.590	3.938
82 Grondexploitatie (niet bedrijf)	2.046	2.046	-7.552
Lasten	4.293	4.293	4.384
Baten	2.246	2.246	11.936
83 Wonen en bouwen	3.887	9.948	11.788
Lasten	11.965	20.639	23.261
Baten	8.079	10.691	11.472
Totaal	47	0	-12.865

2. Subsidies en inkomensoverdrachten

Nr	Deelprogramma	Primitieve begroting	Actuele begroting	Rekening 2017
01.1	Werk en activering	4.920	6.350	5.775
01.2	Inkomen en armoedeverlichting	166.705	173.906	174.959
02.1	Groningen Kennisstad	861	1.670	1.304
02.2	Aantrekkelijke stad	1.381	1.381	1.222
02.3	Bedrijvige stad	650	650	299
02.4	Overig economie en werkgelegenheid	4.138	4.068	4.128
03.1	Onderwijskansen	5.602	9.413	7.433
03.2	Voorkomen schooluitval	1.488	1.488	1.114
04.1	Sociaal klimaat	19.825	19.723	19.255
04.2	Passende ondersteuning en zorg	165.283	169.852	179.868
05.1	Sportieve infrastructuur	979	1.086	738
05.2	Jeugd in Beweging en Ruim Baan	1.272	1.297	1.102
06.1	Culturele infrastructuur	9.562	9.607	10.090
06.2	Deelname aan cultuur	15.134	15.263	15.359
07.1	Fiets	0	0	7
07.2	Openbaar vervoer	159	159	165
07.3	Auto	0	0	72
07.4	Parkeren	0	0	47
07.5	Verkeersveiligheid	0	0	59
07.6	Overig verkeer	2	14	4.292
08.1	Gezinnen	291	291	85
08.2	Jongerenhuisvesting	0	0	39
08.3	Wonen en zorg	31	31	11
08.4	Kwaliteit woningvoorraad	0	2.000	1.127
08.5	Betaalbaarheid en beschikbaarheid	0	0	0
08.6	Cultuurhistorie en archeologie	115	135	182
08.7	Overig wonen	207	71	210
09.1	Kwaliteit leefomgeving	107	596	609
09.2	Afvalinzameling en -verwerking	1.126	3.640	3.714
10.1	Veilige woon- en leefomgeving	0	340	435
10.2	Jeugd en veiligheid	0	49	85
10.3	Integriteit en veiligheid	0	0	0
10.4	Fysieke veiligheid	15.304	15.304	15.588
11.1	Publieke dienstverlening	1.616	2.002	1.791
11.2	Communicatie met de burger	0	0	35
12.1	College en Raad	636	533	429
12.2	Gebiedsgericht werken	300	418	1.859
13.1	Algemene inkomsten en post onvoorzien	0	81	86
14.1	Overhead en ondersteuning organisatie	3	23	102
	Hulpkostenplaatsen	1.259	1.926	1.821
	Totaal subsidies en inkomensoverdrachten	418.956	443.367	455.496

3. Begrotingsoverschrijdingen

Deel programma	Actuele begroting lasten	Rekening lasten	Over schrijding	Soort NIVRA over-schrijding	Toelichting naar oorzaak en achtergronden bij overschrijdingen > 500 duizend euro
04.2 Passende ondersteuning en zorg	197.174	213.485	-16.311	4	<p>De overschrijding van de lasten worden voornamelijk veroorzaakt door de hogere kosten voor WMO-begeleiding en Jeugd. Deze zijn 14 miljoen euro hoger dan begroot:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Wmo begeleiding (N 5,8 miljoen euro) <p>We zien een nadelig resultaat ontstaan op de Zorg In Natura (ZIN) 18+ van 6,6 miljoen euro ten opzichte van de begroting. Als gevolg van een toenemend aantal afgegeven indicaties en het aantal unieke cliënten vanaf juli.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Algemene voorziening Huishoudelijke Hulp (V 0,9 miljoen euro) <p>We zien in 2017 een lichte stijging van het aantal cliënten. De gemiddelde indicatiewaarde per cliënt kent een dalende trend. Het verzilveringspercentage bedraagt 79,8%. Per saldo een voordeel ten opzichte van de begroting van 1,0 miljoen euro.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Overige Wmo voorzieningen (N 1,3 miljoen euro) <p>De stijging van de tarieven voor hulpmiddelen (rolstoelen e.d.) zorgt voor extra uitgaven. Het aantal verstrekte hulpmiddelen is op hetzelfde niveau gebleven.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jeugd (N 8,8 miljoen euro) <p>Enerzijds bestaat dit resultaat uit het nadeel op de gecontracteerde Jeugdhulp via de RIGG. Als gevolg van de stijging van het aantal verwijzingen naar de Jeugdhulp sinds de transitie, met name naar ambulante jeugdhulp en dagbesteding/dagbehandeling, nemen de kosten exponentieel toe. Dit is een regionaal, maar ook zeker een landelijk probleem. Het huidige door de RIGG afgegeven resultaat voor de totale zorgkosten Jeugd in de regio Groningen kent een bandbreedte en bedraagt 30,3 miljoen euro. Voor de stad Groningen komt daarmee het tekort uit op 8,9 miljoen euro. De RIGG heeft aangegeven dat er voor Groningen over 2015 en 2016 nog een voordeel wordt verrekend van 0,6 miljoen euro. Hiermee is nu een totaal tekort van 8,3 miljoen euro in de jaarrekening voor de gecontracteerde Jeugdhulp via de RIGG opgenomen. Daarnaast hebben we te maken met aanvullende kosten voor niet-gecontracteerde zorgaanbieders van 0,5 miljoen euro.</p>
06.1 Culturele infrastructuur	29.319	30.383	-1.064	1	<p>De overschrijding van de lasten worden voornamelijk veroorzaakt door de hogere kosten voor programmering en kosten voor onderhoud gebouwen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Onderhoud gebouwen (N 320 duizend euro) <p>Bij de Oosterpoort en de Schouwburg was er 2017 een nadeel op onderhoud van 320 duizend euro. In 2017 is de onderhoudssituatie van De Oosterpoort onderzocht door Draaijer en Partners. Aanleiding was onder andere het oplopende tekort op onderhoud en knelpunten met betrekking tot de (brand)veiligheid en geluidsoverlast. Uit het onderzoek bleek dat het gebouw, ongeacht de investeringen, niet meer 'up to date' is te krijgen. Daarop heeft ons college besloten tot nieuwbouw binnen 10 jaar en instandhouding van de huidige locatie gedurende deze periode. Om te voldoen aan de actuele eisen met betrekking tot (brand)veiligheid en geluidsoverlast, is -conform het advies - besloten tot het doen van de noodzakelijke investeringen in 2018.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Programmering (N 1,2 miljoen euro) <p>In het kader van onze ontwikkelrol bij de podiumkunsten hebben we in 2017 in de programmering bij de Oosterpoort enkele experimenten opgezet, zowel op inhoud als op nieuwe doelgroepen. Met nieuwe festivals als Rockit, Schools'out en My First Festival proberen we nieuwe jazzmuziek en meer jeugd binnen te krijgen. Daarnaast zijn we gestart met het verbinden van de wijken van Groningen en de Stadsschouwburg in het project De Wijk, De Wereld. Deze experimenten hebben in 2017 geleid tot nadeel op het programmeringsresultaat.</p>
06.2 Deelname aan cultuur	15.215	15.228	-13		Zie toelichting bij het onderdeel programmaverantwoording.
07.3 Auto	1.004	1.913	-909	4	De begrotingsoverschrijding wordt grotendeels veroorzaakt door een overschrijding bij dit deelprogramma in verband HOV netwerkanalyse, welke per saldo wegvalt tegen de voordelen bij de deelprogramma's 7.1 en 7.2.

07.6 Overig verkeer	8.307	12.782	-4.475	4	De begrotingsoverschrijding wordt veroorzaakt door de vergoeding compensatie Tram (N 4,280 miljoen euro) In 2015 zijn afspraken gemaakt met de regio Groningen-Assen over compensatie van de regio tram middelen. Onderdeel van de afspraken was het betalen van bovengenoemde compensatie in 2017. Hetgeen vanaf 2017 uit structureel beschikbare middelen kan worden gedekt. Voorgesteld wordt deze last ten laste van een bekleemde reserve kapitaallasten te brengen en de vanaf 2017 beschikbare middelen in de kapitaallastensfeer hier tegen te ruilen.
08.2 Jongerenhuisvesting	583	869	-285		
08.3 Wonen en zorg	31	325	-294		
08.6 Cultuurhistorie en archeologie	827	1.116	-289		
08.7 Overig wonen	15.518	19.543	-4.026	4	De begrotingsoverschrijding binnen dit deelprogramma wordt veroorzaakt door een nadeel op de kapitaallasten en de afwaardering van WarmteStad: - Vrijval kapitaallasten (N 1,2 miljoen euro) Bij het uitvoeren van diverse ruilacties van reserves ter dekking van de financiering van activa tegen structurele middelen voor kapitaallasten is de begroting op dit deelprogramma abusievelijk gewijzigd. Er zijn teveel middelen aan programma 2 toegevoegd. Daardoor ontstaat op dit programma een nadeel en op programma 2 een voordelig resultaat. - Afwaardering WarmteStad (N 2,9 miljoen euro) Warmtestad BV heeft in 2017 het project Geothermie gestaakt. Dit betekent dat de boekwaarde van deze deelneming te hoog was gewaardeerd en dat we een verlies moeten nemen. Op de agiostortingen Warmtestad wordt 2,929 miljoen euro afgewaardeerd als gevolg van het niet doorgaan van het project Geothermie.
09.2 Afvalinzameling en -verwerking	31.270	31.709	-439		
10.2 Jeugd en veiligheid	605	616	-11		
11.2 Communicatie met de burger	55	228	-173		
12.1 College van Burgemeester en Wethouders en gemeenteraad	5.135	5.541	-407		
13.1 Algemene inkomsten en post onvoorzien	41.184	46.127	-4.943	1	De overschrijding binnen dit deelprogramma wordt veroorzaakt door toepassing van de BBV voor rente grondexploitaties. De BBV schrijft voor dat de rente voor grondexploitaties wordt berekend op een specifieke manier. Als basis voor de renteberekening gelden de standen per 1 januari in plaats van de gemiddelde standen. Daarnaast mag een aantal activa niet langer als grondexploitatie worden aangemerkt. Het naleven van de voorschriften leidt tot een voordelig rente-effect van 343 duizend euro bij Treasury. De overige effecten bedragen per saldo 18 duizend euro negatief.

14.1 Overhead en ondersteuning organisatie	106.474	116.351	-9.877	4	<p>De overschrijding binnen dit programma wordt voornamelijk veroorzaakt door:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bezuinigingen (N 1,0 miljoen euro) <p>De bezuinigingstaakstelling op vastgoed is 2 miljoen euro. Hiervan is een deel gerealiseerd; grotendeels door incidentele maatregelen.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Frictiekosten (N 2,9 miljoen euro) <p>Het nadeel wordt veroorzaakt door een hoger beslag op het frictiebudget (658 duizend euro) en een dotatie in de voorziening voor toekomstige frictiekosten (2,3 miljoen euro). De noodzakelijke omvang van de voorziening is herkend waarbij rekening is gehouden met de gemaakte afspraken per medewerker.</p> <ul style="list-style-type: none"> - ICT (N 558 duizend euro) <p>We hebben een nadeel op de lasten van 752 duizend euro. Die worden veroorzaakt doordat in 2017 incidentele kosten zijn gemaakt voor vervanging van applicaties en (zoals verwacht) extra kosten voor informatiebeveiliging zijn gemaakt. Redenen hiervoor zijn te vinden in de steeds groter wordende inzet voor onder meer bewustwording, analyses beveiligings- incidenten, informatiebeveiliging binnen projecten en het verder op orde brengen van ons basisniveau aan informatiebeveiliging. Vanuit landelijke, maar ook Europese, wet- en regelgeving, wordt het belang van informatiebeveiliging steeds groter. Hetgeen ook de binnen de gemeente toegenomen inzet en prioriteit verklaart. Op basis van deze ontwikkeling is er vanaf 2018 structureel meer budget voor informatiebeveiliging beschikbaar gesteld. De hogere lasten worden voor 194 duizend euro gecompenseerd door extra baten, omdat we een deel van de extra kosten in rekening hebben kunnen brengen bij de verschillende opdrachtgevers.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Outsourcing ICT (N 178 duizend euro) <p>Door een verschuiving in de start van de aan- en uitbesteding van generieke ICT schuift de algehele planning op, planvorming en opstarten projecten duurt langer dan gepland. Dit levert een voordeel op van ca 1,2 miljoen euro. Wij hebben een inschatting van de totale personele consequenties gemaakt en een reorganisatievoorziening getroffen. Dit levert een nadelig effect voor 2017 op van 2,2, miljoen euro. In de business case was in latere jaren rekening gehouden met deze personele consequenties. Door het treffen van de reorganisatievoorziening is dit effect nu in 2017 zichtbaar, over de gehele looptijd is het effect nihil. Verder worden in verband met de voorgenomen outsourcing ICT de investeringen waar nodig uitgesteld. Dit leidt tot incidentele vrijval op kapitaalslasten van afgerond 0,9 miljoen euro.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Personeelslasten/ extra dienstverlening (N 3,9 miljoen euro) <p>De detachingsopbrengsten zijn hoger, omdat er meer medewerkers zijn gedetacheerd dan oorspronkelijk begroot. Hier tegenover staan hogere lasten door meer (ingeleend) personeel. Per saldo een voordeel van 716 duizend euro.</p> <p>Binnen het Shared Service Center wordt zorgvuldig omgegaan met vacatures en het invullen hiervan, waardoor er meer een beroep wordt gedaan op externe inhuur. Dit is echter meer dan verwacht. De te realiseren bezuinigingen lopen in een trager tempo dan verwacht ook omdat er ziekte is opgetreden. In verband met de continuering van de bedrijfsvoering is hiervoor ingehuurd. Daarnaast worden in verband met de voorgenomen outsourcing ICT-vacatures veelal niet structureel ingevuld. Om de continuïteit van de dienstverlening te garanderen wordt extern ingehuurd. Daarnaast worden vaste medewerkers gedetacheerd. Dit leidt tot extra baten. Per saldo ontstaat een nadeel veelal doordat inhuur duurder is dan vast personeel en is inclusief de externe inhuur voor overige projecten binnen bedrijfsvoering. Verder is ingezet op versterking van onder meer financiën en audit, is er extra ingehuurd voor het project herhuisvesting Zuiderdiep, het verbetertraject van de administratie en transitie van de archiefafdelingen. Per saldo een nadeel van 3,6 miljoen euro.</p> <p>Een ander nadeel wordt veroorzaakt door het tekort op de bedrijfsvoering van de directie SO. Dit is een optelling van de voor- en nadelen van de resultaten op opleidingsbudgetten, ongerealiseerde taakstellingen, afwijkingen op inhuur. Per saldo een nadeel van 875 duizend euro.</p>
--	---------	---------	--------	---	---

Kredietoverschrijdingen staan toegelicht in [hoofdstuk 4 Investerings- en financieringsstaat](#).

4. Investerings

Omschrijving investering (Bedrag x 1.000 euro)	Tijds planning krediet	Kredieten voorgaande jaren	Realisatie t/m vorig jaar	Restant krediet per 01-01-2017	In 2017 nieuw gevoteerd krediet	Realisatie in 2017	Vrijval gereed project	Over boeking restant naar 2018	Nog te ontvangen bijdragen
Kantine	2005-2015	20	6	14		11	3		
Meubilair	2009-2015	1.686	1.559	127		127			
Paslezers WIJ Teams	2016-2017	760	394	366				366	
Routine investeringen 2016	2016-2016	926	325	601		341		260	
routine investeringen 2017	2017-2017				411			411	
ICT WIJ Teams	2016-2017	151	58	93		22		71	
Routine investeringen 2015	2015-2016	1.080	686	394		394			
Routine investeringen 2015 (GWS)	2015-2016	150		150				150	
Routine investeringen 2016	2016-2016	1.490		1.490		666		824	
Routine investeringen 2017	2017-2017				2.315			2.315	
Vervanging Cipers	2009-2015	171	7	164				164	
herrinrichting van Lennepleaan	2016-2017	450		450		412		38	450
Afstandsbediening bruggen	2013-2015	1.304	1.205	99				99	
routine investeringen 2014	2014-2017	4.731	4.096	635		635			
Routine investeringen 2015	2015-2016	5.387	4.231	1.156		1.156			
routine investeringen 2016	2016-2016	4.641	2.576	2.065		2.065			
routine investeringen 2017	2017-2017				5.452	1.412		4.040	
Sanering riolering 2011	2011-2015	14.316	13.342	974	-974				-312
Sanering riolering 2012	2012-2015	13.355	11.134	2.221	-2.221				-599
Sanering riolering 2013	2013-2016	14.315	10.821	3.494	-3.112	397		-15	-25
Sanering riolering 2014-2018	2014-2018	33.219	13.454	19.765	4.756	5.585		18.936	-274
Verleggen riolering aanpak ringweg Zuid	2016-2017	20.000	853	19.147		13.484		5.663	18.433
Vervangingsinvesteringen openbare ruimte 2012-2017	2012-2018	19.923	13.813	6.110	4.925	6.024		5.011	-224
Aanpassing grote zaal Oosterpoort	2013-2015	800	759	41			41		
Routine investeringen 2015	2015-2016	2.190	1.859	331		331			
Routine investeringen 2016	2016-2016	1.715	950	765		361		404	
Routine investeringen 2017	2017-2017				2.348			2.348	
30 km Engelbert, Middelbert, Dorkwerd	2007-2015	1.794	1.746	48				48	18
Aanschaf parkeervergunningensysteem	2014-2015	190	176	14				14	
Automaatregelen netwerkanalyse Groningen-Assen	2014-2015	600		600				600	600
Basispakket Verkeersmanagement	2014-2015								
Bessemooerstrook	2014-2016	3.116	1.934	1.182		24		1.158	1.182
Beter benutten - fietsparkeren stad Groningen	2013-2015	995	917	78				78	132
Binnenstadvisie Bestemming Binnenstad	2016-2017	2.544	304	2.240	4.372	4.662		1.950	-13
Busbaan P + R Europapark UMCG	2011-2015	5.430	4.572	858				858	858
Card only parkeerautomaten	2011-2015	2.787	2.787						2.500
Damsterdiepgarage	2005-2015	41.482	40.941	541		15		526	34.882
Doorstr.Ln.CdH en V.Ketw.Verschuurlaan	2007-2015	860	556	304				304	148
Doorstroommaatregelen Martiniziekenhuis	2014-2015	1.850	1.489	361		-13		374	334
Dynamisch verkeersmanagement P13	2011-2015	431	356	75				75	75

Extra sneltrein Groningen- Leeuwarden	2015-2015	50		50			50	50
Fietsenstallingen P+R locaties	2017-2017				175	88	87	87
Fietsmaatregelen netwerkanalyse Groningen-Assen	2014-2015	6.760	3.087	3.673		1.954	1.719	3.200
Fietspad de Verbetering Hoogkerk	2013-2015	610	610					360
Fietspad Engelbert	2015-2015	200	199	1			1	1
Fietstunnel Papiermolen	2017-2018				4.000		4.000	
Gresco Jaarkrediet	2015-2016	4.973	373	4.600		964	3.636	
Gresco-Energie Stadsschouwburg	2015-2015	141		141			141	
Gresco-isoleren appendages	2015-2015	71		71			71	
Gresco-led verlichting Electronstraat	2015-2015	50		50			50	
Groningen Spoorzone Fiets	2016-2017	29.360		29.360			29.360	18.060
Herewegviaduct	2011-2018	1.505	98	1.407			1.407	1.505
Herinrichting Stadspark	2006-2015	3.454	3.447	7			7	220
Herinrichting/sanering Boterdiep/Bloemstraat	2014-2015	3.023	2.287	736		196	540	736
HOV-as west paterswoldseweg/koeriersterweg	2008-2020	14.350	13.357	993		-237	1.230	1.616
HOV-maatregelen netwerkanalyse Groningen-Assen	2013-2017	19.587	7.105	12.482		1.448	11.034	11.199
Investeringskrediet Oostelijke Ringweg (aanvulling)	2015-2016	700		700		7	693	583
Kleine verkeersmaatregelen 2008/2009/2010/2011	2009-2015	985	808	177		95	82	278
Korte bus onderdoorgang + fietsplekken +taxiplekken	2016-2018	2.220		2.220			2.220	2.220
Kruispunt Wilhelminakade- Prinsesseweg	2016-2017	400	21	379		288	91	
Kwaliteitsimpuls P&R	2015-2017	1.825	195	1.630		98	1.532	1.587
Maatregelen Zuidelijke Ringweg (Langman)	2003-2015	30.640	27.675	2.965			2.965	2.965
Mooi extra post NL locatie	2016-2017	14.900	680	14.220		-20	14.240	14.900
nieuwbouw huisvesting culturele instellingen Ebbingekwartier	2017-2017				4.201	66	4.135	2.151
Onderdoorgang Eemsgolaan	2015-2016	4.950	3.470	1.480		316	1.164	1.164
Ontsluitingsweg Helperplein/Van Imhoffstraat	2014-2015	116		116			116	116
Openbaar Vervoer: stationsgebied/knoop Groningen	2013-2015	990		990			990	990
OV-as busstation-CS	2006-2015	2.700	2.178	522			522	-41
Overname abri's en saniettes	2017-2017				175		175	
P+R Haren	2013-2015	4.786	3.900	886		7	879	
P+R Reitdiep	2014-2017	4.367	1.900	2.467		2.059	408	409
Parkeerautomaten Oranjebuurt/Noorderp[lantsoenb uurt	2014-2015	290		290			290	
Parkeermaatregel Oosterparkwijk en De Hoogte	2017-2017				238		238	
Parkeermaatregelen Tuinwijk, Helpman -Oost etc	2017-2018				300		300	
Parkeermanagementapparatuur Boterdiep, Circus + Euroborg P1	2017-2017				1.050		1.050	
Parkeermanagementapparatuur Forum	2017-2017				500		500	
Plankosten Stationsgebied Groningen	2008-2018	5.891	4.346	1.545		1.111	434	1.182
Projecten Fietsstrategie	2016-2016	3.100	157	2.943		643	2.300	2.522
Reconstr.	2009-2015	200	139	61			61	-94

Kruisp.Regatta/Damsterdiep									
Reconstructie kruising Noordelijke Ringw	2006-2016	4.732	4.711	21				21	178
Reconstructie NRW	2006-2016	1.960	1.748	212	35	246		1	38
Revitalisering Hoendiep	2013-2015	650	537	113				113	30
Sanering vuilstort Beijum Noord	2013-2015	286		286				286	286
Toegankelijkheid bushaltes	2011-2015	3.061	2.764	297		7		290	290
Toekomstvisie A-Kwartier	2016-2018	2.368	171	2.197		497		1.700	2.197
Topsport Zorgcentrum	2016-2017	92		92				92	92
herinrichting parkeerterrein									
Transferium Hoogkerk	2006-2015	19.677	12.727	6.950		2.141		4.809	4.811
Verdubbeling Verbindingsb. Oosten Noord. Ringweg	2013-2015	272		272				272	272
Verkenning Station Hoogkerk	2016-2018	50		50		17		33	33
Verlengde verkenning Zuidelijke Ringweg	2008-2020	3.003	2.803	200				200	200
Verplaatsen Busstation	2016-2018	2.350		2.350				2.350	2.350
Vorbereidingskrediet Sporthal Europapark	2014-2015	14.900	2.611	12.289	650	2.129		10.810	-701
Tunnel Paterswoldseweg		500		500		436		64	64
Zernikelaan			131	-131		384		-515	
Grote Markt									
Grote Markt			47.812			-8.436			
Grote Markt Forum			45.240			22.239			
Grote Markt Parkeergarage			36.595			3.008			
Grote Markt Fietskelder			3.285			-86			
totaal Grote Markt		253.810	132.932	120.878		16.725		104.1538	113.910
Eemskanaalzone									
Sontbrug e.o.			32.873			1.076			
Berlagebrug			22.417			30			
Houtunie			900			9			
Woonschepenhaven			6.013			311			
Eemskanaalzone			1.834			384			
P+R Meerstad			423			2.202			
Eemskanaalzone Boulevard			136						
totaal Eemskanaalzone-2017	89.634	64.596	25.038		4.012		21.026	8.998
Winschoterdiep/Eemskanaal									
Revitalisering			874			-2			
Winschoterdiep/Eemskanaal ZO									
Bornholmstraat Zuid			1.125			-5			
De Havens			36			-7			
Bornholmstraat Noord			2.475			-16			
Duinkerkenstraat/Antillenstraat			3.933			1			
Duinkerkenstraat 2e fase			5.220			-27			
Herverkaveling Bornholmstraat			8.788			198			
Gideon Zuid			5.101			-7			
totaal-2018	31.344	27.552	3.792		135		3.657	3.663
Winschoterdiep/Eemskanaal									
vervanging materieel Beschut bedrijf 2016	2016-2016	451	34	417				417	
vervanging materieel Beschut bedrijf 2017					553	243		310	
Beregeningsinstallatie Corpus den Hoorn	2017-2017				37			37	

Cultuurtechnische renov. zwembad de Papiermolen	2017-2017					30			30
Kids United 4 kleedk. (De Kring)	2017-2017					400			400
LTC Hoogkerk tennisbaan 20 jr.	2017-2017					192	191	1	
Omzetten natuurgras trainingsveld naar kunstgras sportpark de Verbetering	2017-2017					385	335		50
Omzetten natuurgrasveld n. kunstgras sportpark Velocitas	2017-2017					545	424		121 200
Omzetten natuurgrasveld naar kunstgras sportpark 't Noorden	2017-2017					435	360		75
Omzetten natuurgrasveld rugby n.kunstgras combi rugby/voetbalveld Esserberg	2017-2017					535	621		-86
Renov. natuurgrasvelden en infra sportpark Karding	2017-2017					158	147	11	
Renov. watergangen/infra natuurgrasveld Sportpark Esserberg	2017-2017					29			29
Renovatie natuurgrasveld 2 Sportpark de Verbetering	2017-2017					68	59	9	
Renovatie natuurgrasveld sportpark Coendersborg	2017-2017					57	57		
Renovatie natuurgrasveld Sportpark Corpus den Hoorn	2017-2017					220	152		68
Renovatie natuurgrasveld Sportpark Engelbert	2017-2017					29	25	4	
Renovatie NG oefenveld 1 Sportpark Karding;	2017-2017					113	49	64	
Upgrade hockeyveld naar waterveld sportpark Corpus den Hoorn	2017-2017					542	395		147
Vervanging kunstgrasveld Spp Karding	2015-2016	300	45	255					255
Vervangingsinvestering zwembad Karding	2017-2017					115	115		
VIP 2016 extra kk spp Corpus den Hoorn	2016-2016	600		600			4		596
VIP 2016 ren.wzh. Spp West End, de Parrel, Karding	2016-2016	165	96	69			41	28	
VIP 2016 verv.dweilmachine.sportc.Karding	2016-2016	125	140	-15	15				
Voorbereidingskrediet Papiermolen	2016-2016	180	155	25	2.481	249			2.258 206
Voorbereidingskrediet vervanging koelinstallatie ijsbaan Karding	2017-2017					50		50	
Was- en kleedaccommodatie Esserberg	2010-2015	522	563	-41	84	42	1		
Aankoop en aanpassing Gymzaal Muntinghlaan (rb 30/9/15)	2015-2015	675	611	64					64
aankoop van der Hoopstraat 3	2016-2017	1.140	900	240		166			74
Constructiefout gasbetondak Annie MG Smit	2014-2016	195		195					195
Constructiefout gasbetondak Vuurtoren	2014-2016	177		177					177
Gomarus magnoliast Bouw gymlokaal	2005-2015	776		776		776			
Gomaruscollege Capaciteitssuitbreiding Gymzaal	2014-2016	1.020		1.020		1.020			
Gravenburg	2014-2016	1.020		1.020					1.020

Capaciteitsuitbreiding Gymzaal								
Gresco integrale aanpak 24 gebouwen	2017-2018				1.725			1.725
Gymzaal Gomarusschool	2015-2015	456		456		120		336
Herbestemminggebouw Reggestraat 1 (rb 30/9/15)	2015-2015	475	424	51				51
Herhuisvesting ivm verkoop Gotenburgweg 46	2016-2016	2.807	2.584	223				223
Huisvesting Noordelijk belastingkantoor Trompsingel	2017-2017				1.151	949		202
Installatie kantine	2013-2015	158		158				158
Kunst	2013-2015	100	55	45				45
MFA De Weijert	2016-2016	2.450		2.450				2.450
Nieuwbouw Reidiepschool (Heersterpoort)	2015-2015	1.215		1.215				1.215
Nieuwbouw	2010-2015	65.243	62.743	2.500				2.500
Nieuwbouw Tamarisk	2014-2016	1.938		1.938				1.938
Uitbreiding De Meander/ Aquamarijn	2017-2017				673			673
Uitbreiding Starter	2017-2017				134			134
Uitbreiding St. Michaelschool	2017-2017				51			51
Uitbreiding Van Lenneplein	2017-2017				105			105
Uitbreiding Parcival College	2017-2017				135	135		
Nieuwbouw Borgmanschool hfdvst	2017-2017				2.335			2.335
Herstel constructie Reidiepschool	2017-2017				305			305
Herstel constructie Parcival College	2017-2017				152			152
Onderwijshuisvesting: Borgmanschool	2016-2016	2.328		2.328		414		1.914
Onderwijshuisvesting: Fris en duurzaam	2016-2016	918		918		477		441
Onderwijshuisvesting: Leon van Gelder	2016-2016	695		695				695
Onderwijshuisvesting: Meander/Aquamarijn	2016-2016	557		557		557		
Onderwijshuisvesting: Oosterhogebrugschool	2016-2016	51		51				51
Onderwijshuisvesting: S.J Boumaschool	2016-2016	2.327		2.327				2.327
Onderwijshuisvesting: Tamarisk	2016-2016	1.012		1.012				1.012
Reidiep verv.bouw van Hasselt	2010-2015	1.417		1.417		1.291		126
Renovatie Simon van Hasseltschool	2017-2017				250	190		60
Revitalisering Stadhuis	2017-2020				975	161		814
Routine 2014	2014-2015	1.000	303	697				697
Sporthal Zuid	2013-2015	2.045	829	1.216		246		970
Uitbreiding capaciteit Zernike college	2014-2016	1.632		1.632				1.632
Uitbreiding Vuurtoren	2014-2016	598		598				598
uitbreiding basisschool Meerovers	2017-2017				842	768		74
Uitbreiding en inrichting AMG Smidtschool	2009-2015	136	81	55				55
Uitbreiding St. Michael	2015-2015	316	256	60		63		-3
Uitbreiding Starter	2004-2015	3.519	2.719	800		215		585
Verv.invest. Bessemerstraat van Liefland	2013-2015	310	155	155				155
Vervangende Nieuwbouw Borgmanschool	2007-2015	102	51	51				51

Vervangende nieuwbouw Hart de Ruyter	2013-2015	1.124	804	320				320	
Vorbereiding Tamarisk	2008-2015	26		26				26	
Vorbereidingskrediet Borgmanschool	2014-2016	51	13	38				38	
Vorbereidingskrediet Borgmanschool	2015-2015	101		101				101	
Vorbereidingskrediet S J Boumaschool	2015-2015	101		101				101	
Zonneweide Vierverlaten	2016-2017	2.426	373	2.053		1.902		151	
TOTAAL GENERAAL		901.832	541.155	360.677	45.502	85.543	938	318.709	252.327

Kredietoverschrijdingen staan toegelicht in [hoofdstuk 4 Investerings- en financieringsstaat](#).

5. Staat P

Investerings grondexploitaties (bedragen x € 1.000)	Boekwaarde Jaarrekening 31-12-2016	Mutaties ivm controle jaarrek 2016	Boekwaarde Ultimo 31-12-2016	Vermeerderingen Vermindering 2017	Boekwaarde Ultimo 31-12-2017
Eemspoort	656	4.681	5.337	-10	5.327
Piccardthof/Terborglaan	-1.738	0	-1.738	2564	826
Reitdiep-Dorkwerd	-78	0	-78	78	0
Zernike	2.654	5.268	7.922	-2334	5.588
Hoogkerk-West	30.231	29.342	59.573	898	60.471
Milieuboulevard II	15.107	1.911	17.018	434	17.452
De Held III	0	0	0	0	0
Ciboga	759	36.619	37.378	-1524	35.854
Europapark	-26.673	26.901	228	-3534	-3.306
Oosterhamrik.Boulevard	-14.532	16.522	1.990	466	2.456
Helpermaar	-167	200	33	-37	-4
Herstructurering Lewenborg	-37	1	-36	36	0
Grote Markt	-13.613	26.355	12.742	1414	14.156
Oosterparkstadion	-2.313	0	-2.313	257	-2.056
Bk Euvelgunne	102	-102	0	0	0
Bk Peizerweg	92	-92	0	0	0
Bk Donderslaan	-25	25	0	0	0
Bk Friesestraatweg	26	-26	0	0	0
Bk Zomerlaan	215	-215	0	0	0
Bk Diamantlaan	55	-55	0	0	0
Bk Vinkhuizen	355	-355	0	0	0
Bk Westerbroek	3.617	-3.617	0	0	0
Bk Driebond	112	-112	0	0	0
Herstructurering Paddepoel ZO	1.279	19	1.298	-1134	164
Damsterdiep	232	0	232	-232	0
Reitdiepzone WRW	0	35	35	69	104
Reitdiep fase 3/4	4.463	2.799	7.262	-4373	2.889
Europapark Euroborg	23.439	200	23.639	508	24.147
Europapark De Linie	8.676	5.480	14.156	304	14.460
Europapark Kantoren	3.238	171	3.409	73	3.482
Europapark Station	-872	19.612	18.740	304	19.044
Europapark Skivijver	-470	1.000	530	11	541
Hoendiep-Noord/Westpoort	197	0	197	-197	0
Kempkensberg/Engelse Kamp	4.183	9.695	13.878	753	14.631
Antillenstraat	-2.036	0	-2.036	-506	-2.542
Driehoek Peizeweg/Zuiderweg	-78	437	359	-359	0
OHZ Watergang	-2	160	158	3	161
OHZ A- en B-locatie	4.273	53	4.326	94	4.420
Brivec Locatie	11	0	11	-11	0
Meeroevers	5.452	-5.452	0		0
OHZ C-locatie	111	0	111	9	120
OHZ OH-kade ZZ	2.756	100	2.856	134	2.990
OHZ Stadswerf	2.511	0	2.511	54	2.565
OHZ Paradijsvogelstraat	3.575	0	3.575	68	3.643
OHZ Struisvogelstraat	2.724	0	2.724	58	2.782
OHZ Alva Laval	6.028	0	6.028	1105	7.133
OHZ v. Starckenborgh	2.859	0	2.859	62	2.921
OHZ Bornholmstraat	2.597	407	3.004	65	3.069
OHZ Tijdelijk Beheer	256	0	256	3	259
OHZ Wielewaalplein	-337	100	-237	-5	-242
EK Containerterminal	165	-165	0	0	0

EK Noordzijde fase 1	105	-105	0	0	0
P+R Meerstad	0	0	0	0	0
Grote markt vindicat	10.013	0	10.013	0	10.013
OHZ ontsl UMCG-ORW	-23	23	0	0	0
Vuursteenlocatie	-639	0	-639	643	4
Topsportzorgcentrumlocatie	51	0	51	-189	-138
BK Reitdiephaven-Hogeweg	257	-257	0	0	0
BK nabij Eelkemastraat	646	-646	0	0	0
Uitvaartcentrum/Crematorium AB	-16	0	-16	106	90
	80.429	176.917	257.346	-3.872	253.474

6. Totaal overzicht Extra beleid (peildatum 30 juni 2017)

Deelpr.	Extra beleid voor 2005	Oorspronkelijk bedrag (I)	Oorspronkelijk bedrag (S)	Besteed	Vrijval	Reserve EB
08.2	Overig	6.751	0	6.751	0	0
	Totaal beleid voor 2005 en overig	6.751	0	6.751	0	0

Deelpr.	Extra beleid 2008	Oorspronkelijk bedrag (I)	Oorspronkelijk bedrag (S)	Besteed	Vrijval	Reserve EB
01.2	Computers voor de minima	1.000		1.000		
	Totaal 2008	1.000		1.000		

Deelpr.	Extra beleid 2010	Oorspronkelijk bedrag (I)	Oorspronkelijk bedrag (S)	Besteed	Vrijval	Reserve EB
07.3	Budget verkeersmaatregelen-reconstructies	0	93	93	0	0
07.4	Eemskanaal/Europapark/Westpoort	0	291	291	0	0
08.1	Woningbouwproductie	0	395	395	0	0
	Totaal 2010	0	779	779	0	0

Deelpr.	Extra beleid 2012	Oorspronkelijk bedrag (I)	Oorspronkelijk bedrag (S)	Besteed	Vrijval	Reserve EB
02.3	Cofinanciering kennisprojecten	500	0	500	0	0
	Totaal 2012	500	0	500	0	0

Deelpr.	Extra beleid 2013	Oorspronkelijk bedrag (I)	Oorspronkelijk bedrag (S)	Besteed	Vrijval	Reserve EB
07.*	Bereikbaarheid	0	1.000	1.000	0	0
	Totaal 2013	0	1.000	1.000	0	0

Deelpr.	Extra beleid 2014	Oorspronkelijk bedrag (I)	Oorspronkelijk bedrag (S)	Besteed	Vrijval	Reserve EB
07.4	Extra kosten parkeerautomaten Card-only	0	72	72	0	0
	Totaal 2014	0	72	72	0	0

Deelpr.	Extrabeleid 2015	Oorspronkelijk bedrag (I)	Oorspronkelijk bedrag (S)	Besteed	Vrijval	Reserve EB
01.2	Schuldhelpverlening	0	70	0	70	0
03.1	Intensiveren leren	0	1.000	813	187	0
04.1	Versterking voorkant zorg	0	500	500	0	0
04.1	Preventieve jeugdproblematiek	0	500	500	0	0
05.1	Thema Bewegen	0	300	125	175	0
05.1	Stad in beweging	300	0	300	0	0
06.1	Groninger museum/voorziening onderhoud	0	100	100	0	0
07.*	Thema Verplaatsen	0	2.000	754	1.246	0
08.*	Thema Wonen	0	2.000	1.791	209	0
08.1	Duurzame ontwikkeling/ambitie energie neutraal 2025	0	1.000	1.000	0	0
08.6	Wettelijke taken Cultuurhistorie	0	300	300	0	0
08.7	Stoppen ISV gelden	0	170	0	170	0
09.1	Groot onderhoud kinderboerderijen	250	0	53	197	0
	Totaal 2015	550	7.940	6.236	2.254	0

Deelpr. Extrabeleid 2016	Oorspronkelijk bedrag (I)	Oorspronkelijk bedrag (S)	Besteed	Vrijval	Reserve EB	
01.1	Actualisatie tekort WIMP	0	1.325	1.049	276	0
02.*	Nieuw economisch programma	0	2.000	1.441	559	0
02.*	Nieuw economisch programma	1.900	0	1.900	0	0
02.4	Grexen	0	400	400	0	0
05.1	Onderhoud Papiermolen	0	131	8	123	0
05.1	Extra kleedkamers sportpark Corpus den Hoorn	0	44	9	35	0
05.1	Bouw sportcentrum Europapark	0	300	0	300	0
06.1	Noordelijk Scheepvaartmuseum	100	0	6	94	0
07.3	Interne plankosten ZRW	550	0	80	470	0
08.1	Transitie Maatschappelijk Vastgoed Beijum	600	0	359	0	241
09.1	Gladheid gele stenen	170	0	93	47	30
09.1	Uitvoeren wettelijke taken dieren noodhulp	0	60	60	0	0
12.1	Extra trainees	500	0	196	304	0
12.1	Ruil incidenteel/structureel	0	800	720	80	0
12.2	Gebiedsgericht werken	1.000	0	0	0	1.000
14.1	Frictiekosten	4.700	0	4.700	0	0
	Totaal 2016	9.520	5.060	11.021	2.288	1.271

Deelpr. Extrabeleid 2017	Oorspronkelijk bedrag (I)	Oorspronkelijk bedrag (S)	Besteed	Vrijval	Reserve EB	
01.1	Activering	4.600		4.600	0	0
01.1	Transitievergoeding bij ontslag SW-medewerkers.	400		192	208	0
01.1	Bijdrage in uitvoeringstekort oud leeders		400	400	0	0
01.2	Bijzondere Bijstand	1.400		1.400	0	0
01.2	Bijdrage netwerkregie Gemeensch Backoffice	70		70	0	0
01.2	Schuldhelpverlening		250	250	0	0
02.4	Grondexploitatie: driehoek Peizerweg	350		350	0	0
04.1	VSD, programmakosten	600		600	0	0
04.1	VSD, daling macrobudget	250		250	0	0
04.1	Niet realiseren verlaging uitgaven MKBA	2.000		2.000	0	0
04.2	Verhogen egalisatiereserve VSD	1.350		1.350	0	0
04.2	Verbeterplan Veilig thuis Groningen		178	178	0	0
04.2	Campusdiep	120		120	0	0
04.2	Aanpak kindermishandeling	300		188	112	0
04.2	Tekort sociaal domein	2.359		2.359	0	0
04.2	Aanvullen egalisatiereserve VSD	2.000		2.000	0	0
05.1	Verhogen Energiebelasting		70	70	0	0
06.1	Onderhoud Martiniplaza	915		915	0	0
06.1	Professionalisering evenementen	50		31	19	0
06.1	Thema Verrijken		750	572	178	0
06.2	Bevrijdingsfestival		50	50	0	0
07.2	Plankosten Spoorse projecten en Oosterhamrikzone/Gerrit Krolbrug	1.350		1.350	0	0
07.3	Interne plankosten ZRW	200		200	0	0
07.6	Toevoeging Stedelijk Investeringsfonds	1.526		1.526	0	0
07.6	Aanpak Diepenring		1.000	1.000	0	0
07.6	Spaarregeling Ringwegen		354	0	354	0
08.4	Geothermie		150	150	0	0
08.7	Grondexploitatie: plankosten Ciboga	1.000		1.000	0	0

09.1	Gladheid gele stenen	170		0	0	170
10.1	Tekort stadstoezicht		620	620	0	0
10.1	Financiering teamleider OOV		100	100	0	0
10.1	Financiering extra capaciteit zware criminaliteit		180	180	0	0
10.4	Regionalisering brandweer	219		219	0	0
10.4	Veiligheidsregio	482		482	0	0
11.1	Digitaal controleren eigen WOZ-waarde		80	80	0	0
11.1	Taakstelling Noordelijk Belastingkantoor	750		750	0	0
11.1	Gemeentelijk aandeel frictiekosten NBK	2.655		469	0	2.186
12.1	Uitbreiding formatie ombudsman	58		38	20	0
12.1	Implementatiekosten grenscorrectie Meerstad	180		74	106	0
12.1	Weglekeffect bezuinigingen op de organisatie		480	480	0	0
12.1	Ruil incidenteel/structureel		180	180	0	0
12.1	Aanvulling weerstandsvermogen	2.202		2.202	0	0
12.1	Verrekening weerstandsvermogen	93		93	0	0
12.2	Gebiedsgericht werken	1.000		1.000	0	0
12.2	Financiering gebiedsgericht werken	1.000		1.000	0	0
14.1	Basisadministraties	600		324	276	0
14.1	Frictiekosten bezuinigingen	3.416		3.416	0	0
14.1	Invoering vennootschapsbelasting overheden		275	275	0	0
14.1	Outsourcing ICT	3.978		3.978	0	0
14.1	Schuldhelpverlening		68	68	0	0
14.1	Financiering teamleider OOV		15	15	0	0
14.1	Nieuwjaarsfeest		50	50	0	0
	Totaal 2017	37.643	5.250	39.264	1.273	2.356

7. Programma G-kwadraat 2017

Onderwerp	Bedrag in euro's
OTP	80.000
Dura Sealant Patch Valorisatie	75.000
Proeftuin I-INITIATE	31.293
Proeftuin Move 2 Innovate	40.000
2e d handelsbev. nrd ned	15.000
Biodegradeerb.trimmerdraa	24.000
De Broedplaats	5.000
ZernikeCampus	121.250
Confucius Institute	30.000
Hackathon 2017	10.000
schrijfwerk EFRO	5.000
project dHealth Lab UMCG	31.404
Noord. Innovation Board	25.000
org. Hannover Messe 2017	3.500
EBF Conference 2017	3.200
Portal Founded in Groningen	56.000
project Digital Awareness Groningen	10.000
Subsidie GDBC	50.000
CDO Fee Cloggish	130.000
Trendship	11.375
Internationalisering	58.046
Top Dutch Event 2017	21.029
Portal Founded in Groningen	56.000
Jaarbijdrage EU projectverwerving NG4	40.000
Marketing Groningen	62.500
Platform GR Congresstad 3.0	20.000
Routegebonden recreatie Gron.	31.632
Projecten Let's Gro	3.380
binnenstadmanagement 2017	53.813
Klaar af Kook	2.000
Platform Groningen Congresstad 3.0	20.000
Regio Tour Stad KHN	1.500
Bijdragen wijkwinkelcentra	101.368
Noorderslag 2017	25.000
Noorderslag EBBA's editie 2017	50.000
monitor binnenstad 2017	20.775
Gebiedsconf. Kranenburg	8.750

TROM Groningen 2017	20.720
WiFi Sensoren	12.644
draadloos Groningen 2017	15.000
Bestuursopdracht GAE	79.240
vastgoedmonitor	15.500
integrale aanpak MTP	16.425
Blockchain innov.progr.'17-'20	25.000
Imagine Run	40.000
Regiomarketing Groningen	65.000
project Smart Charging 2017	5.000
Techniecarrousel Noord	2.000
Reg.Co-Makers	18.750
WC Lewenb.Beter in Beeld	4.500
Groningen Uitdaging 2017	25.000
Noorderlingen	10.000
Startup Assist Donar	5.000
diverse uitgaven	146.173
Totaal	1.838.767

8. Samenwerkingsverbanden

Beschikbare middelen (bedrag x 1.000 euro)	Beschik-baar in 2017	Ingezet in 2017	Beschikbaar voor 2018 via resultaatbestemming
Akkoord van Groningen	1.197	970	227
Maatschappelijke opvang	19.400	18.690	710
Vrouwenopvang	4.300	4.013	287
Aanpak jeugdwerkloosheid	68	19	49
Vorming Regionaal werkbedrijf	472	230	242
Sectorplannen SW organisaties	99	36	63
Veiligheidshuis	921	921	0
Beschermd Wonen	57.900	57.900	0
Pronkjewail fonds	25	25	0
Resultaten Ten Boer	3113	2755	358
Impuls klantprofielen	89	89	0
Impuls grensoverschrijdende arbeidsbemiddeling	100	1	99
Economische zelfstandigheid	40	40	0
Vorbereiding 1000-banenplan	128	91	37
Werk in Zicht algemeen	914	748	166
Arbeidsparticipatie mensen met psychische beperking	83	0	83

9. Incidentele middelen gemeentefonds

Beschikbare middelen (bedrag x 1.000 euro)	Beschikbaar	Ingezet in	Beschikbaar voor 2018
	in 2017	2017	via resultaatbestemming
LHBT-Beleid	30	30	0
WE CAN YOUNG	10	10	0
Verhoogde asielstroom	3.175	1.390	1.785
Armoede bestrijding ouderen	81	0	81
Friciekosten Energieloket	25	25	0
Vergoeding Tweede Kamerverkiezingen	20	20	0
Bommenregeling	178	0	178
Bonus beschut werken	162	0	162

10. Overzicht meerjarige exploitatieprojecten

Omschrijving Project (Bedragen x 1.000 euro)	Tijds planning	Totaal beschikbare budget	Realisatie	Budget 2017	Realisatie 2017	Resultaat	Budget voor resterende looptijd
	Project		voorgaande jaren			bestemming 2017	
E-HRM	2016-2018	1.870	362	518	423	95	1.085
Zaakgericht Werken	2015-2018	2.382	951	831	801	30	630
Outsourcing ICT	2016-2022	15.000	950	2.757	3.773	-1016	10.277
Achterstallig onderhoud Martiniplaza	2016-2019	12.000	6.658	2.500	2.500	0	2.842
Programma Basis en Kern registratie	2014-2017	1.000	782	218	147	71	71
HR21	2016-2017	300	60	125	107	18	133
Uitvoeringsprogramma Bodem en Ondergrond	2016-2020	4.000	798	798	594	204	2.608
Implementatie Omgevingswet	2016-2019	1.650	239	511	490	21	921
Plankosten verkenning Westelijke ringweg	2016-2018	400	123	100	100	0	177
Buurtinitiatief Coenderspark	2016-2017	300	0	300	200	100	100
Accommodatieontwikkeling Oosterparkwijk	2016-2018	500	100	400	54	346	346
Sportplek Diamant-park	2016-2017	95	0	95	95	0	0
Noordelijk Belastingkantoor	2016-2019	4.175	82	3.773	4.005	-232	88
Bijstand op Maat	2017-2019	875	0	370	338	32	537
Vorming Vastgoedbedrijf	2014-2017	150	112	38	38	0	0
Planvorming uitvoeringsprogramma Bestemming Binnenstad	2016-2018	1400	156	1.000	1.131	-131	113
Budget Knoop Groningen	2016-2017	14.900	5.500	0		0	9.400
Plankosten meerjarige projecten	2015-2017	900	84	777	704	73	112
Wijken voor Jeugd, Reflectieve Praktijk	2017	90	0	90	0	90	90
Plankosten kunstewerf ebbinge kwartier	2016-2019	250	0	250	75	175	175

11. SIF middelen

Beschrijving (Bedragen x 1.000 Euro)	Onderwerp	Begroot	Uitgaven	Afwijking
ISV-Wijkvernieuwing	Wijkvernieuwingprojecten	500	341	159
ISV-Wijkvernieuwing	Rente reserve 2017	-214	-187	-27
ISV-Wijkvernieuwing	Wijkvernieuwing Selwerd	0	354	-354
ISV-Overig Wonen	Balanspost Rotte Kiezen Gelkingestraat 44	-53	-53	0
ISV-Overig Wonen	2 duizend euro Stichting Forum voor Stedelijke Vernieuwing / 35 duizend euro IOO Marker - Kunst op Straat	0	37	-37
ISV-Overig Wonen	Wensen en bedenkingen investeringsfonds Sportaccommodaties verplaatsing tennisvereniging LTC Hoogkerk	0	95	-95
ISV-Overig kwaliteit leefomgeving	Toren Natuurmonumenten Onlanden	100	100	0
ISV OHZ Variantenanalyse Auto	OHZ Variantenanalyse Auto	200	493	-293
Uitvoeringsprogramma Binnenstad	Uitvoeringsprogramma Binnenstad	-156	-24	-132
ISV-Monumenten	Pomphoes	0	200	-200
ISV-Culturele voorzieningen	Realisatie nieuwbouw huisvesting culturele instellingen Ebbingekwartier	0	0	0
Reserve GZ: 965 duizend euro	ISV 965 duizend euro	765	0	765
ISV-Reserve	Renovatie tribune Esserberg	165	165	0
ISV-Reserve	Gebiedsprogramma 2017	1.130	1.130	0
ISV-Reserve	Uitvoeringsprogramma Binnenstad	-1.526	-1.526	0
ISV-Reserve	Zernikelaan	0	-3.500	3.500
	Totaal	912	-2.375	3.286

12. Kapitaallasten

Immateriële vaste activa (bedragen x 1.000 euro)	Afschrijving 2017	Rente 2017
Schouwburg	27	12
Stripmuseum	13	7
Totaal materiële vaste activa	40	19

Materiële vaste activa (bedragen x 1.000 euro)	Afschrijving 2017	Rente 2017
Gronden en terreinen	2	2.486
Woonruimten	50	2
Bedrijfsgebouwen	9.149	9.149
Grond, weg & waterbouwkundige werken	4.370	3.835
Vervoersmiddelen	1.905	175
Machines, apparaten en installaties	6.201	981
Totaal overige materiële vaste activa	14.280	9.896
Totaal materiële vaste activa	35.955	26.815


Financiële vaste activa (bedragen x 1.000 euro)	Aflossing 2017	Rente 2017
Totaal woningbouwleningen	16.220	4.463
Totaal deelnemingen	771	8.657
Overige verbonden partijen	100	62
Overige langlopende leningen	2.912	110
Totaal financiële vaste activa	20.012	13.292

13. Sisabijlage



Ministerie van Binnenlandse Zaken en
Koninkrijksrelaties

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2017 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 10 januari 2018

OCW	D1	Regionale meld- en coördinatie centra voortijdig school verlaten Besluit regionale meld- en coördinatie functie voortijdig school verlaten Gemeenten	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator nummer: D1 / 01	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Aard controle R Indicator nummer: D1 / 02		
			€ 545.365	€ 401.563		
OCW	D1A	Regionale maatregelen voortijdig schoolverlaten 2016-2021 Besluit regionale meld- en coördinatie-functie voortijdig schoolverlaten Contact gemeenten	Besteding (jaar T) Aard controle R Indicator nummer: D1A / 01	Besteding aan contactschool (jaar T) Aard controle R Indicator nummer: D1A / 02	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Aard controle R Indicator nummer: D1A / 03	
			€ 167.911	€ 0	€ 272.023	

OCW	D9	Onderwijs achterstanden beleid 2011-2018 (OAB) Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid 2011-2017 Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over vroeg schoolse educatie met gezagsorganen van scholen, houders van kindcentra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: D9 / 01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: D9 / 02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: D9 / 03</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: D9 / 04</i>	
			€ 2.336.548	€ 336.000	€ 0	€ 438.941	
			Hieronder per regel één gemeente(cod e) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Hieronder per regel één gemeente(c ode) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Van andere gemeenten in (jaar T) overgeboekte middelen (baten)uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbe leid	
			<i>Aard controle n.v.t</i> <i>Indicator nummer: D9 / 05</i>	Bedrag <i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: D9 / 06</i>	<i>Aard controle n.v.t</i> <i>Indicator nummer: D9 / 07</i>	Bedrag <i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: D9 / 08</i>	
OCW	D10	(Volwassenen) Onderwijs 2015-2018 Participatiewet Contact gemeenten	Verstrekte uitkering (jaar T)	Besteding (jaar T) van educatie bij roc's	Besteding (jaar T) van educatie bij andere aanbieders dan roc's	Besteding (jaar T) van educatie totaal (automatisch)	Ten minste 25% besteed aan roc's ja/nee (automatisch)
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: D10 / 01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: D10 / 02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: D10 / 03</i>	<i>Aard controle nvt</i> <i>Indicator nummer: D10 / 04</i>	<i>Aard controle nvt</i> <i>Indicator nummer: D10 / 05</i>
			€ 2.467.710	€ 2.397.642	€ 14.217	€ 2.411.859	ja

			Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1)	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1)				
			<i>Aard controle R Indicator nummer: D10 / 06</i>	<i>Aard controle R Indicator nummer: D10 / 07</i>				
			€ 55.852	€ 0				
lenW	E3	Subsidie- regeling sanering verkeers lawaaï Subsidie regeling sanering verkeers lawaaï Provincies, gemeenten en gemeen- schappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikkings- nummer en in de kolommen ernaast de verantwoor- dings- informatie	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Overige bestedingen (jaar T)	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluids- hinder ten laste van het Rijk komt	Correctie over besteding t/m jaar T	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator nummer: E3 / 01</i>	<i>Aard controle R Indicator nummer: E3 / 02</i>	<i>Aard controle R Indicator nummer: E3 / 03</i>	<i>Aard controle R Indicator nummer: E3 / 04</i>	<i>Aard controle R Indicator nummer: E3 / 05</i>	<i>Aard controle R Indicator nummer: E3 / 06</i>
			1 576.279.01	€ 19.425	€ 50.635	€ 0	€ 0	€ 0
			2 576.257.ag	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			3 111.381.ag	€ 122.159	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			4 457.103.03	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			5 2015.018.03	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			6 457.104.03	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			7 576.278.01	€ 62.150	€ 235.386	€ 0	€ 0	€ 0
			8 2015.030.01	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			9 576.279.03	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			10 2016.057.00	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			11 576.254.00	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			12 576.259.00	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			13 576.256.03	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0
			14 576.258.00	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0

			Kopiebeschikkingnummer	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Correctie over besteding kosten ProRail t/m jaar T	Eindverantwoording Ja/Nee
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
			<i>Indicator nummer: E3 / 07</i>	<i>Indicator nummer: E3 / 08</i>	<i>Indicator nummer: E3 / 09</i>	<i>Indicator nummer: E3 / 10</i>	<i>Indicator nummer: E3 / 11</i>	<i>Indicator nummer: E3 / 12</i>
			1 576.279.01	€ 19.425	€ 50.635	€ 0	€ 0	Ja
			2 576.257.ag	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			3 111.381.ag	€ 122.159	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			4 457.103.03	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			5 2015.018.03	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			6 457.104.03	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			7 576.278.01	€ 62.150	€ 235.386	€ 0	€ 0	Ja
			8 2015.030.01	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			9 576.279.03	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			10 2016.057.00	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			11 576.254.00	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			12 576.259.00	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			13 576.256.03	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
			14 576.258.00	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet gemeentedeel 2017 Alle gemeenten verantwoord en hier het gemeentedeel	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW)	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW)	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)

		over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Aard controle R Indicator nummer: G2 / 01	Aard controle R Indicator nummer: G2 / 02	Aard controle R Indicator nummer: G2 / 03	Aard controle R Indicator nummer: G2 / 04	Aard controle R Indicator nummer: G2 / 05	Aard controle R Indicator nummer: G2 / 06
			€ 150.186.870	€ 3.190.872	€ 6.097.797	€ 51.418	€ 431.426	€ 2.165
			Besteding (jaar T) Bbz 2004 levens- onderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstand verlening zelfstandigen 2004 (levens- onderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) Aard controle R Indicator nummer: G2 / 07	Baten (jaar T) Bbz 2004 levens- onderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levens- onderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004) Aard controle R Indicator nummer: G2 / 08	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK) Aard controle R Indicator nummer: G2 / 09	Besteding (jaar T) Loonkosten subsidie o.g.v . art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW) Aard controle R Indicator nummer : G2 / 10	Baten (jaar T) Loonkosten subsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatie wet (PW) Aard controle R Indicator nummer: G2 / 11	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee Aard controle n.v.t. Indicator nummer: G2 / 12
			€ 4.450.849	€ 140.328	€ 14.875	€ 842.248	€ 0	Ja
SZW	G3	Besluit bijstand verlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) gemeentedeel 2017	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) Aard controle R Indicator nummer: G3 / 01	Besteding (jaar T) kapitaal verstrekking (exclusief Bob) Aard controle R Indicator nummer: G3 / 02	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk) Aard controle R Indicator nummer: G3 / 03	Baten (jaar T) kapitaal verstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk) Aard controle R Indicator nummer: G3 / 04	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob) Aard controle R Indicator nummer: G3 / 05	Besteding (jaar T) Bob Aard controle R Indicator nummer: G3 / 06
			€ 929.479	€ 188.083	€ 175.628	€ 352.032	€ 145.581	€ 0

		Besluit bijstandverle ning zelfstandige n (Bbz) 2004 Alle gemeenten verantwoord en hier het gemeentede el over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen , enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskos ten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Nee			
			<i>Aard controle</i> <i>R</i> <i>Indicator</i> <i>nummer:</i> <i>G3 / 07</i>	<i>Aard controle</i> <i>R</i> <i>Indicator</i> <i>nummer:</i> <i>G3 / 08</i>	<i>Aard</i> <i>controle</i> <i>n.v.t.</i> <i>Indicator</i> <i>nummer:</i> <i>G3 / 09</i>			
			€ 17.124	€ 0	Ja			
VWS	H1	Ministeriële regeling heroïne- behandeling Gemeenten	Gerealiseerde behandelplaat sen (jaar T) Afspraak <i>Aard controle</i> <i>D1</i> <i>Indicator</i> <i>nummer:</i> <i>H1 / 01</i>	Gerealiseerde behandel plaatsen (jaar T) Realisatie <i>Aard controle</i> <i>D1</i> <i>Indicator</i> <i>nummer:</i> <i>H1 / 02</i>	Besteding (jaar T) <i>Aard</i> <i>controle R</i> <i>Indicator</i> <i>nummer:</i> <i>H1 / 03</i>	Gerealiseerde behandelplaatse n (jaar T-1) Afspraak <i>Aard controle D1</i> <i>Indicator</i> <i>nummer:</i> <i>H1 / 04</i>	Gerealiseerde behandel plaatsen (jaar T-1) Realisatie <i>Aard controle D1</i> <i>Indicator</i> <i>nummer:</i> <i>H1 / 05</i>	
			47	45	€ 761.501	50	47	

GRO	GRO2C	Verkeer en vervoer	Hieronder per regel één beschikkingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordings informatie	Welke regeling betreft het	Totale besteding in jaar T	Correctie t.o.v. jaar T-1 van verantwoorde totale besteding	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T	Toelichting
		SiSa tussen mede-overheden - provinciale middelen Groningen	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 03</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 06</i>
	1		2017-034547, K2255	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 0		€ 0	
	2		2017-080373, K5344	2.1 Verkeer, wegen en water	€ 0		€ 0	
			Kopie beschikkingsnummer	De besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Correctie t.o.v. jaar T-1 van besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Cumulatieve besteding tot en met jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Eind-verantwoording Ja/Nee	
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 07</i>	Alleen de besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Als de correctie een vermeerdering is, gaat het om nog niet verantwoord e besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordings - informatie ten laste van alleen provinciale middelen	Als u kiest voor 'ja', betekent dit, dat hiervoor alle besteding is afgerond en u er de komende jaren geen besteding meer voor wilt verantwoorden	
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 07</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 08</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 09</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 10</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator nummer: GRO2C / 11</i>	
	1		2017-034547, K2255	€ 0		€ 0	Nee	

			2	2017-080373, K5344	€ 0	€ 0	€ 0	Nee	
GRO	GRO21C	Regiospecifiek pakket (RSP)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Welke regeling betreft het	Totale besteding in jaar T	Correctie t.o.v. jaar T-1 van verantwoorde totale besteding	Cumulatieve totale besteding tot en met jaar T	Toelichting	
		SiSa tussen medeoverheden - provinciale middelen Groningen			De besteding in jaar T ten laste van zowel provinciale middelen als overige middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie ten laste van zowel provinciale als overige middelen	Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen	
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	
			<i>Indicator nummer: GRO2C / 01</i>	<i>Indicator nummer: GRO2C / 02</i>	<i>Indicator nummer: GRO2C / 03</i>	<i>Indicator nummer: GRO2C / 04</i>	<i>Indicator nummer: GRO2C / 05</i>	<i>Indicator nummer: GRO2C / 06</i>	
			1	2014-03860	2.5 Openbaar vervoer	€ 0	€ 400.000	€ 400.000	betreft 2015 i.o.m. Provincie
			2	2015-53776	2.5 Openbaar vervoer	€ 2.201.638	€ 423.368	€ 2.625.006	bestedingen t/m 2016 i.o.m . Provincie
			3	2015-44281a	2.5 Openbaar vervoer	€ 1.844.114	€ 1.900.306	€ 3.744.420	bestedingen t/m 2016 i.o.m . Provincie
			4	2016-17221	2.5 Openbaar vervoer	€ 2.140.684	€ 1.250.830	€ 3.391.514	bestedingen t/m 2016 i.o.m . Provincie
			5	2016-66992	2.5 Openbaar vervoer	€ 98.132	€ 140.318	€ 238.450	bestedingen t/m 2016 i.o.m . Provincie
			6	2012-06765	2.5 Openbaar vervoer	€ 1.175.077	€ 33.700.395	€ 34.875.473	bestedingen t/m 2016 i.o.m . Provincie
			7	2014-0667 (2014-06167)	2.5 Openbaar vervoer	€ 0	€ 0	€ 0	nulverantwoording i.o.m. de Provincie
			8	2015-44281b	2.5 Openbaar vervoer	€ 200.000	€ 0	€ 200.000	
				Kopie beschikingsnummer	De besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Correctie t.o.v. jaar T-1 van besteding ten laste van alleen provinciale middelen	Cumulatieve besteding tot en met jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Eind verantwoording Ja/Nee	

		Alleen de besteding in jaar T ten laste van alleen provinciale middelen	Als de correctie een vermeerdering is, gaat het om nog niet verantwoorde bestedingen ten laste van alleen provinciale middelen	Tussentijds afstemmen van juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie ten laste van alleen provinciale middelen	Als u kiest voor 'ja', betekent dit, dat hiervoor alle besteding is fgerond en u er de komende jaren geen besteding meer voor wilt verantwoorden
	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>
	<i>Indicator nummer: GRO2C / 07</i>	<i>Indicator nummer: GRO2C / 08</i>	<i>Indicator nummer: GRO2C / 09</i>	<i>Indicator nummer: GRO2C / 10</i>	<i>Indicator nummer: GRO2C / 11</i>
1	2014-03860	€ 0	€ 400.000	€ 400.000	Ja
2	2015-53776	€ 2.201.638	€ 423.368	€ 2.625.006	Nee
3	2015-44281a	€ 1.844.114	€ 1.900.306	€ 3.744.420	Nee
4	2016-17221	€ 2.123.559	€ 1.240.823	€ 3.364.382	Nee
5	2016-66992	€ 98.132	€ 140.318	€ 238.450	Nee
6	2012-06765	€ 356.636	€ 10.228.070	€ 10.584.706	Nee
7	2014-0667 (2014-06167)	€ 0	€ 0	€ 0	Ja
8	2015-44281b	€ 200.000	€ 0	€ 200.000	Ja

14. Vennootschapsbelasting (VPB)

Inleiding

Met ingang van 1 januari 2016 is de gemeente Vennootschapsbelastingplichtig indien en voor zover zij een onderneming drijft. Vennootschapsbelasting (Vpb) is een belasting die wordt geheven over de fiscale winst welke door een onderneming is behaald. Daar waar binnen de gemeente sprake is van het drijven van een onderneming, zal de Vpb-plicht gaan gelden. Het gaat dan om economische activiteiten waarbij de gemeente in concurrentie treedt (of kan treden) met de markt en daarmee winst behaald. Van die gemeentelijke onderdelen zal dan de fiscale winst moeten worden bepaald.

Proces traject vaststellen Vpb-plicht

Vanaf medio 2014 is er vanuit verschillende sporen een Vpb-traject ingezet in de vorm van een programma om te komen tot tijdige implementatie van de Vpb-plicht in de volle breedte van gemeentelijke processen. Het programma team heeft medio 2016 haar resultaten middels een collegevoorstel aan het college aangeboden. Het programma bestond uit verschillende experts vanuit de gemeentelijke organisatie, Caraad Belastingadviseurs en Deloitte Consulting als externe deskundigen.

De voorbereidingsfase is in 2016 afgerond en het programma-team is opgeheven. Net als voor de overige belastingen zijn de taken samenhangend met de Vpb-plicht overgenomen door de lijnorganisatie en onderdeel geworden van reguliere processen. Inmiddels zijn hiertoe onder andere dossiers opgesteld, de relevante systemen ingericht en zijn processen beschreven. Hiermee borgen we dat nieuwe activiteiten worden getoetst op mogelijke Vpb-effecten.

In 2018 doen we (uitgesteld) aangifte Vpb over het boekjaar 2016. Dit is de eerste keer dat we als gemeente aangifte Vpb doen. Vpb is voor gemeenten nieuwe wetgeving en er wordt landelijk op onderdelen nog overleg gepleegd over de interpretatie van de wet. Hierdoor bestaat het risico dat gemaakte keuzes wellicht moeten worden herzien en de gevolgen voor de gemeente moeten worden bijgesteld. En in 2019 doen we (uitgestelde) aangifte Vpb over het boekjaar 2017.

De grootste verwachte gevolgen komen uit het parkeerbedrijf en van Meerstad. Voor het Parkeerbedrijf verwachten wij geen fiscale winst. Voor Meerstad wordt op termijn wel een fiscale winst verwacht. De gemeente doet voor de activiteiten die fiscaal als onderneming worden aangemerkt gezamenlijk één aangifte. Daardoor kunnen verliezen bij één onderneming worden gesaldeerd met winsten van andere ondernemingen.

Indien geconsolideerd een winst wordt behaald dient maximaal 25% Vpb worden betaald.

De verwachte Vpb-positie van 2017 bedraagt: Nihil

Beoordeling Parkeerbedrijf Groningen

Ten behoeve van de fiscale positie van het Parkeerbedrijf zijn de activiteiten straatparkeren, parkeergarages, buurstallingen, P+R en fietsparkeren beoordeeld als één onderneming op basis van de verwevenheid van deze activiteiten. Het fiscale resultaat voor 2017 van het Parkeerbedrijf is berekend op 679,6 duizend euro negatief. Bij de berekening van dit fiscale resultaat is voor de activiteit straatparkeren op basis van een toezegging van de Staatssecretaris van Financiën rekening gehouden met de overheidstakenvrijstelling ter hoogte van 4,432 miljoen euro. Het fiscale resultaat van de onderneming Parkeerbedrijf vóór toepassing van vrijstelling bedraagt 3,752 miljoen euro. Ten aanzien van de fiscale positie bestaat een aantal onzekerheden die voornoemde uitkomst kan beïnvloeden als gevolg van verschillen in interpretatie van de wetgeving door de Belastingdienst. De belangrijkste onzekerheid is de clustering van activiteiten. Het risico bestaat dat de belastingdienst stelt dat iedere activiteit afzonderlijk beoordeeld moet worden. Dit leidt ertoe dat alleen winstgevendende activiteiten binnen het parkeerbedrijf belastingplichtig worden. In de komende periode wordt een afweging gemaakt voor het al dan niet afstemmen van de gehele positie van het parkeerbedrijf inclusief taxaties om meer zekerheid te verkrijgen.

Beoordeling Grondbedrijf: gemeentelijke grondexploitaties

De gemeente Groningen heeft haar gemeentelijke grondexploitaties beoordeeld voor de vraag of deze gezamenlijk een fiscale onderneming vormen. Daartoe is de zogenoemde QuickScan uitgevoerd. De QuickScan is een praktische methode die is ontwikkeld door het Samenwerking Vennootschapsbelasting Lokale Overheden (SVLO), waarin onder meer de Belastingdienst en de VNG zitting hebben. De uitkomst van de QuickScan is dat de gemeentelijke grondexploitaties gezamenlijk beschouwd een duidelijk negatief saldo hebben. Dit duidt op de afwezigheid van een onderneming door het ontbreken van een winststreven. De uitkomsten van de QuickScan zijn in april 2016 besproken met de Belastingdienst. Deze heeft de gemeente mondeling medegedeeld dat de QuickScan op juiste en verzorgde wijze is uitgevoerd en dat de Belastingdienst aanneemt dat de gemeente Groningen voor de gemeentelijke grondexploitaties geen onderneming in fiscale zin drijft.

Beoordeling Grondbedrijf: Meerstad

De grondexploitatie Meerstad is ondergebracht in een afzonderlijk lichaam, met een eigen directie, eigen jaarrekening en eigen personeel. Deze grondexploitatie is aangemerkt als een afzonderlijke fiscale onderneming en is als zodanig zelfstandig beoordeeld. Voor Meerstad is ook de QuickScan uitgevoerd. Op basis van de huidige inzichten vertoont de QuickScan een duidelijk positief saldo. Door het SVLO is een tweede toets; de post Quick Scan toets ontwikkeld. De eerste berekeningen leiden ertoe, dat rekening houdend met de rentekosten uit het verleden, er een negatief saldo ontstaat en Meerstad niet belastingplichtig wordt. Dit fiscale resultaat is tot stand komen op basis van de huidige inzichten met toepassing van de op dit moment geldende regelgeving, de door het SVLO gepubliceerde handreiking en jurisprudentie. De gemeente Groningen zal de fiscale positie afstemmen met de Belastingdienst ter verkrijging van zekerheid hierover. Deze afstemming vindt waarschijnlijk plaats in het 2^e kwartaal van 2018. De weergegeven cijfers kunnen naar aanleiding van dat overleg nog aan veranderingen onderhevig zijn.

Bestuur

College van Burgemeester en Wethouders

Burgemeester Peter den Oudsten (PvdA)

Algemeen bestuurlijke zaken, openbare orde en veiligheid, externe betrekkingen en stedenbanden, regionale samenwerking, gemeentearchief, aardbevingen, coördinatie akkoord van Groningen en stadstoezicht.



Wethouder Ton Schroor (D66)

Onderwijs (inclusief passend onderwijs), zorg, welzijn, financiën, publieke dienstverlening en ICT.



Wethouder Roeland van der Schaaf (PvdA)

Arbeidsmarkt en aanpak jeugdwerkloosheid, gebiedsgericht werken (sociaal en fysiek), maatschappelijk vastgoed, stadsontwikkeling, wonen, monumenten, grondzaken en ouderen.



Wethouder Mattias Gijsbertsen (GroenLinks)

Sociale zaken en jeugdzorg, volksgezondheid, duurzaamheid, groen participatie en ecologie, integratie en emancipatie en dierenwelzijn.



Wethouder Joost van Keulen (VVD)

Economie en innovatie, internationale handel en samenwerking, personeel en organisatie, stadsbeheer en reiniging, toerisme en recreatie, evenementen, marktwezen en coördinatie binnenstad.



Wethouder Paul de Rook (D66)

Verkeer en vervoer, cultuur, Grote Markt oostzijde en Groninger Forum en sport.



Gemeentesecretaris Peter Teesink

Gemeentesecretaris



Gemeenteraad



**Emile
Zirkzee**

D66



**Koosje van
Doesen
-Dijkstra**

D66



**Tom
Rustebiel**

D66



**Berndt
Benjamins**

D66



**Wieke
Paulusma**

D66



**Jetze
Luhoff**

D66

[Fractievoorzitter](#)



**Carlo
Schimmel**

D66



**Fleur
Woudstra**

D66



**Arend Jan
Wonink**

D66



**Simone
Brouwer**

PvdA



**Diederik
van der
Meide**

PvdA



**Maarten van
der Laan**

PvdA



**Carina
Bloemhoff**

PvdA

[Fractievoorzitter](#)



**Sebastiaan
Ruddijs**

PvdA



**Jan Pieter
Loopstra**

PvdA



**Daan
Brandenburg**

SP



**Mechteld
van Duin**

SP



**Jimmy
Dijk**

SP

[Fractievoorzitter](#)



**Rosita van
Gijswijk**

SP



**Bob de
Greef**

SP



**Wim
Koks**

SP



**Glimina
Chakor**

GroenLinks



**Benni
Leemhuis**

GroenLinks



**Martijn van
der Glas**

GroenLinks



**Petra
Brouwer**

Groen Links



**Jasper
Honkoop**

VVD



**Elisabeth
Akkerman**

VVD

[Fractievoorzitter](#)

[Fractievoorzitter](#)



**Max
Blom**

VVD



**Herman
Pieter
Ubbens**

CDA



**René
Bolle**

CDA (fractie-
voorzitter)



**Rob
Lamers**

CDA



**Anna
Riemersma**

Stad en
ommeland



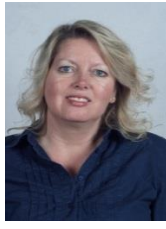
**Amrut
Sijbolts**

Stad en
ommeland
(fractie-
voorzitter)



**Edward
Koopmans**

ChristenUnie



**Inge
Jongman
-Mollema**

ChristenUnie

[Fractievoorzit-
ter](#)



**Robbert
Lammers**

Student en
Stad



**Arjen
Banach**

Student en
Stad

[Fractievoorzit-
ter](#)



**Gerjan
Kelder**

Partij voor de
dieren

[Fractievoorzit-
ter](#)



**Marjet
Woldhuis**

100%
Groningen

[Fractievoorzit-
ter](#)



**Peter den
Oudsten**

Burgemeester



**Toon
Dashorst**

Griffier